วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW Nakhonsawan Buddhist College
ISSN : 2286-9301
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2563 Vol.8 No.1 January - April 2020

บทความที่น่าสนใจ

: ผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลังงานความร้อนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์

: ชนม์พิศา ศาสตร์ศรี, สุจินต์ วิศวธีรานนท์, นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์

: ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

: พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

TCI ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW Nakhonsawan Buddhist College
ISSN : 2286-9301

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2563 Vol.8 No.1 January - April 2020

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม /ฉบับที่ 3 ฉบับวิสาขบูชา พฤษภาคม-สิงหาคม/ ฉบับที่ 4 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา การบริหารการศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสน-ศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการสอนสังคมศึกษา

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเมธีธรรมาจารย์,รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระเทพวรมุนี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่
รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
อาจารย์พิทวัฒน์ มโนรัตน์	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลกรณราชวิทยาลัย	หน่วยงานภายนอก	
พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	ศ.ดร.กาญจนา เงารังษี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง	รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	รศ.ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร	ผศ.ดร.สาธร ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผศ.ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา	ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง	ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
	ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

เลขานุการ : นายดิเรก ด้วงลอย

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระเอกจิตต์ อธิปญฺโญ,

ศิลปะกรรม/เวปไซต์ : นายชาคริต เถื่อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อาคารหลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ ชั้น 1
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000
โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1.	พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2.	พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3.	พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4.	รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5.	รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6.	รศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7.	รศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8.	รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9.	ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10.	ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11.	ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1.	รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2.	รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3.	รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
4.	รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5.	ผศ.ดร.สาธร ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
6.	ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
7.	ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
8.	ผศ.ดร.วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
9.	ดร.ทนงค์ศักดิ์ เหมือนเตย	มหาวิทยาลัยภาคกลาง
10.	ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
11.	ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
12.	ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

ด้วยวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้ได้ย่างเข้าเป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน 2563 แม้การพัฒนาจะมีปัญหาและอุปสรรคทำให้วารสารถูกจัดอันดับให้อยู่ใน TCI กลุ่ม 3 ด้วยความผิดพลาดที่ไม่ได้เจตนาก็ตาม แต่วารสารก็ยังได้รับความสนใจจากนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาทั้งปริญญาโทและปริญญาเอก รวมถึงคณาจารย์หลากหลายสถาบันได้กรุณาให้เกียรติส่งบทความวิชาการและบทความวิจัยเข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่จำนวนมาก โดยในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัย 23 บทความและบทความวิชาการ 13 บทความรวมเป็น 36 บทความ ซึ่งบทความวิจัยและบทความวิชาการทั้งหมดยังได้รับการรับรองให้อยู่ในฐาน 2 เนื่องจากได้ใบตอบรับและกระบวนการกลั่นกรองเสร็จสิ้นภายในปี 2562 ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของสาขาวิชาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเป็นผู้กลั่นกรอง (Peer Review) เมื่อได้รับการแนะนำกลับมา จึงมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกองบรรณาธิการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) เพื่อพัฒนาเข้าสู่ฐาน TCI ระดับสูงขึ้นไป

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง)
บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนวตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 1

© ณัฐกานต์ ภิญญะวัย

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 17

© ว่าที่พันตรีวิเชียร ดีฉาย, อินถา ศิริวรรณ, พระครูกิตติญาณวิสิฐ

แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 29

© ณัฐธยาน์ จะนต, ธานี เกสทอง

ผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลังงานความร้อนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์ 53

© ชนม์พิศา ศาสตร์ศรี, สุจินต์ วิศวธีรานนท์, นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 69

© วารุณี รุ่งแตง, ธานี เกสทอง

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท 89

© สจีรัตน์ สิงทะยม, ปพนสรรค์ โพธิพิทักษ์

แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 107

© ณัฐพรรณ แสงน้ำผึ้ง, สุธาทิพย์ งามนิล, ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน

ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 123

© พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 137

© อิสรา พิมคีรี, บุญช่วย ศิริเกษ

วิเคราะห์อำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 153
© พระมหาเนธิกิตติ์ รุ่งกูล, สามารถ ปรมาว์, วินัย ล้ำเลิศ, นพพงษ์ จูห้อง
ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี 163
© สุวิชัย อินทกุล, พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ
ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา 181
© พระมนูศักดิ์ อุตฺตโร
ความรับผิดชอบต่อสังคมผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี 189
© เทียนชัย นาคแผ่น , พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย 201
© มนสิชา ธรรมรักษ์, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี 217
© ลดาวัลย์ ตั้งมั่น, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนระดับประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี 233
© ณัฐดนัย ไทยถาวร, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

บทความวิชาการ :
แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 247
© พระปลัดพัฒนะ วฑฺฒโน (เฟื่องเนียม)
หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคไทยแลนด์ 4.0 257
© วสุกิจจ์ เหล่าอินทร์, พระครูอุทัยสุตกิจ, พระครูสุชัยสุพัชรมงคล
คุณสมบัติของครูผู้สอนตามแนวพุทธธรรม 273
© พระมหาถาวร ถาวรเมธี (ภูแผลงทอง)
การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก : โอกาสและความเสมอภาคในยุคไทยแลนด์ 4.0 289
© นันธวัช นุนารถ, ภิชาพัชญ์ โหนา
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ 301
© รสรินทร์ อยู่เย็น, กิตินันธ์ จันทร์สืบแถว
การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : หัวใจสำคัญของพุทธศาสนา 311
© พระอติคุณ ฐิตวโร (เอี่ยมดี), ระวิง เรืองสังข์, อินถา ศิริวรรณ
การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาการบริหารราชการไทย 327
© พัชรินทร์ อยู่เย็น, ศักดา พลเข้ม

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยสำเร็จหรือล้มเหลว 341

© ชุมพล ปานเกตุ, จิตภินันท์ เหมือนเตย, ไพรัช ปานเกตุ

เจ้าอาวาสกับการจัดการวัดในยุค 4.0 351

© พระครูอุทัยสุตกิจ, พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ

คุณธรรมและจริยธรรม : แนวทางป้องกันความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา 367

© วินัย ทองมั่น, ประเทือง ภูมิภัทราคม

บทความวิจัย : กรณีตกหล่นเผยแพร่ย้อนหลัง

การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ 377

© วรวุฒิ สุขะเสวก

บทความวิชาการ : กรณีตกหล่นเผยแพร่ย้อนหลัง

ผู้นำกับการจัดการองค์กร 393

© พระครูมุนีวรานุวัตร ญาณวโร (สุจินต์ รัตนสุวรรณ์),พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทฺโธ (แววเพ็ชร์), วารีญา ม่วงเกลี้ยง,อาษา ศรีประวัติ

ความแตกต่างปัญญาทางพระพุทธศาสนากับปัญญานิยมแนวปรัชญาตะวันตก 409

© เจริญ มณีจักร , พระครูพิพิธจารุธรรม

ท่าทีพุทธศาสนาต่อมงคลตื่นข่าวบนฐานแห่งความจริงทางประสาทสัมผัสและคุณค่า 423

© พระครูใบฎีกาเชษฐา ปิยสาโน

บทความวิจัย : กรณีตกหล่นเผยแพร่ย้อนหลัง

ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีที่ปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท 435

© เจ้าอธิการมนตรี จารุวณฺโณ (คงตา)

พุทธวิธีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ 443

© วิชญาภา เมธีวรฉัตร

ศึกษาอิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย 455

© พระอธิการกฤษดา สุทฺธิญาโณ (เรืองศิลป์),ศิริโรจน์ นามเสนา พระศรีสุทธิพงศ์ (สมส่วน ปฏิภาโณ)

กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย 465

© จำเนียร ศิลปอาชา, ปรีชา พันแน่, อุราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ

แนวทางการศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์ 475

© วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้, วิชญาภา เมธีวรฉัตร

การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 485

© สายวินิตย์ ดวงสนาม, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี 499

© อุษารัตน์ ดาวลอย, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

ภาคผนวก 513

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความ 514

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ 515

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ 516

หนังสือเสนอส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ 522

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนว ตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2

Guideline to promote participation in guidance operation Needs of community for schools Under the office of prannakorn si ayutthaya education service area 2

ณัฐกานต์ ภิญญะวัย[1]
Natthakan Pinyawai[1]

Received: September 10, 2019
Revised: September 27, 2019
Accepted: December 20, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนวตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน 1)ความต้องการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนว 2)แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนว กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้แทนชุมชนที่ร่วมอยู่ในคณะกรรมการสถานศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 303 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถามความต้องการประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2) เสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนว ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 จำนวน 161 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยคือ แบบสอบถามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงของแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนวตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยประชากร ส่วนและเบี่ยงเบนมาตรฐาน

[1] นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , E-mail. yudthavee.2302@gmail.com

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความต้องการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 โดยรวมความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความต้องการจากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือด้านบริการจัดวางตัวบุคคล ด้านบริการสนเทศ ด้านบริการให้คำปรึกษา ด้านบริการติดตามและประเมินผล และบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

2. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมี 5 ด้าน ประกอบด้วยรายการปฏิบัติ 30 รายการ โดยที่ทุกรายการอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ($\mu \geq 3.50$) ประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้ คือ 1) ด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล มี 7 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาแต่งตั้งผู้แทนชุมชนประชุมสร้างความตระหนักในเรื่องการวิเคราะห์หรือวินิจฉัยข้อมูลนักเรียนพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู เป็นต้น 2) ด้านบริการสนเทศ มี 6 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานบริการสารสนเทศกับผู้แทนชุมชน เป็นต้น 3) ด้านบริการให้คำปรึกษา สนเทศ มี 5 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการช่วยเหลือและพัฒนาบุตรหลานในชุมชนให้สามารถตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เข้าใจตนเองและปรับตัวอยู่กับสภาพแวดล้อมได้ดี เป็นต้น 4) ด้านบริการจัดวางตัวบุคคล มี 7 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้แทนชุมชนที่มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมประชุมกำหนดรายละเอียดในการคัดเลือกนักเรียนและระดมทุน การศึกษาจากแหล่งทุนภายนอกโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีฐานะยากจน เรียนดีร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู เป็นต้น 5) ด้านบริการบริการติดตามและประเมินผล มี 5 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษามอบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติผู้แทนชุมชนที่ทำคุณประโยชน์ในด้านงานแนะแนวให้กับสถานศึกษาอันมีผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนาตามสภาพปัญหา ตรงความต้องการของชุมชน เป็นต้น

คำสำคัญ : การส่งเสริมการมีส่วนร่วม, การดำเนินงานตามความต้องการ

Abstract

The researcher conducted the research into 2 processes: 1) the study of community needs for participating in guidance operations. A total of 303 samples were selected from community representatives in the Basic Education Board, including guardian representatives, qualified persons, community organizations representatives, alumni representatives, religious representatives, local government organizations representatives of schools under The Office of Ayutthaya Primary Education Area 2. The sample size were determined by using Taro Yamane formula. The research instruments were a survey of community needs to participate in guidance operations for schools under the Office of

Ayutthaya Primary Education Area 2, and a five-rating scale questionnaire with a confidence value equivalent to .96. The data were analyzed by using percentage, mean and standard deviation; and 2) the suggestions of guidelines for promoting community participation in guidance operations. The population was 161 directors of schools under the Office of Ayutthaya Primary Education Area 2. The research instruments were a suitability and possibility questionnaire of practical implementation of guidelines for promoting participation in guidance operations according to community needs for schools under the Office of Ayutthaya Primary Education Area 2, and a five-rating scale questionnaire. The data were analyzed by using percentage, mean of population, and standard deviation. The results of the study were as follows:

1) The community needs of participation in guidance operations for schools under the Office of Ayutthaya Primary Education Area 2 were found to be average high, including, by sorting from high to the least, the placement service, information service, counseling service, follow-up and evaluation services, and data collection service.

2) The 5 guidelines for promoting participation in guidance operations according to community needs for schools under The Office of Ayutthaya Primary Education Area 2, including 30 approaches, were found to be higher than the specified threshold ($\mu \geq 3.50$) in the suitability and possibility. The results were classified according to the guidance operations as follows: 1) The 7 guidelines for promoting participation in the data collection service according to community needs, for instance, schools appoint the community representatives to arrange the meetings to create awareness about how to analyzed or diagnose student information; as well as to assist and support students, school directors or acting school directors, teachers, etc. 2) The 6 guidelines for promoting participation in the information service according to community needs, for instance, schools provide platforms to exchange experiences for those involved in information service with the community representatives, etc. 3) The 5 guidelines for promoting participation in the counselling service according to community needs, for instance, schools organize the trainings to provide knowledge on helping and developing children in the community to be able to decide on their own solutions, understand and be flexible to live in the environment well, etc. 4) The 7 guidelines for promoting participation in the placement service according to community needs, for instance, schools offer opportunities for the community representatives to participate in meetings to determine the selection detail, raise funds from external funding sources, in order to help underprivileged and

excellence academic students, etc. 5) The 5 guidelines for promoting participation in the follow-up and evaluation service according to community needs, for instance, schools honor the community representatives who participated in guidance operations with schools, made benefits for community, as resulted in the community being strong and developed through the problems, according to the needs of the community, etc.

Keyword: Guideline To Promote Participation, Guidance Operation Needs

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 มาตรา 6 ความว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 7 กำหนดว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : 2542) ซึ่งการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องการพัฒนานักเรียนให้มีการพัฒนาในทุกๆด้านให้เหมาะสมกับวัยและเต็มตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ที่สำคัญกระบวนการจัดการศึกษาต้องเน้นกระบวนการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น พร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวมสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุล (ปราชญา กล้าผจัญและพอตา บุญสุทธิวงศ์ : 2550)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาของชาติ คือมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติจำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพการพัฒนาที่สำคัญ คือการพัฒนาที่สมดุลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Humanized Educare) มีพื้นฐานทางจริยศาสตร์ความเป็นคนดีทั้งทางร่างกาย สติปัญญา

อารมณ์และสังคมผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสร้างองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการ

เรียนรู้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา : 2553)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2545 ฉบับนี้ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนไว้หลายมาตรา ดังต่อไปนี้ มาตรา 8 (2) การจัดการศึกษาที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 9(6) การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอันนอกจากนี้ ในมาตราที่ 58(2) ยังได้กำหนดให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการสถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาให้จัดการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมความจำเป็น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 2)

การดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนด้วยการจัดบริการและกิจกรรมแนะแนวที่หลากหลายเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มโดยมุ่งส่งเสริมและเติมเต็มให้ผู้เรียนสามารถจัดการชีวิตของตนได้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถบนพื้นฐานของความเชื่อว่า ทุกคนมีความแตกต่าง ทุกคนมีคุณค่า สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญงอกงาม ได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนวทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำด้วยการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งการสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูผู้จัดกิจกรรมแนะแนว ต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ การพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำให้แก่ผู้เรียน ด้วยการจัดกิจกรรมและการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ประสานงานกับบุคลากรฝ่ายต่างๆของโรงเรียน รวมทั้งผู้ปกครองและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งการดำเนินงานแนะแนวต้องควบคู่กับการจัดกิจกรรมแนะแนวให้สนองเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการแนะแนวและการบริหารการจัดการตามแผนยุทธศาสตร์การแนะแนวระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนา

ด้านการศึกษาอาชีพส่วนตัวและสังคมเต็มตามศักยภาพ มีทักษะชีวิต มีความสุข อยู่อย่างพอเพียง เป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี ด้วยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

การดำเนินงานแนะแนวเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านกิจกรรมแนะแนวแก่ครู-อาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมแนะแนว เพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดแนวทางการศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน เป็นการพัฒนาวิชาชีพครูแนะแนวต่อไป ซึ่งทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินงานแนะแนวยังมีความหลากหลายอย่างไม่เป็นระบบที่แน่นอนและขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัวของครูแนะแนวซึ่งพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ทางการแนะแนวที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่ครูผู้ปฏิบัติงานแนะแนวพบในการดำเนินงานแนะแนวก็เป็นสิ่งที่สมควรได้รับการศึกษา เพื่อนำมาพิจารณาในการพัฒนางานแนะแนว เพื่อช่วยให้นักเรียนเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กลุ่มวิจัยและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ : ม.ป.ป)

จากการศึกษาข้อมูลสารสนเทศดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนวตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2. ว่ามีการปฏิบัติหรือการดำเนินการอย่างไร เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการแนะแนวตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2

ขั้นตอนที่ 2 เสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2

ผลการวิจัย

1.ความต้องการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 โดยรวม

ความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความต้องการจากสูงสุดไปหาต่ำสุด คือด้านบริการจัดวางตัวบุคคล ด้านบริการสนเทศ ด้านบริการให้คำปรึกษา ด้านบริการติดตามและประเมินผล และบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

2. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมี 5 ด้าน ประกอบด้วยรายการปฏิบัติ 30 รายการ โดยที่ทุกรายการอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ($\mu \geq 3.50$) ประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้ คือ 1) ด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล มี 7 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาแต่งตั้งผู้แทนชุมชนประชุมสร้างความตระหนักในเรื่องการวิเคราะห์หรือวินิจฉัยข้อมูลนักเรียนพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู เป็นต้น 2) ด้านบริการสนเทศ มี 6 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานบริการสารสนเทศกับผู้แทนชุมชน เป็นต้น 3) ด้านบริการให้คำปรึกษา สนเทศ มี 5 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการช่วยเหลือและพัฒนาบุตรหลานในชุมชนให้สามารถตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เข้าใจตนเองและปรับตัวอยู่กับสภาพแวดล้อมได้ดี เป็นต้น 4) ด้านบริการจัดวางตัวบุคคล มี 7 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้แทนชุมชนที่มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมประชุมกำหนดรายละเอียดในการคัดเลือกนักเรียนและระดมทุน การศึกษาจากแหล่งทุนภายนอกโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีฐานะยากจน เรียนดีร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู เป็นต้น 5) ด้านบริการบริการติดตามและประเมินผล มี 5 รายการปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษามอบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติผู้แทนชุมชนที่ทำคุณประโยชน์ในด้านงานแนะแนวให้กับสถานศึกษาอันมีผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนาตามสภาพปัญหา ตรงความต้องการของชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาความต้องการและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนวตามความต้องการของชุมชนสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายในส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การอภิปรายผลการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากผลการวิจัยพบว่าความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 โดยรวมความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานแนะแนวเป็นบริการที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักเรียนในชุมชนให้มีการปรับตัว ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ

รู้จักเข้าใจตนเองทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองและรับผิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น

ช่วยให้พัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ในทุกด้าน ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเชิด สุขภิรมย์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมและระดับความต้องการที่จะมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ในการแก้ปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาราชบุรี คาดหวังได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่การปฏิบัติจริงปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง บทบาทที่ต้องการมีส่วนร่วมปฏิบัติมากที่สุดได้แก่ ด้านการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเป็นบทบาทที่คาดหวังให้ร่วมปฏิบัติหรือต้องการร่วมปฏิบัติ รวมทั้งการปฏิบัติจริงน้อยกว่าทุกด้าน และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านบริการจัดวางตัวบุคคล ในภาพรวมมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีความต้องการสูงที่สุด คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกนักเรียนและระดมทุน การศึกษาจากแหล่งทุนภายนอกโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีฐานะยากจน เรียนดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพปัญหาภายหลังจากการจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐบาล พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาความไม่เพียงพอของงบประมาณ และปัญหาการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับ ทำ ให้คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจเกิดจากความจำกัดด้านงบอุดหนุนการศึกษา การไม่สามารถกระจายโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพสู่กลุ่มคนด้อยโอกาสได้อย่างแท้จริง เพิ่มความเหลื่อมล้ำ ด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างเขตเมืองกับชนบท และ ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ (วรรษิกา บุญโชติรัตน์, 2554) อีกทั้งผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพรับจ้าง และเกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ อัตราการเกิดของเด็กทารกมีค่อนข้างน้อยมากในแต่ละปี แต่อัตราการย้ายถิ่นฐานมีค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้การระดมทุนจากแหล่งทุนภายนอกเพื่อช่วยเหลือนักเรียนจึงมีความสำคัญ สอดคล้องกับผลศึกษาของกิ่งแก้ว วานิชกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนราชบพิธเขตพระนครกรุงเทพมหานคร พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในด้านการสนับสนุน การระดมทรัพยากร ในรูปของทุนทรัพย์ เพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ทางการศึกษา สำหรับการมีส่วนร่วมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการร่วมเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน เช่น การจัดหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนการจัดหาวิทยากรช่วยสอน เป็นวิทยากรด้วยตนเองรวมทั้งการร่วมสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้านที่พบปัญหาน้อยที่สุด คือ การระดมทรัพยากรทางการศึกษาด้านทรัพยากรบุคคล ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลได้เป็นอย่างดีถึงแม้ว่าจะมีบุคลากรค่อนข้างจำกัด ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ได้ขอความร่วมมือจากชุมชนในการหาปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในชุมชนมาช่วยให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2 ด้านบริการสารสนเทศ ในภาพรวมมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีความต้องการสูงสุด คือ ต้องการที่จะได้รับความรู้และสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการบริการสารสนเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนมีโอกาสได้เสนอแนวคิด นโยบาย การดำเนินงานแนะแนวได้ตรงตามความต้องการ ได้รับความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานแนะแนว ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านบริการให้คำปรึกษา ในภาพรวมมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีความต้องการสูงสุด คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและพัฒนาบุตรหลานในชุมชนให้สามารถตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เข้าใจตนเองและปรับตัวอยู่กับสภาพแวดล้อมได้ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันปัญหาของนักเรียน คือความวิตกกังวลเกี่ยวกับการสอบไม่ผ่าน การเลือกอาชีพที่ดี สภาพจิตใจอ่อนไหวต่อปัญหาทุกชนิด จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือจากทุกฝ่ายทั้งจากโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้นักเรียนมีพลังใจในการต่อสู้กับปัญหาที่กำลังเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ มูชาโด (Muchado. 2003 : 2800-A) ได้ศึกษาการสำรวจความต้องการการบริการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในบอสวานา วิธีวิจัยเชิงคุณภาพถูกนำมาใช้เพื่อหาความต้องการในการแนะแนวในโรงเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลอาศัยวิธีการสัมภาษณ์ กลุ่มสนใจการสังเกต และการบันทึกเทปคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลให้จ้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้คำปรึกษา และการแนะแนวในโรงเรียน

1.4 ด้านบริการติดตามและประเมินผล ในภาพรวมมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีความต้องการสูงที่สุด คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างความสามัคคี ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้รับการพัฒนาตามสภาพปัญหา ตรงความต้องการของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหากชุมชนได้มีส่วนร่วมในการลงทุนและเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานแนะแนวแล้ว จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรักและหวงแหนในกิจกรรมหรือโครงการที่เขาได้เป็นผู้ร่วมปฏิบัติ เป็นประโยชน์ในการเข้ามาช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่มีปัญหารายบุคคล พร้อมทั้งมีส่วนช่วยพัฒนาส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับนักเรียนที่ปกติ เป็นการร่วมผลิตทรัพยากรบุคคลให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

1.5 ด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ในภาพรวมมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยรายการที่มีความต้องการสูงที่สุด คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หรือวินิจฉัยข้อมูลนักเรียนพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนได้ตรงกับความต้องการของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละคนต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ซึ่งผู้ที่จะใกล้ชิดหรือสามารถพบเห็นนักเรียนหลังจากเวลาเลิกเรียน และในเวลาที่ผู้ปกครองต้องออกไปประกอบอาชีพ นั้นก็คือบุคคลซึ่งอยู่ในชุมชนเดียวกันกับนักเรียนสอดคล้องกับวิวรรณ สารกิจปรีชา (2554, หน้า 79) กล่าวไว้ว่า การร่วมมือกับชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ของนักเรียน มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของนักเรียน ดังนั้นสถานศึกษาต้องมีความมุ่งมั่น และหาแนวทางที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ ทรัพยากร และร่วมกันพัฒนาการศึกษาอย่างเปิด

กว้างบนพื้นฐานของการบริหารอย่างมีส่วนร่วม โดยที่ทุกฝ่ายร่วมกันจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชนในการดำเนินงานแนะแนวของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน 30 รายการ ได้แก่ ด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ด้านบริการสนเทศ ด้านบริการให้คำปรึกษา ด้านบริการจัดวางตัวบุคคล และด้านบริการติดตามและประเมินผล สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชนด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 7 รายการปฏิบัติ โดยรายการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุดคือ รายการปฏิบัติที่ 2) สถานศึกษาเชิญผู้แทนชุมชนประชุมกำหนดรายละเอียดในการดำเนินการวิเคราะห์หรือวินิจฉัยข้อมูลนักเรียนพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียน ร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การดำเนินงานแนะแนวด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลข้อมูลรายบุคคล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลโดยตรง ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่บุตรหลานในชุมชนจะได้รับการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นการเชิญผู้แทนชุมชนประชุมกำหนดรายละเอียดต่างๆ จึงมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและร่วมรับผิดชอบในผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกา ชมดี (2545 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2545 : 68) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามาร่วมในแบบต่างๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมเป็นผู้ชักชวน และการร่วมเป็นผู้ริเริ่ม โดยการมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุดรองลงมาคือการร่วมออกแรง และร่วมเป็นผู้ชักชวน เรียงมาเป็นลำดับ

2.2 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชนด้านบริการสนเทศ ประกอบด้วย 6 รายการปฏิบัติ โดยรายการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุดคือ รายการปฏิบัติที่ 2) สถานศึกษาเชิญผู้แทนชุมชนเข้าประชุมกำหนดรายละเอียดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการบริการสารสนเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การดำเนินงานแนะแนวเป็นงานที่ป้องกัน ส่งเสริม พัฒนาและช่วยเหลือนักเรียนทุกๆด้าน เป็นงานที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ ตามสภาพความต้องการและปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน ดังนั้นการประสานความร่วมมือกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน เป็นต้น ที่มีบทบาทต่อการแนะแนว สถานศึกษาควรจัดประชุมกำหนดรายละเอียดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการบริการสารสนเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการแนะแนว รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานแนะแนวของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของเดเนียล และเรย์นา (Danial & Raya, 1996, pp142-143) ที่พบว่าการที่ชุมชนจะเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจกับสถานศึกษาในทันทีทันใดนั้นอาจเป็นไปไม่ได้เพราะแนวคิดและความสัมพันธ์ที่มีต่อสถานศึกษาอาจจะยังมีความแปลกแยก ห่างเหิน และไม่สามารถกำหนดบทบาทตนเองที่

เหมาะสมได้ในทันที จึงควรสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสมก่อน ซึ่งการสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับทุกฝ่าย

2.3 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชนด้านบริการให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 5 รายการปฏิบัติ โดยรายการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุดคือ รายการที่ 1) สถานศึกษาแต่งตั้งผู้แทนชุมชนวางแผนในการประชุมสร้างความตระหนักในการช่วยเหลือและพัฒนาบุตรหลานในชุมชนกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานแนะแนวให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากการกำหนดภารกิจของงานให้สนองความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดโครงสร้างองค์กร และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรอย่างชัดเจน การจัดการด้านบุคลากรนับว่ามีส่วนสำคัญยิ่ง เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือ และระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานแนะแนวนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของเอปสไตน์และคณะ (Epstein and other. 1997, p.81) ที่กล่าวว่าการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้ตุ้มค่า และเกิดผลประโยชน์สูงสุด เป็นสิ่งที่หลายฝ่ายมองเห็นความสำคัญและการร่วมมือกับชุมชน เป็นการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือสถานศึกษา นักเรียน และครอบครัวหรือการเชื่อมโยงสถานศึกษาให้มาช่วยเหลือชุมชน

2.4 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชนด้านบริการจัดวางตัวบุคคล ประกอบด้วย 7 รายกาปฏิบัติ โดยรายการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุดคือ รายการที่ 2) สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้แทนชุมชนที่มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมประชุมกำหนดรายละเอียดในการคัดเลือกนักเรียนและระดมทุน การศึกษาจากแหล่งทุนภายนอกโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีฐานะยากจน เรียนดีร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษาด้านบริการจัดวางตัวบุคคลในการคัดเลือกนักเรียนและระดมทุนการศึกษาจากแหล่งทุนภายนอกโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีฐานะยากจน เรียนดี ที่ผ่านมานั้น ชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาน้อย กระบวนการเก็บข้อมูลของนักเรียนที่ได้รับบริการอาจยังไม่เพียงพอและไม่ตรงกับความมุ่งหวังของชุมชนที่จะช่วยเหลือนักเรียน งานแนะแนวเป็นงานที่เกี่ยวกับชีวิตของนักเรียน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการทำงานแนะแนวที่มีประสิทธิภาพจึงต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า พร้อมทั้งมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ สมิธส์ และคณะ (Smith, et al., 1983, Abstract) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองประสบผลสำเร็จ พบว่ามีปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบผลสำเร็จ พบว่ามีปัจจัยสำคัญเบื้องต้นอยู่ 2 ประการ คือ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา และมีการวางแผนที่ดี การจัดหาผู้ประสานงานกิจกรรมเป็นการเตรียมการเพื่อที่จะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย เตรียมแหล่งทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม โดยสถานศึกษาต้องประเมินความต้องการ และความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของทั้งชุมชน ครูและผู้บริหาร รวมทั้งทรัพยากรที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

2.5 แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของชุมชน ด้านบริการติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย 5 รายการปฏิบัติ โดยรายการปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุดคือ รายการที่ 3) สถานศึกษามอบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติผู้แทนชุมชนที่ทำคุณประโยชน์ในด้านงานแนะแนวให้กับสถานศึกษาอันมีผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนาตามสภาพปัญหา ตรงความต้องการของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานแนะแนวเป็นภารกิจที่ทุกคนต้องร่วมกันปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนการดำเนินงานและสรุปผล นอกจากนี้ควรให้การสนับสนุนยกย่อง ชมเชย หรือประกาศเกียรติคุณบุคลากรผู้ปฏิบัติงานดีเด่นหรือประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจ หรือการเสริมแรงให้ชุมชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนว ตลอดจนสถานศึกษามีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานแนะแนวได้รับการศึกษา ฝึกอบรมดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและประสบการณ์ด้านจิตวิทยาการแนะแนว เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคน พัฒนางาน และพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชาติ พ่วง สมจิตร์ (2540 : 266-273) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานครผลการศึกษาโดยสรุปพบว่า กลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุดคือกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยพบว่ากลุ่มกรรมการศึกษาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด กรณีที่โรงเรียนตั้งอยู่ในวัด วัดและพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับโรงเรียนแต่ถ้าหากวัดและโรงเรียนมีความบาดหมางกัน มีส่วนทำให้วัดและโรงเรียนห่างเหินกัน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนโดยการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของให้กับโรงเรียนมากที่สุด โดยเฉพาะการร่วมบริจาคในช่วงที่โรงเรียนมีกิจกรรมสำคัญ แต่การมีส่วนร่วมโดยการบริจาคจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างมากเมื่อโรงเรียนเป็นฝ่ายเข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชน วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนพบว่า การมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดมาจากความคิดริเริ่มของผู้เข้ามามีส่วนร่วม แต่เกิดจากการชักจูงจากผู้อื่น ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ได้แก่ สภาวะทางเศรษฐกิจดี ส่งเสริมให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมาก และการมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีการอุตสาหกรรมเป็นแกนหลักช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมที่จะสนับสนุนทรัพยากรให้กับโรงเรียน คนในชุมชนมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียน คาดหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพ การมีระบบเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ผู้บริหารโรงเรียนเป็นคนพื้นที่ มีความรู้ความสามารถ ให้เกียรติและให้กำลังใจคนเข้ามามีส่วนร่วม ครูในโรงเรียนมีความสมัครใจสมานสามัคคี มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน สนใจเด็กและเอาใจใส่การสอนดีโรงเรียนสร้างระบบที่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การให้บริการต่างๆแก่ชุมชน และโรงเรียนสร้างความมั่นใจกับชุมชนว่าเด็กที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนจะได้รับความปลอดภัยหากโรงเรียนไม่มีการดำเนินการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งเหล่านั้นจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านบริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลสถานศึกษาควรเชิญผู้แทนชุมชนประชุมกำหนดรายละเอียดในการดำเนินการวิเคราะห์หรือวินิจฉัยข้อมูลนักเรียนพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียน ร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู

2. ด้านบริการสนเทศสถานศึกษาควรเชิญผู้แทนชุมชนเข้าประชุมกำหนดรายละเอียดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการบริการสารสนเทศ

3. ด้านบริการให้คำปรึกษาสถานศึกษาแต่งตั้งผู้แทนชุมชนวางแผนในการประชุมสร้างความตระหนักในการช่วยเหลือและพัฒนาบุตรหลานในชุมชนกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู

4. ด้านบริการจัดวางตัวบุคคลสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้แทนชุมชนที่มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมประชุมกำหนดรายละเอียดในการคัดเลือกนักเรียนและระดมทุน การศึกษาจากแหล่งทุนภายนอกโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีฐานะยากจน เรียนดีร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู

5.ด้านบริการติดตามและประเมินผลสถานศึกษามอบเกียรติบัตรยกย่องเชิดชูเกียรติผู้แทนชุมชนที่ทำคุณประโยชน์ในด้านงานแนะแนวให้กับสถานศึกษาอันมีผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนาตามสภาพปัญหา ตรงความต้องการของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ เที่ยงธรรม. (2546). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานแนะแนว ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

กรมวิชาการ. (2544). **คู่มือการผลิตสื่อ ระดับก่อนประถมศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวง. (2545).**เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กรรณิกา ชมดี. (2544). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.** กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของการแนะแนวมิติใหม่.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

กระทรวง. (2546ก). **ชุดการศึกษาด้วยตนเอง :การแนะแนวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับที่ 2 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

กระทรวง. (2546ข). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

กระทรวง. (2546ค). **ชุดการศึกษาด้วยตนเอง : การแนะแนวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นฐานกับการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

กระทรวง. (2555). **คู่มือการดำเนินงานแนะแนวในโรงเรียนการบริหารงานแนะแนว.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.

กริชวัช ฐานะกิจ.(2546).กระบวนการบริหารงานแนะแนวของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจของครูแนะแนวในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดนครสวรรค์. **ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา** คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เกษม วัฒนชัย. (2544). **การปฏิรูปการศึกษา แนวทางสำหรับผู้บริหารสู่การปฏิบัติ.** เอกสารประกอบคำบรรยายในการจัดปัจฉิมนิเทศ สำหรับดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิตภาควิชาการ บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขนิษฐา บุญดิเรก. (2546). กระบวนการบริหารงานแนะแนวของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจของครูแนะแนวในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดนครสวรรค์. **ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา** คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัย-สุโขทัยธรรมาธิราช.

คณะกรรมการจัดทำกรอบและแผนการพัฒนาการแนะแนว.(2544). **เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการจัดทำกรอบและแผนพัฒนาการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์.(2545**).การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของการแนะแนวมิติใหม่. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

ยุทธพงษ์ ไกรวรรณ์. (2544). **พื้นฐานการวิจัย.** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.

เยาวลักษณ์ เธียรเชาวน์. (ม.ป.ป). **จิตวิทยาแนะแนว.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542,** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.

รุ่งเรือง สุขาภิรมย์. (2548). รายงานสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนและการศึกษาทางเลือก. **รายงานการวิจัย,** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ลักขณา สริวัฒน์. (2551). **การแนะแนวเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ : โอ.เอส.ปริ้นติ้งเฮ้าส์.

วรนารี ปทุมมาศ. (2546). การนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,** สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วัชรี ทรัพย์มี. (2556). **การแนะแนวในโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

วัฒนา พัชราวนิช. (2556). **หลักการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : ศาสนา.

วันเพ็ญ ดำสนิท. (2536). ปัญหาการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็น ของผู้บริหารโรงเรียน ครูแนะแนว และคณะครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชุมพร. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,** สาขาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2530). **หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.** สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สถานุ ชะอบรัมย์. (2548). การพัฒนาการดำเนินงานแนะแนวโรงเรียนมหิดลอนุสรณ์ (สันติภาพพัฒนา) กิ่งอำเภอด่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).** มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถิต วงศ์สวรรค์. (2551). **จิตวิทยาการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : พีระพนาการพิมพ์.

สมาน อุ่นวงศ์. (2547). การพัฒนาการดำเนินงานแนะแนวโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).** มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2549) : ฉบับสรุป.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2555 (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สิรินทิพย์ เกสร. (2545). บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์. ค.ม.(การบริหารการศึกษา).**กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏพระนคร.

สุชา จันทร์เอม. (2547). **จิตวิทยาการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.

เสาวนีย์ พูดเพราะ. (2548). การพัฒนาการดำเนินงานแนะแนวโรงเรียนบ้านหนองหญ้ารังกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สายสุดา สาสุนทรา. (2541). ปัญหาการบริหารงานแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ การบริหารการศึกษา** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร กรุงเทพมหานคร.

สุวิมล เปลื้องกระโทก. (2546). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

อคิน รพีพัฒน์ และ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

อนุภาพ ถิรลาภ. (2548). การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทศึกษารายกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ,** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิชาต เศรณีวิจัยกิจการ. (2539). “สภาพปัจจุบันและความต้องการในงานแนะแนว”. **วารสารแนะแนว.** 30(164), 9-15.

อำนาจ โยชน์เมืองไพร. (2544). **การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.** นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Critical thinking development through blended learning based On Buddhist Educational administration of students Under office of the vocational education commission central institution

ว่าที่พันตรีวิเชียร ดีฉาย, อินถา ศิริวรรณ, พระครูกิตติญาณวิสิฐ[1]
Acting Major Wichien Deeshine, Intha Siriwan,Phrakhru kittiyanawisi

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียน สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี

ผลการวิจัย พบว่า สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ให้นักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยากกว่าเดิม ประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน เลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ จำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ นำข้อมูลที่ผ่านการประเมินผลเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน มีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ ไตร่ตรองความรู้อย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ ประเมินความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันก่อนลงความคิดเห็น

คำสำคัญ : ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การเรียนรู้แบบผสมผสาน, หลักพุทธบริหาร.

---

[1] สาขาพุทธบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: Buddhist Educational Administration Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand, E-mail. chaibie2529@hotmail.com, Received: September 12, 2019, Revised: September 30, 2019, Accepted: December 22, 2019

Abstract

Research subject A model for developing critical thinking skills through integrated learning in accordance with Buddhist education management principles of students. Central Vocational Institute Under the Office of the Vocational Education Commission purpose To study the state of critical thinking skills with integrated learning in accordance with the Buddhist Educational Management Principles of the Vocational Education Institute in the central region Under the Office of the Vocational Education Commission Is a blended research method

The results of the research revealed that the critical thinking skills condition with blended learning in accordance with the Buddhist principles of educational administration in 9 aspects, in general, the opinions were at a high level. More difficult than before Evaluate learning by making assumptions in step-by-step thinking. Choose the information that is considered the most accurate for use in assessing learning. Identify correct and incorrect information from social media. Use the information that has been evaluated for learning. Analytical thinking is set as a hypothesis to determine the scope of joint learning Be clear in the correct information without prejudice in learning. Careful consideration before implementation Assess the reasonableness of the current event or phenomenon before commenting

Keywords: Critical Thinking, Through Blended Learning Based, Buddhist Educational.

บทนำ

การเรียนรู้แบบผสมผสาน หรือ Blended Learning เป็นรูปแบบการสอนรูปแบบหนึ่งภายใต้กระแสแห่งการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี เป็นการบูรณาการการปรับใช้เทคโนโลยีกับการสอนแบบปกติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ปรากฏในผลการดำเนินการที่ผ่านมา แนวคิดเกี่ยวกับการนำรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) มาใช้ในการพัฒนาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งปัจจุบันมีการนำการเรียนการสอนแบบผสมผสานมาใช้ในการจัดการศึกษาหลายระดับ ได้แก่ การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้นประถมศึกษาตอนปลาย ประถมศึกษาตอนต้น ในการนำการเรียนการสอนแบบผสมผสาน มาใช้ในการจัดการศึกษาแต่ละ

ระดับนั้น การออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดว่าจะมีการผสมผสานในระดับใด รูปแบบใด การออกแบบวิธีการเรียน วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และเครื่องมือสนับสนุนการเรียนจะแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายในการเรียน เนื้อหา อายุและระดับการศึกษาของผู้เรียน และระบบโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ (Waheduzzaman, Wahed, 2010)

การนำข้อดีของการเรียนการสอน และการเรียนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมเข้ามาเสริมเติมเต็มจุดด้อยซึ่งกัน และกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในอินเตอร์เน็ตเป็นสื่อและเครื่องมือในสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการเรียน โดยเน้นปฏิสัมพันธ์จากการเรียนแบบออนไลน์และการมีส่วนร่วมในห้องเรียนแบบดั้งเดิม เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เริ่มจากชุมชนออนไลน์ที่เปิดรับความคิดเห็นทั้งในรูปแบบของการโพสต์ข้อความและการสนทนา ปัจจุบันเป็นรูปแบบการค้นหา หรือติดต่อเพื่อนเก่าสมัยเรียน และเพื่อนใหม่ หรือสร้างกลุ่มเพื่อนใหม่ที่มีความสนใจหรือรสนิยมในเรื่องเดียวกันนอกจากการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแล้ว ยังสามารถแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ความสนใจ หรือแสดงออกในเรื่องที่สนใจ โดยการเข้าร่วมกลุ่มหรือเวทีสนทนานั้นๆ ซึ่งอาจนามาซึ่งธุรกิจ หรือความช่วยเหลือในหมู่สมาชิกด้วยกันในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ทางเทคนิคในเรื่องต่างๆ รวมไปถึงการแนะนำ ธุรกิจ การจ้างงาน เป็นต้น รูปแบบของสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลเริ่มจากการร้องขอเป็นเพื่อน ผู้ถูกร้องขอจะต้องมีการตอบกลับก่อนถึงจะสามารถติดต่อกันได้การใช้งานหลักๆ ได้แก่ อีเมล์, ระบบสมัครสมาชิก, กระดานข้อความ/ข่าว, ระบบรักษาความเป็นส่วนตัวในการกำหนดสิทธิ์ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อเป็นการป้องกันปิดกั้นบุคคลไม่พึงประสงค์ในการนำข้อมูลไปใช้ในทางเสียหาย นอกจากนี้ยังสามารถออกแบบหน้าเว็บตามความต้องการเพื่อบ่งบอกบุคลิกของผู้ใช้ รวมทั้งการเพิ่มเพลงและดนตรี ช่วยให้สามารถแชร์หรือฟังเพลง มิวสิควิดีโอ คลิปวิดีโอที่ถ่ายทำเอง รายการทีวี โฆษณาภาพยนต์ รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับตัวศิลปินที่ชื่นชอบ เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยและแนวทางการจัดการเรียนการสอนด้วยการเรียนร่วมกันด้วยกรณีศึกษาและการเรียนบนเว็บ พบว่า ปัจจุบันมีนักวิจัยหลายท่านได้พัฒนาการเรียนด้วยกรณีศึกษาผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ตเพื่อพัฒนาผู้เรียน นุชนาถ ชูกลิ่น ได้ใช้การเรียนด้วยกรณีศึกษาที่ใช้กิจกรรมการอภิปรายในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีการคิดวิจารณญาณสูงขึ้น (นุชนาถ ชูกลิ่น, 2552) นอกจากนี้ ทิศนา แขมมณี ยังได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการศึกษา และเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการคิดที่ผ่านการไตร่ตรองและพิจารณาจากข้อมูล หลักฐานที่มีอยู่มาเป็นอย่างดี ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงถือเป็นพื้นฐานของการคิดทั้งปวง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตั้งแต่

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ทิศนา แขมณี,2551) ในพุทธศาสนามีหลักธรรมในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ หลักโยนิโสมนสิการเป็นการทำในใจโดยแยบคาย คิดถูกวิธี ความรู้จักคิดหรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเอง เข้าจับหรือเคลือบคลุม ทำให้เกิดความดีงามและแก้ปัญหาได้ ข้อนี้เป็นองค์ประกอบฝ่ายภายใน หรือปัจจัยภายในตัวบุคคล และอาจเรียกตามองค์ธรรมที่ใช้งานว่า วิธีการแห่งปัญญาโยนิโสมนสิการจึงเป็นแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ของการศึกษา การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง การค้นพบต่างๆ ความคิดริเริ่ม ความก้าวหน้าทางปัญญาที่สำคัญๆ และการตรัสรู้ธรรมก็สำเร็จได้ด้วยโยนิโสมนสิการ เพราะฉะนั้น หัวใจที่จะทำให้การศึกษาสำเร็จคือโยนิโสมนสิการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

จากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา”เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อสังคมในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มี 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน จากหนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website ด้วยแบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis และสอบถามนักเรียนและนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง ทั้งหมด 394 คน การวิเคราะห์ข้อมูล : ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) ทำให้ได้สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา มี 3 ขั้นตอน 1) สัมภาษณ์ ผู้บริหาร จำนวน 10 คน โดยเลือกแบบเจาะจงซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ในการคัดเลือก วิเคราะห์เนื้อหา 2) ยกร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับร่างที่ 1) 3) พัฒนาโดยสนทนากลุ่ม แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ / นักวิชาการ / ผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษา (ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มี 2 ขั้นตอน 1) ตรวจสอบอาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้วิจัย ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (ฉบับร่างที่ 3) 2) แก้ไขปรับปรุงและนำเสนอ ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ฉบับสมบูรณ์

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ นักเรียนและนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 11 แห่งมีประชากรทั้งหมด 25,031 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, http://www.nc.ac.th [ออนไลน์วันที่ 17 กันยายน 2561])

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนและนักศึกษาสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 11 แห่ง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane) เป็นตารางที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่า

สัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง 394 คน (https://sites.google.com [ออนไลน์วันที่ 19 พฤศจิกายน 2561])

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการรองผู้อำนวยการ และครูผู้สอน สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 10 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครูสถาบันอาชีวศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่ต่ำกว่า 4 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาโท และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสาน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาพูดคุยกันของผู้ทรงคุณวุฒิด้านรูปแบบการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสานักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 10 รูป/คน ของผู้ทรงคุณวุฒิรวม 2 กลุ่ม รวม 10 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และกลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสถาบันอาชีวศึกษา

ผลการวิจัย

สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ ด้านชั่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ และด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ให้นักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยากกว่าเดิม นักเรียนมีส่วนร่วมในการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่คิดได้ และนักเรียนปฏิบัติตามเป้าหมายในการคิดด้วยการอ้างอิงแหล่งสืบค้นข้อมูล

2) ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน นักเรียนศึกษาข้อมูลเพื่อระบุปัญหาที่ชัดเจนจากการศึกษาค้นคว้าหลากหลายแหล่งข้อมูล และนักเรียนมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

3) ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนเลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และนักเรียนพิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

4) ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนจำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ นักเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล และนักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวัน

5) ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินผลเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเรียนรู้ ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการนำข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือไปทดลองใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน และนักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่นประกอบการเรียนรู้

6) ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนคิดวิเคราะห์ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนสรุปของข้อคำถาม หรือปัญหาที่กำหนดไว้ซึ่งจะต้องอาศัยความคิดเชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบัน และนักเรียนยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นหลังนำข้อมูลไปใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาผลการเรียนรู้ให้ดีมากขึ้น

7) ด้านชั่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนมีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ นักเรียนตั้งสมมติฐานเพื่อชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียจากเหตุการณ์ปัจจุบัน และนักเรียนนำผลที่ได้จากการคิดไปทดลองปฏิบัตินำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป

8) ด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนไตร่ตรองความรู้อย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการแสดงความคิดเห็น และนักเรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อออนไลน์

9) ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันก่อนลงความคิดเห็น นักเรียนได้รับการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน และนักเรียนใช้เหตุผลทั้งทางตรรกศาสตร์ และเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มาร่วมประเมินการเรียนรู้

อภิปรายผล

สภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ ด้านชั่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ และด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านตั้งเป้าหมายในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ ให้นักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยากกว่าเดิม นักเรียนมีส่วนร่วมในการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่คิดได้ และนักเรียนปฏิบัติตามเป้าหมายในการคิดด้วยการอ้างอิงแหล่งสืบค้นข้อมูล

2) ด้านระบุประเด็นปัญหาในการคิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน นักเรียนศึกษาข้อมูลเพื่อระบุปัญหาที่ชัดเจนจากการศึกษาค้นคว้าหลากหลายแหล่งข้อมูล และนักเรียนมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

3) ด้านประมวลข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและเท็จ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนเลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และนักเรียนพิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

4) ด้านวิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ และเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนจำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ นักเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล และนักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวัน

5) ด้านประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและความน่าเชื่อถือ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินผลเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเรียนรู้ ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการนำข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือไปทดลองใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน และนักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่นประกอบการเรียนรู้

6) ด้านใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนคิดวิเคราะห์ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนสรุปของข้อคำถาม หรือปัญหาที่กำหนดไว้ซึ่งจะต้องอาศัยความคิดเชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบัน และนักเรียนยอมรับผลที่จะเกิดขึ้นหลังนำข้อมูลไปใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาผลการเรียนรู้ให้ดีมากขึ้น

7) ด้านชั่งน้ำหนักผลได้และโทษทั้งสั้นและระยะยาว มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนมีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ นักเรียนตั้งสมมติฐานเพื่อชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียจากเหตุการณ์ปัจจุบัน และนักเรียนนำผลที่ได้จากการคิดไปทดลองปฏิบัตินำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป

8) ด้านไตร่ตรอง ทบทวนอย่างรอบคอบ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนไตร่ตรองความรู้อย่างรอบคอบก่อนนำไปปฏิบัติ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการแสดงความคิดเห็น และนักเรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อออนไลน์

9) ด้านประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับได้แก่ นักเรียนประเมินความสมเหตุสมผลของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบันก่อนลงความคิดเห็น นักเรียนได้รับการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน และนักเรียนใช้เหตุผลทั้งทางตรรกศาสตร์ และเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มาร่วมประเมินการเรียนรู้ จากผลการวิจัยในเบื้องต้นสภาพทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่านักเรียน นักศึกษา มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานสามารถนำมาบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนและนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **Fenwick and McMillan** ได้ศึกษาวิจัยเรื่ององค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการภาครัฐ : มุมมองทางเลือก พบว่า วาระของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่มีเป้าหมายโดยตรงที่ปัญหาคำถามขององค์กรภาครัฐต่อการเรียนรู้ อะไรที่องค์กรต้องเรียนรู้และความผิดพลาดในการเรียนรู้ เป็นการกำหนดปัญหาของการเรียนรู้ขององค์กร ความแตกต่างของสถานการณ์ระหว่างการเรียนรู้ของบุคคลและองค์กร ศักยภาพความสามารถขององค์กรต่อการเรียนรู้ ทรัพยากรหลักของการเรียนรู้ภาครัฐ ความไม่สมบูรณ์ของเครือข่ายการเรียนรู้ และปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการศึกษาจากการเรียนรู้ในสถานการณ์ปัจจุบันในกลุ่มของผู้บริหารอาวุโสขององค์กรภาครัฐ โดยการอภิปรายประเมินขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐสมัยใหม่ หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้เสนอแนะว่าการเรียนรู้องค์กรในภาครัฐ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการผ่านหน่วยงาน พันธมิตรและวาระสมัยใหม่ ซึ่งอาจรับมาจากกระบวนการภายในและการมุ่งเป้าหมายไปสู่ชุดแข็งขององค์กร ในขณะเดียวกันในการศึกษาได้ประเมินความรู้ที่เป็นแนวปฏิบัติ

ของการเรียนรู้องค์กร และการเสนอภาพของผิดพลาดเครือข่ายและการเรียนรู้ในความคาดหมายเพื่อการวิจัยในอนาคต ทั้งนี้เพื่อการสนับสนุนประสิทธิภาพของการเรียนรู้ภายในองค์กร (John Fenwick and Janice McMillan, 2005)

และยังพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์** ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวทางของเคมมิสและแม็คแทการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 11 ขั้น คือ 1) สร้างความตระหนัก 2) กำหนดความรับผิดชอบ 3) ให้ความรักความอบอุ่น 4) สร้างความสัมพันธ์ 5) สร้างความมั่นใจ 6) สร้างการมีวินัย 7) ปลูกฝังค่านิยม 8) ส่งเสริมการเรียนรู้ 9) เป็นตัวแบบที่ดี 10) ให้ความช่วยเหลือ 11) ให้กำลังใจ ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์มีประสิทธิผลสูงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสามารถพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนได้ 12 ลักษณะ คือ 1) ความประหยัด 2) ความเสียสละ 3) ความมั่นใจในตนเอง 4) ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย 5) การแต่งกายเรียบร้อย 6) หลีกเลี่ยงอบายมุข 7) มาเรียนสม่ำเสมอ 8) เข้าเรียนตรงเวลา 9) มีอุปกรณ์พร้อมเรียน 10) กล้าแสดงความคิดเห็น 11) การซักถามเมื่อไม่เข้าใจและ 12) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, 2550) และ **อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย** กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองอย่างสุขุม รอบคอบ มีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์เชื่อมโยงเหตุการณ์ มีการตีความสรุปความ โดยอาศัยความรู้ ความคิดและประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียดถูกต้อง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการตัดสินใจที่สมเหตุสมผล (อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543) และ**พระมหาประยูร ติกฺขปญฺโญ (ช่างการ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยหลักพละ 5 พบว่า ศรัทธา เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านความเชื่อมั่น วิริยะ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านความเพียร สติ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านการรู้สึกตัวทั่วพร้อม สมาธิ เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านความตั้งมั่นแห่งใจ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างด้านการใช้วิจารณญาณในการพิจารณาสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุมีผล คิดพิจารณาถึงสิ่งต่างๆอย่างรอบด้านและรอบคอบ แก่บุคลากรในองค์กรให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จบูรณาการกับด้านความรอบรู้แห่งตน การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การสร้างแบบแผนความคิด การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการคิดอย่างเป็นระบบ (พระมหาประยูร ติกฺขปญฺโญ (ช่างการ), 2558)

สรุป

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน โดยนักเรียนคิดตั้งเป้าหมายด้วยการวัดและประเมินผลจากเป้าหมายที่ยาก

กว่าเดิม มีส่วนร่วมในการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ที่คิดได้ ปฏิบัติตามเป้าหมายในการคิดด้วยการอ้างอิงแหล่งสืบค้นข้อมูล ประเมินผลการเรียนด้วยการตั้งสมมติฐานในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ระบุปัญหาที่ชัดเจนจากการศึกษาค้นคว้าหลากหลายแหล่งข้อมูล มีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เลือกข้อมูลที่คิดว่าถูกต้องที่สุดไปใช้ประกอบการประเมินผลการเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย พิจารณาตัดสินว่าข้อเท็จจริงใดสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน จำแนกข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ มีส่วนร่วมในการพิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล และนักเรียนนำข้อมูลที่ผ่านการประเมินการเรียนรู้ไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวัน มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลที่เพียงพอและน่าเชื่อถือไปทดลองใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน และวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่นประกอบการเรียนรู้ ตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ร่วมกัน มีความชัดเจนในข้อมูลที่ถูกต้องปราศจากอคติในการเรียนรู้ เพื่อชั่งน้ำหนักผลดีและผลเสียจากเหตุการณ์ปัจจุบันและนำผลที่ได้จากการคิดไปทดลองปฏิบัตินำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกระตุ้นให้นักเรียนมีการคิดเชื่อมโยงกับเป้าหมายที่เรียนรู้เพื่อเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูได้แนะนักเรียนทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างกระจ่างแจ้งเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของแต่ละบุคคล

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น google line facebook twitter เป็นต้นในการพิจารณาปัญหาในสังคมและแนวทางแก้ไขเพื่อฝึกการค้นคว้าและวิเคราะห์แนวทางแก้ไขร่วมกัน

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมคุณค่าของข้อมูลที่ใช้มีความเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกับการเรียนรู้ในด้านอื่นๆ

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้นักเรียนนำผลการคิดที่ผ่านการประเมินไปทดลองปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยความรอบคอบเพื่อพัฒนาการคิด ควบคู่กับการปฏิบัติเป็นการเสริมประสบการณ์ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้สถาบันอาชีวศึกษามีห้องแนะแนว มีผู้เชี่ยวชาญในการแนะแนวและกระบวนการคิดเพื่อกระตุ้นให้นักเรียน นักศึกษา สามารถคิดอย่างเป็นระบบและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยหลักโยนิโสมนสิการของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสานักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2.2 ควรศึกษากระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสานักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2.3 ควรศึกษารูปแบบทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของนักเรียนสถาบันภาคกลาง สังกัดสานักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม. https://sites.google.com [ออนไลน์วันที่ 19 พฤศจิกายน 2561]

ข้อมูลการจัดการศึกษา ปี 2560.สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. http://www.nc.ac.th [ออนไลน์วันที่ 17 กันยายน 2561]

ทิศนา แขมณี. (2551). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิ์ภาพ.**กรุงเทพฯ : บริษัทด่านสุทธาการพิมพ์.

นุชนาถ ชูกลิ่น. (2552) ผลของการใช้กิจกรรมการอภิปรายแบบผสมผสานและกระดานสนทนาในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปี ที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์. (2550). “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.

พระมหาประยูร ติกฺขปญฺโญ (ช่างการ). (2558).**“รูปแบบการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา”.** ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย. (2543). การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์. กรุงเทพฯ : ธนาเพลสแอนด์กราฟฟิค.

John Fenwick and Janice McMillan. **Organizational Learning and Public Sector Management : An Alternative View**. Public Policy and Administration 20.3 July 2005.

Waheduzzaman. Wahed. (2010). People’s Participation for Good Governance: A Study of Rural Development Programs in Bangladesh. Docteral Thesis. Victoria University. Australia.

แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2

Guidelines for academic affairs administration in School under the office Of NakhonSawan Primary Educational Service Area 2

ณัฐธยาน์ จะนต,[1] ธานี เกสทอง[2]
Natthaya chanot,[1] Thanee Gesthong[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นงาน พบว่า มีปัญหาในงานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา สูงที่สุด และงานนิเทศการศึกษาต่ำสุด แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีแนวทางการบริหารงานที่สำคัญ คือ งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การให้ทุกฝ่ายและผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและขั้นตอนในการจัดทำ การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง งานวัดผลและประเมินผล จัดประชุม เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ในด้านการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดประชุม

---

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์:Student in Master of Education Degree in Educational Administration Nakhon Sawan Rajabhat University. Faculty of Education Nakhon Sawan Rajabhat University

[2] Corresponding author. E-mail: natt0308@gmail.com

เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ในด้านการวิจัยมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีความพร้อม และนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน งานนิเทศการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดกรอบ ปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศนำผลการนิเทศมาสรุป งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการการตรวจสอบ กำหนดแนวทาง กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา

คำสำคัญ: แนวทาง , การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The purpose of this research was to study the guidelines concerning the administration of academic affairs in the school under the office of NakhonSawan Primary Educational Service Area 2. The research process consisted of two distinct steps as follows: 1) To study the problem relative to the administration of academic affairs in the school. The sample group comprised three hundred and six administrators and teachers under the office of Nakhonsawan Primary Educational Service Area 2, randomly selected in the frame of quantitative research. Utilisation of a questionnaire as a research instrument, allowed respondents to formulate their answers in the form of ratings on 5-point scales, which established a reliability coefficient of 0.94. The analysis evaluated data along statistical measures of mean and standard deviation. 2) To study the guidelines pertaining to school academic affairs through
Meeting organization involving data analys

The findings pointed out what follows: 1) the problem of academic affairs administration in the school as a whole, was at a moderate level; it was found that the problem of quality assurance development reached the highest level. whereas the problem of educational supervision was situated at the lowest level. 2) the guidelines for Nakhonsawan Primary Educational Service Area 2 included: 2.1) the development of the curriculum required every department to assist its provision, use and evaluation, 2.2) the development of a learning process valuing teachers' creativity inclined towards the provision of interesting material which ponders upon critical thinking, management and actual practice, 2.3) assessment and evaluation inductions by having the school personnel consult a lecturer expert in this area, 2.4) the development of educational research in regard to quality by having the school personnel consult a lecturer expert in this area, study trips to school that achieved teaching and learning improvements, 2.5) educational schedules, 2.6) the development of educational quality through the integration of a checkers committee, follow up, feedback and the monitoring of

performance in accordance with educational standards through reporting and evaluation.

Keyword: Guidelines , academic affairs administration

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2553 : 1-5)

กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การจัดกระบวนการเรียนรู้ ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ มีทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2553 : 1-5)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางวิชาการถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญและเป็นหัวใจหลักของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาทันที เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา กระบวนการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้เพื่อเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช. 2550 : 50)

การบริหารงานวิชาการ จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารโรงเรียน องค์ประกอบหลายประการที่สำคัญที่สุดได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญแก่งานวิชาการต้องเข้าใจขอบเขตการดำเนินงาน และภาระหน้าทีของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างดี การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ทีผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 17- 20)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาท อำนาจหน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ และแนวนโยบายของรัฐ ที่มุ่งหวังให้การศึกษาของประเทศได้รับการพัฒนาคุณภาพ เพื่อให้การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง จึงกำหนดยุทธศาสตร์ พัฒนาระบบบริหารจัดการ ในการดำเนินการ (สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต. 2557 : 17)

จากการดำเนินงานจัดการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มุ่งเน้นด้านคุณภาพผู้เรียน พัฒนาบุคลากรและกระบวนการบริหารให้มีประสิทธิภาพ โรงเรียนในสังกัดส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีครูไม่ครบชั้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด การเรียนรู้จะมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา ผลของการประเมินภายนอกรอบที่ 3 จากปีการศึกษา 2559 จากการประเมิน 145 โรงเรียน มีโรงเรียนผ่านการรับรอง 44 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.34 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเร่งด่วน (สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. 2559 : 28)

จากการรายงานผลการปฏิบัติงานของสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีการบริหารงานตามภารกิจของสถานศึกษา พบว่า มีการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับดีมาก ด้านการบริหารงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับดี ด้านการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับพอใช้ สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. 2559 : 32) ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2559 ผลการประเมินผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 40.44 ซึ่งต่ำกว่าระดับชาติระดับชาติ (ร้อยละ 43.49) ระดับสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน(ร้อยละ 41.42)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต2 ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียน ตลอดถึงการใช้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษา นำไปพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต2
2. เพื่อหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต2

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต2

ประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน 145 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 132 คน และครู 1,273 คน รวม 1,405 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน แบ่งออกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 29 คน ครู 277 คน รวม 306 คน กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยการเปิดตารางเครซี่และมอร์แกน และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีการจับฉลาก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกนได้จำนวน 306 คน
2. สุ่มเลือกผู้บริหารสถานศึกษาและครู ด้วยวิธีการเทียบสัดส่วนและจับสลาก จำนวน 306 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลได้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 29 คน ครูจำนวน 277 คน รวมทั้งสิ้น 306 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา
ตำแหน่ง และประสบการณ์

ตอนที่ 2 ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 6 งาน งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานวัดผลและประเมินผล งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา งานนิเทศการศึกษา และงานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่าแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert (บุญชม ศรีสะอาด.2554 : 100) โดยมีค่าคะแนนดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยประกอบด้วย 6 งาน ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานวัดผลและประเมินผล งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา งานนิเทศการศึกษา และงานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามและเทคนิคการตั้งข้อคำถามแบบสอบถาม

3. กำหนดกรอบเพื่อสร้างแบบสอบถามและปรับปรุงแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรตามกรอบความคิดภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. ร่างแบบสอบถามตามกรอบความคิดและให้ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ภาษาและระเบียบวิธีวิจัย โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิลงความเห็นว่าข้อคำถามแต่ละข้อวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่

5.1 ผศ.ดร.สาธร ทรัพย์รวงทอง อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

5.2 ดร. สุรีรัตน์ โตเขียว คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์

5.3 ดร. พัชรี เมืองสอง ผู้อำนวยโรงเรียนเขาหินกราวประชาสรรค์

6. หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถามโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิลงความเห็นว่า ข้อคำถามแต่ละข้อ วัดได้ตรงวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งกำหนดความคิดเห็นไว้ดังนี้ เกณฑ์การพิจารณาของ พิษณุ ฟองศรี (2549:139) ดังนี้

ให้คะแนน	+1	แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
ให้คะแนน	0	ไม่แน่ใจความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา
ให้คะแนน	-1	แน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา

พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 ซึ่งมากกว่า 0.50 ขึ้นไป มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

7. ซึ่งพบว่าแบบสอบที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร ระหว่างวันที่ 14 - 17 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์ จำนวน 10 คน โรงเรียนพยุหะศึกษาคาร จำนวน 10 คน และโรงเรียนคุรุประชาสรรค์ จำนวน 10 คน รวม 30 คนเพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha - Coefficient) Cronbach ได้ค่าความเที่ยง 0.94

8. นำแบบสอบถามจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอรับความเห็นชอบก่อนนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือนำจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม และหนังสือนำจากบัณฑิตวิทยาลัย ไปยังสถานศึกษาพร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากผู้อำนวยการ และครู แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตัวเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องความสมบรูณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา
2. ออกแบบและลงรหัสข้อมูลในแบบสอบถามกับเครื่องคอมพิวเตอร์
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์
4. แปลความหมายของระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยมีเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชากอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติ ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

1. ค่าร้อยละ (%)
2. ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)
3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เรื่องการหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบความเหมาะสมของร่างแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยนำปัญหาการดำเนินงานสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้าน มาจัดทำร่างแนวทางเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบใน 2 ลักษณะ คือ 1. ร่างแนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอหากเหมาะสมให้พิจารณาว่าคงเดิม และ 2. ร่างแนวทางที่ผู้วิจัยเสนอ หากไม่เหมาะสมให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพิ่มเติมในร่างเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ วิธีการการออกแบบแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2. ออกแบบการบันทึกการสนทนากลุ่มและนำเสนอร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอข้อเสนอแนะรูปแบบการบันทึกการสนทนากลุ่ม และแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

4. นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุง และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อจัดทำการสนทนากลุ่มต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. นำเสนอผู้เชี่ยวชาญที่คัดเลือกเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำชี้แนะ

2. ประสานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ร่วมการสนทนากลุ่ม ทั้ง 7 คน ดังนี้

3. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้เชี่ยวชาญ 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประชุมเพื่อสนทนากลุ่ม

4. ผู้วิจัยส่งหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน เพื่อเชิญประชุมการสนทนากลุ่ม ถึงผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน

5. จัดการประชุมสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ในวันพุธ ที่ 18 เมษายน 2562 เวลา 13.00 – 14.30 น. ณ ห้องกาฬพฤกษ์ อาคาร 9 ชั้น 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

6. ผู้วิจัยนำแบบบันทึกสนทนากลุ่ม เรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ไปบันทึกการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน เพื่อบันทึกข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

7. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุป อภิปรายผล และเขียนรายงานการวิจัย เป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ด้วยสถิติพื้นฐาน $\overline{X}$ และ S.D. ปรากฏผลดังนี้

1) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา ปัญหาสูงสุด ($\bar{X}$= 3.65) รองมา งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 3.62) รอมางานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X}$= 3.59) และต่ำสุด คือ การนิเทศการศึกษา ($\bar{X}$= 3.05)

ผลการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา สูงสุด 3 อันดับแรกในแต่ละงาน ปรากฏดังนี้

2) ปัญหาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหา สูงที่สุด 3 อันดับ คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายและผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.79) การประเมินผลการนำหลักสูตร

ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเมื่อสิ้นปีการศึกษา ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.76) และการนิเทศ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ของผู้บริหาร ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.76) ตามลำดับ

3) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหา สูงที่สุด 3 อันดับ คือ การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.89) การจัดให้มีการกำหนดเป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.86) และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสานความร่วมมือเครือข่ายผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.71) ตามลำดับ

4) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานวัดผลและประเมินผล พบว่า ปัญหาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหา สูงที่สุด 3 อันดับ คือ การวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียนมีความหลากหลาย ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.14) การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐานปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.12) และ การนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการ สอนเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.11) ตามลำดับ

5) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า ปัญหาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหา สูงที่สุด 3 อันดับ คือการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.65) การดำเนินการ

นิเทศ แนะนำ กำกับ ติดตามการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.58) และการส่งเสริมให้ครูได้รับการศึกษา วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.56) ตามลำดับ

6) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานนิเทศการศึกษา พบว่า ปัญหาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานนิเทศการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.05) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหา สูงที่สุด 3 อันดับ คือ แผนกำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติ การนิเทศการศึกษามีความชัดเจนและต่อเนื่อง ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.12) การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัญหาและ ความต้องการในการนิเทศการศึกษา ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.11) และการนำผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.08) ตามลำดับ

7) ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา พบว่าปัญหาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีปัญหา สูงที่สุด 3 อันดับ คือการวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 4.09) การนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.91) และการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.90) ตามลำดับ

2. ผู้วิจัยนำปัญหาการดำเนินงานสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละงาน มาร่างเป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและนำร่างดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน คือ งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การให้ทุกฝ่ายและผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและขั้นตอนในการจัดทำ การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง งาน

วัดผลและประเมินผล จัดประชุม เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ในด้านการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดประชุมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ในด้านการวิจัยมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีความพร้อม และนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน งานนิเทศการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดกรอบ ปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศนำผลการนิเทศมาสรุป งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการการตรวจสอบ กำหนดแนวทาง กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ผลสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละงานทั้ง 6 งาน ได้ผลดังนี้

1.1 งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายและผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม รองลงมาคือ การประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเมื่อสิ้นปีการศึกษา และการนิเทศ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ของผู้บริหาร

1.2 งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง รองลงมาคือ การจัดให้มีการกำหนดเป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสานความร่วมมือเครือข่ายผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของ หลักสูตร

1.3 งานวัดผลและประเมินผล ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก การวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียนมีความหลากหลาย รองลงมาคือ การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการ สอนเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

1.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน

รองลงมาคือ การดำเนินการนิเทศ แนะนำ กำกับ ติดตามการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และการส่งเสริมให้ครูได้รับการศึกษา วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.5 งานนิเทศการศึกษา ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก แผนกำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติ การนิเทศการศึกษามีความชัดเจนและต่อเนื่อง รองลงมาคือ การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัญหาและ ความต้องการในการนิเทศการศึกษา และการนำผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

1.6 งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก การวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา รองลงมาคือ การนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ และการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ทั้ง 6 งาน งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานวัดผลและประเมินผล งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา งานนิเทศการศึกษา งานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

2.1 งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการบริหารงาน คือ

แต่งตั้งคณะกรรมการ ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยให้ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและนำหลักสูตรไปใช้ ประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แต่งตั้ง คณะกรรมการนิเทศกำกับติดตามการแก้ไขหลักสูตรเพื่อติดตามงานให้เป็นปัจจุบัน วางแผนกำหนกรอบโดยทำปฏิทินนิเทศดำเนินการนิเทศ สรุปรายงานผล แต่งตั้ง คณะกรรมการประเมินหลักสูตร วางแผนกำหนดกรอบการประเมิน ดำเนินการประเมินผล สรุปรายงานผล

2.2 งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงาน คือ

นำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมาย ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ติดตามตรวจสอบและประเมินผล จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคณะครูในโรงเรียนเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของ หลักสูตร งานพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษา ศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเดียวกันที่มีการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของ หลักสูตร งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีการจัดกระบวนการ PLC ในกลุ่มโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คณะกรรมการ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ภายหลังประชุมเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้

2.3 งานวัดผลและประเมินผล มีแนวทางการบริหารงาน คือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ครู กำหนดจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีการวัดผลและประเมินผลตามแผนการจัดการเรียนรู้ สร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับแผน นำเครื่องมือวัดผลและประเมินผลไปใช้ ประชุมครูเพื่อร่วมกันวางแผนในการจัดสรรงบประมาณ และบุคลากรให้เพียงพอต่องานด้านวัดผล และประเมินผลนำระบบการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายมาใช้และจัดระบบการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง นำผลการประเมินมาวิเคราะห์พัฒนา ประชุมครูเพื่อร่วมกันนำผลการประเมินไปวางแผนในการวัดผลประเมินผลในปีต่อไป ประชุมครูเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณะกรรมการ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ในการวัดผล และประเมินผลการแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียน

2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการบริหารงาน คือ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน หรือประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการภายในโรงเรียน ดำเนินงานวิจัยจากนำผลบันทึกหลังการสอนมากำหนดปัญหาในการวิจัยเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน ประชุมชี้แจงและแต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินการกำกับ ติดตาม การนิเทศ การจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูผู้รับผิดชอบ ควรหมั่นกำกับติดตาม การทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ เป็นระยะ โดยอาจ มีการนิเทศการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ตามปฏิทินที่ตั้งไว้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัดทำวิจัยภายในโรงเรียน ให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และลองประเมินผลการวิจัย

2.5 การนิเทศการศึกษา มีแนวทางการบริหารงาน คือ แต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดกรอบ ปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศนำผลการนิเทศมาสรุปเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อไป จัดประชุมครูเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัญหาและ ความต้องการในการนิเทศการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันวิพากษ์และวิเคราะห์ ผู้รับการนิเทศนำข้อสรุปผล

การประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จัดประชุมครูเพื่อนำผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน นำข้อสรุปผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

2.6 การพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการบริหารงาน คือ แต่งตั้งคณะกรรมการการตรวจสอบปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา กำหนดแนวทางการวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการ นำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประชุมคณะกรรมการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมา ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการกำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยภาพรวมทั้ง 6 งาน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นงาน พบว่า มีปัญหาในงานพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา สูงที่สุด และงานนิเทศการศึกษาต่ำสุด ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ ลัดดา เพ็งผล (2557) พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน ปัญหาที่พบ คือ การประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเมื่อสิ้นปีการศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวัดผลประเมินผลการเรียนของนักเรียนมีความหลากหลาย ความสนใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนของครู และการสรุปผลการนิเทศภายในเมื่อสิ้นภาคเรียน ชนม์นิภา วรรณไพบูลย์ (2553) พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่เป็นปัญหาอันสูงสุด คือ ด้าน

กระบวนการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีปัญหาต่ำสุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษาซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีมีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในระดับมาก คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยให้ทุกฝ่ายและผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ สุภา เศวตวนัส (2556) พบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานวิชาการของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 คือ งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่เกี่ยวข้องจากการประเมินผลการจัดทำหลักสูตร และการใช้หลักสูตร การประเมินผลการจัดทำผลการประเมินไปวางแผนที่กำหนด การจัดทำแผนตามเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนการนำผลการประเมินไปวางแผนการนิเทศภายในในระยะต่อไป

1.2 งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีมีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก คือ การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและนักเรียนมีจำนวนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลาและเต็มความสามารถเพราะมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนที่ครูจำเป็นต้องปฏิบัติสื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้มีไม่เพียงพอต่อความต้องการขาดงบประมาณที่มาสนับสนุนงานวิชาการและขาดอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัยผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการให้ความสำคัญต่องานวิชาการน้อยเกินไปบุคลากรที่ทำการสอนขาดความกระตือรือร้นในการทำความเข้าใจหลักสูตรใหม่ และขาดเทคนิคการสอนที่ทันสมัย แผนการสอนไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ ธวัชชัย สิงห์จันทร์ (2551) พบว่า งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก งานการจัดการเรียนการสอนแนวทางการบริหาร คือครูประจำชั้น ครูประจำวิชาโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถประสบการณ์และความถนัดของครู

1.3 งานวัดผลและประเมินผล มีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีมีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก คือ . การวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียนมีความหลากหลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูขาดความรู้ ความชำนาญ ในด้านการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน การกำหนดจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีการวัดผลและประเมินผลตามแผนการจัดการเรียนรู้ ขาดการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย ไม่มีการประเมินผลตามสภาพจริง ให้สอดคล้องกับแผนและการนำเครื่องมือวัดผลและประเมินผลไปใช้ ขาดการการนำผลการประเมินไปวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระยะต่อไป ขาดการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาที่เกิดจาการวัดผลและประเมินผล ขาดการ กำกับ ติดตาม การวัดผลและประเมินผลในการนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ ทองหล่อ ปัดภัย, ผานิต เพชรรัตน์, และมานะ เพชรรัตน์ (2551) พบว่า งานวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก บุคลากรยังขาดความรู้ในหลักการวัดผลและประเมินผล ครูไม่ใช้วิธีการที่หลากหลายในการวัดผลประเมินผล ไม่มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน การนิเทศติดตามไม่สม่ำเสมอ ขาดความชัดเจนต่อเนื่อง และขาดการนำผลการนิเทศมาแก้ไขปรับปรุง

1.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีมีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก คือ .การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารอาจจะไม่ได้เน้นย้ำให้ครูนำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปพัฒนาการเรียนการสอน ครูไม่มีเวลาทำงานวิจัย สอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบไม่ทัน และยังขาดความรู้ ความชำนาญในด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียนการจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน หรือประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการภายในโรงเรียนและการดำเนินงานวิจัยจากนำผลบันทึกหลังการสอนมากำหนดปัญหาในการวิจัยเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ ชนม์นิภา วรรณไพบูลย์ (2553 พบว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำรวจจำนวนบุคลากร สร้างความตระหนัก จัดประชุม และเชิญวิทยากรมาให้ความเข้าใจ กำกับติดตามผล

1.5 การนิเทศการศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีมีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก คือ แผนกำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติ การนิเทศการศึกษามีความชัดเจนและต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูไม่มีเวลา ไม่ติดตาม ไม่มีการกำหนดแผน และดำเนินการอย่างชัดเจน ทำให้ไม่ครบถ้วนตามกระบวนการนิเทศ ไม่มีความรู้ในการนิเทศ ไม่มีการวางแผนการนิเทศ ครูไม่ยอมรับและไว้วางใจกัน การจัดการนิเทศไม่

สม่ำเสมอต่อเนื่องและไม่หลากหลายขาดการเป็นระบบ ขาดการกำหนดกรอบ ปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศ นำผลการนิเทศมาสรุปเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขาดความสามารถในการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรทั้งนี้โรงเรียนยังขาดความชัดเจนในการจัดระบบการการนิเทศจึงทำให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ ชนม์นิภา วรรณไพบูลย์ (2553) พบว่า การนิเทศการศึกษา ในระดับมาก ด้านการนิเทศการศึกษา จัดประชุมชี้แจง วางแผน แต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบงานดำเนินการนิเทศภายในตามปฏิทินการนิเทศ แจ้งผลการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศทราบกำกับติดตามและประเมินผลการนิเทศ

1.6 การพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา ปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีมีปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก คือ การวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีภาระหน้าที่รับผิดชอบหลายด้าน ผู้บริหารและครูมียังขาดความรู้ความเข้าใจ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในการกำหนดแนวทางการวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินการจัดทำระบบประกันคุณภาพสถานศึกษา ในระหว่างเรียนไม่มีการนำผลมาปรับปรุงแก้ไข ระบบประกันคุณภาพสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและไม่มีการจัดทำรายงานเผยแพร่แก้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการกำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ขาดการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาขาดการนำผลการประเมินคุณภาพในสถานศึกษามาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและสรุปปัญหาและหาแนวทางแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ อภิเชษฐ์ บุญพยอม (2560) พบว่า การพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก การประกันคุณภาพการศึกษา การประชุมครูเพื่อร่วมปรับปรุงแก้ไขปัญหา กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษากำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

1. แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีผลการอภิปราย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการ ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยให้ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม นำหลักสูตรไปใช้ ในการประเมินผลการจัดทำหลักสูตร การนิเทศกำกับ ติดตามการแก้ไขหลักสูตรเพื่อติดตามงานให้เป็นปัจจุบัน การวางแผนกำหนดกรอบโดยทำปฏิทินนิเทศดำเนินการนิเทศ การประเมินหลักสูตร วางแผนกำหนดกรอบการประเมิน ดำเนินการประเมินผลสรุปรายงานผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารงานหลักสูตรการจัดประชุมวางแผนการใช้คู่มือครูเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือการเรียนการสอนตรวจสอบการนำคู่มือการสอนหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดประชุมบุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนการวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนนำมาจัดทำ

หลักสูตรสถานศึกษา ความร่วมมือกันวางแผนจัดทำรายงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเผยแพร่ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอในการนำผลการนิเทศไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุรีรัตน์ โชติวิชาศิริกุล (2560) ด้านบริหารงานหลักสูตร คือ สถานศึกษาส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

2.2 งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จากผลการวิจัยพบว่า การนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริงและการปฏิบัติจริง การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมาย ดำเนินการจัดการเรียนรู้ ติดตามตรวจสอบและประเมินผล จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคณะครูในโรงเรียนเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของ หลักสูตร งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเดียวกันที่มีการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของ หลักสูตร งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีการจัดกระบวนการ PLC ในกลุ่มโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คณะกรรมการ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ภายหลังประชุมเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการยังขาดกำกับตรวจสอบการนำหลักสูตรของครู เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ การจัดทำแผนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การจัดกระบวนการ PLC ในกลุ่มโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน คณะกรรมการ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงานอย่างใกล้ชิด ภายหลังประชุมเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิวัฒน์ โพธิ์ชัยโถ (2558) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรร่วมกันวางแผนกำหนดเป้าหมายส่งเสริมพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กำกับติดตาม และประเมินผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และควรนำผลการประเมินไปปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน

2.3 งานวัดผลและประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการสร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนมาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ครู กำหนดจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีการวัดผลและประเมินผลตามแผนการจัดการเรียนรู้ สร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับแผน นำเครื่องมือวัดผลและประเมินผลไปใช้ เพื่อร่วมกันวางแผนในการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่องานด้านวัดผล และประเมินผลนำระบบการวัดผลประเมินผลที่

หลากหลายมาใช้และจัดระบบการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง นำผลการประเมินมาวิเคราะห์พัฒนา นำผลการประเมินไปวางแผนในการวัดผลประเมินผลในปีต่อไป วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณะกรรมการ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ในการวัดผล และประเมินผลการแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูกำหนดจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีการวัดผลและประเมินผลตามแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สร้างเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลที่ยังไม่สอดคล้องกับแผน นำเครื่องมือวัดผลและประเมินผลไปใช้ ครูไม่เพียงพอต่องานด้านวัดผล และประเมินผลนำระบบการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายมาใช้และจัดระบบการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ขาดการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์พัฒนา ขาดการร่วมมือกันนำผลการประเมินไปวางแผนในการวัดผลประเมินผลในปีต่อไป และครูขาดวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้ยังขาดคณะกรรมการ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล การดำเนินงาน ในการวัดผล และประเมินผลการแก้ไขปัญหาการเรียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธวัชชัย สิงห์จันทร์ (2551)งานการวัดและประเมินผลการเรียน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แนวทางการบริหาร คือ ส่งเสริมให้ครูวัดและประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง จัดทำเอกสารรายงานผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างเหมาะสม ปรับปรุงพัฒนางานวัดผลประเมินผลอย่างต่อเนื่อง วันชัย พงสุพันธ์ (2552) พบว่าครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวัดผลและประเมินผลตามสาระการเรียนรู้ที่ทำการสอนประจำชั้นเรียนทำการสอนไม่ตรงตามวิชาเอกและความถนัดของตนเอง มลชยา จี้สละ (2558) ด้านการวัดผลและประเมินผล จัดอบรมเชิงปฏิบัติการวัดผลและประเมินผล ให้นักเรียนและผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการเรียน กำกับ ติดตาม การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มาให้ความรู้กับคณะครูในโรงเรียน ศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดทำวิจัยและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน หรือประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดภายในโรงเรียน ดำเนินงานวิจัยจากนำผลบันทึกหลังการสอนมากำหนดปัญหาในการวิจัยเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน การดำเนินการกำกับ ติดตาม การนิเทศผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูผู้รับผิดชอบ ควรหมั่นกำกับติดตาม อย่างเป็นระยะตามปฏิทินที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูขาดความรู้ ความชำนาญในด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการและนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในการประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการภายในโรงเรียนและไม่มีการจัดทำวิจัยตามกลุ่มสาระในวิชาที่สอน การดำเนินงานวิจัยจากนำผลบันทึกหลังการสอนมากำหนดปัญหาในการวิจัยเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน การส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานการวิจัย ในชั้นเรียนไปพัฒนาตนเองในการขอมีหรือเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น ไม่มีการดำเนินการกำกับ ติดตาม การนิเทศ การจัดทำวิจัยเพื่อ

พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ลัดดา เพ็งผล (2557) พบว่า ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนของครู มลชยา จี้สละ (2558) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา มีการจัดอบรมให้ความรู้ครูเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ติดตาม การทำวิจัยในชั้นเรียน จัดกิจกรรมและเปลี่ยนเรียนรู้และมีการนิเทศติดตาม สรุปผลการนิเทศ

2.5 การนิเทศการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดกรอบ ปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศนำผลการนิเทศมาสรุปเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อไป จัดประชุมครูเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัญหาและ ความต้องการในการนิเทศการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันวิพากษ์และวิเคราะห์ ผู้รับการนิเทศนำข้อสรุปผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จัดประชุมครูเพื่อนำผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน นำข้อสรุปผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูขาดการ กำหนดกรอบ ปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศในการนำผลการนิเทศมาอภิปรายหาข้อสรุปเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การใช้แผนการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อให้ครูนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขาดการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของปัญหาและ ความต้องการในการนิเทศการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น ขาดการติดต่อเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศขาดการร่วมมือกันวิพากษ์และวิเคราะห์ ผู้รับการนิเทศไม่นำข้อสรุปผลการประเมินการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มลชยา จี้สละ (2558) ด้านการนิเทศภายใน มีการประชุมวางแผนการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบงานนิเทศ จัดทำเครื่องมือและปฏิทินการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ แนะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสรุปผลการนิเทศ

2.6 การพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการการตรวจสอบปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา กำหนดแนวทางการวางแผนปฏิบัติการตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ นำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประชุมคณะกรรมการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมา กำกับติดตามและรายงานผลการดำเนินงานการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ความเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คณะกรรมการตรวจสอบ กำกับ ติดตาม กำหนดแนวทาง และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องใน

การวางแผนปฏิบัติการ ตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ขาดการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่กำกับ ติดตามและให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องรายงานผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการกำหนดแนวทางและนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ภารกิจของสถานศึกษา ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มลชยา จี้สละ (2558) ด้านการประกันคุณภาพภายใน มีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบและการประกันคุณภาพภายใน ประสานความร่วมมือสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สรุปรายงานผลการติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณภาพในสถานศึกษาและนำผลไปใช้ในการพัฒนา สุรีรัตน์ โชติวิชาศิริกุล (2560) ด้านประกันคุณภาพสถานศึกษา คือ สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบจัดทำแผนปฏิบัติการโครงการต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐาน/ตัวบ่งชี้ และมีการประเมินปรับปรุง พัฒนาการประกันคุณภาพสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาและหาแนวทางกาบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. คณะกรรมการการตรวจสอบควรมีการวางแผน กำหนดแนวทางปฏิบัติ กำกับติดตาม การตรวจสอบประเมินและรายงานการดำเนินงานครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา

2. คณะกรรมการควรจัดมีการจัดประชุม ติดตามและรายงานผล การนำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. คณะกรรมการควรมีการกำหนดแนวทาง กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องกับการนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่องานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

2. ควรมีการจัดทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษาในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษามาใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา ตามหลักสูตรการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาของอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี เกสทอง ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเอาใจใส่ ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ ชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องสิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความมุมานะ พยายาม ตั้งใจทำงานจนเสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธร ทรัพย์รวงทองดร.สุรีรัตน์ โตเขียวและดร.พัชรี เมืองสอง ที่ได้กรุณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำ แก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยที่ให้ความสะดวกและความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน คือ ดร.พัชรี เมืองสอง,นางสาวศุนิษา มาลัยทอง,นายชะลอ บุญสมวล,นางรุจิรา มธุรส,นายพินิจ เชื้อแพ่ง,นางฤทัย คำอุดม,นางสาวธิดารัตน์ แกไทยสงค์ ที่อนุเคราะห์เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม ขอขอบพระคุณเจ้าของตำราทุกท่านที่นำมาอ้างอิงในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนและครอบครัว ตลอดทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มิได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ.(2553). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551** (พิมพครั้งที่3).กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

จิติมา วรรณศรี. (2557). **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์.

ปิยนุช ทองพรม. (2550). **ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในเขตอำเภอหนองใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1**. งานนิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาลัยบูรพา.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). **การบริหารงานวิชาการ**.กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.

ลัดดาวัลย์ สุดสวาท. (2554). **ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1**.งานนิพนธ์สาขาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วันชัย พงสุพันธ์. (2552). **การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา).มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.มหาสารคาม.

สิทธิพล อุ่นแก้ว. (2551). **สภาพและปัญหาการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีปทุม.สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 3.

สุรีรัตน์ โชติวิชาศิริกุล. (2560). **แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2**.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Kate, M. (2007). **Social and academic benefits of looping primary grade students.(Online).** Availble http://www.sciencedirect.com/science?-ob=ArticleUR&- (14 October 2015)

Brophy, G.M. (2006). **“A Study of The Process Used by Academic Affairs Administrators at Participating Institutions of Higher Education to Select Instructional TechnologyTools For Faculty Use in Instruction in Undergraduate Classes,”** Dissertation Abstracts International. 24: 171-A.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพลังงานความร้อนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์

The effect of problem-based learning management issue of topic thermal Energy on student achievement and critical thinking of students Mathayom Suksa 1 Large secondary school Nakhon Sawan Province

ชนม์พิศา ศาสตร์ศรี (Chonphisa Sartsri)[1] สุจินต์ วิศวธีรานนท์ (Suchin Visavateeranon)[2]
นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์ (Nuanjid Chaowakeeratipong)[3]

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลังงานความร้อนของนักเรียนชั้น ม.1ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (กลุ่มทดลอง) กับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (กลุ่มควบคุม) 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้น ม.1 ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมและ 3)เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้น ม.1 ของโรงเรียนลาดยาววิทยาคม จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 80 คนได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม สุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 40 คนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มควบคุม 40 คนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือวิจัยคือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม และทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม มีคะแนนพัฒนาการที่สูงขึ้นทั้งสองกลุ่ม คะแนนเฉลี่ยไม่ต่างกัน 2) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3)

---

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, E-mail. Chonphisa@gmail.com , Received: September 22, 2019, Revised: September 30, 2019, Accepted: December 25, 2019

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Suchin@yahoo.com

[3] รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nuanjid@hotmail.com

ความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มทดลอง สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ, มัธยมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to compare science learning achievement in the topic of thermal energy of Mathayom Suksa I students between groups learning under problem-based learning management with a group that learning under conventional learning management 2) to compare critical thinking ability of Mathayom Suksa I students between groups learning under problem-based learning management with a group that learning under conventional learning management 3) to compare critical thinking ability of students between before and after receiving problem-based learning management**.**

The research sample consisted of 80 Mathayom Suksa I students in two intact classrooms of 40 students each at Latyaowitthayakom secondary school in Nakhon Sawan province in the first semester of the 2019 academic year, obtained by cluster random sampling then randomly assigned one classroom to be experimental group learning under problem-based learning management, and another classroom tobe control group learning under regular learning management. The research instruments used in this study were problem-based learning management plans, conventional learning management plans, a science learning achievement test, and a critical thinking ability test. Statistic used for data analysis were the mean, standard deviation, ANCOVA and t-test.

The research findings revealed that (1) the post-learning science learning achievement scores in the topic of thermal energy of the experimental group and control group were not significantly different; (2) the post-learning critical thinking scores of the experimental group were significantly higher than the control group at the .05 level of statistical significance.; and (3) the post-learning critical thinking scores of the experimental group were significantly higher than their pre-learning counterpart scores at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Problem-based learning, Science learning achievement , Critical

Thinking ability, Secondary education

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีบทบาทในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลาย และมีประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (knowledge based society) ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551,น.20)

การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ในหลักสูตรต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวน การเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการเหล่านี้ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551,น.20)

จากการทดสอบวัดความรู้ของนักเรียนโดยผลการทดสอบ O-Net โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.2561)ได้ประกาศผลการสอบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนมัธยมในจังหวัดนครสวรรค์ ปี 2561 ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 32.53 จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ส่วนของโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ ในเขตรอบนอกของจังหวัดนครสวรรค์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 34.90 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าระดับจังหวัดที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 36.43 และระดับประเทศ ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 36.10 ในสาระเรื่องพลังงานมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 32.53 จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ผลการสอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่ค่อนข้างต่ำ ไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ควรได้รับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนอย่างเร่งด่วน สำหรับเนื้อหาเรื่องพลังงานความร้อน ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีรายละเอียดที่เข้าใจยาก มีการนำไปใช้ในการทดสอบเช่นกันและเรื่องของพลังงานความร้อนได้มีการจัดการเรียนการสอนไว้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงต้องให้ความสำคัญในการ

พัฒนาผลสัมฤทธิ์ในเรื่องนี้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมนักเรียนในการสอบวัดผลต่างๆในอนาคตและเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในปัจจุบันด้วย

ปัจจุบันโลกเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนกลายเป็นสังคม ข่าวสาร ข้อมูลวิธีการสอนแบบท่องจำเนื้อหาใช้ไม่ได้ เพราะความรู้มีอยู่มากมายเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงทุกขณะปัญหาดังกล่าว จึงพาให้ไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิดปรัชญาการศึกษาแบบใหม่ ที่เชื่อว่าการศึกษาคือการเรียนรู้ ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้จึงยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวโน้มการจัดการศึกษาเปลี่ยนไปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ และสร้างความรู้ด้วยตนเองทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อนแหล่งความรู้ สื่อการเรียนรู้ และเน้นการมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อฝึกฝนทักษะทางสังคมแก่ผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย เน้นการเคลื่อนไหว การปฏิบัติของผู้เรียนโดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกถึงศักยภาพด้วยการเรียนรู้ จากการปฏิบัติของตนแล้วสรุปเป็นองค์ความรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผล เพื่อแก้ปัญหาต่างๆเองด้วยการคิดมากกว่าจำ ทำมากกว่าท่อง ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ หรือเป็นผู้นำของตนเอง สามารถนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 น. 20-1) สอดคล้องกับที่ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2558) ได้กล่าวว่า สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันกำลังอยู่ในภาวะสับสน มีความซับซ้อนและยุ่งเหยิงมาก ปรากฏการณ์ของโลกาภิวัตน์ทำให้ประชาชนคนไทยและเด็กไทยต้องอยู่ในภาวะสับสนว่าจะตามโลกาภิวัตน์ไปดีหรือจะยังคงอยู่กับประเพณีไทยแบบดั้งเดิมต่อไป ค่านิยมและกิจกรรมใหม่ ๆ ของสังคมก็หลากหลายขึ้นตลอดเวลา นักเรียนจะต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิต ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญมากในยุคศตวรรษที่ 21 เด็กและประชาชนจำเป็นจะต้องมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างมากพอจึงจะทำให้มีความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ รอบตัวอย่างเหมาะสมและมีการตัดสินใจได้ดี

การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นหลัก เป็นการจัดการเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยประยุกต์ใช้ทั้งหลักการของการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองบนฐานของประสบการณ์เดิมและใช้ “ปัญหา” ที่จะพบได้ในสถานการณ์จริงเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนรู้เพื่อเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยที่ครูเป็นผู้ชี้แนะเสนอแนะแนวทางและเตรียมทรัพยากรที่เหมาะสมไว้ให้ รวมทั้งได้ฝึกทักษะการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนทำให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยเฉพาะในการทำงานในระบบกลุ่มนั้นต้องผ่านการอภิปรายถาม-ตอบกับตัวเองและเพื่อนๆ ในกลุ่มอย่างจริงจัง รู้ว่าต้องถาม-ตอบ อย่างไร ต้องใช้ความคิด การวิเคราะห์ ใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูล การตีความ การสังเกต ซึ่งรวมเรียกการคิดเหล่านี้ว่า การคิดวิเคราะห์ (วัฒนา รัตนพรหม. 2558 น.30)

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกิจกรรมที่เน้นเกี่ยวกับการสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยบูรณาการสาระความรู้ต่างๆ ที่อยากให้เอื้อต่อกันหรือร่วมกัน สร้างเสริมความคิด ความเข้าใจ ความตระหนัก ทั้งด้านสาระและคุณค่าต่างๆ ให้กับผู้เรียนโดยอาศัยทักษะทางปัญญาหลายๆ ด้าน ทั้งที่เป็นทักษะขั้นพื้นฐาน ในการแสวงหาความรู้และทักษะขั้นสูงที่จำเป็นอย่างยิ่งในการคิดสร้างสรรค์และมีวิจารณญาณเป็นต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เป็นครูต้องมีความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (ลัดดา ภู่เกียรติ.2554 น.19) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อลิศรา ศรีสร้อย (2554) ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิจารณญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานและการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ความสามารถในการคิดออย่างมีวิจารณญาณและเจตคติต่อการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ Orhan Akino and Ozkardes Tandogan (2006) ได้ศึกษา ผลการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในวิชาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของนักเรียน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและของนักเรียน โดยใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงปริมาณได้จากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่าการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพบว่ามีผลต่อการพัฒนาแนวคิดเชิงบวกของนักเรียนได้ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยนำเอาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะช่วยพัฒนาผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และได้รับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ให้อยู่ในระดับมาก อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ (ไพศาล สุวรรณน้อย.2558 น.4)

จากสภาพปัญหาและแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พลังงานความร้อน และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ภายในโรงเรียน ให้มีระดับผลการเรียนอยู่ในระดับที่สูงขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน กับ กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน กับ กลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียน 1,127 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จากทั้งหมด 4 โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่รอบนอกตามเกณฑ์ของการจำแนกประเภทโรงเรียนในการสอบ O-Net และการแบ่งขนาดของโรงเรียนในการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ O-Net, 2561 ได้แก่ โรงเรียนชุมแสงชนูทิศ โรงเรียนท่าตะโกวิทยาคม โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคมและโรงเรียนลาดยาววิทยาคม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนลาดยาววิทยาคม อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 42 จำนวน 80 คน แบ่งเป็น 2 ห้องเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) แล้วจับฉลากให้ห้องหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานและอีกห้องหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

เครื่องมือวิจัย มี 2 ชนิด คือ

เครื่องมือในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ มี 2 ชนิด คือ

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องพลังงานความร้อน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 จำนวน 4 แผนเวลาที่ใช้สอนรวม 18 ชั่วโมง ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 6 ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา ดำเนินการศึกษาค้นคว้า สังเคราะห์ความรู้สรุปประเมินค่าคำตอบ และนำเสนอและประเมินผลงาน
2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 7 แผน เวลาที่ใช้สอนรวม 18 ชั่วโมง ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการอภิปรายเพื่อนำเข้าสู่การทดลอง ขั้นการทดลอง และ ขั้นอภิปรายเพื่อสรุปผลการทดลอง

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพลังงานความร้อน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 40 ข้อ คะแนนเต็ม 40 คะแนน มีค่า IOC มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.88
มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.250 – 0.80 มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ค่า 0.32 -0.62
ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.9174
2) แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามแนวทางการวัดความสามารถ 5 ด้าน ดังนี้ความสามารถในการอ้างอิงหรือสรุปความ (Inferences) ความสามารถในการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of assumptions) ความสามารถในการอนุมาน (Deduction) ความสามารถในการตีความ (Interpretation) ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of argument) มีจำนวน
ด้านละ 6 ข้อ รวม 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ก่อนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ ได้ดำเนินการทดสอบกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ และแบบวัดการคิดวิจารณญาณ จำนวน 30 ข้อแล้วบันทึกไว้เป็นคะแนนก่อนเรียนสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

2.2.1 กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนลาดยาววิทยาคม 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

2.2.2 กลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562
โรงเรียนลาดยาววิทยาคม 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบปกติ

2.3 หลังจากดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนครบตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้แล้วจึงได้ทำการทดสอบกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดการคิดวิจารณญาณ โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิม

2.4 ตรวจผลการทดสอบแล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ใช้ t-test แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent) ในการเปรียบเทียบ ผลความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลอง

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็น 3 ตอน ดังนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน(กลุ่มทดลอง)กับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ(กลุ่มควบคุม)

ดำเนินการโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเพื่อเปรียบเทียบคะแนนทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้คะแนนก่อนเรียนเป็นตัวแปรร่วม

ผลการการวิเคราะห์พบว่า คะแนนสอบก่อนเรียนของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.63 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.15 ซึ่งกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมเล็กน้อย คะแนนสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.18 ซึ่งสูงกว่าคะแนนสอบหลังเรียนของกลุ่มควบคุม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.17 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

		คะแนนก่อนเรียน		**คะแนนสอบหลังเรียน**	
		40		40	
	N	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
กลุ่มทดลอง	40	12.88	3.63	19.60	3.18
กลุ่มควบคุม	40	12.42	4.15	19.00	3.17

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเพื่อเปรียบเทียบคะแนนทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้คะแนนก่อนเรียนเป็นตัวแปรร่วม พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีความสัมพันธ์กับคะแนนหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (F = 8.876, Sig. = .004 ซึ่งน้อยกว่า .05) เมื่อใช้คะแนนก่อนเรียนมาเป็นตัวแปรร่วมเพื่อทำนายคะแนนสอบหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน (F = .505, Sig = .479) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ก่อนเรียน	81.405	1	81.405	8.876	.004*
ระหว่างกลุ่ม	4.635	1	4.635	.505	.479
ภายในกลุ่ม	706.195	77	9.171		
ทั้งหมด	792.235	79			

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน(กลุ่มทดลอง) กับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (กลุ่มควบคุม)

ดำเนินการโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้คะแนนก่อนเรียนเป็นตัวแปรร่วม

ผลการการวิเคราะห์พบว่า คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.55 กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.43 ซึ่งกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.15 ซึ่งสูงกว่าคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มควบคุม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.06 รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

		คะแนนก่อนเรียน		**คะแนนสอบหลังเรียน**		**คะแนนเฉลี่ยที่ปรับแล้ว**
		40		40		40
	N	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$
กลุ่มทดลอง	40	13.70	3.55	23.20	3.15	22.10
กลุ่มควบคุม	40	10.22	3.43	18.50	4.06	19.59

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้คะแนนก่อนเรียนเป็นตัวแปรร่วม พบว่า คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนมีความสัมพันธ์กับคะแนนหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (F = 44.062, Sig. = .000 ซึ่งน้อยกว่า .05) เมื่อใช้คะแนนก่อนเรียนมาเป็นตัวแปรร่วมเพื่อทำนายคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน

พบว่า คะแนนหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 11.841, Sig = .001) รายละเอียดดังตารางที่ 4 และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนมาเป็นตัวแปรร่วม เพื่อใช้ในการปรับค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ซึ่งหลังจากปรับค่าแล้ว คะแนนสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.10 ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของกลุ่มควบคุมที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.59

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนกับหลังเรียน

แหล่งความแปรปรวน	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**P**
ก่อนเรียน	375.756	1	375.756	44.062	.000*
ระหว่างกลุ่ม	100.981	1	100.981	11.841	.001*
ภายในกลุ่ม	656.644	77	8.528		
ทั้งหมด	1133.381	79			

3.เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

ดำเนินการโดยนำคะแนนความสามารถในการคิดวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (t-test Dependent) ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.55 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.15 จากการทดสอบค่าที (t = 5.777, Sig = .000) ปรากฏว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

n = 40

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	13.70	3.55	5.777	.000
หลังเรียน	23.20	3.15		

ค่า t จากตาราง t (.05, df = 39) = 2.0227

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลังงานความร้อน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์ สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

7.1 ผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลังงานความร้อน การวิจัยในครั้งนี้ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยที่ไม่แตกต่างกัน เป็นเพราะขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานกับขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบปกตินั้นมีขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายกันมาก

ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดปัญหา 2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา 3) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นสังเคราะห์ความรู้ 5) ขั้นสรุปประเมินค่าคำตอบ และ 6) ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน ส่วนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญดังนี้

1) ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสร้างความสนใจของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ในเรื่องที่ครูกำลังจะสอน 2) ขั้นสำรวจและค้นหา นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่นการทดลอง การสืบค้นหาความรู้ต่างๆ 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป นักเรียนได้ร่วมกันคิดหาข้อสรุประดมความคิดภายในกลุ่มและนำเสนอเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันอีกครั้งในชั้นเรียน และเนื่องจากการจัดการเรียนที่ใช้เนื้อหาในการเรียนรู้จากแบบเรียนเดียวกัน นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆที่คล้ายกันมีความต่างกันตรงที่กลุ่มที่เรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานจะได้ศึกษาจากสถานการณ์ปัญหาในชีวิตประจำวันจึงมีผลต่อค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่มีคะแนนสูงขึ้นทั้งสองกลุ่ม จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่านักเรียนมีความก้าวหน้าของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีการพัฒนาขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ ชาวโพธิ์และไพโรจน์ เติมเดชาติพงศ์ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสารในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเทียบกับเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน นักเรียนทั้งชั้นมีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 74.26 และมีจำนวนนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม จำนวน 29 คน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้

7.2 ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่านักเรียนมีความสามารถทางการคิดวิจารณญาณสูงขึ้นเป็นเพราะว่าขั้นตอนแต่ละขั้นของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานส่งผลต่อความสามารถด้านการคิดวิจารณญาณของนักเรียนโดยแต่ละขั้นตอนนักเรียนมีพฤติกรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา เป็นขั้นที่นักเรียนพบเจอกับสถานการณ์ปัญหา กระตุ้นให้นักเรียนเรียนเกิดความสนใจและได้มองเห็นปัญหา มีการพิจารณาสถานการณ์นั้นร่วมกัน ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถทางการคิดวิจารณญาณด้านการตีความ

ขั้นที่ 2 การทำความเข้าใจปัญหาและกำหนดแนวทางที่น่าจะเป็นไปได้ นักเรียนต้องร่วมมือกันวางแผนค้นคว้าคำตอบ โดยอาศัยการอภิปรายกลุ่ม ช่วยกันคิดแสวงหาคำตอบตามวิถีทางประชาธิปไตย นักเรียนพิจารณาข้อมูลเพื่อบอกว่าอะไรเป็นปัญหาและจะทำอย่างไรต่อไปเพื่อแก้ปัญหา ครูทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางความคิดและการ

วางแผน ขั้นตอนนี้ส่งผลให้ให้นักเรียนมีพัฒนาความสามารถทางการคิดวิจารณญาณของนักเรียนด้านการตีความ การประเมินข้อโต้แย้ง และการอนุมาน

ขั้นที่ 3 การดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนและดำเนินการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย นักเรียนต้องรวบรวมข้อมูล

และให้น้ำหนักข้อมูลขากหลักฐานต่างๆ ความเป็นไปได้ของข้อมูล เพื่อร่วมกันพิจารณาแล้วลงข้อสรุป ขั้นตอนนี้ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการคิดวิจารณญาณของนักเรียนด้านการตีความ การประเมินข้อโต้แย้ง การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นและการสรุปความ

ขั้นที่ 4 การสังเคราะห์ความรู้ นักเรียนนำข้อค้นพบที่ได้จากการปฏิบัติมาอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนนี้ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการคิดวิจารณญาณด้านการประเมินข้อโต้แย้ง

ขั้นที่ 5 การสรุปและประเมินค่าของคำตอบ นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่ม ประเมินผลงาน การจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร พยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ในขั้นตอนนี้สามารถพัฒนาการคิดวิจารณญาณของนักเรียนด้านการตีความการอนุมานและการลงข้อสรุป

ขั้นที่ 6 การนำเสนอและประเมินผลงาน นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้และนำเสนอผลงานในรูปแบบที่หลากหลายและนักเรียนร่วมกันประเมินการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้ส่งผลให้พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนด้านการประเมินข้อโต้แย้งและการอ้างอิงหรือสรุปความ

สอดคล้องกับที่สำนักงานเลขาธิการการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการคิดวิจารณญาณของนักเรียนได้และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อ้อแก้ว เดือนอุประ (2555) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้โดยก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มคำตอบที่ตอบได้สอดคล้องกับสิ่งที่กำหนดในด้านการนิยามปัญหา การตั้งสมมติฐานและการประเมิน นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นและอยู่ในกลุ่มคำตอบที่ตอบได้สอดคล้องกับสิ่งที่กำหนดในทุกตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Michael J. Duncan, Mike Smith, Kathryn Cook (2012) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านการเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ (PBL-Online) ในกลุ่มระดับบัณฑิตศึกษาใหม่เพื่อการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้สถานการณ์ปัญหาเดียวกันสำหรับแต่ละกลุ่ม (นักเรียนสี่คนต่อกลุ่ม) พบว่าการใช้ PBL- Online สามารถพัฒนาทักษะทางการคิดและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาพบว่าการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาสามารถพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้ดีมาก สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติมาก เพราะนักเรียนได้พบเจอกับสถานการณ์ เหตุการณ์ที่ต้องศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่มและพัฒนาการคิดวิจารณญาณตลอดเวลา

ตรงตามตามทฤษฎีของ Piaget ที่ได้ได้อธิบายถึงการพัฒนาการทางด้านความคิดไว้ตรงที่สุดคือมนุษย์จะพัฒนาการทางด้านความคิดเมื่อเขาได้มีการพบเจอ ปะทะกับเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ พัฒนาการทางความคิดจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้ามนุษย์เจอสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียง

อย่างเดียว และจากการวิจัยที่ได้กล่าวมาพบว่าการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้ดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในขั้นที่ครูตรวจสอบความรู้เดิมของนักเรียนมีความสำคัญมากในการพัฒนาความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ทำให้ครูได้ทราบว่า เด็กแต่ละคนมีความรู้พื้นฐานเป็นอย่างไร ครูควรเติมเต็มส่วนใดให้นักเรียนและครูยังสามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และในขั้นที่นำความรู้ไปใช้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนต้องใช้ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริง

2. การสอนให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถด้านการคิดด้านอื่นสูงขึ้นซึ่งในการนำมาใช้กับการเรียนการสอนต้องเน้นให้นักเรียนเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ซึ่งต้องศึกษาขั้นตอนในการสอนบทบาทของครูและนักเรียน การขยาย
ความรู้นักเรียนต้องคิดด้วยตนเองจึงจะเกิดผลที่ดีทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้นการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องจะทำให้เกิดผลการเรียนที่มีคุณภาพสูงขึ้น

3. การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานควรมีการชี้แจงให้แก่ผู้เกี่ยวข้องเช่นผู้บริหารและคณะครูได้เห็นถึงประโยชน์ของการนำการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานไปประยุกต์ใช้ในสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นอื่นๆ หรือนำไปใช้ชั้นเรียนให้มากขึ้น

4. ในบทบาทของครูผู้สอนจะต้องมีความอดทนไม่ใจร้อนที่จะสรุปบทเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถและคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เต็มที่โดยจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้ได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์เรื่องพลังงานความร้อนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หากมีการศึกษาวิจัยในลักษณะหรือรูปแบบที่มีความคล้ายคลึงกันนี้ควรมีการวิจัยและการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานในวิชาอื่นและระดับชั้นอื่นๆ ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรตามอื่นๆ ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เช่น การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การคิดสะท้อน การคิดเชิงอนาคต เป็นต้น เพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลายต่อการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้เทคนิคการสอนหรือวิธีสอนอื่นๆ เพื่อการวิจัยที่หลากหลายรูปแบบยิ่งขึ้นร่วมด้วย เช่น KWL ,STEM ,โครงงานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *80 นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี :พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปริ้นติ้ง.

ดวงใจ ชาวโพธิ์และคณะ. (2559). *การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. คณะศึกษาศาสตร์. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทิศนา แขมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน.* พิมพ์ครั้งที่ 21.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

นลินี ณ นคร. (2561). *หลักการวัดและประเมินการคิด 1.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สันติศิริการพิมพ์.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2558). *การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21*. กทม. : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2558). *ศาสตร์การคิด*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2560). *ประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะวิทยวิธีและธรรมชาติของวิทยาศาสตร์(29703)*. การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ 2 หน่วยที่ 9. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ลัดดา ภู่เกียรติ. (2554).*เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.*กรุงเทพ : โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม

วัฒนา รัตนพรหม.(2558).*การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก.*ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์.20 (1):33-34

ศศิเทพ ปิติพรเทพิน.(2558). *การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับสังคมแห่งศตวรรษที่ 21*. สมุทรปราการ : บริษัท เนว่า-เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

ไพศาล สุวรรณน้อย.(2558).*การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน.*เอกสารประกอบการบรรยาย. วิชาการ.มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,กระทรวงศึกษาธิการ.(2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

อริศรา ศรีสร้อย. (2554). *การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*.วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวิจัยการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อ้อแก้ว เดือนอุประ. (2555). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีผลต่อการคิดวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Michael J.Duncan Mike Smith Kathryn Cook. (2012). *Evaluation of Whatsapp for Promoting Social Presence in a First Year Undergraduate Radiography Problem Based Learning Group* .Form http://doi.org/10.1016/j.jmir.2015.06.007Get right and content.

Nural Syazwani Ismail. (2018). *The effect of Mobile problem-based leared application DicScience PBL on student'critical thinking*. Form http://doi.org/10.1016/j.tsc./2018.04.002Get right and content.

Orhan Akino and Ozkardes Tandogan . (2006). *The Effect of Problem-based Active Learning in Science Education on Student' Academic Achievement,Attitude and Concept Learning*. Form Eurasia Journal of Mathematics & Technology Education,2007,3(1),71-81.

Robinson,Theresa Y. (2006). *A Study of The Effectiveness of Environmental Education Curricular In Promoting Middle School Student Critical Thinking Skills".Dissertation Abstrantional.* 66(11): unpaged:May,2006.

Tisana Khemmani. (2017). *14 Teaching Methods for Professional Teachers*. Chulalongkorn University Press.

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

The guidelines for approach of string theming the moral level based on the virtues of ruler for school administrators in the primary educational service area office Nakhonsawan 1.

วารุณี รุ่งแตง[1] , ธานี เกสทอง[2]
warunee Rungtang[1], Tanee Kastong[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและหาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน จำนวน 124 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเที่ยงที่ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) หาแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการร่วมสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า สภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวม มีสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเพียร อันดับรองลงมา ได้แก่ ด้านความไม่คลาดจากธรรม ด้านบริจาค ด้านศีล ด้านความไม่โกรธ ด้านทาน ด้านความอดทน ด้านความอ่อนโยน ด้านความไม่เบียดเบียน และสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมต่ำที่สุด คือ ด้านความซื่อตรงและ แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ดังนี้ 1) ด้านทาน ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปศึกษาหาความรู้ จัดส่งผู้ใต้บังคับบัญชาไปอบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากร สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน รู้จักอภัยเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาทำผิด ให้การช่วยเหลือ และคำปรึกษาเกี่ยวกับการ

---

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ : Student in Master of Education Degree in Educational Administration Corresponding author. E-mail: nonannonan14@hotmail.com

[2] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์: Faculty of Education NakhonSawanRajabhat University, Received: September 17, 2019,Revised: September 24, 2019, Accepted: December 10, 2019

ปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ และยินดีรับฟังปัญหาที่เกิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากร 2) ด้านศีล ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่เบียดเบียนทรัพย์สินส่วนรวมไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว รู้คุณค่าของทรัพยากร และจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดโครงการและการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพและต้านยาเสพติดในโรงเรียน และสถานศึกษาจัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดชนิดต่างๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีความรู้ และร่วมกันป้องกันยาเสพติด 3) ด้านบริจาค บริหารมีความมุ่งมั่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยอุทิศเวลาให้ทางราชการเสมอ ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำโครงการที่ปลูกฝังให้บุคลากรและนักเรียนเฟื้อเผื่อแผ่ มีความยินดีที่ได้เสียสละทรัพย์สิน เงินทอง ในสิ่งที่จำเป็นเพื่อองค์กรและส่วนรวมด้วยความเต็มใจ เป็นผู้นำในการดูแลช่วยเหลือบุคลากรหรือองค์กรที่ทำประโยชน์แก่สังคม และให้ความสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) ด้านความซื่อตรง ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยอุทิศเวลาให้ทางราชการอย่างเต็มที่ มีความตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และพัฒนาตน ให้มีคุณธรรม มี สุขภาพดี ทั้งกายและจิต รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการบริหารงาน และบริหารสถานศึกษาด้วยความซื่อตรง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์จากทางราชการและบุคคลอื่นๆ 5) ด้านความอ่อนโยน ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกคน มีบุคลิกภาพที่อ่อนโยน เป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคลากรและนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รับฟังความคิดเห็น ปัญหา และร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหากับผู้ร่วมงาน 6) ด้านความเพียร ผู้บริหารมีการพัฒนาศักยภาพตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่างๆ อย่าสม่ำเสมอ มุ่งมั่นอุตสาหะ ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ย่อท้อในอุปสรรค เมื่อเกิดปัญหา ผู้บริหารหาแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 7) ด้านความไม่โกรธ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้สติในการบริหารองค์กร เมื่อเกิดปัญหาหรือมีสิ่งที่จะกระตุ้นความโกรธ และเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง 8) ด้านความไม่เบียดเบียน ผู้บริหารไม่ใช้อำนาจหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์หรือความคับข้องใจต่อบุคลากรและบุคคลอื่นๆในชุมชน ให้การยกย่อง ชมเชย และแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา โดยให้การช่วยเหลือด้วยความเสมอภาค 9) ด้านความอดทน ผู้บริหารมีความอดทนต่อความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ และใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และส่งเสริมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในส่วนรับผิดชอบของตนด้วยความอดทน และ 10) ด้านความไม่คลาดจากธรรม ผู้บริหารปฏิบัติตนตามแนวทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และส่งเสริมปลูกฝังให้บุคลากรและนักเรียนได้ปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

คำสำคัญ: แนวทาง, การส่งเสริมคุณธรรม

Abstract

The purposes of this research were to study the conditions and to find the way to promote morality according to the doctrine of ten virtues of the ruler performed by school administrators in Khok Phra District under Nakornsawan Primary Educational Service Area Office 1. The operation consists of 2 steps 1) Study of the moral conditions according to the doctrine of ten virtues of the ruler. The sample group used in this research was 124 teachers. The research instrument used for data collection is questionnaire with .96 of content validity. The statistics used for data analysis includes percentage, **arithmetic mean** and **standard deviation** 2) Find ways to strengthen the morals according to the doctrine of ten virtues of the ruler performed by school administrators in Khok Phra District under Nakornsawan Primary Educational Service Area Office 1 by organizing group discussions of 7 experts and collecting the obtained data to synthesize using content analysis techniques

The research shows that. Moral states according to the doctrine of ten virtues of ruler performed by school administrators in Khok Phra District under Nakornsawan Primary Educational Service Area Office 1 as a whole are in a very good level. When considering in each aspect, it was found that the moral conditions according to the doctrine of ten virtues of ruler were high in every aspect in descending order. The first rank is Perseverance. The second ranks includes Non-deviation from the norm (Not going wrong), Self-sacrifice, Morality, Non-anger, Giving, Endurance or patience, Gentleness, Non-causing harm and Honesty is the lowest rank of the moral states. The ways to strengthen the morals according to the doctrine of ten virtues of the ruler performed by school administrators in Khok Phra District under Nakornsawan Primary Educational Service Area Office 1 are as follows. 1) Giving For example, the school administrators support and encourage subordinates to further study, provide training to subordinates for developing their potential, allocate budgets for self-development of teachers and staff, create a good atmosphere to work together, forgive when subordinates make mistakes, render assistance and give counsel about operations to subordinates willingly, as well as be pleased to listen to problems related to the operations of personnel. 2) Morality For example, the school administrators are honest people, not to take advantage of public property for personal use, realize the value of resources and allocate them for the benefit of the organization, behave as a role model for subordinates, promote and

support the exercise project and activities for health promotion to the personnel, organize antidrug campaign in schools and institutions, organize a project to provide knowledge about various drugs in order to enable relevant parties such as teachers, parents and people in the communities are knowledgeable and participate in drug prevention. 3) Self-sacrifice For example, the school administrators are strong-willed and sacrifice for the benefit of the general public by always dedicating their personal time to government work, encourage educational institutions to create projects that instill the generosity to their staff and students, willingly pleased to sacrifice assets, money and necessary things for the organization and the public, act as a leader in the care of personnel or organizations that contribute to society, always provide relief to various victims as well as sacrifice personal benefits for the benefit of the public. 4) Honesty For example, the school administrators behave as good role models by fully devoting their time to the government work, be punctual, comply with professional ethics by performing in a good role model, and develop themselves to be virtuous and healthy both physically and mentally, increasing knowledge and ability in management, as well as manage the school with honesty, not use the authorities and duties to seek benefits from the government and other parties. 5) Gentleness For example, the school administrators are courteous and friendly to colleagues and subordinates to be respected by everyone, have a gentle personality which is a good role model for personnel and students, allow subordinates to express their opinions and to participate in operational decision making, as well as listen to opinions, problems and participate in expressing opinions for solving problems together with colleagues. 6) Perseverance For example, the school administrators develop their own management potential, regularly share knowledge with various organizations, be determine and diligent to perform duties, not give up on obstacles when any problems occurred, as well as find the ways to solve problems and obstacles successfully. 7) Non-anger For example, the school administrators behave as a good model for using consciousness in managing the organization when problems occur or something stimulate anger, be a good friend to colleagues and related parties. 8) Non-causing harm For example, the school administrators do not exercise their authorities or omit to perform duties that cause suffering or frustration to personnel and other people in the community, give praise and congratulations when others are successful in any matter, equally provide assistance to subordinates. 9) Endurance or patience For example, the

school administrators have patience with the difficulties in performing their duties, use mindfulness and intelligence to solve problems and behave as a good model for subordinates as well as encourage teachers and students to perform their duties with patience. 10) Non-deviation from the norm (Not going wrong) For example, the school administrators behave the operational guidelines in accordance with legal, culture and tradition, along with encourage and instill in the personnel and students to conduct oneself in accordance with the good culture and tradition.

Keywords: Guidelines, string theming the moral level based

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังตกอยู่ในภาวะของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมไปถึงธุรกิจบริการต่างๆ การลอกเลียนแบบกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ โดยปราศจากการพิจารณาไตร่ตรอง การเพลิดเพลินอยู่กับเครื่องอำนวยความสะดวกที่มีผู้ผลิตแข่งขันกัน คิดค้นขึ้นมาเพื่อล่อใจผู้บริโภค แต่ในขณะเดียวกันในด้านของสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม และจิตใจ กลับเสื่อมถอยลงอย่างน่าวิตก คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึง ความสำคัญของการมีวินัยความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยบางส่วนไม่สามารถเลือกรับปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบ ดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่ มีค่านิยมยึดตนเองเป็นหลักมากกว่าการ คำนึงถึงสังคมส่วนรวม รักสนุกและความสบาย เชื่อข่าวลือ ขาดความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับกันว่าบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกๆ ระดับของสังคม คือ ผู้นำ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอด สวัสดิภาพ และสันติสุขของสังคม และประเทศชาตินอกจากนี้ ผู้นำยังมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์การ และการจัดการทุกระดับ ทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่น ในองค์กรมีการยอมรับกันว่าความสำเร็จขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (result-based management) ประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผลล้วนแต่ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาความคิดอ่าน และแนวปฏิบัติของผู้นำองค์กร (สถาบันพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2548: 2) ผู้นำที่ดีควรมีจริยธรรมและธรรมะในใจ การเป็นผู้นำหรือผู้บริหารนั้นเป็นตำแหน่งหน้าที่ที่ผู้บริหารองค์กรจะต้องตระหนักถึงความสำเร็จขององค์กรควบคู่ไปกับการทำองค์กรให้เป็นเลิศทางคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้องค์กรเป็นที่ไว้วางใจของผู้รับบริการและทำประโยชน์แก่สังคมได้บ้าง หากผู้นำสามารถทำองค์กรให้เป็นเลิศทางด้านธุรกิจและเป็นเลิศในด้านคุณธรรมแล้ว ก็จะนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จได้ไม่ยาก หากแต่ความยากก็คือ ผู้บริหารควรมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จและเป็นองค์กรที่ดีได้ ผู้นำต้องมองโลกในแง่บวก และมีคุณธรรมจริยธรรม (ปิยะชัย จันทรวงศ์ไพศาล: 2548)

ทศพิธราชธรรมเดิมทีหมายถึง ธรรมของพระราชาหรือราชธรรม ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพุทธดำรัสไว้ในพระไตรปิฎก มหาหังชาดกอันประกอบด้วย 10 ประการ แม้ในอดีตทศพิธราชธรรมจะได้ชื่อว่าเป็นหลักธรรมที่พระชาราหรือผู้นำประเทศจะพึงปฏิบัติ และบางคนอาจคิดว่า ทศพิธราชธรรมเป็นของสูงหรือไกลตัว ควรจะเป็นเรื่องของพระราชาหรือผู้นำประเทศเท่านั้น แต่ต่อมา ได้มีการขยายขอบเขตการนำทศพิธราชธรรมไปปรับใช้ให้กว้างขึ้น โดยนักบริหารจัดการและสามัญชนก็สามารถยึดถือและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นหนทางไปสู่ความดีงาม ความสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้เช่นกัน (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2550: 128)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ เป็นคนดี คนเก่ง และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ประสิทธิภาพของสถานศึกษาเป็นผลมาจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน ซึ่งการบริหารจะประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริการสถานศึกษาต้องมีความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติหลายประการ คือ มีความเข้าใจ มีทักษะ มีคุณธรรมและลักษณะที่ดี ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีแนวทางในการปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของคุณธรรม เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องมือเหนี่ยวรั้งจิตใจของบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูก ที่ควร และเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับแก่เพื่อนร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจ มีความรู้สึกมั่นใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิเชียร บุญกล้า. 2550: 1)

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2549 มาตรา 79 ระบุไว้ว่า ให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม ในอันที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความก้าวหน้าแก่ราชการ การบริหารจัดการการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเกิดผลทั้งงานที่รับผิดชอบและได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ ในมาตรา 80ยังระบุให้มีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง หรือเลื่อนข้นวิทยฐานะ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2547: 30)

สถานศึกษาอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 21 โรง เป็นเขตพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงกำลังคนในองค์กร ทั้งครูผู้สอนและผู้บริหาร มีคนต่างวัยทำงานด้วยกันหลายรุ่น โดยเฉพาะผู้บริหารจะมีรุ่นใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารแทนผู้บริหารรุ่นเก่าที่เกษียณอายุไป ผู้บริหารรุ่นใหม่จะต้องบริหารกำลังคนในองค์กรที่มีความแตกต่างในช่วงอายุ และประสบการณ์ในการทำงานซึ่งผู้บริหารต้องดึงจุดแข็งและศักยภาพของคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสิ่งที่สำคัญคือ ผู้บริหารจะต้องนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารองค์กรประสบความสำเร็จ ตามวิสัยทัศน์ เป้าหมา และพันธกิจที่ตั้งไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. 2560: ออนไลน์) จากการสัมภาษณ์ครูคนวิรัตน์ ชมภูภู่ ตำแหน่งครูชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมด้านคุณธรรม ได้แก่ การเบิกจ่ายเงิน การลงโทษนักเรียน และมีปัญหาความขัดแย้งกับครูผู้สอนในสถานศึกษา

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาระดับคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ และสร้างแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ให้มีคุณธรรมจริยธรรม ในการดำเนินชีวิตให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1
2. เพื่อสร้างแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 178 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1,2560, ออนไลน์) ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2560

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากประชากรมีจำนวนแน่นอน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ95 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 124 คนโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามรายโรงเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทุกชั้นภูมิแล้วกำหนดสัดส่วน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ใน 10 ประการ คือ 1) ทาน 2) ศีล 3) บริจาค 4) ความซื่อตรง 5) ความอ่อนโยน 6) ความเพียร 7) ความไม่โกรธ 8)

ความไม่เบียดเบียน 9) ความอดทน และ 10) ความไม่คลาดจากธรรมลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ โดยผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่ามีระดับคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งได้กำหนดคะแนนประมาณค่า 5ระดับ

ขั้นตอนการสร้าง และพัฒนาเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม มีดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 10 ประการ คือ 1) ทาน 2) ศีล 3) บริจาค 4) ความซื่อตรง 5) ความอ่อนโยน 6) ความเพียร 7) ความไม่โกรธ 8) ความไม่เบียดเบียน 9) ความอดทน และ 10) ความไม่คลาดจากธรรม

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามและเทคนิคการตั้งข้อคำถามแบบสอบถาม

3. กำหนดกรอบเพื่อสร้างแบบสอบถามและปรับปรุงแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรตามกรอบความคิดภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. ร่างแบบสอบถามตามกรอบความคิดและให้ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มาร่วมตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการถามจากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index objective of congluence : IOC) เมื่อนำผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิธีหาค่าดัชนี ความสอดคล้อง และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.50 ขึ้นไป มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และลงความเห็นว่าข้อคำถามแต่ละข้อวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66-1.00

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขแล้วไปหาความเที่ยงของเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try - out) กับครูผู้สอนในสถานศึกษาในขังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน

7. แบบสอบถามที่ได้รับคืนจากการทดลองใช้ทุกฉบับมาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Alpha coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเที่ยง .96

8. นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยแจ้งคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยถึงสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมด้วยหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจัดส่งไปยังสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ระหว่างวันที่ 29 มีนาคม 2562 – 12 เมษายน 2562 และจัดเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับมาจำนวน 124 ฉบับ

3. หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยตรวจสอบจำนวนและความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถาม

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และจัดเก็บข้อมูล ลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการแจกแจงค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)

2. วิเคราะห์สภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard deviation (S.D.) แปรผลค่าคะแนนเฉลี่ย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1.1 การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อคำถาม โดยผลจากผู้เชี่ยวชาญ ใช้การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

1.2 การคำนวณหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ค่าความถี่ (*f*)

2.2 ค่าร้อยละ (%)

2.3 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)

2.4 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัยหรือนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา นักศึกษานิเทศก์ ครู และผู้นำชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นตอนที่ 2 คือร่างแนวทางการสนทนากลุ่ม ซึ่งการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ มีจำนวนผู้เชี่ยวชาญ 7 คน มีลักษณะเป็นบันทึกการสนทนากลุ่ม ชนิดมีโครงสร้าง เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยนำข้อที่มีระดับคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมต่ำที่สุด 3 อันดับแรกในแต่ละด้านมาร่างแนวทางจะมีแบบลงความเห็นว่า เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย หากไม่เห็นด้วยผู้เชี่ยวชาญสามารถเสนอความคิดเห็นในช่องข้อเสนอแนะเพื่อทำการปรับปรุงเพิ่มเติมในแนวทางดังกล่าวต่อไป หากไม่มีข้อเสนอแนะให้คงเดิม

ขั้นตอนการสร้าง และพัฒนาเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีดังนี้

1. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 ลำดับแรกในแต่ละด้าน มาร่างเป็นแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
2. นำร่างแบบประเมินแนวทางให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ พร้อมปรับปรุงแก้ไข
3. นำแบบประเมินแนวทางที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อจัดสนทนากลุ่มต่อไป
4. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม
5. เสนอแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำรายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ได้ทั้ง 7 คน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำชี้แนะ
2. ประสานกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ทางการวิจัยดังกล่าว
3. ขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เพื่อส่งหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม
4. จัดประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ในวันพุธที่ 28 เดือนสิงหาคม 2562 เวลา 09.30 – 12.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพยุหะศึกษาคาร อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สรุปวิเคราะห์เนื้อหาเป็นแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1แล้วนำมาเขียนรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยนำเนื้อหาจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์เป็นแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวม มีสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเพียร อันดับรองลงมา ได้แก่ ด้านความไม่คลาดจากธรรม ด้านบริจาค ด้านศีล ด้านความไม่โกรธ ด้านทาน ด้านความอดทน ด้านความอ่อนโยน ด้านความไม่เบียดเบียน และสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมต่ำที่สุด คือ ด้านความซื่อตรง

2. แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีดังนี้

2.1 ด้านทาน ได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปศึกษาหาความรู้ จัดส่งผู้ใต้บังคับบัญชาไปอบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากร สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน รู้จักอภัยเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาทำผิด ให้การช่วยเหลือ และคำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ และยินดีรับฟังปัญหาที่เกิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.2 ด้านศีล ได้แก่ ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่เบียดเบียนทรัพย์สินส่วนรวมไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวรู้คุณค่าของทรัพยากร และจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดโครงการและการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพและต้านยาเสพติดในโรงเรียน และสถานศึกษาจัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดชนิดต่างๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน มีความรู้และร่วมกันป้องกันยาเสพติด

2.3 ด้านบริจาค ได้แก่ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยอุทิศเวลาให้ทางราชการเสมอ ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำโครงการที่ปลูกฝังให้บุคลากรและนักเรียนเฟื้อเผื่อแผ่ มีความยินดีที่ได้เสียสละทรัพย์สิน เงินทอง ในสิ่งที่จำเป็นเพื่อองค์กรและส่วนรวมด้วยความเต็มใจ เป็นผู้นำในการดูแลช่วยเหลือบุคลากรหรือองค์กรที่ทำประโยชน์แก่สังคม และให้

ความสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.4 ด้านความซื่อตรง ได้แก่ ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยอุทิศเวลาให้ทางราชการอย่างเต็มที่ มีความตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และพัฒนาตน ให้มีคุณธรรม มี สุขภาพดี ทั้งกายและจิต รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการบริหารงาน และบริหารสถานศึกษาด้วยความซื่อตรง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์จากทางราชการและบุคคลอื่นๆ

2.5 ด้านความอ่อนโยน ได้แก่ ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกคน มีบุคลิกภาพที่อ่อนโยน เป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคลากรและนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รับฟังความคิดเห็น ปัญหา และร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหากับผู้ร่วมงาน

2.6 ด้านความเพียร ได้แก่ ผู้บริหารมีการพัฒนาศักยภาพตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่างๆ อย่าสม่ำเสมอ มุ่งมั่น อุตสาหะ ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ย่อท้อในอุปสรรค เมื่อเกิดปัญหา ผู้บริหารหาแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2.7 ด้านความไม่โกรธ ได้แก่ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้สติในการบริหารองค์กร เมื่อเกิดปัญหาหรือมีสิ่งที่จะกระตุ้นความโกรธ และเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง

2.8 ด้านความไม่เบียดเบียน ได้แก่ ผู้บริหารไม่ใช้อำนาจหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์หรือความคับข้องใจต่อบุคลากรและบุคคลอื่นๆในชุมชน ให้การยกย่อง ชมเชย และแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา โดยให้การช่วยเหลือด้วยความเสมอภาค

2.9 ด้านความอดทน ได้แก่ ผู้บริหารมีความอดทนต่อความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ และใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และส่งเสริมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในส่วนรับผิดชอบของตนด้วยความอดทน

2.10 ด้านความไม่คลาดจากธรรม ได้แก่ ผู้บริหารปฏิบัติตนตามแนวทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และส่งเสริมปลูกฝังให้บุคลากรและนักเรียนได้ปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวม มีสภาพคุณธรรม

ตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเพียร อันดับรองลงมา ได้แก่ ด้านความไม่คลาดจากธรรม ด้านบริจาค ด้านศีล ด้านความไม่โกรธ ด้านทาน ด้านความอดทน ด้านความอ่อนโยน ด้านความไม่เบียดเบียน และสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมต่ำที่สุด คือ ด้านความซื่อตรง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากก่อนที่จะได้รับตำแหน่งผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องผ่านการอบรม ด้านความรู้ ระเบียบ วินัย คุณธรรม จริยธรรมตามที่กำหนด รวมถึงผู้บริหารสถานศึกษามีการเข้าร่วมการพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอจึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีสภาพคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของประเสริฐ เลิศมะเลา (2559) ที่พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติตามคุณธรรมของคณะผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนพยัคฆภูมิวิทยาคาร อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำจะได้ดังนี้ ด้านความซื่อตรง ด้านความเพียร ด้านความไม่เบียดเบียน ด้านความยุติธรรม ด้านความอดทน ด้านศีล และด้านความอ่อนโยน ตามลำดับ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิไลลักษ์ มั่งสมบูรณ์ (2554) ที่พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท อ่างทอง และอุทัยธานี มีเกณฑ์อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและทุกรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ความไม่คลาดจากธรรม ความซื่อตรง ความเพียร ศีล ความอดทน ความไม่เบียดเบียน ความไม่โกรธ การบริจาค ความอ่อนโยน และทาน ตามลำดับ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของณรงค์ อิสมาแอล (2557) ที่พบว่า การบริหารโดยใช้หลักทศพิธราชธรรมตามแนวทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ ศีล ขันติ อักโกธะ มัททวะ ปริจจาคะ อวิหิงสา อาชชวะ ทาน อวิโรธนะ และตปะ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาภรณ์ เต็มรัตน์ (2555) ที่พบว่า การบริหารงานโดยใช้ทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการไม่เบียดเบียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาด้านการรักษากฎหมายและศีลธรรม และด้านการให้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

2.1 ด้านทาน แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ไปศึกษาหาความรู้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา จัดส่งผู้ใต้บังคับบัญชาไปอบรมพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากร เพื่อให้ครูได้พัฒนาความรู้ของตนเอง ผู้บริหารเข้าใจในธรรมชาติของผู้ใต้บังคับบัญชาว่ามีความแตกต่างการปฏิบัติงานที่ผิดพลาด ก่อให้เกิดประสบการณ์ การให้อภัยและชี้แนะเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรปฏิบัติ สร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน รู้จักอภัยเมื่อ

ผู้ใต้บังคับบัญชาทำผิด ให้การช่วยเหลือ และคำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ และยินดีรับฟังปัญหาที่เกิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีการยกย่องให้เกียรติและให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน ปกครองและทำงานเพื่อมุ่ง “ให้” มากกว่า “รับ” ส่งเสริมและพัฒนาเพื่อนร่วมงานให้มีความรู้และความสามารถ ให้โอกาสเพื่อพัฒนาตัวครูด้วยการส่งเสริม แนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือด้วยความจริงใจ เป็นผู้เสียสละทรัพย์สินเงินทองและวัตถุสิ่งของเพื่อส่วนรวม และ ให้อภัยไม่โกรธเคืองเมื่อผู้อื่นกระทำผิด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระสุมิตร ฉนฺทสาโร (2561) ที่พบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดอุดรธานี ตามความคิดเห็นของของผู้บริหารและครูผู้สอน ได้แก่ ควรมีการสำรวจความต้องการพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้บริหารควรมีการสนับสนุนครูและบุคลากรให้ได้รับการพัฒนา เช่น การเข้ารับการฝึกอบรม และสัมมนาทางวิชาการ เพื่อพัฒนาศักยภาพอยู่เสมอ สถานศึกษาควรมีขั้นตอนหรือวิธีการที่เที่ยงตรงยุติธรรมในการ คัดเลือก การบรรจุ หรือการแต่งตั้งบุคลากร

2.2 ด้านศีล แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่เบียดเบียนทรัพย์สินส่วนรวมไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว รู้คุณค่าของทรัพยากรและจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดโครงการและการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพและต้านยาเสพติดในโรงเรียน และสถานศึกษาจัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดชนิดต่างๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้อง อาทิ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน มีความรู้ และร่วมกันป้องกันยาเสพติด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีการสำรวมกาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นปกติ มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่เบียดบังทรัพย์สินส่วนรวมหรือราชการไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่ประพฤติผิดทางกายและวาจา พูดจาน่าเชื่อถือและสุภาพ และ ไม่เสพสิ่งเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมาธวรรย์ อิงแอบ (2556) ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการครองตน ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาให้มากขึ้น และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครู ด้านการครองคน ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้กำลังใจ แนะนำสิ่งที่ถูกต้องเมื่อครูปฏิบัติงานผิดพลาด ส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ยินดีกับความสำเร็จของครูอย่างจริงใจ ให้ความเคารพนับถือต่อผู้อาวุโสกว่า ตลอดจนให้เกียรติผู้ร่วมงานผู้ใต้บังคับบัญชาตามสมควร ด้านการครองงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความศรัทธาในวิชาชีพ เป็นนักคิดมองการณ์ไกล ยิ้มแย้มแจ่มใสให้กำลังใจครูในการปฏิบัติหน้าที่ ร่วมรับรู้และแก้ไขปัญหาในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

2.3 ด้านบริจาค แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยอุทิศเวลาให้ทางราชการเสมอ ส่งเสริมให้

สถานศึกษาจัดทำโครงการที่ปลูกฝังให้บุคลากรและนักเรียนเฟื้อเผื่อแผ่ มีความยินดีที่ได้เสียสละทรัพย์สิน เงินทอง ในสิ่งที่จำเป็นเพื่อองค์กรและส่วนรวมด้วยความเต็มใจ เป็นผู้นำในการดูแลช่วยเหลือบุคลากรหรือองค์กรที่ทำประโยชน์แก่สังคม และให้ความสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีการเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละและไม่เห็นแก่ได้ บริจาคทรัพย์เพื่อทำประโยชน์แก่สาธารณะตามความจำเป็น ให้การอุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงดูผู้น้อยตามโอกาสอันควรและ เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาภรณ์ เต็มรัตน์ (2561) ที่พบว่า ข้อเสนอแนะในการบริหารงานโดยใช้ทศพิธราชธรรม คือ ควรวางนโยบายในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารด้วยการปลูกฝังจิตสำนึก เรื่องการให้โดยการจัดทำโครงการหรือแผนงานของสำนักงานเขตพื้นที่และรณรงค์ปลูกจิตสำนึกกันอย่างจริงจัง

2.4 ด้านความซื่อตรง แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยอุทิศเวลาให้ทางราชการอย่างเต็มที่ มีความตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และพัฒนาตนให้มีคุณธรรม มี สุขภาพดี ทั้งกายและจิต รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการบริหารงานและบริหารสถานศึกษาด้วยความซื่อตรง ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์จากทางราชการและบุคคลอื่นๆ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ ปฏิบัติภารกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลาและอุทิศเวลาให้แก่การปฏิบัติงาน มีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม ไม่ใช้เวลาราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารุวรรณ พละมา (2558) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงออกถึงการมีวินัย ในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการและให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับ ผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

2.5 ด้านความอ่อนโยน แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกคน มีบุคลิกภาพที่อ่อนโยน เป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคลากรและนักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รับฟังความคิดเห็น ปัญหา และร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหากับผู้ร่วมงาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นครสวรรค์ เขต 1 มีอัธยาศัยอ่อนโยน สุภาพเรียบร้อย มีไมตรีที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ในการปฏิบัติงาน สุภาพอ่อนโยนและนอบน้อมถ่อมตน รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น วางตนเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุภูมิ โชวเกษม (2554) ที่พบว่า ผู้บริหารจะต้องมีความอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา

2.6 ด้านความเพียร แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารมีการพัฒนาศักยภาพตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่างๆ อย่าสม่ำเสมอ มุ่งมั่นอุตสาหะ ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ย่อท้อในอุปสรรค เมื่อเกิดปัญหา ผู้บริหารหาแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่เพียรปฏิบัติภารกิจต่างๆ โดยไม่ลดละเบื่อหน่าย เพียรในการกำจัดความเกียจคร้านและความชั่วให้ออกไปจากตัว ขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ หาทางแก้ปัญหาอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีความกระตือรือร้นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทำงานเสร็จทันเวลาที่กำหนด ไม่คั่งค้าง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาอาคม อานนโท (2556) ที่พบว่า แนวทางในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้บริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของผู้บริหารนั้น ควรศึกษาหลักพุทธธรรมให้เกิดองค์ความรู้กับตัวเองก่อน แล้วนำหลักพุทธธรรมนั้นมาตีความและนำไปเปรียบเทียบกับการบริหารงานแต่ละด้านว่าควรใช้หลักการอย่างไร และที่สำคัญผู้บริหารต้องมีประสบการณ์ในการบริหารงาน มีความรู้ มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้หลักพุทธธรรมเป็นอย่างดี นอกจากการมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมแล้ว ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักของการบริหารงานการศึกษาด้วย เพื่อการบริหารงานที่จะเป็นไปด้วยความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

2.7 ด้านความไม่โกรธ แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้สติในการบริหารองค์กร เมื่อเกิดปัญหาหรือมีสิ่งที่จะกระตุ้นความโกรธ และเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เป็นผู้เยือกเย็นมีเหตุผลไม่ใช้วิธีการรุนแรงในการแก้ปัญหา ไม่เกรี้ยวกราดกล่าวคำหยาบคายไม่สุภาพ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นด้วยความโกรธ ใช้สติยับยั้งความขุ่นเคืองใจไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุณฑริกา พาสุทธิ (2557) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ คือ นำหลักธรรมพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาลมาช่วยในการบริหารงาน คือ ยกระดับจิตใจให้หลุดพ้นจากความคิดที่ไม่ถูกต้อง ไม่งาม (อกุศลมูล) ทำความดี เสียสละ เกื้อกูลกัน (บุญกิริยาวัตถุ) พร้อมรับฟังการกล่าวตำหนิจากคนอื่น (ปรโตโฆสะ สัมมาทิฏฐิ) วางตัวสม่ำเสมอ เคารพคนอื่น (สมานัตตา) และทศพิธราชธรรม ๑๐ หลักธรรมสำหรับผู้บริหาร

2.8 ด้านความไม่เบียดเบียน แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารไม่ใช้อำนาจหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์

หรือความคับข้องใจต่อบุคลากรและบุคคลอื่นๆในชุมชน ให้การยกย่อง ชมเชย และแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา โดยให้การช่วยเหลือด้วยความเสมอภาค ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีความเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ใช้การลงโทษที่ไม่เป็นธรรมหรือมิอคติ ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ แสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยากลำบากทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมคิด โด่งพิมาย (2558) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบของทางราชการ ในการบริหารงาน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นมิตรต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เข้าใจถึงความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความยุติธรรม รู้จักวางแผนในการใช้จ่าย เป็นคนมัธยัสถ์ น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน

2.9 ด้านความอดทน แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารมีความอดทนต่อความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ และใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และส่งเสริมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ในส่วนรับผิดชอบของตนด้วยความอดทน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 อดทนอดกลั้นต่อคำพูดและการกระทำที่ไม่ดีของผู้อื่น มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง มีความตั้งมั่นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มีความอดทนต่อความโลภ ความโกรธ ความหลง ปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ของทางราชการ มีอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบากทั้งปวงแม้จะเหนื่อยหน่ายเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุภูมิ โชวเกษม (2554) ที่พบว่า ด้านขันติความอดทน ควรมีใจที่เข้มแข็งต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทุกอย่างให้ได้ สันติภาพก็จะบังเกิดขึ้น

2.10 ด้านความไม่คลาดจากธรรม แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนตามแนวทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และส่งเสริมปลูกฝังให้บุคลากรและนักเรียนได้ปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีประพฤติตนตามจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง ให้ความดี ความชอบ และลงโทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม ยึดมั่นในแบบแผนหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในความยุติธรรมเที่ยงตรงในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ประพฤติผิดพลาดจากทำนองคลองธรรม กฎเกณฑ์จารีตประเพณี แบบแผนที่ดี มีความยุติธรรมไม่เอนเอียงหวั่นไหวไปตามถ้อยคำที่ดีหรือร้าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจารุวรรณ พละมา (2558) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงออกถึงการมีวินัย ในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ และให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับ ผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านความซื่อตรง ผู้บริหารควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ อุทิศเวลาให้ทางราชการอย่างเต็มที่ และมีความตรงต่อเวลา

2. ด้านความไม่เบียดเบียน ผู้บริหารควรศึกษาเกี่ยวกับอวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน เพราะผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีวิธีการที่ไม่แสดงการกดขี่ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยใช้อำนาจที่เหนือกว่าเบียดเบียน ให้ความเมตตากรุณาผู้อื่น

3. ด้านความอ่อนโยน ผู้บริหารควรเป็นบุคคลที่มีความอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมตรีต่อที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกคน ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานให้ประสบความสำเร็จได้โดยเร็ว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้เครื่องมือในการศึกษาที่แตกต่างจากการวิจัยในครั้งนี้ เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

2. ควรศึกษาวิจัยการปฏิบัติตามทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโดยใช้กลุ่มประชากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยมุ่งศึกษาแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโกรกพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ ดร.ธานี เกสทอง ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำและให้ข้อคิดต่างๆ ในการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา ผู้ช่วยศาสตราจารย์อานนท์ เมธีวรฉัตร และ ดร.อภิเชษฐ์ ฉิมพลีสวรรค์ ที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมเป็นสักการบูชาพระคุณบิดา มารดา และครูอาจารย์ ตลอดจนนักวิชาการและผลงานวิจัยทุกเล่มที่ได้นำมาอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ พละมา. (2558). *การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 3*. มหาวิทยาลัยนครพนม.

ณรงค์ อิสมาแอล. (2557). *การบริหารโดยใช้หลักทศพิธราชธรรมตามแนวทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานครและนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.

บุณฑริกา พาสุทธิ. (2557). *การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตอำเภอคลองลาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.

ประเสริฐ เลิศมะเลา. (2559). *การปฏิบัติตามคุณธรรมของคณะผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนพยัคฆภูมิวิทยาคาร อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.

ปิยะชัย จันทรวงศ์ไพศาล. (2548). *การค้นหาและวิเคราะห์เจาะลึก Competency ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : บริษัทเอช อาร์ เซ็นเตอร์.

พระมหาอาคม อานนโท. (2556). *หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.

พระสุมิตร ฉนฺทสาโร. (2561). *การศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎี. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.

มาธวรรย์ อิงแอบ. (2556). *พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต* 33. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.

วิเชียร บุญกล้า. (2550). *การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร* 4 *ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต* 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.

วิไลลักษ์ มั่งสมบูรณ์. (2554). *การใช้หลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท อ่างทอง และอุทัยธานี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). *การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม : แนวคิดปัญหาและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โฟร์เพซ.

สถาบันพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากร ทางการศึกษา. (2548). *การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (2560). *จำนวนผู้บริหาร ข้าราชการครู และนักเรียน*. สืบค้น มิถุนายน 9, 2561, จาก http://202.29.211.89/index.php/th/

สมคิด โด่งพิมาย. (2558). *พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ชัยภูมิ.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2547). *พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2549*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุภาภรณ์ เต็มรัตน์. (2555). *การบริหารงานโดยใช้ทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช.

อนุภูมิ โชวเกษม. (2554). *รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาแนวทางการใช้หลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลเขตพื้นที่อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

Guidelines participation of the committee on basic education in the administration Of school under the office of Chainat primary educational service.

สจีรัตน์ สิงทะยม[1], ปพนสรรค์ โพธิพิทักษ์[2]
Sajeerat Singthayom[1], Paponsan Potipitak[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท จากกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย ได้แก่ คือ ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้อำนวยการโรงเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท จำนวน 313 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยง 0.86 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ขั้นตอนที่ 2 สร้างแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยการจัดสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยภาพรวมพบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.70) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด คือ ด้านบริหารทั่วไป ($\bar{X}$=3.79) ระดับรองลงมา คือ ด้านบริหารวิชาการ ($\bar{X}$=3.77) ด้านบริหารงบประมาณ ($\bar{X}$=3.71) และสภาพการมีส่วนร่วมต่ำสุด คือ ด้านบริหารบุคคล ($\bar{X}$=3.54)

---

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์: Student in Master of Education Degree in Educational Administration Nakhon Sawan Rajabhat University. *Corresponding author. E-mail: sajeerat10@gmail.com

[2] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ : aculty of Education Nakhon Sawan Rajabhat University , Received: September 10, 2019,Revised: September 27, 2019,Accepted: December 20, 2019

2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ประกอบไปด้วย ด้านการบริหารวิชาการ คือ 1) แต่งตั้งกรรมการสถานศึกษาร่วมกำหนดกรอบประเมินผลการใช้หลักสูตร และนิเทศการเรียนการสอน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษานิเทศร่วมกับครูและผู้บริหารโรงเรียน 3) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (หลักสูตรท้องถิ่น) ด้านการบริหารงบประมาณ คือ 1) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานการเงิน พัสดุของโรงเรียน 2) แต่งตั้งกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามาตรวจสอบการเงิน บัญชี พัสดุ ของโรงเรียน 3) คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลการใช้งบประมาณในโรงเรียน ด้านการบริหารบุคคล คือ 1) ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมวางแผนในการสรรหาบุคลากรและพัฒนาบุคลากร 2) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันศึกษาปัญหาและร่วมแก้ปัญหาในการขาดแคลนบุคลากรภายในโรงเรียน 3) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมประชุม และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดบุคลากรให้ปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ของโรงเรียน ด้านการบริหารทั่วไป คือ 1) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนให้เพิ่มมากขึ้น 2) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมของโรงเรียน 3) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมประชุมวางแผนในการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนในการให้บริการแก่ชุมชน

คำสำคัญ: แนวทาง การมีส่วนร่วม จัดการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to study the guidelines participation of the committee on basic education in the administration of school under the office of Chainat primary educational service. The research was divided into 2 parts: 1) To study the conditions of participation of the committee on basic education in the administration of school under the office of Chainat primary educational service. The people of research were 313 the head of basic education in the administration of the schools, the committees of basic education and school administrators of Chainat primary educational service, the tool used to collect the data was a 5-point rating scale questionnaire with reliability value of 0.89. The statistics used were percentage (%), mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.). 2) Create a way to encourage the participation of the committee on basic education in the administration of school under the office of Chainat primary educational service by organizing discussion groups.

The results of the research were as follows:

1) The conditions of participation of the committee on basic education in the administration of school under the office of Chainat primary educational service as a whole were at a high level ($\bar{X}$=3.70). General administration was at the highest ($\bar{X}$=3.79) level followed by academic administration ($\bar{X}$=3.77), budget administration ($\bar{X}$=3.71) and the final sequence was personnel administration ($\bar{X}$=3.54).

2) Ways to participation of the committee on basic education in the administration of school under the office of Chainat primary educational service consist of the following: The academic administration is 1) to appoint a school board member to jointly define the evaluation framework for curriculum implementation And supervision of teaching and learning 2) Appointment of the school committee to supervise and coordinate with teachers and school administrators (Local curriculum) in the budget management is 1) to allow the school board to participate in the proposal to appoint the responsible person for financial work School package 2) Appointment of basic school board members to inspect the school's finance, supplies and supplies Personnel management is 1) to allow the school board to participate in the recruitment plan And personnel development 2) The school board of directors will jointly study problems and solve problems in the shortage of personnel within the school And giving suggestions on how to arrange personnel to work in different parts of the school in general administration, namely The school board has played a role in evaluating after school activities. 3) The school board will attend the meeting to plan the use of the school's premises in Providing services to the community.

Keywords: Guidelines, participation, education

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในสภาวะ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัฒน์ การจัดการศึกษาให้คนในชาติมีคุณภาพเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่ต้องเตรียมให้มีคุณลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขจะต้องพัฒนาศักยภาพของคนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรู้ ความสามารถ มีสุขอนามัยที่ดีมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอันดีงาม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ มีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล ยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของคนให้บรรลุตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระบบ

การศึกษาต้องเป็นระบบที่เปิดกว้างให้อิสระ เสรีและทางเลือกสูงสุดแก่ผู้เรียน ทั้งในแง่ของความรู้ ความหลากหลายในด้านกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และมาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบริหารบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และลงสู่โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง โดยมีเป้าหมายการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542)

ในขณะที่รัฐบาลมีแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองโดยมีการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้อย่างเป็นระบบ คือ 1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 2) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู 3) พัฒนาคุณภาพโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่ง สิปปนนท์ เกตุทัต (2554) ได้สรุปว่า การปฏิรูปการศึกษาไทยจะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ต้องเริ่มจากรากฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนนั้นเองที่จะผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จเพื่อท้องถิ่นของตนเอง

การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่แล้วจะตั้งอยู่ในชุมชน และมีภารกิจในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสติปัญญา สามารถพัฒนาอาชีพ และพัฒนาชุมชน ให้มีคุณภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาของโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้ปกครองนักเรียน ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่ง พนิจดา วีระชาติ (2546) ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนมาอย่างช้านาน การจัดการศึกษาของโรงเรียนจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมของตนเองได้อย่างมีความสุข ทำให้ผู้เรียนมีความรักหวงแหนไม่ทิ้งถิ่นของตนเอง โรงเรียนยังได้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนอย่างมากมายในการจัดการศึกษา เช่น ทุนทรัพย์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วการจัดการศึกษาต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความผูกพันใกล้ชิดกับโรงเรียน คณะกรรมการจากผู้ปกครองเข้ามาบริหารโรงเรียนเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียนเพื่อประกันว่า

โรงเรียนได้รับการสนับสนุนเพื่อคุณภาพการศึกษา สิปปนนท์ เกตุทัต (2554) ได้สรุปว่า การปฏิรูปการศึกษาไทยจะประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพนั้น ต้องเริ่มจากรากฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนนั้นเองที่จะผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษาให้เป็นผลสำเร็จเพื่อท้องถิ่นของตนเอง

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดทักษะและความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการวางแผน และคณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาเข้าไปมีส่วนร่วม ในเรื่องแผนงานและโครงการไม่มีความชัดเจน ยังขาดแนวทางการปฏิบัติ ขาดการติดตามงานอย่างต่อเนื่องและคณะกรรมการยังไม่ทราบถึงปัญหาอันแท้จริงของโรงเรียนและขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย รองลงมาเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของกรรมการสถานศึกษาและการคัดเลือกคนเป็นกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาและมีความเสียสละ นอกจากนี้ในการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการประชุมกรรมการเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยครั้งมาก

ในการจัดการศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น ต้องมาจากพื้นฐานการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาโรงเรียนและการสนับสนุนงบประมาณ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถนำมามีส่วนช่วยในการส่งเสริมสนับสนุนในการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุน สังคมและวัฒนธรรม บุคลากร เป็นต้น ทั้งนี้ การที่โรงเรียนสามารถให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนต้องสามารถจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อชุมชนได้ การจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทภายในชุมชน ความต้องการของชุมชุนในการจัดการศึกษา รวมถึงการจัดการเรียนรู้ต้องสอดคล้อง กับผู้เรียนและตรงตามหลักสูตรของ รวมถึงการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนในด้าน ต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนในการจัดการศึกษาโรงเรียน

จากการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้นโดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นับเป็นตัวแทนในการของชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารของโรงเรียน ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นแนวทางการนำไปใช้ในการวางแผนและการปรับปรุงการบริหารงานด้านต่าง ๆ ภายในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงและนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวในการจัดการศึกษาจึงได้ทำการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษา แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล ด้านบริหารทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท
2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ใน 4 ด้าน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 1,638 คน จาก 178 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท จำนวน 313 คน จากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการเปิดตารางเครซี่และมอร์แกน และทำการสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีการจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ถามใน 4 ด้าน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีค่าคะแนนดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมาก
3 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับน้อย
1 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทใน 4 ด้าน ได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม และเทคนิคการตั้งข้อคำถามแบบสอบถาม

3. กำหนดกรอบเพื่อสร้างแบบสอบถาม และปรับปรุงแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรตามกรอบความคิดภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. ร่างแบบสอบถามตามกรอบความคิด และให้ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

6. หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม

โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิลงความเห็นว่า ข้อคำถามแต่ละข้อ วัดได้ตรงวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งกำหนดความคิดเห็นไว้ดังนี้ เกณฑ์การพิจารณาของ พิษณุ ฟองศรี (2549) ดังนี้

ให้คะแนน +1 แน่ใจว่าสอดคล้องกับข้อคำถามและเนื้อหา

ให้คะแนน 0 ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับข้อคำถามและเนื้อหา

ให้คะแนน -1 แน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับข้อคำถามและเนื้อหา

7. นำผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00

8. นำแบบสอบถามที่ได้จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอรับความเห็นชอบ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับคณะกรรมการสถานศึกษา ในเขตพื้นที่ใกล้เคียง และมีบริบทที่คล้ายคลึงกันที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alfa - coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (พิษณุ ฟองศรี, 2549) ได้ค่าความเที่ยง 0.86

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือนำจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 ฉบับ ในระหว่าง วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2561 และได้ข้อมูลคืนมาจำนวน 313 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ให้โรงเรียนส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัย โดยผู้วิจัยใส่ซองติดแสตมป์ และจ่าหน้าซองถึงผู้วิจัยไปพร้อมกัน

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน มาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยการรวบรวมแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ นำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ได้รับแบบสอบถามกลับมาตามระยะเวลาที่กำหนด หรือในกรณีที่แบบสอบถามสูญหาย ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยติดต่อประสานงานไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยตรง พร้อมทั้งติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อดำเนินการรับแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตรวจสอบความถูกต้องความสมบรูณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา

ออกแบบและลงรหัสข้อมูลในแบบสอบถามกับเครื่องคอมพิวเตอร์

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์

แปลความหมายของระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยมีเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติ ดังต่อไปนี้

ค่าร้อยละ (Percentage)

ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผู้วิจัยใช้การจัดสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิระดับปริญญาโทขึ้นไป
2. ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป
3. เป็นนักการศึกษาหรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบความเหมาะสม ของร่างแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารบุคคล ด้านบริหารงบประมาณ และ ด้านบริหารทั่วไป โดยนำระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำสุด 3 อันดับแรกในแต่ด้านมาจัดทำเป็นร่าง เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบใน 2 ลักษณะคือ 1. ร่าง

แนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอหากเหมาะสมให้พิจารณาว่า คงเดิม กับ 2. ร่างแนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอหากไม่เหมาะสม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมในร่างเพื่อการปรับปรุงต่อไป

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ วิธีการการออกแบบแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2. ออกแบบการบันทึกการสนทนากลุ่ม และนำเสนอร่างแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอข้อเสนอแนะรูปแบบการบันทึกการสนทนากลุ่ม และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

4. นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุง และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อจัดทำการสนทนากลุ่มต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. นำเสนอผู้เชี่ยวชาญที่คัดเลือกเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำชี้แนะ

2. ประสานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ร่วมการสนทนากลุ่ม ทั้ง 7 คน

3. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้เชี่ยวชาญ 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสนทนากลุ่ม

4. ผู้วิจัยส่งหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน เพื่อเชิญประชุมสนทนากลุ่ม

5. จัดการประชุมการสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ในวันพฤหัสบดีที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2562 เวลา 10.30 – 12.00 น. ณ ห้องกาฬพฤกษ์ ตึก 9 ชั้น 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

6. ผู้วิจัยนำแบบบันทึกสนทนากลุ่ม เรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ไปบันทึกการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน เพื่อบันทึกข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

7. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ สรุป อภิปรายผล เป็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ด้วยสถิติพื้นฐาน $\bar{X}$ และ S.D. ปรากฏผลดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 สรุปสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ตามขอบข่ายหลักในการจัดการศึกษาที่ต่ำที่สุด 3 อันดับ ของโรงเรียน 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ดังนี้

ข้อที่	สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านบริหารวิชาการ				
1	ให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการใช้หลักสูตร	3.63	0.89	มาก
2	ให้ข้อเสนอแนะในการนิเทศภายในเพื่อพัฒนา	3.69	0.87	มาก
3	คุณภาพการสอน ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	3.71	0.93	มาก
ด้านบริหารงบประมาณ				
1	การเสนอแนะแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานการเงิน	3.57	0.89	มาก
2	พัสดุของโรงเรียน	3.59	0.90	มาก
3	การกำกับติดตามการทำบัญชีการเงินได้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ให้ข้อเสนอแนะในการติดตามและรายงานผลการใช้งบประมาณในโรงเรียน	3.60	0.97	มาก
ด้านบริหารบุคคล				
1	ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำอัตรากำลังของ	3.37	1.09	ปานกลาง
2	โรงเรียน	3.44	1.15	ปานกลาง

3	ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดบุคลากรให้ปฏิบัติงานในส่วน ต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน	3.51	0.97	มาก
ด้านบริหารทั่วไป				
1	การประเมินผลการดำเนินงานการบริหารงาน	3.66	0.99	มาก
2	ทั่วไปในโรงเรียน	3.72	0.92	มาก
3	การตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ เพื่อใช้พัฒนาปรับปรุง ให้ข้อเสนอแนะในการตรวจสอบการดำเนินการจัดกิจกรรมของโรงเรียน	3.73	0.96	มาก

2. ผู้วิจัยนำปัญหาการดำเนินงานสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้าน มาร่างเป็นแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและนำร่างดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ในภารกิจหลัก ทั้ง 4 ด้าน

สรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การนำเสนอสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นภาพรวม และข้อสรุปผลการวิจัย ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ 2 ข้อ ตามลำดับดังนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานต่ำสุด 3 อันดับแรกของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 4 ด้าน คือ

1.1 ด้านบริหารวิชาการ ประกอบไปด้วย 1) ให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการใช้หลักสูตร 2) ให้ข้อเสนอแนะในการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน 3) ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

1.2 ด้านบริหารงบประมาณ ประกอบไปด้วย 1) การเสนอแนะ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานการเงินพัสดุของโรงเรียน 2) การกำกับติดตามการทำบัญชีการเงินได้ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน 3) การติดตามและการรายงานผลการใช้งบประมาณในโรงเรียน

1.3 ด้านบริหารบุคคล ประกอบไปด้วย 1) ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำอัตรากำลังของโรงเรียน 2) การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดบุคลากรให้ปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ของโรงเรียน 3) ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน

1.4 ด้านบริหารทั่วไป ประกอบไปด้วย 1) การประเมินผลการดำเนินงานการบริหารทั่วไปภายในโรงเรียน 2) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่เพื่อใช้ในการพัฒนาปรับปรุง 3) ให้ข้อเสนอแนะในการตรวจสอบการดำเนินการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

2. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ทั้ง 4 ด้าน คือ

2.1 ด้านบริหารวิชาการ

สถานศึกษาควรแต่งตั้งกรรมการสถานศึกษาร่วมกำหนดกรอบประเมินผลการใช้หลักสูตร กรอบการนิเทศ และกรอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น อบรม ชี้แจง ให้ความรู้ในให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการใช้หลักสูตร การนิเทศ และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ดำเนินการให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการใช้หลักสูตร ดำเนินการนิเทศ สรุปผลให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการใช้หลักสูตร การนิเทศ และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

2.2 ด้านบริหารงบประมาณ

สถานศึกษาควรให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานการเงิน พัสดุของโรงเรียน ตรวจสอบ ติดตามผลการใช้งบประมาณของโรงเรียน และผู้บริหารร่วมกับคณะครูนำผลที่ได้มาปรับใช้กับปีการศึกษาต่อไป

2.3 ด้านบริหารบุคคล

สถานศึกษาควรให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมวางแผนในการสรรหาและพัฒนาบุคลากร พร้อมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรในโรงเรียน

2.4 ด้านบริหารทั่วไป

สถานศึกษาควรประชุมวางแผนร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มากขึ้น รวมทั้งการใช้อาคารสถานที่ และการประเมินผลการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งด้วย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอนำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยรวม พบว่า สภาพการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาพรวมและรายด้านมีสภาพการดำเนินการอยู่ในระดับมาก และในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา มีแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งคณะ กรรมการสถานศึกษานั้นได้ให้ความสำคัญในการให้ความร่วมมือ สนับสนุนงบประมาณ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของทางโรงเรียน และมีการตรวจสอบการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของทางโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค มีการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาก่อให้เกิดผลที่ดีต่อโรงเรียน สังคม ประเทศชาติ ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานต่ำสุด ของการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 4 ด้าน สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1.1 ด้านบริหารวิชาการ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แต่พิจารณาค่าเฉลี่ยแล้ว สภาพที่เกิดขึ้นระดับต่ำที่สุด คือ ให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการใช้หลักสูตร ให้ข้อเสนอแนะในการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมโรงเรียนอาจยังไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของกรรมการสถานศึกษา จึงทำให้มีส่วนร่วมน้อย จึงควรสร้างความเข้าใจในเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสร้างความเข้าใจ เป็นการส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เอื้องทิพย์ สี่เหนี่ยง (2551) ที่พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอสว่างอารมณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี มีดังนี้ มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน เสนอแนะ ดำเนินการ ติดตามและประเมินผลการบริหารงานวิชาการ

1.2 ด้านบริหารงบประมาณ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมาก แต่พิจารณาค่าเฉลี่ยแล้ว สภาพที่เกิดขึ้นระดับต่ำที่สุด คือ การเสนอแนะ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานการเงินพัสดุของโรงเรียน การกำกับติดตามการทำบัญชีการเงินได้ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน และการติดตามและการรายงานผลการใช้งบประมาณในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คณะกรรมการ

สถานศึกษามีความเชื่อใจในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบผลการดำเนินงานประจำปีของโรงเรียนและรวมถึงกรรมการสถานศึกษาไม่ค่อยมีเวลาว่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประวัฒน์ กังวานพนิชย์ (2550) ที่พบว่า ควรเปิดโอกาสให้กรรมการเข้ามามีส่วนร่วมรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อสาธารณชน และมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการบริหารการเงิน การบัญชี และมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งบุคคลเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานทางการเงิน มีส่วนร่วมในการจัดงบประมาณประจำปีเพื่อบำรุงการศึกษาของโรงเรียน

1.3 ด้านบริหารบุคคล การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนในการพิจารณาประเมินผลการทำงาน และเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาของบุคลากร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของกัลยา พินเศษ (2547) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับน้อย คือการมีส่วนร่วมในการจัดให้มีการประเมินผลและติดตามผลการพัฒนาบุคลากรตามแผนงานที่วางไว้การจัดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการประเมินผลพัฒนาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องการกำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินอย่างชัดเจนการติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นการพัฒนาบุคลากร

1.4 ด้านบริหารทั่วไป การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการพัฒนาโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นด้านอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมถึงการประเมินผลและการร่วมกับปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงตั้งแต่การร่วมวางแผนในการปฏิบัติงาน รวมถึงการอนุมัติการดำเนินการ และการตรวจสอบเพื่อการวางแผนในการปฏิบัติงานครั้งในต่อไป สอดคล้องกับผลงานวิจัยของกมลชัย คีรีชัย (2546) ที่พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ที่อยู่ในระดับมาก การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท และจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ในเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน มีข้ออภิปรายผลตามเนื้อหาสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านบริหารวิชาการ คือ การสร้างความเข้าใจในเพิ่มบทบาทหน้าที่ให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การสร้างความเข้าใจ เป็นการส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอื้องทิพย์ สี่เหนี่ยง (2551) ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอสว่างอารมณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการมีส่วน

ร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอสว่างอารมณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี มีดังนี้ มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน เสนอแนะ ดำเนินการ ติดตาม และประเมินผล การบริหารงานวิชาการทั้ง 4 ด้าน

2.2 ด้านบริหารงบประมาณ คือ การจัดทำเอกสารรายงานการใช้งบประมาณของโรงเรียนให้กับคณะกรรมการสถานศึกษาทราบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดทำรายการการใช้งบประมาณเป็นข้อบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณและการดำเนินการด้านงบประมาณของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนา ในการดำเนินงานของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ ลอยเมฆ (2554) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในอำเภอเก้าเลี้ยว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ได้เสนอแนวทางว่าโรงเรียนควรจัดระบบและเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างแท้จริง

2.3 ด้านบริหารบุคคล คือ การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา เสริมสร้างประสิทธิภาพของบุคลากรภายในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การมีส่วนร่วมในการประเมิน การสร้างขวัญกำลังให้กับคุลากรภายในโรงเรียนเป็นการผลักดันและสร้างบรรยากาศให้บุคลากรภายในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นสามารถสร้างความกลมกลืนและความเข้าใจอันดีระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษากับบุคลากรภายในโรงเรียนส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบริหารบุคคลภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยา พินเศษ (2547) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมพัฒนาบุคลากรของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนในสังกัดเทศบาล จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับน้อย คือการมีส่วนร่วมในการจัดให้มีการประเมินผลและติดตามผลการพัฒนาบุคลากรตามแผนงานที่วางไว้การจัดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการประเมินผลพัฒนาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องการกำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินอย่างชัดเจนการติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นการพัฒนาบุคลากร ผลที่ประเมินได้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผน / โครงการการให้โรงเรียนนำผลการประเมินมาเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่น

2.4 ด้านบริหารทั่วไป คือ การให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนให้เพิ่มมากขึ้นประชุมวางแผนร่วมกันกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงานเป็นกระบวนการแรกในการร่วมกันปฏิบัติงานทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการร่วมกันทั้งสองฝ่ายในการร่วมการบริหารจัดการโรงเรียนส่งผลให้คณะกรรมโรงเรียนมีความเข้าใจในการบริหารงานและมีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ ลอยเมฆ (2554) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในอำเภอเก้าเลี้ยว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ได้เสนแนวทางว่า รับฟังและเปิดโอกาสให้คณะกรรมการแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ และภารกิจ และวางแผนการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท และหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ได้ข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้คณะกรรมการได้รับทราบและเข้าใจในหน้าที่ของตนเองเพื่อจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนให้มากกว่านี้

1.2 โรงเรียนควรให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการตรวจสอบการใช้งบประมาณ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานโรงเรียน

1.3 โรงเรียนควรจัดสวัสดิการให้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบต่างๆ เช่น ค่าตอบแทน ทุนการศึกษาบุตร การรักษาพยาบาล เงินประชุม เป็นต้น เพื่อเป็นขวัญ และ กำลังใจในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ควรใช้ผลการวิจัยนี้ประกอบการ วางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยในเรื่อง การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจาก ได้รับความกรุณาของ อาจารย์ ดร. ปพนสรรค์ โพธิพิทักษ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเอาใจใส่ ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ ชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องสิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความมุมานะ พยายาม ตั้งใจทำงานจนเสร็จสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ธานี เกสทอง, ดร.สุรีรัตน์ โตเขียว และนางจันทร์จิรา บุญมี ที่ได้กรุณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำ แก้ไขเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย และประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยที่ให้ความสะดวกและความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน คือ ดร.พัชรี เมืองสอง, นางสาวศุนิษา มาลัยทอง, นางสาวรุจิรา มธุรส, นายพินิจ เชื้อแพ่ง, นางฤทัย คำอุดม, นายมาโนช สังข์ศิริ, และนายสมหมาย โพธิ์สุวรรณ ที่อนุเคราะห์เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม ขอขอบพระคุณเจ้าของตำราทุกท่านที่นำมาอ้างอิงในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคน

และครอบครัว ตลอดทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มิได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กมลชัย คีรีศรี. (2546). **การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์**. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **คู่มือการเรียนการสอนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กวิน เสือสกุล. (2546). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของผู้ปกครองโรงเรียน สังกัด กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (สาขาวิชาประชากรศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.

กัลยา พินเศษ. (2547). **รูปแบบการมีส่วนร่วมด้านพัฒนาบุคลากรของคณะกรรมการโรงเรียนขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในสังกัดเทศบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: อักษรา พิพัฒน์.

แคะเว่น ศรีสมบัติ. (2550). **การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านใหม่ปางมะค่า(ภูลังกาอนุสรณ์)**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

จักรพงษ์ สงวนชม. (2549). **ภูมิปัญญา และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ดิน กรณีศึกษาหมู่บ้านกะเลา ตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (บณัฑิตวิทยาลยั : มหาวิทยาลยัราชภัฏบุรีรัมย์)

จันทรานี สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีและแนวในการปฏิบัติในการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : บุ๊ค พอยท์.

เจษฎา หล้าคำ.(2549). **ภูมิปัญญาและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านหนองเสม็ด ตำบลกระหาด อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์.**วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บณัฑิตวิทยาลยั : มหาวิทยาลยัราชภัฏบุรีรัมย์).

จำนง แจ่มจันทรวงศ์ และคณะ. (2543). **คู่มือการสอบ : การปฏิบัติราชการยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสามัญศึกษา.

เฉลิม เกิดโมลี. (2543). “แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการในนโยบาย,” **ใน เอกสารประกอบการเสวนาวิพากษ์ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์

ชนากานต์ แปงพั๊วะ. (2552). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (การบริหารการศึกษา). นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Anzar, U. (2001). An exploratory study of factor which have contributed to the sstainability of community participation in education in Balochistan Pakistan. Retrieved September 13,2001,from http://tdc.thilis.or.th/ Uni.net,th/ dao/ detail.Nsp.

Beach, D. S. (1980). **Personnel : The Management of People at Work**. 4 th ed. New York : Macmillan Publishing Co., Inc.

Cambell,R.F.and others. (1971**). Introduction to education administration**. New York : Allyn and Bacon.

Casteter, W.B. (1976). **The personal function on educational administration**. New York : Mcmillan.

Chen J.A. (2008). The role of school boards,their governace practice and sense

Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development. seeking clarity through specificity : **World Development**. 8 : 213-235.

Cronbach, L.J. (1990). **Essentials of psychological testing**. 5th ed. New York : Harper Collin.

Dennis, R.S. (1993). **Development of the Servant Leadership Assessment Instrument. Dissertation Abtracts International**. 65 (05): 1857. (UMI No.3133544).

Fornaroff, A. (1980). Community involvement in health system for primary health care. Geneva : World Health Organization.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

The guidelines for implementation of student support and care system for opportunity expansion schools under the office of nakhon sawan primary educational service area 2

ณัฐพรรณ แสงน้ำผึ้ง[1]
สุธาทิพย์ งามนิล[2]
ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน[3]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 17 คน ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 17 คน และครูที่ปรึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 208 คน รวมทั้งสิ้น 242 คนเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหารองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านที่มีปัญหาต่ำสุดคือ ด้านการส่งต่อนักเรียน

2. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 มีดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียน

---

[1] หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตมหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail. nuttapun.p@gmail.com : Received: September 13, 2019, Revised: September 25, 2019, Accepted: December 2, 2019

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

[3] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เป็นรายบุคคล ผู้บริหารและครูมีการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง จัดทำปฏิทินการเยี่ยมบ้านให้ชัดเจน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจในการใช้เกณฑ์การวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยง มีการติดตามนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม มีการสำรวจความต้องการของนักเรียนในกิจกรรมโฮมรูมและกิจกรรมแนะแนว 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมต่างๆ ตามที่นักเรียนต้องการ เปิดโอกาสให้นักเรียนดำเนินกิจกรรมตามความสนใจด้วยตนเอง 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน มีการประชุมวางแผนในการประเมินการส่งต่อนักเรียนชี้แจงขั้นตอนการส่งต่อนักเรียนให้ครูและผู้ปกครองทราบจัดประชุมแจ้งผล ประสานงานและส่งต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีระบบสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูลด้านการส่งต่อนักเรียนที่เป็นระบบ

คำสำคัญ: แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The purposes of this research were to study the problems and find The development guidelines for implementation of student support and care system for opportunity expansion schools under the office of Nakhon Sawan Primary Educational Service Area 2. The simples use in this study included 17 School administrators, 17 teachers of student support and care system, 208 counselors, totaling 242. The instrument used in this study were a five-level scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.95. The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. Research of the study were as follows :The problem of the implementation of student support and Care system for opportunity expansion schools under the office of Nakhon Sawan Primary Educational Service Area 2 overall was moderate level. By aspects, that with the high levelof preventing and solving student problems. Next to that Student Promotion and development, Knowing individual student ,Students screening and the lowest level problem of transferring student. The guidelines for implementation of student support and care system for opportunity expansion

schools under the office of Nakhon Sawan Primary Educational Service Area 2 were that 1) Knowing individual student. School
administrators and teachers meeting with parents at least 1 semester to prepare a home visit calendar for individual students. 2) Screening students. Meeting and to make understanding use of criterion for behavior analysisof the risky students. Monitor and co-ordinationwith parents to those involved in helping the students.
3) Student Promotion and development. The students participate in the activity schedules. Survey students need in home room activity and guidance activity.
4) Preventing and solving student problems. Give opportunity the students participate in the activity schedulesas students want. Students can do their interested in activity. 5) Transferring student. Meeting and planning assessment to transferring student. Explain to step of transferring student to teachers and parents, report the results co-ordinationto those involved in helping the students. School has information system for collect about transferring student.

Keywords: The Guidelines for Implementation of Student support
And care System

บทนำ

ปัจจุบันสภาพสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัวที่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้สถาบันครอบครัวต้องมีความห่างเหินกัน การดูแล การพึ่งพาอาศัยกันน้อยลงและเกิดแรงกดดันบีบคั้นต่างๆ ส่งผลกระทบต่อทางจิตใจ จึงเป็นเหตุของปัญหาการหย่าร้างซึ่งเป็นปัญหาที่จะทำให้กระทบกระเทือนต่อสภาวะ จิตใจ ของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มาจากครอบครัวที่หย่าร้าง จะมีสภาพป่วย ทางจิตใจ เช่น ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ขาดความรักความอบอุ่น มีปมด้อย ขาดความเข้าใจตนเอง ปัญหาต่าง ๆ ในทางสังคมโดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชนพบว่าเด็กจำนวนไม่น้อยมีปัญหาด้านครอบครัว ขาดการเลี้ยงดู ถูกทอดทิ้ง ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจอย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการปรับตัวและการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข เด็กจำนวนหนึ่งมีปัญหาด้านพฤติกรรมมี ความเครียด ความขัดแย้ง และหันไปใช้สารเสพติด โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และทำให้เกิดการติดยา การมั่วสุมการกระทำความผิดตามมา (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.2546.:1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการคือเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23) ข้อ 5ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (กรมสุขภาพจิต.2552: 14)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบหนึ่งซึ่งเป็นนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ใช้เป็นมาตรการในการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนมีมาตรฐานโดยการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงถูกต้องและเป็นธรรมกับเด็กและเยาวชนทุกคน(สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.2552: 7)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ มีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกรวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากสถานศึกษา กระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเริ่มตั้งแต่ การวางแผนการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมาย ลำดับความสำคัญ กำหนดกิจกรรม/โครงการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และมอบหมายหน้าที่การดำเนินการตามแผน ได้แก่ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนา การป้องกันแก้ไขช่วยเหลือและการส่งต่อการนิเทศกำกับติดตามและการประเมินผลสถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤตสังคม จึงควรนำกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้ และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยว ข้องทุกคนร่วมมือกันดำเนินงาน และที่สำคัญที่สุดคือบทบาทของผู้บริหารและครูที่ต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรักความเอื้ออาทรและความเข้าใจอย่างกัลยาณมิตร ทั้งนี้เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งในเชิงสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน การป้องกันมิให้เกิดปัญหา การส่งเสริมการพัฒนาตามศักยภาพ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547ค:14)

จากสภาพปัญหา จึงมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 ว่ามีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามองค์ประกอบ 5 ด้านของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหา4) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนและ 5) การส่งต่อ เพื่อให้ได้ข้อมูลอันจะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา วางแผน ปรับปรุงระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น ตลอดจนยังเป็นแนวทางที่จะช่วยบิดามารดา ครู-อาจารย์ หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับนักเรียนได้รับรู้ปัญหามีความเข้าใจและร่วมมือกันเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนดี มีความรู้ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2

2. เพื่อหาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูที่ปรึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 ปีการศึกษา2560ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 42 คน ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 42 คน และครูที่ปรึกษา จำนวน 539 คน รวมทั้งสิ้น 623 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน17 คน ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน17 คน และครูที่ปรึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 208 คน รวมทั้งสิ้น 242 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายและเทียบสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำแนกตามองค์ประกอบ 5 ด้านคือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อนักเรียน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีค่าคะแนนดังต่อไปนี้

5 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ มากที่สุด
4 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ มาก
3 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ ปานกลาง
2 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ น้อย
1 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือนำจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยพบผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในแจกแบบสอบถามให้แก่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและครูที่ปรึกษาและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บแบบสอบถามโดยใช้วิธีจัดส่งทางไปรษณีย์ จำนวน 242 ฉบับ ในระหว่างวันที่ 1-15 พฤศจิกายน 2561 และนัดเก็บแบบสอบถามคืน จำนวน 242 ฉบับ คิดเป็นร้อยละร้อย

จากการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 7 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำรายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่คัดเลือกได้เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำชี้แนะและขอความเห็นชอบ

2. ประสานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ร่วมการสนทนากลุ่ม

3. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อเชิญผู้เชี่ยวชาญร่วมประชุมสนทนากลุ่ม

4. จัดการประชุมสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน

5. ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน7 คน ในวันจันทร์ที่ 17มิถุนายน2562 เวลา 09.30 - 12.00 น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนบ้านปางสุด อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์เพื่อเสนอแนวการดำเนินงานการนิเทศภายใน ของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2

6. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปอภิปรายผล และเขียนรายงานการวิจัยจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มพร้อมส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา

2. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามของตอนที่ 1 โดยใช้ค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูที่ปรึกษานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยใช้เกณฑ์วิเคราะห์ของ บุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 121) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับ น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2ใน 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริม

นักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนและด้านการส่งต่อนักเรียน ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

1.ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อแยกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียนโดยแต่ละด้านมีปัญหาสรุปได้ ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อันดับหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือการศึกษานักเรียนเป็นรายกรณี (Case Study) ทุกครั้งที่นักเรียนมีปัญหา และอันดับสามคือการสนับสนุนการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางอันดับหนึ่งคือ การวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงรองลงมาคือ การใช้ข้อมูลหลายด้านในการคัดกรองนักเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับและอันดับสามคือ การติดตามนักเรียนกลุ่มมีปัญหา

1.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อันดับหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนรองลงมาคือการสำรวจความต้องการของนักเรียนก่อนการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาและอันดับสามคือความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาพบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางอันดับหนึ่งคือความร่วมมือของผู้ปกครองในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนรองลงมาคือการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายเช่น กิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษา (YC) กิจกรรม จิตอาสา และอันดับสามคือ การติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหา

1.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อันดับหนึ่งคือการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการส่งต่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยง รองลงมาคือ ความช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มมีปัญหาเป็นรายกรณีจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและอันดับสามคือการจัดทำข้อมูลสารสนเทศการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอก

2. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2มีดังนี้

2.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแนวทางการดำเนินงาน คือ จัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งกำหนดนโยบายการออกเยี่ยมบ้านร้อยเปอร์เซ็นต์มีปฏิทินการเยี่ยมบ้านชัดเจน จัดสรรงบประมาณค่าพาหนะให้ครูในการเดินทางเยี่ยม

บ้านนักเรียน จัดทำเครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และมีการจัดเก็บสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

2.2 ด้านการคัดกรองนักเรียนแนวทางการดำเนินงาน คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการคัดกรองนักเรียนมาให้ความรู้แก่คณะครูจัดทำคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนที่ชัดเจน ประชุมชี้แจงเกณฑ์การคัดการคัดกรองนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ผู้บริหารและครูประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจในการใช้เกณฑ์การคัดกรองให้เข้าใจตรงกัน วิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงกลุ่มมีปัญหา โดยยึดเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนเป็นหลักครูที่ปรึกษาใช้เครื่องมือวิธีการที่หลากหลายในการดำเนินการคัดกรองนักเรียน และมีการคัดกรองซ้ำ

2.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน แนวทางการดำเนินงานคือแต่งตั้งผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน กำหนดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาที่หลากหลาย แจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งสำรวจความต้องการของนักเรียนก่อนการกำหนดกิจกรรม มีชั่วโมงโฮมรูมให้ครูที่ปรึกษาได้พูดคุยกับนักเรียนทุกวัน และมีแบบบันทึกกิจกรรมโฮมรูม

2.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา แนวทางการดำเนินงาน คือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ครูเกี่ยวกับเทคนิควิธีการให้คำปรึกษาแก่ครูที่ปรึกษา ประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองรับทราบนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกันกับคณะครูในโรงเรียนและร่วมกันปรึกษาหารือ หาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการตั้งกลุ่มไลน์ระหว่างครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองในการกำกับติดตามดูแลนักเรียนจัดโครงการ/กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนกับหน่วยงานภายนอก เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เช่น กิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษาและมีการจัดทำแบบบันทึกผลการติดตาม

2.5 ด้านการส่งต่อนักเรียนแนวทางการดำเนินงาน คือ โรงเรียนมีการประชุมวางแผนและจัดตั้งคณะกรรมการติดตามผลการส่งต่อนักเรียน มีการช่วยเหลือและประสานความร่วมมือในการส่งต่อนักเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองรับทราบขั้นตอนวิธีการในการส่งต่อนักเรียน จัดทำบันทึกการส่งต่อนักเรียนและจัดเก็บข้อมูลสาระสนเทศด้านการส่งต่อนักเรียนที่เป็นระบบ ติดตามและรายงานผลการส่งต่อให้ผู้บริหารและผู้ปกครองทราบเป็นระยะ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2ทั้ง 5 ด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่าโดยภาพรวมปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางประเด็นหลักที่พบว่ามีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับสูงที่สุดอันดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการให้ข้อมูลด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ปกครองยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลนักเรียน เนื่องจากไม่ชอบการตอบคำถาม และโรงเรียนขาดการประชุมชี้แจงให้ความรู้ในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแก่ผู้ปกครองซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ยุวดี ปั้นงา (2555) พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการดำเนินงานน้อย ควรมีการเตรียมการวางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระยะยาว มีการจัดอบรมให้ความรู้กับครูที่ปรึกษาและมีการติดตามการทำงานเป็นระยะๆ คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีการเข้าประชุมกับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิรัตดา วิชาพร (2558) พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนควรกำหนดการดำเนินกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลให้เป็นงานหลักที่ครูต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการจัดประชุมชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงประโยชน์ของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่าโดยภาพรวมปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางประเด็นหลักที่พบว่ามีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับสูงที่สุดอันดับหนึ่ง คือ การวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารขาดการประชุมการวางแผนกับคณะครูในการกำหนดแนวทางในการดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยง จึงมีแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ไม่ชัดเจนและขาดการประสานความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันดูแลพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประชัน ธิมา (2556)พบว่า ควรประชุมชี้แจง และทำความเข้าใจในการใช้เกณฑ์ ให้ความรู้กับผู้กรอกแบบและการวิเคราะห์พฤติกรรม ครูควรมีการคัดกรองซ้ำในนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มมีปัญหา ครูควรติดตามนักเรียนกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิด แจ้งผลการคัดกรองกับผู้ปกครองโดยตรงและไม่เปิดเผยต่อสาธารณชนและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เจริญ กางกรณ์ (2558) พบว่า ควรมีการประชุมครูเพื่อสร้างความเข้าใจในการคัดกรองนักเรียน วางแผน พร้อมจัดทาแบบคัดกรองที่ชัดเจน จัดทำแบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียนแยกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง

1.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนพบว่าโดยภาพรวมปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางประเด็นหลักที่พบว่ามีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับสูงที่สุดอันดับหนึ่ง คือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา

นักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนขาดการประชุมชี้แจงการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้ผู้ปกครองรับทราบ โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างทั่วถึง โรงเรียนไม่ได้กำหนดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่ชัดเจนขาดการกำหนดปฏิทินกิจกรรมที่ชัดเจน และขาดการสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประชัน ธิมา (2556) พบว่า ควรจัดทำหลักสูตรในการจัดกิจกรรมก่อนเรียน กำหนดปฏิทินการจัดกิจกรรมก่อนเรียนให้ชัดเจน มีแผนการนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนักเรียนตามความเหมาะสม และสร้างสรรค์โรงเรียนสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเกียรติพงษ์ เกิดศรี (2557) พบว่า ต้องมีการสำรวจความต้องการของนักเรียนในกิจกรรมโฮมรูม มีการจัดกิจกรรมการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนอย่างน้อยปีล่ะ 1 ครั้ง พร้อมทั้งรายงานต่อครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา พบว่าโดยภาพรวมปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางประเด็นหลักที่พบว่ามีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับสูงที่สุดอันดับหนึ่ง คือ ความร่วมมือของผู้ปกครองในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนขาดการประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โรงเรียนขาดนโยบายการประชุมขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างทันท่วงทีและกำกับติดตามผลการแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกันกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วราพร ม่วงประถม (2558) พบว่า ต้องมีการวิเคราะห์บริบทสถานศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการ มีการจัดประชุมกำหนดยุทธศาสตร์มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการติดตามประเมินผล จัดทำเครื่องมือในการติดตาม นำผลการติดตามเสนอที่ประชุมในการระดมความคิดเห็น พร้อมทั้งมีการรายงานผล ใช้เทคโนโลยี เทคนิคการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

1.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่าโดยภาพรวมปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางประเด็นหลักที่พบว่ามีปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับสูงที่สุดอันดับหนึ่ง คือการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการส่งต่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนไม่มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการส่งต่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ทำให้ขาดผู้รับผิดชอบในการประชุมชี้แจงขั้นตอนในการส่งต่อนักเรียนให้แก่ครูและผู้ปกครองทราบ ขาดการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนและรายงานผล ขาดการประสานความร่วมมือในการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกียรติพงษ์ เกิดศรี (2557) พบว่า ด้านการส่งต่อนักเรียน ต้องมีการประสานความร่วมมือในการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกให้เป็นระบบพร้อมทั้งมีการรายงานผลต่อผู้บริหารทราบและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเจริญ กางกรณ์ (2558) พบว่า ควรชี้แจงแนวทางการประสานงานไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนให้บุคลากรทราบ จัดทำบันทึกการส่งต่อ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการติดตามดูแลนักเรียน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2ใน จากการศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 5 ด้านสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ จัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งกำหนดนโยบายการออกเยี่ยมบ้านร้อยเปอร์เซ็นต์มีปฏิทินการเยี่ยมบ้านชัดเจนจัดสรรงบประมาณค่าพาหนะให้ครูในการเดินทางเยี่ยมบ้านนักเรียน จัดทำเครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลและมีการจัดเก็บสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มธุริน แผลงจันทึก (2554) พบว่า ควรมีการจัดโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน เพราะกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นวิธีการศึกษาที่ช่วยให้ครูได้ทราบชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน โดยเป็นการพบปะสนทนากับผู้ปกครองนักเรียน และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประชัน ธิมา (2556) พบว่า ควรกำหนดเป็นโครงการของโรงเรียนให้ครูออกเยี่ยมบ้านร้อยเปอร์เซ็นต์ ให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้ใช้และผู้ตอบแบบประเมินใช้เทคโนโลยีช่วย เช่น กล้องถ่ายรูป วีดีโอ และสร้างแบบบันทึก

2.2 ด้านการคัดกรองนักเรียนมีแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการคัดกรองนักเรียนมาให้ความรู้แก่คณะครูจัดทำคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนที่ชัดเจน ประชุมชี้แจงเกณฑ์การคัดการคัดกรองนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ผู้บริหารและครูประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในการใช้เกณฑ์การคัดกรองให้เข้าใจตรงกัน วิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงกลุ่มมีปัญหา โดยยึดเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนเป็นหลักครูที่ปรึกษาใช้เครื่องมือวิธีการที่หลากหลายในการดำเนินการคัดกรองนักเรียน และมีการคัดกรองซ้ำซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ องอาจ อินทร์แฟง (2559) พบว่า ควรมีการประสานงานกับผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดกรองนักเรียน โรงเรียนควรสร้างเครื่องมือในการคัดกรองที่มีความหลากหลาย ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมมือกับโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิษากรณ์ เหล่าเขตกิจ (2560) พบว่า ด้านการคัดกรอง โรงเรียนควรจัดประชุมและวางแผนการทำงานเชิงรุกให้กับคณะครูและผู้ปกครองนักเรียน

2.3 ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนมีแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้แต่งตั้งผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน กำหนดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาที่หลากหลาย แจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งสำรวจความต้องการของนักเรียนก่อนการกำหนดกิจกรรม มีชั่วโมงโฮมรูมให้ครูที่ปรึกษาได้พูดคุยกับนักเรียนทุกวัน

และมีแบบบันทึกกิจกรรมโฮมรูมซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิรัตดา วิชาพร (2557) พบว่า โรงเรียนควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและชี้แจงแนวทางการจัดกิจกรรมชุมนุมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้บุคลากรทราบ มีการสำรวจความต้องการของนักเรียนและความถนัดของครู/วิทยากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถตามความต้องการของนักเรียน และจัดให้มีกิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสามารถของนักเรียน จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมโฮมรูม อย่างละเอียดมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดทั้งเทคนิคในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

2.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ครูเกี่ยวกับเทคนิควิธีการให้คำปรึกษาแก่ครูที่ปรึกษาประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองรับทราบนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกันกับคณะครูในโรงเรียนและร่วมกันปรึกษาหารือ หาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการตั้งกลุ่มไลน์ระหว่างครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองในการกำกับติดตามดูแลนักเรียนจัดโครงการ/กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนกับหน่วยงานภายนอก เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เช่น กิจกรรมเพื่อนที่ปรึกษาและมีการจัดทำแบบบันทึกผลการติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สิทธิศักดิ์ อุตาพรหม (2552) พบว่า มีการตั้งทีมงานขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามารับรู้รับทราบพฤติกรรมนักเรียนร่วมกับคณะครู และเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นจริงของนักเรียน ร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางช่วยเหลือ และช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกียรติพงษ์ เกิดศรี (2557) พบว่า ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ต้องมีการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนกลุ่มต่างๆ ให้ครอบคลุม มีการบันทึกการให้คำปรึกษานักเรียน พร้อมทั้งรายงานต่อครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม

2.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนมีการประชุมวางแผนและจัดตั้งคณะกรรมการติดตามผลการส่งต่อนักเรียน มีการช่วยเหลือและประสานความร่วมมือในการส่งต่อนักเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองรับทราบขั้นตอนวิธีการในการส่งต่อนักเรียน จัดทำบันทึกการส่งต่อนักเรียนและจัดเก็บข้อมูลสาระสนเทศด้านการส่งต่อนักเรียนที่เป็นระบบ ติดตามและรายงานผลการส่งต่อให้ผู้บริหารและผู้ปกครองทราบเป็นระยะ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เจริญ กางกรณ์ (2558) พบว่า ด้านการส่งต่อนักเรียน ชี้แจงแนวทางการประสานงานไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนให้บุคลากรทราบ จัดทำบันทึกการส่งต่อ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการติดตามดูแลนักเรียน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กัลยา พรมรัตน์ (2559) พบว่า ด้านการส่งต่อนักเรียน ควรจัดการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็นในการส่งต่อนักเรียนแต่ละกรณี ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่จะส่งต่อนักเรียน และติดตามดูแลนักเรียนหลังได้รับการส่งต่อ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2ได้ข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ผู้วิจัยมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ครูที่ปรึกษาเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคลที่หลากหลาย ครูที่ปรึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนยอมเสียสละเวลาไม่รีบเร่งในการพบปะกับผู้ปกครอง สอบถามและบันทึกข้อมูลพื้นฐานนักเรียนจากผู้ปกครองจากการเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่แท้จริง

2. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ควรจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อระดมความคิดหาวิธีการการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่หลากหลาย จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้กับครูที่ปรึกษาเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการ ทักษะในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กับนักเรียน จัดทำบันทึกการช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ และรายงานผลต่อผู้บริหารและผู้ปกครองนักเรียน

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ผู้บริหารประชุมชี้แจงครูที่ปรึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมโฮมรูมโดยยึดตามความต้องการของนักเรียนเป็นหลักควรมีรูปแบบบันทึกกิจกรรมโฮมรูมที่ชัดเจน และรายงานผลการจัดกิจกรรมให้ผู้บริหารทราบอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนร่วมกันจัดทำแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนก่อนการจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้กิจกรรมที่ตรงตามความต้องการของนักเรียน มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่อง

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรศึกษาเทคนิควิธีการในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

2.ควรศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งเสริมนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

3. ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2

เอกสารอ้างอิง

กัลยา พรมรัตน์ (2559). **การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.**วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

เกียรติพงษ์ เกิดศรี. (2557). **แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2.**วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เจริญ กางกรณ์.(2558). **แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกลุ่มบ้านไร่เนินเหล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นิษากรณ์ เหล่าเขตกิจ. (2560).**แนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านบึงหล่ม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร.** การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ประชัน ธิมา. (2556). **แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2**.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ยุวดี ปั้นงา. (2555). **แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน อนุบาลวัดไชยชุมชนพลชนะสงครามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต1.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

วราพร ม่วงประถม. (2558). **การศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วิรัตดา วิชาพร. (2558). **แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนในจังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประมัธยมศึกษา เขต 41.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. (2560). **ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา.**ณ วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2560นครสวรรค์: ผู้แต่ง.

สิทธิศักดิ์ อุตสาพรหม. (2552). **การพัฒนากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านอูนนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

องอาจ อินแฟง. (2559). **แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองสองคลอง จังหวัดกำแพงเพชร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41**.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

The Requirement of English-Language Skill Development for Communication Of the Students of Master of Education Program in Educational Administration At Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Partum Thani Province.

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ[1]
Pimolpun Phetsombat[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และ เพื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา หลักสูตรศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตาม เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน และผลการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา หลักสูตรศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตาม เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ความต้องการพัฒนาทักษะ, ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110 Corresponding Author; e-mail address: Pimolpun_p@rmutt.ac.th, Received: September 10, 2019,Revised: September 27, 2019,Accepted: December 20, 2019

Abstract

This study aims to study the requirement of English-Language skill development for communication of the students of Master of Education Program in Educational Administration at Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Partum Thani Province, and to compare the requirement of English-Language skill development for communication of the students classified by gender, status, and work experience. The sample consists of 150 students of Master of Education Program in Educational Administration at Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Partum Thani Province. The research instrument utilizes a questionnaire. The statistics for data analysis are composed of percentage, mean, standard deviation, t-test, and the Analysis of Variance: ANOVA.

The major findings reveal that the high level of the requirement of English-Language skill development for communication of the students of Master of Education Program in Educational Administration at Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Partum Thani Province, in an overview and particular viewpoint. The result of comparison of the requirement of English-Language skill development for communication of the students classified by gender, status, and work experience is not significantly different at the level of 0.05.

Keyword: Requirement, Skill Development, English-Language for Communication

บทนำ

ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาสากลที่มีความสำคัญและมีความจาเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการสื่อสารภาษาอังกฤษมีบทบาทในฐานะเป็นภาษาสากล การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน ขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนาทั้ง 4 ทักษะ คือ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ซึ่งทักษะทั้ง 4 ที่กล่าวมานั้น ทักษะการพูดเป็นทักษะที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นทักษะที่แสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีความรู้ทางภาษาอย่างชัดเจน และเนื่องจากทักษะการพูดเป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจาวัน

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศ หากประชากรของประเทศมีคุณภาพจะส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน คนจะมีคุณภาพหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาจึงเป็นรากฐานของการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรที่

ทรงคุณค่าของประเทศ ดังคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาพัฒนาคน คนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ ”(สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544: 27)

หลักการการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตลอดจนนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของชาติ ได้มุ่งเน้นพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมอุดมความรู้ สร้างโอกาสความเท่าเทียมกันทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาต่าง ๆต้องเร่งพัฒนาและปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ตลอดจนพัฒนาวุฒิภาวะด้านต่าง ๆ ให้ได้ดีที่สุด โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์และกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ ค่านิยม และวิสัยทัศน์การใช้วิธีการประเมินผลผู้เรียนหลากหลาย มุ่งการประเมินเพื่อค้นหาและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา คือ พัฒนาให้เด็กเยาวชนและคนไทยเป็นคน ดี มีคุณธรรมเป็นคนเก่ง คิด ดี ทำงานได้ดี มีคุณภาพ มีความเป็นไทยสามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลก และสังคมที่เปลี่ยนแปลงโดยกำหนดสาระสำคัญของการปฏิรูปไว้หลายด้าน เช่น การให้มีการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียน การใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ และใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางสังคม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งภารกิจที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษามี 4 ประการ คือ การสอนหรือการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลลัพธ์ที่สำคัญ ซึ่งได้จากภารกิจดังกล่าว ล้วนมุ่งเสริมสร้างบัณฑิตที่จะผลิตออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องเป็นคนที่มีคุณภาพดี ได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านวิชาชีพชั้นสูง สติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ หรืออาจกล่าวได้ว่า บัณฑิตที่ผลิตออกไปจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ประการ คือ การเป็นผู้มีคุณธรรม มีคุณภาพ และมีคุณค่า(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544: 97-98)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศรวมไปถึงการพัฒนาคนเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งภารกิจที่สำคัญ 4 ประการ คือ การสอนหรือการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลลัพธ์ที่สำคัญซึ่งได้จากภารกิจดังกล่าว ล้วนมุ่งเสริมสร้างบัณฑิตที่จะผลิตออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องเป็นคนที่มีคุณภาพดี ได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านวิชาชีพชั้นสูง สติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ การเป็นผู้มีคุณธรรม มีคุณภาพ และมีคุณค่าซึ่งการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนาจึงเป็นทั้งการพัฒนาบุคคล และการผลิตบุคคลในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกจึงต้องเป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ที่มีความสมบูรณ์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการอุดมศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ได้เน้นให้มหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูงเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมของสังคมอย่างเข้มแข็ง ด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาสังคมของประชาธิปไตยภายใต้บริบทของความยุติธรรมที่ยั่งยืน (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2542: 97-98)

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2550 เป็นหลักสูตรที่ใช้มาตรฐานวิชาชีพตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2548 แต่สภาพการณ์ปัจจุบันกระแสสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งด้านสังคมศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2556 คุรุสภาได้ออกข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 เป็นผลให้คณะได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559) ให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาของคุรุสภา และมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ซึ่งในเกณฑ์การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้นได้ระบุในข้อหนึ่งว่า นักศึกษาจะต้องสอบผ่านการทดสอบภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด หรือผ่านการเรียนภาษาอังกฤษในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น หรือจากสถาบันภาษาที่มหาวิทยาลัยกำหนด หรือมีผลคะแนนการสอบ TOFEL หรือ IELTS หรือผลการสอบที่จัดขึ้นโดยสถาบันหรือหน่วยงานอื่นๆ ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด จึงจะสำเร็จการศึกษา

ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาภาษาอังกฤษจัดเป็นภาษาต่างประเทศที่เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการศึกษาค้นคว้าทั้งจากตำรา บทความ และสื่ออินเตอร์เน็ต ในราชกิจจานุเบกษา เรื่อง แนวทางการบริหาร เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษาระบุว่า หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาควรให้ความสำคัญภาษาอังกฤษ เนื่องจากตำราต่างๆ ที่จะให้นักศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ในระดับสากลด้วยตนเอง ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้น นักศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถทักษะภาษาอังกฤษในระดับที่เหมาะสมตามข้อกำหนดของสถาบันการศึกษา จึงเห็นได้ว่านักศึกษาจำเป็นต้องค้นคว้าหาข้อมูลจากตำรา และสื่อต่างๆ ที่เป็นภาษาอังกฤษ เพื่อประกอบการเรียนในชั้นเรียนเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และพัฒนาศักยภาพ ดังนั้น การใช้ภาษาอังกฤษได้ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนักศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อนำไปปฏิบัติได้จริง นอกชั้นเรียนรวมทั้งสถานการณ์ต่างๆ ตามความต้องการของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม จากการวัดผลทางด้านภาษาอังกฤษที่ผ่านมา พบว่า มีคนที่ไปสอบได้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด เป็นจำนวนน้อยมาก ในแต่ละปี

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะประธานหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จึงมี

ความสนใจที่จะศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตาม เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีการศึกษา 2550-2561 จำนวน 237 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีการศึกษา 2550-2561 จำนวน 150 คน ใช้การสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับ เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert’s five rating scale) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 100)

5 หมายถึง มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับ มาก
3 หมายถึง มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับ ปานกลาง
2 หมายถึง มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับ น้อย
1 หมายถึง มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับ น้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นแบบสอบถาม ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี หลักการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ในด้านต่างๆ

2. กำหนดกรอบเครื่องมือในการศึกษาจากข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3. สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์หลักมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

4. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วตรวจสอบความถูกต้องและ แก้ไขปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบเพื่อพิจารณา สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of Item-objective congruence)

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

7. นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try -out) กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและมีลักษณะใกล้เคียงกับลักษณะของประชากรในการวิจัย จำนวน 30 คน

8. นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

9. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย เสนอต่อนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้กับประชากรทางไปรษณีย์และให้ส่งแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์ ตามที่กำหนดให้

3. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติต่างๆ ตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับ เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอรูปตารางประกอบความเรียง

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)แล้วหาค่าเฉลี่ยรวมแต่ละด้านตามหลักเกณฑ์การประเมินค่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 100) เป็นเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

4.51 - 5.00 แปลความว่า มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 แปลความว่า มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับมาก

2.51 - 3.50 แปลความว่า มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 แปลความว่า มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับน้อย

1.00 - 1.50 แปลความว่า มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์การเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา หลักสูตรศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตาม เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การทดสอบด้วยค่าที (t-test) และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การทดสอบ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะการฟังภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =4.01) รองลงมาเป็นทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.94) และทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ =3.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ความต้องการพัฒนาทักษะการฟัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก (=4.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ฟังบทสนทนาประโยคพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (=4.21) รองลงมาเป็นฟังรายการข่าวทางโทรทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ย (=4.03) และฟังการประชุมและสัมมนาทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (=3.89)

1.2 ความต้องการพัฒนาทักษะการพูด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พูดแนะนำตัวเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =4.10) รองลงมาเป็นพูดบทสนทนาประโยคพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.03) และพูดประชุมและสัมมนาทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ =3.76)

1.3 ความต้องการพัฒนาทักษะการอ่าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อ่านประกาศ/โฆษณาภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =4.00) รองลงมาเป็นอ่านหนังสือราชการ เช่น คำสั่ง นโยบาย เอกสารความร่วมมือ (MOU) เป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =3.99) และอ่านรายงานการประชุมภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ =3.86)

1.4 ความต้องการพัฒนาทักษะการเขียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เขียนประวัติและข้อมูลส่วนตัวเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =3.97) รองลงมาเป็นเขียนข่าวและประชาสัมพันธ์เป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =3.87) และเขียนวาระการประชุมเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ =3.76)

2.ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา หลักสูตรศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตาม เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน สรุปได้ดังนี้

2.1 นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีเพศต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีสถานะต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3 นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในชีวิตประจำวันนักศึกษาได้ฟังรายการข่าวทางโทรทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นภาษาอังกฤษอยู่บ่อยครั้ง รวมไปถึงได้เข้าร่วมประชุมและสัมมนาทางวิชาการที่มีการบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นทักษะการฟังภาษาอังกฤษจึงมีความต้องการในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิกานต์ ป้องคูหลวง (2556) ศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558 ที่พบว่าโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษมากทุกด้าน และสอดคล้องกับศศินภา โป๊ะประนม (2558) ได้ศึกษาความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของตำรวจท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่า ตำรวจท่องเที่ยวมีความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในด้านความต้องการเป้าหมายอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ประทุมพร คำวัน (2559) ได้ศึกษาเจตคติและความต้องการพัฒนาความสามารถในการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ที่พบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนรู้การพูดสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับ Holliday (1995) ได้ทำวิจัยเรื่องความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของเจ้าหน้าที่ต่างชาติของบริษัทน้ำมันในตะวันออกกลาง ที่พบว่า สำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญมากกับการใช้ภาษาอังกฤษ หากขาดความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษจะมีผลกระทบต่อองค์กร นักศึกษามีการพูดภาษาอังกฤษโดยการแนะนำตัวกับชาวต่างชาติ นำเสนอรายงานและการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวดี โยยรัมย์ (2559) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการภาษาอังกฤษสำหรับพนักงาน บริษัทไบรท์ ฟิวเจอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล เทรนนิ่ง แอนด์ เซอร์วิส ที่พบว่า ทักษะสองด้านในภาษาอังกฤษ คือ การฟังและการพูดมีความสำคัญมาก

สอดคล้องกับงานวิจัยของHermandez (2005) ศึกษาผลกระทบของวีดิโอและคู่มือของหัวข้อเรื่อง อิทธิพลของคำพูดและความสามารถในการเว้นวรรคคำพูดบนการฟังเพื่อความเข้าใจในภาษาที่สองในสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยสื่อมัลติมีเดีย ที่พบว่า นักศึกษาที่มีความสามารถในการฟังคำพูดทำได้ดีที่สุด สอดคล้องกับ Aldohon (2014) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษของตำรวจท่องเที่ยวในประเทศจอร์แดนที่พบว่า ทักษะด้านการพูดและการฟังภาษาอังกฤษ คือทักษะที่สำคัญ และ Mohammad (2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยวาจาในสถานที่ทำงาน กรณีศึกษาโดยการให้ข้อมูลสะท้อนกลับของนักศึกษาฝึกงานในแผนกฝึกอบรมฝ่ายงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศมาเลเซีย ทักษะที่จำเป็นที่นายจ้างต้องการ คือ ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นนักศึกษา ได้อ่านหนังสือพิมพ์ วารสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็น ภาษาอังกฤษ อ่านหนังสือราชการ เช่น คำสั่ง นโยบาย เอกสารความร่วมมือ (MOU) เป็นภาษาอังกฤษ อ่านงานวิจัยและเรียงความเป็นภาษาอังกฤษ กรรณิการ์ กาญจันดา (2557) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่พบว่า ทักษะการอ่านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ เอกพจน์ สิงห์คำ (2560) ได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ที่พบว่า ทักษะการอ่าน พบว่า มีความต้องการจำเป็นที่จะต้องพัฒนามากที่สุด สอดคล้องกับ Mackay (1980) ได้ทำวิจัยเรื่องความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาสัตวแพทย์ ทั้งครูและนักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนความสามารถในการศึกษาหาความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพมากที่สุด จึงมีความต้องการทักษะการอ่านมากที่สุด และในชีวิตประจำวันนักศึกษาได้มีการเขียนประวัติและข้อมูลส่วนตัวเป็นภาษาอังกฤษ เขียนหนังสือราชการ เช่น คำสั่ง นโยบาย เอกสารความร่วมมือ (MOU) บทความทางวิชาการ และ วาระการประชุมเป็นภาษาอังกฤษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chan (2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการกำหนดความต้องการในการเรียนภาษาของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่พบว่า การเขียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

2. ผลการการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา หลักสูตรศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำแนกตาม เพศ สถานะ และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ ปรเมศวร์ สายแสงจันทร์ (2559) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานร้านกาแฟ ที่พบว่าไม่พบความแตกต่างของความต้องการและปัญหาในการใช้ทักษะภาษาอังกฤษในการทำงาน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันระหว่างตำแหน่งพนักงานชงกาแฟและตำแหน่งพนักงานเสิร์ฟกาแฟที่ทำงานในร้านกาแฟในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สอดคล้องกับ ศศินภา โป๊ะประนม (2558) ได้ศึกษาความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของตำรวจท่องเที่ยว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่า ตำรวจท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีความต้องการในการใช้กาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ นฤมล ชูดวง (2559) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการแข่งขันหลังการเปิด AEC ของพนักงานบริการลูกค้าส่วนหน้า ศูนย์บริการรถยนต์ที่เป็นตัวแทนจำหน่ายในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ สถานภาพ ระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่ ที่มีความต้องการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทั้ง 4 ด้านไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ดังต่อไปนี้

1.1 ความต้องการพัฒนาทักษะการฟัง พบว่า ฟังการประชุมและสัมมนาทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีการร่วมฟังในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษ รวมไปถึงการไปสัมมนาทางวิชาการที่เป็นภาษาอังกฤษให้มากยิ่งขึ้น

1.2 ความต้องการพัฒนาทักษะการพูด พบว่า พูดประชุมและสัมมนาทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีการพูดในที่ประชุมและสัมมนาทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษให้มากยิ่งขึ้น

1.3 ความต้องการพัฒนาทักษะการอ่าน พบว่า อ่านรายงานการประชุมภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีการอ่านรายงานการประชุมภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

1.4 ความต้องการพัฒนาทักษะการเขียน พบว่า เขียนวาระการประชุมเป็นภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ควรส่งเสริมให้นักศึกษามีการเขียนวาระการประชุมเป็นภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาควรมีการทำวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ขอขอบคุณอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้ให้ความร่วมมือและให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดียิ่ง

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ กาญจันดา. (2557). **รายงานการวิจัย เรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้.** แพร่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – แพร่ เฉลิมพระเกียรติ.

กุลวดี โยยรัมย์.(2559). **ปัญหาและความต้องการภาษาอังกฤษสำหรับพนักงาน บริษัทไบรท์ฟิวเจอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล เทรนนิ่ง แอนด์ เซอร์วิส.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ชนิกานต์ ป้องคูหลวง. 2556. *ศึกษาความต้องการพัฒนาภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน ปี 2558.* การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มหาวิทยาลัย, ทบวง. 2544. **นโยบาย แนวทางและวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.

นฤมล ชูดวง. (2559). **ปัญหาและความต้องการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการแข่งขันหลังการเปิด AEC ของพนักงานบริการลูกค้าส่วนหน้า ศูนย์บริการรถยนต์ที่เป็นตัวแทนจำหน่ายในเขตกรุงเทพมหานคร.** งานนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจโลก วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปรเมศวร์ สายแสงจันทร์. (2559). **ปัญหาและความต้องการทักษะภาษาอังกฤษสำหรับพนักงานร้านกาแฟ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ประทุมพร คำวัน. (2559). **เจตคติและความต้องการพัฒนาความสามารถในการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศศินภา โป๊ะประนม. (2558). **ความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของตำรวจท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้พูดภาษาอื่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2544). **สังคมได้อะไร..จากการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

เอกพจน์ สิงห์คำ. (2560). **การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Aldohon, H. I. (2014). **English for Specific Purposes (ESP) for Jordanian Tourist Police in Their Workplace : Needs and Problem.** International Education Studies, 7(11), 56-67.

Chan, V. 2001. Determining Students' Language Needs in Tertiary Setting. **English Teaching Forum,** July 2001. pp. 7-11.

Hernandez, A. C. 2005. **The Writing of Fifth – Grade English – Language Learners and English Monolingual Students: Teacher's Beliefs, Opportunities for Writing and Student's Proficiencies.** Dissertation Abstracts International. 61(July 2005): 90-A.

Holliday, A. (1995). Assessing Language Needs within an Institutional Context: An Ethnographic Approach. **The ESP Journal,** 14(2), 115-126.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities.Educational and Psychological Measurement, 30(3), pp. 607-610.

Likert, Rensis. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbeic, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.

Mackay, R. (1980). English for Specific Purpose: A Mexican Case Study. **English Teaching Forum,** 18(2), 8-12.

Mohammad, A. M. (2012). **English Language Oral Communication Needs at the Workplace: Feedback from Human Resource Development (HRD) Trainees.** Malaysia: University Technology Malaysia.

Savignon, S.J. 1983. *Communicative Competence: Theory and Classroom practice.* Reading, MA: Addison-Wesley.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

The role of administrators on educational supervision as perceived by the teacher's opinion in schools under the secondary educational service area office 19

อิสรา พิมคีรี[1], บุญช่วย ศิริเกษ[2]

Received: September 10, 2019
Revised: September 27, 2019
Accepted: December 20, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตาม เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 324 คน ได้จากการสุ่มประชากรโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) อย่างมีสัดส่วนตามขนาดของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ แบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วยแบบสอบเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.983 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติที-เทส (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) โดยใช้สถิติเอฟ-เทส (F-test) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffé's test)

ผลการวิจัยพบว่า

[1]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,

[2]คณะศึกษาศาสตร์ ม หาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

1. บทบาทบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบบทบาทบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามเพศและประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าโดยรวมและรายด้าน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: บทบาทของผู้บริหาร/ การนิเทศการศึกษา

Abstract

The purposes of this research was to study 1) the role of school administrators in supervising education according to the opinions of teachers in schools under the Secondary Educational Service Area Office 19, 2) the compare of school administrators in supervising education according to the opinions of teachers in schools under the Secondary Educational Service Area Office 19, classified by sex, working experiences and size of school. The samples of this research were 324 teachers under Secondary Educational Service Area Office 19, in the academic year 2559. Selected from a total population through the table of Krejecie and Morgan. A Stratified random sampling technique was also employed according to school sizes. The instrument of the research used to collect data was the 5 rating-scale questionnaire with the entire reliability of 0.983 . The statistics used for analyzing data were comprised of frequency, percentage, mean, standard deviation. However, the statistics used for analysis mean differences comparison was the t-test and the F-test used for the one-way analysis of variance (ANOVA) and the test for paired differences by using the Scheffe's test.

The research findings were found as follows:

1. The role of administrators in supervising education according to the opinions of teachers in schools under the Secondary Educational Service Area Office 19 was at a much level in overall and each aspect.

2. The comparison of the role of administrators in in supervising education according to the opinions of teachers in schools under Secondary Educational Service Area Office 19, classified by sex and working experiences was found that there were no differences .They didn't be follow the set assumption ;

but classified by size of school, there was statistically significant differences at .05 in overall and each aspect.

Keywords: the role of administrators, educational supervision

บทนำ

การศึกษาเป็นการวางรากฐานที่สำคัญของมนุษย์เพื่อความเจริญก้าวหน้า และอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถช่วยให้คนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง และยังช่วยพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต และนำไปประกอบอาชีพได้ในการจัดการศึกษาที่ดีนั้นไม่เพียงแต่คิดที่จะพัฒนาคนให้เก่งเพียงอย่างเดียว แต่ยังจะต้องสร้างให้คนเป็นคนดี และมีความสุขในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันและสังคมอาเซียนได้อย่างมี ความสุข ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงตรัสว่า “ ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งการปฏิรูประบบ ราชการและการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ในขณะที่การ ปฏิรูประบบราชการได้มุ่งพัฒนาระบบราชการไทยให้มีความเป็นเลิศ สามารถรองรับการพัฒนา ประเทศในยุคโลกาภิวัฒน์ โดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและประโยชน์สุขของ ประชาชน การปฏิรูปการศึกษาได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติโดยมุ่งพัฒนาและส่งเสริม การศึกษาให้ประชาชนมีความรู้ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคม ฐานความรู้และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ” (วรเดช จันทศร .2547 : คำนำ , อ้างถึงใน พัชรินทร์ ช่วยศิริ. 2554 : บทนำ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 บัญญัติว่า การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2553 : 10) และมาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอกระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2545 : 29) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็น กำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความ เป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบน

พื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ.2551:4)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 เป็นองค์กรขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยนวัตกรรมที่หลากหลายสู่คุณภาพและระดับมาตรฐานสากล ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่มาตรฐานระดับสากล ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบนพื้นฐานความเป็นไทย ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพ จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ. 2558 ผลการประเมินทั้ง 5 วิชา คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่าต่ำกว่าผลการประเมินระดับประเทศ โดยผลการประเมินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 42.07 คณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 30.76 วิทยาศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.07 ภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 28.59 และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 45.12 ผลการประเมินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.00 คณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 23.81 วิทยาศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 32.26 ภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 21.85 และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 38.13 จากจุดมุ่งหมายด้านผู้เรียนพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทดสอบระดับชาติ (O-NET) กลุ่มสาระหลัก เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5 ซึ่งไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (แผนปฏิบัติการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 : 2559)

การนิเทศการศึกษา นับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรได้ การนิเทศการศึกษาดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ การนิเทศภายนอกและการนิเทศภายใน แต่เดิมนั้นการนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์และ ผู้บริหารการศึกษา ครูเป็นเพียงผู้รับการนิเทศ แต่ในปัจจุบันงานนิเทศการศึกษามีความสำคัญมากขึ้นบุคลากรในโรงเรียนต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น อันเนื่องมาจากศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดไม่สามารถสนองตอบความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกันจึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอกสถานศึกษาจะรู้สภาพปัญหาและ ความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและโรงเรียนส่วนใหญ่ในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียน ส่วนมากมีความรู้ความสามารถเพียงพอและบางคนยังมีความชำนาญเฉพาะสาขาอีกด้วย จึงควรใช้ ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และการนิเทศภายในโรงเรียนสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและวิธีการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด (สงัด อุทรานันท์ . 2530 : 116)

ในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนนั้นจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้นมีปัจจัยที่สำคัญ คือ ผู้บริหาร เพราะผู้บริหารมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการนิเทศภายในโรงเรียน ที่สนับสนุน

ให้เกิด การนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ตามมาตรฐาน (กิตติพร ปัญญาภิญโญผล อ้างถึงในพัชรินทร์ ช่วยศิริ . 2554 : 3) กล่าวว่า “ ผู้บริหารมีส่วนสำคัญที่ผลักดันการนิเทศภายในโรงเรียนให้บรรลุผล เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งมวลในโรงเรียน ” ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด กับครูย่อมรู้สภาพปัญหาและความต้องการของบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้นการที่จะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้น จะต้องใช้กระบวนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านบริหาร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การนิเทศการภายในจึงเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน เพราะเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูให้เอื้อต่อความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน การเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ ซึ่งเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมส่วนบุคคล จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน คือมุ่งพัฒนาบุคลากร ให้ได้รับความรู้ความสามารถในการพัฒนางาน ปฏิบัติงาน ซึ่งหมายถึงงานการเรียนการสอน โดย ปรับปรุงเทคนิควิธีการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ (วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ . 2536 : 62) นอกจากนี้ การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นความพยายามที่จะ ปรับปรุง ส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น และบรรลุตามเกณฑ์ของมาตรฐาน การประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีความมุ่งหวังว่าการจัดระบบนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้สูงขึ้น ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนด นโยบายที่จะดำเนินการปรับปรุงระบบการนิเทศภายในโรงเรียน (เชษฐ พงษ์ สินทรัพย์ . 2542 อ้างถึง ในรัตนาภรณ์ วามะสุรีย์ . 2550 : 2)

การศึกษาสภาพปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 พบว่า การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนน้อยกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารการศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานภายในโรงเรียนสามารถ ปฏิบัติงานในขอบเขตที่ตนเองรับผิดชอบประสบผลสำเร็จเป็นไปตามมาตรฐานและสอดคล้องกับ ระเบียบวิธีการดำเนินงานที่กำหนดไว้ การนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นยุทธวิธีที่ผู้เกี่ยวข้องควรหาแนวทางดำเนินการ กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ.2541:7-8)ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกลิคแมน ; กอร์ดอน ; และรอส-กอร์ดอน (Glickman;Gordon & Ross-Gordon.2007:299-300) ได้กล่าวถึง จุดเน้นการนิเทศภายในโรงเรียนว่าจะคำนึงถึงทุกองค์ประกอบทางการศึกษาที่จะทำให้การสอนของครูมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตร และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการเรียนการสอนได้รับผลประโยชน์จากการสอนของครู (รัตนา เกียรติเกษม . 2545 : 1)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการนิเทศภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุ เป้าหมายได้นั้น ผู้บริหารไม่สามารถจะกระทำได้เพียงคนเดียวเท่านั้น ผู้บริหารต้องได้รับความ ร่วมมือจากคณะครู และบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียนจึงจะทำให้การดำเนินการได้ผลยิ่งขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ” ตามการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนตามแนวคิดของกลิคแมน ; กอร์ดอน ; และรอส-กอร์ดอน เพราะจากการศึกษาขอบข่ายการนิเทศตามแนวคิดของกลิคแมน ; กอร์ดอน ; และรอส-กอร์ดอน จะทำให้การจัดการต่างๆ ในการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนด้านวิชาการของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ผู้นิเทศการศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทาง ปรับปรุงและพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษา จะส่งผลให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตาม เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.ประชากร

ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2559 ประชากรครูในโรงเรียนจำนวน 2,054 คน จากโรงเรียนจำนวน 52 โรงเรียน

2.**กลุ่มตัวอย่าง**

ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2559 ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ

เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608) กำหนดความคลาดเคลื่อนที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 324 คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา โดยวิธีสุ่มตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 แบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษาเป็น 4 ขนาด ตามเกณฑ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 คือโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

2.2 ในแต่ละชั้นกำหนดสัดส่วนตามขนาดของสถานศึกษาโดยวิธีสุ่มตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากร คือ โรงเรียนขนาดเล็ก 78 คน โรงเรียนขนาดกลาง 129 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 37 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 80 คน ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 1

ขนาดของสถานศึกษา	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
ขนาดเล็ก	495	78
ขนาดกลาง	816	129
ขนาดใหญ่	234	37
ขนาดใหญ่พิเศษ	509	80
รวม	**2,054**	**324**

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา
ที่มา : ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาประจำปีการศึกษา 2559 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2559)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ประสบการณ์การในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.983

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพร้อมแนบแบบสอบถามตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้จากการสุ่มและขอความร่วมมือจากครู

ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ตอบแบบสอบถาม พร้อมเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับด้วยวิธีการส่งกลับทางไปรษณีย์ส่วนโรงเรียนที่อยู่ใกล้ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองจนครบตามจำนวนที่ต้องการ 324 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนแต่ละฉบับ

2.วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำมาเสนอในรูปตาราง บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลผลตามเกณฑ์ วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน จำแนกตามเพศ วิเคราะห์โดยใช้สถิติที (t – test) ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเอฟ (F – test) กรณีทำการทดสอบ F – test แล้วพบความแตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s test) โดยกำหนดค่าสถิติระดับนัยสำคัญ .05 แล้วนำมาแปลผลตามเกณฑ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับข้อคำถาม (Index of Item–Objective Congruence : IOC) โดยแต่ละข้อมีค่าเท่ากับ 0.6-1.0 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient Method) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น .51 ขึ้นไป

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน คือ ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติที (t – test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) โดยใช้สถิติเอฟ (F-test) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffé’s test)

ผลการวิจัย

1. บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ รองลงมาคือด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการพัฒนาหลักสูตร

2. เปรียบเทียบระดับบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามเพศ และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่าโดยรวมและรายด้าน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาแตกต่างกับครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อบทบาทของ

ผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา แตกต่างกับครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาแตกต่างกับครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่ และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาแตกต่างกับครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่ และด้านการพัฒนาหลักสูตร ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาแตกต่างกับครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการศึกษาครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ทั้งนี้เป็นอาจเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนมากได้รับการศึกษาสูง ได้รับการอบรมในด้านต่างๆอยู่เป็นประจำ จึงมีส่วนทำให้ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจหลักการบริหาร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่สามารถในมาใช้ในกระบวนการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บริหารมีความสำคัญในการดำเนินการด้านนี้ ผู้บริหารจึงมีความตระหนักในความสำคัญในการนิเทศภายในของสถานศึกษาเป็นอย่างดี ทำให้บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนรา ธำรงสุข (2548) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการของครูในการนิเทศภายในจาก ผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี ผลวิจัยพบว่า ความต้องการของครูในการนิเทศภายในจากผู้บริหารอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาภรณ์ อัมพลพ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การดำเนินงานนิเทศภายในที่ผู้บริหารมีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ รองลงมาคือด้านการพัฒนาบุคลากร และการดำเนินงานนิเทศภายในที่ผู้บริหารมีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นอาจเพราะ การพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องที่สำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริม สนับสนุน และมอบหมายงานตรงตามความรู้ความสามารถของครูผู้สอน ส่งผลให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ อีกทั้งผู้บริหารยังส่งเสริม และสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานดังกล่าวให้แก่

ครูผู้สอน จึงทำให้การดำเนินการดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา เคหัง (2547) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานนิเทศของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสภาพความสำเร็จของการนิเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรวีร์ เกษบรรจง (2555) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นอาจเพราะ ผู้ประกอบวิชาชีพครู จำเป็นต้องพัฒนาตนเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีทักษะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึก หรือทัศนคติทางบวกในการ จัดการกับการเปลี่ยนแปลง การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตนเอง และการปรับปรุงตนเอง โดย แสวงหาการสนับสนุนจากบุคคลในอาชีพเดียวกัน จุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ การ ประเมินความสามารถของตนเอง เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาอย่างรอบด้าน อันจะส่งผลต่อผู้เรียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพร แคล้วคลาด (2558) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาครู ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระนอง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระนอง พบว่า โดยรวมทั้ง 12 มาตรฐาน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวิจัยของปนัดดา ศิริพัฒนกุลนิตย์ (2558) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัย พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นอาจเพราะ ผู้บริหารมีการส่งเสริม สนับสนุนการทำงานเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนปฏิบัติงานในฝ่ายต่าง ๆ แบ่งงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน สร้างให้กลุ่มมีทัศนคติที่ดีต่องาน เปิดโอกาสให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีขวัญกำลังใจที่ดีพร้อมที่จะร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิ์ภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปนัดดา ศิริพัฒนกุลนิตย์ (2558) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของบูชิตา จันทร์สิงค์โท (2559) ได้วิจัยเรื่องบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 บทบาทในการคัดเลือกและการใช้ประโยชน์บุคลากรและบทบาทในการสร้างขวัญของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นอาจเพราะการบริหารจัดการหลักสูตรเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการให้การพัฒนาและการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งควรครอบคลุมทั้งในเรื่องการวางแผนหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้การนิเทศติดตามหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนพันธ์ อักษรสิทธิ์ (2548) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์การของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การปฏิบัติงาน นิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้านการพัฒนากลุ่ม ด้านการฝึกอบรมครู ประจำการและด้านช่วยเหลือครูโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของพิทักษ์ แก้วในเมฆ (2550) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตรัง ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่การเตรียมความพร้อม การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาการดำเนินการ ใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาริสา ปราเมต (2553) ได้วิจัยเรื่องบทบาทการบริหารหลักสูตรของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพร้อมใช้หลักสูตร จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกบบทบาทการบริหารหลักสูตรของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพร้อมใช้หลักสูตร จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมมีการปฏิบัติมาก

1.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นอาจเพราะ การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจาการเรียนการสอนโดยให้ครูได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร จะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร ซึ่งการใช้กระบนการวิจัยเป็นกระบวนการที่สามารถช่วยพัฒนาปรับปรุงการสอนของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชฎาภรณ์ อัมพลพ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในด้านการประเมินผลการสอน พบว่าผู้บริหารปฏิบัติด้านนี้ในระดับมาก กล่าวคือผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาปรับปรุงการสอนของตนเอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้เรียนรู้วิธีการประเมินผลงานของตนเอง สังเกตการสอนและการนำเสนอผลการสังเกตการสอน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแก่ครู

2. บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามเพศ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การนิเทศภายในของสถานศึกษาได้มีการกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งกำหนด กำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาของผู้บริหารไว้ชัดเจน เพื่อให้ผู้บริหาร

สถานศึกษาได้ตระหนักเห็นความสำคัญและนำไปปฏิบัติในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ และการนิเทศภายในถือเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน ทำให้เกิดการร่วมมือช่วยเหลือกันของบุคลากรในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนรา ธำรงสุข (2548)ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการของครูในการนิเทศภายในจาก ผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี ผลวิจัยพบว่า ความต้องการของครูในการนิเทศภายในจากผู้บริหารเมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพ ประสบการณ์ในการสอน และขนาดของสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของหะมะสูดิง มามะ (2556) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาต่างกันโดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ตลอดจนผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในสถานศึกษาที่จะช่วยส่งเสริมครู นักเรียน ที่จะให้ทำการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่งผลไปยังผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโสภณ ทองจิตร (2553) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในของผู้นิเทศในโรงเรียนเครือข่ายบางกุ้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในของผู้นิเทศในโรงเรียนเครือข่ายบางกุ้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของบูชิตา จันทร์สิงค์โท (2559) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบระดับบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ในการปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดใดก็ตาม มักจะมีบทบาทการนิเทศภายในมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียนหรือภารกิจที่ต้องปฏิบัติ เพื่อจุดมุ่งหมายพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่อมมีบทบาทการนิเทศภายในแตกต่างกัน ตามสภาพของสถานศึกษาที่มีความพร้อมและปัญหาที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ โรงเรียนขนาดเล็กได้ดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้บุคลากรจากสถานศึกษาอื่นมาช่วย และมีการนิเทศผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความพร้อมเพิ่มประสิทธิภาพตลอดจนคุณภาพของการศึกษาให้สูงขึ้น อีกทั้ง สถานศึกษาขนาดเล็กมีการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในอย่างจริงจังแล้ว แต่ยังขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และขาดการสนับสนุน

ส่งเสริมจากชุมชนที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและไม่อาจช่วยเหลือหรือส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้นัก ทำให้บทบาทหน้าที่การดำเนินการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดเล็กมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างจากสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกบงานวิจัยของ สุณีย์รัตน์ วีระสุนทร (2553) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ผลการวิจัย พบว่า สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของปนัดดา ศิริพัฒนกุลนิตย์ (2558) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัย พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของสถานศึกษา โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง จากผลการวิจัยพบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อที่ 5 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดตำราเอกสารหนังสือต่างๆ มาให้ครูศึกษาค้นคว้า ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดตำราเอกสารหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมาให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

1.2 ด้านการพัฒนาทางวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อที่ 6 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการอบรมความรู้เพิ่มเติมในสาขาอื่นที่เกี่ยวกับการสอนแก่ครู และข้อที่ 9 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริม ให้ครูมีการประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีการเข้าร่วมการอบรมหรือศึกษาเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมให้ครูประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

1.3 ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีรับฟังความคิดเห็นของทุกคนและมีการยอมรับซึ่งกันและกัน

1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและเหมาะสมให้แก่ครู ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและครูสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ข้อที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การทำวิจัยในชั้นเรียนให้แก่ครู ดังนั้น

ผู้บริหารสถานศึกษาควรแนะนำ สนับสนุน จัดหาวัสดุ อุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดทำวิจัยในชั้นเรียนของครู

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชนต่อการดำเนินงานการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

เอกสารอ้างอิง

กมลเทพ ลำเหลือ. (2552). **การศึกษาทักษะการนิเทศของผู้ที่ทำหน้าที่ การนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

กรองทอง จิรเดชากุล.(2550). **คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน**.กรุงเทพฯ:ธาราอักษรการพิมพ์.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2551).**หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กัลยา หอยทอง. (2544). **การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาคการศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กำพล วิลยาลัย. (2549). **การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิณหธาน์ อุปาทัง. (2551). **การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉวีวรรณ พันวัน. (2552). **การนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ(การบริหารการศึกษา).เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. สืบค้นจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์. http://www.book.cmru.ac.th.

ชาติชาย แสนบัวคำ. (2554). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียนบ้านหนองกุง ธนสารโศภณ อำเภอภูเวียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

นริศรา อุปกรณ์ศิริการ. (2542). **การรับรู้ในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ นิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12.** ปริญญา นิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

นรา ธำรงสุข. (2548). **การศึกษาความต้องการของครูในการนิเทศภายในจากผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย-ราชภัฏรำไพพรรณี.

นวลจันทร์ พูลสวัสดิ์. (2546). **การศึกษาความต้องการการนิเทศภายในของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา.** วิทยานิพนธ์ (บริหารการศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.ถ่ายเอกสาร.

นันทนา เต่าทอง. (2542). **การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. (นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปนัดดา ศิริพัฒนกมลนิตย์. (2558). **การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

พิบูลชัย ศรีเข้ม. (2552). **การศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 10.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

พัชรินทร์ ช่วยศิริ. (2554). **การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี.** สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รัตนาภรณ์ วามะสุรีย์. (2550). **การศึกษาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้น พื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์. (2540). **หลักการนิเทศการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.

วนิดา น้อยมะลิวัน. (2552). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในโรงเรียน ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สายช่อ ทองสุข. (2546). **การดำเนินการนิเทศภายในของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช**, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

สดใส ศรีสวัสดิ์. (2546). **การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา).** กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.สืบค้นจากฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ http://tdc.thailis.or.th.

หะมะสูติง มามะ. (2556). **บทบาทการนิเทศภายในของผ้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดยะลา.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ยะลา : บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยอิสลามศึกษา.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1มกราคม-เมษายน 2563

วิเคราะห์อำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
Analysis the role of monks within Act of ministry

พระมหาเนธิกิตติ์ รุ่งกูล[1], สามารถ ปรมาวี[2]
PhramahaNethikit Rungkool[1], Samart Poramawi[2]
วินัย ล้ำเลิศ[3], นพพงษ์ จูห้อง[4]
Winai Lumlert[3], Noppong Juhong[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์สามประการ คือ เพื่อศึกษาการใช้อำนาจ หน้าที่ของฝ่ายปกครองที่เป็นธรรม เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ อำนาจ หน้าที่ของพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ในประเทศกัมพูชา และ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ของพระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พร้อมทั้งวางแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย

ผลการวิจัยพบว่า

1.วัดถือว่าเป็นนิติบุคลตามกฎหมายมหาชน ได้มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองและมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขของฝ่ายอาณาจักร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 จะได้กำหนด กฎระเบียบ ข้อบังคับ และแนวทางการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับการปกครองไทยในปัจจุบัน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภาพลักษณ์พระพุทธศาสนา ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์และการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายบ้านเมือง ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดการประสานสอดคล้องตลอดถึงความร่วมมือในการปกครองให้องค์กรของคณะสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีธรรม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและพัฒนาให้เท่าทันกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร เพื่อความเจริญก้าวหน้าในองค์กรของคณะสงฆ์และต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมวินัย

2.ในสังคมปัจจุบันนั้น กฎหมายมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคนในการดำรงชีวิต กฎและกติกาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติไว้เป็นตัวบทกฎหมายนั้น ได้วางกรอบไว้เพื่อให้สังคมดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย หากแม้มีผู้ใดได้กล่าวอ้างว่าไม่รู้กฎหมายจึงไม่มีความผิดการกล่าวอ้างเช่นนั้น เพื่อปฏิเสธความรับผิดในทางกฎหมายคงไม่อาจกระทำได้ เนื่องจากตาม

---

[1] คณาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยากรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail:Samart161962@gmail.com, Received: December 30, 2019, Revised: January 27, 2020, Accepted: April 25, 2020

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 ได้บัญญัติไว้ว่า “*บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่า ตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่า ผู้กระทำไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้* ” อย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจ หน้าที่ตามกฎหมาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักกฎหมายเพื่อผดุงความยุติธรรมอย่างสร้างสรรค์ กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกผิด เพื่อเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรม ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องรักษาเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมาย

คำสำคัญ : อำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการ,ตามพระราชบัญญัติ

Abstract

There are three objective of this research journal. The first is for learning about wield power of public authorities, second foe study and compare the duty of monks in Cambodia. Last one is the analysis about problem, fact and Laws about the duty of monks within Act of ministry 1962 along with set the execution following to the purpose of Laws and discipline.

The temple is legal person in public law. There is Sangha Supreme Councilbe the most important organization foradministrationand Supreme Patriarch is leader of kingdom, has duty following to Act of ministry 1962and amendment(2) 1992, assign the rule, constitution, regulation and governance guidelines of ministry to be consistent with Thai governance. So, it is very important for image of Buddhism The peace of monks and governance of monks since past to nowadays, there is be relate with the government, need to make well support for furtheranceof monks and not conflict with discipline.So, the Buddhist ecclesiastical official monk who has duty following to Act of ministry 1962and amendment(2) 1992, and be officer in law. Who need to govern fairly within public law.And to be well manage organizationfor stability and the most useful of monks and Buddhist. Moreover need to developand changeall time by step. All this be good for well understand and be useful for management of monks. Finally, this support for the most useful of Buddhismand social.

Nowadays, the Laws is very important and necessary for livelihood. The laws and rules of social that prescribe to be edict, all for peace in social. So if someone allude to they do not know about Laws and sinless, cannot accept in Laws. Since criminal code, article 64 “The person cannot alibi by ignorantialigis non excusat. Unless the court decide according to the conditions and

circumstances of person, the court can let the offender show evidence and courtagree with them evidence so the court can decide the offender get punishment less than in the Laws." Howeverthe person in authority need to use the principle of law for support impartiality Creatively. The Laws just be tool fordecide wrong and correct and the person in authority need tokeep spirit of laws.

Keyword: The role of monks, within Act of ministry

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันนั้นกฎหมายมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคนในการดำรงชีวิต[2] กฎและกติกาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติไว้เป็นตัวบทกฎหมายนั้นได้วางกรอบไว้เพื่อให้สังคมดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยหากแม้มีผู้ใดได้กล่าวอ้างว่าไม่รู้กฎหมายจึงไม่มีความผิด การกล่าวอ้างเช่นนั้นเพื่อปฏิเสธความรับผิดในทางกฎหมายคงไม่อาจกระทำได้เนื่องจากตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา64ได้บัญญัติไว้ว่า "บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้แต่ถ้าศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาลและถ้าศาลเชื่อว่าผู้กระทำไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้นศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้"[3]อย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักกฎหมายเพื่อผดุงความยุติธรรมอย่างสร้างสรรค์กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับกำหนดความถูกผิดเพื่อเป็นหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรมให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องรักษาเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมาย[4]

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ.2535ของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นเป็นการกำหนดกฎระเบียบและแนวทางการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภาพลักษณ์พระพุทธศาสนาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์และการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายบ้านเมืองที่จะต้องดำเนินการให้เกิดการประสานสอดคล้องตลอดถึงความร่วมมือในการปกครองให้องค์กรของคณะสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีธรรมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและพัฒนาให้เท่าทันกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักรเพื่อความเจริญก้าวหน้าในองค์กรของคณะสงฆ์และต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมวินัย[5]

---

[2] เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน,ประมวลกฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบ(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม),พิมพ์ครั้งที่ 7 : 2547 หน้า (5)

[3] ออนไลน์ http://www.kodmhai.com/m2/m2-2/m2-59-79.html สืบค้น 29/05/62

[4] เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน,ประมวลกฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบ(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม),พิมพ์ครั้งที่ 7 : 2547 หน้า (3)

[5] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,การปกครองคณะสงฆ์ไทย : 2554 หน้า 182

บุคคลผู้ที่มีอำนาจหรือหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. 2535ตามมาตรา36มาตรา37มาตรา38และมาตรา39นั้นได้ชื่อว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่การปกครองส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้าเพื่อความตั้งมั่นอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมการที่พระสังฆาธิการได้ใช้อำนาจตามพระวินัยบัญญัติกับรูปแบบตามอำนาจของรัฐซึ่งตราผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎระเบียบต่างๆได้มีพัฒนาการการปกครองในแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับอันนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีงามและมีประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสงบเรียบร้อยเป็นแบบอย่างการปกครองของสังคมโดยทั่วไปซึ่งในสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป[6]

ดังนั้นการที่พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการขับเคลื่อนองค์กรสงฆ์ที่สำคัญนั้นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการนั้นจำเป็นจะต้องได้รับการคัดกรองอย่างดีว่าเป็นผู้ที่มีศีลาจริยวัตรที่งดงามพร้อมทั้งมีความรู้ความสามารถในการปกครองบริหารกิจการพระพุทธศาสนาและต้องตรวจสอบประวัติอย่างแน่ชัดว่าไม่เคยกระทำความผิดตามกฎหมายและต้องโทษหนีคดีเพื่อตรวจสอบความถูกต้องหรือเพื่อความเบาใจของผู้ที่ภายใต้การปกครอง เมื่อพระสังฆาธิการเป็นบุคคลผู้ที่มีอำนาจหรือหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ.2535 และเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จึงต้องยึดหลักการปกครองที่เป็นธรรมตามหลักแห่งกฎหมายมหาชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กร ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว พร้อมทั้งบริหารกิจการพระสงฆ์และพระพุทธศาสนา ให้มีความเจริญก้าวหน้า เพื่อความตั้งมั่นอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดถึงได้มีพัฒนาการการปกครองและการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีงามและมีประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนาและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้อำนาจ หน้าที่ของฝ่ายปกครองที่เป็นธรรม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ อำนาจ หน้าที่ของพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์-ในประเทศกัมพูชา
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่-ของพระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พร้อมทั้งวางแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย

---

[6] คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย (ฉบับปรับปรุง).** (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556) หน้า 2.

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ(QualityResearch)ที่มุ่งค้นคว้าวิเคราะห์อำนาจหน้าที่พระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505ว่าด้วยเรื่องของการแต่งตั้งและการใช้อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการพร้อมทั้งเปรียบเทียบกับต่างประเทศด้วยเพื่อจะได้นำมาเป็นฐานคิดวางแนวทางในการแต่งตั้งและการใช้อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการให้เกิดประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระธรรมวินัยอันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพระพุทธศาสนาและประเทศชาติ

ผลการวิจัย

ปัจจุบันวัดเป็นนิติบุคคลตามหลักกฎหมายมหาชนการดูแลบริหารหรือการจัดการวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่กำหนดให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและรวมถึงการเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วยการที่พระสังฆาธิการได้มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองดังกล่าวจำเป็นว่าจะต้องดำเนินการใดๆที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายหมายมหาชนด้วยคือ

1.การใช้อำนาจและหน้าที่จะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของกฎหมายเท่านั้นผู้ปกครองควรใช้หลักนิติรัฐนิติธรรมหรือหลักธรรมาภิบาลในการทำหน้าที่ในการปกครองและบริหารซึ่งจะต้องทำตามกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ไว้กฎหมายระเบียบข้อบังคับกฎมหาเถรสมาคมนั้นจะต้องบัญญัติไว้เพื่อให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามกฎหมายนั้นในการทำหน้าที่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น2)การใช้อำนาจจะต้องกระทำด้วยความเหมาะสมและตามสมควรเท่านั้นการพิจารณาถึงเกณฑ์ของความเหมาะสมและความสมควรในการใช้อำนาจตามกฎหมายในการการใช้อำนาจดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องของการใช้ดุลยพินิจและการใช้ดุลยพินิจนี้มีองค์ประกอบและเงื่อนไขหลายประการในแต่ละบุคคลแต่ละสถานการณ์และในแต่ละสิ่งแวดล้อมฯลฯซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจและหน้าที่ดังกล่าวแต่อย่างไรก็ดีการพิจารณาในเรื่องของความเหมาะสมและสมควรในการใช้อำนาจและหน้าที่นั้นจะต้องพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจและหน้าที่นั้นว่ามีความเหมาะสมและและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เกื้อกูลต่อพระธรรมวินัยหรือไม่เพราะการที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจและหน้าที่แก่ผู้ปกครองและผู้ที่บริหารไว้นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนโดยรวม3)การใช้อำนาจและหน้าที่ของในการปกครองต้องมีลักษณะของความเมตตาธรรมและบริหารในการบริหารและมีความโปร่งใสในการบิหารการจัดการ

2.การทำหน้าที่พระสังฆาธิการของประเทศไทยและของประเทศกัมพูชานั้นต่างมีภาระหน้าที่ของด้านกิจพระศาสนาทั้งทางด้านปกครองเผยแผ่ศาสนศึกษาและด้านศาสนสงเคราะห์ส่วนที่เหมือนกันอีกอย่างนึ่งคือการมีสิกขาบทหรือพระธรรมวินัยที่เหมือนกันแต่ในส่วนที่แตกต่างกันคือการบริหารงานระดับวัดที่ของต่างประเทศนั้นได้มีการกำหนดแบ่งแยกหน้าที่ในการจัดการอย่างชัดจนในการมอบหมายให้รองเจ้าวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสนั้นมีภาระหน้าที่ต้อง

ทำในการดำเนินกิจการของวัดแต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าอาวาสในส่วนของประเทศไทย นั้นการที่จะให้รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้ทำหน้าที่ต่างๆนั้นต้องอยู่ภายใต้การบริหาร การจัดการของเจ้าอาวาสจะสั่งการแต่ไม่มีความแน่ชัดเรื่องการทำหน้าที่ของรองเจ้าอาวาสหรือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้บางครั้งเจ้าอาวาสอาจจะเป็นผู้มีที่สั่งการเบร็จ เสร็จปราศจาคการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นก็อาจทำให้การบริหารจัดการวัดนั้นเกิดความเสียหาย เนื่องจากไม่มีการถ่วงดุลตรวจสอบภายในวัดเองการบริหารเป็นไปในทางเสื่อมจากการวิจัยของ การบริหารการจัดการวัดที่เป็นไปในทางพัฒนานั้นอันมีผลมาจากการที่เจ้าอาวาสคือพระสังฆาธิ การนั้นได้มีการบริหารการจัดการแบ่งแยกหน้าที่ให้รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้ทำหน้าที่ ในการแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานจากเจ้าอาวาสตามที่ได้รับมอบหมายโดยมาการแบ่งแยกหน้าที่ อย่างชัดเจน

3. การปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งเจ้าคณะพระสังฆาธิการนั้นจะมีคุณสมบัติในการ คัดเลือกอยู่2ลักษณะคือคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะอาจมีความคล้ายกับการคัดเลือก พนักงานราชการเพื่อให้ดำรงตำแหน่งที่สูงกว่าเดิมโดยผู้ที่มีสิทธิ์พิจารณาคือผู้ที่มีอำนาจหน้าที่สูง กว่าบุคคลที่ถูกพิจารณาการที่จะให้ผู้หนึ่งผู้ใดได้รับตำแหน่งปกครองนั้นต้องมีการพิจารณาถึง ความเหมาะสมตามตำแหน่งนั้นๆซึ่งอาจพิจารณาได้จากประการณ์ทำงานหรือความรู้ ความสามารถวิสัยทัศน์ทางการทำงานในองค์กรด้วยก็เนื่องด้วยเหตุว่าการปกครองทางคณะสงฆ์ นั้นมีความสอดคล้องกับทางอาณาจักรเพื่อเป็นการพัฒนาให้ไปในแนวทางเดียวกันลักษณะของ การปกครองนั้นต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505แก้ไข เพิ่มเติมพ.ศ.2535ด้วยในส่วนของผู้ที่ช่วยเหลือหรือการสนับสนุนการทำงานของพระสังฆาธิการ ส่วนของเลขานุการนั้นไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายไม่เหมือนข้าราชการในกระทรวงทบวง หรือกรมต่างๆที่เลขานุการนั้นจะเป็นข้าราชการแต่ในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์นั้นมิได้เป็น แต่อย่างใดอีกอย่างไม่มีบทบัญญัติไว้ชัดเจนในพรบ.คณะสงฆ์บ้างครั้งอาจจะดูขัดแย้งกับคำว่า ข้าราชการตามพจนานุกรมที่ได้ให้ความหมายว่าบุคคลซึ่งรับการบรรจุแต่งตั้งให้รับราชการปฏิบัติ หน้าที่และรับเงินเดือนในกระทรวงทบวงกรมต่างๆซึ่งในกฎมหาเถรสมาคมฉบับที่23เลขานุการเจ้า คณะหรือรองเจ้าคณะเป็นผู้ที่ได้รับนิยภัต(เงินเดือนจากรัฐ)แต่ไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานการสนองการ ทำงานบทบาททางการทำงานกับพระสังฆาธิการอาจไม่ได้รับการร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือ แม้กระทั่งผู้ที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาเพราะไม่มีกฎหมายได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของ เลขานุการ

อภิปรายผลการวิจัย

กิจพระศาสนาที่พระสังฆาธิการมีภาระหน้าที่ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัยนั้นการในส่วนของการเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองนั้นอาจ ไม่เห็นปัญหาอะไรมากนักโดยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ในการปกครองของเจ้าคณะพระสังฆาธิ การซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจในการปกครองในส่วนที่ตนได้รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่อาจมีการดูแลที่ ต่างกันแต่การดูแลปกครองนั้นต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมวินัยและพรบ.สงฆ์ฯด้วยแต่สิ่งที่จะ

เห็นชัดปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยในการปกครองของคณะสงฆ์ส่วนพระสังฆาธิการที่มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์2505มาตรา37และ38ในบางทีอาจไม่เป็นปัญหาสำหรับเจ้าอาวาสที่ท่านเป็นนักปกครองชั้นยอดแต่ที่เห็นปัญหาส่วนหนึ่งคือการใช้อำนาจหน้าของเจ้าอาวาสในการกระทำสิ่งต่างๆโดยความคิดเห็นโดยส่วนตนมิได้พิจารณาถึงความคิดเห็นของคณะสงฆ์ภายในวัดหรือคณะกรรมการวัดจึงส่งผลในทางด้านการปกครองที่ทำให้คณะพระสงฆ์ภายในวัดก็ดีหรือคณะกรรมการวัดและไวยาวัจกรนั้นมีความเสื่อมศรัทธาบางครั้งการบริหารกิจการภายในวัดที่ขาดความโปร่งใสในการบริหารการจัดการตามหลักธรรมาภิบาลแล้วเมื่อมีความไม่ชอบธรรมเกิดขึ้นอาจมีนำไปสู่การฟ้องร้องคดีก็มีเช่นคดีเกี่ยวกับการทุจริตคดีเกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยมิชอบเป็นต้น

อีกอย่างหนึ่งบางครั้งศาสนสมบัติอยู่ในเขตวัดมาก่อนและต่อมากรมศิลปากรได้พิจารณาเห็นว่าเป็นโบราณสถานที่ต้องอยู่ในการดูแลและบูรณะของกรมศิลปากรจึงเป็นประเด็นทางปัญหาข้อขัดแย้งทางกฎหมายของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา37(1)”กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี”นั้นเจ้าอาวาสเป็นเป็นเจ้าของสถานที่นั้นสามารถที่จะการก่อสร้างอาคารต่างในพื้นที่บริเวณนั้นหรือหากจะบุรณะซ่อมแซมปฏิสังขรโบราณสถานเพื่อให้คงอยู่สภาพใช้งานได้ปกติได้หรือไม่ถ้าหากเจ้าอาวาสไม่ดำเนินการใดๆปล่อยให้ศาสนสถานวัตถุโบราณนั้นเสื่อมไปตามลำดับเวลาจะมีความผิดตามพรบ.สงฆ์หรือประกอบกับป.อ.มาตรา157หากดูในทัศนคติของเจ้าอาวาสก็เห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานแต่ไม่ดูแลศาสนสถานนั้นๆแต่หากดูในทัศนคติของกรมศิลปากรซึ่งมีภาระหน้าที่อนุรักษ์ดูแลศาสนสมบัติของชาตินั้นก็จะแนวคิดที่ว่าเจ้าอาวาสทำไม่ถูกต้องเพราะตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯมาตรา10“ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซมแก้ไขเปลี่ยนแปลงรื้อถอนต่อเติมทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆของโบราณสถานหรือขุดค้นสิ่งใดๆหรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานเว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย”

จึงมีประเด็นที่ต้องหาแนวทางในการยุติปัญหาข้อขัดแย้งในการทำหน้าที่ทั้งพระสังฆาธิการและเจ้าหน้าที่ศิลปากรว่าควรหาทางออกโดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในส่วนเกี่ยวกับดูแลโบราณสถานที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวข้อพิพาททั้งสองฝ่าย

ประเด็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือการขัดแย้งกันในตัวบทกฎหมายเช่นกรณีบางครั้งศาสนสมบัติอยู่ในเขตวัดมาก่อนและต่อมากรมศิลปากรได้พิจารณาเห็นว่าเป็นโบราณสถานที่ต้องอยู่ในการดูแลและบูรณะของกรมศิลปากรจึงเป็นประเด็นทางปัญหาข้อขัดแย้งทางกฎหมายของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา37(1)”กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี”นั้นเจ้าอาวาสเป็นเป็นเจ้าของสถานที่นั้นสามารถที่จะการก่อสร้างอาคารต่างในพื้นที่บริเวณนั้นหรือหากจะบุรณะซ่อมแซมปฏิสังขรโบราณสถานเพื่อให้คงอยู่สภาพใช้งานได้ปกติได้หรือไม่ถ้าหากเจ้าอาวาสไม่ดำเนินการใดๆปล่อยให้ศาสนสถานวัตถุโบราณนั้นเสื่อมไปตามลำดับเวลาจะมีความผิดตามพรบ.สงฆ์มาตรา37(1)ประกอบกับป.อ.มาตรา157หากดูตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานแต่ไม่ทำหน้าที่ดูแลศาสนสถาน

นั้นๆก็จะมีความผิดดังกล่าวแต่หากดูในทัศนคติของกรมศิลปากรซึ่งมีภาระหน้าที่อนุรักษ์ดูแลศาสนสมบัติของชาตินั้นก็จะแนวคิดที่ว่าเจ้าอาวาสทำไม่ถูกต้องเพราะตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯมาตรา10“ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซมแก้ไขเปลี่ยนแปลงรื้อถอนต่อเติมทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆของโบราณสถานหรือขุดค้นสิ่งใดๆหรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานเว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย”จึงมีประเด็นที่ต้องหาแนวทางในการยุติปัญหาข้อขัดแย้งในการทำหน้าที่ทั้งพระสังฆาธิการและเจ้าหน้าที่ศิลปากรว่าควรหาทางออกโดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในส่วนเกี่ยวกับดูแลโบราณสถานที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวข้อพิพาททั้งสองฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

1.ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารการส่งเสริมสนับสนุนให้พระสังฆาธิการนั้นเรียนรู้แผนนโยบายในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันโดยมีแผนการพัฒนาอย่างชัดเจนรวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษารอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมไม่จำกัดการศึกษาที่ตีกรอบให้เรียนรู้ทางโลกได้น้อยลงเนื่องจากการที่พระภิกษุได้เรียนรู้ทางโลกได้เท่าทันก็ดีและเรียนทางธรรมได้ดีนั้นจะทำให้พระพุทธศาสนาได้มีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการสานงานต่อ

2. ควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2)พ.ศ.2535โดยบัญญัติเพิ่มเติมจากมาตรา37และ38ว่าด้วยเรื่องอำนาจหน้าที่ของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสเพื่อให้การทำงานภายในวัดมีการกระจายอำนาจหน้าที่ในการทำงานการบริการและการจัดการโดยไม่ให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จจากเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียวเพื่อเป็นการความโปร่งใสในการทำงานการบริหารการจัดการให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

3.ควรบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนเรื่องอำนาจและหน้าที่การบริหารการจัดการโบราณสถานภายในเขตวัดซึ่งมีอำนาจหน้าที่ความทับซ้อนกันระหว่างพระสังฆาธิการ(เจ้าอาวาส)กับกรมศิลปากรเป็นประเด็นทางปัญหาข้อขัดแย้งทางกฎหมายของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา37(1)”กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี”นั้นเจ้าอาวาสเป็นเป็นเจ้าของสถานที่นั้นสามารถที่จะการก่อสร้างอาคารต่างในพื้นที่บริเวณนั้นหรือหากจะบูรณะซ่อมแซมปฏิสังขรโบราณสถานเพื่อให้คงอยู่สภาพใช้งานได้ปกติได้หรือไม่ถ้าหากเจ้าอาวาสไม่ดำเนินการใดๆปล่อยให้ศาสนสถานวัตถุโบราณนั้นเสื่อมไปตามลำดับเวลาจะมีความผิดตามพรบ.สงฆ์มาตรา37(1)ประกอบกับป.อ.มาตรา157หากดูตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานแต่ไม่ทำหน้าที่ดูแลศาสนสถานนั้นๆก็จะมีความผิดดังกล่าวแต่หากดูในทัศนคติของกรมศิลปากรซึ่งมีภาระหน้าที่อนุรักษ์ดูแลศาสนสมบัติของชาตินั้นก็จะแนวคิดที่ว่าเจ้าอาวาสทำไม่ถูกต้องเพราะตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯมาตรา10“ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซมแก้ไขเปลี่ยนแปลงรื้อถอนต่อเติมทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆของโบราณสถานหรือขุดค้นสิ่งใดๆหรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน

เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย”จึงมีประเด็นที่ต้องหาแนวทางในการยุติปัญหาข้อขัดแย้งในการทำหน้าที่ของพระสังฆาธิการและเจ้าหน้าที่ศิลปากรว่าควรหาทางออกโดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในส่วนเกี่ยวกับดูแลโบราณสถานที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวข้อพิพาททั้งสองฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

กิจบดี ก้องเบญจภุช.**หลักกฎหมายมหาชน PRINCIPLES OF PUBLIC LAW.**กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2558.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย (Thai Sangha Administration) ฉบับปรับปรุง.**พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2556.

บวรศักดิ์อุวรรณโณ.**กฎหมายหมาชน 2 การแบ่งแยกกฎหมายมหาชนเอกชนและพัฒนาการของกฎหมายมหาชนในประเทศไทย.**สำนักพิมพ์นิติธรรม, กรุงเทพมหานคร:2537.

ประพันธ์ ทรัพย์แสง.**กฎหมายกับพระสงฆ์.**นครสวรรค์: นครสวรรค์กราฟฟิคอาร์ต,2558.

ประพันธ์ ทรัพย์แสง.**คดีพระ.**นครสวรรค์: นครสวรรค์กราฟฟิคอาร์ต,2559.

ปลื้ม โชติษฐยางกูร. **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์.**พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2553.

เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน,**ประมวลกฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบ(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).**กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2547.

ภูริชญา วัฒนรุ่ง. **หลักกฎหมายมหาชน PRINCIPLES OF PUBLIC LAW.** กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2556

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **กฎหมายมหาชน PUBLIC LUW หน่วยที่ 1-7.** กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์,2525.

สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.**คู่มือพระสังฆาธิการ.**กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,2559.

สนิท ศรีสำแดง. **นิติกรสงฆ์ เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร:คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด,2543.

หยุด แสงอุทัย.**ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป,สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.** กรุงเทพฯ: 2523.

อังกูร วัฒนรุ่ง.**เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง**.กองคดีปกครองและคดีแพ่ง.

อุดมศักดิ์ ชูโตชนะ.**ความรู้เกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกา สำหรับพระสังฆาธิการ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ข้อมูลออนไลน์

ฎีกา ออนไลน์ https://deka.in.th/view-30006.html [27/05/62]
ฎีกา ออนไลน์ https://deka.in.th/view-90393.html [27/05/62]
พลตำรวจตรีเทพฤทธิ์ พรรณพัฒน์,หลักนิติธรรมกับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐ, ออนไลน์ http://www.constitutionalcourt.or.th/ewtadmin/ewt/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=10480 [27/05/62]
วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี,หลักนิติธรรม,ออนไลน์ https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1 [27/05/62]
หลักกฎหมายปกครองวันละเรื่อง ออนไลน์ https://www.facebook.com/DroitAdministrative/posts/531716296844285/ [27/05/62]
หลักกฎหมายปกครองวันละเรื่อง ออนไลน์ https://www.facebook.com/DroitAdministrative/posts/531716296844285/ [27/05/62]
หลักกฎหมายปกครองวันละเรื่อง,ออนไลน์ https://www.facebook.com/DroitAdministrative/posts/532866460062602/[27/05/62]
หลักกฎหมายปกครองวันละเรื่อง,ออนไลน์ ttps://www.facebook.com/DroitAdministrative/posts/532866460062602/[27/05/62]
อนุวัฒน์ บุญนันท์. “การควบคุมการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครองโดยองค์กรตุลาการในระบบกฎหมายอังกฤษและระบบกฎหมายไทย”.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2554.
ออนไลน์ http://www.kodmhai.com/m2/m2-2/m2-59-79.html สืบค้น 29/05/62
ออนไลน์ http://www.thethailaw.com/law/law5/more5-5.html [27/05/62]
เอกสารสรุปทบทวนวิชากฎหมายมหาชน,ออนไลน์ http://oknation.nationtv.tv/blog/thawatchai30/2009/01/10/entry-1 [27/05/62]

ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอน ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

Students' satisfaction with the learning and teaching of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Uthai Thani College.

สุวิชัย อินทกุล[1], พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ[2]
Suwichai Intakul[1], Phrakhruupakitpariyattisopon[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยจะสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี จำนวน 99 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test F-test และ ANOVA

ผลของการวิจัยพบว่า

ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้โดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานิสิตให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข รองลงมาคือ หลักสูตรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นิสิตรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอ และหลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนิสิตและสภาพแวดล้อมของนิสิต ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคือผู้สอนมีความรู้ในหลักสูตรที่สอนเป็นอย่างดี

---

[1] อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี :Mahachulalongkornrajavidyalaya University Uthai Thani College. E-mail.: Suwichaikop@hotmail.com

[2] อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี.

ด้านการเรียนการสอน พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ อาจารย์เน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียน รองลงมาคืออาจารย์กำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับเวลาเรียน และอาจารย์กำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับเวลาเรียน ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคือนิสิตได้เตรียมตัวก่อนมาเรียนด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้าสม่ำเสมอ

ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คืออาจารย์ใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนทำให้เข้าใจง่าย รองลงมาคืออาจารย์ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนการสอน และอาจารย์ใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นิสิตคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคืออาจารย์ใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน ฯลฯ

ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผลโดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ อาจารย์แบ่งกลุ่มให้นิสิตทำงานเพื่อประเมินการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสอดคล้องกับแผนการเรียน และอาจารย์มีการประเมินผลนิสิตโดยการสอบ ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคืออาจารย์ได้แจ้งผลการประเมินให้นิสิตทราบทุกครั้ง

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี พบว่า นิสิตที่มีอายุ พรรษา สถานภาพ ชั้นปีที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนที่ไม่แตกต่างกัน

แนวทางจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี คือ

1) ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ควรเน้นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนิสิตและจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้

2) ด้านการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน และสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง และใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน เพื่อให้นิสิตเข้าใจง่ายขึ้น

4) ด้านการวัดผลและประเมินผล ขอให้อยู่ในกำหนดระยะเวลาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วควรแจ้งให้นิสิตทราบทั้งด้านเอกสาร และเว็บไซต์ และขอให้การวัดและประเมินผลเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ , การเรียนการสอน

Abstract

This research has 3 objectives which are 1) to study the students' satisfaction with the learning and teaching of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Uthai Thani College 2) to compare the students' satisfaction with the learning and teaching of Mahachulalongkornrajavidyalaya University 3) to study the suggestions of students towards the teaching and learning of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Uthai Thani College

This research is a combined research. It consists of quantitative research and qualitative research. The research instruments were questionnaires and interview forms. By asking the samples which are students studying at Mahachulalongkornrajavidyalaya University Uthai Thani College, amount 99 images / person. Data analysis using software packages. The statistics used in the analysis are percentage, mean, standard deviation, T-test, F-test and ANOVA.

The result of the research shows that

In the subject matter curriculum Found that the students were satisfied with the instructional management in the subject matter curriculum as a whole With a high level of satisfaction When considering each item, it was found that all items were satisfied at a high level. The first 3 items were satisfaction of the students at the high level, namely, the curriculum had clear objectives in developing students to be good, smart, and happy. The second was curriculum with substance, creating desirable characteristics for students to know about life. Enough And the curriculum is flexible and suitable for students and their environment. The lowest satisfaction to the students was that the instructors had good knowledge in the curriculum.

Teaching Found that the students were satisfied with the teaching and learning in the teaching and learning as a whole, the satisfaction level was at a high level When considering each item Found that all items were satisfied at a high level The first 3 items which the satisfaction of the students were at a high level were that the teachers emphasized learning management by allowing the students to participate in the study. Next was the teacher set the content of each teaching to be suitable for the study time. And the teacher determines the content of each teaching to be suitable for the study time The lowest satisfaction to the students was that they had to prepare themselves before reading by consistently reading books.

Teaching and learning media Found that the students were satisfied with the teaching and learning of teaching and learning media as a whole With a high level of satisfaction When considering each item Found that all items were satisfied at a high level The first 3 items were the satisfaction of the students at the high level, namely, teachers used technology in teaching to make it easier to understand. Next is the teachers use a variety of learning media in teaching and learning. And teachers use the environment as a learning medium for students to think, analyze, and learn by themselves from real conditions. The lowest satisfaction for students is that teachers use a variety of publications for learning, such as magazines, newspapers, textbooks, etc.

Measurement and Evaluation Found that the students were satisfied with the learning and teaching management in the evaluation and evaluation as a whole With a high level of satisfaction When considering each item, it was found that all items were satisfied at a high level. The first 3 items were the satisfaction of the students at the high level, namely, the teachers divided the groups for the students to work in order to assess the teamwork Next is the evaluation of student learning activities in accordance with the study plan. And professors evaluate students by taking exams The lowest satisfaction to the students was that the teachers informed the evaluation every time.

When conducting a comparison study of students' satisfaction with the teaching and learning of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Uthai Thani

College found that students with different age, status, different years. There is no difference in satisfaction with teaching and learning.

Guidelines for teaching and learning of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Uthai Thani Buddhist College is

1) Information courses Should focus on a curriculum that is flexible, suitable for students, and organizes teaching and learning that has content consistent with the learning curriculum.

2) Learning and teaching Learning should be organized by having students participate in learning both in the room and outside the classroom. And create an atmosphere in the classroom that is conducive to learning

3) Teaching media The environment should be used as a learning medium for students to think, analyze, and learn by themselves in real situations. And use information technology media in teaching For students to understand easier

4) Evaluation and evaluation Please be in the period of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. When the process is complete, students should be informed both of documents and websites and request that the measurement and evaluation be in accordance with the criteria set by the university.

Keywords: Satisfaction, teaching

บทนำ

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้นเกิดจากความต้องการกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ารับราชการ เนื่องจาก ในปี พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการปฏิรูประบบราชการใหม่จึงต้องการข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถประกอบกับมีชาวต่างชาติเดินทางมาประกอบอาชีพในเมืองไทยจึงได้มีการเสนอความคิดเห็นเรื่องการตั้งมหาวิทยาลัยในเมืองไทย[3] ต่อมาในปี พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสำนักฝึกข้าราชการพลเรือนขึ้น

[3] วิจิตร ศรีสอ้าน, **หลักการอุดมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, 2518), หน้า 10-15.

และได้ทรงสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นมหาวิทยาลัยและพระราชทานนามว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้เอาโรงเรียนราชวิทยาลัยมารวมด้วย การสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459 กระทำโดยพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงมีประกาศใช้พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2477 ซึ่งสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2430 มีชื่อเดิมว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามให้ใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2439 ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540[4]

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ได้จัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 โดยเริ่มเปิดสอนจากหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการการจัดเชิงพุทธ ต่อมาในปี พ.ศ. 2554 ได้มีการเปิดสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชาเอกการปกครอง เพื่อให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษามากขึ้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี จัดหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมีแนวคิดสำคัญ คือ (1) จัดการศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสห์ (2) ผลิตบัณฑิตทุกระดับให้มีความรู ความเข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง สามารถประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ ได มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รูจักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพรอม ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม (3) ผลิตบัณฑิตทุกระดับให้มีความรู ความเข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง สามารถประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ ได มีปฏิปทาน่าเสื่อมใส ใฝ่รูใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตน เพื่อพระพุทธศาสนา รูจักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให เพียบพร อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม (4) เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ในประเทศและต่างประเทศ[5]

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี เพื่อสร้างคนดีและเกงอย่างมีสมรรถภาพ ในการผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รูจักเสียสละเพื่อส่วนรวม รูเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อม ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ตามปณิธานของพระบาทสมเด็จพระ

---

[4] พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาในอาเซียน**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 125.

[5] อมรรัตน์ อุ่นเรือน, ผลสัมฤทธิ์การเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้เกมส์การแข่งขันเป็นทีม, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545), หน้า 1.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่ว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้บุคคลสามารถเลือกศึกษาอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของบุคคลนั้น ๆ ตามกรอบในการศึกษาสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยสร้างความใฝ่รู้ใฝ่เรียนให้นิสิต พัฒนานิสิตให้มีความเจริญก้าวหน้า และเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไขปัญหาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 132 รูป/คน

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ นิสิตที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทาการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีที่กาลังศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ประจาภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จานวน 132 รูป/คน

จากนั้นนามาวิจัยวิเคราะห์โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคาดเคลื่อน 0.05 สุ่มจานวนกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรที่กำหนดไว้ได้กลุ่มตัวอย่างจานวน 99 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยโครงการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ พรรษา สถานภาพ ชั้นปี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) แบ่งเป็น 5 ระดับ การให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง ระดับการให้คะแนน มากที่สุด
4 หมายถึง ระดับการให้คะแนน มาก
3 หมายถึง ระดับการให้คะแนน ปานกลาง
2 หมายถึง ระดับการให้คะแนน น้อย
1 หมายถึง ระดับการให้คะแนน น้อยที่สุด[6]

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended Question) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepthinterview)

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนด

---

[6] ชูศรี วงศ์รัตนะ, **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, 2541) หน้า 75.

3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

4. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. แบบสอบถาม (Questionnaire)

1.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

1.3 ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

1.4 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5 นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

1.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับนิสิตที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliaility) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

1.7 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.8 รวบรวมแบบสอบถามและนำมาวิเคราะห์

2. แบบสัมภาษณ์

2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

2.3 ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.4 สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key lnformants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

1.2 นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ไปยื่นต่อคณาจารย์ผู้สอนแต่ละชั้นเรียน เพื่ออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

1.4 นำแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

2. การรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

2.1 ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐสาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อความอนุเคราะห์เพื่อให้การสัมภาษณ์

2.2 ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

2.4 นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดนวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิต ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตาราง ประกอบคำบรรยายใต้ตาราง

1.2 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนทั้ง 4 ด้านของนิสิต เป็นแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตาราง ประกอบคำบรรยายใต้ตาราง

1.3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าทดสอบที (t-test) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ P = 0.05 ซึ่งเป็นการทดสอบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม คือ สถานภาพพระภิกษุกับสถานภาพคฤหัสถ์ ส่วนอายุ พรรษา และชั้นปี วิเคราะห์โดยใช้ F-Test (One Way ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการพรรณนา

4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage)

2. ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. การเปรียบเทียบกรณีกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระแก่กัน ว่ามีความแปรปรวนของประชากร จากค่าทดสอบที (t-test)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป จากแบบสอบถามที่ได้รับกลับจำนวน 99 ชุด พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีอายุ 31 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 44.40 รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.20 และอายุระหว่าง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.20 ส่วนกลุ่มอายุที่มีจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ อายุระหว่าง 18-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.10 ตามลำดับ นิสิตส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ คิดเป็นร้อยละ 65.7 รองลงมาเป็นพระภิกษุ ได้แก่ 1-5 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 21.20 และ 6-10 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 9.10 ส่วนพรรษาที่มีจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ 11 พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.00 ตามลำดับนิสิตส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ คิดเป็นร้อยละ 65.70 และเป็นพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 34.30 ตามลำดับ นิสิตส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 31.30 รองลงมา ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 26.30 นิสิตชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 24.20 และระดับชั้นที่มีจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 18.20 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ภาพรวมความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. พบว่านิสิตมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูง รองลงมาด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเท่ากัน ตามลำดับ

2. ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้โดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานิสิตให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข รองลงมาคือ หลักสูตรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นิสิตรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอ และหลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนิสิตและสภาพแวดล้อมของนิสิต ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคือผู้สอนมีความรู้ในหลักสูตรที่สอนเป็นอย่างดี

3. ด้านการเรียนการสอน พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ อาจารย์เน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียน รองลงมาคืออาจารย์กำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับเวลาเรียน และอาจารย์กำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับเวลาเรียน ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคือนิสิตได้เตรียมตัวก่อนมาเรียนด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้าสม่ำเสมอ

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ อาจารย์ใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนทำให้เข้าใจง่าย รองลงมาคือ อาจารย์ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนการสอน และอาจารย์ใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นิสิตคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคืออาจารย์ใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน ฯลฯ

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผลโดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ อาจารย์แบ่งกลุ่มให้นิสิตทำงานเพื่อประเมินการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสอดคล้องกับแผนการเรียน และอาจารย์มีการประเมินผลนิสิตโดยการสอบ ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคืออาจารย์ได้แจ้งผลการประเมินให้นิสิตทราบทุกครั้ง

3. ผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อายุ พรรษา สถานภาพ ชั้นปี มีผลดังนี้

การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่านิสิตที่มี อายุ พรรษา สถานภาพ ชั้นปี ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนที่ไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล มีดังนี้

1) ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ควรเน้นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนิสิตและจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้

ปัญหา แนะนำให้มีอาจารย์ที่มาสอนจบให้ตรงกับสาขาที่สอน

แนวทางแก้ไข มหาวิทยาลัยควรหาอาจารย์ผู้สอนที่ตรงกับวิชาที่สอน

2) ด้านการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน และสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ปัญหา อาจารย์บางท่านสอนเนื้อหาไม่ตรงตาม มคอ. สอนไม่ชัดเจน ไม่มีการเตรียมการสอน อธิบายไม่เข้าใจ จึงทำให้การเรียนการสอนมีเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุม

แนวทางแก้ไขปัญหา อาจารย์บางท่านควรเตรียมการเรียนการสอนให้พร้อมและตรงตาม มคอ. ก่อนที่จะมาบรรยายให้นิสิต

3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง และใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน เพื่อให้นิสิตเข้าใจง่ายขึ้น

ปัญหา อินเทอร์เน็ตไม่รองรับ ไม่มีสัญญาณ คอมพิวเตอร์ไม่สามารถใช้งานได้ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนมีน้อยและเข้าถึงยาก

แนวทางแก้ไขปัญหา ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้นิสิตเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

4) ด้านการวัดผลและประเมินผล ขอให้อยู่ในกำหนดระยะเวลาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วควรแจ้งให้นิสิตทราบทั้งด้านเอกสาร และเว็บไซต์ และขอให้การการวัดผลและประเมินผลเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้

ปัญหา อาจารย์บางท่านไม่มีความยุติธรรมในการวัดผลและประเมินผล

แนวทางแก้ไขปัญหา ควรมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และใช้กับนิสิตทุกคนให้เท่าเทียมกัน

5. ผลการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี มีดังนี้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี มีจุดมุ่งหมายในการศึกษา รวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนิสิต ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล มีดังนี้

1. ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ผลการสัมภาษณ์นิสิตส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า นิสิตที่สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนด ส่วนในเรื่องวิชาการยังไม่เข้มข้นเท่าไหร่นัก เนื่องจากในบางรายวิชายังไม่ได้เต็มที่กับสาระการเรียนรู้สักเท่าไหร่

2. ด้านการเรียนการสอน ผลการสัมภาษณ์นิสิตส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า การเรียนการสอนในบางรายวิชายังสอนไม่ตรงกับเนื้อหาใน มคอ. ซึ่งทำให้นิสิตไม่ได้องค์ความรู้เต็มที่ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในส่วนของอาจารย์ผู้สอนหลายท่านได้มีการจัดเตรียมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี แต่บางท่านยังขาดความรับผิดชอบในการเตรียมการจัดการเรียนการสอน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ผลการสัมภาษณ์นิสิตส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า ด้านสื่อการเรียนการสอนอุปกรณ์ในการทำการสอนไม่ว่าจะเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสารสนเทศ อุปกรณ์ในการสอนค่อนข้างมีความพร้อม แต่มีบางช่วงที่มีความบกพร่องในการเข้าถึงการค้นคว้าหาข้อมูล ส่วนหนังสือเรียนยังหายากในบางรายวิชา

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการสัมภาษณ์นิสิตส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลในบางรายวิชามีความสุจริตเที่ยงตรง ส่วนในบางรายวิชามีอาจารย์บางท่านที่ให้ผลการเรียนค่อนข้างไม่เที่ยงตรง ค่อนข้างข้ามากโดยเฉพาะเรื่องเกรดเฉลี่ย ส่วนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างที่นิสิตบางรูป/คน ท่านเป็นพระภิกษุแต่ท่านได้คะแนนคุณธรรมจริยธรรมน้อยกว่านิสิตที่เป็นคฤหัสถ์ ซึ่งในทางปฏิบัติจริงมันจะเป็นไปไม่ได้เลย การประเมินผลการเรียนของอาจารย์ผู้สอนบางท่านยังไม่ตรงตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1 พบว่านิสิตมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูง รองลงมาด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเท่ากัน ตามลำดับ

1.2 ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้โดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานิสิตให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข รองลงมาคือ หลักสูตรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นิสิตรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอ และหลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนิสิตและสภาพแวดล้อมของนิสิต ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคือผู้สอนมีความรู้ในหลักสูตรที่สอนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ อำพา พร นพรัตน์ ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตยะลา ปีการศึกษา 2556 พบว่ามีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตยะลา ปีการศึกษา 2556 แตกต่าง

กันแต่เมื่อทำการเปรียบเทียบในขณะที่ต่างกันพบว่ามีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตยะลาไม่แตกต่างกัน

1.3 ด้านการเรียนการสอน พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรกคือ อาจารย์เน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียน รองลงมาคืออาจารย์กำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับเวลาเรียน และอาจารย์กำหนดเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับเวลาเรียน ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคือนิสิตได้เตรียมตัวก่อนมาเรียนด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้าสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ สุดา บุญมี ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของบัณฑิตหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการทั่วไป ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมพบว่า 1) ความพึงพอใจของบัณฑิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่าบัณฑิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ตามลำดับ คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านหลักสูตร และด้านวิธีการสอน ส่วนด้านตำราและเอกสารประกอบการเรียน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของบัณฑิตจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าบัณฑิตที่มีอายุ รายได้ รุ่นการศึกษาต่าง ๆ มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมแตกต่างกัน ส่วนบัณฑิตที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมไม่แตกต่างกัน

1.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ อาจารย์ใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนทำให้เข้าใจง่าย รองลงมาคือ อาจารย์ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนการสอน และอาจารย์ใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นิสิตคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคืออาจารย์ใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ วลัยนุช สกุลน้อย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สื่อการสอนตามความคิดเห็นของครู ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สื่อการสอนที่นำไปใช้ในการสอนของครู คือ คู่มือ เอกสาร หรือSheet ประกอบ การสอนปัจจัยด้านตัวครูเกี่ยวกับเจตคติต่อการใช้สื่อการสอน พบว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน ปัจจัยด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน พบว่า ครูมีความสามารถในการเลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับระดับวัยและความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล ปัจจัยด้านแรงจูงใจจากการได้รับการยอมรับ พบว่า สื่อการสอนที่ใช้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ปัจจัยด้านแรงจูงใจจากโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน พบว่า การที่ครูได้มีโอกาสได้รับการสนับสนุนเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น เป็นปัจจัยที่

มีผลต่อการใช้สื่อการสอน ปัจจัยด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนด้านงบประมาณสนับสนุน พบว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการจัดประกวดสื่อการสอนภายในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้านการบริการสื่อการสอน พบว่า บุคลากรของหน่วยงานมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อการสอน การเปรียบเทียบความแตกต่างของสื่อการสอนที่นำไปใช้ในการสอนของครูกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ที่ต่างกันพบว่าการใช้สื่อการสอนโดยรวมไม่แตกต่างกัน

1.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่านิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผลโดยภาพรวม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความพึงพอใจในระดับมาก ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ข้อแรก คือ อาจารย์แบ่งกลุ่มให้นิสิตทำงานเพื่อประเมินการทำงานเป็นทีม รองลงมา คือ การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตสอดคล้องกับแผนการเรียน และอาจารย์มีการประเมินผลนิสิตโดยการสอบ ข้อที่นิสิตมีความพึงพอใจต่ำสุดคืออาจารย์ได้แจ้งผลการประเมินให้นิสิตทราบทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ ทัศนีย์ ศรีสวัสดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการวัดผลและประเมินผลการศึกษากับการปฏิบัติงานตามกิจการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารการวัดผลและประเมินผลการศึกษาของสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การปฏิบัติงานตามภารกิจการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยภาพรวมและแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อายุ พรรษา สถานภาพ ชั้นปี มีผลดังนี้

การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า นิสิตที่มีอายุ พรรษา สถานภาพ ชั้นปี ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนที่ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะทางความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี นิสิตที่ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน ดังนี้

เมื่อพิจารณารวมเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ในบางหลักสูตรควรมีอาจารย์ที่มาสอน จบตรงกับสาขาที่สอนและควรปรับให้ทันตามสถานการณ์ปัจจุบัน ควรจัดกิจกรรมให้นิสิตไปศึกษาดูงาน

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า อาจารย์บางท่านสอนเนื้อหาไม่ตรงตาม มคอ. สอนไม่

ชัดเจน ไม่มีการเตรียมการสอน อธิบายไม่เข้าใจ จึงทำให้การเรียนการสอนมีเนื้อหาที่ไม่ครอบคลุม และอินเทอร์เน็ตไม่รองรับ ไม่มีสัญญาณ คอมพิวเตอร์ไม่สามารถใช้งานได้ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนมีน้อยและเข้าถึงยาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ มีการปรับหลักสูตรตามความต้องการของนิสิตและทันตามสถานการณ์ปัจจุบัน ควรเปิดโอกาสให้นิสิตได้ทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและมหาวิทยาลัย

2. ด้านการเรียนการสอน ควรมีการจัดหาบุคลากรในการสอนให้เพียงพอ และควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อนิสิตจะได้รับความสุขในการเรียน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยควรจัดหาสื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ ควรมีการพัฒนาในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนที่ทันสมัย ควรจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้ตรงกับหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ของนิสิตเพื่อช่วยในการพัฒนาตนเอง

4. ด้านการวัดผลประเมินผล มหาวิทยาลัยควรมีการจัดรูปแบบในการวัดผลและประเมินผลตามมาตรฐานในทุกชั้นปี ควรใช้หลักเกณฑ์ให้เท่าเทียมกันกับนิสิตทุกคน และควรมีการการวัดผลและประเมินผลให้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนดไม่ล่าช้าเกินไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาข้อมูลในเฉพาะด้านลงไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและมีประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ทั้งต่อตัวผู้สอนและนิสิตที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

2. ควรศึกษากลุ่มนิสิตโดยรวมให้มากกว่านี้ เช่น ฆราวาสชาย – หญิง ที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

3. ควรศึกษาผู้สอนว่าจะมีการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอย่างไร ที่จะเหมาะสมกับนิสิตที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี

เอกสารอ้างอิง

ก.หนังสือ

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนาในอาเซียน**, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531,

ข.วิทยานิพนธ์

อมรรัตน์ อุ่นเรือน, ผลสัมฤทธิ์การเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้เกมส์การแข่งขันเป็นทีม, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

ค.บทความและเอกสารอื่น ๆ

คู่มือการบริการสังคม หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดอุทัยธานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561, (อัดสำเนา).

ง.บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระมหาธีรติ ธมฺมโสภโณ , นิสิตรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 4. วันที่ 1 กันยายน 2562.

สัมภาษณ์ นายเจษฎากร บุญสม, นิสิตรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3. วันที่ 9 กันยายน 2562.

สัมภาษณ์ พระมหาสำราญ สำโร นิสิตรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 2. วันที่ 12 กันยายน 2562.

สัมภาษณ์ นางกาญจนา สุวรรณ นิสิตรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 1. วันที่ 11 กันยายน 2562.

สัมภาษณ์ พระอภิสิทธิ์ วชิรวโส นิสิตการจัดการเชิงพุทธ ชั้นปีที่ 4. วันที่ 3 กันยายน 2562.

สัมภาษณ์ พระจักรพล จนฺทโส นิสิตการจัดการเชิงพุทธ ชั้นปีที่ 3. วันที่ 3 กันยายน 2562.

สัมภาษณ์ พระธนพล ธนพโล นิสิตการจัดการเชิงพุทธ ชั้นปีที่ ๒. วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๒.

ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา

An Analytical Study of Thai Society Belief in Naga according to Buddhism

พระมนูศักดิ์ อุตฺตโร[1]
Phra Manusak Uttaro[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเรื่องนาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทย และเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาจากหลักฐานในพระไตรปิฎก, คัมภีร์อรรถกถา รวมถึงตำนานพื้นบ้าน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. นาคถูกตีความว่าเป็นสัญลักษณ์ของน้ำ พลังชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ ความดีและความชั่วร้าย พระพุทธศาสนาจัดให้นาคมีกำเนิดได้ใน 4 ลักษณะ คือ จากฟองไข่ จากครรภ์ จากที่ชื้นแฉะ และจากการผุดขึ้น เมื่อนาคกำเนิดแล้วจะถูกแบ่งออกเป็น 4 ตระกูลตามสีกาย คือ สีทอง สีเขียว สีรุ้ง และสีดำ โดยนำหลักกรรมมาผูกกับการกำเนิดเป็นนาค.

2. สังคมไทยจึงมีมุมมองต่อนาคว่าเป็นเพียงสิ่งที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวใจ เมื่อประสบกับปัญหาความไม่มั่นคง หรือการสร้างขวัญกำลังใจ เกิดความเชื่อหลากหลาย เรื่องนาคให้น้ำ นาคสร้างบ้านแปลงเมือง จนถึงบั้งไฟพญานาค กลายเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมาในสังคมไทย

3. ความเชื่อของคนไทยในการมีอยู่จริงของนาค เป็นความเชื่อที่ไม่ต้องอาศัยการพิสูจน์ใดๆ เป็นความเชื่อแบบอจินไตย ส่วนความเชื่อในการสักการบูชาเพื่อหวังผลตามความปรารถนา สังคมไทยส่วนใหญ่ยังเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำ ความศรัทธาเป็นสิ่งสร้างตัวแทนของนาค ผ่านศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นการระลึกถึงเหตุการณ์นั้นๆ

คำสำคัญ: ความเชื่อ; นาค; พระพุทธศาสนา; สังคมไทย

Abstract

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์:
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Sawan Campus,E-mail: manusak078@gmail.com

This research aims were to study Naga in the Buddhist Scriptures, to understand the belief of Naga in Thai society, and to analyze the Belief of Naga in Thai society to Buddhism. Tt was a qualitative research focus on the study of evidences in Tripitaka, Exegesis and the local legend. The data analyzed together with In-depth Interview by using Descriptive method.

The results of study were found that:

1. Naga was considered be as a symbol of river, life, fertility, virtue and evil. Buddhism believes that Naga can be born in 4 ways: is Egg born, Womb born, Moisture born, And Spontaneously born. The Naga was catergorised into 4 families according to their skin colours: golden, green, rainbow and black.The doctrine of Karma was intertwined with the births of Naga.

2. Thai society consider Naga as a spiritual anchor when they face instability or need moral boost. Created varied beliefs such as – the Water Naga, the Naga's city creation and the Naga Fireballs. This has developped into the cultural traditions which still widely practices in Thailand today.

3. Thai people believes in the existence of Naga by a coomon belief without proving (Acinteyya). The belief in Naga's worship for fulfilling wishes Thai society still mainly believes in the law of actions (Karma). When Thai society realize the benevolent of Naga, they consequently create the Naga artifacts and traditions with faith (Saddha) to commemorate.

Keywords: Belief; Naga; Buddhism; Thai society

บทนำ

ความเชื่อเรื่องนาคมีปรากฏในสังคมไทยมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะบริเวณดินแดนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขงในภาคอีสาน มีตำนานท้องถิ่นมากมายหลายเรื่องที่เกี่ยวกับนาค เช่น ตำนานอุรังคธาตุ ตำนานเมืองสุวรรณโคมคำ ตำนานหนองแส รวมถึงตำนานการเกิดขึ้นของแม่น้ำสายสำคัญ ปิง วัง ยม น่าน แม่น้ำอู แม่น้ำชี และแม่น้ำโขง[2] ซึ่งความเชื่อเรื่องนาคส่งผลให้มีการสร้างรูปปั้นนาคไว้อย่างแพร่หลายทั้งในและนอกวัดในดินแดนแถบนี้

ความเชื่อเรื่องนาคและการกราบไหว้นาคไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ประเทศต่างๆ ในอุษาคเนย์ โดยเฉพาะประเทศจีนก็มีความเชื่อเรื่องเทพปกรณัม ซึ่งมีร่างเป็นงูหรือครึ่งงูเช่นเดียวกัน โดยชาวจีนมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนคือเทพฝูซี (Fuzi) และเทพหนี่วา

[2] สุจิตต์ วงษ์เทศ, **นาค ในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: พิฆเณศ พริ้นติ้ง เซ็นเตอร์, 2546), หน้า 36-39.

(Nuwa) ซึ่งเป็นเทพครึ่งมนุษย์ครึ่งงู[3] และชาวจีนส่วนใหญ่ให้ความเคารพเทพนับถือเทพมังกรซึ่งถือได้ว่าเป็นบรรพบุรุษของตน แต่นาคในสังคมไทยมีความเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจนแตกต่างจากเทพงูหรือเทพมังกร เพราะนาคแต่ละตนจะมีเรื่องราวที่สามารถอ้างอิงจากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันได้ และนาคทุกตนมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงนาคไว้ในพระไตรปิฎก ว่าด้วยนาคปลอมบวช[4] นางนาคกัลยาที่เสพเมถุนกับพระภิกษุ[5] นาคสุปัสสะผู้ทูลขอไม่ให้ภิกษุบริโภคเนื้องู[6] นาคในเรือนไฟที่ท่าน้ำอัมพติตถะผู้พ่ายแพ้ต่อพระสาคตเถระผู้เป็นต้นบัญญัติห้ามพระภิกษุดื่มสุรา[7] และที่ปรากฏในลักษณะของบุคลาธิษฐาน ในคัมภีร์อรรถกถา ที่กล่าวถึงอดีตชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสวยพระชาติเพื่อบำเพ็ญบารมีเป็น สังขปาลนาคราช[8] เป็นจัมเปยยนาคราช[9] รวมถึงนาคอารวาฬ ผู้ที่ต่อสู้กับพระมัชฌิมเถระ ในการออกประกาศพระพุทธศาสนาหลังการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3

นาคที่สังคมไทยมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี และปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ นาคมุจลินท์ ผู้ที่ออกมาปกป้องพระวรกายพระพุทธองค์จากลมฝน[10] และเป็นมูลเหตุให้สร้างพระพุทธรูปปางนาคปรก[11] นาคเอรกปัตต์ ผู้เกิดในสมัยพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า[12] และนันโทปนันทนาคราช[13] ส่วนอนันตนาคราช เป็นนาคที่ปรากฏในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งมีบิดามารดาเป็นเทพ[14] แต่ไม่มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นาคที่มีชื่อเสียงและคนไทย

---

[3] Mix Magazine Online, **ตำนานเปิดโลก (จีน)**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://www.mixmagazine.in.th/view.php?ref=00001654 [22 กันยายน 2561].

[4] วิ.ม. (ไทย) 4/37-38/48-49.

[5] วิ.ม. (ไทย) 1/73/62.

[6] วิ.ม. (ไทย) 5/281/85.

[7] วิ.ม. (ไทย) 2/236/463.

[8] ขุ.ชา.จตฺตาฬีส.อ. (ไทย) 7/142-194/443-466.

[9] ขุ.ชา.วีสติ.อ. (ไทย) 7/239-283/124-147.

[10] วิ.ม. (ไทย) 4/5/8.

[11] อรวรรณ บุญยฤทธิ์และคณะ, **“ประชุมอรรถบทเขมร” ใน รวมบทความวิชาการของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรศะรินทร์**, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2545), หน้า 56-57.

[12] ขุ.ธ.อ. (ไทย) 2/181-182/216-221.

[13] ขุ.เถร.อ. (ไทย) 2/1217/733-736.

[14] อรพิมพ์ บุญอาภา, “นาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก,** (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 12.

ส่วนใหญ่ให้ความเคารพ คือนาคศรีสุทโธ[15]และนาคศรีสัตตะ เป็นนาคที่มีปรากฏเพียงในตำนานของไทย[16] เท่านั้น

เมื่อตำนานเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความเชื่อในสังคมไทย เรื่องราวของนาคจึงถูกนำมากล่าวอ้างและตีความใหม่ซ้ำแล้วซ้ำอีกอยู่เสมอ โดยปัจจัยด้านยุคสมัยและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ไม่มีผลต่อความเชื่อเหล่านี้เลย ซึ่งผู้ที่ศึกษาส่วนใหญ่มักทำการศึกษาเรื่องนาคใน 2 ลักษณะคือ เพื่อต้องการพิสูจน์ความมีอยู่จริงของนาคโดยเห็นว่านาคคือสัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติเหมือนสัตว์อื่นทั่วไป และศึกษาในแง่มุมของการตีความเชิงสัญลักษณ์ของนาคทั้ง 6 สัญลักษณ์คือ พลังชีวิต น้ำและความอุดมสมบูรณ์ อุปสรรคและความชั่วร้าย คนพื้นเมือง คนดีมีศีลธรรม และเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครอง[17]

ทำให้นาคอยู่บนเส้นแบ่งของความเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่มีอยู่จริง มีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างที่ปรากฏแก่สายตาผ่านรูปปั้น รูปวาด หรือนาคเป็นเพียงความเชื่อ เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาอย่างแรงกล้าในการปกป้องพระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภและการบันดาลพรให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา

นาคจึงอยู่บนเส้นแบ่งแห่งความศรัทธาและงมงาย มีการนำเอาความเชื่อเรื่องนาคมาใช้ในการหาผลประโยชน์ และบอกเล่าเรื่องราวของนาคโดยขาดการวิเคราะห์ตีความในความหมายที่แฝงอยู่กับเรื่องราว บุคลิก อุปนิสัยและการกระทำของนาค ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องราวของนาค แล้วนำมาวิเคราะห์ความหมายที่แฝงอยู่ เพื่อใช้ในการบอกเล่าถึงหลักธรรมที่เกิดจากเรื่องราวของนาค เพื่อนำเสนอต่อสาธารณะชนอย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องนาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุค

---

[15] อรพิมพ์ บุญอาภา, **คัมภีร์ปุราณะกำเนิดพญานาค**, (กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์, 2524), หน้า 263.

[16] มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, “อุรังคธาตุ”, **เอกสารการสัมมนาประวัติศาสตร์อีสาน**, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2521), (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม). หน้า 53-57.

[17] มนัส กนกศิลป์, **บั้งไฟพญานาค มรดกไทย มรดกโลก,** พิมพ์ครั้งที่ 3, (ขอนแก่น: พระธรรมขันต์, 2547), หน้า 13.

ปัจจุบัน (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องนาค โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ภาษาไทย

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3. ออกสังเกตการณ์ภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องนาค จำนวน 8 รูป/คน

4. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตำนานความเชื่อเรื่องนาคและข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ภาคสนาม รวมถึงข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ นำมาสังเคราะห์เป็นรายงานการวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ได้สรุปตามกรอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

เรื่องนาคในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่านาคจัดเป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้กฎแห่งกรรมทั่วไปเหมือนกับสัตว์อื่นรวมถึงมนุษย์ โดยกำเนิดของนาคสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกันคือ (1) อัณฑชะ เกิดในไข่ (2) ชลาพุชะ เกิดในครรภ์ (3) สังเสทชะ เกิดในเถ้าไคล และ (4) โอปปาติกะ เกิดโดยการผุดขึ้น[18] ซึ่งนาคผู้เกิดโดยโอปปาติกะ มีความละเอียดกว่านาคในตระกูลอื่น ส่วนนาคที่เกิดโดยอัณฑชะ มีความหยาบที่สุดในนาค 4 ตระกูล[19] โดยมูลเหตุหรือบุพกรรมในการเกิดเป็นนาคนั้น ในทางพระพระพุทธศาสนาเชื่อว่าเกิดจาก 3 มูลเหตุ ได้แก่ (1) เกิดความปรารถนาอยากได้สมบัติของนาค แล้วตั้งความปรารถนาพร้อมกับบริจาคทานรักษาศีล (2) ถูกทำให้ตายบริเวณท่าน้ำหรือชายน้ำ รวมถึงก่อนตายมีจิตผูกพันอยู่กับท่าน้ำ และ (3) มีบาปกรรมเก่าติดตัว ซึ่งไม่รุนแรงจนต้องเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานอื่น แต่ก็ไม่สามารถเกิดเป็นมนุษย์ได้ ส่งผลให้เมื่อสิ้นอายุขัยจากภพที่แล้วจึงมาบังเกิดเป็นนาคในภพนี้

ซึ่งนอกจากจะมีการแบ่งนาคออกเป็น 4 กำเนิดแล้ว ในทางพระพุทธศาสนายังแบ่งนาคออกเป็น 4 ตระกูลโดยอาศัยสีของผิวกายด้วย ได้แก่ (1) ตระกูลวิรูปักษ์ นาคสีทอง (2) ตระกูลเอราปถะ นาคสีเขียว (3) ตระกูลฉัพยาปุตตะ นาคสีรุ้ง และ (4) ตระกูลกัณหาโคตรมะ นาคสีดำ[20]

นาคที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จะสามารถพบเห็นได้ใน 2 ลักษณะ คือ มีกายแบบนาคหรืองู และมีกายแบบมนุษย์ โดยในขณะเป็นงูหรือนาคจะมีขนาดลำตัวที่แตกต่างกัน แต่โดยปกติจะมีลำตัวเท่าหัวคอนไถ ตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงอุปนิสัยของนาคไว้ว่า เป็นสัตว์ที่โกรธง่าย รักความสะอาด มีความกตัญญูรู้คุณ ชอบสะสมสมบัติ ชอบอุปถัมภ์ผู้

---

[18] สำ.ข (ไทย) 17/342/350.

[19] สำ.ข (ไทย) 17/343/350-351.

[20] สุพรรณ ก้อนคำ ณ ลำโขง และ กฤษณะ พราหมณ์, **ปาฏิหาริย์บั้งไฟพญานาค,** (กรุงเทพมหานคร: ย้อนรอย, 2558), หน้า 30-31.

ปฏิบัติธรรม กลัวครุฑและมักแปลงตัวเพื่อรักษาความลับเรื่องการเป็นสัตว์เดรัจฉาน ส่วนฤทธิ์ของนาค ในคัมภีร์กล่าวไว้ว่า นาคสามารถเดินทางไปมาได้ด้วยฤทธิ์ ด้วยการดำดิน หายตัว เหาะ สามารถเนรมิตกายเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมดินฟ้าอากาศ มีพิษและไฟเป็นอาวุธ และใช้ฤทธิ์ในการสร้างสิ่งต่างๆ ได้ ส่วนการสืบสายพันธ์ของนาค จะเกิดขึ้น 3 กรณี คือ (1) อาศัยบุญกรรมและแรงอธิษฐาน โดยไม่ต้องมีบิดามารดา (2) การสมรสระหว่างนาคกับนาค และ (3) การสมรสระหว่างนาคกับมนุษย์ ส่วนการสิ้นอายุขัยของนาค จะเกิดขึ้นจาก 3 ลักษณะ คือ (1) สิ้นอายุขัยเพราะหมดบุญ (2) สิ้นอายุขัยเพราะตั้งความปรารถนา และ (3) ถูกฆ่า ส่วนถิ่นอาศัยของนาคจะสามารถอยู่ได้ทั่วไปทั้งที่มีน้ำและไม่มีน้ำ แต่ส่วนใหญ่แล้วมักอาศัยอยู่ในน้ำและในถ้ำ

ปกตินาคมักไม่เดินทางไปไหนมาไหน เพราะไม่ต้องการให้ความลับตนเองรั่วไหล นอกจากจำเป็น ดังนั้นการเดินทางออกนอกที่อยู่แต่ละครั้งจึงต้องมีความสำคัญมาก ทำให้บทบาทของนาคในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามี 2 ลักษณะด้วยกันคือ บทบาทในการสร้างความเลื่อมใสและบทบาทในการอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา

ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทย

ตามความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่านาคมีจริง โดยเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่มีกายทิพย์มีฤทธิ์และไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป แต่สามารถพบเห็นได้ในเวลาที่เหมาะสมหรือเมื่อนาคต้องการจะปรากฏกายให้เห็นเท่านั้น ซึ่งอาจมาในรูปแบบของร่างของงูขนาดใหญ่หรือมนุษย์ เหตุที่สังคมไทยเชื่อว่านาคมีตัวตนอยู่จริงก็เนื่องจากการยอมรับในฤทธิ์ของนาค ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องราวในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู รวมถึงความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ เรื่องตำนานการสร้างบ้านแปลงเมืองซึ่งสังคมไทยมีความเชื่ออยู่ก่อนแล้ว

ซึ่งฤทธิ์ของนาคที่สังคมไทยให้การยอมรับว่า เกิดจากนาคก็ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องเมืองบาดาล (2) ความเชื่อเรื่องบั้งไฟนาค (3) ความเชื่อเรื่องนาคให้น้ำจากการเสี่ยงทาย[21] นอกจากนี้แล้วสังคมไทยยังเชื่อตำนานการสร้างบ้านแปลงเมืองของนาค โดยการสร้างเมืองให้บุคคลผู้มีบุญหรือบุคคลผู้ประกอบไปด้วยศีลธรรมได้อยู่อาศัยและปกครอง และทำลายบ้านเมืองที่ผู้คนกระทำผิดต่อศีลธรรมและจารีตประเพณีอันดีงาม และยังเชื่อว่านาคเป็นผู้สร้างแม่น้ำสำคัญสายต่างๆ ทั้งแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน และแม่น้ำโขงอีกด้วย

นอกจากความเชื่อด้านฤทธิ์อำนาจและการสร้างบ้านแปลงเมืองแล้ง สังคมไทยยังให้การยอมรับนาคในเรื่องของการดลบันดาลในด้านต่างๆ ก่อให้เกิดการสักการะและการบนบานต่อนาคให้ช่วยเหลือเหลือในด้าน (1) ความอุดมสมบูรณ์ (2) โชคลาภ (3) การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ และ (4) การประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน อีกด้วย

วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา

ความเชื่อเรื่องการมีอยู่จริงของนาค มีผลต่อความเชื่อเรื่องนาคในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากเรื่องราวของนาคสามารถศึกษาได้เพียง 2 ทางเท่านั้นคือ หลักฐานทางโบราณคดี และ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ไม่มีหลักฐานทางชีววิทยา ซึ่งจากหลักฐานทางโบราณคดีจะพบว่าสังคมอินเดียมีความเชื่อและนับถืองูมาตั้งแต่สมัยโบราณก่อนพระพุทธศาสนา และให้คุณค่าของนาคว่าเป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญรุ่งเรือง

---

[21] สมพงษ์ เกรียงไกรเพ็ชร, **ประเพณีต่างชาติและเรื่องน่ารู้,** (พระนคร: โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2505), หน้า 508.

ส่วนวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็ให้คุณค่าของนาคว่า เป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยศรัทธาความเลื่อมใส และคอยอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

ส่วนความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบความเชื่อเพิ่มเติม ที่แต่เดิมเชื่อตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น โดยเพิ่มเติมความเชื่อเรื่องนาคที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านเข้าไปด้วย นอกเหนือจากการรู้จักนาคเป็นอย่างดีผ่านอิทธิฤทธิ์ที่เหนือกว่าสัตว์เดรัจฉานทั่วไป ซึ่งจากความเชื่อเรื่องฤทธิ์อำนาจของนาคนี่เอง ที่ทำให้สังคมไทยไม่ต้องการคำตอบว่านาคมีตัวตนจริงๆ หรือไม่ เพราะเรื่องของนาคกลายเป็นเรื่องธรรมชาติที่สังคมยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาทั่วไป ไม่มีความจำเป็นต้องหาคำตอบในการมีอยู่จริงหรือไม่ เป็นอจินไตยที่เสียเวลาเปล่าในการหาคำตอบ ส่งผลให้ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นใน 3 ด้านด้วยกัน คือ

(1) ความเชื่อว่ามีอยู่จริง ซึ่งสังคมไทยให้น้ำหนักว่านาคมีตัวตนอยู่จริงจากเหตุผลส่วนตัว โดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาผ่านวรรณคดี คัมภีร์ และตำนานพื้นบ้าน รวมไปถึงการเสพข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และโทรทัศน์ ซึ่งเมื่อเกิดความเชื่อโดยอาศัยเหตุผลส่วนตัวแล้ว ความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของนาค จึงไม่มีผลกระทบต่อความเชื่อ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความเชื่อตามหลักอจินไตย

(2) การบูชาสักการเพื่อหวังผล ซึ่งแต่ละบุคคลมีความปรารถนาในเรื่องที่แตกต่างกัน ซึ่งแม้ว่าจะสัมฤทธิ์ผลตามความปรารถนาหรือไม่ ก็ไม่มีผลต่อความเชื่อในตัวนาค และหากสมความปรารถนาติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อดังกล่าวก็ไม่ได้พัฒนาไปเป็นความงมงาย ในสังคมไทยยังคงเชื่อถือในหลักกรรม หรือการกระทำ เพราะผู้คนในสังคมไทยยังใช้ชีวิตของตนอย่างเป็นปกติ โดยรู้สึกเพียงแค่ว่าการบูชาสักการก่อให้เกิดความสบายใจเท่านั้น แต่การจะได้มาซึ่งความปรารถนา จะต้องมีการกระทำร่วมไปกับการขอด้วย

(3) ความเชื่อที่มีผลต่อศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งอิทธิพลที่มีต่อสิ่งเหล่านี้ ไม่ได้เกิดจากความเชื่อในตัวนาค แต่เกิดจากเรื่องราวของนาคที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จนความเชื่อถูกพัฒนาจนกลายเป็นความศรัทธา ดังนั้นการที่นาคมีอิทธิพลต่อศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี จึงเกิดจากความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของสังคมไทย โดยใช้นาคเป็นตัวแทนความศรัทธานั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อดูแนวทางความเปลี่ยนแปลงของความเชื่อในนาคที่ปรากฏในสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา และศึกษาถึงอิทธิพลความเชื่อเรื่องนาคที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

(1) ความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทย เป็นความเชื่อที่อยู่ในลักษณะของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากเรื่องราวในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและตำนานพื้นบ้าน ซึ่งเมื่อความเชื่อเรื่องนาคกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย กลายเป็นเรื่องอจินไตย สังคมไทยจึงไม่ต้องการหาคำตอบเพื่อการพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์อีกต่อไป หรือสังคมไทยส่วนใหญ่อาจพบว่าเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นในการหาคำตอบ เพราะผู้คนในสังคมแต่ละคนมีคำตอบที่อยู่ในใจตนเองอยู่แล้ว

(2) ความเชื่อเรื่องนาคไม่มีผลต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพราะสังคมสามารถแยกแยะออกระหว่างความเชื่อกับความศรัทธาได้ ดังนั้นความเชื่อในนาคจึงไม่เป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา และอาจมีผลทำให้สังคมไทยหันมาศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

(3) ความเชื่อเรื่องนาค เมื่อพัฒนากลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม

ท้องถิ่น ทำให้มีผลต่อเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ดังนั้นการทำลายความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นการทำลายเศรษฐกิจตามไปด้วย

(4) ความเชื่อเรื่องนาค มีผลต่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ เป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้เกิดขวัญและกำลังใจ และสร้างความรู้สึกว่าอย่างน้อยก็เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ปรารถนา และพบว่าแม้ไม่สัมฤทธิ์ผล ก็ไม่ทำให้ขวัญและกำลังใจของผู้คนเสียไปด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ศึกษาความเชื่อในรูปเคารพอื่นที่นอกเหนือจากนาคในสังคมไทย เพื่อดูแนวทางความคิดและมูลเหตุในความเชื่อนั้น

(2) ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องนาคกับมังกร เพื่อศึกษารูปแบบและมูลเหตุของความเชื่อที่แตกต่างกันทั้งศาสนาและที่มาของความเชื่อ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

สมพงษ์ เกรียงไกรเพ็ชร. **ประเพณีต่างชาติและเรื่องน่ารู้**. พระนคร: โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2505.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. **นาค ในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิฆเณศ พริ้นติ้ง เซ็นเตอร์, 2546.

สุพรรณ ก้อนคำ ณ ลำโขง และ กฤษณะ พราหมณ์. **ปาฏิหาริย์บั้งไฟพญานาค สุดยอดความอัศจรรย์ และตำนานศักดิ์สิทธิ์แห่งน้ำน่ำโขง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ย้อนรอย, 2558.

อรพิมพ์ บุญอาภา. **คัมภีร์ปุราณะกำเนิดพญานาค**. กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์, 2524.

_____. “นาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, “อุรังคธาตุ”, **เอกสารการสัมมนาประวัติศาสตร์อีสาน.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2521. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

MixMagazineOnline, **ตำนานเปิดโลก (จีน)**, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://mixmazine.in.th/view.php?ref=00001654 [22 กันยายน 2561].

ความรับผิดชอบต่อสังคมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี

Social Responsibility of School Administrators Under the Pathum Thani Office of Secondary Education Area 4

เทียนชัย นาคแผ่น[1] , พิมลพรรณ เพชรสมบัติ[2]
Thianchai Nakpan , Pimolpun Phetsombat

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี 2) เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี จำนวน 92 คน โดยการใช้สูตรของ เครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ และด้านความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) การเปรียบเทียบ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้บริหาร สถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the social responsibility of school administrators under the Pathum Thani Office of Secondary Education Area 4, and 2) compare this social responsibility of school administrators under the Pathum Thani Office of Secondary Education Area 4 according to gender, education level and work experience.

[1] หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: Thianchai_N@mail.rmutt.ac.th

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: Pimolpun_p@rmutt.ac.th

The samples were 92 school administrators under the Pathum Thani Office of Secondary Education Area 4 chosen by using Krejcie & Morgan formula. A questionnaire was administered to collect the data which were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and
Analysis of Variance: ANOVA.

The findings revealed that 1) the social responsibility of school administrators under the Pathum Thani Office of Secondary Education Area 4 was at a high level in an overview. Considering the particular viewpoint, the social responsibility in the public interest was the highest, followed by the social responsibility of economy and social responsibility of law respectively, 2) there was no difference in the comparison of the social responsibility of school administrators under the Pathum Thani Office of Secondary Education Area 4 according to gender, education level and work experience.
Keywords: social responsibility, administrators, school

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในปัจจุบันทำให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาบุคลากรให้สามารถเรียนรู้ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในอนาคตได้อย่างเท่าทัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดทิศทางการบริหารไว้ในมาตรา 39 ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงและพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 44 ได้กำหนดให้ปลัดกระทรวงและเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา เช่นกัน จากข้อกำหนดดังกล่าวทำให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบการบริหารจัดการงานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีงบประมาณพ.ศ. 2558 มีจุดมุ่งหมายให้การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยมีคุณภาพมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงสุดในตนมีความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งและเหมาะสมเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ระดับสูงขึ้นไปและการดำรงชีวิตในอนาคต เร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษาให้ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทรวมถึงเด็กพิการและด้อยโอกาสมีความรู้และทักษะแห่งโลกยุคใหม่ควบคู่กันไปโดยเฉพาะทักษะการอ่านเขียนและการคิดเพื่อให้มีความพร้อมเข้าสู่การศึกษาระดับสูงและโลกของการทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551ได้จัดให้วิชาธุรกิจศึกษาไว้เป็นส่วนหนึ่งของสาระการอาชีพ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยมีจุดมุ่งหมายให้พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงานเห็น

แนวทางในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552)

ผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งคือต้องมีความรับผิดชอบสูงทั้งในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบต่อสังคมเพราะความรับผิดชอบของบุคคลนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกับภาระหน้าที่และอุดมการณ์ของบุคคลนั้นเสมอ กล่าวคือเมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทแตกต่างกันในแต่ละสถานภาพบุคคลนั้นก็ย่อมจะมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กับสถานภาพและบทบาทนั้นๆ เสมอและการที่บุคคลปฏิบัติภาระหน้าที่ด้วยความตั้งใจและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และพร้อมที่จะรับผลดีและผลเสียในการกระทำของตนก็จะทำให้บุคคลนั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกที่ดี ด้วยเหตุนี้ความรับผิดชอบจึงเป็นเรื่องสอดคล้องกับภาระหน้าที่จิตสำนึกและอุดมการณ์เสมอ (โณทัย อุดมบุญญานุภาพและคนอื่นๆ อ้างถึงใน วีรศักดิ์ จันทะสงคราม, 2549)

ความรับผิดชอบทางสังคมเป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะการที่จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนภายนอกนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการเชิงรุกเข้าหาชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมตลอดจนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านต่างๆ ผู้บริหารต้องให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม เป็นตัวอย่างที่ดีของครูและบุคลากรในสถานศึกษาในด้านการปฏิบัติตนเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งนี้เพื่อปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม ที่จะส่งผลดีต่อชุมชนและสังคมต่อไป

การดำ เนินกิจการให้ยั่งยืน ไม่เพียงแต่หมายถึง การจัดหาผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าและดำ เนินงานโดยไม่ส่ง ผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสีย เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเท่านั้นแต่รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกๆ ส่วนทั้งภายในและภายนอกกิจการด้วย ดังนั้น กิจการต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความ สัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมร่วมกันมีความรับผิดชอบต่อสังคม ต้องคำนึงถึงความ รับผิดชอบทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นวิถีทาง สู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ต้องให้ความสำคัญ กับความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นผลมาจากความคาดหวังและความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง

จากเหตุผลและความสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี ผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงความคิดเห็นและการจัดกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ทางด้านความรู้ให้กับตัวผู้ศึกษาเองยังเผยแพร่ความรู้เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี แล้วยังเป็นข้อสนเทศให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมตลอดจนเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยของผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรับผิดชอบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี

2. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบความรังผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี จำแนกตามเพศ ประสบการณ์และระดับการศึกษาการทำงาน

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี จำนวน 120 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี ซึ่งเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำนวน 92 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา และกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ข้างต้นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน และ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อสังคม ตามแนวคิดของ Carroll ซึ่ง แบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย ความรับผิดชอบด้านจริยธรรม และความรับผิดชอบด้านสาธารณประโยชน์ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถามดังนี้

5 หมายถึง ผู้บริหารการศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด
4 หมายถึง ผู้บริหารการศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมมาก
3 หมายถึง ผู้บริหารการศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง
2 หมายถึง ผู้บริหารการศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมน้อย
1 หมายถึง ผู้บริหารการศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ที่สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 4 ในการประชุมผู้บริหาร โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 92 ชุด โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี โดยนำจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 แจกแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามให้ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลช่วงระหว่างภาคเรียนที่ 2/2561 ได้แบบสอบถามจำนวน 92 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 59.1 การศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 97.7 และประสบการณ์ทำงาน 6-10 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 40.9

2. การวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานีพบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.88, S.D. = .09) และเมื่อพิจารณารายด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =4.78, S.D. = 0.07) รองลงมาคือความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ =4.55, S.D. = .18) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย ($\overline{X}$ =4.29, S.D. = .05)

2.1 ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี ในด้านเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = .18) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการสนับสนุนมาตรการประหยัดทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ เช่น มาตรการประหยัดน้ำ มาตรการประหยัดไฟฟ้า การใช้กระดาษสองหน้า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.95, S.D. = .20) รองลงมาคือ มีผลคะแนนการวัดผลทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.68 , S.D. = .57) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์อย่างพอเพียงและครบถ้วนสำหรับจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาและถูกต้องตามระเบียบราชการ($\overline{X}$ = 4.36 , S.D. =.71)

2.2 ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี ในด้านกฎหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29, S.D. =.05) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการจัดงานธุรการอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำทะเบียนพัสดุ ครุภัณฑ์ อย่างถูกต้องตามระเบียบและตรวจสอบได้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = .71) รองลงมาคือ มีการบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติ ระเบียบ กฎกระทรวงและกฎข้อบังคับตามที่กฎหมายกำหนด ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = .66) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดทำคู่มือนักเรียนหรือธรรมนูญโรงเรียนหรือกฎ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ให้ครู บุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง ได้ยึดถือปฏิบัติ ($\overline{X}$ = 3.99, S.D. = .79)

2.3 ความรับผิดชอบด้านจริยธรรม พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี ในด้านจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = .06) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ช่วยเหลือเกื้อกูลบุคลากรในสถานศึกษา นักเรียน ตลอดจนชุมชนในทางสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. .60) รองลงมาคือ สนับสนุนให้นักเรียน ครู และบุคลากร ได้รับการอบรมด้านศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = .70) และข้อที่มีความคิดเห็นเฉลี่ยในระดับต่ำที่สุด คือ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา และนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = .80)

2.4 ความรับผิดชอบด้านสาธารณประโยชน์ พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี ในด้านสาธารณประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.78, S.D. = .07) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีการบริการชุมชนโดยการเอื้อเฟื้อด้านอาคารสถานที่และจัดทำหลักฐานอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 4.82, S.D. = .44) รองลงมา คือ มีกิจกรรมรณรงค์ เชิญชวนในวันสำคัญต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีหลักฐานประกอบ ($\overline{X}$ = 4.81, S.D. = .07) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมบังคับของหน่วยงานต้นสังกัด ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = .59)

3. การเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

3.1 การเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน

3.2 การเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

3.3 การเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี มีประเด็นที่จะอภิปรายผล ดังนี้

1.ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันหน่วยงานต้นสังกัด ได้มีการกำหนดนโยบายให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ในหลายๆ ด้านและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามและประเมินผล ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ อีกทั้งกิจกรรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมหลายๆ กิจกรรมยังเป็นกิจกรรมหลักที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอยู่เป็นประจำ จนแยกไม่ออกจากกิจกรรมทั่วไป จึงทำให้ผู้บริหารไม่อาจละเลยความรับผิดชอบต่อสังคมของตนเองไปได้ สอดคล้องกับรัตน์ชัย สรสุวรรณ (2557) พบว่า การบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สามารถนำไปบูรณาการได้กับการบริหารงานตามขอบข่ายงาน 4 ด้านของโรงเรียนมีความเหมาะสม เป็นไปได้ ถูกต้อง ครอบคลุมสอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ แนวคิดตามกรอบการวิจัย

1) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ จากผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะโรงเรียนมาการตอบสนองนโยบายของ

กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การสนับสนุนมาตรการประหยัดทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ เช่น มาตรการประหยัดน้ำ มาตรการประหยัดไฟฟ้า การใช้กระดาษสองหน้าซึ่งมีนโยบายหลายๆ สถานศึกษาสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มีผลคะแนนการวัดผลทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานค่าเฉลี่ย มีการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์อย่างพอเพียงและครบถ้วนสำหรับจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาและถูกต้องตามระเบียบราชการสอดคล้องงานวิจัย รัตน์ชัย สรสุวรรณ (2557) พบว่า การบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนควรบริหารทรัพยากรทางด้านการเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคลในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรส่งเสริมและสร้างโอกาสให้ บุคลากรที่มีคุณภาพแต่ไม่ได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสทางการบริหารในโรงเรียนด้วย ความยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ พร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2551) กล่าวว่า การที่สถานศึกษาจะสามารถพัฒนาผู้อื่นหรือผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีสติปัญญา กอปรทั้งความรู้และความคิดแล้ว สถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้เป็นมากกว่าการเป็นเพียงสถานที่ๆ ให้ความรู้ กล่าวคือ ต้องพัฒนาตนเองให้มีความเป็นอัจฉริยะ ที่สามารถสร้าง และใช้องค์ความรู้ของตนเองได้อย่างรวดเร็วที่สุด และด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด

2) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย จากผลการวิจัยพบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะ โรงเรียน มีการจัดงานธุรการอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำทะเบียนพัสดุ ครุภัณฑ์ อย่างถูกต้องตามระเบียบและตรวจสอบได้ มีการบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติ ระเบียบ กฎกระทรวงและกฎข้อบังคับตามที่กฎหมายกำหนด เพราะทุกสถานศึกษาจะต้องบริหารสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ตามขอบข่ายการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน คือการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป สอดคล้องงานวิจัย รัตน์ชัย สรสุวรรณ (2557) พบว่า ประเด็นการ หลีกเลี่ยงการร่วมกระทำความผิด ประกอบด้วยจำนวน 4 ตัวแปร กล่าวคือ โรงเรียนควรทราบถึงราย ละเอียด เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และการบริการที่ซื้อมาว่ามีการผลิตที่มาจากสภาพของสังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร โรงเรียนควรหลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานใดๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคม โรงเรียน ไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการกับองค์กรใดๆ ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งในบริบท ของการจัดซื้อหรือการจ้างเหมางาน โรงเรียนควรพิจารณาถึงการออกแถลงการณ์ต่อสาธารณะ หรือการกระทำใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนจะไม่ให้การยอมรับต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

3) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม จากผลการวิจัยพบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งทางโรงเรียนได้ช่วยเหลือเกื้อกูลบุคลากรในสถานศึกษา นักเรียน ตลอดจนชุมชนในทางสร้างสรรค์ ตามแผนปฏิบัติการสถานศึกษา มีการสนับสนุนให้นักเรียน ครู และบุคลากร ได้รับการอบรมด้านศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องงานวิจัย บุญรอด บุญเกิด (2555) การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์ จังหวัดชลบุรี พบว่าพระสงฆ์ในจังหวัดชลบุรี มีระดับการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้แก่ชุมชนการเป็นแบบอย่างพฤติกรรม การประพฤติตน ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรศักดิ์ จันทะสงคราม (2549) ที่ทำการวิจัยเรื่องการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าการรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอยู่ในระดับมาก

4) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์จากผลการวิจัยพบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะโรงเรียน มีการบริการชุมชนโดยการเอื้อเฟื้อด้านอาคารสถานที่และจัดทำหลักฐานอย่างเป็นระบบ มีกิจกรรมรณรงค์ เชิญชวนในวันสำคัญต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีหลักฐานประกอบ สอดคล้องงานวิจัยของธงชัย เจนโกศล (2557) พบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพตามความคิดเห็นของครูผู้สอนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ด้าน การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, อ้างถึงใน วีรศักดิ์ จันทะสงคราม, 2549) กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการรู้จักฐานะของตนเองที่มีต่อสังคมและปฏิบัติอย่างถูกต้องและเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ส่วนรวม และไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะราหรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสาธารณประโยชน์อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามเพศ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐานข้อที่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี ที่มีเพศ ต่างกันความรับผิดชอบต่อสังคมที่สถานศึกษาไม่แตกต่างกัน พบว่างานวิจัยของกุลนัดดา สุวรรณศรี (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราสินค้า “ฮอนด้า” และแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ความรับผิดชอบต่อสังคมมีผลทำให้ผู้บริโภคมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านความซาบซึ้งถึงคุณค่าตราสินค้า คือการทำให้ลูกค้ามีความพอใจที่เกิดจากการที่ลูกค้าได้รับสินค้าหรือบริการที่เหนือความคาดหมายของเขา มีผลทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าของบริษัท สอดคล้องงานวิจัยขององอาจ แสนมาโนช (2558) พบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 คนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 62.8 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 และพบว่าจีระ จันทร์ชาวนา (2559) เพศหญิงมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการตรวจสอบภายในของมหาวิทยาลัย ราชภัฏเขตภาคกลาง ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการตรวจสอบภายในของ มหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคกลาง จำแนกตามเพศ พบว่าในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษา ต่างกันมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานข้อที่ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องงานวิจัยรัชรีย์ อ่อนสร้อย(2556) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนตามทัศนะ

ของผู้บริหารและครู ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี จำแนกตามระดับการศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรีมีทัศนะว่าภาวะผู้นำว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ โรงเรียนเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณภาพของโรงเรียนที่ดำเนินการสอดคล้องงานวิจัยของรุ่งนภา สันติศิรินิรันดร์ (2551) เรื่องการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนในเครือพระแม่มารี ครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีกับครูที่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี มีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี พบว่ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ข้อที่ 3. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม อยู่ในระดับมาก และที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 6 - 10 ปี พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ข้อที่ 4. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไปข้อที่ 1. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ และ 3. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม อยู่ในระดับมาก และอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ มีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานข้อที่ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี มีประสบการณ์ทำงาน ต่างกันมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตอบสนองเป้าหมายสถานศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องงานวิจัยองอาจ แสนมาโนช (2558) ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี และที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีระดับ ความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายขั้นตอน และยังสอดคล้องงานวิจัย ลัดดาวัลย์ อินทโชติ(2559) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์ ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการดำเนินงานตาม ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน การวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการผู้ที่มีประสบการณ์ ทำงานที่มากกว่า ย่อมมีความรู้มากกว่าผู้ที่มี ประสบการณ์ทำงานน้อย จึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการ ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้คือ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสาธารณประโยชน์ และความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ซึ่งในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์อย่างพอเพียงและครบถ้วนสำหรับจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาและถูกต้องตามระเบียบราชการ มีค่าเฉลี่ย

ต่ำที่สุดดังนั้นผู้บริหารควร ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์อย่างพอเพียงและครบถ้วนสำหรับจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาและถูกต้องตามระเบียบราชการ

2. ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย พบว่า มีการจัดทำคู่มือนักเรียนหรือธรรมนูญโรงเรียนหรือกฎ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ให้ครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง ได้ยึดถือปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้บุคลากรครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือนักเรียนหรือธรรมนูญโรงเรียนหรือกฎ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ให้ครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง ได้ยึดถือปฏิบัติ

3. ความรับผิดชอบด้านจริยธรรม พบว่า เป็นผู้มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญและความใกล้ชิดกับผู้ใต้บังคับบัญชา และนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

4. ความรับผิดชอบด้านสาธารณประโยชน์ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมบังคับของหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้นผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมบังคับของหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ควรวิจัยเพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ปทุมธานี เท่านั้น จึงควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่นๆ หรือศึกษาเชิงเปรียบเทียบแต่ละพื้นที่ว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันหรือไม่

2. การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาภาครัฐ แต่ยังมิได้ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาภาคเอกชน ดังนั้นจึงขอเสนอให้ผู้วิจัยครั้งต่อไปศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาภาคเอกชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ปทุมธานี บิดามารดาและสมาชิกในครอบครัว ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). การเสวนาการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบคนจาก http://www.thaigov.go.th/th/news-ministry

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กุลนัดดา สุวรรณศรี (2555) ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราสินค้า “ฮอนด้า “ และแนวโน้ม พฤติกรรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ต่อมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด

จีระ จันทร์ชาวนา (2559) ความสัมพันธ์ระหว่างกระแสเงินสดและกำไรสุทธิที่มีต่อราคาและผลตอบแทนหลักทรัพย์ กรณีศึกษา : กลุ่มธุรกิจการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ธงชัย เจนโกศล. (2557). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพตามความคิดเห็น ของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8.ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกาญจนบุรี

บุญรอด บุญเกิด. (2555). การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำจริยธรรมสู่ชุมชนของพระสงฆ์ จังหวัดชลบุรี. สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา.

พร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2551). Corporate Social Responsibility (CSR) กับการสนธิพลังเพื่อพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะ. วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์. 8(3), 3-11.

รุ่งนภา สันติศิรินิรันดร์. (2551). การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูโรงเรียนในเครือ พระแม่มารี., สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รัตน์ชัย สรสุวรรณ. (2557). การบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วีระศักดิ์ จันทะสงคราม. (2549). การรับรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

รัชรีย์ อ่อนสร้อย (2556) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนตามทัศนะของผู้บริหารและครูในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี ,ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา-การบริหารการศึกษา ,มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ลัดดาวัลย์ อินทโชติ(2559) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ,สาขาวิชาบริหาร

องอาจ แสนมาโนช (2558) ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ – ในพระบรมราชูปถัมภ์

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

The Relationship Between Strategic Leadership of School Administrators and Academic Administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School

มนสิชา ธรรมรักษ์[1], พิมลพรรณ เพชรสมบัติ
Manasicha Tummaruk , Pimolpun Phetsombat

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย 2) ระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มการบริหารงานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานแผนงาน จำนวน 11โรงเรียนจำนวน 121 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา

[1] หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: manasicha_t@mail.rmutt.ac.th

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: Pimolpun_p@rmutt.ac.th

Abstract

This research was aimed to study 1) the level of the strategic leadership of school administrators and Academic administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School, 2) the level of the academic administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School, and 3) the relationship between strategic leadership of school administrators and academic administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School.

The population in this research were 121 people from 11 schools consisting school administrators of Director, Deputy Director of Academic Administration Group, Head of Learning Group, and Planning Supervisor. The research instrument was the five-rating scale questionnaire. The statistics for data analysis were composed of percentage, mean, standard deviation, and Pearson Product Moment Correlation.

The major findings revealed that 1) the strategic leadership of school administrators and Academic administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School was at a high level in an overview. 2) the academic administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School was at a high level in an overall viewpoint. and 3) the strategic leadership of school administrators and academic administration of Suankularb Wittayalai Affiliate School had a significant relationship at the level of .05.

Keywords : Strategic Leadership, Academic Administration, School Administrator

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง บุคคลที่ได้รับการศึกษาย่อมที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมแห่งยุคสังคมข่าวสารได้เป็นอย่างดี หน่วยงานที่จัดการทางด้านการศึกษาซึ่งได้แก่โรงเรียนโดยมีผู้นำในสถานศึกษาได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้นำองค์กรและเป็นผู้ที่มีหน้าที่ที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างคณะครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชนซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาจึงต้องอาศัยความเป็นผู้นำรวบรวมพลังต่างๆ มาช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางตรงและทางอ้อมให้บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินงานหรือบรรลุประสงค์ในการปฏิบัติงานผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความตระหนักในความเป็นผู้นำรู้เท่าทันเหตุการณ์และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตลอดเวลา โดยสามารถนำผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน การบริหารเป็นทีมที่มีศักยภาพที่จะผลักดันให้บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือประกอบกิจกรรมทุกอย่างด้วยความเต็มใจและรักที่จะทำผลผลิตที่ออกมาจะดีเยี่ยมและการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นด่านแรกของ

การพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานและคุณภาพการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบ ผลสำเร็จได้อย่างดีนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้นำนั้นถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกประเภทสถานศึกษาหรือสถานประกอบการใด ถ้าผู้บริหารไม่มีภาวะผู้นำแล้วย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการในงานวิชาการซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียน ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางด้านวิชาการด้วยจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการสมดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (สุมน อมรวิวัฒน์, 2545 : 1)

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานด้านอื่นๆ นั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรกิจกรรมการบริหารงานวิชาการจะเปลี่ยนแปลงไปตามสาระสำคัญของหลักสูตรและนโยบายการบริหารของหน่วยงานระดับกรม เช่น การเร่งรัดในการพัฒนาคุณภาพการบริหารการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การเรียนการสอน การนิเทศและการประเมินคุณภาพภายใน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆเหล่านี้นอกจากจะส่งผลโดยตรงต่อนักเรียนแล้ว ยังส่งผลต่อการบริหารการศึกษาในระดับชาติอีกด้วย การดำเนินกิจกรรมทางวิชาการจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ลำพังผู้บริหารสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถจะเป็นผู้ชี้นำได้ในทุกเรื่อง ในการบริหารงานวิชาการจึงจำเป็นที่คณะครู ทีมงาน หรือแม้แต่คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการบริหาร นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็นการวางแผน การตัดสินใจการปฏิบัติการติดตามตรวจสอบและประเมินผล

ผู้บริหารถือเป็นเสาหลักของการบริหารสถานศึกษา หลักการบริหารสถานศึกษา คือการมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีเทคนิควิธีการบริการ รวมทั้งการวัด และประเมินผลงาน ผู้บริหารต้องมีทั้งเทคนิควิธีการ และทักษะของการบริหารงาน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและตามนโยบายการศึกษาของชาติต่อไป ในการนี้เพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นนักเรียนสวนกุหลาบและควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อให้ลูกสวนกุหลาบรายบุคคลเกิดการพัฒนาด้านอัตลักษณ์ที่คาดหวังและพัฒนาเต็มศักยภาพในหลักสูตรปกติ รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกของสังคมในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการบริหารจัดการในระดับสถานศึกษาและระดับเครือข่ายเพื่อสร้างความเป็นเลิศระดับประเทศ สำหรับโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ จำนวน 11 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มการบริหารงานวิชาการ จำนวน 11 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 88 คน และหัวหน้างานแผนงาน จำนวน 11 คน ของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย จำนวน 11 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 121 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร ประสบการณ์การทำงาน เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check – list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้คือ ความคิดความเข้าใจในระดับสูง ความสามารถในการนำปัจจัยต่างๆมากำหนดเป็นกลยุทธ์ ความคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (อ้างถึงใน พิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2558, หน้า 98)

5 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับมากที่สุด
4 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับมาก
3 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับปานกลาง
2 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับน้อย
1 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (พิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2558, หน้า 98)

5 หมายถึง การบริหารงานวิชาการระดับมากที่สุด
4 หมายถึง การบริหารงานวิชาการระดับมาก
3 หมายถึง การบริหารงานวิชาการระดับปานกลาง
2 หมายถึง การบริหารงานวิชาการระดับน้อย
1 หมายถึง การบริหารงานวิชาการระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาค่าคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ในด้านต่าง ๆ

2. กำหนดกรอบเครื่องมือในการวิจัยจากข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence: IOC) ความครอบคลุมของข้อคำถามและความชัดเจนของภาษา เกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อคำถาม พิจารณาจากข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถ้าข้อคำถามใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนที่จะนำไปทดลองใช้

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มการบริหารงานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานแผนงาน โรงเรียน ในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังสถานศึกษาที่เป็นประชากรเพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา เพื่อเก็บแบบสอบถามคืน โดยแนบซองเปล่าติดแสตมป์เพื่อความสะดวกในการส่งกลับมายังผู้วิจัย เก็บได้จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ค่าร้อยละ (Percentage) 2) ค่าความถี่ (Frequency) 3) ค่าเฉลี่ย (Mean) 4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 5) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ =4.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคิดความเข้าใจในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.44) รองลงมาคือ ความคาดหวัง และสร้างโอกาสสำหรับอนาคต (μ = 4.34) ส่วนด้านความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (μ = 4.26) เมื่อพิจารณารายข้อของแต่ละด้านพบว่า

1.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านความคิดความเข้าใจในระดับสูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ =4.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สามารถคิดเชิงมโนภาพ ซึมซับและรับรู้แนวโน้มของสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.53) รองลงมาคือ สามารถสรุปข้อมูลต่างๆเพื่อนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (μ = 4.52) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ สามารถคิดเชิงระบบแบบองค์รวม (μ = 4.28)

1.2 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านความสามารถในการนำปัจจัยต่างๆ มากำหนดเป็นกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ =4.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า โรงเรียนนำผลวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมาเป็นปัจจัยที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.38) รองลงมาคือ โรงเรียนทำการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบทางบวกและทางลบต่อการดำเนินงาน (μ = 4.32) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โรงเรียนทำการประเมินผลการดำเนินงาน (μ = 4.23)

1.3 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านความคาดหวัง และสร้างโอกาสสำหรับอนาคต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ผู้บริหารทำการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.42) รองลงมาคือ ผู้บริหารกำหนดสภาพที่คาดหวังไว้อย่างชัดเจน (μ= 4.40) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารคิดหาวิธีการพัฒนาสถานศึกษาอย่างหลากหลายไว้ตอบรับความต้องการในอนาคต (μ= 4.17)

1.4 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารทำการกระตุ้นและเปิดกว้างให้ทุกคน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในองค์การ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.33) รองลงมาคือ ผู้บริหารคิดสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ (μ= 4.32) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เมื่อผู้บริหาร

พบปัญหาจะแก้ปัญหาให้ได้ผลระยะยาวด้วยวิธีการวิจัยเพื่อพัฒนาผลผลิตด้านปริมาณควบคู่กับคุณภาพ (μ= 4.12)

1.5 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีแผนปฏิบัติที่แสดงให้เห็นวิธีการที่มุ่งสู่จุดหมายชัดเจน คุ้มค่า ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.39) รองลงมาคือมีการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน (μ= 4.35) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ กำหนดรูปแบบการทำงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เชื่อมโยงปัจจุบันและอนาคต (μ= 4.14)

2. การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (μ= 4.42) รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (μ= 4.42) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น (μ= 4.15)

2.1 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จัดให้มีการศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 เกี่ยวกับสาระแกนกลางและสาระเพิ่มเติม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.50) รองลงมาคือ มีการบริหารจัดการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม (μ= 4.48) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ จัดให้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและ จัดทำสาระเพิ่มเติมสอดคล้องกับท้องถิ่น (μ= 4.28)

2.2 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.54) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (μ= 4.52) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ นิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรแก่ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (μ= 4.34)

2.3 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กำหนดให้มีการจัดทำผลการประเมิน แสดงความก้าวหน้าของนักเรียนทุกคน ทุกชั้นเพื่อปรับปรุงคุณภาพผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.35) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผล แต่ละกลุ่มสาระให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาสาระการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ (μ= 4.34) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ จัดให้มีการกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลของสถานศึกษา (μ= 4.23)

2.4 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมให้ครูวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้วยการทำวิจัยในชั้น

เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.53) รองลงมาคือ ประสานความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและงานวิชาการกับหน่วยงานและสถาบันอื่น (μ= 4.33) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและงานวิชาการกับหน่วยงานและสถาบันอื่น (μ= 4.33)

2.5 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมการจัดหาสื่อ เทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.36) รองลงมาคือ จัดให้มีการศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการ (μ= 4.33) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน (μ= 4.25)

2.6 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.40) รองลงมาคือ ส่งเสริมการจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กรและหน่วยงานอื่นที่ใกล้เคียง (μ= 4.31) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ จัดให้มีการสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาทั้งในและนอกสถานศึกษา (μ= 4.17)

2.7 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการนิเทศการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.51) รองลงมาคือ มีการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในหลักการและวิธีการนิเทศภายในจัดทำปฏิทินการนิเทศ และนิเทศตาม ปฏิทินการปฏิบัติงาน (μ= 4.33) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ จัดให้มีการประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนา การเรียนการสอน (μ= 4.14)

2.8 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการแนะแนวการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ด้านการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่นๆหรือเครือข่ายการแนะแนวภายในองค์การ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.30) รองลงมาคือ ส่งเสริมการจัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษาโดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน (μ= 4.23) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา (μ= 4.19)

2.9 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (μ= 4.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พัฒนาการจัดระบบโครงสร้างองค์การเพื่อรองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.40) รองลงมาคือ จัดให้มีการวางแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของ

สถานศึกษา (μ= 4.38) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ส่งเสริมการดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบการเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (μ= 4.15)

2.10 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการส่งเสริมความรู้ ทางวิชาการแก่ชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษาและที่จัดโดยหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษา (μ= 4.28) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่าง บุคคล ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.28) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ จัดให้ความรู้เสริมสร้างความคิดและเทคนิค ทักษะทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของคนใน ชุมชนและท้องถิ่น(μ= 4.05)

2.11 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (μ= 4.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน เขตพื้นที่การศึกษา ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษากับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.29) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (μ= 4.01)

2.12 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวองค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.19) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนางานวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.26) รองลงมาคือ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของ บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา (μ= 4.21) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ จัดให้มีการสำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้ง ความต้องการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษา (μ= 4.09)

2.13 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (μ= 4.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า จัดทำร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.31) รองลงมาคือ นำระเบียบและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ (μ= 4.29) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ตรวจสอบร่างระเบียบและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาและ แก้ไขปรับปรุง (μ= 4.23)

2.14 การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ= 4.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการส่งเสริมให้ครูใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ= 4.32) รองลงมาคือมีการส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อ

พัฒนาการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (μ= 4.28) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (μ= 4.24)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (r=0.736) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด ได้แก่ ความคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคตกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.998 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาคือความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีค่าความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.792 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือ ความสามารถในการนำปัจจัยต่างๆ มากำหนดเป็นกลยุทธ์กับการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.777 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ผู้วิจัยนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือ สวนกุหลาบวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยรวมและรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความคิดความเข้าใจในระดับสูง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ผู้บริหารต้องมีความรอบรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดของครู มุ่งเน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา โดยสร้างแรงบันดาลใจให้ครูในการปฏิบัติงานซึ่งผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองและมีความคิดนอกกรอบ สามารถพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และความคงอยู่อย่างยั่งยืนของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของของศิริเพ็ญ สกุลวลีธร (2556,น.96) ที่ศึกษาภาวะผู้เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนก่อนที่จะเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกและผ่านการอบรมหลักสูตรการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจากสถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ในปัจจุบันสถานศึกษาต่างๆ มีการแข่งขันกันสูง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหาร การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษาของตนเองมีจุดเด่นและสร้างมาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของปนัดดา วรกานต์ทิวัตถ์ (2555,น.115) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู โดยรวม

และรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ แสดงว่าผู้บริหารมีความรอบรู้ เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของครู มุ่งเน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา โดยสร้างแรงบันดาลใจให้ครูในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดนอกกรอบแต่สร้างสรรค์ พัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และความคงอยู่อย่างยั่งยืนของสถานศึกษา

2. การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนจัดให้มีการศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 เกี่ยวกับสาระแกนกลางและสาระเพิ่มเติมการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและจัดทำสาระเพิ่มเติมสอดคล้องกับท้องถิ่น นอกจากนี้โรงเรียนดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรแก่ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ให้การช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน เขตพื้นที่การศึกษาทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษากับสถานศึกษาและองค์กรอื่นๆ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนากร วโรรส (2560,น.1) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายการจดการศึกษาที่ 15 (เขื่อนตาเกาว์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล (2559,น.1) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ขอบข่ายงานวิชาการที่ต้องพัฒนา มี 5 ด้าน ประกอบ ด้วย (1)การบริหารหลักสูตร (2)การจัดกระบวนการเรียนรู้ (3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (4) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (5) การนิเทศการศึกษา และ 2)กระบวนการบริหารงานวิชาการ มี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การวางแผน(2) การดำเนินงาน และ(3)การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรินทร์ ปะนามะเก (2558,น.1) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับและสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภา ทองหงำ (2554,น.304) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ 1) การประกันคุณภาพการศึกษา 2) การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของ

นักเรียน 3) การนิเทศการศึกษา 4) การแนะแนวการศึกษา 5) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 6) สื่อการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับสูง (r=0.736) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในทางบวกที่ระดับมาก คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ ความคาดหวังและ สร้างโอกาสสำหรับอนาคตกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.998 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง กับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีค่าความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.792 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการนำปัจจัยต่างๆ มากำหนดเป็นกลยุทธ์ กับการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน มีค่าความ สัมพันธ์เท่ากับ 0.777 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับจิระศักดิ์ ทุบจิ๋ว (2557,น.168) ได้ศึกษา การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 เนื่องมาจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้บริหารมีทักษะ ความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์และความสามารถคือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่ผู้บริหารมีความรู้และความเข้าใจในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเป็นอย่างดี ทราบถึงทรัพยากรที่มีอยู่ของโรงเรียนและนำโอกาสและอุปสรรคของโรงเรียนมากำหนดเป็นกลยุทธ์ให้กับโรงเรียนได้ การกำหนดทิศทางขององค์การ ผู้บริหารสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกันก่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันในโรงเรียนถึงทิศทางความสำเร็จของโรงเรียนตามเป้าประสงค์ที่กำหนดในวิสัยทัศน์และมีการพัฒนาร่วมกัน การกำหนดกลยุทธ์ ผู้บริหารกำหนดกลยุทธ์โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก วิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของโรงเรียน มีการดำเนินโครงการ / กิจกรรมที่ส่งเสริมความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูทุกคนร่วมกันดำเนินการตามแผนงาน โครงการ / กิจกรรม ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์จนประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการด้านวิชาการ ซึ่งโรงเรียนต้องมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกรณีพิเศษ ผู้บริหารจึงมีนโยบายขับเคลื่อนและใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการคุณภาพของงานวิชาการ เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพผู้เรียน ทำให้การปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การแนะแนวการศึกษา การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการประสานความมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ปฏิบัติเกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งใจ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามกัน

การบริหารเชิงกลยุทธ์จึงมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สอดคล้องกับปนัดดา วรกานต์ทิวัตถ์ (2555,น.115) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ มีการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ แสดงว่าผู้บริหารมีความรอบรู้ เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของครู มุ่งเน้นให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา โดยสร้างแรงบันดาลใจให้ครูในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดนอกกรอบแต่สร้างสรรค์ พัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และความคงอยู่อย่างยั่งยืนของสถานศึกษา สอดคล้องกับพรรณนภา อิงพงษ์พันธ์ (2554,น.157) ได้ศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับผลการปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1 พบว่า มีความสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทำงานตรงตามเป้าหมาย และจัดระบบการดำเนินงานทุกขั้นตอนให้เป็นมาตรฐาน โดยคำนึงถึงการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบของการประเมินภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ตามที่กำหนด ย่อมทำให้ระบบงานต่างๆ ของสถานศึกษามีคุณภาพและเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้การบริหารการจัดการศึกษาในสังกัดองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1 มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับศศิวิมล สุขทนารักษ์ (2554,น.123) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนในเขตอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก ทั้งนี้เพราะสถานศึกษามีสมรรถนะการบริหารงานวิชาการด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านนิเทศการสอนและด้านการส่งเสริมการวิจัย โดยผู้บริหารสถานศึกษาตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย สร้างความมีมาตรฐานด้านความเป็นเลิศสูง แสวงหาวิธีการปฏิบัติงานและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง มีความเชื่อมั่นในผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่มีการปรึกษาหารือ สนทนาพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการซึ่งผู้บริหารให้ความสำคัญในการแสดงความคิดเห็นเพื่อที่จะนำแนวคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์หล่อหลอมรวมเป็นแนวปฏิบัติและเป็นข้อมูลในการตัดสินใจนั้นไปให้บุคลากรที่รับผิดชอบ ในแต่ละด้านไปปฏิบัติ ทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจ เพราะได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติงานที่ตนเองมีส่วนร่วมและปฏิบัติงานอย่างจริงจังและเต็มใจ ทำงานที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย จากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรทำการกระตุ้นและเปิดกว้างให้ทุกคน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในองค์การ มีการคิดสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ และเมื่อผู้บริหารพบปัญหาจะแก้ปัญหาให้ได้ผลระยะยาวด้วยวิธีการวิจัยเพื่อพัฒนาผลผลิตด้านปริมาณควบคู่กับคุณภาพ

2. การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย จากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผู้บริหารต้องแสดงบทบาทเป็นผู้ประสานขอความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายพัฒนางานกับกลุ่มเครือข่าย โรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีศักยภาพในการพัฒนางานที่เป็นเลิศ ซึ่งการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ มีความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างต่างๆ ภายในโรงเรียน ดังนั้นควรมีการพัฒนาการบริหารงานในส่วนนี้ให้มากขึ้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่าด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารควรสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาและองค์กรอื่น เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

2. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่พัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยนักเรียนที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มการบริหารงานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และหัวหน้างานแผนงานของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบ

วิทยาลัย บิดา มารดาและสมาชิกในครอบครัว ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

จิระศักดิ์ ทุบจิ้ว (2557). การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร**

ชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,**วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต** มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ปนัดดา วรกานต์ทิวัตถ์. (2555). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครู. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตตามหลักปรัชญาการศึกษาทางพระพุทธศาสนา. **บทความในรายงานการประชุมวิชาการ** ครั้งที่ 54, มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

พรรณนภา อิงพงษ์พันธ์ (2554). การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับผลการปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1 วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยุทธนากร วโรรส (2560). สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 15 (เขื่อนตาเกาว์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชธานี.

วัชรินทร์ ปะนามะเก (2558). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ,**วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิภา ทองหงำ (2554). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต** มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศศิวิมล สุขทนารักษ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเขตอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชมงคลธัญบุรี.

ศิริเพ็ญ สกุลวลีธร (2556). ภาวะผู้เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ,วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2545). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : รูปแบบที่คัดสรร.

โครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี

Internal Quality Assurance System in Educational Institutions Under Pathum Thani Secondary Educational Service Area office 4.

ลดาวัลย์ ตั้งมั่น[1], พิมลพรรณ เพชรสมบัติ[2]
Ladawan tangman[1], Pimolpun Phetsombat[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี และ 2) หาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี ที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 367 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่าง่าย และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 5 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2561 จากโรงเรียนที่เข้ารับการประเมิน สมศ.รอบ 3 จำนวน 5 แห่ง และได้รับผลรับรอง ระดับดีมาก เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ แบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก และ2) แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต4จังหวัดปทุมธานี มีทั้งหมด 8 แนวทางได้แก่ 1) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา ควรมีการทำคู่มือกำหนดมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัด 2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรจัดทำแผนตามปีงบประมาณและแบ่งเป็นแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว 3)การจัดระบบบริหารและสาระสนเทศ ควรจัดทำคำสั่งให้กลุ่มบุคลากรในฝ่ายแผนงานร่วมกันรับผิดชอบ 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีสู่การปฏิบัติตามปฏิทินการปฏิบัติงาน 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ควรกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายเป็นผู้ประเมินคุณภาพภายในตามปฏิทินที่กำหนดไว้ในแผน 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา ควรจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบเก็บ

[1] หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: ladawant_t@mail.rmutt.ac.th

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: Pimolpun_p@rmutt.ac.th

รวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน 7)การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ควรจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในโดยใช้รูปแบบตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดให้ 8) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ควรมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการส่งบุคลากรให้เข้ารับการอบรมหรือศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

คำสำคัญ: การดำเนินการ การประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา

Abstract

This research aimed 1) to study the implementation of the internal quality assurance in educational institutions under Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office 4, and 2) to explore the developing guidelines of the implementation of the internal quality assurance system of the educational institutions under Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office 4.

The samples used to answer the questionnaire consisted of 367 teachers working under Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office 4 in the academic year 2018. The simple random method was used to collect the data from the respondents. The sample used for the interview were 5 teachers working under the Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office 4 in the academic year 2018. The five schools they worked for all received very good assessment results for the 3rd round assessment. The research instrument used was a questionnaire. The statistics for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation, and the interview form using content analysis.

The findings revealed that 1) the implementation of internal quality assurance in educational institutions under Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office 4 was at a high level and 2) the guidelines for the implementation of the internal quality assurance system of the educational institutions under Pathum Thani Secondary Educational Service Area Office 4 consisted of 8 points: 1) in developing educational standards, a manual of educational standards and indicators should be implemented; 2) The preparation of the educational quality development plan should be implemented according to the fiscal year and divided into short-term and long-term plans; 3) in arranging an administrative system and an information system, an official order should be arranged to administrative staff of a planning department in the order that they can take their responsibility together; 4) the implementation of the internal quality assurance should be prepared from an annual action plan to a practical

one following the operation calendar; 5) in examining and reviewing educational quality, it should be specified that the school administrators and department heads should evaluate internal quality following the calendar specified in the plan; 6) As a means of evaluating educational quality, complete records of work assignments and responsibilities should be kept ; 7) in reporting on annual educational quality, a report should be implemented using the format devised by the departments themselves; and 8) to ensure the continual improvement of educational quality, staff should be sent to training and study visits should be implemented.

Keywords: implementation, internal quality assurance, educational institutions

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดไว้ใน หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 2 ระบบ คือการประกันคุณภาพภายนอก (External Quality Assurance) มาตรา 49 กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนและการประกันคุณภาพภายใน (Internal Quality Assurance) มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 โดย ผลการรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา(Self – Assessment Report : SAR) พ.ศ. 2559 เพื่อการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลการพัฒนานักเรียนให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ทั่วถึง และคุณภาพตามศักยภาพที่เท่าเทียม การประกันคุณภาพการศึกษา จะช่วยเป็น

หลักประกันให้ผู้เรียน และสังคมได้มีความมั่นใจว่าจะได้รับการบริการจากสถานศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด และเป็นการช่วยให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ สำหรับการประกันคุณภาพภายในนั้นหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดจนจัดทำรายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกโดย “สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา” (สมศ.) ซึ่งผลการประเมินประกันคุณภาพภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2560 โดยรวมในระดับเขตพื้นที่การศึกษามีระดับคุณภาพอยู่ในระดับ3 แปลผลดี ทั้ง 4 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับ 4 แปลผลอยู่ในระดับดีเยี่ยม ซึ่งมาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา และมาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผล ยังมีระดับคุณภาพ อยู่ในระดับ 3 แปลผลอยู่ในระดับดี จึงทำให้ในภาพรวมของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับ 3 แปลผลอยู่ในระดับดี เพื่อให้ได้ผลที่ออกมาอยู่ในระดับดีเยี่ยมจึงต้องมีการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพภายใน และผลจากศึกษานี้ สามารถนำไปใช้ปฏิบัติจริงในสถานศึกษา และทำให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในได้อย่างต่อเนื่องและเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่จะศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี ว่ามีการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในอยู่ในระดับใด เพื่อเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานต้นสังกัดในการวางแผนหาแนวทางสนับสนุนให้ โรงเรียนในสังกัดสามารถดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และสามารถสนองนโยบายการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี จำนวน 3,806 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 367 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Yamane)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2561 จากโรงเรียนที่เข้ารับการประเมิน สมศ.รอบ 3 และได้รับผลรับรอง ระดับมากขึ้นไป จำนวน 5 แห่ง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert's five rating scale)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษา ประกอบด้วย 8 ด้าน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาที่เป็นแบบสอบถาม ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม มีขั้นตอนและวิธีการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในเรื่องการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี

1.2 กำหนดนิยามศัพท์ เพื่อสร้างแบบสอบถามแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

1.3 สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 ร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหาและข้อเสนอแนะ และสำนวนภาษาที่ใช้ ตลอดจนความถูกต้องเหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

1.5 นำแบบสอบถาม มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content Validity)

1.6 ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จำนวน 30 คนและมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.97

2. ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนและวิธีการสร้าง ดังนี้

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากค่าค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากแบบสอบถามการวิเคราะห์รายด้านค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2.2 นำหัวข้อที่ต่ำที่สุดในแต่ละหัวข้อมาร่างเป็นแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหาและข้อเสนอแนะ และสำนวนภาษาที่ใช้ตลอดจนความถูกต้องเหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1. ขอหนังสือราชการจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากครูในสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดส่งไปทางไปรษณีย์

2. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากโรงเรียนทุกโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี แล้วตรวจสภาพแบบสอบถามว่าผู้ให้ข้อมูลตอบครบทุกข้อหรือไม่ และอยู่ในสภาพสมบูรณ์ทั้งหมดกี่ชุด แล้วนำมาคิดเป็นร้อยละ โดยอยู่ในสภาพของ จำนวนแบบสอบถามรับกลับคืนทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100.00

3. การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ (Unstructured Interview) ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากครูในสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งหนังสือไปที่โรงเรียนที่จะเข้าสัมภาษณ์พร้อมนัดวันเวลาที่เข้าสัมภาษณ์ โรงเรียนทั้งหมด 5 แห่ง จำนวน 5 คนและดำเนินการเข้าสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่กำหนดทั้งหมดจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปได้ดังนี้

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนามาตรฐานการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 3.96) รองลงมาการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{x}$ =3.92) และการประเมินคุณภาพการศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$=3.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประกาศค่าเป้าหมายแต่ละมาตรฐานและตัวบ่งชี้ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกรับทราบ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$= 4.10) รองลงมามี ศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานและตัวบ่งชี้ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ ($\bar{x}$ =3.99) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการกำหนดค่าเป้าหมายความสำเร็จของแต่ละมาตรฐานและตัวบ่งชี้ชัดเจน ($\bar{x}$=3.81)

1.2 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการเสนอแผนปฏิบัติการประจำปีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.26) รองลงมาคือ กำหนดปฏิทินรายงานการนำแผนปฏิบัติการประจำปีสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน ($\bar{x}$ = 4.10) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการกำหนดแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ ($\bar{x}$ =3.63)

1.3 ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีกำหนดผู้รับผิดชอบและจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ครอบคลุมเป็นปัจจุบัน สะดวกต่อการเข้าถึงและการให้บริการและการพัฒนาการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.02) รองลงมาคือ นำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอน ($\bar{x}$=3.88) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการจัดโครงสร้างหรือระบบการบริหารของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ($\bar{x}$ =3.72)

1.4 ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก (x= 3.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการนำแผนปฏิบัติการประจำปีแต่ละปีสู่การปฏิบัติตามกรอบระยะเวลาและกิจกรรมโครงการที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$= 4.03) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่ได้กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ($\bar{x}$ =3.81)

1.5 ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.05) รองลงมาคือ รายงานและนำผลการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนา ($\bar{x}$ =3.96) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาทั้งระดับบุคคลและระดับสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ($\bar{x}$ =3.76)

1.6 ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในอย่างน้อย 3 คนที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่หน่วยงานต้นสังกัดขึ้นทะเบียนไว้อย่างน้อย 1 คน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ =3.80) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการดำเนินการประเมินคุณภาพภายในตาม

มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสม ($\bar{x}$ =3.71)

1.7 ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการนำเสนอรายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบ ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ =3.96) รองลงมาคือ สรุปและจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนและผลสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษาตามรูปแบบที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด ($\bar{x}$ =3.88) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการเผยแพร่รายงานต่อสาธารณชน หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x}$ =3.81)

1.8 ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการเผยแพร่ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนา ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ =3.94) รองลงมาคือ ส่งเสริมแนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาที่มุ่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จนเป็นวัฒนธรรมในการทำงานปกติของสถานศึกษา ($\bar{x}$ =3.88) และนำผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาจากการประเมินตนเองหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการเลือกสรรข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x}$ =3.87)

การอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีประเด็นการอภิปราย ได้ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูในสถานศึกษามีการกำหนดค่าเป้าหมายแต่ละมาตรฐานและตัวบ่งชี้ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกรับทราบ และศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานและตัวบ่งชี้ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้พิจารณาสาระสำคัญที่จะกำหนดในมาตรฐานตัวบ่งชี้ที่สะท้อนอัต

ลักษณ์และมาตรการส่งเสริม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา แก้วจันทร์เพชร (2558) วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต พบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ไปสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ (2545) ได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการด้านประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ วิจัยพบว่า 1. ความต้องการจำเป็นในขั้นการเตรียมการ ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของบุคลากร คือการจัดให้มีบุคลากรแกนนำ/วิทยากร ที่มีความรู้ความสามารถทำหน้าที่ให้ความรู้แก่บุคลากร ในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของการประกับคุณภาพภายใน 2. ด้านการแต่งตั้งกรรมการที่รับผิดชอบ การให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายใน

1.2 ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูในสถานศึกษา ได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบโดยใช้ข้อมูลตามสภาพจริง มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนให้บุคคลของสถานศึกษาและผู้เรียนร่วมรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทหน้าที่และแนวทางการมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครอง องค์กร หน่วยงานชุมชนและท้องถิ่น การใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับกิจกรรม โครงการเสนอแผนพัฒนาการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดปฏิทินรายงานการนำแผนปฏิบัติการประจำปีสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนเสนอแผนปฏิบัติการประจำปีต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณิรดา เวชญาลักษณ์ (2559) ได้ทำการศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า ควรวางแผนประชุมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานติดตาม ตรวจสอบประเมินผลชิ้นงานจากแฟ้มเอกสารการประกันคุณภาพ ควรจัดทำปฏิทินการดำเนินงานประกันคุณภาพควรมีการนำกระบวนการ PDCA เข้ามาในการดำเนินงานโดยให้มีการจัดทำปฏิทินในการตรวจสอบวางแผนการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสรกมล แจ่มจันทร์ (2547) ได้ทำการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพในสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านการเตรียมการมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ/ผู้รับผิดชอบการประกันคุณภาพ จัดประชุมบุคลากรเพื่อกำหนดนโยบายและความรับผิดชอบร่วมกัน 2) ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ มีการมอบหมายงานตามความถนัด ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานร่วมกัน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ศึกษามาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร และใช้มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกของ สมศ. พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการกำหนดมาตรฐานของโรงเรียนและใช้เกณฑ์ประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. 4) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการจัดประชุมให้เข้าใจถึงความสำคัญของแผน กำหนด

วิสัยทัศน์จากปัจจัยภายใน ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นข้อมูลในการจัดทำแผน 5) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการนำแผนไปปฏิบัติโดยการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ปฏิทินปฏิบัติงานและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ 6) ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการประเมินตนเอง สร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการประเมิน เก็บข้อมูลโดยใช้ทั้งเครื่องมือเก็บข้อมูลและใช้ร่องรอยจากการปฏิบัติงานจริง 7) ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ผลการประเมินทำให้เห็นคุณภาพและรู้ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ชัดเจนมากขึ้น 8) ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี มีการรายงานผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งมีการเผยแพร่และรายงานผลคุณภาพการศึกษาประจำปีให้กับสำนักการศึกษาบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง 9) ด้านการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ใช้การกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานนำข้อมูลจากสภาพการปฏิบัติงานจริงไปวิเคราะห์และวางแผนในการพัฒนาให้ดีขึ้นและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีหน้าที่ในการรักษาการดำเนินงานประกันคุณภาพของโรงเรียน

1.3 ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูในสถานศึกษาได้มีการศึกษากำหนดผู้รับผิดชอบและจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ครอบคลุมเป็นปัจจุบัน สะดวกต่อการเข้าถึงและการให้บริการและการพัฒนาการเรียนการสอนนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาร แบงเพชร (2548) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจำแนกตามระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 - 2 และช่วงชั้นที่ 3 - 4 และศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูผู้สอนซึ่งทำหน้าที่ครูวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี จำนวน 197 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ชนิด 3 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.974 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยค่าที (t-test) ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของครู ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาพรวมทั้ง 6 ขั้นตอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ขั้นการดำเนินงานตามแผน ขั้นการวางแผน ขั้นการเตรียมการ ขั้นการจัดทำรายงานประจำปี ขั้นการตรวจสอบและประเมินผลและขั้นการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน 2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามระดับช่วงชั้นที่ 1- 2 และช่วงชั้นที่ 3- 4 ไม่แตกต่างกัน 3. สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการ ประกันคุณภาพภายในที่พบมากที่สุดในแต่ละขั้นเรียงตามลำดับความถี่ 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัญหา ในขั้นการจัดทำรายงานประจำปี คือ ขาดข้อมูลสารสนเทศในการจัดทำรายงานประจำปี แก้ไขโดยการจัดให้มีการรวบรวมผลการประเมินคุณภาพการศึกษา รองลงมา

เป็นปัญหาในขั้นการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน คือ มักเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูวิชาการเท่านั้น แก้ไขโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน และปัญหาอันดับที่ 3 เป็นปัญหาในขั้นการวางแผน คือ ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แก้ไขโดยคณะครูร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของนราจันทร์ กิตติคุณ (2553) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงาน วิจัยพบว่า สภาพสภาพการบริหารงาน ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สถานศึกษาทุกแห่งมีการเตรียมการก่อนการประกันคุณภาพโดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้บุคลากร และแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบ สำหรับการบริหารงาน ทั้ง 8 ซึ่งปัญหาที่มีอยู่ในระดับน้อยคือ บุคลากรในสถานศึกษาไม่ได้นำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากผู้ปกครอง-ชุมชนมีน้อย บุคลากรไม่เข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตและเนื้อหาของแบบทดสอบที่จะใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียน และบุคลากรส่วนใหญ่ขาดความตื่นตัวในการรักษาการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน

1.4 ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูในสถานศึกษาได้มีการนำแผนปฏิบัติการประจำปีแต่ละปีสู่การปฏิบัติตามกรอบระยะเวลาและกิจกรรมโครงการที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยุทธ ชาตระการ (2552) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการ ศึกษาในการนำแผนการพัฒนาสู่การปฏิบัติผู้บริหารจะต้องแสวงหาวิธีการใช้บุคลากรทุกคนเกิดความ ตระหนัก ยอมรับและมีพันธะผูกพันต่อเป้าหมายและแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการบริหารจัดการซึ่งผู้บริหารต้องใช้ภาวะผู้นำพร้อมติดตามลำดับอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาบังเกิดผลสัมฤทธิ์ตามแผนยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศรินทร์ แทบสี (2557) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า 1. การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติงานและด้าน การวางแผน และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการตรวจสอบ ด้านการกำหนดมาตรการแก้ไข ตามลำดับ 2.โรงเรียนขนาดเล็กขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.5 ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูในสถานศึกษาได้มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษารายงานและนำผลการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาทั้งระดับบุคคลและระดับสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ชุมศรี (2555) รูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า 1.การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาหลังการใช้รูปแบบมีค่า คะแนนสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้รูปแบบสูงขึ้นกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้บริหารสถานศึกษามีความ พึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่ทำหน้านิเทศติดตามตรวจสอบ และประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุรีวรรณ มณีแสง (2543) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับสถาบันการศึกษาพยาบาลเอกชน ในประเทศไทย วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้ 1) พัฒนาระบบต้นแบบ 2) ศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยการตรวจสอบจาก ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 3) ปรับปรุงให้เป็นระบบสมบูรณ์

1.6 ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูในสถานศึกษา ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในอย่างน้อย 3 คน ที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่หน่วยงานต้นสังกัดขึ้นทะเบียนไว้อย่างน้อย 1 คน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรยุทธ ชาตะกาญจน์ (2552) ได้ทำการศึกษาการประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้วิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อร่วมกันประเมินความสำเร็จปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการของสถานศึกษาอาจจะได้การเป็นสารสนเทศเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรของการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา แก้วจันทร์เพชร (2558) ได้ทำการศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 พบว่า สถานศึกษานำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาไปใช้เป็นแนวทางจัดทำแผนของสถานศึกษา และมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานในสถานศึกษาที่ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษาโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมีการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

1.7 ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูในสถานศึกษาได้มีการนำเสนอรายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นชอบสรุปและจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนและผลสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษาตามรูปแบบที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณิรดา เวชญาลักษณ์ (2559) การศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 วิจัยพบว่า ควรวางแผนประชุมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานติดตาม ตรวจสอบประเมินผลชิ้นงานจากแฟ้มเอกสารการประกันคุณภาพ ควรจัดทำปฏิทินการดำ เนินงานประกันคุณภาพควรมีการนำกระบวนการ PDCA เข้ามาในการดำเนินงาน โดยให้มีการจัดทำปฏิทินในการตรวจสอบวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2546) ได้กล่าวว่าให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีซื้อรายงานประเมินตนเอง (Self assessment SAR) โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนา

คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพร้อมหลักฐานข้อมูลสารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง นำเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน และงานคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษามีเนื้อหาประกอบไปด้วยข้อมูลทั่วไปสรุปผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพในรอบปีการศึกษาสภาพและผลการพัฒนาสถานศึกษาตามความหมายและยุทธศาสตร์ในด้านคุณภาพผู้เรียนคุณภาพการสอนการเรียนรู้ความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้การบริหารจัดการความสัมพันธ์กับชุมชนและงบประมาณสุดท้ายจะต้องมีข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในปีต่อไป

1.8 ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูในสถานศึกษาได้มีการเผยแพร่ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมแนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาที่มุ่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จนเป็นวัฒนธรรมในการทำงานปกติของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัษฎาวุธ สุวรรณดี (2557) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 พบว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมิน คุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 โดยภาพรวมและ รายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย กาญจนวาสี (2546) ได้มีการศึกษาการพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของกองทัพเรือ วิจัยพบว่า มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของกองทัพเรือที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 8 มาตรฐาน การประเมินผลการดำเนินงานเกือบทุกรายการ มีความเห็นด้วยในการนำมาใช้ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า กำหนดค่าเป้าหมายความสำเร็จของแต่ละมาตรฐานและตัวบ่งชี้ต่ำที่สุด ดังนั้น การพัฒนามาตรฐานการศึกษา ควรมีการทำคู่มือกำหนดมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัด

1.2 ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า กำหนดแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการต่ำที่สุด ดังนั้น ควรจัดทำแผนตามปีงบประมาณและแบ่งเป็นแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นใกล้สถานศึกษา

1.3 ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ จากผลการวิจัยพบว่า จัดโครงสร้างหรือระบบการบริหารของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาต่ำที่สุด ดังนั้น ควรจัดให้มีโครงสร้างระบบบริหารงานและบุคคลของระบบการประกันคุณภาพภายในไว้อย่างชัดเจน

1.4 ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่ได้กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่ำที่สุด ดังนั้น ควรมีการแต่งตั้งคำสั่งในการปฏิบัติงานและลักษณะของงานไว้อย่างชัดเจน

1.5 ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาทั้งระดับบุคคลและระดับสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งต่ำที่สุด ดังนั้น ควรจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลการเรียนนักเรียนให้เป็นปัจจุบันและต่อเนื่องเสมอ

1.6 ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา การศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสม ต่ำที่สุด ดังนั้น ควรมีการประเมินคุณภาพภายในโดยใช้วิธีการประเมินจากผลการทดสอบO-Net,การสอบแข่งขันและการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

1.7 ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี จากผลการวิจัยพบว่า เผยแพร่รายงานต่อสาธารณชน หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่ำที่สุด ดังนั้น ควรจัดทำวารสารโรงเรียนเกี่ยวกับการรายงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

1.8 ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยพบว่า นำผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาจากการประเมินตนเองหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเลือกสรรข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารและการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องต่ำที่สุด ดังนั้น ควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อนำวิเคราะห์ผลการประเมินร่วมกันเพื่อนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนหรือมีอิทธิพลต่อปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณผู้บริหาร คณะครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี บิดามารดาและสมาชิกในครอบครัว ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ(2553).**พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.**,ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116,ตอนที่ 74ก (19 สิงหาคม 2542).

กรมวิชาการ(2546). **การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา.**

เกศรินทร์ แทบสี.(2557).**การศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 3.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.

จุรีวรรณ มณีแสง (2543) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับสถาบันการศึกษาพยาบาลเอกชน ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณิรดา เวชญาลักษณ์ .(2559). **การศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต1**. วารสารวิจัยทางการศึกษา,มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

นราจันทร์ กิตติคุณ.(2553). **สภาพและปัญหาการบริหารประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร.**วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ ชุมศรี .(2555). **รูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.** คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ประสาร แบงเพชร (2548).**การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี.** ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

รัตนา แก้วจันทร์เพชร.(2558). **แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1**. ครุศาสตร์มหาบัณฑิต.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ (2545). **การศึกษาความต้องการจำเป็นในการดำเนินการด้านประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์.(2552). **เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ.** กรุงเทพฯ วี.พริ้นต์

ศิริชัย กาญจนวาสี (2546) **.การศึกษาการพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของ** กองทัพเรือ.วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สรกมล แจ่มจันทร์.(2547). **การศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพในสถานศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.).(2560). **การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา.**

อัษฎาวุธ สุวรรณดี.(2557). **การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขต 2.** คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนระดับประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี
Teacher's Working Motivation Of Elementary Schools In Saraburi Province.

ณัฐดนัย ไทยถาวร[1], พิมลพรรณ เพชรสมบัติ[2]
Natdanai Thaithaworn[1], Pimolpun Phetsombat[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี และ 2) เปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำนวน 333 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน มีแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: แรงจูงใจ การปฏิบัติงานของครู โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the work motivation of teachers in elementary schools in Saraburi Province, and 2) compare the work motivation of teachers in elementary schools in Saraburi Province classified by gender, education level, and work experience.

The samples in this research consisted of 333 teachers in the elementary schools in Saraburi Province. The research instrument was a questionnaire. The statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test statistic.

The major findings revealed that: 1) the work motivation of teachers in elementary schools in Saraburi Province was at a high level, and 2) there were no differences in the comparison of the work motivation of teachers in elementary

[1] หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: natdanai_t@mail.rmutt.ac.th

[2]อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: Pimolpun_p@rmutt.ac.th

schools in Saraburi Province classified by gender, education level, and work experience.

Keywords: motivation, teacher's working, elementary school

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ระบุไว้ในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรา 39 ว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และมาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งหากพิจารณาจากทั้ง 2 มาตรา ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้เกิดการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชาติให้มากที่สุด (ราชกิจจานุเบกษา. 2553, น.20)

สถานศึกษาบางแห่ง ครูผู้สอนมีความสุขและพอใจที่จะทำงาน แต่บางแห่งจะมีความพอใจในการทำงานที่ต่างกันออกไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากการแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ซึ่งพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสามารถสะท้อนได้จากครูผู้สอน ดังนั้นความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการย่อมมีความสำคัญที่จะทำให้ครูผู้สอนเกิดขวัญกำลังใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ หรือมีความเฉื่อยชาท้อแท้ในการทำงาน ธร สุนทรายุทธ (2551, น.261) ได้กล่าวถึงการแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารจะทำให้เกิดลักษณะการควบคุมบังคับบัญชาเข้มงวดจะส่งผลให้เกิดอัตราการลาออกและย้ายสถานที่สอนของครูเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดความพอใจของครูผู้สอนในการทำงานที่ไม่ดีและไม่พึงปรารถนาคณะครูเกิดความคับข้องใจและไม่มีความสุขในการทำงานจึงต้องเปลี่ยนงานให้มาจากทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Theory) มีสมมุติฐานในการมองคน ดังที่สมพร สุทัศนีย์ (2551, น.25) ได้อธิบายไว้ว่าคนเป็นสิ่งมีชีวิต มีจิตใจ มีอารมณ์และความต้องการ ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจและความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานในการบริหารงานองค์การที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรจะต้องมีความพึงพอใจในการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่อองค์การ ด้วยเหตุนี้ทุกองค์กรจึงต้องการให้บุคลากรของตนเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ และสิ่งที่จะทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่นั้นก็คือ แรงจูงใจในการทำงาน การสร้างแรงจูงใจนี้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารงานขององค์กรหรือหน่วยงาน เราจึงให้ความสำคัญต่อบุคลากรในองค์การ ด้วยการสร้างแรงจูงใจในด้านต่างๆ เพื่อจะช่วยยังประโยชน์ต่อบุคลากรที่จะปฏิบัติงานให้

องค์กรในทัศนะของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550, น.166) ได้กล่าวว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมีการจูงใจบุคลากรในองค์การ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้พนักงานในองค์การมีกำลังใจมีความตั้งใจและเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้บุคคลที่ได้รับการจูงใจที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการจะทำงานอย่างเต็มความสามารถ มุ่งมั่นที่จะให้ผลงานออกมาดีที่สุด ซึ่งจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กรและความสำเร็จของครูผู้สอนด้วย แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในองค์กรมีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์กร ถ้าหากบุคลากรในองค์กรไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานก็จะทำให้การปฏิบัติงานการขาดงาน และการลาออกจากงานบ่อยหรืออาจจะเกิดปัญหาต่างๆ ดังนั้น ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของแรงจูงใจที่จะสร้างความพึงพอใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับบุคคลากรในองค์การสภาวะปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า ยังมีความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งโดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถชักนำหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานเกิดการเปลี่ยนแปลงทางปฏิบัติงานทางการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมายทางการศึกษา มีการว่างแผนการทำงาน มีความริเริ่มสร้างสรรค์ บริหารงานโดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และรูจักแสวงหาความรูให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคลากรในสถานศึกษา มีบุคลิกภาพที่ดี มีปฏิภาณไหวพริบดี มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบสูง มีใจเปิดกว้างพรอมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีความสามารถในการสื่อสาร กล้าในการพูดและการปฏิบัติ มีความตื่นตัวอยู่เสมอเป็นนักพัฒนาและนักบริการสังคม มีสุขภาพดี มีความรักในสถาบันของชาติ และอนุรักษ์ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้บริหารบางท่านยังปฏิบัติตนไม่เป็นตามที่องค์กรต้องการ

จังหวัดสระบุรี ให้บริการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้จัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง และมีคุณภาพ เป็นมาตรฐาน จึงได้แบ่งหน่วยงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ดังนี้ 1) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 รับผิดชอบในการจัดการศึกษาใน 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอหนองแซง อำเภอบ้านหมอ อำเภอเสาไห้ อำเภอพระพุทธบาท อำเภอหนองโดน อำเภอดอนพุด และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จำนวนสถานศึกษา 128 แห่ง 2) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 รับผิดชอบในการจัดการศึกษาใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแก่งคอย อำเภอหนองแค อำเภอวิหารแดง อำเภอมวกเหล็ก และอำเภอวังม่วง จำนวนสถานศึกษา 141 แห่ง มีจัดการศึกษาทั้งหมด 4 ระดับ 1) ระดับก่อนประถมศึกษา 2) ระดับประถมศึกษาตอนต้น 3) ระดับประถมศึกษาตอนปลาย 4) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการติดต่อประสานงานทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ทั้งภายในกลุ่มเครือข่ายและระหว่างกลุ่มเครือข่าย เช่น การแข่งขันทักษะทางวิชาการ การแข่งขันกีฬา ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในองค์กร อีกทั้งการบริหารงานในโรงเรียนยังเป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจตามหลักธรรมาภิบาลที่เน้นให้สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการแต่งตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล ซึ่งในการบริหารโรงเรียนการทำงานเป็นทีมนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะนำไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นทีม การทำงานจำเป็นต้องอาศัย

การปรับปรุงและพัฒนามีการบริหารจัดการที่ดี บุคลากรในโรงเรียนทำงานเป็นทีม เข้าใจบทบาทของตนให้ชัดเจน ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติยังมีทีมงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานแค่บางคนเท่านั้น บรรยากาศขาดความมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ มีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้การติดต่อสื่อสารประสานงานล่าช้า ครูไม่มีความพอใจในการปฏิบัติงาน ครูแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย มีความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม แบ่งพรรคแบ่งพวก และความขัดแย้งของครูและผู้บริหาร สภาพดังกล่าวจึงทำให้การปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี เพื่อที่จะนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี

2.เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการทำงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี จำแนกตามเพศระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำนวน 2,247 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1967 : p. 68) เป็นตารางที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างของครูผู้สอน จำนวน 333 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สร้างตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี เนื้อหาในแบบสอบถาม ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี จำนวน 2 ด้าน ดังนี้

1) ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) ได้แก่

1.1 ความสำเร็จในงาน

1.2 การได้รับการยอมรับ

1.3 ลักษณะของงาน
1.4 ความรับผิดชอบในงาน
1.5 ความก้าวหน้าในงาน

2) ปัจจัยค้ำจุน (Hygience Factors) ได้แก่
2.1 เงินเดือน
2.2 โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต
2.3 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
2.4 ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา
2.5 สถานะของอาชีพ
2.6 นโยบายและการบริหารงาน
2.7 สภาพการทำงาน
2.8 ความเป็นอยู่ส่วนตัว
2.9 ความมั่นคงในงาน
2.10 การปกครองบังคับบัญชา
2.11 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานในระดับน้อย
1 หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้าง ดังนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในหัวข้อเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี

3.3.2 ร่างแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหาและข้อเสนอแนะ และสำนวนภาษาที่ใช้ ตลอดจนความถูกต้องเหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

3.3.3 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

3.3.4 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out)
กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 30 คน ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี

3.3.5 หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเป็นรายด้านและทั้งฉบับ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach’ Alpha Coeffcient)

3.3.6 พิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ถึงการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างและขอรับคืนทางไปรษณีย์ และผู้วิจัยไปรับด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ปัจจัยจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านความสำเร็จของงานด้านลักษณะของงาน ด้านการได้การยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัด การศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ด้านความสำเร็จของงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อโดย ครูใช้ความสามารถในการปฏิบัติงานจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงานครูสามารถแก้ไขได้ และครูมีความพอใจและภูมิใจใน ผลงานการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

1.2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัด การศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดย เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา รวมไปถึง บุคคลอื่นๆ ในโรงเรียนให้ การยอมรับในความสามารถ ในการปฏิบัติงานของครู มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาสนับสนุน ชื่นชมผลงานของครู และครูมักถูกกล่าวถึงและถูกยกย่องให้เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

1.3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ด้านลักษณะของงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดย ครูมีความพอใจในลักษณะงานที่ปฏิบัติ ถือว่าเป็นงานที่น่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ครูสามารถใช้ความคิด สร้างสรรค์ในการทำงานทำให้เกิดความกระตือรือร้นใน การเรียนรู้สิ่งใหม่ และครูสามารถทำงานได้ตั้งแต่ ต้นจนจบได้ลำพังแต่ ผู้เดียว มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

1.4 ความคิดเห็นของครูและบุคลากรต่อการใช้อำนาจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มลำสนธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านอำนาจในการให้รางวัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อโดย ผู้บังคับบัญชามอบหมายงานสำคัญให้ครูทำ และมอบอำนาจใน

การ ตัดสินใจได้อย่างอิสระ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ครูพอใจที่ได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการ ปฏิบัติงานที่หลากหลาย

1.5 ความคิดเห็นของครูและบุคลากรต่อการใช้อำนาจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มลำสนธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านอำนาจในการขู่บังคับ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยการปฏิบัติงานของครูที่มีประสิทธิภาพทำให้ครูมีโอกาสได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นพิเศษ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การปฏิบัติงานของครู ทำให้ครูมีความชำนาญในงาน ส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และผู้บริหารให้โอกาสและสนับสนุนในการศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2 ผลการเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี พบว่า ประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำมาอภิปรายมีดังนี้

1) ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ปัจจัยจูงใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนความสำเร็จของงานในหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย การเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นแรงจูงใจเป็นขวัญและกำลังใจเมื่อเจออุปสรรคในการทำงานแล้วสามารถแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้สำเร็จด้วยดี ดังนั้น ปัจจัยจูงใจก็สามารถทำให้ครูขับเคลื่อนงานนั้น และถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ธรรมนิตย์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอาชีวะดอนบอสโกบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอาชีวะดอนบอสโกบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า องค์ประกอบด้านการสร้างแรงจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำที่สุด ดังนี้ ความต้องการสัมฤทธิผล ความต้องการความรักและผูกพัน และความต้องการมีอำนาจ ส่วนองค์ประกอบด้านที่มีผลต่อความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน เพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงาน และอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน คือ หน่วยงานและการจัดการ การเลื่อนตำแหน่ง รายได้ ผลประโยชน์เกื้อกูล และการนิเทศ 2) แนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอาชีวะดอนบอสโก จังหวัดราชบุรี คือ ในด้านการสร้างแรงจูงใจ ให้ทุกฝ่ายทุกแผนกจัดทำแผนโครงสร้างการบริหารงาน เขียนพรรณนางานของแต่ละคน ให้การเสริมแรงด้วยคำชมเชย การปฏิบัติงานเป็นรายบุคคล เลือกตัวแทนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมเป็นกรรมการบริหารงาน ส่วนด้านที่มีผลต่อความพึงพอใจ จัดให้มีระบบข้อมูล ปรับระบบเงินเดือนให้สอดคล้องกับระบบเงินเดือนของภาครัฐ โดยให้เงินโบนัสเดือนที่ 13 มีรางวัลครูดีเด่น การเลื่อนตำแหน่งให้จัดปรับตามคุณวุฒิ และความชำนาญงาน จัดผลประโยชน์เกื้อกูลให้ชัดเจนตามกฎเกณฑ์และการประเมิน จัดหาห้องเรียน และห้องฝึกปฏิบัติ

เพิ่มเติม การนิเทศอย่างสม่ำเสมอทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ จัดประชุมสั้นๆ ก่อนทำงานทุกวัน บริหารงานโดยใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) สรรหาผู้อำนวยการมีประสบการณ์ และให้มีวาระเวลาการบริหารมากขึ้น .20

เมื่ออภิปรายผลเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

(1.1) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ด้านความสำเร็จของงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูจะทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นจะต้องเกิดจากความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และความภาคภูมิใจในผลงาน สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานได้ดี จึงจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ดังนั้น จุดมุ่งหมายที่ต้องการให้งานสำเร็จจะเป็นแรงผลักดันที่มีแรงขับเคลื่อนให้สามารถทำงานได้ตลอดจนงานสำเร็จ และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมชัย สโรบล (2542, น.68) ได้ศึกษาเหตุจูงใจในการศึกษาต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าของนักเรียนเตรียมทหาร ผลการวิจัยพบว่า เหตุจูงใจ 6 ด้าน คือ ด้านลักษณะของสถาบัน ด้านสังคม ด้านเกียรติยศชื่อเสียง ด้านการประกอบอาชีพ ด้านความสนใจของตนเอง ด้านการทำตามความต้องการของคนอื่น เป็นเหตุจูงใจในระดับมาก นักเรียนเตรียมทหารที่มีระดับ คะแนนเฉลี่ยสะสมต่างกัน ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัวหรือผู้ปกครองต่อเดือน และการได้รับความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต่างกัน มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่มีเหตุจูงใจด้านความสนใจของตนเองแตกต่างกัน

(1.2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมของการยอมรับนับถือเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานร่วมกันของครูในการขับเคลื่อนงานต่างๆ ในโรงเรียน การทำงานย่อมมีผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานให้การสนับสนุน และชื่นชมผลงาน การเป็นที่ยอมรับนับถือย่อมส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากมีแรงผลักดันให้เป็นที่ยอมรับกับผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธาวี สุขปาน (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี ผลการศึกษาพบว่า คะแนนของความสำคัญทางด้านความพึงพอใจกับต้นทุ นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี เมื่อพิจารณาระดับความสำคัญของปัจจัยทั้งสองด้านพบว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ชื่อเสียงของสถานศึกษาที่เป็นที่รู้จัก มาอย่างยาวนานและเป็นของรัฐบาล รองลงมาได้แก่ ความชอบและความถนัดส่วนตัว รวมทั้งการชักชวน จากเพื่อนตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของโอโกมากะ (Ogomaka, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่ององค์ประกอบของแรงจูงใจของครูในโรงเรียนสอนศาสนาในลอสแองเจอร์ลิส พบว่า ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจคือ การได้รับความเจริญก้าวหน้าในงานรองลงมา ได้แก่ การได้รับการยอมรับนับถือ ผลสัมฤทธิ์ในงาน ข้อตกลงทางศาสนา ส่วนความ สัมพันธ์กับครูและนักเรียน ความสนับสนุนจากผู้ปกครองความมั่นคงปลอดภัยและการขึ้นเงินเดือนไม่มีผลต่อแรงจูงใจของงาน การได้รับการยอมรับนับถือโอกาสที่จะก้าวหน้าและแรงจูงใจภายนอกได้แก่ นโยบายของเงินเดือนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสภาพการทำงาน มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก

(1.3) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ด้านลักษณะของงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเลือกคนให้ถูกกับลักษณะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ควรอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเลือกเอาสิ่งที่เด่นของครูมาใช้ในการปฏิบัติงาน ทำให้ครูเห็นถึงคุณค่าในตัวของครู และการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานนั้นได้ดี และประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตลอดจนลักษณะของงานนั้นต้องไม่เป็นอุปสรรคกับการปฏิบัติของครูที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ลักษณะงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานให้ลุล่วงไปด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา เศษลือ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการทำงานกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครูโรงเรียนในเครือสารสาส์น ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจในการทำงานของครูโรงเรียนในเครือสารสาส์น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับตามคามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านฐานะของอาชีพ ด้านความมั่นคงในงาน ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนรวมงาน ด้านวิธีการปกครองคับบัญชา ด้านสภาพการทำงาน ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความรับผิดชอบ ด้านนโยบายการบริหารองค์กร ด้านเงินเดือน ด้านความก้าวหน้าในงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และด้านโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต และ 2) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของครูโรงเรียนในเครือ สารสาส์น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากและระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับตาม ค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย พบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ดาน คือ ด้านพฤติกรรมความสำนึกใน หน้าที่ ด้านพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาว สมศรีโหน่ง (2540) ได้ศึกษามูลเหตุจูงใจนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมต่อการ ศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม พบว่า มูลเหตุจูงใจในด้านความสนใจ และเหตุผลส่วนตัว และด้านลักษณะงาน อยู่ ในระดับมาก

(1.4) ความคิดเห็นของครูและบุคลากรต่อการใช้อำนาจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มลำสนธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2ด้านอำนาจในการให้รางวัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่แล้ว มีการชมเชยหรือให้รางวัลเพื่อเป็นกำลังใจในการทำคุณงามความดี และทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา การเสริมแรงด้วยการให้รางวัลของผู้บังคับบัญชามีผลต่อเนื่องไปยังการสร้างขวัญกำลังใจ การเป็นที่ยอมรับนับถือด้วย อันแสดงถึงการเอาใจใส่ การสนใจ และดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เวเลซ (Velez, 1973, p.36) ได้ทำการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อขวัญในการปฏิบัติงานของพนักงานโทรศัพท์ในประเทศมาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่า พนักงานไม่มีขวัญในการปฏิบัติงานด้านสภาพการปฏิบัติงาน ความมั่นคงในอาชีพ ความเป็นอยู่ในชุมชน อัตราการปฏิบัติงาน เงินค่าตอบแทน สถานะของพนักงาน ความช่วยเหลือของพนักงาน และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เปลี่ยนแปลงไปตามอายุ ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ตำแหน่งการงาน ระดับงานที่ปฏิบัติและสภาพที่อยู่อาศัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แอชฟอร์ด และ แบล็ค (Ashford & Black, 2001, p.12) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักและนโยบายที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจ

ในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักและนโยบายในองค์การมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้สึกไม่มั่นคงในการปฏิบัติงาน ยิ่งองค์การมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งพนักงานจะยิ่งมีความรู้สึกไม่มั่นคงในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากพนักงานรู้สึกว่าตนไม่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและจะรู้สึกวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fang Yang (2011) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ลักษณะการทำงานและแรงจูงใจส่วนบุคคล : กรณีศึกษาเชิงลึกภายในหกองค์กรในเมืองหนิงโบ พบว่า แรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ได้แก่ เงินเดือน สภาพแวดล้อมการทำงาน สวัสดิการ ระบบการจ่ายโบนัส นโยบายของบริษัท ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หัวหน้างานที่ดี ความปลอดภัยในการทำงาน ความรู้สึกท้าทาย ความสำเร็จของงาน และความมีอิสระ มีผลต่อการปฏิบัติงานในเชิงบวก ซึ่งเชื่อว่าข้อ ค้นพบเหล่านี้ จะสามารถช่วยให้องค์กรในเมืองหนิงโบ สามารถนำข้อมูลการสร้างแรงจูงใจเหล่านี้ไปปรับใช้กับ พนักงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี

(1.5) ความคิดเห็นของครูและบุคลากรต่อการใช้อำนาจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มลำสนธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ด้านอำนาจในการขู่บังคับ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการปฏิบัติงานของครูที่มีการทุ่มเทปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและมีการพัฒนาทางด้านการทำงานส่งผลให้ครูได้รับความ ก้าวหน้าในตำแหน่งงานด้วยความรู้ความสามารถของครู สร้างความภูมิใจให้กับตนเอง ในมุมกลับกันการใช้อำนาจในการขู่บังคับยังส่งผลให้ครูไม่ปฏิบัติออกนอกทางที่มีการกำหนด ตลอดจนดำรงความถูกต้องและความยุติธรรมในวิชาชีพของตนเองต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบอร์ค (Burke, 2001, p.52) ได้ทำการวิจัยขวัญของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า การใช้นโยบายในการปลดพนักงานและการลดค่าใช้จ่ายขององค์การ จะส่งผลกระทบต่อขวัญและความรู้สึกไม่มั่นคงในการปฏิบัติงานและการขาดงาน พนักงานที่รับรู้ว่าองค์การยังดำเนินการใช้นโยบายปลดพนักงานต่อไปจะมีความรู้สึกไม่มั่นคงในการปฏิบัติงานสูงขึ้นและมีอัตราการขาดงานเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราล์ฟ (Ralph, 2002, p.455-A) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของครูต่อพฤติกรรมผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับแรงจูงใจในการทำงาน จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของครูต่อภาวะผู้นำของผู้บริหาร และภาวะผู้นำ แบบกิจสัมพันธ์และมิตรสัมพันธ์ของผู้บริหารกับแรงจูงใจทางสังคมของครูระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า1) มีความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก และพฤติกรรมผู้นำแบบกิจสัมพันธ์และมิตรสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและอายุของครู และประสบการณ์ในการทำงาน และจำนวนนักเรียนในโรงเรียน 2) รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดของแรงจูงใจภายนอกเต็มรูปแบบ คือ พฤติกรรมผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ และ 3) รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดของแรงจูงใจภายในเต็มรูปแบบ คือ พฤติกรรมผู้นำแบบกิจสัมพันธ์ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำที่หลากหลาย ซึ่งผลการวิจัยมีความแตกต่างกันไป พอสรุปได้ว่า ผู้บริหารจะต้องปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมของตนเองอยู่เสมอ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อส่งผลดีต่อการบริหารงานต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์องค์การของตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจในการวางแผนที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารให้เหมาะสมกับองค์กรของตนเองได้ทุกสถานการณ์ เช่นเดียวกับ

สถานศึกษาย่อมต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในด้านคุณลักษณะส่วนตัวที่ดี เพื่อจะสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคลากรในสถาบันนั้นๆ ให้เป็นหนึ่งเดียว ประกอบกับต้องมีความรู้ความสามารถเชิงบริหารจัดการที่เหมาะสมกับวิชาชีพหรือองค์การที่ตนเองสังกัดอยู่

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีแรงจูงใจไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมีอิทธิพลเหมือนกัน โดยไม่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของครู แสดงให้เห็นว่า เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานไม่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน ดังนั้น ในการเสริมแรงจูงใจจึงไม่ต้องเสริมแรงตามปัจจัยส่วนบุคคลของครูสามารถทำได้เท่าเทียมกันในครูทุกระดับชั้น โดยการพัฒนาแรงจูงใจใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการได้การยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ให้อยู่ในระดับที่มากขึ้นเพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมชัย สโรบล (2542: 68) ได้ศึกษาเหตุจูงใจในการศึกษาต่อโรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้าของนักเรียนเตรียมทหาร ผลการวิจัยพบว่า เหตุจูงใจ 6 ด้าน คือ ด้านลักษณะของ สถาบัน ด้านสังคม ด้านเกียรติยศชื่อเสียง ด้านการประกอบอาชีพ ด้านความสนใจของตนเอง ด้าน การทำตามความต้องการของคนอื่น เป็นเหตุจูงใจในระดับมาก นักเรียนเตรียมทหารที่มีระดับ คะแนนเฉลี่ยสะสมต่างกัน ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัวหรือผู้ปกครองต่อเดือน และการได้รับความรู้เกี่ยวกับ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต่างกันมีแรงจูงใจในการศึกษาต่อโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่มีเหตุ จูงใจด้านความสนใจของตนเองแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอิสริยา รัฐกิจวิจารณ์ ณ นคร (2557 : 78-85) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 (จันทบุรี-ตราด) โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูด้านสถานะทางอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรกและความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นอันดับท้ายสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 (จันทบุรี-ตราด) พบว่าครูที่มีเพศ ประสบการณ์ในการทำงานและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 (จันทบุรี-ตราด) แตกต่างกัน ส่วนวุฒิการศึกษาและขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 (จันทบุรี-ตราด) ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1) ด้านความสำเร็จของงาน จากการวิจัยพบว่า ครูมีความพอใจและภูมิใจในผลงานการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรมีการวิธีการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานโดยการให้รางวัลหรือคำชมเชยในการทำงานของครู เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับครู

2) ด้านการได้การยอมรับนับถือ จากการวิจัยพบว่า ครูมักถูกกล่าวถึงและถูกยกย่องให้เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยที่ต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมภาวะทางสังคม การมีส่วนร่วม ในชุมชน การมีบทบาทในสังคม จนสังคมเกิดความยอมรับนับถือครู เพื่อส่งเสริมให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น

3) ด้านลักษณะของงาน จากการวิจัยพบว่า ครูสามารถทำงานได้ตั้งแต่ต้นจนจบได้ลำพังแต่ผู้เดียว ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรให้คำแนะนำในการทำงาน และคอยสนับสนุนในด้านต่างๆ ให้ครูเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน

4) ด้านความรับผิดชอบ จากการวิจัยพบว่า ครูพอใจที่ได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการ ปฏิบัติงานที่หลากหลาย ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงศักยภาพของตนเองในการทำงานให้มากที่สุด เพื่อจูงใจให้ครูแสดงความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

5) ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารให้โอกาสและสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ค่าเฉลี่ยน้อยสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมความก้าวหน้าของครูโดยการส่งเสริมครูไปเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา เพื่อให้ครูพัฒนาตนเองจนเกิดความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี เชิงคุณภาพ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูต่อไป

2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถม ศึกษา จังหวัดสระบุรี สังกัดการศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจการปฏิบัติงานของครู จากนนั้นนำปัจจัยที่ได้ไปพัฒนาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณผู้บริหาร คณะครูผู้สอนในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต1และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี

เขต2 บิดามารดาและสมาชิกในครอบครัว ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ชนิตา เศษลือ. (2556). **แรงจูงใจในการทำงานกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของ องค์กร ของ ครูโรงเรียนในเครือสารสาสน์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดาว สมศรีโหน่ง. (2540). **การศึกษามูลเหตุจูงใจนักเรียน ประกาศนียบัตรวิชาชีพประเภทวิชาช่าง อุตสาหกรรมต่อการศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

เปรมชัย สโรมล. (2542). **เหตุจูงใจในการศึกษาต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าของนักเรียน**. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไพฑูรย์ ธรรมนิตย์. (2550). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอาชีวะดอนบอสโกบ้านโป่ง จังหวัด ราชบุรี.** การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เมธาวี สุขปาน. (2556). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส.) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพณิชยการธนบุรี**. เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ราชกิจจานุเบกษา. (2553). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พ.ศ.2553**. เล่ม 127 ตอนพิเศษ 109 ง, 14 กันยายน 2553.

สมพร สุทัศนีย์. (2551). **พฤติกรรมน่ารัก.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยบูรพา.

อิสริยา รัฐกิจวิจารณ์ ณ นคร. (2557**). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 17 (จันทบุรี-ตราด)**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

Ashford, S. J., & Black, J. S. (2001). **Proactively During Organizational**. Entry: The Rol.

Burke. (2001). Research**, Employee Engagement & Retention Management.** Retrieved March 19, 2014, from http://www.burke.com/Services/EERM/services. cfm?id=180.

Fang Yang. (2011). **Work. Motivation and personal characteristics** : an in-depth study of six organizations in Ningbo.

Ogomaka, U. J. (1986). **The factors which motivation California credentialed teacher to teach in Los Angeles archdiocesan high school.** Dissertation Abstracts International, 46 (12), p. 3563-A.

Ralph, T. (2002). **Motivation and work behavior**. New York : Mc Graw – Hill.

Velez G.V. (1973). **A Study of Faculty Satisfaction/Dissatisfaction with the Intrinsic and Extrinsic Job Factor in Columbia University** . Dissertation Abstracts International 33 (7).

Yamane. (1967). **Taro Statistic: An Introductory Analysis**. New York: Harper & row.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4

Guideline for the Development of Executive Attributes According to the Brahmavihara 4

พระปลัดพัฒนะ วฑฺฒโน (เฟื่องเนียม)[1]

Received: September 10, 2019
Revised: September 27, 2019
Accepted: December 20, 2019

บทคัดย่อ

คุณลักษณะของผู้บริหารจะต้องศึกษาถึงสิ่งต่างๆ ที่ครอบคลุม การปฏิบัติงานของผู้บริหาร ควรยึดหลักพุทธธรรมหรือคุณธรรมที่นำไปสู่การบริหารงาน โดยมีความ ยุติธรรม มีเหตุผล คงความเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าในแนวปฏิบัติหน้าที่นั้นเกิดปัญหาความ ขัดแย้ง ผู้บริหารจะต้องมีความอดทน ข่มใจ รักษาอารมณ์ให้มั่นคงเท่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การและการบริหารองค์การที่สำคัญ คือ บทบาท ภารกิจองค์การ ทักษะของผู้บริหาร โดย ที่ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น “มนุษย์” ในหน่วยงานเป็นปัจจัยแรกที่ผู้บริหาร ต้องคำนึงถึงผู้บริหารต้องพยายามศึกษาธาตุแท้ของมนุษย์และหลักธรรมประจาตัวของผู้บริหาร (พรหมวิหาร 4) ในการบริหารงานสถานศึกษาควรมีเมตตาในความปรารถนาจะให้ผู้ร่วมงานรวมทั้งให้ ผู้อื่นมีความสุขมีความกรุณาสงสาร ความเอ็นดูหรือปราศจากความโหดร้ายและเบียดเบียน ผู้ใต้บังคับบัญชาและมีความคิดที่จะหาทางให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ นอกจากนี้แล้วผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมุทิตาปลาบปลื้มยินดีในความสำเร็จก้าวหน้าการปฏิบัติหน้าที่เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี หรือไม่อิจฉาตาร้อนใดๆ ทั้งนั้นและมีอุเบกขาที่ตั้งมั่นอยู่ในความยุติธรรมและให้ความเสมอภาค มีใจ เป็นกลางปราศจากความลำเอียงโดยสิ้นเชิง ดังนั้น ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักของพุทธธรรมและนำไปใช้ให้สอดคล้องกับการบริหารงานการศึกษา นั่นคือก็คือ หลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสำหรับผู้บริหารนำไปปรับใช้กับการบริหารงานการศึกษา ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหาร, หลักพรหมวิหาร 4

---

[1]นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, E-maiil.mcu.nakhonsawan@gmail.com

Abstract

The characteristics of the executives must be studied about things that cover the performance of the management. Should adhere to the principle of morality or virtue that leads to the administration of justice with reason to remain neutral although in the line of duty that caused a conflict, the management must have patience, rest, and keep the emotions as stable as possible. Including understanding about the organization and organization management, the key is the organization mission role. Executive skills by That the executives will succeed in the work, "human" in the agency is the first factor that the executive Must consider the management to try to study the genuine elements of human beings and the principles of the executive's identity (Brahmavihara 4) in the administration of educational institutions should have compassion in the desire for the associates as well as Others are happy, compassionate. Mercy or lack of cruelty and persecution Subordinates and have ideas to find ways for others to escape from suffering In addition, school administrators Needing joy, joy in success, progressing to perform duties when subordinates are good Or do not envy any hot eyes And with equanimity that is committed to justice and equality, being neutral, without being completely biased, therefore, the management must understand the principles of Buddhism and use it in accordance with the administration of education, that is, the Brahmavihara 4 that are consistent and suitable for executives, adapted to the administration of education, academic work, human resources, budget statements Come to And general work.

Keyword: the Development of Executive Attributes, Brahmavihara 4

บทนำ

ในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาด้านการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อนึ่ง การ จัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติที่มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและ

สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง[2] ในการบริหารงานของสถานศึกษานั้น ดำเนินไปโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีการสนับสนุนจากผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือ ผู้แทนศาสนาอื่นในพื้นที่[3]

ด้วยหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษานี้ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการกาหนดบทบาทของตนหลายอย่างในการบริหารจัดการสถานศึกษาของตน ให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยต้องมีการกำหนดบทบาทของตนเองให้ชัดเจนในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษาและจำเป็นต้องกำหนดบทบาทในการดำเนินงานกับคณะบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายใน สถานศึกษาร่วมกันรวมทั้งการกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบของโรงเรียน ให้ ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งโรงเรียน ซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนี้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำ สถานศึกษาต้องมีแนวทาง หลักทฤษฎี และหลักธรรมเพื่อนามาใช้เป็นกลไกสาคัญเพื่อที่จะนาไปสู่ การขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบและการบริหารงานวิชาการนั้น เป็นภารกิจ ที่สาคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนด แผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือน ต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษาจึง ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารสถานศึกษาเป็นแหล่งพัฒนา ประชากรของประเทศที่สาคัญยิ่งเป็นหน่วยที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมายหากการจัดบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียนคือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมี ประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย[4]

พุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานของชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยเป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขของคนในสังคม นั่นก็คือ หลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ให้แก่นักเรียนทุกคน ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการ

---

[2]ประเวศ วะสี, **“ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษา”, ในรายงานการประชุมเรื่องวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ทางการปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ,** (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2551), หน้า 5.

[3]ทิศนา แขมมณี, **ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเรื่องยากที่ทำได้จริง,** (กรุงเทพมหานคร: อัลฟ่ามิเล็นเนียม, 2550), หน้า 12.

[4]คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545,** (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2545), หน้า 24.

ครองใจคนประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำและการติดต่อสื่อสาร สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า คนมีคุณแก่ส่วนรวม (สมาชิกที่ดีของสังคม) มีธรรมคือหลักความประพฤติดังนี้ มีพรหมวิหาร คือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้ที่มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม 4 อย่างดังต่อไปนี้ เมตตา ความรัก กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง บำเพ็ญการสงเคราะห์[5]

ดังนั้นสถานศึกษาเปรียบเสมือนเป็นสถานที่ผลิตคนที่มีความรู้และต้องมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วย เพื่อที่จะนำความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัว ควบคู่ไปกับความมีคุณธรรมเพื่อนำไปใช้ในสังคมชีวิตประจำวัน การบริหารการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายในยุคปัจจุบันนี้ จึงต้องเน้นในเรื่องคุณธรรมเป็นหลัก ซึ่งจะต้องเริ่มจากการบริหารสถานศึกษาให้มีหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือในการบริหารงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งยังส่งผลต่อไปยังนักเรียนได้

ความสำคัญของคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียน

คุณลักษณะของผู้บริหาร คือสิ่งต่างๆ ได้แก ความรู้ทั่วไป แรงจูงใจ ลักษณะนิสัย ภาพพจนที่มองตนเองบทบาททางสังคม หรือความชำนาญงานเฉพาะของผู้บริหารซึ่งมีสวนเกี่ยวข อ ง กับการปฏิบัติงานใหสำเร็จผลดีเยี่ยม

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาถือวา เปนปจจัยหนึ่งในการที่จะสงผลใหการจั ด การศึกษาของสถานศึกษาสำเร็จบรรลุผลตามเปาประสงคของสถานศึกษาที่วางไว[6] ซึ่งผู้บริหารที่ดีจะตองมีลักษณะสรุปไดดังนี้[7]

1. นิสัยสวนตัว ผู้บริหารจะต้องมีอารมณคงที่ มีบุคลิกภาพดี เปนตัวของตัวเอง มีความคิดริเริ่มสรางสรรค มีพลังในการทำงาน มีลักษณะแนวแนและควบคุมอารมณได

2. สมรรถนะทางจิตใจ มีพุทธิปญญา การศึกษาดี มีความรู้ทางเทคนิค สามารถวิเคราะหสถานการณในระดับมหภาคได้ดี มีความยุติธรรม รู้สำนวนการติดตอ พูดจาฉะฉานและมีจินตนาการ

---

[5]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2551), หน้า 20.

[6]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพมหานคร: ยูเนียนอุลตร้าไวโอเล็ต, 2552), หน้า 187.

[7]บุญทัน ดอกไธสง, **พฤติกรรมสูความเปนเลิศ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: เอสแอนดจีกราฟฟค, 2551), หน้า 59.

3. ทักษะทางสังคม โดยมีความสามารถที่จะกระตุนและแนะนำบุคคลอื่นมีความเปนเพื่อนและมีประโยชนตอบุคคลอื่น ไดรับการยอมรับจากบุคคลอื่น มีความฉับไวตอสถานการณทางสังคมกลาเผชิญกับปญหาและพินิจพิเคราะหพัฒนาบุคคลที่อยูใตบังคับบัญชามีความสามารถในการเปนผูนำที่จะทำใหบุคคลรวมกันเปนทีม เพื่อเกิดความรวมมือซึ่งกันและกันในการทำงาน

4. คุณสมบัติทางกาย คือ เปนบุคคลที่มีความสามารถในการทำงานใหสำเร็จและไมเปนบุคคลทุพพลภาพที่อาจจะสงผลใหขาดงาน หรือปฏิบัติหนาที่ไดอยางไมเต็มที่

5. เจตคติ มีเจตคติที่ดีตอการปรับตัวเกี่ยวกับสถานภาพของงาน มีความตองการ มีนิสัยใจคอดี มีเจตคติตองานและเพื่อนรวมงานในแงดี มีความซื่อสัตยและเชื่อมั่นในตนเองและเปนที่ไววางใจตอเพื่อนรวมงาน โดยเปนบุคคลที่ไมมีปญหา

คุณลักษณะของผูบริหารโรงเรียนที่พึงประสงค์

คุณลักษณะของผูบริหารโรงเรียนที่พึงประสงค หมายถึง พฤติกรรมหรือสิ่งที่แสดงออกใหเห็นถึงการมีวิสัยทัศน มีความเปนผูนำ เปนนักวิชาการ และเปนผูที่มีบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. คุณลักษณะดานวิสัยทัศน

สิ่งหนึ่งที่นักวิชาการทั้งหลายยอมรับตรงกันคือ วิสัยทัศนทำใหผูนำแตกตางจากผูบริหารกลาวคือ ผูนำกับผูบริหารแตกตางกันที่วิสัยทัศน ผูนำที่ดี คือ ผูนำที่มีวิสัยทัศนวาตองการจะใหองคการไปในทางไหนและจะทำใหองคการบรรลุจุดหมายปลายทางไดอยางไร วิสัยทัศนจะชวยสรางความ ผูกพันและรอยรัดพลังทั้งหลายของสมาชิกในองคการเพื่อใหบรรลุเปาหมาย ผูนำจะปฏิบัติงานนอกเหนือจากเหตุการณหรือกิจกรรมที่เปนภาระหนาที่ตามปกติ โดยจะเลือกกระทำบางอยางที่มีความสำคัญและมีคุณคาตอองคการ ขณะที่ผูบริหารจะกระทำทุกสิ่งทุกอยางตามภาระหนาที่เพียงเพื่อใหถูกตองเทานั้นทั้งนี้เพราะวิสัยทัศนจะทำใหผูนำมองเห็นอะไรเปนสิ่งสำคัญที่แทจริงขององคการและสามารถกำหนดภาพในอนาคตขององคการ ไดวาตองการใหเปนอยางไรจึงสามารถกำหนดกิจกรรมและแนวทางปฏิบัติเพื่อใหบรรลุสำเร็จตามตองการ โดยไมเสียเวลากระทำการในสิ่งที่ไมเปนประโยชนหรือไมมีคุณคาตอองคการ

สำหรับผูบริหารสถานศึกษานั้นจำเปนตองเปนผูมี วิสัยทัศนอยางยิ่ง เพราะการบริหารงานในสถานศึกษามีกิจกรรมและขอบขายงานอยางกวางขวาง ผูบริหารสถานศึกษาจำเปนตองมีศักยภาพสูงในการคนหาสิ่งซึ่งตองการจะใหสถานศึกษาเปนไปในอนาคต

2. คุณลักษณะดานภาวะผูนำ

ผูนำในสถานศึกษาเปนผูบริหารโรงเรียน เปนผูมีภาระงานและมีความรับผิดชอบตอการดำเนินงานในโรงเรียน มีบทบาทในภาวะความเปนผูนำ โดยตำแหนงมีหนาที่ควบคุมครูและอาจารยปฏิบัติหนาที่ของตนใหบรรลุตามวัตถุประสงคอยางมีประสิทธิภาพ คุณสมบัติของผูนำ

ต้องมีความรู้ มีภาวะความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสนใจในเทคโนโลยี และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อความก้าวหน้าต่อตนเองและนำไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์กับงานการศึกษาตามที่รับผิดชอบ

คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเป็นผู้นำ มีความเป็นประชาธิปไตย มีความเฉลียวฉลาด มีเจตคติด้านมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นผู้สนใจศึกษาหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. คุณลักษณะด้านวิชาการ

คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างมาก มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความรู้ความสามารถทักษะกระบวนการ เทคนิค ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน นักบริหาร ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความเข้าใจ ได้แก[8]

1. มีความเข้าใจ เจตคติ ทักษะที่เหมาะสม อันเกิดจากการได้รับการศึกษาที่เพียงพอเจตคติประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับมนุษย ประวัติศาสตร จิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์รัฐศาสตร จริยธรรม สามารถในการคิดคำนวณ มีทักษะในการพูดและการเขียน มีรสนิยมทางศิลปะดนตรีและวรรณกรรม เป็นต้น

2. มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียน

3. มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการสอนที่เป็นอย่างดี

คุณลักษณะด้านวิชาการหมายถึงคุณลักษณะที่แสดงถึงผู้มีความรู้ ความสามารถทักษะกระบวนการ เทคนิค ความเชี่ยวชาญด้านเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

4. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพเป็นส่วนหนึ่งของผู้นำในการครองใจและผูกใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดศรัทธาเป็นคุณลักษณะส่วนตัวที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลซึ่งแสดงออกทางด้านรูปร่างหน้าตาอุปนิสัย เป็นต้น ซึ่งบุคลิกภาพเป็นผลรวมของลักษณะประจำตัวของผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วยบุคลิกภาพ 3 ด้าน พอสรุปได้ ดังนี้[9]

---

[8]ศิริวรรณ ศรีพหล, **เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณกรรมการมัธยมศึกษา,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลปการพิมพ, 2555), หน้า 367.

[9]นพพงษ บุญจิตราดุล, **หลักการบริหารการศึกษา,** (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจำกัดบพิธการพิมพ,2554), หน้า 39

1. บุคลิกภาพทางดานรางกาย เชน รูปราง หนาตา การพูดจา การแตงกาย ทาทาง และการวางตน

2.บุคลิกภาพทางดานจิตใจและอารมณ เชน อุดมการณ ความซื่อสัตย ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเสียสละ ความวองไว ความเห็นอกเห็นใจ ความอดทน การมีวินัย ความขยัน ความกลาหาญ กลาพูด กลาทำ ตื่นตัวอยูเสมอ ความมีเมตตาจิต ความยุติธรรม และอารมณมั่นคงหนักแนน

3. บุคลิกภาพดานสังคมและสิ่งแวดลอม เชน การบริการชวยเหลือ ความเอื้อเฟอเผื่อแผ การเห็นแกประโยชนสวนรวม

คุณลักษณะดานบุคลิกภาพ หมายถึง ผูที่มีลักษณะทาทางสงางาม สุภาพ รูจักกาลเทศะ มีทัศนะที่ดีตอผูอื่น โอบออมอารี ซื่อสัตยสุจริต มีความกลาหาญ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ เปนคนที่มีสติมั่นคง รอบรู มุงมั่นจะทำงานใหสำเร็จ มีความคิดริเริ่มสรางสรรค มีความสามารถในการเปนผูนำพรอมที่จะนำตนเองและผูอื่น

หลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่[10]

1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษเป็นต้น

2) กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ

3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

4) อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขา

[10]ดูรายละเอียดใน อภิ.วิ.(ไทย) 35/341/369.

ในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมธรรม 4 อย่างนี้ เป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4

การบริหารการศึกษาหรือการบริหารงานสถานศึกษา สิ่งสำคัญสำหรับตัวผู้บริหารเองนอกจากความรู้ความเข้าใจในหลักของการบริหารแล้ว ยังต้องมีความรู้ความเข้าใจและต้องมีอยู่ในตัวของผู้บริหารด้วยนั่นคือพุทธธรรม ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักของพุทธธรรมและนำไปใช้ให้สอดคล้องกับการบริหารงานการศึกษา ซึ่งมีนักวิชาการได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสำหรับผู้บริหารนำไปปรับใช้กับการบริหารงานการศึกษาด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป จึงสรุปได้ดังนี้

1. ด้านเมตตา

1.1 มีการเสียสละปราศจากการเห็นแก่ตัว

1.2 เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณดี

1.3 มีความจริงใจ

1.4 มีความรอบรู้ในวิชาการ

1.5 มีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน

1.6 เป็นผู้นำที่ดีรับผิดชอบต่อหน้าที่ อุทิศตนและเวลาให้สถานศึกษาอย่างเต็มที่

1.7 เป็นผู้มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เคารพในสิทธิและศักดิ์ศรี

2. ด้านกรุณา

2.1 มีประสบการณ์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการที่เคยถูก ปกครองบังคับบัญชาจากหัวหน้าแบบต่าง ๆ เพื่อได้ทัศนะในการปกครองบังคับบัญชาผู้อื่น

2.2 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น

2.3 เปิดโอกาสให้บุคคลจานวนมากหรือบุคคลหลาย ๆ คน เข้ามามีส่วนร่วมในการ กระทาโดยไม่ทำงานตามลำพังยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น

2.4 เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานประโยชน์บริการแก่ผู้อื่นทุก ๆ คน ในการที่ช่วยให้เขา ดำเนินงานต่าง ๆ ในการศึกษาได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2.5 เป็นผู้เสียสละทุกอย่างเพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนและเพื่อให้สังคมดีขึ้น

2.6 เป็นผู้มีความสามารถส่งเสริมและสนับสนุนในการทำงานเป็นทีม

2.7 เป็นผู้ศึกษาหาความรู้ ความสามารถและมีความเข้าใจหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การแนะแนว การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนสามารถจัดระบบการนิเทศ การศึกษาภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านมุทิตา

3.1 มีความกระตือรือร้น เป็นมิตรและมองโลกในแง่ดี

3.2 ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก้ผู้ร่วมงานและผู้อื่น

3.3 ต้องรู้จักยกย่อง ชมเชยผู้ร่วมงานที่ทาความดีตามความเหมาะสม

3.4 เผยแพร่ผลงานที่ดีของผู้ร่วมงานทุกคน

3.5 ชื่นชมผลงานการปฏิบัติงานของบุคคลอื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3.6 เป็นกำลังใจให้ผู้ร่วมงานหรือบุคคลอื่นประสบความสาเร็จในงานที่ได้รับมอบหมาย

4. ด้านอุเบกขา

4.1 มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบทันคน

4.2 มีความสามารรอบด้าน รู้บางสิ่งในทุกสิ่งและรู้ทุกสิ่งในบางสิ่งและรู้หน้าที่ของตน อย่างกว้างขวางด้วย

4.3 มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่โลเล

4.4 มีกำลังกายและพลังประสาทมั่นคง

4.5 มีความเด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจ

4.6 มีความยุติธรรม มีเหตุผลและวางตัวเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ

สรุป

คุณลักษณะของผู้บริหารจะต้องศึกษาถึงสิ่งต่างๆ ที่ครอบคลุม การปฏิบัติงานของผู้บริหาร ควรยึดหลักพุทธธรรมหรือคุณธรรมที่นำไปสู่การบริหารงาน โดยมีความ ยุติธรรม มีเหตุผล คงความเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าในแนวปฏิบัติหน้าที่นั้นเกิดปัญหาความ ขัดแย้ง ผู้บริหารจะต้องมีความอดทน ข่มใจ รักษาอารมณ์ให้มั่นคงเท่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การและการบริหารองค์การที่สำคัญ คือ บทบาท ภารกิจองค์การ ทักษะของผู้บริหาร โดย ที่ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น “มนุษย์” ในหน่วยงานเป็นปัจจัยแรกที่ผู้บริหาร ต้องคำนึงถึงผู้บริหารต้องพยายามศึกษาธาตุแท้ของมนุษย์และหลักธรรมประจาตัวของผู้บริหาร (พรหมวิหาร 4) ในการบริหารงานสถานศึกษาควรมีเมตตาในความปรารถนาจะให้ผู้ร่วมงานรวมทั้งให้ ผู้อื่นมีความสุขมีความกรุณาสงสาร ความเอ็นดูหรือปราศจากความโหดร้ายและเบียดเบียน ผู้ใต้บังคับบัญชาและมีความคิดที่จะหาทางให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ นอกจากนี้แล้วผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมุทิตาปลาบปลื้มยินดีในความสำเร็จก้าวหน้าการปฏิบัติหน้าที่เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี หรือไม่อิจฉาตาร้อนใดๆ ทั้งนั้นและมีอุเบกขาที่ตั้งมั่นอยู่ในความยุติธรรมและให้ความเสมอภาค มีใจ เป็นกลางปราศจากความลำเอียงโดยสิ้นเชิง ดังนั้น ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักของพุทธธรรมและนำไปใช้ให้สอดคล้องกับการบริหารงานการศึกษา นั่นคือก็คือ หลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสำหรับผู้บริหารนำไปปรับใช้กับการบริหารงานการศึกษา ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ**. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.** กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2545.

ทิศนา แขมมณี. **ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเรื่องยากที่ทำได้จริง**. กรุงเทพมหานคร: อัลฟ่ามิเล็นเนียม, 2550.

นพพงษ บุญจิตราดุล. **หลักการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทจำกัดบพิธการพิมพ, 2554.

บุญทัน ดอกไธสง. **พฤติกรรมสูความเปนเลิศ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เอสแอนดจีกราฟฟค, 2551.

ประเวศ วะสี. “ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษา”. **ในรายงานการประชุม เรื่อง วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ทางการปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2551.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนูญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ ศาสนา, 2551.

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพมหานคร: ยูเนียนอุลตร้า-ไวโอเล็ต, 2552.

ศิริวรรณ ศรีพหล. **เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณกรรมการมัธยมศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลปการพิมพ, 2555.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคไทยแลนด์ 4.0

The Good Governance Human Resource Management in Thailand 4.0

วสุกิจจ์ เหล่าอินทร์[1], พระครูอุทัยสุตกิจ[2]
Wasukit Lao-in[1], Phrakhru Uthai Sutakit[2]
พระครูสุชัยสุพัชรมงคล[3]
PhraKruSuchai Supacharamongkol[3]

บทคัดย่อ

การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีหลักธรรมาภิบาล เพราะว่าความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่นอกเหนือจากด้านองค์กรแล้ว ยังมีผลต่อด้านบุคลากรตลอดจนสังคมส่วนรวมด้วย ซึ่งได้อธิบายถึงสำคัญไว้ใน ด้านบุคลากร ช่วยให้พนักงานในองค์การได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง และได้พัฒนาตนเองให้มีความสามารถเชิงสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ มีความผาสุกและความพึงพอใจในงาน เกิดความก้าวหน้า สามารถทำงานที่ให้ผลการดำเนินการที่ดีมีประสิทธิผล, ด้านองค์กร ช่วยพัฒนาองค์กร พนักงานที่มีคุณภาพก็จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการตามแนวทางที่ผู้นำระดับสูงวางไว้อย่างมีประสิทธิผล ทำให้เกิดผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศทั้งด้านบริการและการผลิตสินค้า องค์กรก็ย่อมจะเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงและขยายงานออกไปได้ด้วยดี, ด้านสังคม ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ เมื่อองค์กรซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมเจริญก้าวหน้าและมั่นคงดี ก็ส่งผลไปถึงสังคมโดยรวมด้วยเมื่อพนักงานได้พัฒนาตนจนมีความสามารถหารายได้มาช่วยให้ครอบครัวมั่นคงก็ส่งผลดีต่อชุมชน

ยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น มนุษย์จึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พัฒนาเพื่อความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น องค์กรต่างๆ จึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โดยคิดค้นวิธีการพัฒนาองค์กรใหม่ๆ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าอยู่เสมอ ซึ่งหลายคนอาจเคยได้ยินคำว่า Thailand 4.0 จะมีเทคโนโลยีเข้ามาทำงานแทนที่มนุษย์เลย

---

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail : Wasukit55555@hotmail.com

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี.

[3]อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์,

ทีเดียว และหากเป็นเช่นนั้น องค์กรก็คงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจ้างงานมนุษย์อีกต่อไป จริงๆ แล้ว Thailand 4.0 ไม่ได้น่ากลัวเลย เพราะเมื่อใดที่มนุษย์ยังมีความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่สิ้นสุด ก็ไม่มีอะไรสามารถแทนที่มนุษย์ได้ทั้งนี้มนุษย์ต้องรู้จักปรับตัวอยู่เสมอ ปรับตัว เมื่อเทคโนโลยียุค Thailand 4.0 มีการพัฒนาโดยนำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเทคโนโลยีชิ้นนั้นให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น คุณจึงต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาตัวเองให้ทันและเปิดใจยอมรับเพื่อเรียนรู้และค้นหาแนวความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอด เช่น หากองค์กรนำหุ่นยนต์เข้ามาทำงานร่วมกับคุณ นอกจากคุณจะต้องเรียนรู้เพื่อให้สามารถทำงานกับหุ่นยนต์ได้แล้ว คุณก็ต้องคิดพัฒนาเพิ่มเติมอีกว่า จะต้องทำอย่างไรเพื่อให้งานที่เกิดจากการร่วมงานระหว่างคุณกับหุ่นยนต์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ มิเช่นนั้นคุณอาจกลายเป็นคนที่รู้เพียงวิธีการเปิดปิดการทำงานของหุ่นยนต์เท่านั้น

บทความนี้นำเสนอการการนำหลักธรรมาภิบาลในบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งคนต้องมีการปรับตัว เตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง เพราะมีเทคโนโลยีใหม่ๆ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะใช้มันให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสังคมของไทยจะเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว ผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์ก็ควรต้องยึดหลักธรรมาภิบาลไว้ด้วย.

คำสำคัญ : การบริหารทรัพยากรมนุษย์ , ไทยแลนด์ 4.0, ธรรมาภิบาล

Abstract

The good governance Effective Human Resource Management The importance of human resources management. In addition to the organization. It also affects the personnel as well as the society as a whole. This explains the importance of human resources, enabling employees to discover their potential. And they have developed themselves to have the ability to perform fully. Have good coziness and job satisfaction. Progress Can work well, perform well, be productive. Qualified staff will implement the action plan in a way that is effectively implemented by senior leaders. The result is excellent performance in both service and production. The organization will flourish. To be stable and expand the work well, the social contribution to strengthen the society and the nation. When an organization is a unit of society, progress and stability. The result is that the society as a whole, when employees have developed their ability to earn money to help the family has a positive impact on the community.

The technology has become more active. Human beings have developed facilities for convenience and speed, so organizations must be prepared to cope with change. By inventing a new organization. To impress the customer always. Many people may have heard that Thailand 4.0 technology is working to replace human ever. And if so. Thailand 4.0 is not scary at all. Because when human beings have creative endless. Human beings have to adapt to adapt when technology Thailand 4.0 era has developed by bringing new innovations to enhance the work of that technology to be convenient and fast. more You need to adjust yourself to keep up and open your mind to learning and searching for new creative ideas, as if the organization brought robots to work with you. Besides, you have to learn to work with robots. You have to think of further development. What can you do to make the work of your co-workers more efficient? Otherwise, you may become the only person who knows how to turn off the robot.

This article presents the The good governance Human Resources Management 4.0 era, where people need to adjust. Get ready to receive the change. Because there are new technologies. Human beings must learn to use it to the maximum benefit.

Keywords: The good governance**,**Human Resource Management, Thailand 4.0

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทุกอย่างจนกระทั่งกลายเป็นผลผลิต หรือการบริการตามแต่ละประเภทขององค์การ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์การ โดยทั่วไปมนุษย์แต่ละคนมีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันในด้าน ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ให้องค์การบรรลุเป้าหมาย การดำเนินการให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์งานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยคุณภาพทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ [3]ดังนั้นผู้บริหารองค์การทุกคนสมควรต้องมีความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลแก่องค์การ

---

[3] พะยอม วงศ์สารศรี, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.,2538, หน้า 2.

หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูและกิจการตาง ๆ ให้เปนไปในครรลองธรรมได้แก หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพหลักการตอบสนอง หลักภาระรับผิดชอบ หลักความโปรงใส หลักการมีสวนรวม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักการมุงฉันทามติ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารงานบุคคล ซึ่งเป็นคำเดิมที่เคยใช้มาในอดีตนั้น เป็นคำที่สื่อถึงการดำเนินกิจกรรมพื้นฐานดั้งเดิม กล่าวคือ การสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย

ในปัจจุบันความหมายของ คน ในองค์กรไปไกลกว่านั้นมาก ด้วยถือว่าคนเป็นทรัพยากร ที่มีค่าจึงเกิดคำว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขึ้น หรือในบางองค์กรมองไกลกว่านั้นอีก กล่าวคือมองเห็นว่าคนเป็น ต้นทุน ที่สำคัญขององค์กร จึงเกิดคำใหม่ขึ้นมาว่า การบริหารทรัพยากรบุคคลที่เป็นต้นทุน หรือ การบริหารทุนมนุษย์ หรือ Human Capital Management ขึ้นอีกหนึ่งคำ

ดังนั้น คำว่า การบริหารทุนมนุษย์ หรือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงมีความหมายใกล้เคียงกันเนื่องจากมองคนเป็น ต้นทุน หรือเป็น ทรัพยากร ที่สำคัญขององค์กร

หากต้นทุนมีน้อย ก็ต้องเติมให้เต็มหรือทำให้มีมากเพียงพอ

หากต้นทุนมีจุดบกพร่อง ก็ต้องพัฒนา แก้ไข หรือเพิ่มคุณค่าเพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนอย่างแท้จริง

หากต้นทุนมีลักษณะที่เข้าข่ายที่เรียกว่า เสื่อม หรือพัฒนาไม่ขึ้นไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ก็ต้องหาทางปรับเปลี่ยน โยกย้าย หรือแม้กระทั่งต้องดำเนินการผ่องถ่ายออกไป

ความหมายและความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ดำเนินงานด้านบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์การ พร้อมทั้งการพัฒนา ธำรงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์การได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์การ ที่ต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงาน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของการบริการทรัพยากรมนุษย์นั้น มีอยู่มากมายหลายประการแต่โดยส่วนจะเข้าใจกันเฉพาะในด้านขององค์กรผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการบริหารงานทรัพยากร

มนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม[4]ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่นอกเหนือจากด้านองค์กรแล้ว ยังมีผลต่อด้านบุคลากรตลอดจนสังคมส่วนรวมด้วย ซึ่งได้อธิบายถึงสำคัญไว้ในแต่ละ 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1 ด้านบุคลากร ช่วยให้พนักงานในองค์การได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง และได้พัฒนาตนเองให้มีความสามารถเชิงสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ มีความผาสุกและความพึงพอใจในงาน เกิดความก้าวหน้า สามารถทำงานที่ให้ผลการดำเนินการที่ดีมีประสิทธิผล

2 ด้านองค์กร ช่วยพัฒนาองค์กร พนักงานที่มีคุณภาพก็จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการตามแนวทางที่ผู้นำระดับสูงวางไว้อย่างมีประสิทธิผล ทำให้เกิดผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศทั้งด้านบริการและการผลิตสินค้า องค์กรก็ย่อมจะเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงและขยายงานออกไปได้ด้วยดี

3 ด้านสังคม ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ เมื่อองค์กรซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมเจริญก้าวหน้าและมั่นคงดี ก็ส่งผลไปถึงสังคมโดยรวมด้วยเมื่อพนักงานได้พัฒนาตนจนมีความสามารถหารายได้มาช่วยให้ครอบครัวมั่นคงก็ส่งผลดีต่อชุมชน

ปรัชญาการบริหารทรัพยากรมนุษย์

โดยปกติมนุษย์จะตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นตามความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่อยู่ในตัวของเขา โดยมีแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานว่าสิ่งที่เลือกทำเป็นสิ่งที่มีค่ามากที่สุด ซึ่งสิ่งที่เป็นพื้นฐานของความคิดก็คือ ปรัชญาประจำตัวนั้นเอง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ก็เช่นกัน ผู้บริหารหรือผู้จัดการก็จะต้องมีปรัชญาการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ปรัชญาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย

หลักคุณธรรม (Merit - Based)

หลักสมรรถนะ (Competency - Based)

หลักผลงาน (Performance - Based)

หลักการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ (HR Decentralization)

หลักคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life)

1) หลักคุณธรรม (Merit - Based) หลักคุณธรรมหรือระบบคุณธรรมใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคลทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจ หลักคุณธรรมประกอบด้วย 4 หลักใหญ่ คือ

-หลักความเสมอภาค คือ เสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงผิวพรรณ เชื้อชาติ เพศ ฯลฯ

---

[4]ธัญญา ผลอนันต์, การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล : **แนวทางสร้างความพึงพอใจแก่พนักงาน**. กรุงเทพฯ : อินโนกราฟฟิกส์ ,2546, หน้าที่ 17.

-หลักความสามารถ การบริหารคนหมู่มากต้องมีวิธีวัดความสามารถ ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นหลักผลงาน และหลักสมรรถนะ

-หลักความเป็นกลาง หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงฝ่ายใด ข้าราชการเป็นกลไกรัฐต้องทำงานตามนโยบายของรัฐบาล แต่บางครั้งถูกมองว่ารับใช้หรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจมีผลกระทบกับความมั่นคงในอาชีพราชการ

-หลักความมั่นคง หมายถึง การรับรองการเป็นอาชีพ มีทางก้าวหน้า มีค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสม ที่เกียรติและศักดิ์ศรี

2) หลักสมรรถนะ (Competency - Based) หมายถึง ใช้คนให้ตรงกับความรู้ความสามารถ (Put the Right Man on the Right Job) โดยการศึกษา และกำหนดความรู้ความสามารถที่ต้องการสำหรับตำแหน่งต่างๆ แล้วนำไปสรรหาพัฒนาให้ได้บุคคลที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่ง

3) หลักผลงาน (Performance - Based) คือ การบริหารโดยยึดผลงานเป็นหลัก หมายความว่าจะให้คุณให้โทษใครให้ดูที่ผลงาน ตรงนี้มาจากภาคธุรกิจ ถามว่าราชการยึดผลงานอย่างเดียวได้ไหมคำตอบคือคงไม่ได้ จะต้องมีปัจจัยอื่นๆ หรือแม้แต่ทางธุรกิจเหมือนกันต้องมองทั้ง Input ที่ใส่เข้าไปในการทำงาน Output ที่เกิดขึ้น รวมทั้งทัศนคติ (Attitude) และวิธีการทำงานของเขา ต้องโปร่งใสแต่อย่างไรก็ตาม ก็ให้เน้นผลงาน ให้ยึดผลงานเป็นหลัก

4) หลักการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ (HR Decentralization) คือให้ร่วมกันรับผิดชอบ เวลาถามว่าใครเป็น HR Manager ใครเป็น Personnel Manager ถ้าเป็นยุคก่อนคำตอบคือ หัวหน้าการเจ้าหน้าที่ แต่คำตอบยุคนี้คือผู้บริหารนั้นเอง หรือ Line Manager นั้นเองที่เป็น HR Manager ในตัวเอง ต้องรู้หลักต้องบริหารได้

5) หลักคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) : คือ ในการทำงานมี Work Life กับ Home Life ทำอย่างไรให้สมดุลกัน (Balance)

เป้าหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มี 4 วัตถุประสงค์หลัก คือ สรรหา พัฒนา รักษาไว้ ใช้ประโยชน์

สรรหา คือ หาคนดีคนเก่งเข้ามาทำงาน การสรรหาประกอบด้วยการสรรหาแบบตั้งรับหรือแบบดั้งเดิม และการสรรหาเชิงรุก

พัฒนา คือ รับเข้ามาแล้วพัฒนาให้เป็นคนดี คนเก่งยิ่งๆ ขึ้นไปอีก การที่จะพัฒนาให้เก่งขึ้นไปอีกต้องรู้ว่าเขาเป็นใคร เข้ามีความถนัด มีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไร ก็ต้องไปทำสิ่งที่เรียกว่า Career Planning ทำ IDP หรือ Individual Development Plan ระบบพัฒนาเป็นเรื่องที่จำเป็นในการสร้างคนต้องพัฒนาอย่างทั่วถึงทั้งองค์กร พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

รักษาไว้ คือ รักษาไว้ให้อยู่กับเราเป็นเรื่องการจัดการทางก้าวหน้าในอาชีพ การมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม การสร้างความพึงพอใจและเป็นผู้รักองค์กร

ใช้ประโยชน์ คือ การใช้คนให้ตรงกับงาน ให้ความเป็นอิสระและมีส่วนร่วม ให้ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

บริหารบุคคลอย่างไรในยุค 4.0

4.0 นั้น มีบริบทการดำเนินธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง ซึ่งการบริหารทรัพยากรบุคคลก็ต้องปรับตัวตามเช่นกันเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุค 4.0 เพราะคนคือหัวใจสำคัญขององค์กร และเพื่อให้รับกับกระแสโลกและทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้เติบโตอย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพซึ่งปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในช่วงเวลายุคเปลี่ยนผ่านสู่ 4.0 ที่ HR จะต้องศึกษาไว้ก็คือ

1. อีก 8 ปีข้างหน้าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุเพราะอัตราการเกิดต่ำ พนักงานรุ่นใหม่เข้าสู่องค์กรน้อยลง บุคลากรก็ได้เวลาเกษียณ จะทำให้องค์กรอาจสูญเสียความรู้ เทคนิค ประสบการณ์ องค์กรจึงต้องแสวงหาวิธีถ่ายทอดองก์ความรู้จากพนักงานรุ่นเก่าไปสู่รุ่นใหม่ และพิจารณาเรื่องช่วงเวลาการเกษียณอายุด้วย

2. พลังรุ่นใหม่ขององค์กรในปัจจุบันคือคนเจนวาย สิ่งที่องค์กรต้องใส่ใจคือทำยังไงให้คนเจนวายที่เติบโตในยุคดิจิทัล ทำงานร่วมกับคนเจนเอ็กซ์และเบบี้บูมเมอร์ได้อย่างลงตัว

3. เศรษฐกิจจะเปลี่ยนไปสู่ยุค 4.0 คือเป็นยุคที่ต้องผสมผสานความรู้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่ดึงดูดผู้บริโภค ดังนั้นบุคลากรที่จะเติบโตในองค์กรจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ในการทำงานได้

4. กระแสโลกาภิวัตน์ โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรจะต้องรู้และตามทันและพร้อมปรับตัวตลอดเวลา

5. งานจะเริ่มเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทำงานออนไลน์ได้ในที่ทำงาน ข้อมูลจะเชื่อมกันในโลกอินเทอร์เน็ต องค์กรต้องขับเคลื่อนคนให้พร้อมในโลกยุคดิจิทัล ก้าวสู่การเป็น Digital Workplace อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนบริหารจัดการการทำงานผ่านระบบออนไลน์ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

6. ชีวิตของทุกคนจะอยู่ในสมาร์ตโฟนมากขึ้น องค์กรก็ต้องปรับตัวตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปด้วย

7. แนวคิด Work-Life Balance จะปรับเปลี่ยนสู่ “Weisure Time” (Work + Leisure) ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ทำงานที่ไหน เมื่อไหร่ และเวลาใดก็ได้ ดังนั้นอนาคตก็อาจจะไม่จำเป็นต้องเข้าออฟฟิศทุกวันเพราะเราทำงานที่ไหนก็ได้ทั้งนั้น

8. สังคม Social Network ทำให้การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้ การแบ่งปัน ไอเดีย สามารถทำได้ง่าย ทำได้ทุกเวลา องค์กรสามารถนำแนวทางโซเชียลเน็ตเวิร์กมาปรับการดำเนินการในองค์กรได้

9. คนรุ่นใหม่จะสามารถเรียนรู้จากสื่อเรียนรู้ออนไลน์ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองได้ทุกที่ และทุกเวลา

10. Trend ของการทำธุรกิจในโลกยุคใหม่ ผู้ประกอบการไม่อาจใส่ใจแค่ตัวเลขผลกำไรเพียงอย่างเดียวเช่นในอดีตอีกต่อไป แต่ยังต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้องค์กรดำเนินไปได้อย่างยั่งยืนทั้งนี้ หัวใจสำคัญที่จะทำให้องค์กรปรับตัวเข้าหาการเปลี่ยนแปลงยุค 4.0 ได้ ก็คือวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

มองให้สุขและสนุกไปกับการทำงาน สู่ Thailand 4.0

Thailand 4.0 คือยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น มนุษย์จึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่พัฒนาเพื่อความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น องค์กรต่างๆ จึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โดยคิดค้นวิธีการพัฒนาองค์กรใหม่ๆ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าอยู่เสมอ ซึ่งหลายคนอาจเคยได้ยินถึงขั้นว่า Thailand 4.0 จะมีเทคโนโลยีเข้ามาทำงานแทนที่มนุษย์เลยทีเดียว และหากเป็นเช่นนั้น องค์กรก็คงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจ้างงานมนุษย์อีกต่อไป จริงๆ แล้ว Thailand 4.0 ไม่ได้น่ากลัวเลย เพราะเมื่อใดที่มนุษย์ยังมีความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่สิ้นสุด ก็ไม่มีอะไรสามารถแทนที่มนุษย์ได้ จึงอยากแนะนำเคล็ดลับดีๆ ที่จะทำให้คุณได้พัฒนาความสามารถให้ทันยุค Thailand 4.0 คุณก็จะไม่ต้องกังวลอีกต่อไปว่าจะมีอะไรมาแทนที่ จากขั้นตอนง่ายๆ 4 ขั้นตอนดังนี้ปรับตัว เมื่อเทคโนโลยียุค Thailand 4.0 มีการพัฒนาโดยนำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเทคโนโลยีชิ้นนั้นให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น คุณจึงต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาตัวเองให้ทันและเปิดใจยอมรับเพื่อเรียนรู้และค้นหาแนวความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอด เช่น หากองค์กรนำหุ่นยนต์เข้ามาทำงานร่วมกับคุณ นอกจากคุณจะต้องเรียนรู้เพื่อให้สามารถทำงานกับหุ่นยนต์ได้แล้ว คุณก็ต้องคิดพัฒนาเพิ่มเติมอีกว่า จะต้องทำอย่างไรเพื่อให้งานที่เกิดจากการร่วมงานระหว่างคุณกับหุ่นยนต์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ มิเช่นนั้นคุณอาจกลายเป็นคนที่รู้เพียงวิธีการเปิดปิดการทำงานของหุ่นยนต์เท่านั้น

1. ปรับตัว เมื่อเทคโนโลยียุค Thailand 4.0 มีการพัฒนาโดยนำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเทคโนโลยีชิ้นนั้นให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น คุณจึงต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาตัวเองให้ทันและเปิดใจยอมรับเพื่อเรียนรู้และค้นหาแนวความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอด เช่น หากองค์กรนำหุ่นยนต์เข้ามาทำงานร่วมกับคุณ นอกจากคุณจะต้องเรียนรู้เพื่อให้สามารถทำงานกับหุ่นยนต์ได้แล้ว คุณก็ต้องคิดพัฒนาเพิ่มเติมอีกว่า จะต้องทำอย่างไร

เพื่อให้งานที่เกิดจากการร่วมงานระหว่างคุณกับหุ่นยนต์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ มิเช่นนั้นคุณอาจกลายเป็นคนที่รู้เพียงวิธีการเปิดปิดการทำงานของหุ่นยนต์เท่านั้น

2.ทำงานเป็นทีม การทำงานร่วมกับคนหมู่มาก หรือที่เรียกว่า Teamwork ซึ่งจะไม่สมบูรณ์ หากขาด ผู้นำ เพื่อชี้แนะและวางแนวทางให้ team นั้น เดินหน้า work อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ แต่ปัจจุบันนี้เป็นเทรนด์ของ Hybrid workplace หรือการทำงานออฟฟิศแบบยืดหยุ่นที่สามารถทำงานที่ไหนก็ได้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นศูนย์รวมของการ Brainstorming มากกว่าห้องประชุม ดังนั้นคำว่า Teamwork ในยุค Thailand 4.0 จึงต้องมีคำว่า Collaboration (การร่วมมือ) ด้วย เพราะงานจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อทุกคนในทีมให้ความร่วมมือ

3.สร้างภาวะผู้นำ มีความกล้าคิดในแบบที่แตกต่างและดีกว่าเดิม โดยใช้ทักษะ Critical thinking หรือทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นการคิดที่เริ่มจากความสงสัยหรือมีข้อโต้แย้งแล้วค้นหาคำตอบอย่างมีเหตุผล ไม่สร้างความแตกแยกทางความคิด และยุค Thailand 4.0 นี้ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร หัวหน้างาน หรือระดับพนักงานก็จะต้องมีทักษะในการพูด สามารถนำเสนอแนวความคิดกับผู้ร่วมงานทุกคนให้เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.พัฒนาต่อยอด งานทุกชิ้นจะต้องวัดผลได้ เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด แต่การพัฒนานั้นจะต้องไปในทิศทางเดียวกับองค์กร เพราะถ้าทำแต่อะไรซ้ำๆ ย่ำอยู่กับที่ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานก็คงไม่เกิดและคุณก็อาจถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี Thailand 4.0 อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ทุกการเปลี่ยนแปลงของการทำงาน ก็คือความท้าทายให้ได้ลองทำสิ่งใหม่ๆ ดังนั้น Thailand 4.0 ก็เสมือนการได้ปีนขึ้นภูเขาที่สูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ถ้ามัวยืนมองอยู่ด้านล่างคุณก็จะไม่มีวันรู้เลยว่ายอดเขานั้นสวยงามขนาดไหน ซึ่งในบางครั้งอาจทำให้เหนื่อยหรือรู้สึกท้อบ้าง แต่เมื่อไปถึงวันที่ประสบความสำเร็จ คุณจะรู้สึกภูมิใจและเป็นคนใหม่ที่เก่งขึ้น มีความสามารถที่สูงขึ้น ที่สำคัญคุณจะสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองให้มากขึ้นเรื่อยๆ ต่อไปได้ไม่ยากเลย

เพราะฉะนั้น Thailand 4.0 จะไม่น่ากลัวอีกต่อไป ถ้าคุณให้ความสำคัญกับการปรับตัว การทำงานเป็นทีม การสร้างภาวะผู้นำและการพัฒนาต่อยอด และไม่ว่าจะอยู่ใน Thailand 4.0 หรืออยู่ในยุคใดก็จะไม่มีอะไรมาแทนที่ความสามารถของคุณได้อย่างแน่นอน

หลักในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ใช้หลัก 4 ใจ[5]

1. เข้าใจ มนุษย์ทุกคนมีความแตกต่างกันทั้งทางสรีระ สติปัญญาและจิตใจ เราจึงจำเป็นจะต้องเข้าใจเขา ไม่ว่าจะเป็นจุดเด่น จุดด้อย ความรู้ ความสามารถ จริต อุดมการณ์

[5] วิเศษ วิศิษฏ์วิญญู http://www.cpthailand.com.สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2563 .

ความคิด พื้นฐานครอบครัว และอื่นๆ อีกมากมาย การเข้าใจความแตกต่างของมนุษย์ ทำให้เราสามารถเลือกมอบหมายหน้าที่การงานให้ถูกต้องกับคนแต่ละประเภท เป็นการนำเอาความรู้ความสามารถ ความเก่งกาจของเขาออกมาใช้ให้ได้ผลอย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงการมอบหมายงานให้กับคนที่ไม่สามารถทำงานนั้น เพื่อจะได้ไม่เกิดผลลัพธ์อันไม่พึงประสงค์ขึ้นได้ คนที่ได้มีโอกาสทำงานในสิ่งที่ตนรัก ตนถนัด ย่อมจะทำงานนั้นอย่างมีความสุขและได้ผลงานที่มีคุณภาพ

2. จูงใจ มนุษย์ทุกคนมีความสุขใจหรือความสะดวกใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากน้อยไม่เท่ากัน เราเรียกขอบเขตความสะดวกใจนั้นว่า Comfort Zone เมื่อเราเข้าใจเขาดีแล้ว เราก็จะรู้ว่า Comfort Zone ของเขาว่ามากน้อยเพียงใด และจะดีขึ้นมากถ้าคนเรามี Comfort Zone ที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเวลาผ่านไป ศักยภาพในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะมากขึ้นเรื่อยๆ การจูงใจนี้จึงประกอบด้วย 5 ความกล้า กล่าวคือ กล้าเรียนรู้ กล้าคิด กล้านำเสนอ กล้าทำ และกล้ารับผิดชอบ ปัจจุบันความรู้และวิทยาการต่างๆ ได้ถูกค้นคิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ประกอบกับการปฏิบัติงานให้สัมฤทธิ์ผลมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น จำเป็นจะต้องใช้ความรู้ที่ผสมผสานกันหลายแขนง (Multidisciplinary Knowledge) วิศวกรอาจจะต้องใช้ความรู้ด้านบัญชีการเงินหรือวิทยาศาสตร์อาหารเพิ่มเติม นักการตลาดอาจจะต้องใช้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มเติม เป็นต้น การจูงใจให้กล้าที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองไม่ถนัด จะทำให้วันหนึ่งสิ่งนั้นกลายเป็นสิ่งที่รู้และถนัดขึ้นมาได้ ขอบเขตความสะดวกใจในความรู้ก็จะกว้างใหญ่ขึ้น รู้มากก็มีวัตถุดิบในการคิดมาก เราก็จูงใจให้เขากล้าคิด และกล้าที่จะนำความคิดนั้นมาแลกเปลี่ยนกับคนอื่นในองค์กร ความคิดนั้นอาจเอื้อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับผู้อื่นก็ได้ เมื่อความมั่นใจในสิ่งที่คิดมีมากขึ้น ขอบเขตความสะดวกใจในการนำเสนอก็ใหญ่ขึ้น และก็จะพัฒนาจากความกล้าเสนอไปสู่ความกล้าทำและกล้ารับผิดชอบในที่สุด เราจำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้เขาได้เกิด 5 ความกล้านี้ ผลลัพธ์อาจมีถูกมีผิดได้ ถูกเป็นพลังใจ ผิดเป็นครู และจะถูกนำไปแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป แต่จะต้องไม่ถูกนำมาเป็นอุปสรรคปิดกั้นความกล้านี้ไป

3. สานใจ ในองค์กรประกอบด้วยคนจำนวนมาก มีหน้าที่แตกต่างกันไป หากได้นำเอาความรู้ความสามารถของแต่ละคนมาเกื้อกูลกันจะเกิดพลังขึ้นอย่างมาก ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ด้วยการจัดการทีมงานข้ามสายงานที่มีเป้าหมายร่วมกัน นอกจากการทำงานเป็นทีมโดยมีงาน เป็นตัวสานใจแล้ว เรายังสามารถใช้ ความชอบ ที่เหมือนกันของแต่ละคนมาเป็นตัวสานใจโดยผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ คนที่ชอบเล่นดนตรี เมื่อเราจัดให้มีชมรมดนตรี มีเครื่องดนตรีครบครัน พวกเขาเหล่านั้นก็จะมารวมตัวกันเล่นดนตรีในเวลาที่เว้นว่างจากการทำงานได้ คนใดคนหนึ่งอาจมีหลาย ความชอบ ก็อาจร่วมกิจกรรมกับคนได้หลายกลุ่ม จึงเป็นการขยายขอบข่ายการสานใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การทำงานเป็นทีมและการทำกิจกรรมร่วมกันยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการ เข้าใจ และการจูงใจ ใน 2 ข้อแรกเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันไปกับคนอื่นๆ อีกด้วย

4. ได้ใจ องค์กรที่มีความยั่งยืนจะต้องเป็นองค์กรที่มีชีวิต มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และแน่นอนว่าในทุกช่วงเวลาที่ผ่านไปจะมีอุปสรรคอยู่บ้าง แต่สิ่งที่จะยึดเหนี่ยวให้ทุกคนในองค์กรร่วมแรงร่วมใจในการฝ่าฟันอุปสรรคเหล่านั้นไปได้ มีทุกข์ร่วมต้าน มีสุขร่วมเสพ ก็ด้วยใจที่ “รักและผูกพัน” ต่อองค์กรเสมือนครอบครัวเดียวกัน ผู้

อาวุโสมากกว่าจะต้องมีความเมตตา ผู้อาวุโสน้อยกว่าจะต้องมีความนับถือ โดยทุกๆคน เป็นแบบอย่างที่ดี(Role Model) ต่อกันและกันหลัก 4 ใจนี้ มีเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิผลนั่นก็คือการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในองค์กร การสื่อสารภายในองค์กรเราทำได้หลายช่องทาง และหลายสื่อ อาทิ การติดประกาศ วิทยุเสียงตามสาย Digital Signage เว็ปไซต์ การประชุม การสัมมนา เป็นต้น รวมถึงการใช้ห้องสนทนาในระบบสื่อสารบนสังคมออนไลน์ต่างๆ ทั้งนี้ การสื่อสารทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเข้าใจร่วมกันในองค์กร ตั้งแต่ปรัชญาในการดำเนินธุรกิจ ค่านิยมองค์กร วิสัยทัศน์ เรื่อยมาจนถึงส่วนที่ย่อยที่สุดในระดับบุคคลที่ทุกคนจะทราบถึงบทบาท หน้าที่ และ KPI ของตนเองในด้านของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็สำคัญยิ่งเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงต่างๆในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นวิทยาการ เทคโนโลยี ระเบียบการค้าโลก สภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและอื่นๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็วมากขึ้น ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งท้าทายขององค์กร ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ในอดีตวิทยาการต่างๆ อาจใช้เวลาถึง 20 ปี ในการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่เพื่อมาทดแทนของเดิมที่ใช้อยู่ แต่ในปัจจุบัน วิทยาการใหม่ๆ อาจมีอายุเพียง 20 เดือนและในอนาคตอาจมีวิทยาการใหม่ๆ เกิดขึ้นทุก 20 สัปดาห์ ก็เป็นไปได้ คนที่ไม่ได้รับการพัฒนาและเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะเกิดช่องว่างที่กว้างขึ้นเรื่อยๆ จนไม่สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสิ่งต่างๆรอบตัวได้ นอกเหนือจากนั้นการเปิดกว้างของตลาดแรงงานในสังคมโลกก็มากขึ้นเรื่อยๆ ดังจะเห็นว่าในปี 2558 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(AEC) ก็เปิดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีระหว่าง ประเทศสมาชิก และในอนาคตอาจมีการขยายเขตเศรษฐกิจให้กว้างใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ในที่สุดวันหนึ่งข้างหน้าโลกที่ไร้พรมแดนอาจเป็นจริงก็ได้ แรงงานในทุกส่วนของโลกอาจมีการเคลื่อนย้ายเสรีไปได้ทุกแห่งหนการเตรียมพร้อมต่อการเปิดกว้างนี้ จึงไม่เพียงแต่จำเป็นต้องรู้ภาษาโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารให้เข้าใจกันแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขของคนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา เหล่านี้เป็น soft skill ที่ท้าทายขององค์กรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตข้างหน้าไม่มีใครไม่ทำงานร่วมกับคนไม่ว่าจะเป็นเพียงคน 2 คนหรือคนหมู่มาก เราต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อให้ผลลัพธ์ของงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ หากคนหนึ่งเดินเร็ว อีกคนหนึ่งเดินช้า นั่นหมายถึงเราอาจต้องการพัฒนา (HRD) หากคนหนึ่งตัวสูงเอื้อมถึง อีกคนหนึ่งตัวเตี้ยเอื้อมไม่ถึง เราอาจต้องการการจัดการ (HRM) งานบุคคลเป็นงานที่ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ผมจึงเชื่อว่าผู้บริหารทุกคนต้องเป็น HR Manager ในตัวคนเดียวกันด้วย

หลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญหลายประการ แล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์กรที่นำมาใช้ หลักการที่มีผู้นำไปใช้เสมอคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมุ่งฉันทามติ การมีสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส การตอบสนอง ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกันและการคำนึงถึงคนทุกกลุ่มหรือพหุภาคีและการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม (ถวิลวดี บุรีกุล ,2558 : 7)

หลักธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบ 6 ประการดังนี้

1.หลักนิติธรรม
2.หลักคุณธรรม
3.หลักความรับผิดชอบ
4.หลักความคุ้มค่า
5.หลักความมีส่วนร่วม
6.หลักความโปร่งใส

หลักของนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย การออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นกรอบและกติกาของสังคม ถ้าผู้มีอำนาจในระบบราชการ ข้าราชการ บุคลากร จะใช้กฎหมายตามอำเภอใจเพื่อประโยชนของตนเองและพวกพองมากกวา เพื่อประชาชนโดยรวม กฎหมาย กฎระเบียบตางๆจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี

หลักคุณธรรม คือการยึดมั่นในคามถูกต้อง มีคุณธรรม เช่น ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน เคารพในสิทธิของผู้อื่น

หลักความรับผิดชอบ คือความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการ รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบชอบต่อประชาชนและสังคม มีความกระตือรือร้นในการทำงาน คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนที่พึงได้รับ

หลักความคุ้มค่า เป็นหลักการสร้างจิตสำนึกของข้าราชการ ของหน่วยงานในการใช้อำนาจที่มีอยู่ให้คุ้มค่า มุ่งหวังเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนปละรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดให้ได้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ลดขั้นตอนในการทำงานและการให้บริการประชาชน เพื่อความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

หลักความมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของภาครัฐได้ การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและประชาชนสามารถเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการบริหารที่เกิดการพัฒนาได้

หลักความโปร่งใส เป็นหลักความโปร่งใสเป็นการสร้างความพึงพอใจในการบริหารงานและการปฏิบัติราชการของรัฐ จากประชาชน ซึ่งในการทำงานของระบบราชการนั้น มีความโปร่งใส ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลนั้นได้ ความโปร่งใสจะแสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพในการบริหารงานราชการของไทย

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้บุคลากรได้เรียนรู้ปรับทัศนคติในการทำงาน และให้มีความชำนาญในการปฏิบัติงานมากขึ้น

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง[6] การดำเนินงานที่จะส่งเสริมให้พนักงานมีความความสามารถ ทัศนคติ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมที่จะรับผิดชอบในตำแหน่งที่สูงขึ้น ทั้งนี้การพัฒนา

---

[6]ดนัย เทียนพุฒ,. **การหารทรัพยากรบุคคลสู่ศตวรรษที่ 21,** พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : นาโกต้า. 2545, หน้าที่, 26.

พนักงานมิได้มีวัตถุประสงค์เพียง เพื่อให้พนักงานมีความรู้ความชำนาญในงานปัจจุบันเท่านั้น แต่มีความมุ่งหมาย เพื่อให้พนักงานได้ก้าวหน้าและเติบโตต่อไปในอนาคตด้วย

ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะครอบคลุมใน 3 เรื่องด้วยกันคือ การฝึกอบรม (training) การศึกษา (education) และการพัฒนา (development) ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร มี 6 ประการ

ช่วยทำให้ระบบ และวิธีการปฏิบัติงานมีสมรรถภาพดียิ่งขึ้นมีการติดต่อประสานงานดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาบุคคลจะช่วยเร่งเร้าความสนใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีความสำนึกรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ช่วยทำให้เกิดการประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงานทั้งนี้เพราะเมื่อบุคคลใดได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดีแล้วย่อมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

ช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดความเสียหายต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำงานแบบลองถูกลองผิดอีกด้วย

ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ในการตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน ในกรณีที่มีบุคลากรเข้าทำงานใหม่ หรือเข้ารับตำแหน่งใหม่ในหน่วยงาน

ช่วยกระตุ้นบุคลากรต่างๆ ให้ปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การงาน ทั้งนี้ เพราะโดยทั่วไปแล้ว เมื่อมีการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งใดๆ ในองค์การก็ตาม มักจะคำนึงถึงความรู้ความสามารถที่บุคคลนั้นจะสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งที่ได้รับการเลื่อนขึ้นได้ ซึ่งผู้ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมมีโอกาสมากกว่าผู้ที่มิได้เข้ารับการพัฒนา

ช่วยทำให้บุคคลนั้นๆ มีโอกาสได้รับความรู้ ความคิดใหม่ๆ ทำให้เป็นคนทันสมัยทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ

ขั้นตอนการพัฒนาบุคลากร มี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

การสำรวจความต้องการ
การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากร
การกำหนดรูปแบบในการพัฒนาบุคลากร
การดำเนินการพัฒนา
การประเมินผล

นอกจากนี้ รูปแบบวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น มีรูปแบบที่หลากหลายในการพัฒนา การเลือกใช้รูปแบบใด เวลากับบุคลกรระดับใด ผู้บังคับบัญชาต้องพิจารณาอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด รูปแบบที่สำคัญได้แก่

การศึกษาในสถาบันการศึกษา
การฝึกอบรมก่อนหรือในขณะปฏิบัติงาน
การปฐมนิเทศผู้ปฏิบัติงานใหม่
การสอนแนะนำงาน
การฝึกปฏิบัติหรือการดูงาน
การประชุมสัมมนา
การย้ายสับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่ง

การมอบหมายภารกิจใหม่ๆ
การเลื่อนตำแหน่ง
กิจกรรมอื่นๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ยุคไทยแลนด์ 4.0

สิ่งที่ท้าทายความสามารถ คือ ความสามารถถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาใหม่ภายใต้บทบาทสำคัญ 1. การทำความรู้จักกับการเปลี่ยนแปลงที่ไร้พรมแดน โลกกำลังอยู่ในยุคของเทคโนโลยีและข่าวสาร ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนแล้วจึงกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีที่จะนำมาใช้ในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องอาศัยการวางแผนการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์แล้วจึงนำไปปฏิบัติตามแผนที่ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกคนในองค์กร. การเป็นนักคิด นักพัฒนาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ไทยแลนด์ 4.o ที่จะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต้องสร้างทีมงานที่มีประสิทธิผลสูง (Highly Effective Team Building) การแก้ปัญหา (Problem Solving) การวางแผน (Planning Project) การกำกับการ ปฏิบัติงาน (Performance Monitoring) และการสื่อสารที่ดี (Communication and Climate set) การสร้างสัมพันธ์ (Relationship Building up) และการสอนงาน (Coaching) การสร้างสังคม (Social) และการติดสินใจ (Decision Making) การกระตุ้นจูงใจ (Motivational) การคิดเชิงสะท้อน (Reflective Thinking) และการจัดการตนเอง (Self - Management) การใช้เทคโนโลยี (Technological) การเรียนการสอน (Pedagogical) รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) [7]

การพัฒนาที่ยั่งยืน: การพัฒนายุคไทยแลนด์ 4.0

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกลไกการตลาด ก่อให้เกิดการเติบโต การผลิต การบริโภคที่เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณ ดังนั้น การที่มนุษย์ยังคงใช้แนวทางพัฒนาแบบเก่าซึ่งไม่คำนึงถึงข้อจำกัดในการพัฒนา อันหมายถึง ข้อจำกัดด้านสภาพความสามารถที่จะรองรับการบริโภค และการใช้ประโยชน์จากโลก และเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่จะนำมาบริโภค และใช้ประโยชน์หมดลง อีกไม่นานทุกชีวิตบนโลกจะต้องจบสิ้น เพราะมนุษย์จะไม่สามารถอาศัยอยู่บนโลกได้อีกต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดเพื่อป้องกันมิให้โลกต้องเดินไปสู่จุดจบ

มาตรการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

[7] แหล่งออนไลน์: พรชัย เจดามาน : http://www.kroobannok.com (สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม.2563)

ความล้มเหลวของการพัฒนาแบบดั้งเดิมที่ผ่านมา นอกจากจะทำลายสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณแล้ว ยังพบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศ ได้สร้างปัญหาให้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมหาศาล เนื่องจากรัฐบาลไม่รับผิดชอบไม่ฉับไวต่อการตอบสนองความต้องการของประชาชน ระบบราชการมีคอร์รัปชันสูง ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีความโปร่งใส ฯลฯ
นานาชาติจึงได้ประชุมร่วมกันเพื่อแสวงหาแนวคิดที่เป็นกลางที่สุดมาเยียวยา ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ผลสรุปที่ได้คือ ทั่วโลกควรปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเสียใหม่ โดยจะต้องยกเลิกการพัฒนาซึ่งรัฐเป็นผู้ชี้นำและออกคำสั่งแต่เพียงฝ่ายเดียว ในลักษณะ รัฐประชาชาติ (Nation State) โดยปรับเปลี่ยนเป็น ประชารัฐ (Civil State) ซึ่งเป็น “ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างรัฐกับประชาชนในลักษณะที่เป็นประชาสังคม

ประชาสังคม หรือ Civil Society คือ การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความริเริ่มของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยทุกฝ่ายในสังคมต่างให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน คำว่า ประชารัฐ จึงหมายถึง รัฐซึ่งมีรัฐบาล เอกชน และประชาชนร่วมมือกันในทุกเรื่องที่เป็นสาธารณะ นั่นเอง

ดังนั้น การที่แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนจะสำเร็จลงได้หรือไม่อย่างไรนั้น ทุกประเทศจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และที่สำคัญ รัฐบาลในหลายๆ ประเทศจะต้องปรับเปลี่ยนมุมมองเสียใหม่ จากที่เคยมองว่ารัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน รัฐบาลจึงสามารถควบคุมและครอบงำประชาชนให้ปฏิบัติตามคำสั่งได้ มาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในระดับการร่วมรับรู้การตัดสินใจขององค์กรของรัฐ และในระดับการร่วมตัดสินใจ และจะต้องมีการตกลงกันให้ชัดเจนว่าสัดส่วนของบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนานั้นควรจะเป็นลักษณะใด หรือที่เรียกว่า “ประชารัฐ” นั่นเอง และเพื่อให้การพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถแทรกเข้าไปในทุกส่วนของสังคมโลก เมื่อเริ่มต้นทศตวรรษที่1980 องค์การสหประชาชาติ จึงเสนอให้ประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบความล้มเหลวในการพัฒนาตามที่กล่าวมาข้างต้น เร่งปฏิรูประบบเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการปฏิรูปการเมือง การบริหาร การศึกษา การขจัดและลดความยากจน การส่งเสริมให้มีการบูรณาการทางการผลิต ทางการเกษตร การสร้างงาน ที่พอเพียงกับการเติบโตของประชากร การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และการลดอัตราการขยายตัวของประชากร ฯลฯ โดยนำระบบการจัดการที่ดี มาใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้การพัฒนามีภาพของอนาคตที่เป็นรูปธรรม

บทสรุป

หากนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จะเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์การ และพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ในองค์การและเกี่ยวข้องผูกพันทุกขั้นตอนของการบริหารงาน นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติ การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการปฏิบัติงาน ซึ่งงานในแต่ละหน้าที่นั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือสมาชิกในองค์การ 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1.ก่อนปฏิบัติงาน ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องวางแผน สรรหา และจูงใจบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เข้ามาร่วมปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานด้านนี้จำเป็นต้องรู้ และเข้าใจถึงกลุ่มเป้าหมายที่องค์การต้องการ เพื่อให้เข้ามาร่วมงานด้วยความเหมาะสมต่อไป

2.ขณะปฏิบัติงาน หลังจากสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาร่วมงานกับองค์การแล้ว ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังจำเป็นต้องธำรงรักษาให้บุคคลากรขององค์การมีคุณภาพ มีชีวิตการปฏิบัติงานที่ดี มีความศรัทธา และจงรักภักดีต่อองค์การ โดยคำนึงถึงผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นธรรม จึงจะสามารถดึงดูดความสนใจบุคลากรที่ดีเข้ามาร่วมปฏิบัติงานได้

3.หลังการปฏิบัติงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ไม่ได้มุ่งหวังผลเพียงได้บุคลากรเข้ามาและปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายเท่านั้น ภาระงานอีกหน้าที่หนึ่งที่ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องให้ความเอาใจใส่เช่นเดียวกัน คือ การดูแลบุคลากรหลังเกษียณอายุ หรือ บุคลากรที่มีความจำเป็นต้องลาออกจากงานก่อนเวลา ด้วยความจำเป็นบางประการ โดยองค์การจะต้องจัดเตรียมความพร้อมให้บุคลากรได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมหลังออกจากงาน อาจจะเป็นเรื่องเงินบำเหน็จ บำนาญ เงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และผลตอบแทนในรูปอื่นๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่มีความสุขได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ก.หนังสือ

ดนัย เทียนพุฒ,. **การหารทรัพยากรบุคคลสู่ศตวรรษที่ 21,** พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : นาโกต้า. 2545..

ธัญญา ผลอนันต์, การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล : **แนวทางสร้างความพึงพอใจแก่พนักงาน**. กรุงเทพฯ : อินโนกราฟฟิกส์ ,2546, หน้าที่ 17.

พะยอม วงศ์สารศรี, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : คณะ-วิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.,2538, หน้า 2.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) . (2553). ธรรมนูญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทยา เจียรพันธุ์. (2554). หนี้สินเกษตรกรไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุน-การวิจัย.

ข.สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พรชัย เจดามาน : http://www.kroobannok.com สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2563.

วิเศษ วิศิษฏ์วิญญู http://www.cpthailand.com.สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2563 .

ถวิลวดี บรีกุล,(2551), ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่.นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า

คุณสมบัติของครูผู้สอนตามแนวพุทธธรรม
Property of Teachers according to Buddhist

พระมหาถาวร ถาวรเมธี (ภูแผลงทอง)[1]

บทคัดย่อ

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในวงการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและโลก นอกจากนั้นยังเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการสร้างบัณฑิตอย่างมาก บัณฑิตจะมีความคิดที่ดี มีวิธีการวิเคราะห์อย่างถูกต้องและมีระบบระเบียบในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพเชิงวิชาการ เชิงวิชาชีพ ซึ่งควรได้รับการปลูกฝังอบรมจากครูผู้สอน และบุคลิกภาพของครูย่อมส่งผลไปสู่บัณฑิต ครูผู้สอนจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่เหมาะกับความเป็นครู ครูผู้สอนจำเป็นต้องมี “คุณธรรม” คือ ธรรมสำหรับครู เป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับการประกอบอาชีพครู การที่ครูผู้สอนมีคุณธรรม ย่อมนำศิษย์ไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างถูกต้อง แต่ถ้าครูที่ขาดคุณธรรมจะเปรียบเสมือนเรือที่ขาดหางเสือ ย่อมชักนำศิษย์ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ยาก

คำสำคัญ : คุณสมบัติของครูผู้สอน, พุทธธรรม

Abstract

Teachers are the most important person in the field of education. Because it is the person who creates knowledge that will benefit society and the world In addition, it is also a great influence on the creation of graduates. Graduates will have good ideas. Have an accurate method of analysis and a system of work regulations

Keywords: Property of Teachers, Buddhist

[1] นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ครูอาวุโส เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2522 มีข้อความที่เกี่ยวกับลักษณะครูที่ดี 3 ประการ คือ “ความเป็นครูนั้นประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มีคุณค่าสูงหลายอย่าง อย่างหนึ่งได้แก่ **ปัญญา** คือ ความรู้ที่ดีประกอบด้วยหลักวิชาอันถูกต้อง ที่แน่นแฟ้นกระจ่างแจ้งในใจ รวมทั้งความฉลาดที่จะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนกิจที่จะทำ คำที่จะพูดทุกอย่างได้โดยถูกต้อง ด้วยเหตุผลอย่างหนึ่งได้แก่ **ความดี** คือ ความสุจริต ความเมตตากรุณา เห็นใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเสมอหน้า อีกอย่างหนึ่งได้แก่ **ความสามารถ** ที่จะเผื่อแผ่และถ่ายทอดความรู้ความดีของตนเองไปยังผู้อื่นอย่างได้ผล ความเป็นครูมีอยู่แล้ว ย่อมฉายออกให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ด้วย.....ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์ในตัวนอกจากจะมีความดีด้วยตนเองแล้ว ยังจะช่วยให้ทุกคนที่มีโอกาสเข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องบรรลุถึงความดีของความเจริญไปด้วย” [2]

ภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นและสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่สังคม ไม่ให้มองเห็นและจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลสตัณหา ทัศนคติที่ถูกต้องและความ สามารถจัดการดังกล่าวนั้น เกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญา และปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นเองเท่านั้น ผู้อื่นจะนำมายัดเยียดให้หรือบังคับให้เรารับเข้าไว้ไม่ได้ ในเมื่อปัญญาต้องเกิดจากความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลเอง ภารกิจของผู้สอนจึงเป็นเพียงผู้ชี้นำทางหรือเปิดโอกาส ช่วยให้ผู้เรียนดำเนินเข้าสู่ปัญญา สิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้สอนที่ดีจะทำได้ก็คือ ตั้งใจช่วยเหลือ พยายามสรรหาอุบาย กลวิธี และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด เรียกว่าทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร[3]

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในวงการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและโลก นอกจากนั้นยังเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการสร้างบัณฑิตอย่างมาก บัณฑิตจะมีความคิดที่ดี มีวิธีการวิเคราะห์อย่างถูกต้องและมีระบบระเบียบในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพเชิงวิชาการ เชิงวิชาชีพ ซึ่งควรได้รับการปลูกฝังอบรมจากครูผู้สอนและบุคลิกภาพของครูย่อมส่งผลไปสู่บัณฑิตดังคำกล่าวของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ที่ว่า **“อยากรู้ว่าตัวครูเป็นฉันใด จงดูได้จากศิษย์ที่สอนมา”**[4]

---

* นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] กรมวิชาการ, **ประทีปแห่งการศึกษา : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสด้านการศึกษา**, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา ลาดพร้าว, 2540), หน้า 10.

[3] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พิมพ์ครั้งที่ 6 , **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2546), หน้า 10.

[4] ม.ล.ปิ่น มาลากุล. อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, เส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553), หน้า 10-14.

ดังนั้น ครูจึงเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่บุคคลในวิชาชีพนี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะ เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกศึกษา อบรมมาโดยเฉพาะ เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกวิธีปฏิบัติงานที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ครูต้องมีการฝึกฝนด้านการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การที่ครูสามารถปฏิบัติงานการสอนได้ดีขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานศาสตร์ว่าด้วยการสอนกับศิลปะของการสอนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการสอนสูงสุด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงพระปรีชาสามารถยอดเยี่ยมในการอบรมสั่งสอน และประสบความสำเร็จในการสอนอย่างสูงสุด พระนามอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า ที่ปราชญ์ได้ขนานนามถวาย และพุทธศาสนิกชนนิยมกล่าวเรียกกันเสมอ คือคำว่า “พระบรมศาสดาหรือพระบรมครู” เพราะทรงเป็นเหมือนผู้นำหมู่คือผู้นำหมู่เกวียน ย่อมนำหมู่เกวียนข้ามที่กันดาร ข้าม คือ ข้ามขึ้น ข้ามออก ข้ามพ้นที่กันดารเพราะโจร ที่กันดารเพราะสัตว์ร้าย ที่กันดารเพราะอดอยาก ที่กันดารเพราะขาดน้ำ ได้แก่ ให้ถึงถิ่นที่ปลอดภัยฉันใด พระผู้มีพระภาคผู้ทรงนำหมู่ ย่อมทรงนำหมู่สัตว์ข้ามที่กันดาร ข้าม (คือ ข้ามขึ้น ข้ามออก ข้ามพ้น) ที่กันดารเพราะความเกิด ฉันนั้นเหมือนกัน

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าในทางพระพุทธศาสนานั้น คุณธรรมของครูถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ครูผู้สอนจำเป็นต้องมี “คุณธรรม” คือ ธรรมสำหรับครู ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับการประกอบอาชีพครู การที่ครูผู้สอนมีคุณธรรม ย่อมนำศิษย์ไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างถูกต้อง แต่ถ้าครูที่ขาดคุณธรรมจะเปรียบเสมือนเรือที่ขาดหางเสือ ย่อมชักนำศิษย์ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ยาก ครูสอนที่มีคุณธรรมเปรียบเสมือนนักเดินทางที่มีแผนที่ ย่อมพาตนเองและผู้เดินตามไปสู่จุดปลายทางได้อย่างรวดเร็ว ไม่หลงทาง และโดยสวัสดิภาพ ส่วนครูที่ไม่มีคุณธรรมย่อมเหมือนกับนักเดินทางที่ไม่มีแผนที่ ย่อมไม่รู้เส้นทางที่จะไป ย่อมนำพาตนเองและผู้เดินตามออกนอกเส้นทาง ย่อมไปสู่จุดหมายปลายทางได้ยากหรืออาจจะไม่สามารถถึงจุดหมายปลายทางได้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสอน

1.1 หลักพื้นฐานในการสอน

การในการดำเนินงานใดก็ตาม จำเป็นต้องมีหลักการเป็นเครื่องยึดถือ เพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ในการสอนก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีหลักการสอน เพื่อให้งานการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตรงตามจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น หลักการสอนจึงเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เป็นครู แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคและการสอนเฉพาะของตน แต่ก็จะยึดหลักการพื้นฐานเดียวกัน ในเรื่องของหลักการพื้นฐานสำหรับการสอนนี้มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้หลายด้าน อาทิ

ทองคูณ หงส์พันธุ์[5] ได้กล่าวถึงหลักการสอน โดยได้ให้หลักการสอนโดยกล่าวไว้เป็นบัญญัติ 20 ประการของการสอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง	2) วางแผนการสอนอย่างดี
3) มีกิจกรรมทำอุปกรณ์	4) สอนจากง่ายไปหายาก
5) วิธีสอนหลายหลากมากชนิด	6) สอนให้คิดมากกว่าจำ
7) สอนให้ทำมากกว่าท่อง	8) คล่องเรื่องสื่อสาร
9) ต้องชำนาญการจูงใจ	10) อย่าลืมใช้จิตวิทยา
11) ต้องพัฒนาอารมณ์ขัน	12) ต้องผูกพันห่วงหาศิษย์
13) เฝ้าตามติดพฤติกรรม	14) อย่าทำตัวเป็นทรราช
15) สร้างบรรยากาศไม่น่ากลัว	16) ประพฤติตัวตามที่สอน
17) อย่าตัดทอนกำลังใจ	18) ใช้เทคนิคการประเมิน
19) ผู้เรียนเพลินมีความสุข	20) สนุกกับนักเรียน

ชัยยง พรหมวงศ์[6] ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการสอนไว้ 4 ประการ คือ

1. หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ด้านทักษะการสอน และด้านการแก้ปัญหาการสอน

2. หลักการวางแผนและเตรียมการสอน ได้แก่ การเตรียมเขียนแผนการสอน ผลิตสื่อเตรียมแบบทดสอบ และซ้อมสอน

3. หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง ฯลฯ

4. หลักการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การสอน การสร้างและใช้เครื่องมือประเมิน การตีความหมาย และรายงานผลการประเมิน

จากหลักการสอนที่ยกมากล่าวข้างต้น พิจารณาได้ว่าเป็นหลักการให้แนวทางแก่ผู้สอนทั้งด้านการเตรียมตัวก่อนสอนการจัดการเรียนการสอนการประเมินผลหลังการสอนซึ่งทั้งหมดนี้สามารถนำมาประเมินสรุปเป็นหลักฐานในการสอนที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึง ได้แก่

1. ก่อนการสอน ผู้สอนต้องเตรียมการสอนในหัวข้อต่อไปนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตร คู่มือครู และเอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ เพื่อจัดทำแผนการสอน

---

[5] ทองคูณ หงส์พันธุ์, **สอนดีต้องมีหลัก : บัญญัติ 20 ประการของการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : แสงสว่างการพิมพ์, 2542), หน้า 9.

[6] ชัยยง พรหมวงศ์, การวางแผนการสอน, ใน **เอกสารการสอนชุด วิชาประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 1-8**, พิมพ์ครั้งที่ 7 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525), หน้า 35-39.

1.2 ศึกษาผู้เรียนให้ทราบถึงความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์เดิม ความสามารถ ความสนใจ ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการเตรียมการสอน

1.3 เขียนแผนการสอนให้มีครบทุกข้อได้แก่

ก. จุดประสงค์การสอน

ข. เนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียน

ค. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ง. สื่อการเรียนการสอ

จ. การวัดผลประเมินผล

1.4 เตรียมสื่อการเรียนการสอน เอกสารหรือข้อทดสอบ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ให้พร้อมก่อนสอน

2. ขณะที่สอน ผู้สอนดำเนินการสอนโดยคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

2.1 ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่วางแผนไว้ในแผนการสอน

2.2 ใช้ทักษะการสอนที่เหมาะสม เช่น การอธิบาย การใช้วาจา กิริยาท่าทาง การเขียนกระดานดำ ฯลฯ

2.3 ใช้เทคนิควิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด โดยใช้วิธีสอนหลายรูปแบบ และดำเนินการสอนอย่างเป็นกระบวนการ

2.4 เน้นการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2.5 การใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับบทเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้

2.6 ใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ให้ถูกต้อง เช่น การเสริมกำลังใจ การจูงใจ การฝึกหัด การให้งานตามความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคล การสอนจากง่ายไปหายาก ฯลฯ

2.7 สร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ เช่น ห้องเรียนสะอาด สว่าง กว้างขวาง ครูผู้สอนใจดี ไม่เข้มงวดดุดัน ฯลฯ

2.8 ใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

3. หลังการสอน ผู้สอนควรดำเนินการดังนี้

3.1 พิจารณาผลการเรียนการสอนว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ถ้ามีเพียงส่วนน้อยที่ไม่บรรลุ ควรได้จัดสอนซ่อมเสริมให้ แต่ถ้ามีผู้เรียนจำนวนมากที่ไม่บรรลุ แสดงว่าการสอนตลอดจนการวางแผนการสอนมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

3.2 ปรับปรุงแก้ไขโดยหาสาเหตุที่เกิดข้อบกพร่องแล้วแก้ไขที่จุดบกพร่องนั้น

หลักพื้นฐานในการสอนทั้ง 3 ข้อนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สอน ถ้าผู้สอนมีหลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐาน จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติจริง ย่อมช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้

2. **ความหมายและประเภทผู้สอนตามแนวพุทธ**

คำว่า **"ผู้สอน"** เทียบเคียงได้กับศัพท์ว่า สัตถุ (สัตถา) ในภาษาบาลี และ ศาสตฤ (ศาสดา) ในภาษาสันสกฤต แต่ในภาษาไทยมักจะเทียบกับคำว่า ครุ (บาลี), คุรุ (สันสกฤต) หรือ ครู

ในแง่ของนิรุกติศาสตร์ขอบเขตผู้สอน อาจพิจารณาได้จากภาษาที่ใช้สื่อสารกันอยู่ในชีวิตประจำวันได้แก่คำว่า ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ธรรมกถึก กัลยาณมิตร และทูต ดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนธรรม ผู้สอน คือ ครูผู้ทำหน้าที่ บทบาทในการสั่งสอนอบรมตามลักษณะของ "สาร" อันเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาในการสื่อสาร มีพระบาลี ที่พระผู้มีพระภาคทรงแต่งตั้งท่านพระอานนท์เป็นครูสอนธรรม ให้แก่สตรีฝ่ายในของพระเจ้าปเสนทิโกศล ดังข้อความว่า "อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ เตนหานนฺท รญฺโญ ธมฺมํ วาเจหีติ.[7] แปลว่า : ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า "ดูกรอานนท์ ถ้าเช่นนั้นเธอจงสอนธรรมแก่ฝ่ายในของพระเจ้าแผ่นดิน"

2. ผู้สอนการแสดงละเล่น มีข้อที่กล่าวถึงครูผู้สอนฟ้อนรำ ผู้สอนกระโดดไม้สูง ผู้สอนการเล่นจำอวด ผู้สอนการเล่นกลอง เป็นต้น ดังข้อความว่า "โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีถุลลนันทาให้ของเคี้ยวของบริโภคแก่พวกครูฟ้อนรำบ้าง แก่พวกฟ้อนรำบ้างแก่พวกโดดไม้สูงบ้าง แก่พวกจำอวดบ้างแก่พวกเล่นกลองบ้างด้วยมือของตน ..."

3. เจ้าลัทธิ เจ้าลัทธิ คือ ผู้ที่ตั้งตัวเป็นผู้รู้แล้วเที่ยวสั่งสอนคนอื่นตามความเชื่อ ค่านิยม และประสบการณ์ของตนๆ ในสมัยโบราณจ้าลัทธิทั้ง 6 เรียกว่า ครู มีข้อความว่า " ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เป็นลาภของชนชาวอังคะและมคธเขาหนอ ชาว อังคะและชาวมคธได้ดีแล้วหนอ ที่สมณพราหมณ์ผู้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มียศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนเป็นอันมากสมมติกันว่าดี เข้าไปจำพรรษายังกรุงราชคฤห์แล้ว คือ ครูปูรณกัสสปะ ผู้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มียศ เป็นเจ้าลัทธิชนเป็นอันมากสมมติกันว่าดี ครูมักขลิโคสาล... ครูอชิตเกสกัมพล... ครูปกุทธกัจจายนะ... ครูสญชัยเวลัฏฐบุตร ... ครูนิครนถ์นาฏบุตร ...

แม้พระสมณโคดมผู้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มียศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนเป็นอันมากสมมติกันว่าดี พระองค์ก็เสด็จเข้าจำพรรษายังกรุงราชคฤห์."[8]

4. พระอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์ คือผู้เพ่งโทษน้อยใหญ่ และเป็นผู้ปกครองคอยดูแลผิดและชอบ ทำหน้าที่ฝึกสอนอบรมให้การศึกษาต่อไป ดังพระวินัยว่า "ถ้าประสงค์จะเรียนบาลี พึงขอให้อุปัชฌายะแสดงบาลีขึ้น ถ้าประสงค์จะสอบถามอรรถกถา พึงสอบถาม"[9]

---

[7] วิ.มหา.(บาลี) 2/495/392.

[8] ม.ม.(ไทย) 13/238/280-281.

[9] ดูรายละเอียดใน วิ.ม.(บาลี) 4/78/109.

5. อาจารย์ ผู้สั่งสอนวิชาความรู้ ผู้ฝึกหัดอบรมมารยาท แบ่งย่อยออกเป็น 4 ประเภท คือปัพพชาจารย์ (อาจารย์ในบรรพชา) , อุปสัมปทาจารย์ (อาจารย์ในอุปสมบท) , นิสสยาจารย์ อาจารย์ผู้ให้นิสัย) , และอุทเทสาจารย์ (อาจารย์ผู้สอนธรรม) ,

6. กัลยาณมิตร ท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ เพื่อนที่ดีมิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงนับกล่าวคือมีคุณลักษณะของความเป็นครู

7. ธรรมกถึก ผู้แสดงธรรม คือผู้บอกหลักการ วิธีการ และผลดีผลเสียของการประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น บุคคลเช่นนี้ต้องมีคุณลักษณะที่ดีด้วย จึงจะเรียกว่าเป็นนักเทศก์

8. ทูต ผู้ที่ทำหน้าที่ หรือ เป็นตัวแทนไปประกาศหลักคำสอนทางศาสนา ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะของทูต หรือของนักเผยแผ่ ได้แก่ผู้สอนนั้นเอง

โดยสรุปผู้สอนคือครู และคุณลักษณะของครู ได้ปรากฏหลักฐานในพระบาลีพระไตรปิฎก แต่ทรงแสดงไว้ในคำที่เป็นไวพจน์ คือ กัลยาณมิตร อุปัชฌาย์ อาจารย์ ทูต แม้ว่าคำตอบเหล่านี้จะมีเกณฑ์และคำอธิบายที่แตกต่างกัน อีกทางหนึ่งถือได้ว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน หรือตัวบ่งชี้ภูมิธรรมภูมิปัญญาของสังคมในแต่ละยุคสมัยด้วย

3. **คุณสมบัติของผู้สอน**

การสร้างคุณธรรมหรือครุธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งความเป็นจริงนั้น “คุณธรรม” คือ ธรรมสำหรับครู พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) หรือที่รู้จักในนามท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านได้กล่าวว่า **“ธรรม”** คือ หน้าที่ ผู้ที่มีธรรมะคือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างดีแล้ว ครุธรรมจึงเป็น **“หน้าที่ของครู ก็คือการอบรม สั่งสอนศิษย์”** แต่การอบรมสั่งสอนศิษย์ของครูแต่ละคนก็มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพราะความเป็นจริงนั้น ครูมิได้สอนแต่หนังสืออย่างเดียว แต่ต้องสอนคนให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ด้วยการที่ครูจะปฏิบัติหน้าที่ของครูอย่างเต็มศักดิ์ศรีและเต็มความภาคภูมิได้นั้น ครูจำเป็นต้องมีหลักยึดเพื่อนำตนไปสู่สิ่งที่สูงสุดหรือเป็นอุดมคติของอาชีพ นั่นก็คือการมีอุดมการณ์ครู อุดมการณ์ครู มีหลักการที่จะยึดไว้ประจำใจทุกขณะที่ประกอบภารกิจของครูมีอยู่ 5 ประการ คือ **เต็มรู้ เต็มใจ เต็มเวลา เต็มคน เต็มพลัง**

1 เต็มรู้ คือ มีความรู้บริบูรณ์ ด้วยความรู้ 3 ประการคือ

1.1 ความรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพ ครูจะต้องแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมให้ผู้เรียน เรียนอย่างครบถ้วนเหมาะสมตามระดับความรู้นั้น

1.2 ความรู้ทางโลก นอกเหนือจากตำราวิชาการ ครูควรแสวงหาความรู้รอบตัวด้านอื่น ๆ ให้บริบูรณ์โดยเฉพาะความเป็นไปของระเบียบ ประเพณี สังคม วัฒนธรรม

1.3 ความรู้เรื่องธรรมะ ครูที่มีความรู้ด้านธรรมะ จะสามารถหยิบยกเรื่องธรรมะมาเป็นอุทาหรณ์ สำหรับสั่งสอนศิษย์ได้ เช่น จะสอนให้ศิษย์ประสบผลสำเร็จด้านการศึกษาเล่าเรียนได้ดี ก็ยกหัวข้อธรรมะอย่างอธิบาท 4 คือ (1) พอใจในการศึกษา รักและสนใจในวิชาที่ตนเรียน (2) มีความเพียรที่จะเรียนไม่ย่อท้อ (3) เอาใจใส่ในบทเรียนการบ้าน รายงาน (4) หมั่นทบทวนอยู่เสมอ เป็นต้น

1.2 เต็มใจ คือ ความมีใจเป็นครู

พุทธศาสนาถือว่า “ใจนั้นและเป็นใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากใจทั้งนั้น” คนจะเป็นครูที่มีอุดมการณ์ต้องสร้างใจที่เต็มบริบูรณ์ด้วยการ **มีใจเป็นครู** การทำใจให้เต็มมีความหมาย 2 ประการ คือ

2.1 ใจครู การทำใจให้เต็มบริบูรณ์ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ (1) รักอาชีพ ครูต้องมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ เห็นว่าอาชีพครูมีเกียรติ มีกุศล ได้ความภูมิใจ แสวงหาวิธีสอนที่ดีเพื่อศิษย์ (2) รักศิษย์ มีใจคิดอยากให้ศิษย์ทุกคนมีความสุข และเสียสละเพื่อศิษย์ได้

2.2 ใจสูง ครูควรพยายามทำให้ใจสูงส่ง มีจิตใจที่ดีงามมีข้อที่ลองถามตัวเองได้ เช่น (1) ทำงานอยู่ที่ใด ท่านมักจะด่าว่านินทาเจ้านายแห่งนั้น หรือดูถูกสถาบันหรือเปล่า (2) ท่านมักจะคิดว่าเพื่อน ๆ ร่วมงานของท่านนิสัยไม่ดีส่วนใหญ่หรือเปล่า (3) ทำไมท่าน ก็ทำดี แต่เจ้านายไม่เห็น (4) ทำไมคนอื่น ๆ จึงโง่และเลว (5) ท่านยอมไม่ได้ที่จะให้คนอื่นดีกว่า เพราะท่านคิดว่าท่านดีกว่าคนอื่น (6) ทำไมที่ทำงานของท่านจึงเอาเปรียบท่านและกีดกันท่านตลอด ดังนั้น การทำจิตใจให้สูง ก็คือการที่มองเห็นคุณค่าของมนุษย์โลกและการคิดที่จะสร้างสรรค์ให้โลกมีแต่สิ่งที่ดีงาม ยอมรับข้อดีและข้อเสียของตนเองและคนอื่นไม่คิดว่าตนเองฉลาดหรือเก่งกว่าผู้ใด ไม่คิดว่าตนเองดีกว่าคนอื่น คิดอย่างเป็นธรรมว่าตนเองมีข้อบกพร่องเช่นกัน

1.3 เต็มเวลา คือ การรับผิดชอบ การทุ่มเทเพื่อการสอน

ครูที่มีอุดมการณ์ จะต้องใช้ชีวิตครูอย่างเต็มเวลาทั้ง 3 ส่วน คือ

3.1 งานสอน ครูต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนอย่างเต็มที่ วางแผนการสอนค้นคว้าหาวิธีการที่จะสอนศิษย์ในรูปแบบต่าง ๆ

3.2 งานครู นอกเหนือไปจากการสอน ครูต้องให้เวลาแก่งานธุรการ งานบริหาร บริการและงานที่จะทำให้สถาบันก้าวหน้า

3.3 งานนักศึกษา ให้เวลาให้การอบรม แนะนำสั่งสอนศิษย์เมื่อศิษย์ต้องการคำแนะนำหรือต้องการความช่วยเหลือ

1.4 เต็มคน คือ การพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การพัฒนาตนเองให้เป็นแม่พิมพ์หรือพ่อพิมพ์ที่คนในสังคมคาดหวังไว้สูง ครูจึงจำเป็นที่จะต้องมีความบริบูรณ์ เป็นมนุษย์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม สำรวมกาย วาจา ใจ ให้มีความมั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติงานถูกต้อง หมั่นคิด พิจารณาตนเองเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงตนเองให้มีความบริบูรณ์อยู่เสมอ

1.5 เต็มพลัง คือ การทุ่มเทพลังสติปัญญาและความสามารถเพื่อการสอน

ครูจะต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ทุ่มเทไปเพื่อการสอนวิชาการ ศิษย์ และอุทิศตนอย่างเต็มที่ เพื่อผลงานที่สมบูรณ์นั้น ก็คือการปั้นศิษย์ให้มีความรู้ ความประพฤติงดงามเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม

ครูที่มีหลักยึดครบเต็ม 5 ประการนี้ ย่อมเป็นครูที่มีคุณธรรม ที่พร้อมจะเป็นผู้ชี้ทางแห่งปัญญา ทางแห่งชีวิต และทางแห่งสังคมในอนาคตได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ครูควรสร้างอุดมการณ์ครูเพื่อความก้าวหน้าของสังคมไทย และการพัฒนาวิชาชีพครู[10]

3.1 คุณลักษณะของครูที่ดี

ลักษณะของครูที่ดี มีหลายรูปแบบ มีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ มีบุคลิกภาพดี คือ ลักษณะท่าทางที่สุภาพเรียบร้อย การแต่งกายสะอาด พูดจาไพเราะ และมีลักษณะเป็นผู้นำ มีความรู้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมั่นในตนเอง การสอนดี และปกครองดี มีความประพฤติดี มีมนุษย์ สัมพันธ์ดี ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของครูที่ดี สรุปดังนี้

2.1.1 คุณลักษณะของครูที่ดี 10 ประการ

1. ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่แสดงถึงความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคม และความประพฤติความหวังของตนเอง โดยให้ยึดส่วนรวมเป็นสำคัญ

2. ความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรม หมายถึง การประพฤติที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ หรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดถือหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนและกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์

3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ หมายถึง ความประพฤติที่ ไม่ทำให้เสียเวลาชีวิต และปฏิบัติกิจอันควรกระทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

4. ความสำนึกในหน้าที่และการงานต่าง ๆ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่เอารัดเอาเปรียบและไม่ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่สังคม

5. ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม วิจารณ์และตัดสินอย่างมีเหตุผล หมายถึง ความประพฤติในลักษณะสร้างสรรค์และปรับปรุงมีเหตุมีผลในการทำหน้าที่การงาน

6. ความกระตือรือร้นในการปกครองในระบบประชาธิปไตย มีความรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง ความประพฤติที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือ ในการอยู่ร่วมกันโดยยึดผลประโยชน์ของสังคมให้มากที่สุด

7. ความเป็นผู้มีพลานามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ หมายถึง การรู้จักบำรุงรักษาร่างกายและจิตใจให้สมบูรณ์มีอารมณ์แจ่มใสมีธรรมะอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง

---

[10] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **เส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔-๒๐.

8. ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติเป็นที่พึ่ง ไม่ไหว้วานหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยไม่จำเป็น

9. ความภาคภูมิและการรู้จักทำนุบำรุง ศิลปะวัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองและทรัพยากรของชาติ

10. ความเสียสละ และเมตตาอารี กตัญญูกตเวทีกล้าหาญ และความสามัคคีกัน หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกถึงความแบ่งปัน เกื้อกูลผู้อื่น ในเรื่องของเวลา กำลังกายและกำลังทรัพย์

คุณลักษณะ 10 ประการนี้ เป็นแนวทางและเป้าหมายในการจัดการศึกษา อบรม สั่งสอนนักเรียนของสถานศึกษาทุกระดับและเจ้าหน้าที่ในสถานศึกษาต้องถือปฏิบัติด้วย[11] และจากการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาวิจัยในแง่ของครูดีที่พึงประสงค์ ในสังคมไทยในปัจจุบันของท่าน พุทธทาสภิกขุ (2524) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2542) สุมน อมรวิวัฒน์ (2536) อำไพ สุจริต (2536) กล้วยไม้ ณ อยุธยา (2537) และสิริพร บุญญานันท์ (2537) พบข้อสรุปถึงลักษณะครูที่ดีดังกล่าวมี 3 ด้านดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะ

1. มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และพร้อมที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย ตลอดจนมีความเป็นประชาธิปไตย ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ และสามารถใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

3. มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และสามารถเป็นผู้นำชุมชนได้ สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ภาษา และการวิจัย เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง

4. สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้ คือ

(1) เป็นครูที่เน้นความหลากหลายเพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นหลัก แนะนำผู้เรียนสามารถพัฒนาเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างสรรค์ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

(2) รู้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะการ ศึกษายุคใหม่เป็นการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

(3) เป็นครูที่ต้องไปหานักเรียนมากขึ้นเข้าเยี่ยมชุมชนได้มากขึ้น

---

[11] พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **เส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553), หน้า 10-14.

2. ด้านความรู้

1. มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและระดับท้องถิ่น

2. มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์ และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

3. มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดผลประเมินผล และสามารถประยุกต์ ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้

3. ด้านการถ่ายทอด

1. สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ เพื่อจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นสู่การนำไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

2. สามารถอบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย รวมทั้งรักในความเป็นระบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข

3. สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ และก้าวทันเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถใช้ภาษาสื่อสารกันได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมองกว้าง คิดไกลและมีวิจารณญาณที่จะวิเคราะห์และเลือกใช้ข่าวสารข้อมูลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

5. พัฒนาให้ผู้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆของชุมชน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชุมชน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้

ลักษณะของครูดีพอที่จะสรุปเป็นลักษณะสำคัญ ๆ 3 ด้าน คือ ภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน ดังนี้

1. ภูมิรู้ ได้แก่ ความรู้ความสามารถด้านวิชาการ มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นต้น ภูมิรู้ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครูได้แก่การสอนดีและการปกครองดี สามารถอธิบายได้รวบรัดชัดเจนทำเรื่องยากให้ง่ายได้ ควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย

2. ภูมิธรรม ได้แก่ มีความประพฤติดี กระทำแต่สิ่งที่สุจริต มีจรรยาบรรณ มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตา ยุติธรรมและมานะอดทน

3. ภูมิฐาน ได้แก่ บุคลิกภาพดี แต่งกายสะอาดเรียบร้อย พูดจาไพเราะ น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะของการเป็นผู้นำ นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดีมีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกเพศทุกวัยและทุกชนชั้น

3.2 คุณสมบัติของผู้สอนตามหลักพุทธธรรม

คุณสมบัติของผู้สอนตามหลักพุทธธรรมที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[12] ได้อธิบายว่ามีสาระสำคัญ 2 ประการคือ **บุคลิกภาพ และคุณธรรม** ดังนี้

1. บุคลิกภาพ เป็นคุณสมบัติภายนอก ได้แก่ ความสง่างาม วาจาสุภาพ มารยาทน่าเลื่อมใสความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี มีธรรม 4 ประการคือ รูปัปปมาณิก โฆสัปปมาณิก ธัมมัปปมาณิก และสุวิชชาจรณสัมปันนะ อธิบายได้ดังนี้

1.1 ความสง่างามของรูป เรียกว่า รูปัปปมาณิก รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ คือ ถึงพร้อมด้วยความงดงามด้วยรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาท ผิวพรรณสะอาดผ่องใส มีระเบียบวินัยทางร่างกายที่ดีอารมณ์เบิกบานแจ่มใสใครได้พบเห็นก็จะเป็นมงคลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

1.2 ความงามของเสียงหรืองามเสียง เรียกว่า โฆสัปปมาณิก มีความงดงามในการพูด ในคำพูด การบอกกล่าวด้วยน้ำเสียงที่ดีประเสริฐดุจ “เสียงของพรหม”8 ลักษณะ คือ

(1) วิธสัฏโฐ (ไพเราะ) (2) วิญเญยโย (ชัดเจน)
(3) มัญชุ (นุ่มนวล) (4) สวนีโย (ชวนฟัง)
(5) พินทุ (กลมกล่อม) (6) อวีสารี (ไม่แตกพร่า)
(7) คัมภีโร (ลึกซึ้ง) (8).นีนนาที (ก้องกังวาน)

ผู้สอนต้องบริหารวาจา ให้มีความงามทั้ง 8 อย่าง ต้องรู้จักแต่งเสียง ให้สวยงามเหมาะกับความเป็นครูไม่ประกอบ “วจีทุจริต” นั่นเอง

1.3 ความสง่างามในความรู้และสติปัญญา เรียกว่า **ธัมมัปปมาณิก** บุคลิกภาพทางสติปัญญาเป็นเรื่องของเชาว์ปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยกระบวนการทางพันธุกรรม ครูจึงต้องพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถ เฉลียวฉลาดเป็นนักปราชญ์เปี่ยมด้วยสติปัญญา มีบุคลิกภาพทางสติปัญญาที่ดี ประกอบด้วย “สัปปุริสธรรม 7” คือธรรมของคนดี ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี คือ ธัมมัญญุตา (รู้เหตุ) อัตถัญญุตา (รู้ผล), อัตตัญญุตา (รู้ตน), มัตตัญญุตา(รู้ประมาณ), กาลัญญุตา(รู้กาล), ปุคคลัญญุตา (รู้คน) และปริสัญญุตา (รู้ชุมชน)

---

[12] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พิมพ์ครั้งที่ 6, **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2546), หน้า 10-14.

1.4 ความประพฤติดี หรือ ตามหลักธรรมของการเป็นครูดี ของวัฒนธรรมไทยที่ถือว่าครูที่ดีจะต้องมีหลักธรรม 3 สุ ได้แก่ **สุวิชาโน** คือ เป็นผู้มีความรู้ดี **สุสาสโน** คือ เป็นผู้สอนดี รู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจ ให้เกิดความเพลิดเพลินในการเรียนและ **สุปฏิปันโน** คือ เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติตนดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลอื่น อันได้แก่ การเป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติดี เป็นแบบอย่างทีดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป เพราะการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ก็เป็นการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะเกิดสัมฤทธิผลแก่ผู้เรียนและดีกว่าการสอนด้วยการแนะนำ ซึ่งตรงกับหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นการสอนด้วยการปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีสามารถที่จะนำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ[13] ได้แก่

(1) **ปิโย น่ารัก**[14] ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม

(2) **ครุ** น่าเคารพ ในฐานประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย

(3) **ภาวนีโย** น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ

(4) **วตฺตา จ** รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

(5) **วจนกฺขโม** อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถามคำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

(6) **คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา** แถลงเรื่องล้ำลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

(7) **โน จฏฺฐาเน นิโยชเย** ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

2. คุณธรรม

คุณสมบัติภายในมี 3 ประการ คือ ปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ

---

[13] องฺ.สตฺตก.(ไทย) 23/37/57.

[14] เป็นที่รัก เพราะมีคุณลักษณะ 8 ประการ คือ (1) มีศรัทธา คือเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อกรรมและผลของกรรม (2) มีศีล ประพฤติดีเป็นที่รักเป็นที่เคารพเป็นที่นับถือของคนทั้งหลาย (3) มีสติ คือพูดถ้อยคำที่ลึกซึ้งที่เป็นที่ความจริงและสรรพสิ่งอาศัยกันและกันเกิดขึ้นแบบเชื่อมโยงบูรณาการ (4) มีจาคะ เสียสละ (5) มีความเพียร ปฏิบัติตนเพื่อเกื้อกูลแก่ตนและผู้อื่น (6) มีสติ ดำรงสติตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว (7) มีสมาธิ มีจิตไม่ฟุ้งซ้านและ(8) มีปัญญา รู้อย่างเป็นสัมมาทิฏฐิ ใช้ปัญญาพิจารณาคติแห่งความดีและความชั่ว รู้สิ่งที่เกื้อกูลและสิ่งไม่เกื้อกูล ประกอบสิ่งที่เกื้อกูลด้วยความเพียร (องฺ.สตฺตก.ฎีกา (บาลี) 3/37-43/203)

1. ปัญญาคุณ เกี่ยวข้องกับการสอน มี 2 ประการ คือ ทศพลญาณ 10 และปฏิสัมภิทา 4ได้แก่

ทศพลญาณ[15]

1. ฐานาฐานญาณ รู้กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับขอบเขตว่าอะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ แค่ไหน เพียงไร ครูต้องเข้าใจทั้งเนื้อหาและข้อจำกัดของกฎเกณฑ์และหลักการที่จะนำมาใช้ในการสอนอย่างชัดเจน และต้องรู้ข้อจำกัดของนักเรียนด้านความสามารถในการพัฒนาซึ่งแตกต่างกันไป

2. กรรมวิปากญาณ สามารถแยกแยะผลที่เกิดจากการกระทำที่สลับซับ ซ้อน รายละเอียดของความสัมพันธ์ภายในกระบวนการ ครูต้องรู้จักวิเคราะห์พฤติกรรมของนัก เรียนได้

3. สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ รู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย ว่าต้องทำอะไรบ้าง รายละเอียดของการปฏิบัติเป็นอย่างไร ครูต้องหากลยุทธ์ในการดำเนินการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

4. นานาธาตุญาณ ต้องรู้ว่าองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดเป็นมนุษย์นั้นมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา และอะไรคือสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่าง ในความหมายคือต้องรู้และเข้าใจหลักทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไป ทัศนคติที่ถูกต้องและการยอมรับความแตกต่างจะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

5. นานาธิมุตติกญาณ รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความชอบ ความสนใจ และความถนัดที่ไม่เหมือนกัน เป็นธรรมชาติ

6. อินทรียปโรปริยัตตญาณ รู้จุดแข็งและจุดอ่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์โลก รู้ว่าสัตว์นั้นมีแนวความคิด ความรู้ ความเข้าใจแค่ไหน เพียงได มีกิเลสมาก กิเลสน้อย สอนง่าย หรือสอนยาก และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือไม่ โดยความหมายคือต้องรู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านระดับสติปัญญา ความสามารถ พัฒนาการด้านต่างๆ และความพร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

7. ฌานาทิสังกิเลสาทิญาณ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าอะไรคืออุปสรรคที่จะขัดขวางการเรียนรู้ และปัจจัยอะไรที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งๆขึ้น และรู้จักใช้เทคนิกต่างๆเข้าแก้ไขหรือช่วยส่งเสริมการฝึกอบรมให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี

8. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ หรือการระลึกชาติ ในที่นี้ คือ ครูต้องรู้ประวัติพื้นเพเดิมและประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียน

9. จุตูปปาตญาณ รู้ว่าการเกิดของสัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกรรม ข้อนี้หมายความถึงครูต้องหมั่นสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะที่ใช้ชีวิตจริงภายในกลุ่มเพื่อนและสังคม ต้องรู้เท่าทันและเข้าใจพฤติกรรมต่างๆที่นักเรียนแสดงออกในขณะนั้นๆว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร ครูต้องหาเหตุแห่งปัญหานั้นและพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือแก้ไขให้ทันท่วงที

---

[15] ม.มู.(ไทย) ๑๒/๑๖๖; อง.ทสก. ๒๔/๒๑.

10. อาสวักขยญาณ หยั่งรู้ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หมายถึงต้องรู้ให้ชัดและเข้าใจแจ่มแจ้งและแน่ใจว่าผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจุดหมายนั้นคืออะไร เป็นอย่างไร และเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริง

ปฏิสัมภิทา[16] คือปัญญาแตกฉานในด้านต่างๆ

1. อรรถปฏิสัมภิทา เข้าใจและแตกฉานในความหมายหรือถ้อยคำ สามารถอธิบายได้ เชื่อมโยงได้ และรู้ถึงผลต่างๆที่จะเกิดขึ้น เรียกว่าแตกฉานในอรรถ

2. ธรรมปฏิสัมภิทา เข้าใจในถ้อยคำ สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็นผลต่างๆที่เกิดขึ้น ก็สามารถสืบสาวกลับไปที่เหตุได้ เรียกว่าแตกฉานในธรรม

3. นิรุตติปฏิสัมภิทา ความรู้แตกฉานในภาษา รู้จักการใช้ถ้อยคำชี้แจงให้คนอื่นเข้าใจและเห็นตามได้ เรียกว่าแตกฉานในนิรุกติ

4. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ความมีไหวพริบ สามารถเข้าใจคิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ มีความรู้ความเข้าใจชัดเจนว่าความรู้ย่อมมีแหล่งที่มาและมีประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลใหม่ขึ้นมาได้ เรียกว่า แตกฉานในปฏิภาณ

2.วิสุทธิคุณ คือความบริสุทธิ์ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเลื่อมใสและนับถือ ความบริสุทธิ์นี้มองได้จากลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้หลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง ไม่กระทำความชั่วทั้งกาย วาจา และใจ ไม่มีเหตุใดที่จะยกขึ้นตำหนิได้

2. ทำได้อย่างที่สอน สอนเขาอย่างไร ก็ต้องปฏิบัติอย่างนั้นด้วย ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของคำสอน

3. มีความบริสุทธิ์ใจในการสอน สอนโดยมุ่งหวังประโยชน์ของผู้เรียนอย่างเดียว ไม่มีการเคลือบแฝงด้วยความหวังผลประโยชน์ส่วนตน หรืออามิสตอบแทนใดๆ

3. กรุณาคุณ สั่งสอน ช่วยเหลือโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ทั้งที่เป็นกลุ่มและรายบุคคล ไม่คิดเบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนทั้งสองฝ่าย คิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตน สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย และสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งปวง

สรุป

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในวงการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและโลก นอกจากนั้นยังเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการสร้างบัณฑิตอย่างมาก บัณฑิตจะมีความคิดที่ดี มีวิธีการวิเคราะห์อย่างถูกต้องและมีระบบระเบียบในการปฏิบัติงาน

---

[16] องฺ. จตุกฺก.(ไทย) ๒๑/๑๗๒/๒๔๒-๒๔๓.

ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพเชิงวิชาการ เชิงวิชาชีพ ซึ่งควรได้รับการปลูกฝังอบรมเป็นอย่างดี ครูผู้สอนเองต้องมีคุณธรรมของครูถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และจำเป็นต้องมี “คุณธรรม” คือ ธรรมสำหรับครู การที่ครูผู้สอนมีคุณธรรม ย่อมนำศิษย์ไปสู่จัดหมายปลายทางได้อย่างถูกต้อง แต่ถ้าครูที่ขาดคุณธรรมจะเปรียบเสมือนเรือที่ขาดหางเสือ ย่อมชักนำศิษย์ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ยาก ครูสอนที่มีคุณธรรมเปรียบเสมือนนักเดินทางที่มีแผนที่และเชี่ยวชาญในการเดินทาง ย่อมพาตนเองและผู้เดินตามไปสู่จุดปลายทางได้อย่างรวดเร็ว ไม่หลงทาง และโดยสวัสดิภาพ ส่วนครูที่ไม่มีคุณธรรมย่อมเหมือนกับนักเดินทางที่ไม่มีแผนที่ ย่อมไม่รู้เส้นทางที่จะไป ย่อมนำพาตนเองและผู้เดินตามออกนอกเส้นทาง ทำให้ไปสู่จัดหมายปลายทางได้ยากหรืออาจจะไม่สามารถถึงจุดหมายปลายทางได้เลย

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ, **ประทีปแห่งการศึกษา : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสด้านการศึกษา**, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา ลาดพร้าว, 2540.

ชัยยง พรหมวงศ์, การวางแผนการสอน, ใน **เอกสารการสอนชุด วิชาประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ หน่วยที่ 1-8**, พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525.

ทองคูณ หงส์พันธุ์, **สอนดีต้องมีหลัก : บัญญัติ 20 ประการของการสอน**, กรุงเทพมหานคร : แสงสว่างการพิมพ์, 2542.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**, เส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พิมพ์ครั้งที่ 6 , **พุทธวิธีในการสอน**, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2546.

ม.ล.ปิ่น มาลากุล. อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**, เส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาบาลี.** ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**, เส้นทางครูมืออาชีพสำหรับครูผู้ช่วย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553.

การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก : โอกาสและความเสมอภาคในยุคไทยแลนด์ 4.0

Educational Management of Distance Learning Television and the development of educational quality of small schools: Opportunities and equality for Thailand 4.0

นันธวัช นุนารถ[1], ภิชาพัชญ์ โหนา[2]

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนครูของโรงเรียนขนาดเล็กและเป็นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาในการตอบโจทย์การเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งถือเป็นแนวนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลได้รับการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวทางและวิธีการในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดคุณภาพ ซึ่งในบทความฉบับนี้จะได้นำเสนอถึง สภาพและปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก วิวัฒนาการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การนำการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสู่โรงเรียนขนาดเล็กจากนโยบายสู่การปฏิบัติ การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 และปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, การพัฒนาคุณภาพ, โรงเรียนขนาดเล็ก, โอกาสและความเสมอภาค, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Educational Management of Distance Learning Television and the development of educational quality of small schools. It solves problems with the shortage of teachers of small schools and to be creating opportunities and educational equality for Thailand 4.0. Which is considered an important policy of the Ministry of Education for development of quality learners who are in small schools and remote areas to receive equal education. Educational Management of Distance Learning Television and the development of educational quality of

[1] มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ , E-mail. nuntawatnunart.nn@gmail.com

small schools that there are guidelines and methods of operation. Which in this article will be presented to: Conditions and problems of small schools, evolution of distance education via satellite, Implementing distance education via satellite to small schools from policy to practice, Educational management for Thailand 4.0, and the success factors of distance education via satellite of small schools for Thailand 4.0.In order to be a guideline for the development of educational quality of small schools more effective.

Keyword: Educational Management of Distance Learning Television, Quality Development, small schools, Opportunity and equality, Thailand 4.0

บทนำ

สภาพและแนวโน้มในการจัดการศึกษายุคโลกาภิวัฒน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์และความเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี การจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องต่อความต้องการตามมาตรฐานการเรียนรู้และให้นักเรียนมีคุณภาพและมีความ เสมอภาคตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 9 ตามมาตรา 63 เพื่อประโยชน์การจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย รัฐต้องจัดคลื่นความถี่และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาซึ่งเป็นการสื่อสารในรูปการสื่อสารและตามมาตรา 64และมาตรา 66 รัฐต้องสนับสนุนในการพัฒนาทางวิชาการแบบเรียน ตำรา หนังสือ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้เรียนได้การพัฒนาขีดความสามารถการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะเต็มศักยภาพ (อติพร เกิดเรือง. 2560: 1)

การจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามวัยของผู้เรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพและมีคุวามเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญโดยมีการประกาศนโยบายด้านการปฏิรูปการศึกษา 6 ด้าน รูปธรรมความสำเร็จการพัฒนาศักยภาพกำลังคนของประเทศ ซึ่งเป็นสรุปผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในด้านการศึกษาในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2559-2561) พบว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ รัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของประเทศที่มุ่งยกระดับคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งเป็นโจทย์ของกระทรวงศึกษาธิการในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาของชาติและปักหมุดไปข้างหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพสู่การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ห้วงระยะเวลาที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปฏิรูป เพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง และพัฒนางานภายใต้กรอบการปฏิรูปใน 6 ด้าน ประกอบด้วย การปฏิรูปครู การเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษา การปฏิรูปการบริหารจัดการ การผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การปฏิรูปการเรียนรู้และการปรับระบบ ICT เพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2561: 1)

จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้ง 6 ด้าน ประการหนึ่งคือการเพิ่ม กระจายโอกาสและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้ดำเนินโครงการสำคัญต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เช่น การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ผ่านโครงการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV DLIT โรงเรียนดีใกล้บ้าน โรงเรียนประชารัฐ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับคนทุกคน

ปัจจุบันสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยมีจำนวนมากกว่า 36,225 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 15,314 แห่ง เป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ซึ่งบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขตเมืองหรือในพื้นที่ห่างไกล ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเท่าที่ควร โดยจากการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบ 3 ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็ก นั่นคือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ โดยพบว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กยังมีปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ 2) ครูไม่ครบชั้นเป็นปัญหาหลักที่พบได้ทั่วไปในโรงเรียนขนาดเล็ก 3) สถานศึกษาขาดการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกมาใช้ปรับปรุงพัฒนา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2558: 2)

จากสภาพปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่เกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้ประกาศนโยบายให้โรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียนของประเทศไทยจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูและเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงต้องการยกระดับคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (Ordinary National Education Test) หรือคะแนน O-NET ของโรงเรียนขนาดเล็กให้สูงขึ้น โดยมีการดำเนินการเริ่มจากภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า การจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้จริงในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะการขาดแคลนครูวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ และในโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกลเมืองจะสามารถตอบโจทย์ในด้านการเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเป็นไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นยุคของการขับเคลื่อนประเทศทุกด้านด้วยนวัตกรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายควรมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กภายใต้นวัตกรรมทางการศึกษา “การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” ซึ่งเป็นโจทย์ที่มีความ ท้าทายอันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในยุคของการเปลี่ยนผ่านการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก การสร้างโอกาสและความเสมอภาคในยุคไทยแลนด์ 4.0

วิวัฒนาการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

โครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เริ่มในปี พ.ศ. 2538 เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในท้องที่ชนบทห่างไกลและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยการถ่ายทอดสดจากโรงเรียนวังไกลกังวล ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในรายการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 6 ช่องสัญญาณ เป็นปฐมฤกษ์ในวันที่ 5 ธันวาคม 2538 มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้สนองแนวพระราชดำริด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยการถ่ายทอดสดการเรียนการสอนและวิชาชีพผ่านทางโทรทัศน์ 15 ช่องสัญญาณตลอด 24 ชั่วโมง จากสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนครู ครูไม่ครบชั้น และครูสอนไม่ตรงวิชาเอก โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กและตั้งอยู่ในชนบทห่างไกลที่มีเป็นจำนวนมาก ให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมทั้งเพื่อการศึกษาของประชาชนทั่วไป ตลอดจนการพัฒนาครูต้นทางและปลายทางทั่วประเทศให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสอนได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ การดำเนินงานดังกล่าวทำมาอย่างต่อเนื่องกว่า 20 ปี

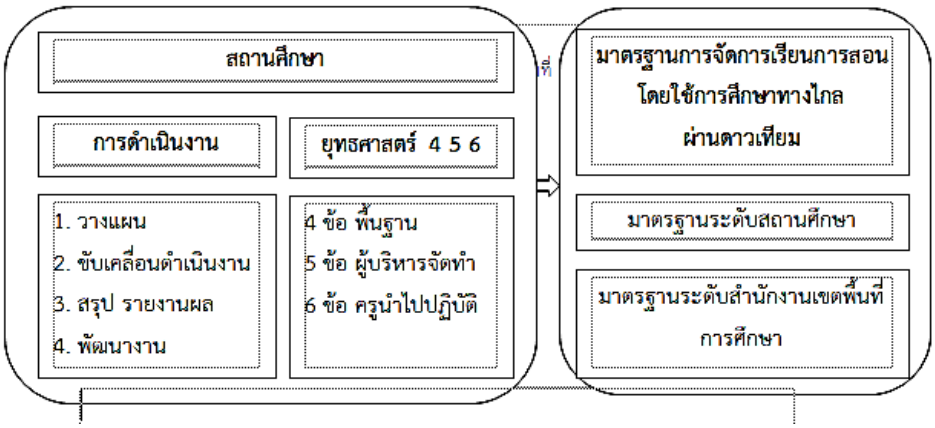
ต่อมาคณะกรรมการบริหารมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ชุดใหม่โดยมี พลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ ประธานกรรมการบริหาร ได้น้อมนำพระราโชบายมาปฏิบัติและประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยงานต่างๆ ถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องรองรับกับสถานการณ์ของโลกและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงมีการปรับปรุงการดำเนินงานของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมใหม่ เป็น New DLTV มีการเปลี่ยนแปลงพร้อมกันหลายอย่างทั้งด้าน Hardware Software และ People ware การดำเนินงาน New DLTV ในส่วนของต้นทาง มีสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและโรงเรียน วังไกลกังวลเป็นหน่วยงานหลัก ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดการเรียนการสอนและผลิตรายการ สำหรับรูปแบบรายการมีการพัฒนาและปรับปรุงใหม่ ได้แก 1) การปรับผังรายการใหม่ที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายไปยังนักเรียนในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูและประชาชนทุกกลุ่มทุกช่วงวัย เป็นการจัดการศึกษาทางไกลที่ครอบคลุมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันสอดคล้องกับสภาวการณ์การศึกษาของโลกในยุคปัจจุบันโดยการออกอากาศ 15 ช่องสัญญาณ โดยปรับผังรายการเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ เวลา 08.30 – 14.30 น. เป็นการถ่ายทอดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2561 นี้มีการถ่ายทอดการเรียนการสอนชั้นอนุบาล 1 ถึง อนุบาล 3 (ช่อง DLTV 10 – 12) และ ป.1 ถึง ม.3 (ช่อง DLTV 1 – 9) ส่วนการจัดการเรียนการสอนระดับ ม.ปลาย (ม.4 – ม.6) ในปีการศึกษา 2561 นี้ จะนำเทปการเรียนการสอนวิชาที่เป็นที่ต้องการของผู้เรียนมาออกอากาศในช่วงบ่ายในช่อง DLTV 10 – 12 นอกจากนี้ ยัง

ออกอากาศรายการระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษาและรายการพัฒนาวิชาชีพครู ช่วงที่ 2 2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแนวจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning โดยตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 เป็นต้นไป 3) การเปลี่ยนระบบการออกอากาศจากการออกอากาศสดเป็นแบบบันทึกเทปครูปลายทางสามารถเตรียมการสอนล่วงหน้าได้อย่างน้อย 2 วัน 4) การปรับห้องเรียนต้นทางที่ใช้ในการออกอากาศและอุปกรณ์สถานีโทรทัศน์ให้มีความทันสมัย และ 5) เพิ่มช่องทางการเข้าถึง DLTV โดยพัฒนาเว็บไซต์ (website) และแอพพลิเคชั่นบนอุปกรณ์พกพา (Application on mobile) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมทุกกลุ่มอายุสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนได้กว้างขวางและง่ายดายขึ้น

การนำการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสู่โรงเรียนขนาดเล็กจากนโยบายสู่การปฏิบัติ

จากการประกาศนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กโดยการนำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีข้อสั่งการให้กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเร่งรัดการแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการขาดแคลนครู ปัญหาด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงมีการพิจารณาการขยายผลโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไปยังโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศ จำนวน 15,369 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558: 2) ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียนต้องดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้ออุปกรณ์พร้อมติดตั้ง ประกอบด้วย จานรับสัญญาณดาวเทียม ตัวรับสัญญาณดาวเทียม กล่องรับสัญญาณดาวเทียม 6 กล่อง โทรทัศน์จำนวน 6 เครื่อง พร้อมรีโมทควบคุม สำหรับห้องเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 และจัดทำคู่มือการจัดการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาและปรับปรุงเป็นแนวทางการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ให้ได้มาตรฐาน

การจัดการเรียนการสอน โดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) มีเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติม โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานประกอบด้วย 2 ภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยกำหนดกรอบการดำเนินงาน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ที่มา : (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2560 : 22)

แนวทางการพัฒนาในภาพรวม ตามยุทธศาสตร์ 4 5 6 ประกอบด้วยการดำเนินงาน 4 ข้อพื้นฐาน 5 ข้อผู้บริหารจัดทำ และ 6 ข้อ ครูนำไปปฏิบัติ โดยสรุปกล่าวคือ การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 4 ข้อพื้นฐาน มุ่งเน้นให้โรงเรียนสำรวจและจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 1) สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและภายในห้องเรียนสะอาด และเป็นระเบียบ 2) โทรทัศน์มีขนาดเหมาะสมกับระดับสายตานักเรียน 3) ครูเอาใจใส่กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและตั้งใจเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนในโรงเรียนต้นทาง ยุทธศาสตร์ 5 ข้อผู้บริหารจัดทำ ประกอบด้วย 1) การวางแผนและอำนวยความสะดวก 2) เป็นผู้นำด้วยความมุ่งมั่น 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเครื่องรับสัญญาณดาวเทียมและโทรทัศน์ขนาดเหมาะสมกับห้องเรียนและจำนวนนักเรียน 4) จัดหา ส่งเสริม ดูแลให้มีคู่มือครูสอนทางไกลผ่านดาวเทียม แผนการจัดการเรียนรู้ 5) นิเทศ กำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอ ยุทธศาสตร์ 6 ข้อ ครูนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) จัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม 2) เตรียมการสอนล่วงหน้า 3) ร่วมจัดการเรียนรู้พร้อมกับครูโรงเรียนต้นทาง 4) สรุปสาระสำคัญร่วมกับนักเรียน 5) วัดและประเมินผล 6) จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมนอกตารางออกอากาศ

จากผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันปีการศึกษา 2561 โรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศได้นำนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมลงสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ทำให้ผลที่ได้รับก็แตกต่างกันออกไป บางโรงเรียนมีผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในทุกๆ ด้าน บางโรงเรียนพบว่ายังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงกันต่อไปและยังพบว่าโรงเรียนบางแห่งมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ DLTV เช่น โรงเรียนบางแห่งนำนักเรียน 2 ชั้นมาเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการ

สอนที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากเนื้อหาวิชาแต่ละระดับชั้นแตกต่างกัน ครูผู้สอนเปิดโทรทัศน์แล้วไปปฏิบัติกิจกรรมอื่น ไม่ได้สรุปบทเรียนท้ายชั่วโมงหลังจากจบการสอนจากทางโรงเรียนต้นทางโรงเรียนติดตั้งจอโทรทัศน์สูงกว่าระดับสายตามาก ทำให้นักเรียนต้องแหงนดู เมื่อเวลาผ่านไปเป็นเวลานานจะทำให้ปวดต้นคอและไม่มีสมาธิในการเรียน การจัดสภาพห้องเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียนยังไม่เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอนรวมถึงยังขาดแคลนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่เอื้ออำนวยต่อความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. 2561 : 1) ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ DLTV ต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) การนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ DLTV เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต้องดำเนินการนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผลในทุกระดับตั้งแต่ระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาและระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ ได้แก่ ความพร้อมของผู้บริหาร ความพร้อมของนักเรียน การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และความพึงพอใจของผู้บริหารและครู (อติพร เกิดเรือง. 2560 : 187) แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่โรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียนมีผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกันคือ ความพึงพอใจของนักเรียน ครูผู้สอนและผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งพบว่ามีความพึงพอใจมากถึงร้อยละ 98.45 เนื่องจากเห็นว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู เพิ่มโอกาสและสร้างความเสมอภาคให้กับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นการจะพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กด้วยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่จะช่วยสร้างคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาคเพื่อตอบโจทย์การเป็นไทยแลนด์ 4.0 นั้น เราควรมาทำความเข้าใจกับการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติให้มีความสามารถในการแข่งขันระยะยาวที่เป็นข้อต่อหลักและบริบทสำคัญของการออกแบบภายใต้การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนา อันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การศึกษาจึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับทุกภาคส่วน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการและจะสำเร็จได้ก็ต้องผ่านกระบวนการที่มีประสิทธิภาพพร้อมรับความท้าทายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อการเป็นประเทศไทย 4.0 และ

การศึกษา 4.0 (Education 4.0) เป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่ง เจริญ ภูวิจิตร (2559: 3) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 เกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาได้แก่ 1) การใช้อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งเครื่องมือสำคัญสำหรับการค้นหาความรู้ เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ดังนั้นทางการศึกษาต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย มากกว่ามองอินเทอร์เน็ตเป็นผู้ร้ายแล้วกลัวว่าผู้เรียนจะใช้อินเทอร์เน็ตไปในทางที่ไม่ดีไม่สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ 2) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หลักสูตรการเรียนการสอน ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าที่จะคิดนอกกรอบหรือต่อยอดจากตำราเรียน 3) การปฏิสัมพันธ์กับสังคม (Society Interaction) เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและทำงานร่วมกันในสังคมได้ ควรมีกิจกรรมที่สนับสนุนการทำงานแบบเป็นกลุ่มหรือทีม ปัจจัยดังกล่าว ถ้าทำได้ดีการศึกษา 4.0 จะสามารถสร้างและพัฒนาคน ให้สามารถค้นหาความรู้ต่าง ๆ มาปะติดปะต่อและประยุกต์เข้ากับงานที่ทำสามารถต่อยอดและพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2560 : 6-10) ได้กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู ที่จะสามารถออกแบบเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยตนเอง พรชัย เจดามาน (2560 : 17-20 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ว่า การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 จากการสร้างห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เริ่มด้วยการฝึกให้ผู้เรียนรู้การเรียนด้วยตนเอง เช่น ให้รู้วิธีดูคลิป การเก็บใจความ การคิดต่อยอดให้มีสมาธิให้ได้สาระ แนะให้หยุดหรือกรอกกลับ คลิปมาดูใหม่หากสงสัย ฝึกวิธีเขียน บันทึก จดบันทึก กำหนดให้ตั้งคำถามที่น่าสนใจได้และเตรียมถามครูการเปลี่ยนแปลงที่ครูต้องพัฒนาครูให้มีความรู้ มีพื้นฐานแน่นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ การจัดระบบความรู้ จัดการความรู้ มีความสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนและมีความรู้จริงพร้อมที่จะถ่ายทอด การยอมรับสองด้านทั้งทางการปฏิบัติ รับการป้อนกลับ ช่วยการพัฒนาการของผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ การเป็นผู้กำกับการเรียนรู้ทั้งของตนเองและผู้เรียน เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน สร้างทักษะที่จำเป็นโดยเรียนด้วยการลงมือทำ Active Learning : PBL (Project Base Learning) ครูเปลี่ยนจากครูสอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก (Coach) หรือ ผู้จัดการ ผู้สนับสนุน การนำเสนอเป็นรายงานและนำเสนอด้วยปาก หรืออาจเสนอเป็นละคร ครูชวนผู้เรียนทำว่าได้เรียนรู้ อะไร อยากเรียนอะไรต่อเพื่ออะไรชวนคิดด้านคุณค่าจริยธรรม การเรียนแบบบูรณาการสหวิชาการ เชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการ แปลงสู่รูปธรรมให้มีทักษะที่ต้องการในยุคศตวรรษที่ 21 (21st century skills) เช่น การทำงานร่วมกัน (collaboration) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การแก้ปัญหา (Problem-

solving) และการสื่อสารที่ดี (Effective communication) ซึ่งการจัดการศึกษาต้องสร้างความพอใจให้ผู้เรียนและท้าท้ายสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยากเรียนและสนุก เป็นต้น

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นเพียงบางส่วนในการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 คงเป็นโจทย์ที่ไม่ง่ายนักสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กโดยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่จะช่วยสร้างทั้งคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาค อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถฝ่าฟันวิกฤตการแก้ปัญหาการขาดแคลนครู และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคให้กับผู้เรียนได้อย่างทัดเทียมกันนั่นคือ การได้รับการสนับสนุนด้านสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมซึ่งปัจจุบัน ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบ การออกอากาศที่มีความคล่องตัว เพิ่มช่องทางการเข้าถึงได้หลากหลายมากขึ้น ระบบการถ่ายทอดสัญญาณที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งการที่โรงเรียนขนาดเล็กจะประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0

จากสภาพปัญหาและข้อจำกัดที่คล้ายคลึงกันในโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ดำเนินการส่งเสริมให้โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่โรงเรียนห่างไกล เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคให้กับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ให้มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้เขียนขอนำเสนอในส่วนของปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1. ผู้บริหารองค์กร

1.1 ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ Vision มีสติปัญญา ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นและเมื่อมองเห็นภาพอนาคตนั้นแล้ว ก็ต้องกำหนดเป้าหมายและแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน โดยต้องสามารถกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนร่วมกับคณะครู ผู้ปกครองและชุมชนถึงทิศทางในการพัฒนา

ผู้เรียนว่าจะมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไนซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

1.2 เป็นผู้นำเชิงวิชาการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา มีความสามารถในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมด้านการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

1.3 การนิเทศ กำกับ และติดตามการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครู เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ผลสัมฤทธิ์ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอน ความพึงพอใจของผู้เรียน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงและพัฒนา

1.4 เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม นับว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรในโรงเรียนให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนำการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งคือผู้บริหารต้องมีความเข้าใจและเชื่อมั่นว่านวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมนี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สร้างโอกาสและความเสมอภาคได้

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

2.1 ครูผู้สอนต้องยอมรับ ตระหนัก ให้ความสำคัญและมีความเข้าใจกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้สื่อ DLTV

2.2 ครูผู้สอนต้องมีความรู้พื้นฐานด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้และนำมาบูรณาการการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ครูผู้สอนต้องมีความรู้และความเข้าใจในทฤษฎีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อสามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.4 ครูผู้สอนต้องมีการศึกษาคู่มือ แผนการจัดการเรียนรู้ เตรียมสื่อ อุปกรณ์ให้มีความสอดคล้องกับโรงเรียนต้นทาง จัดสภาพแวดล้อม และร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปพร้อมกับครูต้นทาง สรุปสาระสำคัญร่วมกับนักเรียนหลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอนทุกครั้ง

2.5 ต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล มีการวิเคราะห์ผลการวัดและประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และสอนซ่อมเสริมให้ความรู้ช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย สอนเสริมเพิ่มเติมกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

3. ด้านตัวผู้เรียน

3.1 ผู้เรียนควรเป็นผู้มีความใฝ่รู้ สนใจ กระตือรือร้นอยากเรียนรู้กับครูต้นทาง ต้องมีลักษณะของความอยากค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองสงสัย

3.2 ผู้เรียนต้องมีวินัย มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ โดยการร่วมกิจกรรมกับครูต้นทางและครูปลายทาง ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจและเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

4. ด้านการสร้างความร่วมมือ

4.1 การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ควรมีการสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปกครองและชุมชนให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในด้านของการนำมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา แก้ปัญหาการขาดแคลนครู การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับผู้เรียน

4.2 การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพื่อช่วยเหลือและให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น

บทสรุป

ถึงแม้จะมีความพยายามในการนำนวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามบทความฉบับนี้ได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กภายใต้นวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **การปฏิรูปการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

เจริญ ภูวิจิตร.(2559) . **การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0.** กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ.

พรชัย เจดามาน. (2560). **การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). **คิดผลิตภาพ คิดและสร้างสรรค์ได้อย่างไร.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). **การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม.** กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2558). **ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม.** กรุงเทพฯ : สำนักงานรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

อติพร เกิดเรือง. (2560). **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยชินวัตร.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2563

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์
Legal measures relating to online defamation cases

รสรินทร์ อยู่เย็น[1], กิตตินันธ์ จันทร์สืบแถว[2]
Rosarin Yooyen[1], Kitinun Chunsuebthaeo[2]

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันนอกจากอินเตอร์เน็ตจะถูกใช้เป็นเครื่องมือแห่งการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านต่าง ๆ แล้ว ยังถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดด้วย ไม่ว่าจะเป็นงานละเมิดลิขสิทธิ์ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ลักลอบโอนเงินทางธนาคาร เจาะเข้าระบบโทรศัพท์ทางไกลข้ามประเทศ ทำการล่อลวงโดยผ่านระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต จัดทำเว็บไซต์การพนัน และการเผยแพร่ข้อความ หรือแม้กระทั้งการหมิ่นประมาท ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าสนใจของการหมิ่นประมาทบนโลกออนไลน์ ที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดลักษณะหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นในสังคมไทยได้โดยง่าย เป็นการกระทำผิดที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกระทำเป็นอย่างมาก โดยตามประมวลกฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติถึงความผิดในลักษณะดังกล่าวไว้ในมาตรา 326 ถึงมาตรา 333 วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามความผิดข้างต้น จะเห็นได้ว่าบุคคลต้องสูญเสียชื่อเสียง ถูกดูถูก เกลียดชัง หรือรังเกียจ เป็นสิ่งที่ทำให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นถูกกระทบอย่างรุนแรง ซึ่งในบางกรณีที่ผลจากการหมิ่นประมาทนั้นอาจทำให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบนั้นต้องสูญเสียโอกาสในการประกอบอาชีพอย่างที่ไม่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้หรือการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม อย่างคนปกติ ดูเสมือนว่าบุคคลนั้นถูกสังคมพิพากษา

คำสำคัญ : หมิ่นประมาท, ละเมิด, คดีอาญา, สื่อออนไลน์

Abstract

Nowadays, in addition to the internet being used as a tool for creating various works, it is also used as a tool for offending. Whether the work is pirated Using computer programs Bank transfer smuggling Break into

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ E-mail : momo_tam555@hotmail.com

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ *E-mail. artbee888@gmail.com*

the international telephone system Seduction via the internet Create a gambling website. And message distribution Or even defamation Which is an interesting issue of online defamation Which is considered one of the offenses that can easily occur in Thai society Is an offense that affects the rights or liberties of the person being treated very much

In accordance with the Penal Code, an offense has been stipulated in Section 326 to Section 333. The purpose of the penalty under the above offense It can be seen that a person must lose reputation, be insulted, hate or disgust.

Is what causes the rights and freedoms of that person to be severely affected In some cases, the result of defamation may cause the affected person to lose an opportunity to pursue a career that cannot be assessed in monetary value or to live together with others in society. Like normal people, as if that person was judged by society.

Keywords: defame, violate, criminal case, online media

1.บทนำ

ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เพราะการกระทำผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นมิใช่ว่าความผิดจะสามาระเกิดขึ้นได้เฉพาะต่อซึ่งหน้าเท่านั้น แต่การกระทำผ่านทางสื่อเนื่องจากความก้าวหนาทางด้านเทคโนโลยี ที่ทันสมัยประกอบกับการขาดวิจารณญาณของผู้ใช้ซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดในลักษณะใหม่ ๆ ของผู้กระทำความผิดที่สามารถพบเห็นได้ตามสื่อออนไลน์ผ่าน เครือข่ายอินเตอร์เน็ต เช่น การกระทำผ่านเครื่องมือสื่อสารโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์ต่างๆที่สามารถเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ตได้ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้อย่างงานทุกสถานที่ ทุกเวลา ซึ่งก็คือ ปัญหาที่น่าสนใจของการหมิ่นประมาทบนโลกออนไลน์ อันทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแสดงความคิดเห็นโดยผ่านรูปแบบของการพูด เขียน วาดภาพ ข้อความหรือในลักษณะอื่น ๆ ซึ่งการกระทำนั้นได้ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะต้องได้รับความเสียหายในหลาย ๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นการก่อความเสียหายต่อชื่อเสียง เกียรติยศ ตลอดจนหนทางในการดำเนินชีวิตหรือแนวทางในการประกอบวิชาชีพของบุคคลนั้น ๆ

2. การหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์

ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายไทยนั้นเป็นความรับผิดที่มีทั้งทางกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา โดยความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่งนั้นจะอยู่ในบทบัญญัติของเรื่องการละเมิดทั่วไป ซึ่งบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาทมากที่สุดนั้นคือเรื่องการ

ละเมิดในชื่อเสียงตามมาตรา 423 โดยจะมีความรับผิดก็ต่อเมื่อการหมิ่นประมาทนั้นได้กระทำละเมิดต่อข้อมูลอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง โดยการเยียวยาความเสียหายฐานหมิ่นประมาททางแพ่งนี้จะอยู่ในลักษณะของการชดใช้ค่าเสียหายการนำชื่อเสียงของผู้นั้นกลับขึ้นมาแทนการใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 447 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญานั้นมุ่งจะคุ้มครองชื่อเสียงของบุคคลเป็นอันดับแรกเช่นกัน แต่ลักษณะของการเยียวยาต่อผู้เสียหายนั้นแตกต่างกัน เนื่องจากความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาเน้นการยับยั้งไม่ให้ผู้แต่ทำผิดกลับมาทำซ้ำใหม่และยับยั้งไม่ให้ผู้อื่นจะทำตามในความผิดดังกล่าวอีกด้วย

ซึ่งความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นเป็นความผิดที่สามารถกระทำได้ในหลากหลายช่องทางโดยช่องทางของสื่อออนไลน์ในปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มีการเข้าถึงและเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลที่แท้จริงได้ และก็เป็นการง่ายเช่นกันที่จะเกิดการหมิ่นประมาทกันบนสื่อออนไลน์ขึ้น

3. ลักษณะของการหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์

การเขียนข้อความทางสื่อออนไลน์ที่เข้าข่ายหมิ่นประมาทนั้นคือ การใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้นั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง โดยการใส่ความผู้อื่นเป็นการหมิ่นประมาทที่มีอยู่หลายทาง อาจจะเขียนข้อความถึงการแสดงพฤติกรรมอันเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังเกิดอยู่ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นจริงหรือเท็จก็ตามการกระทำเหล่านี้ถือว่าเป็นการกระทำที่เข้าข่ายความผิดหมิ่นประมาททั้งสิ้น

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปลักษณะของการหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ได้ดังต่อไปนี้

1) การเขียนข้อความหรือการแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเพศหน้าที่การงานการเงิน หรือพฤติกรรมโดยทั่วไปในลักษณะที่เจาะจงตัวบุคคลหรือเป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจได้ว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหานั้นเป็นใคร รวมถึงการนำเอาเสียง ภาพหรือภาพเคลื่อนไหวมาประกอบการบรรยายด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นความจริงหรือเป็นความเท็จก็ตาม แต่การเขียนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นั้นต้องเสียชื่อเสียง ถูกรังเกียจและในบางครั้งอาจมีความมุ่งหมายเพื่อทำลายคู่แข่งในทางธุรกิจการค้าด้วย

2) การส่งภาพหรือภาพเคลื่อนไหวของบุคคลโดยอาจเป็นภาพจริงหรือภาพตัดต่อก็ได้ โดยการส่งดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นั้นต้องเสียชื่อเสียง ถูกเกลียดชังและในบางครั้งอาจมีความมุ่งหมายเพื่อข่มขู่ หรือทำลายหน้าที่การงานและฐานะทางสังคมของผู้นั้นด้วย

นอกจากนี้ ยังอาจจะมีวิธีอื่นๆ ที่เพิ่มขึ้นมาควบคู่กับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเทคโนโลยีก็เป็นได้ เช่น ในปัจจุบันเมื่อสื่อออนไลน์ได้ถูกพัฒนาให้มีความรวดเร็วในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากขึ้นและราคาค่าใช้จ่ายที่ถูกจนทำให้ผู้ใช้บริการทั่วไปสามารถยอมรับได้แล้วนั้น การและเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าวจะไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงแต่การเป็นตัวอักษรหรือเสียงเท่านั้น แต่อาจขยายไปถึงการส่งภาพเคลื่อนไหวที่มีระยะเวลานานหรือกระทั่วภาพยนตร์ความละเอียดสูงได้ด้วย

4. แนวความคิดในการกำหนดความผิดฐานหมิ่นประมาท

4.1 ความหมายของการหมิ่นประมาท

จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้นั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูถูกหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”[3]

บทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 บัญญัติว่า “ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรืออักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพหรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือกระจายภาพ หรือกระทำโดยการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท”[4]

“หมิ่นประมาท” หมายความว่า การแสดงออกซึ่งกิริยาวาจาดูถูกเหยียดหยามเช่น การด่าด้วยคำหยาบคาย หรือการถ่มน้ำลาย[5]

“หมิ่นประมาท” จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมิ่นประมาท หมายถึง การแสดงกิริยาวาจาดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น[6]

ลักษณะของความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 นั้นมีหลักในการพิจารณา คือ[7]

1) เป็นการกระทำที่เป็นการใส่ความผู้อื่น ต่อบุคคลที่สาม ผู้ใดในที่นี้หมายความรวมได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล และหากเป็นการกระทำต่อบุคคลธรรมดาก็ต้องเจาะจงว่ากล่าวถึงผู้ใด ส่วนกรณีการใส่ความนั้น หมายถึง การกล่าวหรือไขข่าวซึ่ง

---

[3] พิชัย นิลทองคำ, 2562, หน้า 700.

[4] เรื่องเดียวกัน, หน้า 700.

[5] ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2557, หน้า 367.

[6] พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 411.

[7] ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2557, หน้า 369-371.

ข้อความ การยืนยัน การแสดงข้อเท็จจริงซึ่งอาจจะเป็นความจริงหรืออาจจะเป็นเท็จก็ได้ซึ่งการกระทำนั้นได้พาดพิงไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งโดยการใส่ความซึ่งไม่มีการจำกัดวิธีการ เพียงแค่เป็นการกระทำที่สามารถทำให้บุคคลที่สามเข้าใจหรือทราบข้อความนั้นก็นับเป็นการหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา จะต้องได้ความว่าการใส่ความดังกล่าวนั้นสามารถที่จะระบุตัวบุคคลผู้ถูกใส่ความได้แน่ว่าเป็นบุคคลใด หรือหากไม่เป็นการระบุโดยตรง การใส่ความนั้นก็ต้องหมายความถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ และถ้อยคำหมิ่นประมาทที่มีการส่งกันนั้น ผู้อ่านต้องสามารถทราบได้ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ใด

2) การกระทำโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าการหมิ่นประมาทสามารถเกิดขึ้นได้หลายช่องทาง เช่น การกล่าวด้วยวาจา การแสดงออกทางกิริยา รวมถึงการแสดงออกในลักษณะของการขีดเขียนข้อความ ภาพวาดการ์ตูน หรือการสื่อความหมายด้วยวิธีอื่นใด แม้จะมิได้ออกชื่อผู้เสียหายโดยตรง แต่สามารถทำให้บุคคลที่รับข้อความ สามารถทรายและเข้าใจถึงความหมายได้ในลักษณะของการประทุษร้าย เชิงลบ การนินทา ใส่ความให้ร้าย เหยียดหยาม อันเป็นการทำลายซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลให้เกิดความเสียหาย ทั้งยังถูกเกลียดชังจากผู้คนรอบๆ ข้าง ตลอดจนส่งผลในการใช้ชีวิตร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมกระทบถึงความน่าเชื่อถือในการประกอบอาชีพ ติดต่อประสานงานต่าง ๆ

3) การกระทำเช่นนั้น ต้องเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากเจตนา ซึ่งการกระทำที่จะเป็นความผิดในฐานนี้นั้น แค่เพียงเจตนาธรรมดา โดยการแสดงข้อความหรือข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีการพาดพิงไปถึงบุคคลอื่น แต่หากกลับกัน ถ้าผู้ที่กระทำไม่มีเจตนาเช่นว่ามาแล้วนั้นก็ไม่เป็นความผิดในฐานนี้

4.2 คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานหมิ่นประมาท

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานหมิ่นประมาท หากเมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีการบัญญัติในความผิดฐานหมิ่นประมาทไว้ ก็จะสามารถเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้เน้นการปกป้องและคุ้มครองในส่วนของชื่อเสียงของบุคคลมากกว่า และยังมีการคุ้มครองครอบคลุมไปถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือญาติอีกด้วย เนื่องมาจากการกระทำความผิดในฐานหมิ่นประมาทบางกรณี เช่น ได้รับความอับอาย ถูกดูถูก เสียชื่อเสียง ถูกเกลียดชัง ซึ่งความเสียกายที่กล่าวมานั้น กฎหมายจึงต้องมีการคุ้มครองผู้เสียหาย

ชื่อเสียง หมายถึง ค่าหรือราคาที่บุคคลมีต่อบุคคลด้วยกันในลักษณะของทางด้านสังคมและศีลธรรม ซึ่งชื่อเสียงนั้นอยู่ในลักษณะของบุคคลในการมีความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ๆ รอบข้าง ดังนั้น การทำลายซึ่งชื่อเสียง จึงหมายความว่าเป็นการกระทำในลักษณะเป็นการทำลายความสัมพันธ์ของบุคคลต่อบุคคลอื่น โดยให้บุคคลอื่นนั้นมองเห็นคุณค่าในตัวของ

บุคคลที่ถูกกระทำการไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะใด ต่ำลง ๆไป ได้มีการแบ่งประเภทของชื่อเสียงออกเป็น 3 ประเภท[8] คือ

1) ชื่อเสียงในลักษณะของทรัพย์สิน เนื่องมาจากชื่อเสียงประเภทนี้ ล้วนเกิดขึ้นมาจากการสร้างผลงานหรือความสามารถ ความพยายามของบุคคลแต่ละบุคคลในการดำเนินกิจการหรือหน้าที่การงานของบุคคลนั้นในด้านต่าง ๆ ที่ตนเองมีความสามารถ มีคุณค่าและสามารถที่จะตีเป็นราคาออกมาในรูปแบบของตัวเงินได้

2) ชื่อเสียงในลักษณะของเกียรติยศ เกิดขึ้นมาจากการสร้างสรรค์มาจากด้านผลงาน หรือในทางธุรกิจต่าง ๆ หรือการสร้างบทบาททางสังคม หรือหน้าที่ต่าง ๆ อันเป็นที่ยอมรับกันและเกียรติยศของบุคคลในสังคมของแต่ละบุคคลจะมีไม่เท่าเทียมกันของแต่ละบุคคล โดยอาจเกิดจากความแตกต่างของความสามารถ สังคม ความเป็นอยู่ของบุคคลแต่ละคนก็ได้ และชื่อเสียงทางด้านเกียรติยศนั้นถือว่าไม่มีความมั่นคงแน่นอน เพราะส่วนใหญ่แล้วล้วนจะขึ้นอยู่กับแนวทางในการดำเนินชีวิต ความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งหากมีการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะของการทำลายชื่อเสียงในลักษณะนี้ก็อาจจะเปรียบเสมือนการทำลายโอกาสหรือชีวิตของบุคคลๆหนึ่ง

3) ชื่อเสียงในลักษณะของศักดิ์ศรี โดยศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะความเป็นอยู่ จะร่ำรวยหรือยากจน ก็ย่อมจะมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันในทุกๆคน แต่หากเมื่อใดบุคคลถูกกระทำให้ศักดิ์ศรีนั้นต่ำลง ลดลง คุณค่าของความเป็นมนุษย์ก็จะดูต่ำลงไปด้วย ดังนั้น กฎหมายจึงได้มีการคุ้มครองในส่วนนี้ของบุคคลไว้ด้วย

4.3 แนวคิดเรื่องการลงโทษ

เมื่อบุคคลมีความรับผิดทางอาญาแล้วนั้นบุคคลนั้นจะถูกลงโทษทางอาญา โทษทางอาญาจะต้องมีประสิทธิภาพในการยับยั้งไม่ให้ผู้ที่กระทำความผิดแล้วหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกและต้องมีประสิทธิภาพในการยับยั้งไม่ให้บุคคลอื่นเลียนแบบการกระทำความผิดนั้นด้วย ในทางตรงกันข้ามหากโทษทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอก็จะทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำหรืออาชญากรรมเลียนแบบขึ้นได้ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบทำให้สังคมไม่สงบสุขและเป็นการแสดงถึงความล้มเหลวของกฎหมายอาญาอีกด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่ากฎหมายอาญานั้นถือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สำคัญจะต้องกำหนดถึงลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดและอัตราโทษของการกระทำดังกล่าวอย่างชัดแจ้ง ทั้งนี้ความผิดตามหลักกฎหมายอาญาได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ[9]

1) “ความผิดในตัวเอง” เป็นส่วนของการกระทำที่อยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายต้องมีลักษณะเป็นอาชญากรรมพื้นฐาน กล่าวคือจะต้องเป็นการกระทำที่สังคมไม่อาจจะยอมรับได้ ยกตัวอย่างเช่น การฆ่าผู้อื่น การทำร้ายร่างกายหรือการข่มขืนกระทำ

[8] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2555, หน้า 204-210.

[9] ธานี วรภัทร์, 2557, หน้า 59-64.

ชำเรา เป็นต้น ซึ่งความผิดดังกล่าวนี้เป็นความผิดที่ไม่สามารถจะยอมความกันได้ เป็นการกระทำที่บุคคลทั่วไปย่อมรับรู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่เป็นความผิดและยอมรับให้เกิดขึ้นในสังคมไม่ได้โดยชี้ชัดและตัดสินออกมาในสภาพของความรู้สึกเป็นหลัก

2) “ความผิดที่กฎหมายกำหนดขึ้นมาเพื่อระงับหรือห้ามมิให้กระทำเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่อันตรายต่อสังคม” ความผิดประเภทนี้เป็นความผิดที่บุคคลโดยทั่วไปไม่สามารถรับรู้หรือมองเห็นได้อย่างชัดเจน ว่าความผิดดังกล่าวถือว่าเป็นความผิดในตัวเองหรือไม่ แต่ความผิดนี้เป็นความผิดที่สังคมหรือประเทศใดประเทศหนึ่งเห็นว่าจะเป็นจะต้องตราขึ้นมาเพื่อเป็นกฎหมายระงับหรือยับยั้งการกระทำดังกล่าว เนื่องจากเป็นสิ่งที่ส่งผลร้ายและก่อให้เกิดความอันตรายต่อสังคมและประชาชนส่วนรวม ตัวอย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือการครอบครองอาวุธโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นต้น

สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นถือเป็นความผิดในลักษณะของความผิดที่กฎหมายกำหนดขึ้นมาเพื่อระงับหรือห้ามมิให้กระทำเพราะถือเป็นสิ่งที่อันตรายต่อสังคม เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดมิได้เป็นความเป็นในตัวเอง แต่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่สังคมและประชาชน จงทำให้ในแต่ละประเทศจะต้องมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทนั้นเป็นการกระทำที่มีความผิดเพื่อระงับหรือยับยั้งการกระทำดังกล่าวไม่ให้เกิดผลร้ายแก่ผู้อื่น

กล่าวโดยสรุปของโทษ และรวมไปถึงการลงโทษต่อบุคคลผู้กระทำผิดตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มีการกระทำการอย่างใด ๆ อันเป็นการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนบัญญัติของกฎหมายและกฎหมายได้มีการกำหนดโทษของการกระทำในแต่ละฐานความผิดไว้อย่างแจ้งชัด โดยมีวัตถุประสงค์ในการเอาตัวผู้กระทำความผิดในแต่ละกรณีมาลงโทษตามกฎหมายในโทษสถานต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

5. มาตรการทางกฎหมายการดำเนินคดีหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ตามกฎหมายไทย

มาตรการทางกฎหมายการดำเนินคดีหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ตามกฎหมายไทยได้มีกฎหมายในหลายลำดับศักดิ์ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวในส่วนของประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่มาตรา 326 ถึงมาตรา 330 โดยในแต่ละลักษณะของฐานความผิดนั้น เป็นการกระทำที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทรวมทั้งการกระทำที่เป็นข้อยกเว้นในผลแห่งการกระทำที่ทำให้การกระทำที่ไม่เป็นความผิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดในฐานหมิ่นประมาทได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 326 บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”[10]

[10] พิชัย นิลทองคำ, 2562, หน้า 700.

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ก็ยังได้มีการบัญญัติไว้ในกรณีของการหมิ่นประมาทที่เกิดขึ้นโดยอาศัยช่องทางเครือข่ายอินเตอร์เน็ตหรือช่องทางวิธีอื่นด้วย ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 บัญญัติว่า “ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท”[11] แต่ในการพิจารณาถึงองค์ประกอบของการกระทำความผิดตามที่กฎหมายได้มีกรกำหนดเอาไว้ด้วย โดยประกอบไปด้วยองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน[12]

1) องค์ประกอบภายนอกของการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่จำเป็นว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงนิติบุคคลที่ได้มีการกระทำอันเป็นการใส่ความต่อบุคคลที่สามหรืออาจจะเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล โดยผลแห่งการกระทำน่าจะก่อให้บุคคลที่ถูกใส่ความเสื่อมเสียต่อชื่อเสียง ถูกดูถูก ดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังจากผู้คนรอบข้าง เช่น การกล่าวใส่ความในเรื่องของทางเพศ การค้าประเวณีหรือชู้สาวตลอดจนเรื่องที่ไม่เหมาะสมในทางเพศ การทุจริตต่อหน้าที่การงาน ความไม่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับสถานะทางการเงินของบุคคล

ส่วนของบุคคลที่ถูกใส่ความจะต้องมีลักษณะที่เป็นการเจาะจงโดยเฉพาะ สามารถทรายได้ว่าบุคคลที่ถูกกล่าวคือผู้ใด ซึ่งการกระทำที่เป็นการใส่ความในข้อเท็จจริงไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาในอดีตหรือที่เป็นอยู่ในปัจจุบันตลอดจนการใส่ความในทำนองถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ถ้าหากคำกล่าวนั้นสามารถคาดถึงได้ว่าจะเกิดขึ้นจริงหรือเป็นการกล่าวถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายไปในทางที่เป็นการประทุษร้ายให้บุคคลอื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งเป็นลักษณะของการกล่างอ้าวหรือการทำให้ข้อความหรือข้อมูลเกิดการแพร่หลายอันเป็นผลให้เกิดการกระทบต่อเกียรติหรือชื่อเสียงของบุคคลที่ถูกกล่าวถึง โดยชื่อเสียง หมายความว่า ค่าหรือราคาที่มนุษย์พึงต้องมีต่อเพื่อมนุษย์ด้วยกันในทางศีลธรรมหรือความหมายโดยรวมในทางสังคม

2) องค์ประกอบภายในของการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งองค์ประกอบภายในที่สำคัญนั้น จะต้องเป็นการกระทำที่เกิดจากการกระทำที่เจตนา อันจะต้องรู้สำนึกในส่วนของข้อเท็จจริงกับส่วนประสงค์ต่อผลหรือการย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น ๆ โดยประการที่ว่าสามารถทราบได้ว่าการกระทำที่บุคคลนั้นกระทำลงไปจะทำให้ผู้ที่ถูกกระทำได้รับความเสื่อมเสียต่อชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง อันจะต้องมีการ

[11] เรื่องเดียวกัน, หน้า 700.

[12] ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2557, หน้า 411-420.

พิจารณาถึงการรับรู้ในอารมณ์หรือความรู้สึกของวิญญูชน ไม่ใช่เกิดจากการตีความจากอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัว

เมื่อทราบถึงองค์ประกอบของการกระทำที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว จะเห็นได้ว่าการกระทำที่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท สามารถแยกลักษณะของการกระทำได้หลายลักษณะ เช่น การหมิ่นประมาทโดยการใช้ถ้อยคำพูดหรือทางวาจา อันถือว่าเป็นการกระทำที่สามารถกระทำได้ง่ายพบเห็นได้ทั่วไป การหมิ่นประมาทโดยการใช้ตัวอักษรหรือในลักษณะของข้อความ ซึ่งสามารถพบเจอได้ทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือทางสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่ประชาชนหรือบุคคลทั่วไปสามารถค้นพบหรือพบข้อมูลได้ และการหมิ่นประมาทโดยการใช้รูปภาพหรือลักษณะของสัญลักษณ์ เช่น การนำเอารูปภาพของบุคคลที่มีชื่อเสียงมาตัดต่อล้อเลียนในลักษณะของภาพที่มีข้อความกลั่นแกล้งหรือเป็นไปทางลามกอนาจาร แล้วนำไปเผยแพร่ทางระบบออนไลน์ เป็นต้น[13]

6.บทสรุป

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในปัจจุบันการกระทำความผิดบนสื่อออนไลน์นั้นสามารถกระทำได้โดยง่ายเนื่องจากเป็นช่องทางของการกระทำความผิดที่ไม่ซับซ้อนและยุ่งยาด แต่ผลร้ายของการกระทำนั้นกลับส่งผลในวงกว้างได้อย่างรวดเร็วและยากที่จะทำการสกัดกั้นมิให้ความผิดนั้นแพร่กระจายออกไปในสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะการหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์นั้นถือเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมไทยที่มีการกระทำความผิดกันเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อทำการพิจารณาถึงการตรากฎหมายเพื่อมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวของประเทศไทยนั้นถือว่ายังไม่มีการตรากฎหมายเพื่อมาบังคับใช้เป็นการเฉพาะจึงทำให้การแก้ไขปัญหาในการหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์นั้นยังไม่สามารถบังคับใช้ได้จริงและยังมีประสิทธิภาพที่ไม่เพียงพอ

จากการศึกษากรณีดังกล่าวการดำเนินคดีหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ของประเทศไทย ซึ่งได้ทำการเปรียบเทียบกับความผิดฐานหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการกำหนดฐานความผิดของบุคคลที่จะต้องรับผิดและอัตราโทษในกรณีหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ที่แตกต่างกันออกไป และเนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีการกำหนดความผิดฐานหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์ที่ครอบคลุมและชัดเจนอย่างในกฎหมายต่างประเทศ อีกทั้งกฎหมายต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหาการหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์เป็นอย่างมาก ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายไทยไม่ได้มีกำหนดให้การหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์นั้นเป็นความผิดเฉพาะ จึงทำให้ประสิทธิภาพในการใช้กฎหมายนั้นยังไม่เหมาะสมเพียงพอ และแม้จะมีการ

[13] ธานี วรภัทร์, 2557, หน้า 78-82.

ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 ขึ้นมาเพื่อใช้บังคับเพิ่มเติม แต่กลับไม่มีการกำหนดให้การหมิ่นประมาททางสื่อออนไลน์เป็นความผิดเฉพาะตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวอีกเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายประมวลกฎหมายอาญา**,**พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์.(2560). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1** (พิมพ์ครั้งที่ 11), กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไกรฤกษ์ เกษมสันต์.(2557). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา มาตา 288 – มาตรา 366** พิมพ์ครั้งที่ 11,กรุงเทพมหานคร :สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

คณิต ณ นคร.(2553). **พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอาญา,** กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

จิตติ ติงศภัทิย์, (2555), **กฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 11)**, กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ.(2555). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป** (พิมพ์ครั้งที่14), กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

พิชัย นิลทองคำ.(2562).**ประมวลกฎหมายอาญา,**(พิมพ์ครั้งที่ 36),กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์.(2557).**มาตรการบังคับทางอาญา**,(พิมพ์ครั้งที่ 1), กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม : หัวใจสำคัญของพุทธศาสนา

Educational Management Prapariyattidhamma Division : The heart of Buddhism

พระอติคุณ ฐิตวโร (เอี่ยมดี)[1]
ระวิง เรืองสังข์[2]
อินถา ศิริวรรณ[3]

Received: March 30, 2020
Revised: April 6, 2020
Accepted: May 5, 2020

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีความเป็นมาที่ยาวนานและเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมได้รับความนิยมอย่างมากในยุคปัจจุบัน โดยทางสถานศึกษา หน่วยงานราชการและเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการสอบธรรมศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาพระปริยัติธรรมแต่เหนือกว่าสิ่งอื่นใดคือการศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาแล้วนำมาบูรณาการประพฤติปฏิบัติให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจึงจะมีคุณค่าต่อผู้เรียนอย่างสูงสุด

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรม แผนกธรรม, พุทธศาสนา

Abstract

The study of the Buddhist Scripture in the Dharma Division has a long history and is an important part of the study of Buddhism, with the study of the Buddhist Scripture in the Dhamma Department is

---

[1]นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

[3] อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

very popular in the present day. By the school Government agencies and the private sector have given importance to the Dhamma Studies exam, which is a part of the study of the Buddhist Scriptures but above all else is the study of Buddhist principles and then integrate them into practice in daily life. On receiving the Dhamma Study, the Dhamma Department will therefore have the highest value for the learners.

Keywords: Educational Management, Prapariyattidhamma Division, Buddhist.

บทนำ

การจัดการศึกษาแผนกธรรมถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาโดยการศึกษาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมานิยมศึกษาเป็นพระธรรมวินัย ที่เรียกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่าภิกษุสามเณรที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อยเป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาทั้งในด้านการศึกษาการปกครอง และการแนะนำสั่งสอนประชาชน ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดำริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้นสำหรับสอนภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรกนับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมาโดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรมพุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัดแต่งแก้กระทู้ธรรมเมื่อทรงเห็นว่าการเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทยดังนี้ได้ผลทำให้ภิกษุสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้นเพราะเรียนรู้ได้ไม่ยากจึงทรงดำริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังภิกษุสามเณรทั่วไปด้วยประกอบกับใน พ.ศ. ๒๔๔๘ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ซึ่งภิกษุทั้งหมดจะได้รับการยกเว้นส่วนสามเณร จะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรมทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯจึงทรงกำหนดหลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมขึ้นต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมนั้นเป็น “**องค์นักธรรม**” สำหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกันโดยใช้วัด

บวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบการสอบครั้งแรกนี้ มี ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาท แต่งความแก้กระทู้ธรรมและแปลภาษามคธ เฉพาะท้องนิทานในอรรถกถาธรรมบท

ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมดีขึ้น จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้เป็นระบบใน การบริหารและจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียน มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ และมีความฉลาดทั้งทางสติ ปัญญา ทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา กล่าวได้ว่าสถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท มีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง หมายถึง คุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้แก่ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกาย และจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดในหลักสูตร คาดหวังโดยชุมชน และสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเองและคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย[4] โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน)** ได้ศึกษาเรื่อง "แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน" ผลการศึกษาพบว่า[5] “สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ การศึกษาระบบเดิมของคณะสงฆ์ และการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ การศึกษาที่เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยตรง คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือที่เรียกว่า “เรียนนักธรรม” เป็นการศึกษาเบื้องต้นของพระภิกษุสามเณรมาแต่เดิม สภาพของการจัดการศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ โดยมีเนื้อหาของการเรียน แบ่ง

---

[4] กมล ภู่ประเสริฐ , **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร **:** บริษัทจำกัด ก.พล**,** ๒๕๔๔), หน้า ๓๓**.**

[5] พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน), "แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน", **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**,** ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ออกเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก แต่ละชั้นใช้เวลาเรียน ๑ ปี มีการสอบปีละ ๑ ครั้ง ส่วนการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี หรือที่เรียกว่า “เรียนบาลี” แบ่งออกเป็นชั้น ที่เรียกว่าประโยค มี ๙ ประโยค ใช้เวลาเรียนชั้นละ ๑ ปี สอบปีละครั้ง ยกเว้นประโยค ๑-๒ เรียน ๒ ปี แล้วสอบครั้งเดียว ส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาแบบใหม่ที่เพิ่งมีขึ้นเมื่อ พุทธศักราช ๒๕๑๔ เป็นต้นมา มีการเรียนการสอนเหมือนกับการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั่วไป ต่างแต่เพียงมีวิชาธรรมวินัย บาลี วิชากิจสงฆ์ เพิ่มเข้ามาเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

๑) ประวัตินักธรรม

การศึกษาของภิกษุสามเณรในประเทศไทยแต่โบราณมา คือ การศึกษาภาษาบาลี ที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาษาบาลี เพื่อให้รู้ภาษาบาลีสามารถอ่านพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาได้โดยสะดวก เพราะคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทดังที่นับถืออยู่ในประเทศไทยนั้น ล้วนจารึกไว้ด้วยภาษาบาลี ฉะนั้น ผู้ที่ประสงค์จะรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แตกฉานจึงจำต้องศึกษาภาษาบาลีให้รู้แตกฉาน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ยากไม่น้อยสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ไม่รู้ภาษาบาลีจึงพลอยไม่ค่อยรู้เรื่องคำสอนของพระพุทธ ศาสนาอย่างแจ้งชัดตามไปด้วย ทั้งเป็นเหตุให้ภิกษุสามเณรทั่วไปไม่ค่อยเอาใจใส่ที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วย เพราะเรียนยาก รู้ยาก

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมหมื่น ทรงพระปริวิตกถึงความเป็นไปของภิกษุสามเณรดังกล่าวมาข้างต้น จึงได้ทรงพระดำริหาทางจัดการเล่าเรียนเพื่อให้ภิกษุสามเณร ได้เรียนรู้พระธรรมวินัย ได้สะดวกและกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยได้ทรงริเริ่มสอนพระธรรมวินัยแก่ภิกษุสามเณรบวชใหม่เป็นภาษาไทยขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก ในฐานะที่ทรงเป็นพระอุปัชฌายาจารย์ ดังที่ทรงอธิบายไว้ในตำนานวัดบวรนิเวศวิหารว่า แต่ก่อนมา ภิกษุบวชได้กี่พรรษาก็ตาม ไม่สนใจและไม่รู้ธรรมวินัยเลย นอกจากที่เคยปฏิบัติ จึงจัดสอนภิกษุสามเณรบวชใหม่ ให้เรียนธรรมวินัยในภาษาไทยเป็นการ

ส่วนตัว ในหน้าที่แห่งอุปัชฌายาจารย์ก่อน ต่อมาปลูกความนิยมออกไปถึงภิกษุสามเณรเก่าด้วย จนถึงจัดเป็นการเรียนเป็นพื้นฐานของวัดขึ้น และมีวัดธรรมยุตอื่นทำตามแพร่หลายออกไป” นี้คือจุดเริ่มต้นของการศึกษาพระปริยัติธรรมแบบใหม่ที่เรียกว่า “นักธรรม” ในเวลาต่อมา หรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า พระปริยัติธรรมแผนกธรรม คู่กับพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นหลักสูตรการศึกษาของพระสงฆ์ไทยมาแต่โบราณ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงเริ่มการสอนธรรมวินัยในภาษาไทยแก่ภิกษุสามเณรบวชใหม่ดังกล่าวมาข้างต้นขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน ทรงกล่าวไว้ในตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร แต่เพียงว่า การสอนธรรมวินัยในภาษาไทยแก่ภิกษุสามเณรบวชใหม่ดังกล่าว เป็นการที่ได้ทรงจัดขึ้นเมื่อทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร สืบต่อจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ (นับแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมา) จึงสันนิษฐานว่า คงทรงริเริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อแรกทรงครองวัดบวรนิเวศวิหาร ในฐานที่ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ซึ่งจะต้องให้การอบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกและภิกษุสามเณรที่อยู่ในความปกครอง ลักษณะการสอนธรรมวินัยในภาษาไทยที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงสอนภิกษุสามเณรบวชใหม่นั้น ทรงสอนอย่างไร สังเกตจากสำเนาพระโอวาท ที่ประทานแก่นวกภิกษุปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่พระยาศรีบัญชา (ทวน ธรรมาชีวะ) ซึ่งเป็น นวกภิกษุในปีนั้น ได้จดบรรทึกไว้เป็นรายวัน ตามที่ทรงสอนปรากฏว่า เนื้อหาของพระโอวาทประกอบด้วยพระอธิบายเรื่องธรรม เรื่องพระพุทธประวัติ และเรื่องวินัย โดยทรงสอนไปตามลำดับ คือ ธรรม พุทธประวัติ และ วินัย

๒) องค์นักธรรม

ด้วยพระดำริดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมขึ้นใหม่ โดยจัดเป็น ๒ อย่าง ตามแนวพระดำริดังกล่าวแล้วคือ

(๑) อย่างสามัญ แบ่งเป็น ๒ ประโยค

ประโยค ๑ ธรรมวิภาค กับเรียงความแก้กระทู้ธรรม ไม่ต้องชักที่มา

ประโยค ๒ พุทธประวัติย่อ กับเรียงความแก้กระทู้ธรรม ชักที่มาในหนังสือไทย

(๒) อย่างวิสามัญ แบ่งเป็น ๒ ประโยค

ประโยค ๑ เพิ่มอรรถกถาธรรมบท มีแก้อรรถด้วย

ประโยค ๒ เพิ่มบาลีไวยากรณ์และสัมพันธ์

อย่างสามัญ จะจัดทั่วไปเป็นแบบเดียวกันทั้งในกรุงในหัวเมือง ผู้สอบได้อย่างสามัญเพียงประโยค ๑ ได้รับยกเว้นเกณฑ์ทหาร สอบได้ทั้ง ๒ ประโยค เป็นนักธรรม ๒ ประโยค

อย่างวิสามัญ จะจัดเฉพาะในกรุงเทพฯ ผู้สอบได้อย่างวิสามัญทั้ง ๒ ประโยค ได้เป็นเปรียญ ๒ ประโยค เทียบเปรียญปริยัติ (คือเปรียญบาลี) ๓ ประโยค[6] หลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมที่ปรับปรุงขึ้นใหม่นี้อนุญาตให้สอบได้ทั้งภิกษุและสามเณร และทรงคาดหวังว่า “ถ้าจัดอย่างนี้ การเรียนธรรมของภิกษุสามเณรจะเจริญทั้งในกรุงทั้งในหัวเมือง จะได้ผู้มีความรู้ช่วยกิจพระศาสนาอีกมากจัดการเรียนเฉพาะแต่ในมคธภาษา ถึงเป็นหลักก็จริง แต่แคบ ความรู้อันนี้ไม่แพร่หลายไปในหัวเมือง ภิกษุสามเณรในหัวเมืองไม่ได้เรียนในทางนี้และยังซ้ำไม่ได้เรียนในทางอื่นด้วยด้วยเหตุนี้จึงหาพระสมควรเป็นเจ้าอาวาส เป็นอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะได้เป็นอันยาก แต่ผู้ทำหน้าที่เหล่านี้จำต้องมี เมื่อจัดสอนความรู้สามัญในหัวเมืองขึ้นแล้ว คงเปลื้องความขัดข้องข้อนี้ไปได้มาก เพียงแต่เท่าที่จัดมาแล้ว ยังให้ผลดีเห็นปรากฏอยู่ ถ้าได้จัดขยายออกไป ก็คงได้ประโยชน์มากออกไป”[7] หลักสูตรที่ทรงปรับปรุงขึ้นใหม่นี้เรียกว่า “องค์นักธรรม” ได้รับพระบรมราชานุมัติ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐ ภิกษุที่สอบองค์นักธรรมอย่างวิสามัญได้ทั้ง ๒ ประโยค ซึ่งเรียกว่า เปรียญธรรม ๒ ประโยคนั้น ต้องสอบวินัยบัญญัติในนวโกวาทได้ด้วย จะได้รับพระราชทานพัดอย่างเดียวกับเปรียญปริยัติ หรือเปรียญบาลี ๓ ประโยค สำหรับสามเณรที่สอบได้ชั้นนี้ ต้องรอไว้จนอุปสมบทแล้วและสอบวินัยบัญญัติได้แล้วจึงจะได้รับพระราชทานพัด

---

[6] แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑, หน้า ๑๑๙—๑๒๔.

[7] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙-๑๒๔.

ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดให้เพิ่มคิหิปฏิบัติเข้าไปในส่วนของธรรมวิภาคด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้สอบได้องค์นักธรรม แล้วจำจะต้องสึกออกไปครองชีวิตฆราวาสมากยิ่งขึ้น[8]

๓) องค์สามเณรรู้ธรรม

พ.ศ. ๒๔๔๘ (ร.ศ. ๑๒๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ตราพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารขึ้น ตามพระราชบัญญัตินี้ภิกษุทั่วไปได้รับการยกเว้น ส่วนสามเณรได้รับยกเว้นเฉพาะสามเณรที่รู้ธรรม ทางราชการจึงได้ขอให้คณะสงฆ์กำหนดองค์สามเณรรู้ธรรมขึ้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ทหารถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) สมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในฐานะประธานเถรสมาคม โดยได้ทรงมีพระปรารภต่อที่ประชุมว่า “เมื่อศก ๑๒๔ ได้มีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ในนั้นยกเว้นภิกษุทั่วไป แต่สามเณรยกเว้นโดยเอกเทศ เฉพาะแต่สามเณรรู้ธรรมฯ การกำหนดองค์ของสามเณรรู้ธรรมนี้ เจ้าหน้าที่อื่นๆ ขอให้กระทรวงธรรมการเป็นผู้กำหนดให้ จึงเชิญท่านทั้งหลายมาเพื่อจะให้ช่วยกันกำหนดฯ เราไม่มีอำนาจที่จะออกความเห็นวินิจฉัยพระราชบัญญัติเมื่อตั้งขึ้นแล้ว เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องอนุวัติตาม ประเพณีนี้ก็ได้มีเป็นอย่างมาในครั้งพระพุทธกาลแล้ว เช่นในมหาวรรควินัยว่า เมื่อภิกษุกำลังทำอุโบสถก็ดี ทำปวารณาก็ดี ค้างอยู่ มีพระราชาจะมาจับภิกษุนั้น ที่แปลว่าราชการจะเอาตัวให้ขอผัดไว้ พอได้ทำกิจนั้นเสร็จก่อน ข้อนี้แปลว่าพระยอมอนุวัติราชการ ไม่ขัดขืน แลคนที่จะตั้งอยู่เป็นหมวดเป็นหมู่กันได้ ที่เรียกว่าบ้านเมือง ต้องมีคนช่วยกันทำธุระหลายหน้าที่ กล่าวตามบาลี ต้องมีวรรณะทั้งสี่ คือพวกขัตติยะเป็นผู้ป้องกันอันตรายภายนอกภายใน พราหมณ์เป็นผู้สอนให้คนมีความรู้แลความดี พวกเรานับเข้าอยู่ในหมวดนี้ เวสสะเป็นผู้ทำของที่เกิดแต่ฝีมือ หรือรับของเหล่านั้นมาจำหน่าย เพื่อบำรุงสุขของประชาชน สุททะ เป็นผู้รับการงานของผู้อื่นด้วยแรง เพื่อความสะดวกของมหาชน แต่หน้าที่ของผู้ใด ผู้นั้นก็ต้องการทำให้เต็มที่ เช่นเราเป็นพวกพระ ก็ต้องการจะได้คนมาฝึกสอนอบรม ฝ่ายพวกทหารก็ต้องการจะได้คนเข้าเป็นทหาร แต่คนทั้งปวงจะเป็นพระหรือเป็นทหารทั้งนั้น ไม่เป็นอย่างอื่นเลยไม่ได้ ต้องแบ่งเป็นนั่นบ้าง

[8]แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๔๕๗, หน้า ๔๔๗.

เป็นนี่บ้างฯ ข้อที่จะกำหนดองค์ของสามเณรรู้ธรรมนั้น ก็แปลว่า จะกำหนดว่าคนเช่นไรจะขอเอาไว้ คนเช่นไรจะยอมปล่อยให้เข้ารับราชการทหาร”[9]

จากพระปรารภดังกล่าวและจากที่ได้สดับความคิดเห็นของที่ประชุมเถระสมาคม จึงได้ทรงสรุปแนวพระดำริในการดำเนินการในเรื่องนี้ต่อที่ประชุมว่า “เห็นควรเอาไว้แต่สามเณรที่จะเป็นคนเรียนรู้ แลทำประโยชน์ให้แก่พระศาสนาได้ การกำหนดต้องให้สมแก่นักเรียนอุดมศึกษา แลความรู้ต้องให้เวลาเรียนไม่ต่ำกว่า ๒ ปี ที่เป็นกำหนดเกณฑ์รับราชการ เพราะฉนั้น ในส่วนรู้ภาษามคธทรงเห็นชอบตามที่พระเถระทั้งหลายกำหนดนั้น ส่วนรู้ธรรมเพียงแต่รู้ธรรมของสามเณร ทรงเห็นอ่อนไป แต่ยังทรงรู้สึกอยู่ว่า หลักสูตรที่วัดบวรนิเวศอยู่ข้างจะสูง แลเป็นกำหนดคราวแรกอ่อนไว้หน่อยก็ยังได้ ภายหลังจึงค่อยรัดเข้าฯ”[10] และในที่สุดเถรสมาคมได้มีมติตามแนวพระดำริดังนี้

๑.กำหนดองค์ของสามเณรรู้ธรรม ให้กำหนดตามสมควรแก่ความรู้ที่ต้องการในมณฑลนั้นๆ มุ่งเอาประโยชน์พระศาสนาเป็นที่ตั้ง

๒. องค์ของสามเณรรู้ธรรมในกรุงเทพฯ นั้น รู้มคธภาษา กรรมการสอบเห็นว่าใช้ได้กับรู้ธรรมของสามเณรด้วย

๓. สามเณรที่ไม่มีประโยชน์แก่พระศาสนา คือว่า แม้สึกเข้ารับราชการก็ไม่เป็นเหตุเสื่อมการข้างวัด เช่น ขาดคนเล่าเรียน จะหาคนมีความรู้น้อย เป็นต้น สามเณรเช่นนั้นเมื่อต้องเรียก ก็ให้สึกเข้ารับราชการ (แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑, หน้า ๑๓๖.) เกณฑ์ดังกล่าวนี้ กระทรวงกลาโหมก็ยอมรับ จึงเป็นอันใช้ได้ ครั้นเดือนตุลาคม ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรก ที่วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ วัดสุทัศนเทพวราราม และวัดเบญจมบพิตร โดยทรงกำหนดหลักสูตรสำหรับสามเณรรู้ธรรมในกรุงเทพฯ ดังนี้

- ภาษามคธ เพียงท้องนิทานในอรรถกถาธรรมบท
- ธรรมของสามเณร คือธรรมวิภาคในนวโกวาท
- แต่งความแก้กระทู้ธรรม

---

[9] แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๔๕๖. หน้า ๑๒๑-๑๒๖

[10] เล่มเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในการสอบองค์สามเณรรู้ธรรมครั้งแรกในกรุงเทพฯ เมื่อเดือนตุลา พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) มีสามเณรเข้าสอบ ๑๗๙ รูป สอบได้ ๑๓๙ รูป ตก ๔๐ รูป ผลการสอบองค์สามเณรรู้ธรรมครั้งนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงเห็นว่า ทำให้สามเณรมีความรู้ดีขึ้น แต่ยังแคบเพราะใช้ได้แต่ในกรุงเทพฯ หรือเฉพาะวัดที่มีเรียนปริยัติ ในหัวเมืองจะจัดตามนี้ไม่ได้ แต่ก็ทรงเห็นว่าหากได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ก็จะเป็นประโยชน์กว้างขวางเพราะการเรียนการสอบธรรมวินัยในภาษาไทย อย่างนี้พระองค์ได้ทรงทำเป็นการส่วนพระองค์มานานแล้ว และเกิดผลดีแก่ภิกษุสามเณรที่เรียน ทั้งที่ยังบวชอยู่และสึกออกไป ฉะนั้น พระองค์จึงทรงพระดำริที่จะปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมที่จัดขึ้นครั้งนี้ให้เป็นการศึกษาธรรมวินัยสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป ซึ่งจะเป็นทางให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ธรรมวินัยทั่วถึง ดังที่พระองค์ได้ทรงอธิบายแก่เถรสมาคมในครั้งนั้น ปรากฏในรายงานการประชุมเถรสมาคม เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐ ว่า “ความรู้ธรรมอย่างสามัญนั้น ได้ทรงเริ่มจัดมานานแล้ว ตรัสเล่าจำเดิมแต่เหตุปรารภแต่งนวโกวาทขึ้น และได้ใช้ฝึกสอนในสำนักของพระองค์เอง และวัดอื่นได้รับใช้ตามอย่างได้ผลดีทั้งผู้ยังบวชอยู่แลผู้สึกไปแล้ว เมื่อกำหนดองค์สามเณรรู้ธรรมทรงเห็นว่า จะขยายความรู้ธรรมถึงชั้นนี้ได้ จึงได้ทรงหลักสูตรขึ้นดังนั้น กำหนดเอาความรู้ในมคธภาษานั้น เป็นการหนักแก่สามเณรผู้จะเรียนให้ทันเวลา ทั้งไล่ได้แล้วจะจัดว่าเป็นผู้มีความรู้ก็ยังไม่ได้ และจะจัดในหัวเมืองก็ไม่ได้ทั่วไป เมื่อเสด็จไปหัวเมืองเหนือคราวนี้เอง ได้ทรงปรารภถึงการเรียนของพระสงฆ์หัวเมือง ทรงเห็นวาได้รับบำรุงเข้า คงดีขึ้นกว่าปล่อยให้เป็นอยู่ตามลำพัง เมื่อได้จัดให้แพร่หลายแล้ว จะเป็นประโยชน์กว้างขวาง ดีกว่าจะมัวบำรุงในทางมคธภาษาอย่างเดียว แม้ว่าการรู้ภาษามคธเป็นหลักแห่งการรู้ปริยัติ จึงได้ทรงจัดเป็นระเบียบเป็น ๒ อย่าง อย่างสามัญไม่เกี่ยวกับมคธภาษา สำหรับภิกษุสามเณรทั้งในกรุงแลหัวเมือง อย่างวิสามัญนั้นสำหรับภิกษุสามเณรในสำนักที่สามารถสอนมคธภาษาได้ด้วย ต่อไปทรงแสดงพระดำริจะจัดการนี้ให้เข้ารูปอย่างไร ทรงอาศัยหลักในพระวินัยที่จัดภิกษุเป็น ๓ จำพวก คือ เถระ ๑ มัชฌิมะ ๑ นวกะ ๑ หลักสูตรที่ตั้งขึ้นทั้ง ๒ ประโยค ทั้งสามัญและวิสามัญนั้นจัดเป็นนวกภูมิ เป็นความรู้นวกภิกษุเป็นภูมิต้น ต่อไปจะคิดขยายให้ถึงมัชฌิมภูมิ และ

เถรภูมิ บำรุงความรู้ให้ลึกโดยลำดับ และจะให้เข้ากันได้กับหลักสูตรปริยัติที่ใช้อยู่บัดนี้"[11]

จากพระดำริที่ทรงแสดงแก่ที่ประชุมเถรสมาคมดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สมเด็จมหาสมณเจ้าฯ ทรงเห็นว่าการศึกษาปริยัติธรรมที่เน้นมคธภาษานั้น ไม่ช่วยให้การศึกษาธรรมวินัยแพร่หลายถึงภิกษุสามเณรทั่วไป เพราะหาผู้สอนยากทั้งเรียนรู้ได้ยาก จึงได้ทรงทดลองจัดการเรียนธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นการส่วนพระองค์ก่อน ปรากฏว่าได้รับผลดีมีผู้นิยมเรียนกันมาก ทั้งภิกษุสามเณรบวชใหม่และภิกษุสามเณรเก่า และแพร่หลายไปถึงภิกษุสามเณรในวัดอื่นๆด้วย จึงทรงเห็นว่า การศึกษาปริยัติธรรมในภาษาไทยเท่านั้นที่จะช่วยให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ธรรมวินัยได้สะดวกขึ้นและสามารถจัดให้แพร่หลายไปได้ทั่วทั้งในกรุงทั้งในหัวเมือง ฉะนั้นจึงได้ทรงนำเอาแนวพระดำริที่ทรงจัดขึ้นในวันบวรนิเวศวิหารนั้น มาจัดเป็นหลักสูตรองค์ของสามเณรรู้ธรรม และทรงพระดำริจะจัดการเรียนธรรมวินัยในภาษาไทยอย่างที่ทรงจัดเป็นหลักสูตรองค์สามเณรรู้ธรรมนั้น ให้ลุ่มลึกกว้างขวางขึ้นโดยลำดับเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นต้นหรือนวกภูมิ ชั้นกลางหรือชั้นมัชฌิมภูมิ และชั้นสูงหรือชั้นเถรภูมิ ทั้งจะจัดการศึกษาธรรมวินัยในภาษาไทยดังกล่าวให้เชื่อมโยงกับการศึกษาปริยัติธรรมในมคธภาษาที่มีมาแต่เดิมด้วย[12]

๔) หลักสูตรนักธรรม

นับแต่ได้มีการตั้งหลักสูตรนักธรรมขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ หลักสูตรได้มีการปรับปรุงเรื่อยมาเป็นระยะ ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาและตำราที่ใช้เป็นหลักสูตรหรือแบบเรียนในชั้นนั้นๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้สอบนักธรรมได้ในชั้นนั้นๆ มีความรู้สมกับภูมิ เพราะวัตถุประสงค์สำคัญในการที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงพระดำริจัดตั้งการศึกษานักธรรมขึ้นนั้น ก็เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ธรรมวินัยสมกับภูมิของตน กล่าวคือ นักธรรมชั้นตรี เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียนซึ่งยังอยู่ในภูมินวกะมีพรรษาหย่อน ๕ มีความรู้ธรรมวินัยพอรักษาตัวได้ นักธรรมชั้นโท เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียนซึ่งอยู่ในภูมิมัชฌิมะมีพรรษาเกิน ๕ มีความรู้ธรรมวินัยละเอียดกว้างขวางออกไปถึงขั้นพอช่วยแนะนำผู้อื่นได้ นักธรรมชั้นเอก เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียนซึ่งอยู่ในภูมิเถระ

---

[11] แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑, หน้า ๑๒๗–๑๒๘.

[12] ประวัติความเป็นมาการศึกษาพระปริยัติธรรม, http://www.gongtham.net/my_data/history_gongtham/index.php [ออนไลน์วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๒]

มีพรรษาเกิน ๑๐ มีความรู้ธรรมวินัยละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นถึงขั้นสามารถเป็นหลักในสังฆกรรม และเป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ดูแลสั่งสอนผู้อื่นได้ เมื่อทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมขึ้นแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ก็ทรงพระนิพนธ์หนังสือต่างๆ สำหรับใช้เป็นแบบเรียนของนักธรรมชั้นนั้นๆ ด้วย หนังสือบางเรื่องที่ยังทรงพระนิพนธ์ไม่เสร็จ ก็ทรงใช้หนังสืออื่นๆ ที่ใกล้เคียงกันเป็นตำราหรือแบบเรียนไปพลาง แม้นักธรรมชั้นเอกที่ตั้งขึ้นหลังจากพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว พระองค์ก็ได้ทรงพระนิพนธ์ตำราสำหรับใช้เป็นหลักสูตรเตรียมไว้เกือบครบทุกวิชา หลักสูตรนักธรรมทุกชั้น ซึ่งได้ปรับปรุงมาโดยลำดับนั้นมาถึง พ.ศ. ๒๔๖๙ จึงเป็นอันยุติได้ ดังนี้

๑) หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี

เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต

ธรรมวิภาค ใช้หนังสือนวโกวาท

ตำนาน (พุทธประวัติ) ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๓ หนังสือปฐมสมโพธิ ของสมเด็จพระสังฆราช (สา)

วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือนวโกวาทและวินัยมุขเล่ม ๑

๒. หลักสูตรนักธรรมชั้นโท

เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต

ธรรมวิภาค ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๒

ตำนาน (อนุพุทธประวัติ) ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติ และหนังสือพุทธานุพุทธประวัติ เฉพาะประวัติพระสาวก หนังสือสังคีติกถาและ หนังสือปฐมสมโพธิ

วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุขเล่ม ๑–๒

๓) หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก

เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต และหนังสือธรรมอื่นๆ มีมงคล วิเสสกถา เป็นต้น

ธรรมวิภาคใช้หนังสือธรรมวิจารณ์ หนังสือสมถกรรมฐาน หนังสือมหาสติปัฏฐานสูตร และคิริมานนทสูตร แปล

ตำนาน (พุทธานุพุทธประวัติ) ใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๓ หนังสือปฐมสมโพธิหนัง สือพุทธานุพุทธประวัติ หนังสืออนุพุทธประวัติ และหนังสือสังคีติกถา

วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุขเล่ม ๓ (หลักสูตรนักธรรมและเปรียญสำหรับใช้ในการศึกษาและสอบไล่ธรรมวินัย ของพระภิกษุสามเณร.

พระยาภักดี นฤเบศร์ ได้รวบรวม, ฉบับพิมพ์ครั้งแรก, พ.ศ. ๒๔๖๙. หน้า ก-ข.) ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการปรับปรุงในส่วนของวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมอีกครั้งหนึ่ง คือสำหรับนักธรรมชั้นโท กำหนดหัวข้อธรรมที่ต่างกัน ๒ ข้อ ให้นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศน์เชื่อมความ ๒ ข้อนั้นให้ต่อ เนื่องกันสนิท และให้ชักภาษิตในที่อื่นมาอ้าง ๒ แห่ง อย่าให้ซ้ำกัน สำหรับ นักธรรมชั้นเอก กำหนดหัวข้อธรรมต่างกัน ๓ ข้อ

ให้นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศน์ เชื่อมความ ๓ ข้อนั้นให้ต่อเนื่องกันสนิท และชักภาษิตในที่อื่นมาอ้าง ๓ แห่ง อย่าให้ซ้ำกัน และในศกเดียวกันนี้ ได้เพิ่มเติมหลักสูตรนักธรรมชั้นเอก คือให้สอบพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ อีกส่วนหนึ่ง และถือว่าเป็นวิชาสำคัญ ถ้าสอบวิชานี้ตกวิชาอื่นในชั้นเป็นอันตกไปด้วยกัน หลักสูตรนักธรรมชั้นโทและชั้นเอกที่ปรับปรุงใหม่ดังกล่าวนี้ เริ่มใช้แต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นไป[13]

๔) ธรรมศึกษาตรี

การศึกษานักธรรมในครั้งนั้น เป็นที่นิยมและเป็นที่ยกย่องทั้งในวงการคณะสงฆ์และใน ทางราชการ ผู้ที่สอบได้ประโยคนักธรรม เมื่อลาสิกขาออกไป ก็สามารถรับราชการเป็นครูสอนตามโรงเรียนต่างๆ เมื่อมีการสอบเลื่อนวิทยฐานะครู ผู้สอบได้ประโยคนักธรรมก็ได้รับสิทธิพิเศษ โดยได้รับการยกเว้นโดยไม่ต้องสอบ ๑ ชุดวิชา เพราะประโยคนักธรรมชั้นตรีจัดเป็นชุดวิชาหนึ่งสำหรับการเลื่อนวิทยฐานะ

ต่อมาคณะสงฆ์ในสมัยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ พิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมก็เป็นประโยชน์แม้แก่ผู้ที่มิใช่ภิกษุสามเณร โดยเฉพาะในหมู่ข้าราชการครู ดังนั้น คณะสงฆ์จึงอนุญาตให้ครูทั้งหญิงและชายเข้าสอบประโยคนักธรรมชั้นตรีในสนามหลวงได้ โดยได้ตั้งหลักสูตรประโยคนักธรรมสำหรับฆราวาส เรียกว่า "ธรรมศึกษาตรี" ซึ่งประกอบด้วยวิชาที่ต้องสอบเช่นเดียวกันกับหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีสำหรับภิกษุสามเณร ยกเว้นวิชาวินัยบัญญัติใช้เบญจศีล เบญจธรรม และอุโบสถศีลแทน ธรรมศึกษาตรี เปิดสอบครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ปรากฏว่ามีฆราวาสทั้งชายและหญิงสมัครสอบกันเป็นจำนวนมาก[14]

๕) ธรรมศึกษาโท

เมื่อเห็นว่าฆราวาสสนใจศึกษาและสมัครสอบธรรมศึกษาตรีกันเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ คณะสงฆ์จึงได้จัดตั้งหลักสูตรธรรมศึกษาโทขึ้น เพื่อเป็นการขยายการศึกษานักธรรมสำหรับฆราวาสให้กว้างขวางและแพร่หลายยิ่งขึ้น อันเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาทางหนึ่ง หลักสูตรธรรมศึกษาโทประกอบด้วยวิชาที่ต้องสอบ ๓ วิชา คือธรรมวิภาค อนุพุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม เช่นเดียวกับหลักสูตรนักธรรมชั้นโทสำหรับภิกษุสามเณร ยกเว้นวินัยบัญญัติธรรมศึกษาโทสอบครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓[15]

๖) ธรรมศึกษาเอก

พ.ศ. ๒๔๗๘ คณะสงฆ์ได้ตั้งหลักสูตรธรรมศึกษาเอกและอนุญาตให้ฆราวาสสอบได้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นต้นไป[16] หลักสูตรนักธรรมชั้นเอกก็ประกอบด้วยวิชาที่ต้องสอบ ๓ วิชา คือ

---

[13]ประวัติการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. หน้า ๑๕๙—๑๖๐.

[14]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๘.

[15]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๙.

[16]แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๒๓ อ้างใน รายงานเรื่องศึกษาของคณะสงฆ์ไทย. (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม). ฝ่ายวิจัย กองแผนงาน กรมศาสนา, พ.ศ. ๒๕๑๖. หน้า ๒๓.)

ธรรมวิภาค พุทธานุพุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม เช่นเดียวกับหลักสูตรนักธรรมชั้นเอกสำหรับภิกษุสามเณร ยกเว้นวินัยบัญญัติ การศึกษานักธรรม อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาหรือธรรมวินัยในภาษาไทย ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระดำริตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้น ได้พัฒนามาโดยลำดับ ทั้งในด้สนหลักสูตร การเรียนและการสอน เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ในธรรมวินัย ตลอดถึงความเป็นมาของพระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึง พอแก่การที่จะเป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ สามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้ด้วยดี การศึกษานักธรรมได้เป็นที่นิยมนับถือของคณะสงฆ์และได้รับการจัดให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของภิกษุสามเณรในประเทศไทยควบคู่ไปกับการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนับแต่เริ่มต้นมาจนบัดนี้ การศึกษานักธรรมที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯได้ทรงตั้งขึ้นนี้ จึงนับว่ามีคุณประโยชน์ต่อการพระศาสนาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ การศึกษานักธรรม ยังได้แผ่ประโยชน์ไปยังพุทธบริษัทฝ่ายฆราวาสด้วย ดังที่ฆราวาสจำนวนมากก็สนใจศึกษาและสอบธรรมศึกษากันเป็นจำนวนมากตลอดมาดังที่กล่าวแล้ว การที่พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาสได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมวินัย นับว่ามีประโยชน์ต่อการที่จะช่วยส่ง เสริมและดำรงรักษาพระศาสนาให้เจริญมั่นคงได้ทางหนึ่ง หลักสูตรพุทธานุพุทธประวัติใช้หนัง สือพุทธประวัติ เล่ม ๑, เล่ม ๓ หนังสือปฐมสมโพธิ หนังสือพุทธานุพุทธประวัติ หนังสืออนุพุทธ ประวัติ และหนังสือสังคีติกถา

จากพระดำริที่จะส่งเสริมการศึกษาธรรมวินัยให้แพร่หลายไปสู่ภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึงทุกระดับชั้นดังกล่าวแล้ว พ.ศ. ๒๔๕๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยรวมองค์นักธรรมประโยค ๑ และประโยค ๒ เข้าด้วยกันเป็น “นักธรรมชั้นตรี” และกำหนดหลักสูตรสอบความรู้ภิกษุสามเณรเป็น ๔ อย่างคือ

- เรียงความแก้กระทู้ธรรม
- ธรรมวิภาค
- ตำนาน (พุทธประวัติ)
- วินัยบัญญัติ

สำหรับสามเณร เว้นวินัยบัญญัติไว้ก่อนจนกว่าอุปสมบทแล้วจึงสอบวินัยบัญญัติ และการสอบไม่มีการพักเป็นประโยค ๑ ประโยค ๒ ดังแต่ก่อน สอบพร้อมกันทั้ง ๒ ประโยค ได้ตกพร้อมกันทั้ง ๒ ประโยค[17] และในศกเดียวกันนี้ ทรงจัดหลักสูตรเปรียญบาลี ๓ ประโยคเข้ากับองค์นักธรรมประโยค ๒ เป็นเปรียญธรรมชั้นตรี ทั้งนี้โดยทรงมีพระปรารภว่า “การสอบความรู้บาลีเป็นเปรียญ ๓ ประโยค ให้แปลธัมมปทัฏฐกถาเป็นความไทยอย่างเดียวกันทั้ง ๓ ประโยคไม่ค่อยจะได้เปรียญมีความรู้ดี เพราะผู้เข้าสอบโดยมากด้วยกันจะไม่รู้จักสัมพันธ์และไม่แตกฉานในทางไวยากรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ การเรียนบาลีจึงตกต่ำ”[18]

จากพระปรารภดังกล่าวแล้ว จึงทรงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตแก้ไขหลักสูตรเปรียญบาลี ๓ ประโยค “ให้คงแปลธัมมปทัฏฐกถา เพียงประโยคเดียว อีก ๒ ประโยคนั้นเปลี่ยน เป็นสอบความรู้สัมพันธ์ เพื่อให้ความรู้จักชักศัพท์เชื่อมถึงกัน ประโยค ๑ สอบความรู้บาลี

---

[17] แถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๑, หน้า ๕๒๙.

[18] เรื่องเดียวกัน, หน้า๕๓๑.

ไวยากรณ์ ส่วนวจีวิภาคเพื่อเข้าใจยกศัพท์ ประโยค ๑ วิธีสอบสัมพันธ์ จักวางแบบให้ไว้ ส่วนวิธีการสอบไวยากรณ์เคยกันมาแล้วฯ ทั้ง ๓ นี้ รวมเป็นหลักสูตรบาลี เป็นองค์อันหนึ่งของเปรียญธรรมชั้นตรีฯ" (เล่มเดียวกัน, หน้าเดียวกัน) และ "ภิกษุสามเณรที่จะสอบบาลีเป็นเปรียญ ๓ ประโยค ต้องสอบได้องค์นักธรรมประโยค ๒ สามัญมาก่อนแล้ว เมื่อสอบบาลีได้อีกองค์หนึ่ง จักเป็นเปรียญชั้นตรี ได้แก่ นวกภูมิ หรือเรียกนับประโยคว่า เปรียญธรรม ๓ ประโยค ก็ได้ฯ" เปรียญธรรมชั้นตรี หรือเปรียญธรรม ๓ ประโยคนี้เรียกย่อว่า "ป.ธ. ๓" หลักสูตรนักธรรมชั้นตรีและเปรียญธรรมชั้นตรี ที่ทรงปรับปรุงใหม่นี้ เริ่มสอบตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นต้นมา

หลักสูตรนักธรรม ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงจัดขึ้นนั้น ได้รับความนิยมจากภิกษุสามเณรอย่างรวดเร็วและแพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง เพียง ๒ ปีแรกที่จัดสอบ ก็มีภิกษุสามเณรสมัครเข้าสอบในสนามหลวงเกือบพันรูป ในปีต่อๆมา จึงโปรดให้มีการจัดสอบขึ้นในสนามมณฑลต่างๆด้วย เพื่อบรรเทาความแออัดในการสอบ ภิกษุสามเณรที่สอบได้ในสนามวัดหรือสนามมณฑลมีความรู้เข้าเกณฑ์ของสนามหลวง สนามหลวงก็รับโอนเป็นนักธรรมของสนามหลวง ต่อมาทรงกำหนดให้มีการสอบสนามวัดก่อนที่จะส่งเข้าสอบสนามหลวง ต่อเมื่อสอบผ่านสนามวัดนั้นๆได้แล้ว จึงทรงอนุญาตให้ส่งเข้าสอบในสนามหลวง ทั้งนี้เพื่อกันไม่ให้ผู้มีความรู้ไม่ถึงขั้นเข้าสอบในสนามหลวง อันเป็นการเพิ่มภาระให้แก่สนามหลวงโดยไม่จำเป็นการสอบองค์นักธรรมและนักธรรมตรีในระยะแรกนั้นสามเณรต้องมีอายุ ๑๙ ปีขึ้นไป จึงอนุญาตให้เข้าสอบได้

สำหรับการสอบนักธรรมชั้นตรี สอบโดยวิธีเขียน (ขณะนั้นการสอบพระปริยัติธรรมหรือสอบบาลีสนามหลวงยังใช้วิธีแปลปากอยู่) ข้อสอบแต่ละวิชามี ๒๑ ข้อ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ จึงลดลงมาเป็น ๑๔ ข้อ[19] ส่วนกำหนดเวลาสอบในระยะแรกยังไม่มีการกำหนดเวลาเป็นชั่วโมง แต่กำหนดว่า ถ้ายังมีผู้นั่งสอบอยู่ด้วยกัน ๖ รูป ยังไม่หมดเวลา ต่อมาแก้ไขเป็น ถ้ายังมีผู้สอบเหลืออยู่ด้วยกัน ๓ รูป ถือว่ายังไม่หมดเวลา[20] (แต่ไม่พบหลักฐานว่าแก้ไขเมื่อปีใด) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นต้นมา จึงมีการกำหนดเวลาสอบเป็นชั่วโมง คือ ๓ ชั่วโมงครึ่ง[21]

การสอบนักธรรมชั้นโทในระยะแรก มารวมสอบในสนามหลวง กรุงเทพฯเพราะยังมีจำนวนผู้สอบไม่มากและส่วนใหญ่อยู่กรุงเทพฯ หรือในปริมณฑลใกล้เคียงตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๕ เป็นต้นไป สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ได้ทรงประกาศให้จัดสอบนักธรรมชั้นโทในสนามต่างจังหวัดได้ โดยใช้ข้อสอบของสนามหลวงและสอบในวันเวลาเดียวกันกับสนามหลวงในกรุงเทพฯหลักสูตรนักธรรมชั้นโทมี ดังนี้

๑. เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต

๒. ธรรมวิภาค ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๒

๓. ตำนาน (อนุพุทธประวัติ) ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติ และหนังสือพุทธานุพุทธประวัติ เฉพาะประวัติพระสาวก หนังสือสังคีติกถาและ หนังสือปฐมสมโพธิ

---

[19]คณาจารย์มหามกุฏราชวิทยาลัย ประวัติการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. คณาจารย์มหามกุฏราชวิทยาลัย (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม), หน้า ๑๓๙.

[20]แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๔๕๗ หน้า ๕๒๘.

[21]ประวัติการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, หน้า ๑๓๙.

๔. วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุขเล่ม ๑-๒

พ.ศ. ๒๔๖๔ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สิ้นพระชนม์ นักธรรมชั้นเอกที่ทรงพระดำริไว้ จึงยังไม่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระประสงค์ในยุคของพระองค์ การเรียนนักธรรม จึงจัดได้เพียง ๒ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี กับนักธรรมชั้นโท

แต่ในปีที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ สิ้นพระชมม์นั้นเอง สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ สิ้นพระชนม์นั้นเอง สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ ผู้ทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกสืบมา ก็ได้ทรงจัดตั้งนักธรรมชั้นเอกขึ้น ตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ พระองค์นั้น นักธรรมชั้นเอกภูมิเถระ สำหรับภิกษุผู้ใหญ่พ้นพรรษา ๑๐ แล้ว หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก มีดังนี้

๑. เรียงความแก้กระทู้ธรรม จะให้หัวข้อธรรม ๓ ข้อ ที่ต่างกัน ต้องแต่งทำนองเทศนา เชื่อมความ ๓ ข้อนั้น ให้สนิท

๒. แก้ปัญหาธรรม โดยปรมรรถเทศนา

๓. แก้ปัญหาพุทธานุพุทธประวัติ กับข้อธรรมในท้องเรื่องนั้น

๔. แก้ปัญหาวินัยบัญญัติมีสังฆกรรมเป็นต้น

หนังสือสำหรับใช้เป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นเอกนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงพระนิพนธ์เตรียมไว้แล้วเกือบจะครบถ้วน ดังนี้

-หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต และหนังสือธรรมอย่างอื่นมีมงคลวิเสสกถาเป็นต้น เป็นหลักสูตรสำหรับเรียงความแก้กระทู้ธรรม

-หนังสือธรรมวิจารณ์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ เป็นหลักสูตรสำหรับแก้ปัญหาธรรมวิภาค

- หนังสือพุทธสมัยเล่มที่ ๒ ปริเฉทที่ ๔,๕,๖ ในธรรมสมบัติหมวด ๓ (รวมพระสูตรแปล) เป็นหลักสูตรสำหรับแก้ปัญหาพุทธานุพุทธประวัติ

เปรียญธรรมชั้นโท จะสอบบาลีประโยค ๗ ต้องสอบได้นักธรรมชั้นเอกก่อน เมื่อสอบบาลีประโยค ๗,๘,๙ ได้แล้วนับเป็นเปรียญธรรมชั้นเอก

๕) การจัดหลักสูตรนักธรรมเชื่อมหลักสูตรบาลี

หลังจากได้จัดตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโทขึ้นแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ก็ทรงจัดระเบียบชั้นเปรียญใหม่ให้เชื่อมโยงกับการศึกษานักธรรม ดังนี้

๑.พระนักธรรมแปลบาลีประโยค ๓ ได้แล้ว เป็นเปรียญธรรมชั้นตรี จักได้รับพระราช ทานพัดยศและประกาศนียบัตรทรงตั้งคราวหนึ่ง

๒. เปรียญธรรมชั้นตรี ต้องเป็นนักธรรมชั้นโทก่อน จึงจะแปลบาลีประโยคอื่นได้ แปลได้ประโยค ๔-๕ นับว่าเป็นเปรียญธรรมชั้นโท แต่ยังไม่ได้รับพระราชทานประกาศนียบัตรและเปลี่ยนพัดใหม่ เพราะเป็นเพียงการเลื่อนประโยค ต่อเมื่อแปลบาลีประโยค ๖ได้แล้วจึงนับว่าเป็นเปรียญธรรมชั้นโทเต็มที่ จักได้รับพระราชทานเลื่อนยศเปลี่ยนพัดและประกาศนียบัตร ทรงตั้งอีกคราวหนึ่ง

๓. ในเวลาที่ยังไม่ได้ตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นเอกเปรียญธรรมชั้นโทแปลบาลีประโยค ๗,๘ ได้แล้วนับเป็นเปรียญบาลีชั้นเอก แต่ยังไม่ได้รับพระราชทานพัดเปลี่ยนและประกาศนียบัตรทรงตั้ง

เพราะเป็นเพียงการเลื่อนประโยค ต่อเมื่อแปลบาลีประโยค ๙ ได้แล้ว นับเป็นเปรียญชั้นเอกเต็มที่จักได้รับพระราชทานพัดยศเปลี่ยนและประกาศนียบัตรทรงตั้งอีกคราวหนึ่ง เมื่อตั้งหลักสูตรนักธรรมขึ้น จะจัดเข้าในชั้นนี้ ผู้สอบได้เป็นเปรียญธรรมชั้นเอก[22]

สรุปได้ว่าในปัจจุบันถึงแม้จะมีกระแสในเรื่องของการสอบนักธรรมหรือธรรมศึกษาในแง่ลบแต่ความเป็นจริงแล้วการสอบนักธรรมหรือธรรมศึกษาเป็นไปเพื่อเรียนรู้หลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อนำไปบูรณาการ ประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตในสังคม หากคนในสังคมไม่เรียนรู้หลักธรรมในพุทธศาสนาไม่มีหลักศาสนาประจำใจ สังคมก็ย่อมที่จะเกิดสับสน วุ่นวาย ไม่มีความสงบสุข ขาดคุณธรรม ศีลธรรมอันดีงาม โดยการสอบนักธรรมหรือธรรมศึกษาในปัจจุบันล้วนแต่เป็นผลพลอยได้หากผู้เรียนสอบได้ถือว่าเป็นเกียรติประวัติอันดีงามต่อตนเอง ครอบครัวและสถาบัน แต่หากผู้เรียนสอบตกก็อย่าหมดหวังและขยันหมั่นเพียรเพื่อจะสอบในปีต่อไป การสอบแต่ละครั้งควรเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม สุจริตใจเพื่อสิ่งที่ได้มาคือคำสอนและหลักธรรมที่แท้จริงของการศึกษานักธรรม ธรรมศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม ประเทศชาติและพุทธศาสนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กมล ภู่ประเสริฐ , **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทจำกัด ก.พล, ๒๕๔๔.

คณาจารย์มหามกุฏราชวิทยาลัย ประวัติการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. คณาจารย์มหามกุฏราชวิทยาลัย, เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม.

แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๒๓ อ้างใน รายงานเรื่องศึกษาของคณะสงฆ์ไทย. (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม). ฝ่ายวิจัย กองแผนงาน กรมศาสนา, พ.ศ. ๒๕๑๖. หน้า ๒๓.

ประวัติความเป็นมาการศึกษาพระปริยัติธรรม, http://www.gongtham.net/my_data/history_gongtham/index.php [ออนไลน์วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๒]

พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน), "แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน", **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา,** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

[22]แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๕ **,** หน้า ๓๗๕

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาการบริหารราชการไทย
Public participation and development of Thai government Administration.

พัชรินทร์ อยู่เย็น[1]
พูลลาภ จันทร์เฉลิม
ศักดา พลเข้ม

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี การบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการกำหนดนโยบายและทิศทางว่าจะจัดการปกครองประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การต่างประเทศ ไปในแนวทางใดและใช้วิธีการใด จึงจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐมีประสิทธิภาพ คุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยการจัดหาอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และ

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครสวรรค์, *E-mail.mcu.nakhonsawan@gmail.com*

ออกกฎ ระเบียบต่าง ๆ มารองรับ ตลอดจนการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ตามที่อำนาจนิติบัญญัติคือรัฐสภาให้ความเห็นชอบตราขึ้นใช้บังคับ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ประชาชน, การพัฒนา, การบริหารราชการไทย

Abstract

Public participation As a member of society Whether in the context of social, economic, political, or cultural development It is something that shows the development of awareness. And wisdom in Government administration It sets policies and directions that will govern the country in terms of economy, society, politics, and foreign affairs. In which direction and using which method? So it will be for the benefit of the people Achievement in state missions Effective Worthy in the mission of the state Reducing work procedures Reducing unnecessary missions Distribution of missions and resources to local areas Decentralizationformulating one's own life in one's own management, control, use And the distribution of existing resources for the benefit of economic and social livelihoods As necessary with dignity Public participation As a member of society Whether in the context of social, economic, political, or cultural development It is something that shows the development of awareness. And wisdom in Government administration It sets policies and directions that will govern the country in terms of economy, society, politics, and foreign affairs. In which direction and using which method? So it will be for the benefit of the people Achievement in state missions Effective Worthy in the mission of the state Reducing work procedures Reducing unnecessary missions Distribution of missions and resources to local areas

Decentralizationformulating one's own life in one's own management, control, use And the distribution.

Keywords : Participation , people , The development , Thai government Administration

1.บทนำ

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในส่วนของความหมาย ความสำคัญระดับของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ลักษณะของหน่วยงาน ราชการและข้าราชการที่สนับสนุนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายและแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยที่ สนับสนุนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของ ประชาชนและส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศต่อไป

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรม ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วน (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่า การมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการ

ที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ เช่น เจมส์ แอล เครยัน ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ปัทมา สูบกำปัง ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น

สรุปความหมายได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ลักษณะของการเข้าไปกระทำร่วมกันโดยบุคคลที่อยู่เป็นกลุ่มชนทั้งทางด้านนามธรรมคือจิตใจ ความคิด อารมณ์ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

3. การพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้น หรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา

ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Development” แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นต่างๆ ไปสู่ลำดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมไปกว่าเดิม

โดยสรุป การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ลักษณะการพัฒนา การพัฒนาอาจแบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่

1. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาทางด้านการผลิต การจำหน่าย การแลกเปลี่ยน การลงทุน
2. การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาทางด้านจิตใจ แบบแผนพฤติกรรม รวมทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆในสังคม

3. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทาการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนภายในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น

4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย

4.1 ความหมายของบริหารราชการไทย

การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินคือการจัดโครงสร้างหน่วยงานราชการและองค์กรภาครัฐ รวมถึงการจัดสรรอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อให้หน่วยงานดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐ

4.2 แนวคิดรูปแบบการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

แนวคิดรูปแบบการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินมีอยู่ 3 หลักใหญ่คือ

1.หลักการรวมอำนาจการปกครอง (Centralization) หมายถึงการรวมอำนาจปกครองทั้งหมดไว้ที่รัฐส่วนกลาง คือการบริหารราชการส่วนกลาง อันได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม เป็นผู้ดำเนินการปกครอง มีลักษณะสำคัญดังนี้

1) มีการรวมอำนาจในการบังคับหน่วยการปกครองต่างๆไว้ที่ส่วนกลาง เพื่อให้ส่วนกลางสามารถใช้อำนาจในการบังคับบัญชาได้อย่างเด็ดขาดและทันต่อสถานการณ์

2) มีการรวมอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการไว้ที่ส่วนกลาง เมื่อเกิดปัญหาต้องมีการตัดสินใจ อำนาจในการตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการขั้นสุดท้ายจะอยู่ที่ส่วนกลาง หน่วยการปกครองส่วนกลางจะมีอำนาจในการสั่งการครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศ

3) มีการรวมอำนาจในการบังคับบัญชาไว้ที่ส่วนกลาง

2.หลักการแบ่งอำนาจการปกครอง (Deconcentralization) คือการที่ราชการบริหารส่วนกลางแบ่งอำนาจหน้าที่ที่เป็นของราชการบริหารส่วนกลางบางส่วนให้กับราชการบริหารส่วนภูมิภาค แต่เจ้าหน้าที่ การแต่งตั้งโยกย้าย การบังคับบัญชายังเป็นของราชการบริหารส่วนกลางอยู่ โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

1) มีการแบ่งอำนาจที่เป็นของราชการบริหารส่วนกลางบางส่วน

2) อำนาจในการสั่งการ ควบคุมบังคับบัญชา ยังเป็นของราชการบริหารส่วนกลาง

3.หลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) คือการมอบอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมอบอำนาจทั้งในด้านการเมืองและบริหารให้กับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

1) มีการแยกหน่วยการปกครองเป็นนิติบุคคลต่างหากจากราชการบริหารส่วนกลาง มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหารงาน การจัดทำบริการสาธารณะและจัดทำงบประมาณ มีเจ้าหน้าที่ของตนเอง

2) ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง

3) มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ราชการบริหารส่วนกลางมีเพียงอำนาจในการกำกับมิให้มีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สรุปได้ว่า ระบบราชการไทยแบ่งองค์กรออกเป็น 3 ส่วน คือ ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มีสาระสำคัญดังนี้คือการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินทั้ง 3 ส่วน ใช้หลักการรวมอำนาจปกครองและหลักการกระจายอำนาจผสมกัน กล่าวคือ ระหว่างราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคใช้หลักรวมอำนาจปกครอง สำหรับราชการส่วนท้องถิ่นใช้หลักการกระจายอำนาจปกครอง

4.3 การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทยเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มีสาระสำคัญดังนี้คือ

1.มาตรา 4 ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

1) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง

2) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค

3) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

2. การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ได้บัญญัติในมาตรา 7 โดยให้แบ่งส่วนราชการ ดังนี้

1)สำนักนายกรัฐมนตรี

2)กระทรวง หรือทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง

3) ทบวง ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง

4) กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง โดยให้สำนักนายกรัฐมนตรีมีฐานะเป็นกระทรวงและส่วนราชการทั้งสี่มีฐานะเป็นนิติบุคคล

3.การบริหารราชการส่วนกลางให้นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 11 ดังนี้

1) กำกับโดยทั่วไปซึ่งการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อการนี้จะสั่งให้ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และส่วนราชการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมราชการส่วนท้องถิ่น ชี้แจง แสดงความคิดเห็น ทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ ในกรณีจำเป็นจะยับยั้งการปฏิบัติราชการใด ๆ ที่ขัดต่อนโยบายหรือมติของคณะรัฐมนตรีก็ได้ และมีอำนาจสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น

2) มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีกำกับการบริหารราชการของกระทรวง หรือทบวงหนึ่งหรือหลายกระทรวงหรือทบวง

3) บังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่งซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม

4) สั่งให้ข้าราชการซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมหนึ่งมาปฏิบัติราชการสำนักนายกรัฐมนตรี โดยจะให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิมหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิม ให้ได้รับเงินเดือนในสำนักนายกรัฐมนตรีในระดับ และขั้นที่ไม่สูงกว่าเดิม

5) แต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมหนึ่งไปดำรงตำแหน่งของอีกกระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง โดยให้ได้รับเงินเดือนจากกระทรวง ทบวง กรมเดิม ในกรณีเช่นว่านี้ให้ข้าราชการซึ่งได้รับแต่งตั้งมีฐานะเสมือนเป็นข้าราชการ

สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งตนมาดำรง ตำแหน่งนั้นทุกประการ แต่ถ้าเป็นการแต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ตำแหน่งอธิบดีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี

6) แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษาหรือคณะที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี หรือเป็นคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติราชการใด ๆ และกำหนดอัตราเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนให้แก่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้ง

7) แต่งตั้งข้าราชการการเมืองให้ปฏิบัติราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี

8) วางระเบียบปฏิบัติราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

9) ดำเนินการอื่น ๆ ในการปฏิบัติตามนโยบาย

นอกจากนี้ มาตรา 12 ได้บัญญัติ ให้ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม แต่มิได้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือทบวง นายกรัฐมนตรีจะมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีปฏิบัติราชการแทนก็ได้

4. ให้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค มาตรา 51 ดังนี้

1) จังหวัด

2) อำเภอ

ในระดับจังหวัด มาตรา 54 ได้บัญญัติให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดคนเป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มาปฏิบัติการให้เหมาะสมกับท้องที่และประชาชน และเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหาร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัดและรับผิดชอบในราชการจังหวัดและอำเภอ มาตรา 55 ได้บัญญัติให้มีปลัดจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดซึ่งกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ส่งมาประจำทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ว่าราชการจังหวัด และมีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาคซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมนั้น ในจังหวัดนั้น มาตรา 62 ให้มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการในอำเภอ และรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอ

5.การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 70 ให้มีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1)องค์การบริหารส่วนจังหวัด

2)เทศบาล

3)องค์การบริหารส่วนตำบล

4) ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนด ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบคือ กรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528และเมืองพัทยาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาการบริหารราชการไทย

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นรากฐานสำคัญของหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับการปกครองในระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนก็มีความสำคัญอย่างมากเช่นกัน เพราะเป็นสถาบันที่ฝึกหัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นอันเป็นที่อยู่ของตนเอง เกิดความหวงแหนและความรับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่น เป็นผลให้ประชาชนมีความรู้สึกที่ดีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การบริหารราชการไทยเป็นการนำแนวความคิด เกี่ยวกับการปรับระบบราชการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะการนำ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาแปลงให้เป็นรูปแบบกฎหมายเพื่อให้เกิดผลใช้บังคับเป็นการถาวร โดยกำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ ของส่วนราชการต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งหลักการนี้ได้ปรากฏ ในมาตรา 3/1 วรรค 3 ว่าในการปฏิบัติหน้าที่ ของส่วนราชการ ต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ ซึ่งเป็นการกำหนดเจตนารมณ์ของการมุ่งพัฒนาระบบราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ 7 ที่สามารถวัดผลได้รวมทั้งเป็นการกำหนดให้การปฏิบัติ

หน้าที่ของส่วนราชการต้องให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญที่ส่งผลให้ส่วนราชการต่าง ๆ มีความตื่นตัวที่จะดำเนินการด้านนี้มากขึ้นปัญหาของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกิดขึ้นในหลายส่วนสรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนที่เป็นกลุ่มคนชั้นกลางขึ้นไปมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองดีแต่ก็ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่เป็นทางการหรือการใช้สิทธิ์เลือกตั้งเพราะขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อพฤติกรรมของนักการเมืองและพรรคการเมืองที่สังกัดอยู่นอกจากนี้วิถีชีวิตในโลกเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้คนกลุ่มนี้มีความเร่งรีบในการดำรงชีวิตแสวงหาความมั่งคั่ง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัวโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าขาดจิตที่เป็นสาธารณะจนทำให้ไม่สนใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ประชาชนที่เป็นกลุ่มคนระดับล่างในสังคมที่มีฐานะยากจนขาดการศึกษาขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ ทำให้ประชาชนมองไม่เห็นและไม่เข้าใจว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีความสำคัญการหาเลี้ยงชีพตนเองอย่างไรจึงปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อขาดปัจจัยจูงใจ

3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสัญลักษณ์โดยปราศจากความตระหนักและความเข้าใจในคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงหรือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะมีปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆเช่น การไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งสูงมาก แต่ในความเป็นจริงมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงกันอย่างมาก พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาการเมืองรวมถึงการปฏิเสธการเมืองอีกด้วย

4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่มีระบบและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการมากเกินไป ที่ผ่านมาจะเห็นว่าเกิดการประท้วง กดดันรัฐบาลเพื่อให้ออกมาแก้ปัญหาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองลักษณะนี้บางครั้งจะส่งผลกระทบรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศได้

5. ปัญหาจากบทบาทของพรรคการเมือง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยนั้นมีสาเหตุประการหนึ่งคือ การขาดองค์กรหรือสถาบันทางการเมืองที่คอยกระตุ้นให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นทางการเมืองอยู่เสมอ สถาบันทางการเมืองที่

สำคัญ คือ“พรรคการเมือง”ในปัจจุบันพรรคการเมืองยังเป็นองค์กรที่อ่อนแอมากและยังขาดความเป็นสถาบันที่ต่อเนื่อง ปัญหาที่สำคัญที่สุดของพรรคการเมืองไทยคือเป็นองค์กรที่ซับซ้อนและต้องเผชิญกับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พรรคการเมืองไทยตั้งขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกเพื่อสนับสนุนผู้นำทางการเมืองคนใดคนหนึ่งเท่านั้น พรรคการเมืองทุกพรรคไม่ว่าเล็กหรือใหญ่มีสาขาพรรคน้อยสาขาพรรคบางแห่งมีแต่รูปแบบเท่านั้นไม่มีบทบาทอะไร

นอกจากสาเหตุดังกล่าวแล้วยังมีปัญหาอีกประการคือปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย มีงานวิจัยหลายเรื่องสรุปและแสดงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะประชาชนโดยทั่วไปเชื่อว่าการเมืองหรือการบริหารประเทศเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเท่านั้น อีกประการหนึ่งคนไทยยังเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์อย่างชัดแจ้งเกินไป ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาหรือความกระตือรือร้น ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ถ้าเข้ามาก็มักจะมีวัตถุประสงค์อย่างอื่น เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทองหรือการช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องของจิตสำนึกทางการเมือง ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองคนไทยอีกประการหนึ่งที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือการยอมรับในอำนาจนิยมของความเป็นข้าราชการ นั่นคือ ประชาชนโดยทั่วไปมองว่าข้าราชการเป็นชนชั้นผู้นำเมื่อข้าราชการแนะนำหรือชักจูงไปในทางใดประชาชนจึงมักปฏิบัติตามโดยไม่โต้แย้งซึ่งไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นอย่างจริงจัง การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออกทางการเมืองเหล่านี้คือกระบวนการทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ ในฐานะที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและองค์ประกอบทางการเมืองที่ครอบคลุมปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองทั้งหมดจะส่งเสริมให้เข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลและองค์กรทางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาปรับปรุงและเร่งสร้างแนวคิดของประชาชน

ตลอดจนผู้บริหารเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อการปกครองนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป

6.บทสรุป

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการเป็นแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐ แนวใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินโดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการและบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาระบบราชการรวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงแม้ว่าการพัฒนาระบบราชการให้เป็นระบบราชการแบบเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเรื่องใหม่ สำหรับสังคมไทยรวมถึงระบบราชการและข้าราชการไทยคงยังคุ้นเคยกับการทำงานแบบรวมศูนย์และสั่งการแต่เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายสำคัญนี้จำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์แนวทางและมาตรการที่ชัดเจนเพื่อเป็นบรรทัดฐานใหม่ในการวางระบบการบริหารราชการไทยให้สนับสนุนกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเพราะหากระบบราชการมีการบริหารราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องและภาคส่วนอื่นๆ ในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานราชการในระดับต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพก็จะถือว่าเป็นก้าวสำคัญอีกก้าวหนึ่งในการพัฒนาระบบราชการ

เอกสารอ้างอิง

ขนิษฐา ศรีนนท์.(2542). **การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนย่อยต่อการวางแผนพัฒนา, ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์.(2540). **สังคมวิทยา,** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ.(2540). **หลักการพัฒนาชุมชน,** ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธันยวัฒน์ รัตนสัค, (2555), การบริหารราชการไทย,เชียงใหม่ : คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปาริชาติ วลัยเสถียร.(2543).**ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**,กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์.(2541). **นักบริหารกับเทคนิคการพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา**, วารสารข้าราชการครู, กมภาพันธ์-มีนาคม.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

มานิตย์ จุมปา, (2548), **คำอธิบายกฎหมายปกครองว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหาร**,กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงศ์กวี คนไว, **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร,** สืบค้นจาก ฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย.

วิทยา เจียรพันธุ์. (2554). **หนี้สินเกษตรกรไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วัสนัย ผุสดี. (2551). **การดำเนินงานศูนย์บริการเทคโนโลยีการเกษตร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

อุทัย หิรัญโต. (2523). **การปกครองท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อมร รักษาสัตย์และคณะ, **ประชาธิปไตยอุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ**, พิมพ์ครั้งที่2, กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/aug2559-2.pdf สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2563

http://www.kpi.ac.th/ สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2563

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยสำเร็จหรือล้มเหลว
Thailand's English Teaching Management: Fail or Success

ชุมพล ปานเกตุ
(Chumpon Panket)
จิตภินันท์ เหมือนเตย
(Chitpinan Muantoei)
ไพรัช ปานเกตุ
Pairat Panket
E-mail muantoei@gmail.com

บทคัดย่อ

ภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในสามภาษาที่ใช้โดยคนในการสื่อสารรายวัน ในหลาย ๆ ทวีปทั่วโลก บางประเทศใช้เป็นภาษาราชการบางประเทศใช้เป็นภาษาท้องถิ่น ในประเทศไทยคนไทยไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารประจำวัน แต่เราเรียนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนเป็นเวลา 12 ปี แม้ว่านักเรียนไทยได้เรียนภาษาอังกฤษเป็นเวลา 12 ปีแล้ว แต่พวกเขาก็ตกอยู่ในดัชนีความสามารถทางภาษาอังกฤษ: ระบบการศึกษาของไทยผิดปกติอะไร? ตามดัชนีความสามารถด้านภาษาอังกฤษของ EF ในปี 2019 จัดทำโดย Education First จากประเทศสวิสเซอร์แลนด์ประเทศไทยได้คะแนน 47.62 ซึ่งถือว่าต่ำมาก เมื่อปีที่แล้วประเทศไทยได้คะแนน 48.54 และอยู่ในอันดับที่ 64 จาก 88 ประเทศและในปี 2560 อยู่ในอันดับที่ 53 จาก 80 ประเทศด้วยคะแนน 49.7 การจัดอันดับล่าสุดทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ต่ำที่สุดเป็นอันดับสามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สำหรับความสามารถด้านภาษาอังกฤษหลังเวียดนามและอินโดนีเซียซึ่งอยู่ในอันดับที่ 52 และ 61 ตามลำดับ เมียนมาร์และกัมพูชาถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีความสามารถต่ำมากอันดับที่ 86 และ 94 ตามลำดับ สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูงสุดและอยู่ในอันดับที่ 5 ของโลกในกลุ่มประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาอังกฤษด้วยคะแนน 66.82 รองลงมาคือฟิลิปปินส์และมาเลเซียซึ่งอยู่ในกลุ่มความสามารถภาษาอังกฤษระดับสูง บทสรุปผู้บริหารของรายงานดัชนีความสามารถด้านภาษาอังกฤษของ EF ระบุว่าทั้งประเทศไทยและกัมพูชาซึ่งพึ่งพาการท่องเที่ยวในฐานะผู้มีรายได้หลักอาจได้รับผลกระทบในทางลบจากความสามารถทางภาษาอังกฤษต่ำเนื่องจากนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปยังจุดหมายปลายทางอื่นเนื่องจากอุปสรรคด้านภาษา ดัชนีดังกล่าวมาจากการประเมินผลการทดสอบภาษาอังกฤษโดย 2.3 ล้านคนดำเนินการโดย Education

First ซึ่งเป็น บริษัท ด้านการศึกษานานาชาติที่ให้การศึกษาในต่างประเทศการเรียนรู้ภาษาการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

Abstract

English is one of the top 3 languages used by people in daily communication. In various continents around the world, some countries use it as official language, some countries also use as local language. In Thailand, Thai people do not used English in daily communication but we study English at school for 12 years. Even though Thai students have been studied English for 12 years, they falls in English proficiency index: What's wrong with Thai education system? According to the EF English Proficiency Index 2019, prepared by Swiss-based Education First, Thailand scored 47.62, which is regarded as very low proficiency. Last year, Thailand scored 48.54 and was placed 64th out of 88 countries and, in 2017, was 53rd out of 80 countries, with a score of 49.7. The latest ranking has placed Thailand the third lowest among countries in Southeast Asia for English proficiency, behind Vietnam and Indonesia, which were ranked 52nd and 61st respectively. Myanmar and Cambodia were classified in the very low proficiency group, ranking the 86th and 94th places respectively. Among ASEAN countries, Singapore came top with the highest level of English proficiency and was 5th in the world among non-native English speaking countries with a score of 66.82, followed by the Philippines and Malaysia, which were placed in the high English proficiency group. An executive summary of the EF English Proficiency Index 2019 report noted that both Thailand and Cambodia, which rely on tourism as a major income earner, may be negatively impacted by their low English proficiency, as tourists switch to other destinations due to the language barrier. The index was based on assessments of English tests taken by 2.3 million people conducted by Education First, an international education company offering study abroad, language learning, cultural exchange and academic programs around the world.

Conclusion in English language teaching and learning in Thailand, there is a great need for further development. The Thai education system is based on self-determination. Each person who has the duty and authority to manage education, alternately, should conduct a thorough examination. Details of what should be maintained and what should be improved and also should be done

with regard to side effects and related components. Do not change as you wish the authority. The operation is to target a desired addition, teachers should encourage the students aware that English is important for the future. However the first impression is very important. The teachers should encourage the students to have a positive attitude toward learning.

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีคนใช้ในการสื่อสารเป็นจำนวน 1 ใน 3 อันดับแรกของโลก บางประเทศก็ใช้เป็นภาษาราชการ บางประเทศก็ใช้เป็นภาษาถิ่น ถึงแม้ประเทศไทยไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการหรือภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่รายได้หลักส่วนหนึ่งของประเทศก็มาจากการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสาร ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับที่มีวิชาภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในวิชาหลักที่นักเรียนต้องเรียน แต่ถึงแม้ว่านักเรียนจะเรียนวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนเป็นเวลานานถึง12ปีแต่คนไทยส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้ หรือถ้าใช้ได้ก็ไม่ดีนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆในโลก หรือในเอเชียเองที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาในใจของคนทั่วไปว่าเกิดอะไรขึ้นจากการจัดการศึกษาของประเทศไทย

ดังนั้นทางคณะผู้จัดทำบทความนี้จึงพยายามที่จะหาคำตอบให้กับคำถามนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ/การสื่อสาร

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีคนใช้ในการสื่อสารเป็นจำนวน 1 ใน 3 อันดับแรกของโลก (อีกสองกลุ่มภาษาคือ Mandarin Chinese และ Spanish) จากการสำรวจพบว่าประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเรียกว่า English Speaking Country มีการกระจายอยู่ในทวีปต่างๆ ทั่วโลก บางประเทศก็ใช้เป็นภาษาราชการ บางประเทศก็ใช้เป็นภาษาถิ่น (local language) ในทวีปต่างๆ มีประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นภาษาราชการ ตลอดจนเพื่อจุดมุ่งหมายอื่นๆ ดังรายละเอียดพอสังเขป

ประเทศที่พูดภาษาอังกฤษในทวีปอเมริกา สหรัฐอเมริกาไม่มีภาษาราชการแต่ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษจึงใช้เป็นภาษาในการจัดการศึกษาและการดำเนินกิจการของรัฐ แคนาดาเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก และมีภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาราชการลำดับที่สองของประเทศ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่สามารถสื่อสารได้ทั้งสองภาษา

ประเทศในแถบแคริบเบียนที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร เช่น แองกวิลลา. ประเทศแอติกาและบาร์บูดา. ประเทศบาฮามาส. ประเทศบาร์เบโดส. ประเทศเบลีซ. หมู่เกาะเคย์แมน.

ประเทศอมินิกา. ประเทศเกรเนดา. ประเทศกายอานา. ประเทศจาเมกา. ประเทศปอร์โตริโก. ประเทศเซนต์คิตส์และเนวิส. ประเทศเซนต์ลูเซีย. ประเทศตรินิแดดและโตเบโก, เกาะเซนต์ทอมัส แม้ว่าภาษาอังกฤษจะถูกยกให้เป็นภาษาทางราชการ แต่ผู้คนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในประเทศเหล่านี้ใช้ภาษาสเปน ฝรั่งเศส หรือภาษาอื่นๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ประเทศที่พูดภาษาอังกฤษในทวีปแอฟริกา ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและประชากรส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเช่น ประเทศกานา. ประเทศเคนย่า. ประเทศเลโซโท. ประเทศไนจีเรีย. ประเทศรวันดา. ประเทศแอฟริกาใต้. ประเทศยูกันดา. ประเทศซิมบับเว

ประเทศที่พูดภาษาอังกฤษในยุโรป มีหลายประเทศและดินแดนในทวีปยุโรปที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักหรือใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ เช่น ประเทศอังกฤษ. ไอร์แลนด์. ไอแลนด์เหนือ. สก็อตแลนด์. มอลตา. เวลส์. ยิบรอลตาร์. ไอล์ออฟแมน. เจอร์ซีย์. เกิร์นซีย์

ประเทศที่พูดภาษาอังกฤษในทวีปเอเชีย ในทวีปเอเชียที่ระบุให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ หรือเป็นภาษาราชการในทางพฤตินัย แม้ว่าไม่จำเป็นต้องเป็นภาษาหลักก็ตาม เช่น ประเทศอินเดีย. ประเทศปากีสถาน. ประเทศฟิลิปปินส์. ประเทศสิงคโปร์. ประเทศบรูไน. ประเทศศรีลังกา. ประเทศมาเลเซีย. ประเทศอิสราเอล. ประเทศบังกลาเทศ

ในประเทศอินเดีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ เช่นเดียวกับสิงคโปร์ที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและนิยมใช้ในการสื่อสารอย่างแพร่หลาย

ประเทศที่พูดภาษาอังกฤษในโอเชเนีย “โอเชียเนีย” หมายถึงกลุ่มประเทศและหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมทวีปออสเตรเลียซึ่งเป็นทวีปที่มีขนาดเล็กที่สุด ออสเตรเลียจะเป็นกรณีเดียวกับสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรที่ไม่ได้ระบุว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ แต่ก็เป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเป็นหลักและเป็นภาษาราชการในทางพฤตินัย ประเทศอื่นๆ ในโอเชียเนียที่พูดภาษาอังกฤษ เช่น อเมริกันซามัวและหมู่เกาะคุก นอกจากนี้ภาษาอังกฤษยังเป็นหนึ่งในภาษาราชการของประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศต่อไปนี้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการแม้จะไม่พูดเป็นหลักก็ตาม ฟีจี. กวม. คิริบาส. สาธารณรัฐหมู่เกาะมาแชลล์. ไมโครนีเซีย. นาอูรู. นิวเว. หมู่เกาะนอร์เทิร์นมารียนา. ปาเลา. ปาปัวนิวกินี. หมู่เกาะพิศแคร์น. ซามัว. หมู่เกาะโซโลมอน. ตองกา. ตูวาลู. วานูอาตู

ดัชนีความรู้ภาษาอังกฤษของ EF

EF Education First เป็นบริษัทการศึกษานานาชาติพยายามจัดอันดับค่าเฉลี่ยทักษะภาษาอังกฤษได้สรุปข้อมูลที่รวบรวมผ่านการทดสอบภาษาอังกฤษทางอินเทอร์เน็ต จากผู้ที่ทำการทดสอบ 1.7 ล้านคน จาก 100 ประเทศ (ตุลาคม 2562) ดังนี้

2019 อันดับ	ประเทศ	2019 คะแนน	2019 Band Proficiency

2019 อันดับ	ประเทศ	2019 คะแนน	2019 Band Proficiency
71	บังคลาเทศ	48.11	ความเชี่ยวชาญต่ำมาก
72	มัลดีฟส์	48.02	ความเชี่ยวชาญต่ำมาก
73	เวเนซุเอลา	47.81	ความเชี่ยวชาญต่ำมาก
74	ประเทศไทย	47.61	ความเชี่ยวชาญต่ำมาก
75	จอร์แดน	47.21	ความเชี่ยวชาญต่ำมาก

ASEAN Countries

สำหรับกลุ่มประเทศอาเซียน ความสามารถด้านภาษาอังกฤษระบุดังตาราง

จะเห็นได้ว่าสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษสูงที่สุดในบรรดา 25 ประเทศในเอเชีย และห้าประเทศที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษสูงสุดคือ

1. สิงคโปร์ ด้วยคะแนน EPI 66.82 สิงคโปร์ ยังติดอันดับที่ห้าในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศทั่วโลกรองจากเนเธอร์แลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ และเดนมาร์ก ประเทศนี้ยังเป็นประเทศเดียวในเอเชียที่ถือว่ามีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษสูงมาก

2. ฟิลิปปินส์ เข้ามาเป็นอันดับสองในเอเชียโดยมี EPI 60.14 (ความเชี่ยวชาญสูง)

3. มาเลเซีย จากรายงานของ EPI ที่ 58.55 (ความเชี่ยวชาญสูง) ประเทศมาเลเซียติดอันดับที่สามในบรรดาประเทศในเอเชีย

4. จีนฮ่องกง ฮ่องกงอยู่ในอันดับที่สี่โดยมี EPI อยู่ที่ 55.63 (ความเชี่ยวชาญปานกลาง)

5. อินเดีย ด้วยคะแนน EPI 55.49 (ความเชี่ยวชาญปานกลาง) อินเดียอยู่ในอันดับที่ห้าในเอเชีย

การปัดเศษขึ้น 10 อันดับแรกคือ:

- เกาหลีใต้ (55.04)
- ไต้หวัน, จีน (54.18)
- จีน (53.44)

- จีนมาเก๊า (53.34)
- เวียดนาม (51.57)

ในส่วนอื่น ๆ ของเอเชียอินโดนีเซียเข้ามาอยู่อันดับที่ 13 ในเอเชียและอันดับที่ 61 ของโลกโดยมีค่า EPI อยู่ที่ 50.06 (ความสามารถต่ำ) ในขณะที่**ประเทศไทยเข้ามาอยู่อันดับที่ 17 ในเอเชียและอันดับที่ 74** ของโลกด้วยคะแนน EPI 47.61 (ความเชี่ยวชาญต่ำ)

ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย

จากข้อมูลที่ระบุในส่วนที่ 1 สะท้อนให้เห็นแนวโน้มในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยไม่พัฒนาไปยังเป้าหมายที่วางไว้ (แม้ปัจจุบันจะมีการวางแผนพัฒนาประเทศล่วงหน้า 20 ปีก็ตาม) ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาบุคลากรทางการศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ แต่ก็เป็นการกระทำที่ปลายเหตุเพราะหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายเปลี่ยนวิธีดำเนินการไปตามผู้บริหารที่สับเปลี่ยนเวียนกันมาตลอดระยะเวลาที่เปลี่ยนไปในระดับรัฐมนตรีและปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ยึดถือแบบปฏิบัติที่ส่งผลดีอย่างต่อเนื่องละยั่งยืน (ผลลัพธ์จึงปรากฏตามการประเมินในส่วนที่ 1) เมื่อย้อนมาดูหลักสูตรภาคบังคับที่จัดให้ผู้เรียนเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นเวลา 12 แต่ผู้เรียนเหล่านี้ก็ยังไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามในการประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ภายหลังการสำรวจ และเสนอแบบสำรวจแล้วคณะผู้สัมมนาได้ช่วยกันระดมสมอง (brain storming) ศึกษาเอกสารเพื่อหาปัญหาของผู้เรียนในการเรียนภาษาอังกฤษ โดยพิจารณาทางด้านการสอน 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน (listening, speaking, reading, writing) และด้านองค์ประกอบของภาษา(component) ได้แก่ ระบบการออกเสียง (sound-pronunciation) ระบบคำศัพท์ (vocabulary) และระบบโครงสร้าง/ไวยากรณ์ (grammar/ structure) ดังรายละเอียด

1. ด้านทักษะทางภาษา (skills)

ปัญหาด้านการฟัง (listening)

1. ฟังเจ้าของภาษาพูดไม่เข้าใจ พูดเร็วเกินไป
2. ฟังแล้วจับใจความไม่ได้
3. ฟังแล้วไม่รู้ความหมายของคำ/ประโยค
4. ฟังแล้วตอบคำถามไม่ได้
5. ฟังแล้งปฏิบัติตามไม่ได้

ปัญหาด้านการพูด (speaking)

1. พูดได้เป็นบางโอกาส

2. ขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าทักทายเป็นภาษาอังกฤษ
3. พูดประโยคยาวๆ ไม่ได้
4. พูดโต้ตอบสื่อสารไม่ได้ บางครั้งพูดได้แต่ไม่คล่อง
5. ใช้คำศัพท์และประโยคในการพูดไม่ถูกต้อง

ปัญหาด้านการอ่าน (reading)

1. อ่านไม่ได้เพราะไม่รู้พยัญชนะ/สระ
2. อ่านออกเสียงไม่ได้ ไม่มั่นใจในตนเอง
3. อ่านแล้วจับใจความไม่ได้ ตอบคำถามไม่ได้
4. อ่านแล้วแปลไม่ได้เพราะไม่รู้จักคำศัพท์รวมทั้งการเรียงคำ
5. อ่านได้บ้างแต่อ่านไม่คล่อง

ปัญหาด้านการเขียน (writing)

1. เขียนไม่ได้เพราะจำคำศัพท์ไม่ได้ สะกดคำไม่ได้
2. แต่งเรื่องจากภาพไม่ได้
3. เขียนเรียงคำเพื่อให้เป็นข้อความไม่ได้ และไม่ถูกหลักไวยากรณ์
4. เขียนตามหลักภาษาไทย
5. ไม่มีเครื่องหมายวรรคตอน (punctuation)
6. ใช้อักษรตัวใหญ่ในภาษาอังกฤษ (capital letter) ไม่เป็น

ข้อเสนอแนะ

ในการสอนทักษะทางภาษาอังกฤษ ผู้สอนจะต้องเริ่มต้นสอนจากการออกเสียงสระ และพยัญชนะให้ถูกต้อง ออกเสียงเป็นคำให้ถูก ผู้เรียนเรียนจึงจะพูดและอ่านได้ถูกต้องตลอดจนสามารถเขียนคำได้ถูกต้อง ผู้สอนเพียงสอนหลักของโครงสร้างทางไวยากรณ์ให้กับผู้เรียน ผู้เรียนก็จะเขียนเป็นประโยคได้ ทั้งนี้จะต้องสอนเป็นขั้นตอน ทีละขั้น และทำการ x-ray ผู้เรียนกลุ่มที่จะสอนทุกครั้ง

2. ด้านองค์ประกอบของภาษา (component)

ระบบการออกเสียง (sound-pronunciation)

ปัญหาด้านการออกเสียง

ในด้านการเรียนการออกเสียงภาษาอังกฤษ สำหรับผู้เรียนที่เป็นคนไทย และคุ้นกับภาษาไทยจะมีปัญหาดังต่อไปนี้

1. เสียงพยัญชนะในภาษาอังกฤษที่ไม่มีเสียงพยัญชนะเหล่านี้ในภาษาไทย คนไทย จะออกเสียงไม่ได้ และออกเสียงผิด ต้องฝึกออกเสียงให้ได้ เช่น

Think / θ /	คนไทยออกเสียงเป็น ท (ทิ้ง) ซ (ซิ้ง)
Zoo / z /	คนไทยออกเสียงเป็น ซ (ซู)
Seven / v /	คนไทยออกเสียงเป็น ว (เซเว่น)

2. เสียงท้ายคำภาษาอังกฤษ (Final sound) จะมีการออกเสียงก็จะเป็นปัญหาสำหรับคนไทย เพราะคนไทยจะไม่ออกเสียง ถ้าพูดแบบภาษาไทยจะไม่รู้ว่า หมายถึงอะไร เช่น Rose (ดอกกุหลาบ)

Road (ถนน)

3. สระเสียงสั้น-ยาว (short-long vowel) ในภาษาไทยเราจะออกเสียงใกล้เคียงกัน พอออกเสียงในภาษาอังกฤษก็จะผิดความหมายเช่น

Sit /i/ นั่ง

Seat /i/ ที่นั่ง

4. สระบางตัวจะออกเสียงต่างกันเมื่ออยู่ในตำแหน่งต่างกัน หรืออยู่ในตำแหน่งต่างกันก็ตาม เช่น **u** put / **ʊ**/ cut /ʌ/

5. พยัญชนะบางตัวจะไม่ออกเสียง (อักษรตัวหนา) เช่น

honest **h**our **h**onour

6. การออกเสียงท้ายคำของคำกริยาที่เติม –ed, เช่น stopped, played และคำนามที่เติม –es เช่น boy, boxes

ระบบคำศัพท์ (vocabulary)

ปัญหาด้านคำศัพท์

ด้านคำศัพท์ มีปัญหาสำหรับคนไทยในการเรียนภาษาอังกฤษ สรุปได้ดังนี้

1. การลงเสียงหนัก เบา (stress) เป็นคำ 2 พยางค์ ถ้าลงเสียงหนักในพยางค์แรกจะเป็นคำถาม ลงเสียงหนักในพยางค์ที่จะเป็นคำกริยาและมีความหมายต่างกันจากการลงเสียงหนักในพยางค์แรกดังตัวอย่าง

conduct conflict contest decrease

suspect

2. คำศัพท์ในภาษาอังกฤษที่มีคำพ้องเสียง (แม้จะมีสระและตัวสะกดเหมือนกัน) แต่ความหมายต่างกัน (ภาษาไทยไม่มีแบบนี้) ผู้เรียนจะต้องแยกแยะให้ถูก มินั้นจะเข้าใจผิด เช่น Ship / ʃ / เรือ Chip /ts/ ชิ้น

3. คำศัพท์บางคำในภาษาอังกฤษมีเสียงเหมือนกัน (Homophones) แต่มีรูปศัพท์ต่างกัน เช่น flu / flew pray / prey weak / week

4. คำภาษาอังกฤษบางคำเขียนเหมือนแต่ออกเสียงต่างกัน (Homographs) ดังตัวอย่าง

I **live** in the north of Thailand.

My favourite rock group is singing **live** on TV tonight.

5. คำศัพท์ภาษาอังกฤษจะมีบางคำเป็นได้ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ (Singular and Plural) แต่คำบางคำมีรูปแบบเป็นพหูพจน์เสมอ ดังตัวอย่าง

scissors glasses/spectacles

แต่คำบางคำมีรูปพหูพจน์แต่ใช้กริยาเป็นเอกพจน์ ดังตัวอย่าง

Names of some games : billiards, dominoes, draughts, cards

Names of subjects/activities : physics, economics, classics, gymnastics, athletics

6. คำในภาษาอังกฤษ เมื่อรวมเป็นกลุ่มคำที่เป็นคำกริยา จะมีความหมายผิดไป จากคำเดิมมาก ไม่เหมือนกับภาษาไทยที่ยังอิงความหมายของคำเดิมอยู่บ้าง ดังตัวอย่าง

hold on = wait on the telephone

show up = appear

wake up = stop sleeping

ระบบโครงสร้าง/ไวยากรณ์ (grammar/ structure)

ปัญหาด้านไวยากรณ์

มีปัญหาพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การเรียงคำขยายในภาษาอังกฤษ (adjective หรือคำนาม) คนไทยมักจะเอาคำขยายในภาษาอังกฤษ มาไว้หลังคำที่มันขยายเหมือนคำนาม ผิดกับภาษาอังกฤษที่จะเอาคำที่มันขยายความไว้ข้างหน้าและจะแปลกลับด้านกับภาษาไทยเช่น

1) รถโรงเรียน คนเรียนภาษาไทยจะเขียนว่า bus school (คำขยายเอาไว้หลัง) ภาษาอังกฤษจะเขียนว่า school bus (คำขยายไว้หน้า)

2) เสื้อแจ็กเก้ตสนามคนไทยเขียน jacket field ภาษาอังกฤษจะเขียนว่า field jacket

2. ด้านคำนามที่เป็นพหูพจน์ (plural) จากที่เป็นเอกพจน์ (singular) ภาษาอังกฤษจะใช้เติมคำข้างท้ายด้วย s หรือ es ตามลักษณะคำแต่ภาษาไทยไม่มีการเติม ทำให้ผิดพลาด เช่น book – books, bench - benches

3. เรื่องลำดับของกาลเวลา (Tenses) ในภาษาอังกฤษจะมีคำที่บอกเวลาทั้งในประโยคธรรมดาและในประโยคคำถาม และจะเปลี่ยนรูปกริยาด้วย แต่ในภาษาไทยไม่มีแต่ใช้คำบอกเวลาลงไปเท่านั้น ไม่มีเครื่องหมายบอกกาลเวลาจึงทำให้เกิดปัญหา เช่น

Did you go to school yesterday? (เธอไปโรงเรียนเมื่อวานนี้ไหม)

I went to Bangkok last week. (ฉันไปกรุงเทพเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว)

I will go to Chiangmai next week. (ฉันจะไปเชียงใหม่สัปดาห์หน้า)

4.punctuation เครื่องหมายวรรคตอน เครื่องหมายวรรคตอน (Punctuation) ในภาษาอังกฤษถือว่าเป็นเรื่องสำคัญทีจะต้องมีเช่น , (comma) . (fullstop) และ ? (เครื่องหมายคำถาม) แต่ในภาษาไทยไม่มีในลักษณะนี้จึงทำให้เกิดปัญหา เช่น

He likes durian, jackfruit, mango and other fruits.

Do you like melons?

5. การใช้ (article) ภาษาไทยไม่มีการใช้เพื่อบอกลักษณะทำให้คนใช้เกิดผิดพลาด เช่น a book, the book, books

6. การใช้กริยาให้เข้ากับประธานของประโยค (agreement of verbs) ในภาษาอังกฤษจะต้องใช้กริยาตามประธานของประโยคภาษาไทยไม่มี คนไทยจึงใช้ผิดพลาด เช่น กรณีที่เป็นปัจจุบัน ถ้าประธานเป็นเอกพจน์กริยาจะต้องเติม s หรือ es แต่ถ้าประธานเป็นพหูพจน์กริยาไม่ต้องเติมหรือ es เช่น

She goes to school every day.

They speak French.

ส่วนที่ 3 ข้อสรุป

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย จำเป็นต้องมีการพัฒนาอีกมาก ระบบการศึกษาของไทยเป็นการยึดตนเองเป็นหลัก ผู้มีหน้าที่และมีอำนาจจัดการศึกษาแต่ละคนที่สับเปลี่ยนกันมาควรทำการตรวจสอบอย่างละเอียดว่าอะไรที่ควรคงไว้ อะไรที่ควรปรับปรุงก็ควรจะทำโดยคำนึงถึงผลข้างเคียงและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง อย่าปรับเปลี่ยนตามใจผู้มีอำนาจ การดำเนินการจึงจะไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตระหนักว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่ออนาคตอย่างไร ความประทับใจครั้งแรกนั้นสำคัญมาก ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ

References

Ann Baker.**Tree or Three**, second Edition, Cambridge University press,2005

Ann Baker. **Ship orSheep?,** Third Edition, Cambridge University press,2013

Jeramy Harmer. **How to teach English**, Pearson Education Indochina, 2004

Judy B. gilbert. **Clear Speech**, Fourth Edition, Cambridge University press,2015

Michael Mc Carthy, Felicity O'Dell. **English Vocabulary in use:Elementary**, Third Edition, Cambridge University press,2013

Michael Mc Carthy, Felicity O'Dell. **English Vocabulary in use:Pre-Intermediate**, Third Edition, Cambridge University press,2013

Michael Mc Carthy, Felicity O'Dell. **English Vocabulary in use: Intermediate**, Third Edition, Cambridge University press,2013

Michael Mc Carthy, Felicity O'Dell. **English Vocabulary in use:Upper Intermediate**, Third Edition, Cambridge University press,2013

Michael Mc Carthy, Felicity O'Dell. **English Vocabulary in use:Advanced**, Third Edition, Cambridge University press,2013

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

เจ้าอาวาสกับการจัดการวัดในยุค 4.0

Abbot and temple management in the 4.0 era

พระครูอุทัยสุตกิจ[1], พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ[2]

PraKruutaisutakit[1], PraKruupakitpariyatisophon[2]

บทคัดย่อ

การบริหารของเจ้าอาวาสในการจัดการวัดในยุค 4.0 เป็นการนำเสนอยุทธศาสตร์ในการจัดการวัด เพื่อให้เหมาะสมกับยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในเวลาที่รวดเร็วและเกิดขึ้นตลอดเวลา ในการปฏิบัติเพื่อการจัดการวัดให้ดีนั้นควรมีการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปตามรูปแบบ ระบบ และ วิธีการ การสร้างระบบในการจัดการวัดต้องสร้างให้เหมาะสมกับผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณวัดนั้นๆ และชุมชนสังคมโดยรอบบริเวณวัด การจัดการวัด คือ การบริหาร การปกครอง การดูแล การจัดการวัดอย่างมีรูปแบบ ระบบขั้นตอนนั้นยังสามารถช่วยให้ลดการซ้ำซ้อนในการจัดการวัด ทำให้การจัดการวัดในการทำกิจกรรมต่างๆ ประสพผลสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยดี และมีประสิทธิภาพตามกรอบการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์

บทความนี้นำเสนอเจ้าอาวาสกับการจัดการวัดในยุค 4.0 ต้องจัดการอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง การจัดการวัดต้องใช้หลักธรรมาภิบาลเข้ามามีส่วนจัดการเช่นกัน เพื่อให้วัดดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการวัดเจ้าอาวาสต้องใช้หลักยุติธรรม มีความโปร่งใสเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเพื่อให้วัดได้มีคุณภาพ ยั่งยืนตลอดไป และในการจัดการถือว่าต้องนำหลักธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อให้เป็นแรงขับเคลื่อนในการบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีแบบแผน บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

คำสำคัญ : เจ้าอาวาส, การจัดการ, ยุค 4.0

---

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี, E-mail. Suwichaikop@hotmail.com

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี. E-mail. Suwichaikop@hotmail.com

Abstract

The Abbot's administration in temple management in the 4.0 era is a presentation of temple management strategies. In order to be suitable for an era of rapid changes that occur all the time In performing the temple management well, the temple management should be in accordance with the form of the system and the method of building the temple management system must be built to suit the people living in that temple area. And the social community around the temple area. Temple management is administrative administration, taking care of temple management in a form The step system can also help reduce duplication of measurement management. Makes the temple management in various activities Achieved results with good and effective objectives in accordance with the development framework in all 6 areas, including governance, religion, education, propagation of public facilities Education And public welfare Measure management in the 4.0 era must be managed quickly, correctly. Measure management requires good governance to take part in management as well. For the measurement to be carried out efficiently The abbot's management must use fair principles. There is transparency as part of management in order to measure quality. Lasting forever And in the management, it is considered that the principles must be included in the management In order to be a driving force for the management in a systematic manner Achieve the objectives and goals set

This article presents the abbot and temple management in the 4.0 era. Must be managed quickly, correctly. Temple management requires good governance to be involved as well. For the measurement to be carried out efficiently Management of the abbot's temple requires fair principles. There is transparency as part of management in order to measure quality. Lasting forever And in the management, it is considered that the principles must be included in the management In order to be a driving force for the management in a systematic manner Achieve the objectives and goals set

Keywords: Abbot, Management, 4.0 Eras

1.บทนำ

เจ้าอาวาสในการจัดการวัดในยุค 4.0 การจัดการก็ หมายถึง การบริหาร การปกครอง กำกับ ดูแล สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดี การดำเนินกิจกรรม โครงการต่างๆ ของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสต้องมีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานการจัดการภายในวัดเป็นไปอย่างเรียบร้อย ราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม เจ้าอาวาสเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการวัด การทำงานจะประสพผลสำเร็จ หรือล้มเหลวนั้น ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสอาจวิธีการ ทำงานแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของวัดนั้นๆ วัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน การจัดการวัดอย่างเป็นระบบระเบียบจะส่งผลเป็นวัดที่น่าอยู่ น่าเข้าไปประกอบกิจกรรมทางศาสนา การบริหารจัดการวัดจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การจัดการวัดให้ประสพผลสำเร็จเจ้าอาวาสจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นคงทาง พระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการวัดมีความสำคัญต่อการพัฒนาวัด เพื่อให้วัดประสพผลสำเร็จ โดยสามารถทำการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนบริเวณพื้นที่รอบวัดและพื้นที่ใกล้เคียงได้

เจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองวัด มีหน้าที่ในการบริหารกิจการของวัดและปกครองบังคับบัญชาให้ผู้อยู่ในวัดมีความประพฤติเรียบร้อยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 36 และกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (2541) ข้อ 6, 26, 27[3]

ตัวแทนของพระสงฆ์หรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารหมู่คณะ เป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัดก็คือเจ้าอาวาสนั่นเอง พระภิกษุสามเณรถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีชีวิตจิตใจและ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ที่มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพของงาน ดังนั้นเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จึงต้องเป็นทั้งผู้นำในด้านการบริหาร และในฐานะนักปกครองที่จะสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุ สามเณรภายในปกครองของตน เกิดพลังในการตั้งใจศึกษาหาความรู้ ตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และตั้งใจเผยแผ่ธรรมแก่พุทธศาสนิกชนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่งผลไปถึงประสิทธิผลของวัดในพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาสจึงต้องมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารวัด ทุกด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้ศึกษาและปฏิบัติงานเต็มความสามารถ เจ้าอาวาสต้องมีความคิดริเริ่ม

---

[3] กรมการศาสนา, กองแผนงาน. **หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**, กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา,2540

การรู้จักปรับปรุงไข การให้การยอมรับนับถือ การให้ความช่วยเหลือ การโน้มน้าวจิตใจ การประสานงาน และการเข้าสังคมได้ดี

2.อำนาจของเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาสมีอำนาจในการบริหารจัดการวัด 3 ประการ คือ

(1) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ 5 ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือ พำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัดหรือทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยกฎมหาเถระสมาคม ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

เจ้าอาวาสมีหน้าที่หลักที่จะต้องรับผิดชอบ 4 ประการ คือ

(1) บำรุงรักษาวัด จัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือ คำสั่งของมหาเถรสมาคม

(3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์

(4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล นอกจากนี้แล้วเจ้าอาวาสยังต้องหน้าที่บริหารภารกิจของวัดและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีก คือ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ จะเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสมีภารกิจมากมายที่ต้องปฏิบัติ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเจ้าอาวาสต้องเป็นผู้นำที่ดี[4]

เจ้าอาวาสนั้นนอกจากต้องมีภาวะความเป็นผู้นำในด้านต่างๆ แล้ว เจ้าอาวาสถือได้ว่าเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ในวัดต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี และต้องประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในศาสตร์ด้านการจัดการ

โดยภาพรวมแล้วเจ้าอาวาสต้องมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อม สภาพวัด ลูกวัดที่อาศัยอยู่ภายในวัดเพื่อให้วัดนั้นเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง และได้รับความศรัทธาจากประชาชน ไม่ว่าบริบทของวัดนั้นจะเป็นอย่างไรเจ้าอาวาสวัดต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือ เพราะเจ้าอาวาสนั้นเปรียบเสมือนหัวหน้าที่ต้องปฏิบัติดูแลลูกน้อง จัดการทั้งในด้านทรัพย์สิน ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ในการจัดการนับเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของเจ้าอาวาสนั้น

3. การจัดการ

การจัดการ ในความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า สั่งงาน จัดแจง ควบคุมงาน ดำเนินงาน[5]

---

[4] กรมการศาสนา, กองพุทธศาสนสถาน, **วัดพัฒนา 44**, กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา, 2544.

[5] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542**, หน้า 298.

การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่บุคลากรในองค์การ แสวงหา ประมวล เผยแพร่ แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ในหน้าที่นั้น ๆ เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้ องค์การต้องจัดระบบสนับสนุน เพื่อเอื้อให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ขึ้นนั่นเอง[6]

การจัดการเชิงกลยุทธ หมายถึง การบริหารงานที่คำนึงถึงเปาหมายระยะยาวและทำการกำหนดแผนการในการจัดสรรทรัพยากรทุกดานของหนวยงาน เพื่อใชในการดำเนินงานใหบรรลุเปาหมายที่ไดกำหนดไวลวงหนา การจัดการเชิงกลยุทธเปนการจัดการที่ทำเปนขั้นตอนหรือกระบวนการที่ประกอบไปดวยการวิเคราะหสภาพแวดลอม และขอมูลสำคัญที่ใชในการประกอบการตัดสินใจ การวางแนวทางการดำเนินงาน และควบคุมการปฏิบัติงานขององคการ เพื่อที่จะสรางความมั่นใจวาองคการสามารถที่จะดำเนินการไดอยางสอดคลองกับสภาพแวดลอมและสถานการณที่เกิดขึ้น[7]

การจัดการความรูจึงเปนเรื่องของความรูที่มีบริบทที่จำเพาะเปนกิจกรรมของผูปฏิบัติงานไมใชกิจกรรมของ “ผูรู” ที่มีความรูเชิงทฤษฎีมากมายและลึกซึ้งที่จะ “จัด” ความรูเพื่อใหผูปฏิบัตินำไปประยุกตใช้

การจัดการองค์การ (Organizing) คือการกำหนดโครงสร้างขององค์การอย่างเป็นทางการ โดยการจัดแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อยต่างๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยเหล่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ[8]

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นการจัดการความสัมพันธ์ของคนงานและผู้บริหาร โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้องค์การบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งจากความหมายดังกล่าวมีประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้ความสำคัญกับการจัดการความสัมพันธ์ ที่ไม่ใช่เป็นการจัดการบุคคล

2) การจัดการทรัพยากรมนุษย์มุ่งเน้นที่เป้าประสงค์ขององค์การ ดังนั้น เมื่อวัตถุประสงค์ขององค์การเปลี่ยนแปลงไป การจัดการความสัมพันธ์ดังกล่าวก็จะเปลี่ยนด้วย

---

[6] กันยปริณ ทองสามสี, เพ็ญพักตร์ ทองแท้, อิสระ ทองสามสี, **การพัฒนาแบบวัดการจัดการความรู้ระดับบุคคลในงานประกัน คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา**, (วารสารวิทยาการจัดการ ปีที่ 33 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2559), หน้าที่ 8.

[7] กษวรรณ ขจรเสรี, **การจัดการเชิงกลยุทธในการบริหารธุรกิจระหวางประเทศ**, (วารสารการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย 2560 ครั้งที่ 4 The 4th SAU National Interdisciplinary Conference 2017), หน้าที่ 2.

[8] พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์,**องค์การและการจัดการภาครัฐ**, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

3) วัตถุประสงค์หลักของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ควรมุ่งที่องค์การ ส่วนสมาชิกขององค์การแต่ละคนจะเป็นวัตถุประสงค์รอง[9]

การจัดการ หรือ Management หมายถึง กระบวนการทำงานหรือกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลในองค์กร ร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

ความสำคัญของการจัดการ

กระบวนการทำงานหรือการจัดการมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจ เพราะทุกขั้นตอนมีผลต่อ ความสำเร็จที่จะทำให้เกิดผลกำไรและช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถดำเนินการต่อไปได้ นอกจากนี้กระบวนการจัดการยังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากแต่ละองค์กรมีปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกัน

กระบวนการในการจัดการ

1. การวางแผน การวางแผนหรือ Planning หมายถึงการพิจารณากำหนดแนวทางการทำงานให้ บรรลุเป้าหมาย โดยเกิดจากการใช้ดุลพินิจคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

2. การจัดองค์การ การจัดองค์การหรือ Organizing หมายถึง การจัดระเบียบหรือโครงสร้างของการ ทำงานภายในองค์กรให้เป็นระบบระเบียบและอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้เร็วขึ้น

3. **การบังคับบัญชาสั่งการ** หรือ Commanding หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้ความสามารถชักจูงหรือหว่านล้อมผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง จนสามารถทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จได้

4. **การประสานงาน** หรือ Coordinating หมายถึง การจัดให้ทรัพยากรบุคคลภายในองค์กรทำงานประสานสัมพันธ์สอดคล้องเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

5. **การควบคุม** หรือ Controlling หมายถึง กระบวนการทำงานเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐาน การแก้ไขการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนการดำเนินงานตามแผนและการประเมินแผนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

เดรค เฟรช และ ฮีทเตอร์ สวาร์ด (Derak French and Heather Saward) ได้ให้ความหมายว่า “ การจัดการ หมายถึง กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติ

---

[9] วิลาวรรณ รพีพิศาล, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, กรุงเทพมหานคร, 2549.

หน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ”

อองรี ฟาโยล์ (Fayol, 1949) ได้กล่าวถึง “ การจัดการว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม ”

พยอม วงศ์สารศรี ได้ให้คำจำกัดความ “ การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์การ โดยการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน ”

“ การจัดการ หมายถึง กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่จะเชื่อได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคลซึ่งมีผู้จัดการเป็นผู้บังคับบัญชาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด „[10]

เจ้าอาวาสในการจัดการนับได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานที่มีรูปแบบ ขั้นตอน มีแบบแผน มีการวางแผน มีการประสานงาน มีการควบคุมเพื่อให้งานนั้นเกิดประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์สูงสุด

เจ้าอาวาสวัดกับการจัดการในยุคปัจจุบันต้องบริหารจัดการให้ทันต่อเหตุการณ์ ทันต่อโลกอยู่เสมอ เพราะยุคในปัจจุบัน ยุค 4.0 กล่าวคือเป็นยุคที่มีนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามายังชุมชน เข้ามายังประเทศมากขึ้น ไม่ว่าเราจะกระทำหรือดำเนินการใดๆ กล่าวได้ว่าหนีไม่พ้นการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ๆ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันจึงเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าอาวาสกับการจัดการวัดในยุค 4.0

4.ประเทศไทย 4.0

เพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตรเทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

---

[10] https://www.im2market.com/2015/06/20/1449 สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2562.

2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพเทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น

3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุมเช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

4. กลุ่มดิจิตอล เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัวเช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี–มาร์เก็ตเพลส อี–คอมเมิร์ซ เป็นต้น

5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูงเช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น[11]

ทักษะดิจิทัล (Digital Skill) เป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนภาคธุรกิจไปสู่ยุค 4.0 เพราะสภาพแวดล้อมการทำงานในอนาคตจะไม่ใช่การทำงานระหว่างคนกับคนเป็นหลัก แต่รูปแบบการทำงานจะเปลี่ยนไปสู่คนกับอุปกรณ์ที่ควบคุมด้วยระบบดิจิทัล โดยข้อเท็จจริงผู้บริหารที่อายุมากขึ้น ทักษะด้านดิจิทัลจะลดลง และเราไม่สามารถหนีกระแสดิจิทัลได้อย่างแน่นอน ดังนั้นผู้บริหารควรเตรียมการรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการกำหนดกลยุทธ์รองรับที่เหมาะสมDigital 4.0 **เมื่อเทคโนโลยีมีมันสมอง**

และเราก็มาถึงยุคที่ความฉลาดของเทคโนโลยีจะทำให้อุปกรณ์ต่างๆสื่อสารและทำงานกันเองได้อย่างอัตโนมัติ เทคโนโลยีในสามยุคแรกที่กล่าวไปเปรียบเสมือนเป็นแขน ขา ให้แก่มนุษย์ เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก หยิบจับ คำนวณ ประมวลผลให้มนุษย์ มีแขน ขา แต่ไม่มีสมองเป็นของตัวเอง ในยุค 4.0 เทคโนโลยีถูกนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อลดบทบาทของมนุษย์และเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ในการใช้ความคิดเพื่อข้ามขีดจำกัด สร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ๆ โดยจะใช้ชื่อยุคนี้ว่าเป็นยุค **Machine-to-Machine** เช่น เราสามารถเปิด-ปิด หรือสั่งงานอื่นๆกับเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้านตัวเองผ่านแอพลิเคชั่นโดยไม่ต้องเดินไปกดสวิตช์ หรือตัวอย่างที่ถูกนำมาใช้งานจริงแล้วอย่างการพูดคำว่า “แคปเจอร์” กับแอพถ่ายภาพในสมาร์ทโฟน โทรศัพท์ก็จะถ่ายรูปให้อัตโนมัติโดยที่เราไม่ต้องกดถ่ายด้วยซ้ำ หรือแม้แต่เทคโนโลยีซิมูเลชั่น Simulation จำลองสถานการณ์เพื่อฝึกอบรมพนักงาน วางแผนสถานการณ์โดยที่ไม่ต้องเดินทางไปถึงสถานที่จริง หรือเป็นสื่อการเรียนรู้แบบ Interactive เป็นต้น

เทคโนโลยีและโลกดิจิทัลมักไปไว และเคลื่อนที่ไม่มีหยุด องค์กรจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันตามเทรนด์ พัฒนานวัตกรรมเพื่อต่อยอดบนการแข่งขันที่รวดเร็วและรอบด้าน จาก SME ให้

---

[11] เพ็ญประภา ศรีประสม, ประเทศไทย ยุค 4.0, http://ced.sci.psu.ac.th/km/km/experience-km/2560/thailand4.0 สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2562.

กลายเป็น Smart Enterprise ที่มีศักยภาพสูงขึ้น จากบริการธรรมดาให้กลายเป็น High Value Service เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน[12]

ในการจัดการวัด ในยุค 4.0 เจ้าอาวาสจะตองพัฒนาความรูความเชี่ยวชาญใหเพียงพอแกการปฏิบัติใหสอดคลองกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยางรวดเร็วและสถานการณ จะตองมีการวางแผนการปฏิบัติทุกระยะตองมีการปรับแผนเพื่อใหบรรลุเปาหมายตองมีการกำหนดประสิทธิภาพของงานที่เป็นความจริงฉะนั้นแนวความคิดของเจ้าอาวาสที่เป็นผูปฏิบัติจะตองเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมเสียใหมจากการที่ยึดแนวความคิดวาตองปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่วางไวตั้งแตอดีตจนต่อเนื่องถึงปจจุบันเนนการสรางความคิดใหมๆ ตามวิชาการสมัยใหมและนำมาปรับใชกับการปฏิบัติและการปกครองตลอดเวลา จึงกำหนดเปนหลักการวาวัดนั้นตองมีการพัฒนาความรูเพื่อใหมีลักษณะเปนองคการแหงการเรียนรูอยางสม่ำเสมอโดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. ตองสรางระบบใหสามารถรับรูขาวสารไดอยางกวางขวาง

2. ตองสามารถประมวลผลความรูในดานตางๆ เพื่อนำมาประยุกตใชในการปฏิบัติไดอยางถูกตองรวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

3. ตองมีการสงเสริมและพัฒนาความรูความสามารถสรางวิสัยทัศนและปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลทุกคนเปนผูมีความรูความสามารถและมีความสามารถในการปฏิบัติหนาที่ใหเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและมีคุณธรรม

4. ตองมีการสรางความมีสวนรวม ใหเกิดการแลกเปลี่ยนความรูซึ่งกันและกันเพื่อการนำมาพัฒนาใชในการปฏิบัติรวมกันใหเกิดประสิทธิภาพ”

การใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีถือว่ามีบทบาทเข้ามาในองค์กรวัดอย่างแพร่หลาย เจ้าอาวาสวัดต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยี เพราะในยุคปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีในวัดมีมากไม่ว่าจะเผยแผ่ธรรมบนเว็บไซต์ การแนะนำสถานที่ของวัดก็อยู่บนเว็บไซต์ และปัจจุบันทางรัฐบาลให้วัดมีการออกใบอนุโมทนาบัตรแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งวัดจะต้องมีเลขเสียภาษีอากรและให้ผู้บริจาคนำหลักฐานให้ทางวัดคีย์เข้าระบบของสรรพกรเพื่อให้บุคคลที่นำปัจจัยมาบริจาคยื่นลดภาษีประจำปียุคก่อนหน้านี้จะใช้แผ่นกระดาษเป็นหลักฐานที่จะต้องนำไปให้สรรพกรลดภาษีให้แก่บุคคล ด้วยสมัยใหม่ ยุค 4.0 มีการเปลี่ยนแปลงนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มาจัดการจึงเป็นการลดกระดาษ และยังรวดเร็วต่อการบริการให้แก่บุคคล เจ้าอาวาสจึงจำเป็นต่อการเรียนรู้ในด้านเทคโนโลยีเพื่อนำมาจัดการภายในวัดดังนี้

---

[12] ยุค Digital 4.0 **เมื่อโลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี**, http://www.wice.co.th/2018/01/11 /digital-4-0-technology/, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2562.

1. ผู้บริหารงานหรือการจัดการองค์กรควรมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารงาน อย่างดีเลิศ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และ มีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง เพื่อความเป็นเลิศขององค์กร ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่ เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ

2. ผู้บริหารองค์กรควรนำหลักการในทางพระพุทธศาสนามาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ ทำให้ได้ศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็น มนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั่นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธ หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธสามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ ได้อย่างสมบูรณ์แบบ

3. ผู้บริหารองค์กรผู้บริหารในยุคปัจจุบัน ต้องรู้จักเข้าใจ นำไปใช้ ไอทีใช้เป็นบ้างตามภาระงานไม่ต้องเก่งถึงขั้นโปรแกรมเมอร์ เรื่องที่ต้องรู้เกี่ยวกับไอที มีดังนี้

– ความรู้และทักษะในกลุ่มโปรแกรมสำนักงาน
– ความรู้และทักษะในกลุ่มโปรแกรมสำหรับสื่อ
– ความรู้และทักษะด้านการใช้งานระบบเครือข่าย
– ความรู้และทักษะในกลุ่มพื้นฐานคอมพิวเตอร์
– ความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับอุปกรณ์อื่นๆ
– ความรู้และทักษะในกลุ่มการใช้งานอินเทอร์เน็ต
– ความรู้และทักษะการใช้งานเว็บไซต์

เพราะการรับส่งเอกสารงานในปัจจุบันปรับเปลี่ยนแล้วเช่นการลดปริมาณการใช้กระดาษ เอกสารงานต่างๆส่วนใหญ่ส่งมาในรูปแบบ E-mail ดังนั้นผู้บริหารต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถใช้งานโปรแกรมต่างๆได้[13]

เจ้าอาวาสกับการจัดการในยุค 4.0 จะต้องรู้ทุกด้านในการบริหารจัดการ รู้ด้านเทคโนโลยีแล้ว หลักการจัดการก็ต้องมีหลักธรรมเพื่อนำทางให้การจัดการไปสู่ความสำเร็จ และหลักธรรมที่นิยมใช้กันในการจัดการของผู้ที่อยู่ในระดับสูง คือ หลักธรรมฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักในการครองตน ครองคน ครองงาน

ฆราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย

---

[13] เมฆินทร์ ลิขิตบุญฤทธิ์ **นักจัดการความรู้อาวุโส** สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ http://www.libraryhub.in.th สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2562.

1.สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์

2.ทมะ คือ การฝึกตน

3.ขันติ คือ ความอดทน

4.จาคะ คือ ความเสียสละ

ซึ่ง 4 ข้อนี้ไม่ใช้ธรรมของฆราวาสเพียงอย่างเดียว บรรพชิตผู้ออกบวชก็ควรถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน เพราะใครที่มี สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ชีวิตก็จะเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว

ฆราวาสธรรม 4 รายละเอียดของฆราวาสธรรมแต่ละข้อมีดังนี้คือ

1. สัจจะ คือการเป็นคนจริง ในที่นี้จะนำเสนอสองนัยยะ

นัยยะแรกคือ เมื่อตั้งใจอะไรไว้แล้ว ก็จริงต่อเป้าหมายนั้นไม่ท้อถ่อยต่อเป้าหมายนั้น เพราะงานทุกอย่างในโลกนี้ทั้งงานใหญ่ งานเล็ก ล้วนต้องเจออุปสรรคด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งอุปสรรคภายในคือใจของเราเอง หรืออุปสรรคภายนอก เงื่อนไข สิ่งแวดล้อม ผู้คนรอบตัวก็ตาม ดังนั้นจะประสบความสำเร็จได้ “เราต้องจริง” เมื่อเจออุปสรรคก็ไม่หยุด แต่จงเดินหน้าต่อไปจนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

นัยยะที่สองคือเป็นคนที่รักษาคำพูด พูดคำไหนคำนั้น เชื่อถือได้ เหมือนดังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ตถาคต พูดอย่างไรทำอย่างนั้น ทำอย่างไรพูดอย่างนั้น” ถ้าทำได้อย่างนี้ เราจะเป็นคนที่น่าเชื่อถือ ส่งผลให้ชีวิตเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

2. ทมะ คือการฝึกตัวเอง เมื่อเราตั้งใจอะไรไว้แล้วก็ต้องฝึกตัวเองให้เพิ่มพูนตลอดเวลา เพื่อจะได้สามารถทำไปถึงเป้าหมายได้สำเร็จสมความตั้งใจ ตอนเริ่มต้นอาจจะไม่ได้เก่ง แต่มุ่งตรงต่อเป้าหมายนั้น แล้วฝึกตัวเองพัฒนาศักยภาพ ขอเพียงอย่าหยุดการฝึกตัวเอง ฝึกไปจนตลอดชีวิตของเราเลย สุดท้ายความสำเร็จจะเป็นของเรา

3. ขันติ คือความอดทน ความอดทนในที่นี้มีสี่ระดับ

1. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ
2. อดทนต่อทุกขเวทนา
3. อดทนต่อการกระทบกระทั่ง
4. อดทนต่อสิ่งที่เย้ายวนใจ หรือกิเลสซึ่งทนได้ยาก

4. จาคะ คือความเสียสละ ทั้งสละวัตถุสิ่งของ มีน้ำใจช่วยเหลือคนอื่น และสละอารมณ์ ไม่เก็บอารมณ์ขุ่นมัวไว้ในใจ ทำให้ใจเราผ่องแผ้วอยู่เรื่อยๆ คนเราจะประสบความสำเร็จได้ต้องรู้จักจาคะ ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นด้วย คนไหนที่เริ่มเติบโตในหน้าที่การงานแล้ว มีน้ำใจต่อผู้ร่วมงานรอบข้างไม่โตเดี่ยว ดึงคนอื่นขึ้นมาด้วยเป็นกลุ่ม ก็จะสามารถรับมือกับอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมั่นคง

ฆราวาสธรรม ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ

1. สัจจะ แปลว่า จริง ตรง แท้
2. ทมะ แปลว่า ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ
3. ขันติ แปลว่า อดทน

4. จาคะ แปลว่า เสียสละ

สัจจะ แปลว่า ความสัตย์ ความซื่อ ถ้าขยายความตามศัพท์แยกได้ 3 ลักษณะคือ มีความจริง ความตรง และความแท้จริง

ตรง คือ ความประพฤติทางกาย วาจา ตรงไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง

แท้ คือ ไม่เหลวไหล

แต่ถ้าในทางปฏิบัติสัจจะ คือ ความรับผิดชอบ หมายความว่า ถ้าจะทำอะไรแล้ว ต้องตั้งใจทำจริง ทำอย่างสุดความสามารถให้เป็นผลสำเร็จ

การที่ใครจะสามารถสร้างตัวขึ้นมาได้นั้น ต้องมีสัจจะเป็นพื้นฐาน เพราะคนที่มีสัจจะเป็นพื้นฐานจะมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำทุกอย่าง ไม่ปล่อยผ่านกับสิ่งที่ได้รับมา จะทำทุกสิ่งที่มาถึงมืออย่างสุดกำลัง และเต็มความสามารถ

ทมะ แปลว่า การรู้จักข่มจิตข่มใจตนเอง

ทมะ หมายถึง ความรักในการฝึกฝนตนเอง ความกระตือรือร้นในการเคี่ยวเข็ญฝึกฝนตนเอง อย่างไม่มีข้อแม้เงื่อนไข เพื่อให้ตนเองมีทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีเพิ่มพูนมากขึ้นทุกวัน เกิดเป็นคนต้องหมั่นปรับปรุงตนเองอยู่เรื่อยไป อย่าอยู่กับที่ ขณะที่คนอื่นเขาวิ่งบ้างเดินบ้าง แม้ที่สุดกำลังคลานอยู่ ถ้าเรามัวนอนหลับ ก็เท่ากับเรากำลังถอยหลัง

เรื่องฝึกตัวเป็นสิ่งสำคัญ ใครที่มีผู้ใต้บังคับบัญชามาก ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ทหาร ข้าราชการ พ่อค้าอะไรก็ตาม หากไม่ฝึกตัว ไปไม่รอด นอกจากต้องฝึกทางด้านวิชาการตลอดแล้วยังต้องฝึกแก้นิสัยใจคอตัวเองอีกด้วย ฝึกแก้นิสัยตัวเองคือ ฝึกตัวด้านคุณธรรมนั่นเอง

เพราะการที่เราฝึกแก้นิสัยที่ไม่ดีของตนเอง จะทำให้เรามีความพร้อมที่จะยอมรับการอบรมสั่งสอน จากคนอื่นๆ ซึ่งจะเป็นทางมาแห่งปัญญาที่สำคัญ ทมะ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ทันต่อกิเลสหมายถึง รู้เท่าทันกิเลสภายในตัวของเรา รู้ว่าอะไร คือสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต อะไรคือสิ่งฟุ่มเฟือยสิ่งไร้สาระ ไม่เกิดประโยชน์ เพราะการที่เราทันต่อกิเลสนั้น เราจะรู้จักยับยั้งไม่ให้หลงไปกระทำในสิ่งที่ไม่ดี

2. ทันคน หมายถึง รู้เท่าทันคนที่เราต้องติดต่อ คบค้า สมาคม เพื่อรู้เท่าทันความคิดของเขาว่าจะส่งผลดีหรือไม่ดีต่อตัวของเราหรือหน้าที่การงานของเราอย่างไร

3. ทันโลก หมายถึง รู้เท่าทันโลก รู้ว่าโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อที่เราจะสามารถปรับตัวได้ทัน

ขันติ แปลว่า ความอดทน

อด คือ ไม่ได้ในสิ่งที่อยากได้

ทน คือ ได้ในสิ่งที่ไม่อยากได้

ขันติ เป็นลักษณะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ ในการพยายามทำความดี ถอนตัวออกจากความชั่ว และเป็นคุณธรรมที่สำคัญ ในการแสวงหาเพื่อให้ได้ทรัพย์มา ในการสร้างตัว

ที่ว่าอดทนนั้น ไม่ได้หมายความว่า ใครตกอยู่ใน ภาพไหนแล้ว ก็จะยอมอยู่ใน ภาพอย่างนั้น เช่น ใครจนก็ยอมจนอยู่อย่างนั้น ไม่พยายามขวนขวายหาทรัพย์หรือเกียจคร้านในการทำงาน จะถูกใครด่าว่าก็ทน อย่างนี้เขาเรียกว่าตายด้าน ไม่ใช่ขันติ

ขันติ จำเป็นสำหรับการเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะทำให้เราหันออกจากความดี

ดังนั้น ถ้าใครมีขันติแล้วคนนั้นจะมีจิตใจเข้มแข็ง อาจหาญร่าเริงในการทำความดี และสามารถถอนตัวออกจากความชั่วทุกอย่างได้ขันติ มีอยู่ 4 ลักษณะ คือ

1. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ ได้แก่ อดทนต่อธรรมชาติสภาพดินฟ้าอากาศ ที่ไม่เอื้ออำนวย ไม่ว่าลมพายุ ฝนตกหนัก แสงแดดที่แผดกล้า อากาศหนาว ภูมิประเทศจะทุรกันดารอย่างไร ทนได้ทั้งนั้น ไม่ทอดทิ้งการงาน กัดฟันทนทำงานของตนให้สำเร็จ

2. อดทนต่อความทุกขเวทนา คือ ทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจาก ภาพสังขารร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวย อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ย่อมรู้จักอดทนอดกลั้น ไม่โวยวายคร่ำครวญเกินเหตุบางคนทนต่อ ภาพดินฟ้าอากาศได้ดี แต่พอป่วยไข้ เห็นเข็มฉีดยาก็กลัวตัวสั่นแล้ว บางคนเป็นฝีธรรมดาก็ผวา กลัวจะเป็นมะเร็ง แต่บางคนเจ็บป่วยให้แทบตายก็ไม่เคยร้องโอดครวญ

3. อดทนต่อความเจ็บใจ คือ ทนต่อการกระทบกระทั่ง หรือกระทบกระเทียบเปรียบเปรยการทำให้เจ็บอกเจ็บใจ บางคน เพียงถูกคนโน้นกระทบที คนนี้กระแทกที เขาว่าหน่อยค่อนขอดนิด ก็อึดอัดเจ็บใจ บางคนทนต่อความเจ็บใจได้บ้าง เพราะเขาเป็นผู้บังคับบัญชาของตน ถึงจะทนไม่ได้ก็ต้องทน การทนอย่างนี้ได้ถือว่ายังไม่เรียกว่า ขันติ บางคนทนต่อความเจ็บใจ ต่อคำพูดของคนในระดับเดียวกัน พรรคพวกเพื่อนฝูงในที่ทำงานเดียวกันได้ถือว่า มีขันติระดับปานกลาง ส่วนคนที่มีขันติ จริงๆ นั้น ต้องทนต่อการกระทบกระเทียบ เปรียบเปรย การทำให้เจ็บอกเจ็บใจ จากคนใต้บังคับบัญชาหรือผู้ต่ำกว่าได้ ในการทำงานนั้น เราต้องมีการติดต่อกับบุคคลหลายประเภท เพราะแต่ละคนมีการฝึกฝนตนเองต่างกัน ถ้าหากไม่มีขันติแล้ว ก็ไม่อาจจะทำงานให้ออกมาดีได้อย่างเป็นสุข ทั้งบางครั้งยังอาจทำให้มีเรื่องเดือดร้อนมาสู่ตัวเองอีกด้วย

4. อดทนต่ออำนาจกิเลส คือ การอดทนต่อนิสัยที่ไม่ดีของตัวเราเอง ในที่นี้มุ่งหมายถึงการไม่เอาแต่ใจตัว ไม่ยอมปล่อยตัวตามกระแสโลก ความเพลิดเพลิน เช่น ความสนุกสนาน การเที่ยวเตร่ ความฟุ้งเฟ้อต่าง ๆ หรือการได้ผลประโยชน์ในทางที่ไม่ควร เป็นต้น

จาคะ แปลว่า ความเสียสละ

จาคะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสละสิ่งของ
2. การสละความสะดวกสบาย
3. การสละอารมณ์ที่บูดเน่า

ความเสียสละ หมายถึง ความมีน้ำใจต่อการอยู่ร่วมกัน นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

การรู้จักเสียสละนั้น จะทำให้เราสามารถได้มิตรมา เพราะการเสียสละนั้น ไม่เพียงจะเสียสละในทางวัตถุแล้ว ยังหมายถึง การเสียสละเพื่อดูแลทั้งทางกายและทางจิตใจ

ทางกาย ก็คือ มีอะไรก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันสิ่งของให้กัน หรือหากมิตรมีปัญหาในเรื่องใดก็ตาม หากสามารถช่วยได้ก็จะช่วยอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ

ทางจิตใจ ก็คือ การรู้จักถนอมน้ำใจกันในยามปกติ รู้จักการให้กำลังใจกัน ในยามป่วยไข้ รู้จักเตือนสติห้ามปรามกันในยามประมาท และมีความซื่อสัตย์ต่อกัน

หากทำอย่างนี้ได้ เราก็จะได้มิตรที่ดีมาอยู่ใกล้ๆ คอยชี้แนะแนวทางที่สามารถสร้างความเจริญให้กับตัวของเราได้

คนที่มีความตระหนี่ จะมีจิตใจคับแคบ เห็นแก่ตัว จะไม่ว่าคนอื่นจะเดือดร้อนเพียงใด ก็ไม่คิดจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือ จึงไม่มีใครอยากเข้าใกล้ ไม่มีใครอยากจะแนะนำสิ่งที่ดีๆ หรือช่องทางแห่งความเจริญให้ ส่วนคนที่รู้จักการเสียสละ จะมีจิตใจกว้างขวาง ช่วยเหลือคนอื่นอยู่เสมอ แม้เขาจะไม่เอ่ยปากร้องขอ จึงเป็นการเรียกมิตรให้เข้ามาหา โดยไม่ต้องเอ่ยปาก ใครๆ ก็อยากให้คำแนะนำที่ดีๆ และตักเตือนเมื่อทำอะไรผิดพลาดไป ซึ่งเป็นการป้องกันภัยที่จะมาถึง และนำหนทางแห่งความเจริญมาสู่ตัวของเรา[14]

5.สรุป

เจ้าอาวาสกับการจัดการวัดเมื่อมีหลักธรรม คือ หลักธรรมฆราวาสธรรม 4 ทำให้การจัดการภายในวัดนั้นง่ายขึ้นทำให้เจ้าอาวาสวัดเมื่อเจออุปสรรคปัญหาเข้ามามีหลักการที่ควรปฏิบัติอย่างไร รวมถึงการอยู่ร่วมและการปฏิบัติกันอย่างไรให้เกิดความสงบสุข หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ต่อมวลมนุษย์ ทำให้ในการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เจ้าอาวาสวัดมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการ ขับเคลื่อนองค์กร เพราะไม่ว่ากระทำการใดสู่องค์กรภายนอก สู่ประชาชน เจ้าอาวาสเป็นผู้ตัดสินใจทั้งสิน เช่นหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดการศาสนสมบัติของวัด ปกครองและสอดส่อง อบรมและสั่งสอนให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ปฏิบัติตาม ข้อบังคับ ระเบียบหรือ คำสั่ง ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล เจ้าอาวาสจึงมีภารกิจมากมายที่ต้องปฏิบัติ ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเจ้าอาวาสต้องเป็นผู้นำที่ดี เจ้าอาวาสต้องมีกระบวนการในการจัดการ ไม่ว่าเป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การกำหนดโครงสร้างของวัด กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ และในการจัดการวัด ในยุค 4.0 เจ้าอาวาสจะตองพัฒนาให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงไปสู่นวัตกรรมใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ รู้จักการใช้เทคโนโลยีเพื่อมาพัฒนาวัด พัฒนาองค์กร เพราะการพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีการพัฒนาไปเรื่อยๆ ไม่มีการหยุด เจ้าอาวาสวัดจึงต้องจำเป็นที่ต้อง

---

[14] สูตรสำเร็จการพัฒนาองค์กรและเศรษฐกิจ, https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=13642, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2562.

ศึกษา และตามเทคโนโลยีให้ทันต่อเหตุการณ์ ทันต่อโลก แต่ไม่ว่าจะด้วยยุคที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องหรือยุคก่อนการพัฒนา เจ้าอาวาสต้องนำหลักธรรมมาปฏิบัติในการจัดการวัด เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วต้องอบรมสั่งสอน เผยแผ่หลักธรรมนั้นด้วยเพื่อให้พุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป เจ้าอาวาสเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และต้องเป็นผู้จัดการในระบบของวัดทั้งหมด ฉะนั้นต้องมีการจัดการวางแผน การดำเนินงานเป็นขั้นตอน ต้องรู้การจัดการวัดด้วยระบบเทคโนโลยี วิธีใช้เทคโนโลยีเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นมาใหม่ๆ ตลอด เจ้าอาวาสจึงต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาตามให้ทันต่อยุค 4.0 ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ไม่ว่าการพัฒนาจะเป็นไปในรูปแบบใดเจ้าอาวาสต้องนำหลักธรรมมาเพื่อจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพ เห็นประสิทธิผล หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการจัดการวัดยุค 4.0 คือ หลักธรรมฆราวาสธรรม 4 **สัจจะ** คือ ความซื่อสัตย์ **ทมะ** คือ การฝึกตน **ขันติ** คือ ความอดทน **จาคะ** คือ ความเสียสละ สิ่งเหล่านี้จะทำให้การดำเนินการจัดการของเจ้าอาวาสวัดเป็นไปด้วยประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนสถาน, **วัดพัฒนา 44**, กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา, 2544.

กรมการศาสนา, กองแผนงาน. **หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา,2540

กษวรรณ ขจรเสรี, **การจัดการเชิงกลยุทธในการบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ**, (วารสารการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย 2560 ครั้งที่ 4 The 4th SAU National Interdisciplinary Conference 2017), หน้าที่ 2

กันยปริณ ทองสามสี, เพ็ญพักตร์ ทองแท้, อิสระ ทองสามสี, **การพัฒนาแบบวัดการจัดการความรู้ระดับบุคคลในงานประกัน คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา**, (วารสารวิทยาการจัดการ ปีที่ 33 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2559), หน้าที่ 8.

พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์ (2548) องค์การและการจัดการภาครัฐ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542**, หน้า 298.

วิลาวรรณ รพีพิศาล. 2549. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร. กรุงเทพมหานคร

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

https://www.im2market.com/2015/06/20/1449 สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2562

เพ็ญประภา ศรีประสม, ประเทศไทย ยุค 4.0, http://ced.sci.psu.ac.th/km/km//experience-km/2560/thailand4.0 สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2562.

เมฆินทร์ ลิขิตบุญฤทธิ์ นักจัดการความรู้อาวุโส สำนักงานอุทยานการเรียนรู้

http://www.libraryhub.in.th สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2562

ยุค Digital 4.0 เมื่อโลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี, http://www.wice.co.th/2018/01/ 11/digital-4-0-technology/, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2562.

เมฆินทร์ ลิขิตบุญฤทธิ์ นักจัดการความรู้อาวุโส สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ http://www.libraryhub.in.th สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2562

สูตรสำเร็จการพัฒนาองค์กรและเศรษฐกิจ, https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=13642, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2562.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

คุณธรรมและจริยธรรม : แนวทางป้องกันความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา

Morality and Ethics: Preventive Guidelines for Non-Transparency In School Administration

วินัย ทองมั่น[1], ประเทือง ภูมิภัทราคม[2]
Winai Tongmun[1], Pratuang Phumpatrakom[2]

Received: September 15, 2019
Revised: September 28, 2019
Accepted: December 7, 2019

บทคัดย่อ

การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาได้รับข้อครหาหรือผลกระทบจากการนำเสนอของสื่อหลักและสื่อออนไลน์ทั้งหลาย ในทางลบอยู่สม่ำเสมอ เกี่ยวกับความไม่โปร่งใสในการบริหาร การหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม หรืออื่นๆ และได้มีผู้เสนอให้ใช้คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เช่น หลักอิทธิบาทธรรม พรหมวิหารธรรมและสังคหวัตถุ ทศพิธราชธรรม สัปปุริสธรรม ฆราวาสธรรม หิริโอตตัปปะ หลักธรรมาภิบาลและ จรรยาบรรณวิชาชีพหรือมาตรฐานการปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษาของคุรุสภา เป็นต้น แต่เมื่อวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม ข้างต้น ล้วนเป็นเรื่องการปฏิบัติตนของผู้บริหารทั้งสิ้น ไม่ได้ช่วยป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาได้มากนัก

แนวทางการบริหารในปัจจุบันต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจากคนอื่นๆ มากขึ้น ทั้งร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมผลประโยชน์และร่วมประเมินผล ของบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา จึงจะป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาได้

คำสำคัญ : คุณธรรมและจริยธรรม, การบริหารสถานศึกษา

---

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail. winaitong@yahoo.com

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail. pratuang@hotmail.com

Abstract

Both main media and online media have always presented negative information of non–transparency of school administration, corruption, the use of unfair powers and others. In this case, there were proposers to use morality and ethics for school administrators such as Iddhipada, Brahmavihara, Sangahavatthu, Rajadhamma, Sappurisa-dhamma, Gharavasa-dhamma, Hiri Ottappa, Good governance, professional ethics of the Teachers Council of Thailand, etc.

However, the above morals and ethics are considered as self- behavior of the administrators, and cannot help prevent blames and non-transparency of school management at all.

The current administration approach requires principles of participation from more other people both inside and outside school to join all the stages of school management including decision making, Implementation, getting benefit and evaluation. It's the guidelines to prevent non-transparency of school administration.

Keywords: Morality and Ethics, School Administration

บทนำ

ตามตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้ให้ความหมายของสถานศึกษาไว้ว่า “สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา บุคคลที่มีหน้าที่บริหารหน่วยงานเหล่านี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญขององค์กร เป็นผู้แทนของหน่วยงานที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะขององค์กร เป็นที่เคารพ เชื่อถือ ศรัทธาของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกด้วย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 2)

และในขณะนี้เราจะพบว่าทั้งสื่อหลักและสื่อออนไลน์ทั้งหลายจะนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในทางลบอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าความไม่โปร่งใสในการบริหาร การหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม หรือ

อื่นๆ จนนำไปสู่การเดินขบวนขับไล่จาก นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนหลายต่อหลายครั้ง หากเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องจริง ก็สมควรแห่งเหตุ แต่หากเป็นเรื่องที่ไม่จริงก็น่าเห็นใจผู้บริหารที่โดนกระทำแบบนี้ สังคมตัดสินไปแล้วย่อมมีมลทินติดตัวตลอดไป

จึงเห็นว่าน่าจะมีวิธีการที่จะช่วยป้องกันตั้งแต่ต้นให้กับผู้บริหารที่ไม่ได้กระทำในข้อกล่าวหาต่างๆ จนทำให้ต้องมัวหมอง ถูกเหยียดหยามจากสังคมอย่างไม่ยุติธรรม บทความนี้ผู้เขียนต้องการให้สังคมไทยยุคปัจจุบันได้ตระหนักถึงคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาดังที่กล่าวมา

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

ในความเป็นจริงมีผู้ให้ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม ไว้มากมาย แต่เพื่อให้ได้เข้าใจได้ตรงกันกับวัตถุประสงค์ของบทความนี้ ผู้เขียนจึงขอให้ความหมายที่แคบลงดังนี้

คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่ยึดถือหลัก ความสุจริต ความซื่อสัตย์หรือความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกทางกาย วาจา บ่งชี้ให้เห็นถึงความสุจริต ความซื่อสัตย์หรือความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา

ดังนั้นหากพิจารณา คุณธรรม จริยธรรม ป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาก็หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่แสดงออกมาให้บุคคลอื่นเห็นและเชื่อถือซึ่งจะไม่ถูกกล่าวหาว่า ไม่สุจริต ไม่ซื่อสัตย์หรือไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา นั่นเอง

คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักบริหารในสถานศึกษา

ได้มีผู้กล่าวถึงคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักบริหารในสถานศึกษาไว้คล้ายๆ กัน 2-3 ท่าน ดังนี้

ตะวัน บุญสุข (Tavan Boonsuk, เว็บไซต์, 2560) ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหารในสถานการศึกษา ไว้ว่า

1. เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี (Good Personality) คือ เป็นผู้มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ประกอบด้วย 1) มีสุขภาพกายที่ดี คือ เป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยารวมทั้งการ แต่งกาย ที่สุภาพ เรียบร้อยดีงาม สะอาด และดูสง่างามสมฐานะ และ 2) มีสุขภาพจิต

ที่ดี คือ เป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอที่งาม เป็นคนดี มีศีลธรรม ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิและปัญญา กับทั้งมีกัลยาณมิตรธรรมคือมีคุณธรรมของคนดี

2. เป็นผู้มีหลักธรรมในการครองงานที่ดี ด้วยคุณธรรม คือ อิทธิบาทธรรม (พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 19 หน้า 277 ข้อที่ 1137) ได้แก่ 1) ฉันทะ ความรักงาน 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความเป็นผู้มีใจจดจ่ออยู่กับการงาน 4) วิมังสา ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุสังเกตผลในการปฏิบัติงาน

3. เป็นผู้รู้จักหลักปฏิบัติต่อกันด้วยดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตามหลักธรรม “เหฏฐิมทิศ”

4. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) ที่ดีด้วยคุณธรรม คือ พรหมวิหารธรรมและสังคหวัตถุ ประกอบด้วย 1) พรหมวิหารธรรม คุณธรรมของผู้ใหญ่ 4 ประการ คือ เมตตา ความรัก ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข กรุณา ความสงสาร ปรารถนาให้ผู้มีทุกข์เดือดร้อน ให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความพลอยยินดี ที่ผู้อื่นได้ดี ไม่คิดอิจฉาริษยากัน อุเบกขา คือ ความวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย (พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ 100 ปี, หน้า 584) และ 2) สังคหวัตถุธรรม 4 ประการ คือ ทาน รู้จักให้ปันสิ่งของของตน แก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ปิยวาจา รู้จักเจรจาอ่อนหวาน คือ กล่าวแต่วาจาที่สุภาพอ่อนโยน อัตถจริยา รู้จักประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สมานัตตตา เป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัวเย่อหยิ่ง จองหอง อวดดี (ที. ปา. 11/140/167; 267/244)

5. เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม (Initiatives) ด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creative)

6. เป็นนักคิดพัฒนา (Development)

7. เป็นผู้มีสำนึกในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ (Sense of Responsibilities) สูง

8. เป็นผู้มีความมั่นใจตนเอง (Self Confidence) สูง

9. เป็นผู้ประกอบด้วย “หลักธรรมาภิบาล” คือ คุณธรรมของนักปกครองนักบริหารที่ดี (Good Governance) มี 4 หลัก คือ

9.1 หลักความถูกต้อง คือ มีการพิจารณาวินิจฉัยปัญหา การทำการตัดสินใจ (Decision Making) และสั่งการ (Command) ด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง และกฎระเบียบข้อบังคับ ขององค์กร ที่ออกตามกฎหมาย ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของสังคม ถูกต้อง ตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือ และถูกต้องตรงประเด็นตามหลักวิชา และได้รับความพึงพอใจ จากชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

9.2 หลักความเหมาะสม คือ รู้จักคิด พูด ทำ กิจการงาน และปฏิบัติงานได้เหมาะสม ถูกกาละ เทศะ บุคคล สังคม และสถานการณ์ เป็นผู้มีสัปปุริสธรรม 7

9.3 หลักความบริสุทธิ์ คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ กระทำกิจการงาน ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

9.4 หลักความยุติธรรม คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ และปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครอง และ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยความชอบธรรม บนพื้นฐานแห่งหลักธรรม หลักการ เหตุผล และข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ และตรงประเด็น และด้วยความเที่ยงธรรม คือ ไม่อคติ เป็นผู้ปราศจากความลำเอียงหรืออคติ 4

10. คุณธรรมจริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม มี 10 ประการ คือ ทาน การให้ ศีล การสังวรระวัง กายและวาจา ปริจจาคะ การเสียสละ อาชชวะ ความซื่อตรง มัททวะ ความสุภาพอ่อนโยน ตปะ ความเพียร อักโกธะ ความไม่โกรธ อวิหิงสา การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ขันติ ความอดทน อวิโรธนะ ความประพฤติปฏิบัติที่ไม่ผิดทำนองคลองธรรม และดำรงอาการคงที่ ไม่หวั่นไหว ด้วยอำนาจยินดียินร้าย

ส่วน**พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม** ได้กล่าวถึง คุณธรรมจริยธรรมกับผู้บริหารการศึกษา (เว็บไซต์, 2560) ไว้ดังนี้

1. สัปปุริสธรรม 7 ธรรมของคนเป็นคนดีสมบูรณ์แบบ 7 อย่างคือ ธัมมัญญุตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ อัตถัญญุตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล อัตตัญญุตา รู้จักตน มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ กาลัญญุตา รู้จักกาล ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน และ ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคล

2. อิทธิบาท ธรรมแห่งความสำเร็จ 4 ประการคือ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้น วิริยะ ความเพียรพยายามทำสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น

3. พรหมวิหาร ธรรมประจำใจ 4 ประการ คือ เมตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

4. สังคหวัตถุ ธรรมเป็นหลักการสงเคราะห์ 4 ประการคือ ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปิยวาจา พูดจาน่านิยมนับถือ อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ สมานัตตตา ไม่ถือตัวร่วมทุกข์สุข

5. ฆราวาสธรรม ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน 4 ประการคือ สัจจะ ความซื่อสัตย์ ทมะ ข่มใจ ควบคุมอารมณ์ได้ ขันติ ความอดทน และจาคะ ความเสียสละ

6. ทศพิธราชธรรม ธรรมสำหรับผู้บริหาร 10 ประการ คือ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียรเผากิเลส ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่คลาดธรรม

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้กล่าวถึง สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน (เว็บไซต์, 2561) ไว้ว่า

ความประพฤติดี ความประพฤติงามและการประพฤติปฏิบัติในวิถีที่เรียบง่าย การประพฤติดี งามและง่ายนั้น สะท้อนผ่าน 3 มิติคือ

1. กายสุจริต เป็นการประพฤติดี และงดงามทางกายโดยงดเว้นจากการไม่เบียดเบียนและฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก และลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต (อทินนาทาน) และการประพฤติผิดในเรื่องกามคุณจนขาดความสำรวมระวัง (กาเมสุมิจฉาจาร)

2. วจีสุจริต เป็นการประพฤติดี และงดงามทางวาจา โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จ และบิดเบือนเพื่อให้มา หรือให้บุคคลอื่นในทางที่ผิด (มุสาวาท) การพูดจาเหน็บแนม และส่อเสียดบุคคลอื่น (ปุสุณวาจา) การพูดคำหยาบคายเพื่อให้คนอื่นเจ็บใจ (ผรุสวาจา) และการพูดจาเพ้อเจ้อหาสาระมิได้จากการพูดเหล่านั้น (สัมผัปปลาปะ)

3. มโนสุจริต เป็นการประพฤติดี และงดงามทางจิตใจ โดยการไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ทรัพย์สมบัติของคนอื่น (อนภิชฌา) การไม่ผูกพยาบาทจองเวรคนอื่น (อพยาบาท) และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีปัญญาคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง (สัมมาทิฐิ)

และหลักธรรมที่สนับสนุนและส่งเสริมความสุจริต ได้แก่ หลักหิริโอตตัปปะ คำว่า หิริ หมายถึง การละอายต่อบาป โอตัปปะ หมายถึง การเกรงกลัวต่อผลของบาปที่จะเกิดขึ้นตามมา หลักสัมมาอาชีพ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิจฉาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือ การแสวงหาปัจจัยมาบริโภคที่มิชอบ คือการโกงหรือหลอกลวง เว้นการประจบสอพลอ การบีบบังคับขู่เข็ญ และการต่อลาภด้วยลาภ หรือก็คือการแสวงหาลาภโดยไม่ประกอบด้วยความเพียร (สัมมาวายามะ) คือขี้เกียจ อยากได้มาง่ายๆโดยไม่อาศัยกำลังแห่งสติปัญญาและแรงกาย ซ้ำโลภจนไม่ชอบธรรม เช่น ทุจริตคดโกง การเบียดเบียนลูกจ้าง และทำลายสิ่งแวดล้อม และหลักสันโดษ ความสันโดษ คือ ความยินดี ความพอใจ คือความรู้จักพอดี ความรู้จักพอเพียงมีลักษณะ 3 อย่าง คือ (1) ยินดีพอใจในสิ่งที่มีที่ได้มา ด้วยเรี่ยวแรงของตนในทางชอบธรรม ไม่ดิ้นรนอยากได้จนทำให้เกิดความเดือดร้อน (2) ยินดีพอใจกำลังของตน ใช้กำลังที่มีอยู่ เช่นความรู้ความสามารถให้เกิดผลเต็มที่ ไม่ย่อหย่อนบกพร่อง (3) ยินดีพอใจแต่ไม่เกินเลย คือรู้จักพอเป็น อิ่มเป็น และแบ่งปันส่วนที่เกินเลยไปเอื้อเฟื้อผู้อื่นตามสมควร ความสันโดษ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอดีในชีวิตประจำวัน ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ไม่เขียมเกินไป ไม่ฟุ้งซ่านจนเกิดเดือดร้อน เป็นต้น

นอกจากนั้น **คุรุสภา** (2548, หน้า 45-46) ยังได้กำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพหรือมาตรฐานการปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ

บุคลิกภาพ

และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทาง กาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทาง กาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ในบรรดาคุณธรรม จริยธรรมทั้งหลายข้างต้นเป็นเรื่องเฉพาะตนของผู้บริหารทั้งสิ้น

จะเห็นว่าหากจะวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม ข้างต้น ในกรณีที่จะป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาได้เพียงใด จากมุมมองต่อไปนี้

1. จากตัวผู้บริหารเอง ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าหากผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรมข้างต้นอย่างเต็มเปี่ยม ย่อมถือได้ว่าเป็นคนดี ยิ่งถ้าประพฤติ ปฏิบัติตนแบบนี้มาเป็นระยะเวลายาวนานด้วยแล้ว ยิ่งมองเห็นตัวเองจะไม่มีปัญหาเรื่องความโปร่งใสเลย

2. จากบุคลากรในสถานศึกษา หากยึดผู้บริหารเป็นตัวตั้ง บุคลากรในสถานศึกษาจะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มที่ชื่นชอบและสนับสนุนผู้บริหาร อาสาทำงาน กลุ่มที่สองจะเป็นกลุ่มที่มองการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารแบบไม่ยินดียินร้าย จะทำอะไรก็ช่าง ไม่

ขัดขวางไม่ต่อต้าน แต่ไม่อาสางาน และกลุ่มที่สามจะเป็นกลุ่มที่มองผู้บริหารในแง่ลบไม่ว่าจะทำอะไรจะดูไม่ดีไปหมด กลุ่มไหนมีจำนวนมากน้อยกว่ากัน ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับเทคนิคการบริหารของผู้บริหารเป็นสำคัญ

3. จากบุคลากรนอกสถานศึกษา อันได้แก ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน บุคลากรของหน่วยงานราชการ เอกชน พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป โดยปกติหากผู้บริหารเป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรมดังกล่าวข้างต้นย่อมเป็นที่รัก ชื่นชม ศรัทธาจากบุคลากรนอกสถานศึกษาอยู่แล้ว

หากจะเกิด ข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาก็จะมาจากกลุ่มที่ 2 บุคลากรในสถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่

และในปัจจุบันความเชื่อในเรื่องคนดี คนที่เชื่อถือได้ คนโปร่งใสบริสุทธิ์ ไม่มีในสังคมนี้แล้วเพราะพบแล้วในเชิงประจักษ์แทบทุกวันว่า พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่อันเป็นที่เลื่อมใสศรัทธา ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นเวลานาน ผู้ได้รับโล่ดีเด่นด้านต่างๆ คนที่ได้ชื่อว่าบุคคลตัวอย่าง ล้วนถูกกิเลส ตัณหา พาให้เสียคน ถูกจับสึก ติดคุกหรือไม่ก็หนีคดีไปต่างประเทศ มีให้เห็นอยู่บ่อยๆ

ด้วยเหตุนี้จึงต้องหาสิ่งที่จะช่วยป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาที่สังคมปัจจุบันยอมรับนั่นคือ พยาน แต่อยู่เฉยๆแล้วใครจะมาเป็นพยานให้

ลองนึกถึงหลักการบริหารที่สำคัญมากในปัจจุบัน ทุกหน่วยงานต้องใช้อันกล่าวได้ว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรมสังคม นั่นคือ การมีส่วนร่วม (Participation) การทำงานหลายๆคนหรือทำเป็นทีมรู้เห็นเป็นการทั่วไปถือว่ามีพยานในการบริหารหรือทำกิจการใดๆในสถานศึกษา แต่การมีส่วนร่วมแค่ไหนถือว่ามีส่วนร่วมที่พอจะเป็นพยานได้

โคเฮนและอัพฮอฟ (Cohen and Uphoff) (อ้างใน วินัย ทองมั่น, 2548. หน้า 25) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในเรื่องอะไรหรือประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation)
4. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation)

นั่นคือการมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมผลประโยชน์และร่วมประเมินผลจึงจะถือว่าพอจะเป็นพยานในการทำงานหรือกิจการใดๆ ในสถานศึกษาได้

แล้วใครควรจะเป็นผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานบ้าง

หากย้อนกลับไปข้างต้นการป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาได้เพียงใด จากมุมมองของตัวผู้บริหารเอง บุคลากรในสถานศึกษา ทั้ง 3 กลุ่มคือ กลุ่มแรกจะเป็น

กลุ่มที่ชื่นชอบและสนับสนุนผู้บริหาร อาสาทำงาน กลุ่มที่สองจะเป็นกลุ่มที่มองการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารแบบไม่ยินดียินร้าย จำทำอะไรก็ช่าง ไม่ขัดขวางไม่ต่อต้าน แต่ไม่อาสางาน และกลุ่มที่สามจะเป็นกลุ่มที่มองผู้บริหารในแง่ลบไม่ว่าจะทำอะไรจะดูไม่ดีไปหมด และบุคลากรนอกสถานศึกษา ฉะนั้นการให้บุคลากรในสถานศึกษาทั้งสามกลุ่มได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจึงเป็นหลักประกันข้อครหาได้พอสมควร แต่หากให้แน่นอน ปลอดจากข้อครหาก็ควรให้ บุคลากรนอกสถานศึกษา เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารด้วยยิ่งจะเป็นการยืนยันความโปร่งใสในการบริหารยิ่งขึ้น

สรุป

นอกจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีคุณธรรม จริยธรรม เฉพาะตนตามหลักการและทฤษฎีข้างต้นแล้ว สังคมในปัจจุบันที่มีคำถามตลอดเวลา ทุกเรื่อง ความเคลือบแคลง ความระแวงในคุณความดีของบุคคลทั่วไป ความดี ความเชื่อถือเฉพาะตนจึงใช้ได้เพียงบางส่วนแตกต่างจากการบริหารสถานศึกษาเมื่อก่อนมาก ที่บุคคลทั่วไปจะเชื่อถือ ศรัทธาในตัวผู้บริหาร ถือว่าเป็นแบบอย่างให้กับคนทั่วไป ฉะนั้นการบริหารในปัจจุบันต้องใช้การมีส่วนร่วมในการบริหารจากคนอื่นๆ มากขึ้น ทั้งร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมผลประโยชน์และร่วมประเมินผล ของบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา จึงจะป้องกันข้อครหาความไม่โปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาได้

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับคุรุสภาวาด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548. **ราชกิจจานุเบกษา**.เลม 122 ตอนพิเศษ 76 ง., 5 กันยายน 2548.

พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม. **คุณธรรมจริยธรรมกับผู้บริหารการศึกษา**,จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1895&articlegroup_id=328, เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2561.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน**, จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1955&articlegroup_id=330, เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. **ราชกิจจานุเบกษา**. เลม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23, 19 สิงหาคม 2542.

วินัย ทองมั่น. **การพัฒนารูปแบบการสรรหาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**,ปริญญานิพนธ์-ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548.

Tavan Bunsorn. **ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหารในสถานการศึกษา,** จาก http://englishformbunsorn.blogspot.com/2012/10/blog-post.html, เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560.

การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์

The student-assistant system management in college affecting student's Quality of life under the vocational college in Nakhon Sawan province

วรวุฒิ สุขะเสวก[1]
Vorawut Sukhasawek[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา และระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษากับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ 3) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริหารและครู จำนวน 234 คน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 81 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งเสริมนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2)ระดับคุณภาพชีวิตนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจิตใจและด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัยและความปลอดภัย และด้านการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3) การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งหมด 7 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งเสริมนักเรียน โดยมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับร้อยละ 30.00 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ:การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา, คุณภาพชีวิตของนักศึกษา

[1] นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา, E-mail. kraiwut5@hotmail.com

Abstract

This research has 3 objectives, which are 1) To study the level of student administration system and the level of student quality development of vocational schools in Nakhon Sawan Province 2) To study the relationship between student administration system and Student life quality of vocational schools in Nakhon Sawan province. 3) To create the equation Lahore administration student supporting system that can affect the quality of life of college students in the province. The data used in the study was obtained from the questionnaire of 234 administrators and teachers using Krejeie and Morgan's ready-made tables using Simple Random Sampling. The value of 5 level of Lirk with a reliability of .96

The research found that: 1) The level of administration system to support students, affecting the quality of student life of vocational schools in Nakhon Sawan province, is at a high level. 2) levels of system administration, support, students and the quality of life of vocational colleges In Nakhon Sawan province, in general, at a high level. 3) The relationship between administrative care system Student rumors affecting the quality of student life of Vocational College in Nakhon Sawan Province, overall, found that the administration of student support systems has a positive relationship with the quality of life of vocational colleges in Nakhon Sawan Province. Statistical significance at the point of .01 4) The administration of student care system that affects the quality of student life of vocational colleges in Nakhon Sawan Province in all 7 aspects, can predict the criteria variables in the amount of 5 aspects, namely student transfer, student screening, prevention And to solve problems of acquiring students individually and promoting students with efficiency in forecasting 30 percent are statistically significant at the .01 level. This can be attributed to the following equation.

Keyword: The student-assistant system management, student’s Quality of life

บทนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มาตรา 63 ได้กำหนดว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบและกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษาและฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมความประพฤติให้เหมาะสม รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียน นักศึกษาตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง(สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,2559,น.22)พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายว่าด้วยหลักการจัดการศึกษา โดยจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและมาตรา 22 แนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความเสามารถที่ที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดโดยต้องส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาการตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือ เรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมถึงการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาโดยให้รู้จัก คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกสาขาวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 ,น.5)

คุณภาพชีวิตของประชากรนั้นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาประเทศ เพราะคนคนปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่นั้นมีสาเหตุมาจากคน การพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพชีวิต ที่ดีนั้น จึงจำเป็นที่เริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชนโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้คนมีศักยภาพสูงสุดคือการศึกษา การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพะสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาจึงเป็นรากฐานของการพัฒนาคน ดังคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาพัฒนาคน คนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ” ประชากรที่มีความเหมาะจะสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้(สำนักงานปฏิรูปการศึกษา,2544,น.27) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการทางการศึกษาของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการส่งเสริม การป้องกันรวมถึงการแก้ไขปัญหา ที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยรู้จักค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน มีทักษะการดำรงชีวิตมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักคิดตัดสินใจและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมมือกับกรมสุขภาพจิต วางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนจึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้กระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน โดยมีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งจะต้องมีวิธีการจัดกิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศชาติได้นั้นถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากร ใด ๆ ปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ประเทศชาติใดที่มีทรัพยากรพร้อมไปด้วยศักยภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาแล้ว สังคมนั้นประเทศนั้นถือได้ว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นผลทำให้ประชากรของประเทศได้รับความสุขความสำเร็จในชีวิตโดยทั่ว

หน้ากัน (ขนิษฐา เทวิทรภักดี,2540,น.51)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาตรา 11 (3) และมาตรา 19 ที่ให้มีการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนรวมทั้งให้การช่วยเหลือทางวิชาการในการวิจัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,2550,น.4) ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข หรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญและสนใจเรื่องนี้มากยิ่งขึ้น

จากที่เหตุผลและความจำเป็นข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการวางแผนในการบริหารจัดการให้การบริหารงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา และระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษากับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 585 คน จากจำนวนวิทยาลัยอาชีวศึกษา 11 แห่ง (สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครสวรรค์, 2562, น. 10)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2562 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejeie & Morgan, 1970 p. 608) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified Random Sampling) จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 234 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นแบบสอบถามการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่ง 1 ชุด ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย สภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท 5 ระดับ (Likert's 5 Rating Scale) ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ คือ

2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2.2 การคัดกรองนักเรียน
2.3 การส่งเสริมนักเรียน
2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
2.5 การส่งต่อ

ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท 5 ระดับ (Likert's 5 Rating Scale) ครอบคลุมปัจจัยการบริหารงานวิชาการหลัก 7 ด้าน คือ

3.1 ด้านจิตใจ
3.2 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม
3.3 ด้านการเรียนรู้
3.4 ด้านสิ่งแวดล้อม
3.5 ด้านร่างกาย
3.6 ด้านที่อยู่อาศัยและความปลอดภัย
3.7 ด้านอารมณ์

3. วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เสนอเรื่องผ่านสำนักบัณฑิตศึกษา เพื่อนำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยแล้วจัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่ได้กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ตามสัดส่วนที่กำหนดขึ้น โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเอง และจัดส่งทางไปรษณีย์ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่สามารถไปได้ด้วยตนเอง

3.2 ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามและจัดส่งคืนกลับมาหรือผู้วิจัยไปรับด้วยตนเอง

3.3 ตรวจนับจำนวนและความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา และเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ที่สุดเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งหมด 234 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นดังนี้

4.1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ จำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 “เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์” สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ของ Best W. John (1997, pp. 190) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง สถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง สถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง สถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง สถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง สถานศึกษามีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษากับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์” สถิติที่ใช้ ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Correlation Coeffcient) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ของชูศรี วงศ์รัตนะ (2550, น. 314) แล้ว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.91 – 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.71 – 0.90 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.31 – 0.70 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.01 – 0.30 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.00 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 “เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์”การวิเคราะห์การถดถอยพหูคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อเลือกตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดโดยมีข้อตกลงเบื้องต้น คือ

4.4.1 การแจกแจงตัวแปรต้นและตัวแปรตามเป็นการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution)

4.4.2 ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linear) กับตัวแปรตาม

4.4.3 ตัวแปรอิสระทุกตัวจะไม่มีความสัมพันธ์กันเอง เพื่อป้องกันปัญหา Multicollinearity โดยพิจารณาจากค่าความคงทนของการยอมรับ (Tolerance) ต้องมีค่าไม่น้อยกว่า .01 ค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (VIF) ต้องมีค่าน้อยกว่า 10

4.4.4 ความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าเป็นอิสระจากกัน โดยใช้สถิติทดสอบ Dubin-Watson โดยพิจารณาจากค่าที่คำนวณได้ มีค่าใกล้ 2 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544, น. 42)

สรุปผลการวิจัย

สามารถสรุปได้ดังนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.13, S.D.=0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการส่งต่อ ($\overline{X}$ = 4.24, S.D.=0.38) รองลงมาคือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\overline{X}$ = 4.16, S.D.=0.40) และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการส่งเสริมนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.07, S.D.0.48)

2. ระดับระดับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.19, S.D.=0.18) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสูงคือด้านจิตใจ และด้านร่างกาย ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.30,0.29) รองลงมาคือด้านที่อยู่อาศัยและความปลอดภัย ($\overline{X}$ = 4.41, S.D.=0.41) และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.14, S.D.=0.30)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษากับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับสูง(r =.833) มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งเสริมนักเรียน โดยมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์เท่ากับ ร้อยละ 30.00 (Adjusted R square = .030) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานของการวิจัยดังนี้

1. ระดับการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษา โดยการส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา และบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และ ปลอดภัยจากสารเสพติด เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วย วิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุ ส่งเสริมจากวิทยาลัยฯ โดยการดำเนินการตามกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม นักเรียน การป้องกันและการแก้ปัญหา และการส่งต่อแต่ละ

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือ ในซึ่งสอดคล้องกับ นันทรัตน์ เกื้อหนุน(2553, น. 6) ได้ให้ความหมายว่า การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจนมีมาตรฐาน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้น รวมทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านต่างๆ ของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้นด้วย และวีรพงษ์ เจริญชัย (2552, น. 5) ได้ให้ความหมายว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการที่ต้องดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนพร้อมทั้งหาวิธี และเครื่องมือในการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน นอกจากนั้น จะต้องมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูในโรงเรียนและบุคลากรภายนอก รวมทั้งต้องได้ รับการส่งเสริมจากโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมและป้องกันและการแก้ไข ปัญหา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และปลอดสารเสพติด

2. ระดับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจิตใจ และด้านสุขภาพร่างกาย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเรียนรู้ แต่เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตนักศึกษาเป็นรายด้านสามารถอธิบายได้ดังนี้ด้านจิตใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีนักศึกษาสามารถจัดการกับความเศร้า ความกังวล ความเชื่อต่างๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษามีความมุ่งมั่นในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกับเพื่อน เช่น เล่นกีฬา เล่นดนตรี และสนทนาพูดคุยกับเพื่อนๆ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักศึกษาปฏิบัติตามระเบียบของวิทยาลัย เชื่อฟังครูและผู้ปกครอง และนักศึกษาให้ความเคารพครู ผู้ปกครอง ผู้อาวุโส และรู้จักเกรงใจผู้อื่น ด้านการเรียนรู้ ในภาพ รวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษามีความมุ่งมั่นในการเรียน มีความตั้งใจรับผิดชอบในการทำงาน หรือโครงงานต่างๆ ที่ครูมอบหมาย และนักศึกษารู้จัดคิดวิเคราะห์ และมีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมในหลักสูตรและนอกหลักสูตร ด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานที่ในวิทยาลัยมีความทันสมัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ วิทยาลัยมีพื้นที่สีเขียวอย่างเพียงพอ ด้านร่างกาย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษาได้อยู่ในอาคารเรียนที่สะอาด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ วิทยาลัยมีการตรวจสุขภาพประจำปีให้กับนักศึกษา และวิทยาลัยมีกิจกรรมส่งเสริมต้านยาเสพติดให้แก่นักศึกษาเป็นอย่างดี ด้านที่อยู่อาศัยและความปลอดภัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิทยาลัยให้ความใส่ใจต่อความปลอดภัยของอาคารสถานที่ต่างๆ ในวิทยาลัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเดินทางไป – กลับ ระหว่างวิทยาลัยและที่พักมีความปลอดภัยต่อนักศึกษา และด้านอารมณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักศึกษามีความสุขกับการเรียนและใช้ชีวิตในวิทยาลัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักศึกษาได้รับการดูแลเอาใจใส่จากวิทยาลัยและครูเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับเติม ปุราถาเน (2557) เพื่อศึกษา

การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนัก งานเขตพื้นที่การ ศึกษาปทุมธานีและเปรียบเทียบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี 1) การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การเปรียบเทียบข้อมูลการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานีมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับพวงแก้ว จันชะดา (2555) ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการผลการวิจัยพบว่า 1. ครูที่ปรึกษาโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานตามสภาพการ ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ครูที่ปรึกษาเพศหญิงและเพศชาย มีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานตามสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน 3.ครูที่ปรึกษาของโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานตามสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูที่ปรึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ปรึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีการปฏิบัติตามสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงกว่าครูที่ปรึกษาที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีส่วนด้านอื่นพบว่าไม่แตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม พบว่า การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง ($r = 0.833$) ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ทั้งในภาพรวมและรายคู่ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน ซึ่งด้านการส่งเสริมนักเรียนสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนักศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตนักศึกษาน้อยที่สุด ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษากับคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับเพลินพิศ สิงห์คำ (2560) ศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 พบว่า 1.องค์ประกอบและตัวชี้วัดการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ด้านคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 2. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และจัดลำดับความต้องการ ของการดำเนิน งานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28 พบว่า 2.1 สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยเรียงลำดับดังนี้ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน 2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากสุดไปน้อยเรียงลำดับดังนี้ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล รองลงมาคือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน 3. ลำดับความต้องการจำเป็น (Unmodified) ในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการคัดกรองนักเรียน ลำดับที่ 2 ด้านการส่งต่อนักเรียน ลำดับที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา ลำดับที่ 4 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และลำดับที่ 5 ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน สรุปได้ดังนี้ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ในระดับมาก ด้านการคัดกรองนักเรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ด้านการการส่งเสริมและพัฒนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และด้านการส่งต่อนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ในระดับมาก สรุป โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด 4. การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่ามี 5 ด้านที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด ตามลำดับดังนี้ คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2)ด้านการคัดกรองนักเรียน 3)ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อ ซึ่งทั้ง 5 ด้านดังกล่าวนี้มีประเด็นที่ควรอภิปราย ดังนี้

4.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการบันทึกผลการเรียนของนักศึกษาเป็นรายบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดทำระเบียนสะสมของนักศึกษาเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการจัดทำระเบียนสะสมของนักศึกษาเป็นรายบุคคล มีการจัดทำแฟ้มสะสม

ผลงานของนักศึกษาเป็นรายบุคคล มีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักศึกษาเป็นรายบุคคล มีการบันทึกการตรวจสุขภาพและทำระเบียนสุขภาพรายบุคคล มีการบันทึกผลการเรียนของนักศึกษาเป็นรายบุคคล ซึ่งสอดคล้อง ณัฏฐ์ดนัย รุ่งกลิ่นขจรกุล (2559) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอด่านช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอด่านช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในอันดับปานกลาง ซึ่งอันดับสูงสุด ได้แก่การส่งต่อนักเรียน และอันดับต่ำสุดได้แก่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอด่านช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน มีดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรจัดทำแนวทางในการรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจนในด้านต่างๆ โดยประสานข้อมูลจากครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ผู้ปกครองของนักเรียนและชุมชน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ควรส่งเสริมให้จัดทำเอกสารสารสนเทศ ผลการจำแนกคัดกรองนักเรียนระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา ตามแนวทาง/เกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียนควรให้ผู้ปกครองและชุมชนของนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ มากขึ้น 4) ด้านการป้องกนและแก้ไขปัญหาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ มากขึ้น และ5) ด้านการป้องกนและแก้ไขปัญหาควรจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนและจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน

4.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการใช้แฟ้มสะสมผลงานของนักศึกษาเป็นแหล่งข้อมูลในการคัดกรองนักศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการใช้แบบพฤติกรรมเด็ก จุดอ่อน จุดแข็ง (SDQ) โดยให้ผู้ปกครองประเมินนักศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากการบริหาร ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีการใช้ระเบียนสะสมเป็นแหล่งข้อมูลในการคัดกรองนักศึกษา มีการใช้แฟ้มสะสมผลงานของนักศึกษาเป็นแหล่งข้อมูลในการคัดกรองนักศึกษา การใช้บันทึกพฤติกรรมของนักศึกษาเป็นแหล่งข้อมูลในการคัดกรองนักศึกษา การใช้แบบพฤติกรรมเด็ก จุดอ่อน จุดแข็ง (SDQ) โดยให้ผู้ปกครองประเมินนักศึกษา การใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก จุดอ่อน จุดแข็ง (SDQ) โดยให้ครูประเมินนักศึกษา และมีการใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก จุดอ่อน จุดแข็ง (SDQ) โดยให้นักศึกษาประเมินตนเองเป็นแหล่งข้อมูลในการคัดกรองนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552) ได้กล่าวว่า การคัดกรองนักเรียน หมายถึง เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรอง เป็น 2, 3 หรือ 4 กลุ่มอาจนิยมกลุ่มดังนี้

1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

2) กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การปูองกันและแก้ไขตามกรณี

3) กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่มีจัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

4) กลุ่มมีพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษา ในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้นและมีความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มแล้วความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยด่วน

4.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดความต้องการของนักศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีสถานที่ให้จัดกิจกรรมโฮมรูม โดยจัดให้บรรยากาศเสมือนบ้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษา แต่ละวิทยาลัยฯมีการจัดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดความต้องการของนักศึกษา การจัดแนวทางการจัดกิจกรรม และมีคู่มือการโฮมรูมแต่ละครั้ง มีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการดูแลช่วยเหลือนักศึกษา มีสถานที่ให้จัดกิจกรรมโฮมรูม โดยจัดให้บรรยากาศเสมือนบ้าน กิจกรรมที่จัดในกิจกรรมโฮมรูม ล้วนเป็นประโยชน์แก่นักศึกษา ช่วยให้นักศึกษารู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2544) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันนักเรียนมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหาและเป็นการช่วยนักเรียนกลุ่มเสี่ยง//มีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

4.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการดำเนินการให้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัยด้วยวิถีประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื่อง มาจากมีการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัยด้วยวิถีประชาธิปไตย จัดให้การปรึกษาเบื้องต้น การให้การช่วยเหลือนักศึกษา มีกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้นักศึกษามีจุดเด่นจุดแข็งในด้านต่างๆ ได้ดูแลช่วยเหลือเพื่อนที่ด้อยกว่า และนักศึกษาได้เรียนรู้ เอื้อเฟื้อต่อกันและกัน รู้จักการให้และ การรับด้วยไมตรี มีการจัดให้มีกิจกรรมซ่อมเสริม มีกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง เช่น การประชุมผู้ปกครองเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักศึกษา การติดตามช่วยเหลือดูแลนักศึกษากลุ่มที่เสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา และมีการดำเนินการให้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับวอลต้น (Walton. 2007 : Abstract)ไต้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการใช้ระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาระดับผลคะแนนในแบบทดสอบตามมาตรฐานของรัฐซึ่งใช้ในโรงเรียนประจำอำเภอ พบว่า โรงเรียนที่ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีผลการปฏิบัติงานที่ดีกว่าโรงเรียนในกลุ่มควบคุมซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ วิธีการระบบหรือกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนในด้านการส่งเสริมการป้องกันและการแก้ปัญหา พร้อมทั้งวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารของโรงเรียนและเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาด้วยวิธีการให้การปรึกษาช่วยเหลือจัดกิจกรรมต่างๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน คือ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมซ่อมเสริม และกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

4.5 ด้านการส่งต่อ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กรณีที่นักศึกษามีปัญหาด้านจิตใจที่ซับซ้อน ทางวิทยาลัย มีการดำเนินการส่งต่อให้ครูผู้มีความรู้เฉพาะทางบำบัดรักษาทางจิต และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กรณีที่นักศึกษามีปัญหาด้านร่างกาย มีการดำเนินการส่งต่อให้กับครูพยาบาล ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนโดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ตามกระบวนการการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนนั้น ในกรณีที่ปัญหายากต่อการช่วยเหลือ หรือ ช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กรณีที่มีเด็กมีความ สามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูก ทางและรวดเร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนนทรัตน์ เกื้อหนุน (2553) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาทั้ง 5 ขั้นตอน อยู่ในระดับมาก 2) ระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 3) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตของนักเรียน คือ การส่งต่อ การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรอง และการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ เท่ากับ 0.448

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและติดตามผลของการดำเนินงานในการส่งเสริมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุน ให้ความสำคัญด้านการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุม สัมมนา หรือการอบรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดนครสวรรค์สัมพันธ์กัน ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา 5 ขั้นตอนได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาจากแนวคิดหรือทฤษฎีของบุคคลอื่น

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาของหน่วยงานต่างๆ เพื่อแสวงหาแนวพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษาในส่วนที่ต้องพัฒนาเพื่อให้การบริหารงานในวิทยาลัยฯ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2544). **คู่มือที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.** กรุงเทพฯ: ยูเรนัสอิมเมจกรุ๊ป.

กระทรวงศึกษาธิการ (2552). **ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวคิด หลักการและทฤษฎี.** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.** กรุงเทพฯ: อิมเมจกรุ๊ป.

จินตนา มีแสงพราว. (2554). บทบาทวิชาชีพครูด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน : กรณีศึกษาครูในกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. **รายงานการศึกษาส่วนบุคคล**, สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

ชุติมา ถาวรแก้ว. (2559). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4(ปทุมธานี-สระบุรี). **(แหล่งสืบค้นออนไลน์)**
http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/3002

ณัฏฐ์ดนัย รุ่งกลิ่นขจรกุล. (2559). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอด่านช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

นุจรินทร์ พลหงษ์. (2556). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัย-นอร์ทกรุงเทพ.

เติม ปุราถาเน. (2557). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นทกี่ารศึกษาปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

ธนากร ช้างน้อย. (2552). ความสัมพันธ์ของภาวะสุขภาพและการบริการอนามัยโรงเรียนกับคุณภาพชีวิตของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นันทรัตน์ เกื้อหนุน. (2553). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา-ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. , **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัย-ราชภัฏเพชรบุรี).

บุญยิ่ง พรมจารีย์. (2560). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร.**วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

เบญจวรรณ หอมหวน. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ , **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

พวงแก้ว จันชะดา. (2555). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 **(ฉบับที่ 3)** พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

เพลินพิศ สิงห์คำ. (2560). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28. – **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มะลิ ประดับศรี. (2556). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่ม-เครือข่ายสถานศึกษาที่ 8,9 และ 10 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. ,**วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

รังสรรค์ เพ็งนู (2551). **เครือข่ายการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพก์ารศาสนา.

รัตนาภรณ์ สมบูรณ์. (2556). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

สายฝน เหมสุทธิ. (2553). ปัจจัยคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร.**วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพรรณิการ์ มาศยคง. (2554). คุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). **พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547 ข). **คู่มือวิทยากรเครือข่ายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี. (2550). **คู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.(2552).**การประชุมปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4 ภูมิภาคคู่มือการจัดอบรมยุวชนแนะแนว.** กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

องอาจ อินทร์แฟง. (2559). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตเมืองสองคลอง จังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัย-ราชภัฏนครสวรรค์.

Baumrin, D. (1991). **Parenting styles and adolescent devenlopment. In R. M. Lemer, A.C.Peterson & J. Brooks-Gun. (Eds.)**, Encyclopedia of Adolescence (pp. 746-758). New York, NY: Garland.

Chick, Carral William. (1971). **The elementary counselor's roleany functions by elementary school counselors and Principal.** Dissertation Abstracts International. 31(4), 3261-A.

Higgins, Kennet R. (1991). **Secondary school guidance as perceived by selected principals in Ohio.** Dissertation Abstracts International. 36 (90) : 7057-A.

Kennedy, R. E. (1982). Cognitive-behavioral approaches to the modification of aggressive behavior. Children School Psychology Review. 11: 47-55.

Lehmanowsky, M.B.(1991).**Guidance and counseling service : Perceived student need.** Dissertation Abstract International. 52(5) : A.

MouKarab, Aly Ahmed. (1991). Guidance need of 14-18 years old students in Egypt with particularreference to mini country. Dissertation Abstracts International. 50(10), 21-29.

Siebs. (1999). An Evaluation of the Effectiveness of a School within a School Program Designed to Prevent
High School Dropouts in a Suburban High School. (Online). Available http://www.od.arc.nrru.ac.th/dao/detail.nsp. 8 December 2016.

Walton, C. (2007). "The Effectiveness of Using a Student Monitoring System to Improve a School District's State Test Score," Dissertation Abstracts International. 67(12) : 108.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ผู้นำกับการจัดการองค์กร

Leadership and Organization Management

พระครูมุนีวรานุวัตร ญาณวโร (สุจินต์ รัตนสุวรรณ์)[1]
Phrakhrumunivaranuwat Yanawaro (Suchin Ratanasuwan)[1]
พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทฺโธ (แววเพ็ชร์)[2]
Phrapalad Wetchayan Thitasatto (Waeophet)[2]
วารีญา ม่วงเกลี้ยง[3]
Wareeya Muangkliang[3]
อาษา ศรีประวัติ[4]
Arsa Sriprawat[4]

บทคัดย่อ

ผู้นำ ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางและความสำเร็จขององค์การ เพราะเขาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างสูงที่จะชักจูงให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้ตั้งร่วมกันไว้ ผู้นำอาจเป็นผู้ที่มีตำแหน่งโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งก็ได้ ผู้นำที่ดีมักพบว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเชิงบวกคล้ายกันหลายประการ อาทิ มีความมั่นใจสูง มีความน่าไว้วางใจ เป็นผู้ที่ยึดถือความสำเร็จขององค์การเป็นสำคัญ เป็นศูนย์รวมจิตใจของเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา และเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มุ่งสู่การพัฒนาองค์การให้เกิดความยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: ผู้นำ, การจัดการองค์กร

Abstract

Leaders are very important in determining the direction and success of the organization. Because he is a highly influential person who will influence his

---

[1]■[2]อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี

[3]■[4]อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี

E-mail. suppakit21@hotmail.com

subordinates to carry out the common objectives and goals. A leader may be in a position by appointment or election. Good leaders are often found to have many similar positive qualities, such as high confidence. Trustworthy Who hold the organization's success Is the center of the minds of colleagues and subordinates And is a person with wide vision Focusing on the development of the organization for sustainability at present and in the future.
Keywords: Leadership, Organization Management

บทนำ

คำว่า “ผู้นำ” เป็นการมองไปที่เน้นไปที่ตัวบุคคล โดยใช้เรียกแทนผู้นำในทิศทางที่แตกต่างกันและมักจะมีขอบเขตที่กว้างขวางตามทัศนะของผู้พบเห็น เพื่อความเข้าใจความหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้นำให้ชัดเจน ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้ไว้ต่างๆ กันหลายทัศนะ ในที่นี้จะกล่าวถึงความหมายที่น่าสนใจ และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของผู้นำไว้พอสังเขป ดังนี้

ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะอยู่ร่วมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตามที ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ดีงาม ที่ว่าพากันไป ก็ให้พากันไปด้วยดีนั้น หมายความว่า ไปโดยสวัสดี หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายอย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามธรรม หมายความว่า เป็นความจริงความแท้ ความถูกต้อง และได้มาโดยธรรม[5] และเป็นผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัว ก็จัดว่าเป็นผู้นำ[6]

นอกจากนี้ ยังอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม สามารถนำกลุ่มปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร มีความสามารถในการชักจูงบุคลากรในองค์กรให้ทำงานด้วยความเต็มใจ แต่ผู้นำทุกคนไม่ได้เป็นผู้บริหารและในความเป็นจริงผู้บริหารโดยตำแหน่งอาจจะไม่ใช่ผู้นำก็ได้[7] ผู้มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำต่อผู้อื่นมากกว่าคน

---

[5]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2546), หน้า 25.

[6]พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)**, พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 26.

[7]ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, **พฤติกรรมองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์มและโซเทกซ์, 2541), หน้า 197.

อื่นๆ ในองค์กรหรือกลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่เป็นผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า[8] ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะคุณสมบัติเด่นกว่า ผู้อื่นในกลุ่มและมีอิทธิพลมากกว่าบุคคลอื่นๆ ในหน่วยงาน ทั้งสามารถสร้างความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้นๆ ดังนั้น ผู้นำจึงหมายถึง บุคคลในบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับบทบาท เป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่ม เสมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มซึ่งมีอิทธิพลและมีอำนาจ สามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้[9] มีความสามารถแท้จริงหรือสมาชิกในกลุ่มเชื่อว่า มีความสามารถแก้ปัญหาเป็นผู้นำกลุ่มมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม มีเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้มีการจัดการและพัฒนาบุคลากรตัดสินใจอย่างเป็นระบบ พัฒนาทีมงาน มีการสื่อสารที่ดี[10]

ความหมายของผู้นำ (Leader)

นักวิชาการและผู้รู้จำนวนมากให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ ในทัศนะที่แตกต่างกันไป ทว่าเมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว ความหมายที่ได้นั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง เช่น ผู้นำคือผู้ชักพาให้คนอื่นกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้วเช่นเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ[11] ในสถานการณ์หนึ่งๆ นั้นสามารถสร้างบุคคลให้กลายเป็นผู้นำได้ ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้าจากสมาชิกในกลุ่ม เพราะเห็นว่าบุคลิกลักษณะของเขาในสถานการณ์นั้นๆ มีความเหมาะสมที่จะเลือกให้เขาเป็นผู้นำ บุคลิกพิเศษดังกล่าวอาจเป็น ความกล้าหาญ มีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลมกว่าคนอื่น เป็นต้น[12] หากองค์กรหนึ่งๆ แต่งตั้งบุคคลหนึ่งๆ ให้ขึ้นมาเป็นหัวหน้าที่มีหน้าที่รับผิดชอบหน่วยงานหนึ่งๆ ในองค์กร เราก็สามารถเรียกบุคคลนั้นๆ ว่าเป็น ผู้นำ ได้[13] อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่า ผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพล

---

[8]นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2540), หน้า 95.

[9]ยงยุทธ เกษสาคร, **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พานิช, 2533), หน้า 36.

[10]สมพิศ วิชญวิเชียร, **หัวไม่ใช่หาง**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์, 2542), หน้า 11.

[11]พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 26.

[12]วิเชียร วิทยอุดม, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร:บริษัท ธีระฟิลม์และไซเท็กซ์ จำกัด, 2550), หน้า 85.

[13]เจษฎา บุญโฮม, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (นครปฐม:สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2546), หน้า 185.

ในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นๆ ในองค์การ หรือ กลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่ เป็นผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า[14] คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ผู้นำที่ดีควรจะมีคือ สามารถชี้ให้ลูกน้องเห็นความสามารถที่ซ่อนไว้ในตัวของลูกน้องเอง แล้วช่วยให้ลูกน้องแสดงศักยภาพนั้นออกมาใช้อย่างเต็มที่[15] และเพราะความที่ผู้นำถือเป็นผู้ที่ทุกคนในหน่วยงานจับตามองดูอยู่ตลอดเวลา ผู้นำจึงต้องมีลักษณะที่โดดเด่นบางอย่าง อาทิ เป็นผู้ที่รู้จักตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความฉลาดหลักแหลม และมีวิจารณญาณ มุ่งมั่นที่จะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ตลอดทั้งเป็นผู้ที่ทำงานหนัก อดทน กล้าหาญ กระตือรือร้น ซื่อสัตย์สุจริต เฉลียวฉลาด มีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวผู้อื่น มีความเปิดกว้างต่อโลก และเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม[16]

สรุปได้ว่า ผู้นำคือผู้ที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการแต่งตั้ง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการให้นำคนอื่นและนำพาองค์การให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งร่วมกันไว้แล้ว ตัวผู้นำเองควรมีคุณสมบัติพิเศษประการต่างๆ ที่เป็นแบบอย่างและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ตามจนทำให้ผู้ตามอยากเดินตามอย่างสมัครใจ

ความหมายของผู้นำ (Leadership)

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักวิชาการและผู้รู้จำนวนมากต่างพยายามศึกษา ภาวะผู้นำ ว่าอะไรทำให้บุคคลหนึ่งๆ มีความพิเศษ โดดเด่น ที่ทำให้คนอื่นๆ เดินตามและในหลายกรณีสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ มีผู้พยายามให้ความหมายของภาวะผู้นำ ว่าคือ คุณสมบัติที่ดี เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม[17] และผู้นำจะต้องยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในเรื่องของการเสียสละ พากเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่อ

---

[14]นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร:บพิธการพิมพ์, 2540), หน้า 95.

[15]Steven R. Covey, **The 8th Habit : From Effectiveness to Greatness,** (New York : Free Press, 2005), pp. 97-98.

[16]ยงยุทธ เกษสาคร, **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2541), หน้า 54.

[17]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2545), หน้า 4.

อุปสรรค ทุ่มเทสติปัญญา มุ่งทำงานเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว[18] นายแพทย์ประเวศ วะสี อธิบายว่า ผู้นำตามธรรมชาติจึงจะเป็นผู้นำที่แท้ โดยมีคุณลักษณะที่ 1) ฉลาด ผู้นำตามธรรมชาติจะฉลาดกว่าผู้นำที่มาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง เพราะการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งมักมีเหตุปัจจัยที่ไม่ได้ของแท้ แต่ในการกระบวนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ของแท้จะปรากฏให้ได้รู้เสมอ 2) เป็นคนที่เห็นแก่ส่วนรวม ทำให้ส่วนรวมมีกำลังในการทำงานร่วมกัน ความเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ส่วนรวมจะปรากฏให้ผู้คนได้รับรู้ แต่ในการแต่งตั้งและเลือกตั้ง คุณสมบัติเหล่านี้ไม่ปรากฏ 3) เป็นคนติดต่อสื่อสารกับคนรู้เรื่อง ถ้าเป็นคนฉลาดและเห็นแก่ส่วนรวมแต่เป็นคนไม่สื่อสารหรือติดต่อสื่อสารไม่รู้เรื่อง ก็เป็นผู้นำไม่ได้ 4) เป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ คือ ผู้นำตามธรรมชาติจะเป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ ทำให้การทำงานในองค์กรราบรื่น มีความสุขและมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากการได้ผู้นำวิธีอื่น ซึ่งมักมีเรื่องแตกแยกเรื้อรัง[19]

ภาวะผู้นำ หรือ ความเป็นผู้นำ ยังหมายถึง บุคลิกภาพพิเศษหลายอย่างในตัวผู้นำที่สามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่นได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) จากตำแหน่งและอำนาจบารมี (Power) ที่ได้จากตัวของเขาเองเป็นเครื่องมือ และสามารถจะสร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเชื่อถือ ยอมร่วมมือหรือยอมรับในตัวของเขาได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพ ลักษณะของความผู้นำ ความรู้ ความสามารถ ความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งในบางขณะคนที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำ แต่ก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา ก็อาจจะพูดว่าเขาไม่มีภาวะผู้นำ ตรงกันข้ามบางคนไม่ได้เป็นผู้นำ แต่กลับได้รับความเชื่อถือ ยอมรับและร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำปฏิบัติตาม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า “ผู้นำอาจจะไม่มีภาวะผู้นำ ผู้มีภาวะผู้นำอาจจะไม่ได้เป็นผู้นำ” [20]

ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถหลายๆ ด้านของผู้นำ ได้แก่

1) ความสามารถในการทำงาน คือ ผู้นำจักต้องศึกษาให้เข้าใจถ่องแท้ในหน้าที่ของตนเอง สามารถปฏิบัติงานได้และให้คำแนะนำได้ ซึ่งจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อถือศรัทธา และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างเต็มใจ

2) ความสามารถในการจูงใจ คือ ผู้นำจักต้องมีจิตวิทยาในการครองใจผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกๆ ด้านเป็นอย่างดี

---

[18]วิกรม กรมดิษฐ์, **มองซีอีโอโลก**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โพสต์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน), 2551), หน้า 8.

[19]ประเวศ วะสี, **ภาวะผู้นำ**,พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2540), 18-19.

[20]วิเชียร วิทยอุดม, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร:บริษัท ธีระฟิลม์และไซเท็กซ์ จำกัด, 2550), หน้า 3.

3) ความสามารถในการควบคุม คือ ผู้นำต้องควบคุมงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ทั้งปริมาณและคุณภาพที่ต้องการ

4) ความสามารถในการประสานงาน คือ ผู้นำต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

5) ความสามารถในการตัดสินใจ คือ เมื่อเกิดปัญหาใดๆ ขึ้น ผู้นำต้องสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ และสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเป็นส่วนใหญ่

6) ความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ผู้นำต้องมีความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่องค์กร[21]

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ ลักษณะ หรือคุณลักษณะที่โดดเด่นของคนๆ หนึ่งที่ทำให้บุคคลอื่นๆ หันมายอมรับ เชื่อถือ และยอมทำตาม คุณสมบัติดังกล่าว อาทิ สติปัญญา ความดีงาม คุณธรรม ความพากเพียร ความสามารถในการจูงใจคน ความสามารถในการสื่อสาร มองโลกในแง่บวก การมีอารมณ์ขัน เป็นต้น

คุณลักษณะของผู้นำ

ในสมัยโบราณที่มีการรบพุ่งเป็นนิจนั้น ความเข้มแข็งในการรบและฝีมือการต่อสู้จึงเป็นคุณลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่ามีความโดดเด่นที่สุดที่ผู้นำจะต้องมี แต่ปัจจุบันความสามารถเช่นนั้นไม่จำเป็นอีกต่อไปแล้ว สังคมคาดหวังคุณลักษณะของผู้นำในเชิงสติปัญญามากขึ้น ทว่าคุณลักษณะทางกายภาพทางอุดมคติ อาทิ การมีร่างกายที่สง่างาม มีหน้าตาดี มีบุคลิกภาพภูมิฐาน ยังคงได้รับการจารึกในตำราเกี่ยวกับภาวะผู้นำอยู่เสมอ คุณลักษณะของผู้นำ หรือ คุณลักษณะภาวะผู้นำ (Leadership Trait) หมายถึง ลักษณะเด่นประจำตัวของบุคคลที่แตกต่างจากผู้อื่น ซึ่งมีอยู่ในตัวผู้นำแสดงให้เห็นถึงความดีงาม และภาวะผู้นำที่เอื้อต่อความสำเร็จขององค์การ มีอิทธิพลต่อการจูงใจคนอื่นๆ ให้ปฏิบัติตาม คุณลักษณะนี้อาจติดมาแต่กำเนิดหรือสร้างขึ้นมาในภายหลังก็ได้ และหากไม่มีคุณลักษณะของผู้นำ ผู้คนอาจไม่ปฏิบัติตาม[22]

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้นำ เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่พิเศษของบุคคลที่มีอยู่ในตนและส่งอิทธิพลต่อความเป็นผู้นำ และทำให้คนอื่นๆ ทำตาม ซึ่งควรส่งผลสู่ความดีและความงาม คุณลักษณะของผู้นำควรครอบคลุมทั้งลักษณะทางกายภาพ สติปัญญา อารมณ์ ตลอดจนอุปนิสัยที่ดีงามของผู้นำซึ่งจะก่อให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใต้บังคับบัญชา

ประเภทของผู้นำ (Leader)

---

[21]เนตร์พัณณา ยาวิราช, **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กเพรส, 2537), หน้า 21.

[22]N.L. Frigon and H.K. Jackson, **The Leader**, (New York : Amecom, 1996), pp. 29.

ได้มีนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้แยกประเภทผู้นำออกเป็นชนิดต่างๆ ดังนี้

ประเภทของผู้นำ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แบบเบื้องต้น เป็นคนนำองค์กรก็เพราะว่าเป็นโดยตำแหน่ง การมีตำแหน่งผู้จัดการนั้น ย่อมทำให้ผู้อื่นต้องทำตามหน้าที่ มิได้มีความศรัทธาอะไรเลย

2. แบบผู้คุ้นเคย คือ ผู้นำที่มีตำแหน่งและคนส่วนใหญ่ให้ความรักและความเคารพ อาจมีลักษณะเป็นผู้ใหญ่ใจดี คอยปกป้อง คอยให้กำลังใจ แต่ไม่เคยสั่งสอนเอาแต่ปกป้องลูกน้องไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม

3. แบบหุ้นส่วน คือ ผู้นำที่มีความเก่ง ความสามารถ มีผู้ตามเดินตามเป็นขบวน ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ เพราะเป็นผู้ที่ทำให้องค์กรเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผู้นำที่ทำงานเก่ง แต่ไม่ได้เป็นตัวอย่างของคนที่ดี มีจริยธรรม หรือนำคนด้วยความสุข

4. แบบเปี่ยมด้วยศรัทธา คือ ผู้นำที่มีความเก่งในการทำงาน และมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเสียสละ อุทิศตนเพื่อองค์กรหรือประเทศชาติ[23]

อนึ่ง ประเภทของผู้นำสามารถแยกออกเป็น ดังนี้ คือ

1. แบบเจ้าระเบียบ เป็นผู้นำประเภทมักยึดถือระเบียบแบบแผนและกฎข้อบังคับอย่างเคร่งครัด แม้ว่าจะล้าสมัยหรือไม่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ ไม่มีการยืดหยุ่น การบริหารลักษณะนี้เป็นรูปแบบของนายกับบ่าว

2. แบบบงการ เป็นผู้นำประเภทชอบออกคำสั่งเพื่อแสดงอำนาจ การปกครองขาดมนุษยสัมพันธ์ บรรยากาศของการทำงานเต็มไปด้วยความหวาดกลัว เป็นการปกครองในรูปแบบของพิธีการเป็นส่วนใหญ่

3. แบบจูงใจ เป็นผู้นำประเภทเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิด และมีส่วนรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน เป็นการปกครองที่มีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4. แบบร่วมใจ เป็นผู้นำประเภทต้องการความร่วมมือ ร่วมใจกันของกลุ่ม มักจะอิงกลุ่มอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นได้ การปกครองมีลักษณะคล้ายผู้นำแบบจูงใจ[24]

ในขณะที่สถาบันวิจัยสังคม แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ทำการวิจัยด้านภาวะโดยอาศัยความคิดรวบยอดเรื่อง ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การ

---

[23]ม.ล.ชัยวัฒน์ ชยางกูร, **ผู้นำหลายมิติ,** (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พลับบลิชชิ่ง จำกัด, 2549), หน้า 14-16.

[24]สุธรรม พงศ์สำราญ, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 2549), หน้า 12.

ปฏิสัมพันธ์และใช้อิทธิพล การตัดสินใจ การตั้งเป้าหมาย การควบคุมคุณภาพและสมรรถนะของเป้าหมาย โดยแบ่งประเภทผู้นำเป็น 4 แบบ คือ

1) แบบใช้อำนาจ (Explorative-Authoritative Leader) ผู้บริหารใช้อำนาจเผด็จการสูง ไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชาเล็กน้อย บังคับบัญชาแบบขู่เข็ญมากกว่าการชมเชย การติดต่อสื่อสารเป็นแบบทางเดียวจากบนลงล่าง การตัดสินใจอยู่ในระดับเบื้องบนมาก

2) แบบใช้อำนาจเชิงเมตตา (Benevolent-Authoritative Leader) ปกครองแบบพ่อปกครองลูก ให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา จูงใจโดยการให้รางวัล แต่บางครั้งขู่ลงโทษ ยอมให้การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนได้บ้าง รับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง และบางครั้งยอมให้การตัดสินใจแต่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชา

3) แบบปรึกษาหารือ (Consultative-Democratic Leader) ผู้บริหารจะให้ความไว้วางใจ และการตัดสินใจแต่ไม่ทั้งหมด จะใช้ความคิดและความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ ให้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ จะลงโทษนานๆ ครั้งและใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการติดต่อ สื่อสารแบบ 2 ทางจากระดับล่างขึ้นบนและจากระดับบนลงล่าง การวางนโยบายและการตัดสินใจมาจากระดับบน ขณะเดียวกันก็ยอมให้การตัดสินใจบางอย่างอยู่ในระดับล่าง ผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาในทุกด้าน

4) แบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Participative-Democratic Leader) ผู้บริหารให้ความไว้วางใจ และเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้รางวัลตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่กลุ่ม มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ร่วมกัน มีการประเมินความก้าวหน้า มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง ทั้งจากระดับบนและระดับล่าง ในระดับเดียวกันหรือในกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ ทั้งในกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้ร่วมงาน และพบว่าการบริหารแบบที่ 4 จะทำให้ผู้นำประสบผลสำเร็จ เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผลผลิตสูงขึ้นด้วย ซึ่งความสำเร็จขึ้นกับการมีส่วนร่วมมากน้อยของผู้ใต้บังคับบัญชา[25]

รูปแบบผู้นำนั้นจะมีการผสมผสาน ระหว่างมิติมุ่งเน้นคนและมิติมุ่งเน้นงาน และการที่ผู้นำจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะของผู้ตาม (Employees' Maturity Level) และสถานการณ์ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ในขณะนั้น (Given Situation) ซึ่งรูปแบบของผู้นำสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1) แบบสั่งการ (Telling Style) เป็นรูปแบบผู้นำที่มุ่งเน้นงานสูงและมุ่งเน้นคนต่ำ โดยผู้นำจะเป็นผู้ชี้นำ กำหนดบทบาท และบอกให้ผู้ตามทราบว่าต้องการให้ทำอะไร

---

[25]Dessler Gary, **Management : Principles and Practices For Tomorrow's Leaders,** 3rd ed., (New Jersey: Peason Education, Inc., 2004), p. 302.

2) แบบขายความคิด (Selling Style) เป็นรูปแบบผู้นำที่มุ่งเน้นงานสูงและมุ่งเน้นคนสูง โดยผู้นำจะเป็นผู้ชักชวน อธิบาย ให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ และให้ความกระจ่างเมื่อมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการงาน

3) แบบมีส่วนร่วม (Participating Style) เป็นรูปแบบผู้นำที่มุ่งเน้นงานต่ำและมุ่งเน้นคนสูง โดยผู้นำสนับสนุนให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วม และใช้ความรู้ความสามารถในการทำงาน

4) แบบมอบหมายงาน (Delegating Style) เป็นรูปแบบผู้นำที่มุ่งเน้นงานต่ำและมุ่งเน้นคนต่ำ โดยผู้นำจะมีการกระจายหน้าที่ คอยให้คำแนะนำและการสนับสนุนเล็กๆ น้อยๆ เพียงเพื่อให้ผู้ตามเข้าใจปัญหาและแผนงาน และให้ผู้ตามมีอิสระในการดำเนินการได้เอง[26]

นอกจากนั้น ยังสามารถแบ่งผู้นำตามรูปแบบการใช้อำนาจในการตัดสินใจของผู้นำออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) แบบอัตตาธิปไตย (Autocratic Style) เป็นรูปแบบของผู้นำแบบเผด็จการ คือ จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ถืออำนาจเป็นใหญ่ การบังคับบัญชาเป็นแบบควบคุมเต็มที่ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2) แบบประชาธิปไตย (Democratic Style) เป็นรูปแบบของผู้นำที่มีลักษณะของการกระจายอำนาจ การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มีการปรึกษาหารือหรือประชุมร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน ผู้นำจะถืออำนาจของกลุ่มเหนือกว่าตนเอง

3) แบบเสรีนิยม (Laissez-faire Style) เป็นรูปแบบของผู้นำที่มักจะหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจ ไม่มีเป้าหมายในการทำงาน จะปล่อยให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานตามใจชอบ เมื่อเกิดปัญหาจะให้แก้ปัญหาและตัดสินใจกันเอง[27]

ผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเน้นทั้งงาน (Concern of Production) และเน้นทั้งคน (Concern of People) ซึ่งรูปแบบผู้นำในการบริหารสามารถแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1) แบบมุ่งเน้นงาน (Impoverished Authority-compliance) ผู้นำแบบนี้จะมุ่งเน้นงานมากกว่าเน้นคน มุ่งแต่ทำงานให้สำเร็จ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของคน จะเข้มงวดต่อวิธีการทำงานและระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด

2) แบบมุ่งเน้นคน (Country Club Management) ผู้นำแบบนนี้ตรงข้ามกับแบบมุ่งเน้นงาน โดยจะเน้นคนเป็นหลัก เน้นงานน้อย และจะเน้นการรักษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ราบรื่น ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

---

[26]Hersey and Blanchard, quoted in Robert N. Lussier, **Management Fundamentals,** (New York: South-Western College Publishing, 2000), pp. 467-468.

[27]Micheal W. Drafke and Stan Kossen, **The Human Side of Organizations,** 8th ed., (New Jersey: Prentice-Hall, 2002), pp. 377-382.

3) แบบปล่อยปละละเลย (Impoverished Management) ผู้นำแบบนี้มีความสนใจต่ำมากทั้งงานและคน มักจะบริหารงานในลักษณะที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย ต้องการเพียงให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การเท่านั้น

4) แบบเดินสายกลาง (Middle of Road Management) ผู้นำแบบนี้เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับงาน และคนในระดับปานกลาง เป็นบุคคลที่ชอบประนีประนอม จะสร้างผลงานในระดับปานกลาง

5) แบบทีมงาน (Team Management) ผู้นำแบบนี้มุ่งเน้นทั้งงานและคน เน้นการร่วมมือทำงานและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เน้นบรรยากาศการทำงานที่ช่วยเหลือกัน ไว้วางใจกัน[28]

บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ (Leader)

ได้มีนักวิชาการ มีความเห็นในการกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ของความเป็นผู้นำ ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้นำสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1) เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วมกัน หมายถึง ผู้นำจะต้องอยู่ใกล้ชิดมีความสัมพันธ์กับคนในกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียว

2) เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบในกระบวนวิธีการ ทำงานด้วยความมั่นคง และเข้าใจได้ ผู้นำจะต้องทำให้กลุ่มทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

3) เป็นผู้อำนวยการให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม หมายถึง เขาจะปฏิบัติการในหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในกลุ่ม การติดต่อสื่อสารที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย[29]

ในขณะที่หน้าที่ของผู้นำ จะต้องกระทำอยู่ 2 ลักษณะ คือ หน้าที่หลัก และหน้าที่ประกอบ ดังนี้

1) หน้าที่หลัก เป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติจะละเลยขาดตกบกพร่องไม่ได้ เพราะหากละเลยแล้วกิจกรรมต่างๆ ภายในหน่วยงานจะบกพร่องและเกิดความเสียหายทันที หน้าที่หลักได้แก่

(1) การตัดสินใจ

---

[28]Rebort Blake and Jane S Mouton, **The Managerial Grid**, (NewJersey:Prentice-Hall.lnc., 2004), p. 70.

[29]นพพงษ์ บุญจิตาดุลย์, **หลักการบริหารการศึกษา,** หน้า 96.

(2) การควบคุมบังคับบัญชา

(3) การสนับสนุน อำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน

(4) หน้าที่ในการประสานงานทั้งในหน่วยงาน และภายนอกหน่วยงาน

2) หน้าที่ประกอบ เป็นหน้าที่ที่เสริมในฐานะที่เป็นผู้นำ ทำให้ความเป็นผู้นำสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่หากละเลยไม่ปฏิบัติบ้างจะไม่กระทบต่อกิจกรรมภายในหน่วยงาน เช่น

(1) การเป็นตัวแทนกลุ่ม

(2) เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เป็นต้น[30]

หน้าที่ของผู้นำ หมายถึง งานที่ผู้นำต้องรับผิดชอบตามที่องค์กรกำหนดไว้ มีลักษณะประเภทงานที่ผู้นำจะต้องทำและจะต้องใช้ผู้อื่น คือ งานที่ผู้นำจะต้องทำด้วยตนเอง งานประเภทนี้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำไม่ได้ เพราะขาดข้อมูล ขาดความรู้ ประสบการณ์ยังไม่ถึง ขาดการยอมรับ เป็นต้น งานที่ต้องใช้ผู้อื่นทำแทน เพราะถ้าผู้นำทำเองก็จะไม่สำเร็จตามเวลาที่กำหนด ถือว่า เป็นการมอบหมายงาน แต่ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่[31]

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นำ อีกลักษณะหนึ่ง คือ

(1) หน้าที่หลัก (Primary Function)

(1.1) หน้าที่เป็นผู้บริหาร (Executive) และเป็นผู้ประสานงานกลุ่ม โดยมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบนำไปปฏิบัติ อาจจะเป็นผู้ตัดสินนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยตรงหรือไม่ก็ได้ แต่ก็มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารงาน

(1.2) หน้าที่วางแผน (Planner) เป็นผู้มีหน้าที่ในการประเมินสถานการณ์ในภายหน้าว่า หากมีปัญหาแล้วจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร แล้วเตรียมแผนการไว้ล่วงหน้าอาจจะเป็นแผนระยะสั้นหรือยาวก็ได้ จะวางแผนคนเดียวหรือคนอื่นช่วยคิดก็ได้

(1.3) หน้าที่เป็นผู้วางนโยบาย (Policy Maker) การวางนโยบายอาจจะมีผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นโดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันวางนโยบาย หรือผู้นำเป็นผู้วางนโยบายเพียงผู้เดียว ในกรณีหลังนี้จะเกิดขึ้นกับผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ในฐานะที่ผู้นำเป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อภายนอก ในนามของกลุ่มและทำหน้าที่ควบคุมความสัมพันธ์ในกลุ่ม ขจัดความขัดแย้งระหว่างคนในกลุ่ม รวมทั้งการลงโทษและการให้รางวัล สิทธิดังกล่าวนี้จึงทำให้สามารถควบคุมกลุ่มและกำหนดนโยบายได้

(2) หน้าที่รอง (Secondary Function) ได้แก่

(2.1) หน้าที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (Exampler)

---

[30]น้อย สุปิงคลัต, **ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน,** (ม.ป.ท., 2537), หน้า 26-38.

[31]กวี วงศ์พุฒิ, **ภาวะผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี, 2539), หน้า 31.

(2.2) หน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม (Symbol of the Group) ผู้นำประเภทนี้มักจะเป็นบุคคลที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลานาน

(2.3) หน้าที่เป็นตัวแทนกลุ่ม รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์เมื่อเกิดปัญหา หรือสมาชิกต้องการให้ช่วยตัดสินใจ

(2.4) หน้าที่เป็นบุคคลในอุดมคติของเหล่าสมาชิก (Ideologist) เป็นผู้ที่ได้รับการเคารพยกย่องในด้านคุณค่าต่างๆ และทุกคนก็ให้ความเชื่อฟังในตัวผู้นำ

(2.5) มีบทบาทที่บุคคลอื่นต้องการจะเอาเยี่ยงอย่าง

(2.6) ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและรับฟัง พร้อมทั้งช่วยขจัดปัญหาคล้ายกับที่รองรับอารมณ์ความทุกข์ความโศกเศร้าของผู้อื่น ทั้งนี้ เพื่อความคงอยู่ต่อไปของกลุ่มนั่นเอง[32]

ผู้นำมีหน้าที่ต่างๆ กันไป ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้นำหรือผู้พูดแทน (Spokesman)

(2) เป็นผู้ประสานหรือสร้างความปรองดอง (Harmonizer)

(3) เป็นผู้วางแผน (Planner)

(4) เป็นผู้บริหาร (Executive)

(5) เป็นผู้ให้การศึกษา (Educator)

(6) เป็นสัญลักษณ์ของความมุ่งหมาย และอุดมคติของกลุ่ม (Symbol)[33]

ที่สำคัญ ผู้นำควรมีหน้าที่เกี่ยวข้อง 5 ประการ คือ

(1) การทำให้วัตถุประสงค์ของกลุ่มก้าวหน้า นำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลด้านการทำงานและการผสมผสานอย่างดีด้านสังคมภายในกลุ่ม

(2) การดำเนินงานบริหารกลุ่มหรือเรียกว่าขบวนการทำงานของกลุ่ม

(3) การแนะนำกิจกรรมสำคัญๆ ซึ่งเป็นเรื่องของการสร้างผลิตผลของงานกลุ่ม

(4) การทำให้สมาชิกของกลุ่มรู้สึกปลอดภัยมั่นคง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม

(5) การปฏิบัติการโดยไม่เน้นถึงความสนใจส่วนตัวเป็นใหญ่ แต่มุ่งที่กลุ่มสมาชิกเป็นสำคัญ[34]

---

[32]Krech D. Crutchfield, & E.L. Ballachy, **Individual in Society,** (Bombay: Tata Mcgraw-Hill, 1948), pp. 420-453.

[33]Sanderson อ้างใน อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง, **การพัฒนาบุคคล,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 125.

[34]Hemphill อ้างใน จำเนียร ช่วงโชติ, **ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 146.

สรุปได้ว่า “ผู้นำ” เป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการวางแผนและนโยบายบริหารงานของกลุ่มประสานความร่วมมือกันทำงาน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของกลุ่ม ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นสัญลักษณ์แบบอย่างที่ดีของกลุ่ม สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่สมาชิก ได้รู้สึกถึงความมั่นคงและปลอดภัยในการทำงาน บทบาทและหน้าที่ของผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการรวมกลุ่ม และจูงใจคนให้ดำเนินกิจการไปสู่เป้าหมาย มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำงานให้ประสบความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานหรือองค์กร

ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมาย

ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมาย (Path–Goal Theory) เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามสถานการณ์[35] ที่เรียกทฤษฎีนี้ว่า วิถีทาง–เป้าหมาย เพราะเป็นการอธิบายวิถีทาง (Path) ที่ผู้นำใช้ในการบรรลุเป้าหมาย (Goal) ทั้งที่เป็นเป้าหมายเกี่ยวกับงานและเป้าหมายของบุคคล เสนอแนะว่าหน้าที่สำคัญของผู้นำก็คือการตั้งเป้าหมายร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา ช่วยผู้ใต้บังคับบัญชาในการหาวิถีทางที่ดีที่สุดในการบรรลุเป้าหมาย และช่วยในการขจัดอุปสรรคทั้งหลายทั้งปวง ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมายมีส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

พฤติกรรมผู้นำ และสถานการณ์ที่เอื้อต่อผู้นำ

พฤติกรรมผู้นำ ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมาย แบ่งพฤติกรรมผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ

1) ภาวะผู้นำแบบสั่งการ (Directive Leadership)

2) ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จของงาน (Achievement–oriented Leadership)

3) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership)

4) ภาวะผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม (Participative Leadership)

ทฤษฎีวิถีทางเป้าหมายนี้ ผู้นำจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังนั้น ผู้นำจะต้องแสดงพฤติกรรมในแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์

สถานการณ์ ตัวแปรด้านสถานการณ์ในทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมาย ประกอบด้วยตัวแปร 2 ชนิด คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ใต้บังคับบัญชา และความกดดันในการเรียกร้องของสิ่งแวดล้อม

1) คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ใต้บังคับบัญชา ประกอบด้วย

1.1) ความต้องการส่วนบุคคล

1.2) ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา

1.3) คุณลักษณะของบุคลิกภาพ

2) ความกดดันในการเรียกร้องของสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

2.1) โครงสร้างของภารกิจ

---

[35]เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, “ภาวะผู้นำ”, ในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **ทฤษฎีและการปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5**, หน้า 90.

2.2) ระดับของความเป็นพิธีการ

2.3) ปทัสถานของกลุ่มทำงาน

ประสิทธิผล ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมายนิยามประสิทธิผลของผู้นำ ในรูปของภาวะทางจิตวิทยาของผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ใช่ในรูปของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน พฤติกรรมผู้นำจะมีประสิทธิผล ถ้า

1) ยกระดับความพอใจในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา

2) เพิ่มการยอมรับของผู้นำ

3) เสริมแรงจูงใจของผู้ใต้บังคับบัญชา

ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมาย มีหลักความเชื่อ 2 ประการ[36] คือ

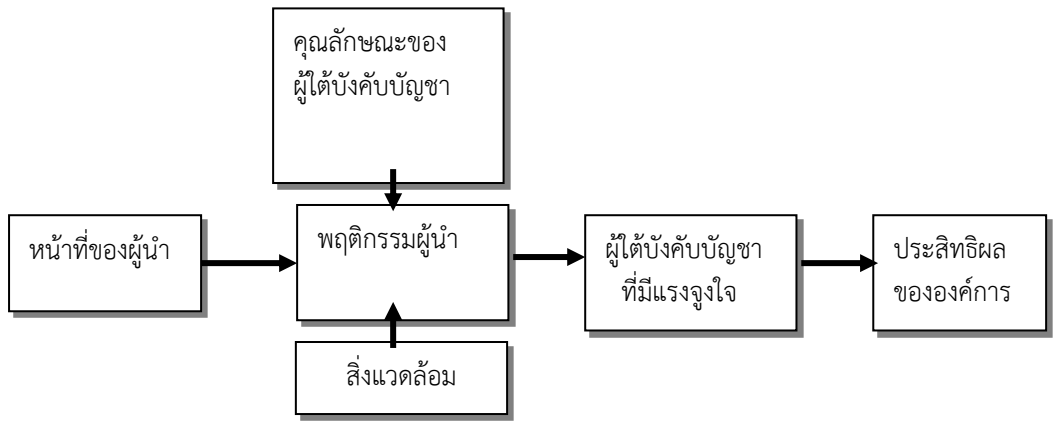
1) ผู้ตามจะยอมรับและพอใจในพฤติกรรมผู้นำ ถ้าผู้ตามเห็นว่าพฤติกรรมนั้นช่วยให้เกิดความพึงพอใจในทันที หรือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดความพอใจในอนาคต

2) พฤติกรรมผู้นำจะจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อ

(1) สนองความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อทำงานมีประสิทธิผล

(2) เป็นสิ่งแนะนำ สนับสนุน ให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจำเป็นต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาขาดสิ่งเหล่านั้น

ดังนั้น พฤติกรรมผู้นำจะมีประสิทธิผล เมื่อพฤติกรรมนั้นช่วยให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความพอใจ และช่วยในการปฏิบัติงาน พฤติกรรมผู้นำจึงเป็นเครื่องกรุยทาง (วิถี) ไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา ทฤษฎีวิถีทาง-เป้าหมาย อธิบายประสิทธิผลของผู้นำ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 ทฤษฎีวิถีทาง–เป้าหมาย[37]

---

[36]Filley, House and Kerr อ้างใน, เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, “ภาวะผู้นำ”, ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,**ทฤษฎีและการปฏิบัติในการบริหารการศึกษาหน่วยที่ 5**,พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 92.

[37]เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, “**ภาวะผู้นำ**”, ทฤษฎีและการปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540), หน้า 93.

สรุปได้ว่า ทฤษฎีด้านผู้นำมีความแตกต่างกันตามแนวความคิดและประสบการณ์ของนักวิชาการแต่ละสมัย โดยแนวคิดทฤษฎีต่างๆ มีข้อดีและข้อบกพร่องแตกต่างกันออกไป ไม่อาจหาข้อยุติได้ว่า มีคุณประโยชน์ในแง่ใดแง่หนึ่งเสมอ ซึ่งผลจากการศึกษาข้อบกพร่องและการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีต่างๆ ของนักวิชาการได้ทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความคิดที่มีผู้เสนอไว้แต่เดิม และพยายามศึกษาในเชิงลึกมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อชนรุ่นหลังที่จะได้นำแนวคิดไปเป็นแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาปรับปรุงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กวี วงศ์พุฒิ. **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี, 2539.

เจษฎา บุญโฮม. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2546.

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 254๐.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเซ็นทรัลเอ็กเพรส, 2537.

น้อย สุปิงคลัต. **ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**. ม.ป.ท., 2537.

ประเวศ วะสี. **ภาวะผู้นำ**.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 254๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2545.

_____. **ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2546.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

ม.ล.ชัยวัฒน์ ชยางกูร. **ผู้นำหลายมิติ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พลับบลิชชิ่ง จำกัด, 2549.

ยงยุทธ เกษสาคร. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พานิช, 2533.

_____. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2541.

วิเชียร วิทยอุดม. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธีระฟิลม์และไซเท็กซ์ จำกัด, 255๐.

วิกรม กรมดิษฐ์. **มองซีอีโอโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โพสต์พับ, 2541.

สมพิศ วิชญวิเชียร. **หัวไม่ใช่หาง**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคส์, 2542.

สุธรรม พงศ์สำราญ. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 2549.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **ภาวะผู้นำ**. ทฤษฎีและการปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 254๐.

Dessler Gary. **Management: Principles and Practices For Tomorrow's Leaders.** 3rd ed. New Jersey: Peason Education. Inc, 2004.

Filley. House and Kerr อ้างใน. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. ภาวะผู้นำ. ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **ทฤษฎีและการปฏิบัติในการบริหารการศึกษาหน่วยที่ 5**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 254๐.

Hersey and Blanchard. quoted in Robert N. Lussier. **Management Fundamentals.** New York: South-Western College Publishing, 2000.

Hemphill อ้างใน จำเนียร ช่วงโชติ. **ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522.

Krech D. Crutchfield. & E.L. Ballachy. **Individual in Society**. Bombay: Tata Mcgraw-Hill, 1948.

Micheal W. Drafke and Stan Kossen. **The Human Side of Organizations.** 8th ed.. New Jersey: Prentice-Hall, 2002.

N.L. Frigon and H.K. Jackson. **The Leader**. New York: Amecom, 1996.

Rebort Blake and Jane S Mouton, **The Managerial Grid**, NewJersey: Prentice-Hall.lnc., 2004.

Sanderson อ้างใน อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. **การพัฒนาบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

Steven R. Covey. **The 8th Habit: From Effectiveness to Greatness**. New York: Free Press, 2005.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ความแตกต่างปัญญาทางพระพุทธศาสนากับปัญญานิยมแนวปรัชญาตะวันตก

Differences between Wisdom in Buddhism and Cognitivist In Western Philosophy

เจริญ มณีจักร[1] , พระครูพิพิธจารุธรรม[2]
Jaruen Maneejakra[1], PraKrupipitjarudham[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้กล่าวถึงความแตกต่างปัญญาทางพระพุทธศาสนากับปัญญานิยม ปัญญาทางพระพุทธศาสนาได้แก่ปัญญาเจตสิก หมายถึงญาณหรือความรู้ที่เกิดจาก ภาวนามยปัญญา ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 ญาณจะเกิดขึ้นตามลำดับเริ่มตั้งแต่ญาณ 1 ถึงญาณ 16 ลักษณะของปัญญาเจตสิก คือ 1. รู้ตรงกับความจริงและความดี ทั้งความจริงสมมุติสัจจะ ปรมัตถสัจจะ 2. หน้าที่การละรากเหง้าแห่งอกุศลธรรมทั้งปวง 3. อาการคือ มีความไม่หลงจากความเป็นจริง 4. เหตุใกล้ คือ มีสมาธิ ส่วนปัญญานิยม หมายถึง ความรู้ ความจริง เกิดจากหลังจากการหมดหรือสิ้นความสงสัยแล้ว ที่เกี่ยวกับวัตถุหรือทางด้านจิตใจ ลักษณะเป็นความรู้ที่เป็นความจริงตั้งแต่ความจริงสามัญธรรมดาจนถึงความจริงระดับสูงสุดครอบทั้งจักรวาล เป็นความดีตั้งแต่ความดีระดับ สามัญธรรมดาจนถึงความดีระดับสูงสุดครอบทั้งจักรวาล เป็นความงามตั้งแต่ความงามระดับสามัญธรรมดาจนถึงความงามระดับสูงสุดครอบทั้งจักรวาล เป็นความบริสุทธิ์แห่งดวงจิตตั้งแต่ความบริสุทธิ์แห่งดวงจิตระดับสามัญธรรมดาจนถึงความบริสุทธิ์แห่งดวงจิตระดับสูงสุดของมนุษย์ความแตกต่างของปัญญาทางพุทธศาสนากับปัญญานิยมตะวันตก ปัญญาทางพุทธศาสนาคือ ความรู้ความจริง ได้แก่ รู้อริยสัจ 4 และพระไตรลักษณ์ เป็นต้น ส่วนปัญญานิยมตามแนวตะวันตก คือ ความรู้ ความจริง ที่เกิดจากหลังจากการสิ้นความสงสัยแล้ว

คำสำคัญ: ปัญญาทางพระพุทธศาสนา,ปัญญานิยม

Abstract

This academic article discusses differences between wisdom in Buddhism and cognitivist in western philosophy. Wisdom in Buddhism is mental factors of wisdom. It means insight or knowledge arising from developed wisdom in which the practitioners in accordance with the Four Foundations of Mindfulness, and

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, E-mail.ppsk940@gmail.com

advanced level of insight meditation will occur in order from advanced level first of insight meditation to advanced level sixteenth of insight meditation. The characteristics of mental factors of wisdom are: 1. direct knowledge of truth and goodness both conventional truth and ultimate truth. 2. the duty to leave the roots of all unwholesome deeds. 3. the manner is that there is no straying from reality. 4. close proximity is to have concentration. As for cognitivist means knowledge and truth which comes from the end of doubt relating to matter or mind. Their characteristics are knowledge that is true from the ordinary truth to the highest level of truth covering whole the universe. It is goodness from ordinary goodness level to the highest level of goodness covering whole the universe. It is beauty from ordinary beauty to the highest level of beauty covering whole the universe. It is the purity of the mind from the purity of the ordinary mind to the highest level of human purity mind. The differences between wisdom in Buddhism and cognitivist in western philosophy: wisdom in Buddhism is knowledge of the truth, including knowledge of the Four Noble Truths, and the Three characteristics etc.; as for cognitivist in western philosophy, it is the knowledge and truth that comes after the end of doubt.

Keywords: wisdom in Buddhism, Cognitivist

บทนำ

การศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เรายังค้นไม่พบและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีคุณภาพด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความพ้นทุกข์ที่เกิดขึ้นทางกายและทางใจ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างเหมาะสมทั้งระดับโลกียสัมมาทิฏฐิและระดับโลกุตตรสัมมาทิฏฐิ แม้ว่าหลักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่เป็นสัจธรรมดั้งเดิมจะมีหลักการแน่นอนชัดเจนอยู่แล้วก็ตาม แต่ด้านการอธิบายตีความยังไม่ชัดเจนเหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบัน ที่จะศึกษาเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ๆตรงตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง เช่น ความหมายในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 สรุปโดยย่อว่า ปัญญาทางพระพุทธศาสสนาคือ ปัญญาเจตสิกเป็นองค์ธรรมของสัมมาทิฏฐิหมายถึง ปัญญาที่รู้อย่างแจ่มแจ้งความไม่หลงงมงาย ปัญญาเป็นเครื่องทำลายกิเลสปัญญามีความสำคัญในพระพุทธสาสนาอย่างยิ่ง เพราะปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ระดับโสดาบันถึงอรหันต์ ปัญญาอุปมาเหมือนประทีปปัญญาเป็นเครื่องนำทางชีวิตให้มีคุณภาพดีขึ้น[2] และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม สรุปใจความได้ว่า ปัญญาเจตสิกเป็น

[2]อภิ.สง. (ไทย) 34/89/43.

เจตสิกดวงหนึ่งในจำนวน 52 ดวง หมายถึง ธรรมชาติที่ประกอบกับจิตเป็นสภาวธรรมที่เกิดดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์และวัตถุที่อาศัยเดียวกันกับจิตเป็นต้น[3] และด้านปัญญานิยม ตามหลักกลุ่มทฤษฎีของนักจิตวิทยาปัญญานิยม ซึ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความจริงของชีวิต”สรุปโดยย่อว่า ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่รู้จักกำหนดเป้าหมายและพยายามปฏิบัติตนจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น เป้าหมายของชีวิตโดยทั่วไปจัดเป็นปรัชญา ได้แก่ ปัญญานิยม หมายถึง ปัญญาที่เป็นความเห็น เป็นความเข้าใจว่า ความรู้ คือ ความฉลาดและความคิดที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิฏฐินั้น คือเป้าหมายของชีวิตที่มีคุณภาพ ดังนี้เป็นต้น[4]

ความมั่นคงของพระพุทธศาสนามีความสำคัญ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวพุทธ พุทธบริษัท 4 พุทธศาสนิกชนทั้งหลายส่วนใหญ่ส่วนมากต้องยอมรับตนเองว่า ยังขาดความรู้ขาดความเข้าใจในเรื่องปัญญาทางพระพุทธศาสนาหรือปัญญาเจตสิก และปัญญานิยม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และยังไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์อย่างรู้แจ้งเห็นจริงอย่าง ถ่องแท้ชัดเจนเลย เป็นต้น[5] และหลักพุทธธรรมพระไตรลักษณ์ คือ การมองเห็นพระไตรลักษณ์ที่มีปัญญาทางพระพุทธศาสนาหรือปัญญาเจตสิก รู้เท่าทัน ปัจจุบันทุกอิริยาบถทั้งร่างกายและจิตใจตลอดเวลา และไม่ยึดสิ่งที่ชอบและไม่ชอบเป็นต้น[6] และเพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ควรศึกษา ควรวิเคราะห์อย่างยิ่งในเรื่องปัญญานิยมและปัญญาทางพระพุทธศาสนาหรือปัญญาเจตสิก ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และควรศึกษาให้ละเอียดชัดเจน และพยายามพัฒนาชีวิตให้เกิดปัญญาทางพระพุทธศาสนาหรือปัญญาเจตสิกและปัญญานิยม จนเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด ดังนั้นผู้เขียน จึงนำเสนอบทความเรื่อง วิเคราะห์ความแตกต่างปัญญาทางพระพุทธศาสนาหรือปัญญา (เจตสิก) กับปัญญา (นิยม)แนวปรัชญาตะวันตกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

2. ปัญญาในพระพุทธศาสนา

ปัญญาในพระพุทธศาสนาได้แก่ ปัญญาเจตสิก หมายถึง ปัญญาที่รู้อย่างแจ่มแจ้ง ความไม่หลง ความไม่งมงาย ปัญญาเจตสิก เป็นเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเจตสิก อุปมาเหมือนประทีปโคมไฟที่ให้แสงสว่างในที่มืด ปัญญาเจตสิกเป็นเครื่องนำทางชีวิตให้มีคุณภาพดีขึ้น[1] ปัญญาเจตสิก หมายถึง ปัญญาที่ทำลาย กองความโง่ หรือ ทำลาย และถอน โมหะเจตสิก

---

[3]พระพรหมคุณาภรณ์,**พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, 2550). หน้า 278.

[4]เมินรัตน์ นวะบุศย์, **ความจริงของชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครราชสีมา : โรงพิมพ์บริษัทสมบูรณ์การพิมพ์, 2539), หน้า 89.

[5]พระคันธาสาราภิวงค์ แปลและเรียบเรียง, **มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยรายวันการพิมพ์, 2549), หน้า 15.

[6]พระมหานิยม สีลสำโล (เสนารินทร์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 17-18, 145.

ซึ่งเป็นหัวหน้าบาป หรืออกุศลธรรมทั้งปวง[2] ความหมายของปัญญาเจตสิก มีคำตอบหลายอย่างต่างประการ จะตอบ หรือชี้แจงความหมาย ของปัญญาเจตสิกนั้นไปทุกอย่างคงไม่ได้ เพราะจะไม่พึงเกิดประโยชน์ และทำให้เฝือไปหรือมากเกินความจำเป็นที่ใช้ในชีวิตจริงประจำวัน คำว่าปัญญาเจตสิก หมายถึง ตัวอาการของปัญญาเจตสิก โดยเฉพาะตัวปัญญาเจตสิกมีหลายองค์ประกอบที่เป็นตัวอาการของปัญญาเจตสิกนั้น ได้แก่ 1. มีความรู้ที่ถูกต้องตรงกับความจริงและความดี 2. มีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริง 3. มีความคิดที่ถูกต้อง ตรงกับความดีทางฝ่ายที่เป็นกุศลธรรม ทั้งภายในคือตนเองและภายนอกคือ ผู้อื่น ทุกระดับ ทั้งระดับโลกียะ คือ ระดับโลกมายา และระดับโลกุตตระ คือ ระดับหลุดออกจากโลกมายา ทั้งความจริงสมมุติสัจจะและความจริงระดับปรมัตถสัจจะ เป็นธรรมชาติ รู้แจ้ง รู้รอบ รู้ลึก รู้ตื้น หยั่งรู้ หยั่งเห็น ครบทุกด้านเต็มทุกระดับ รู้แทงตลอดสภาวธรรมทั้งฝ่ายดี ฝ่ายไม่ดี และสามารถรู้แทงตลอดทั้งไม่ใช่ฝ่ายดีและไม่ใช่ฝ่ายไม่ดี ทั้ง 3 กาล คือ กาลอดีต กาลปัจจุบัน กาลอนาคต และกาลวิมุตซึ่งไม่เกี่ยวกับกาลทั้ง 3 และไม่ใช่การรับรู้แบบสัญญารู้ คือ การรับรู้แบบจำผิด ๆ จำถูก ๆ เป็นเพียงสัญญาเจตสิกรู้เท่านั้น และไม่ใช่การรับรู้แบบวิญญาณรู้ คือ วิญญาณรู้เพียงรับอารมณ์เข้ามาทางจิต หรือทางวิญญาณขันธ์เท่านั้น ไม่ใช่การรับรู้แบบแทงตลอด ส่วนปัญญาเจตสิกเป็นความรู้แบบแทงตลอด และปัญญาเจตสิกระดับมรรคสัจจะเป็นพลังแห่งความจริงโดยสภาวะปรมัตถสัจจะที่สามารถทำลาย หรือถอน บาป หรือ อกุศลธรรมต่าง ๆ และอุปาทานซึ่งมีองค์ธรรม คือ โลภเจตสิก เกิดร่วมกับ ทิฏฐิเจตสิกที่เกิด เกาะ ยึดติดอย่างแรงกล้า ทางทวาร 6 เช่น ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ในทางที่ผิด หรือทางถูกได้สำเร็จตามที่กล่าวมาทั้งหมดเรียกว่า ความหมายของปัญญาเจตสิก[3] ที่ปรากฏในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สรุปใจความได้ว่า ปัญญาเจตสิกเป็นเจตสิกดวงหนึ่ง ในจำนวน 52 ดวง หมายถึง ธรรมชาติที่ประกอบกับจิตเป็นสภาวธรรมที่เกิดดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์และวัตถุที่อาศัยเดียวกันกับจิตเป็นต้น[4] ความหมายของปัญญาเจตสิก กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ” สรุปโดยย่อได้ดังนี้ ความหมายของปัญญาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่รู้เหตุผลในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ได้แก่ ธรรมชาติที่รู้ เหตุผลกรรมของตนเอง ตลอดจนรู้เรื่องหลักธรรมอริยสัจ 4 หลักธรรมพระไตรลักษณ์ มีอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น[5] คำนิยาม ความหมายแห่งปัญญาเจตสิก กล่าวไว้ในหนังสือ “ปรมัตถ์เบื้องต้น” สรุปโดยย่อได้ดังนี้ ปัญญาเจตสิก คือ ความรอบรู้ ความหยั่งรู้ และชำนาญการวิจัยธรรม การจำแนกธรรมได้อย่างชำนาญ และชาญฉลาดในการพิจารณารูปนาม ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าหรืออานิสงส์ของปัญญาเจตสิก ไม่สามารถคำนวณคุณค่าออกมาได้ สรุปได้ดังนี้

1. ความดีทั้งปวงเกิดขึ้นมาได้เพราะปัญญา
2. ปัญญานำไปสู่ฌานชั้นสูงได้
3. ปัญญานำไปสู่อริยมรรคได้ด้วยปัญญา
4. ปัญญาเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม เป็นดวงตาทุกสิ่ง
5. ปัญญาไม่มีอะไรเทียบได้
6. ปัญญาทำลายมิจฉาทิฏฐิทั้งปวงได้

7. คนมีปัญญาไม่ถูกตัณหาลากไป
8. คนมีปัญญาสลัดตนออกไปจากวัฏฏะ
9. คนมีปัญญาถอนรากเหง้าของความชั่วได้

ในคัมภีร์อภิธานข้อที่ 153 ที่ได้ให้คำไวพจน์ของปัญญาเจตสิก มี 16 บท คือ

1. ธีธา ธาตุ ในความรู้, ทรงไว้ ,รู้ เข้าใจ + ลง อี ปัจจัย
2. ปัญญา ป + ญา ธาตุในความรู้ +กฺวิ ปัจจัย
3. พุทธิ พุท รู้ ในความรู้ + ติ ปัจจัย
4. เมธา เม ธาตุ ในความเบียดเบียน (ความไม่รู้) + ธ ปัจจัย + อา ปัจจัย
5. มติ มน ธาตุในความรู้ + ติ ปัจจัย
6. มุติ มุน ธาตุในความรู้ +ติ ปัจจัย
7. ภูริ(สระ อิ) ภู ธาตุในความรู้ + ริ ปัจจัย
8. ภูรี(สระ อี) ภู ธาตุในความรู้ + ริ ปัจจัย
9. มันตา มน ธาตุในความรู้ + ต ปัจจัย + อา ปัจจัย
10. ปัญญาณ ป บทหน้า+ ญา ธาตุ ในความรู้ +ยุ ปัจจัย
11. วิชชา วิท ธาตุในความรู้ + ย ปัจจัย อา ปัจจัย อิถีลิงค์
12. โยนิ ยุ ธาตุ ในความรวมกัน (ในธรรมที่ควรรู้) + ยุ ปัจจัย +อิ ปัจจัย
13. - 14. ปภิภาณ (ภ), ปฏิภาณ(ฏ) ปฏิ บทหน้า + ภา ธาตุในความสว่าง, + ยุ ปัจจัย
15. ญาณ ญา ธาตุ ในความรู้ + ยุ ปัจจัย
16. อโมห น บทหน้า แปลว่าไม่ + มุห ธาตุ ในความหลง + ณ ปัจจัย (ไม่หลง)

ในคัมภีร์อภิธานัปปทีปิกาสูจิ ได้วิเคราะห์ ปัญญินทรีย์ ว่า

ปญฺญายเต เอตายติ ปญฺญาสภาวะที่ช่วยให้รู้ ชื่อว่าปัญญา ปัญญา แยกออกเป็น ป บทหน้า แปลว่า ทั่ว, กว้างขวาง + ญา ธาตุ ในความรู้ เข้าใจ ซ้อน ญ +ลง กฺวิ ปัจจัย ปัจจัยที่ลง กฺวิ ให้ลบทิ้งเสียเสมอ ธรรมชาติที่ชื่อว่า ปัญญา เพราะอรรถว่า ย่อมรู้ธรรมทั้งหลาย โดยอาการที่รู้ชัดด้วยอำนาจแห่งลักษณะ มีอนิจจตา ความไม่เที่ยงเป็นต้น ปัญญานั้นแหละชื่อว่า อินทรีย์ เพราะประกอบด้วยความเป็นใหญ่ยิ่ง ในการรู้ชัดตามภาวะหน้าที่ของตน เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่า ปัญญินทรีย์ และถามว่า ปัญญาเจตสิกหมายถึง ตอบว่าการรู้อารมณ์ตามความเป็นจริง นี่เรียกว่าปัญญาเจตสิก อีกนัยหนึ่ง การพิจารณาเห็นประโยชน์มิใช่ประโยชน์นี้เรียกว่า ปัญญาเจตสิก นี่เป็นความหมายตามนัยอภิธรรม

มีคำถามต่อไปอีก การรับรู้ การรู้อะไร? ที่ชื่อว่าการรับรู้ การรู้ตามความเป็นจริง คำตอบ คือ รู้ใน 8 เรื่องเท่านั้น จึงจะได้ชื่อว่า การรับรู้ การรู้ตามความเป็นจริง ได้แก่

1. รู้ในเรื่องความทุกข์ (โลกียจิต 81 เจตสิก 51 เว้นโลภะ รูป 28)
2. รู้ในเรื่องเหตุให้เกิดความทุกข์ (โลภะเจตสิก)
3. รู้ในเรื่องหมวดธรรมดับความทุกข์ (นิพพาน)
4. รู้ในเรื่องข้อปฏิบัติหรือหนทางให้ถึงความดับทุกข์ (มรรคองค์ 8)

5. รู้ในเรื่อง ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ที่เป็นอดีต (จิต 89 เจตสิก 52 รูป 28)
6. รู้ในเรื่อง ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ที่เป็นอนาคต (จิต 89 เจตสิก 52 รูป 28)
7. รู้ในเรื่อง ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ที่เป็นอดีต อนาคต (จิต 89 เจตสิก 52 รูป 28)
8. รู้ในเรื่อง รูปนาม ที่เกิดขึ้นตามหลักธรรมปฏิจจสมุปบาท[6]

ความหมายแห่งปัญญาเจตสิก ตามวิปัสสนาญาณ 16 กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือสอบอารมณ์ กรรมฐาน ของศูนย์วิปัสสนาเคลื่อนที่แห่งประเทศไทย” สรุปย่อได้ดังนี้ ปัญญาเจตสิก หมายถึง ญาณ/ ปัญญาที่เกิดจาก ภาวนามยปัญญา ซึ่งปัญญาเจตสิก เป็นส่วนประกอบของชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นปัญญาเจตสิกในญาณ หรือญาณเกิดขึ้นตามลำดับเริ่มตั้งแต่ญาณ 1-ญาณ 16[7]

ลักษณะของคำว่า “ปัญญาเจตสิก” ที่ปรากฏไว้ในหนังสือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค”ได้อธิบายลักษณะของปัญญาเจตสิก ตามลักษณะพิเศษ 4 อย่าง ไว้ดังนี้

1. ลักษณะของปัญญาเจตสิก มีคำตอบหลายอย่างต่างประการ จะตอบหรือชี้แจงลักษณะของปัญญาเจตสิกนั้นไปทุกอย่างคงไม่ได้ เพราะจะไม่พึงเกิดประโยชน์และทำให้เฝือไปหรือมากเกินความจำเป็นที่ใช้ในชีวิตจริงประจำวัน คำว่าปัญญาเจตสิก โดยเฉพาะตัวปัญญาเจตสิกมีหลายองค์ประกอบที่เป็นตัวอาการนั้น ได้แก่ 1.รู้ตรงกับความจริงและความดี 2.คิดตรงกับความจริงและความดีทางฝ่ายที่เป็นกุศลธรรม ทั้งภายในคือ ตนเอง ภายนอกคือ ผู้อื่นทุกระดับ ระดับโลกมายา ระดับหลุดจากโลกมายา ทั้งความจริงสมมุติสัจจะ ปรมัตถสัจจะ เป็นธรรมชาติหยั่งรู้ หยั่งเห็น ครบทุกด้าน เต็มทุกระดับ รู้แทงตลอดสภาวธรรมทั้งฝ่ายดี ฝ่ายไม่ดี ทั้ง 3 คือ อดีต ปัจจุบัน อนาคต และกาลวิมุตซึ่งไม่เกี่ยวกับกาลทั้ง 3 และไม่ใช่รู้แบบสัญญารู้ คือ การรับรู้ แบบจำผิดบ้าง จำถูกบ้าง เป็นเพียงสัญญาเจตสิกรู้เท่านั้น และไม่ใช่การรับรู้แบบวิญญาณรู้ คือ วิญญาณรู้เพียงรับอารมณ์เข้ามาทางจิตเท่านั้นไม่ใช่การรับรู้แบบแทงตลอด ส่วนปัญญาเจตสิกเป็นความรู้แบบแทงตลอด กล่าวมาทั้งหมดเรียกว่า เรียกว่า ลักษณะของปัญญาเจตสิก

2. หน้าที่ การละรากเหง้าแห่งบาปหรืออกุศลธรรมทั้งปวง เรียกว่า เป็นหน้าที่ของปัญญาเจตสิก

3. อาการปรากฏของปัญญาเจตสิก คือ มีความไม่หลง ไม่ผิดไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เป็นผลหรืออาการปรากฏ

4. เหตุใกล้ของปัญญาเจตสิก คือ มีสมาธิ มีความสงบ เป็นเหตุใกล้ของ ปัญญาเจตสิก [8]

ลักษณะของปัญญาเจตสิกซึ่งมีอรรถ 4 ประการ คือมีการรู้แจ้งสภาวธรรม เป็นลักษณะ มีการกำจัดความมืดบอด คือ โมหะ อันปกปิดมิให้เห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริงเป็นกิจ มีการประกาศความจริง เป็นกิจ มีการประกาศปรมัตถธรรม เป็นกิจ มีการยังอริยสัจ 4 ให้แจ่มแจ้ง เป็นกิจ มีความไม่หลงจากความจริง เป็นผล มีสมาธิ เป็นเหตุใกล้[9]

3. ปัญญานิยมของนักปรัชญากลุ่มปัญญานิยม

คำว่านิยม หมายถึง บุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งรักหรือชอบเหมือนกันหรือนิยมเหมือนกันในการแสวงหาความรู้ ค้นหาความจริง คำว่านิยม ๆ ภายในกลุ่มนักปรัชญา ยังแยกออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้อีกหลายประเภทแบ่งตามความนิยมหรือความรักความชอบหรือความสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้เข้าถึงเรื่องใดเรื่อง หนึ่งของนักปรัชญา นักวิชาการรุ่นหลัง ๆ ได้จัดกลุ่มลัทธิทางปรัชญาหลาย ๆ ลัทธิเข้าเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยแต่ละกลุ่มมีแนวคิดที่เป็นเนื้อหา มี ดังนี้

ก. กลุ่มสุขนิยม มีเป้าหมายของชีวิตคือ ความสุข ลักษณะโดยทั่วไป 1. ความสุขคือ สิ่งที่ดีที่สุด 2. ความสุขคือ เป็นเป้าหมายสุดท้าย 3. ความสุข คือ สิ่งที่มนุษย์พึงแสวงหา 4. การกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข ความสุขมีความหมายโดยทั่วว่า สุขกายสบายใจ (Well Being) จัดเป็นความสุขในระดับโลกียะสุข หมายถึง ความสุขที่อยู่ในโลกเกี่ยวข้องกับวัตถุที่ยังไม่หลุดพ้นจากความยึดติดในวัตถุต่าง ๆ และสิ่งที่มีชีวิตหรือมีจิตวิญญาณ

ข. กลุ่มวิมุตินิยม หรือกลุ่มโลกุตระสุขที่ได้รับความสุขระดับเหนือโลก ซึ่ง มีเป้าหมายของชีวิตคือ ความสงบ ซึ่งเป็นความสุขทางใจที่ไม่อิงอาศัยวัตถุหรือปัจจัยภายนอกใด ๆ ทั้งสิ้น และเป็นความสุขที่ ค้นพบด้วยตนเอง เป็นลักษณะมุ่งเอาชนะความต้องการหรือกิเลสตัณหาในจิตของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องทรมานร่างกาย

ค. กลุ่มปัญญานิยม มีเป้าหมายของชีวิตคือ ความรู้ นักปรัชญากลุ่มนี้มีทัศนะว่าความรู้หรือปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดที่มนุษย์พึงแสวงหา จึงเรียกว่า ปัญญานิยม มีลักษณะ คือ รู้จักใช้ความคิดและเหตุผล รู้จักใช้สติปัญญาในการแสวงหาความรู้ (ใช้ปัญญาแสวงหาปัญญาหรือใช้ความรู้แสวงหาความรู้ ค้นหาความจริง) สามารถตอบข้อสงสัย ได้อย่างสมเหตุสมผล จนบุคคลทั่วไปยอมรับ และปัญญานิยมเป็นพื้นฐานของศาสตร์หรือวิทยาการทั้งปวง เช่น ปัญญานิยม เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความสุข ทั้งในระดับโลกียะสุขและ โลกุตตระสุข หรือเป็นเครื่องมือไปศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวิชาการหรือศาสตร์สาขาอื่น ๆ ตามที่ตนต้องการ เช่น วิชาจิตศึกษา

ง. กลุ่มมนุษย์นิยม มีเป้าหมายของชีวิตคือ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากที่สุด เป็นแนวคิดที่ยกย่องเชิดชูความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้นและสูงกว่าสิ่งอื่นใด ๆ ลักษณะของกลุ่มมนุษย์นิยม มุ่งประสานแนวคิดต่างๆ ที่ได้อธิบายมาข้างต้นทั้ง 3 กลุ่ม

ต่อไปอธิบายเรื่อง ความจริง ๆ มีหลายระดับ มีหลากหลายความหมาย ความจริงเมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษ ได้แก่

1. Fact หมายถึง จริงที่เน้น ตามข้อตกลง หรือ จริงตามสมมุติสัจจะ

2. Truth หมายถึง จริงที่เน้น ตามสภาวะธรรมชาติหรือจริงตามปรมัตถสัจจะ

3. Reality หมายถึง จริงที่เน้นตามที่มีอยู่ เป็นอยู่ตามสภาวะธรรมชาติ หรือปรมัตถสัจจะ

ระดับของความจริง แบ่งออกเป็น 3 ระดับ

1. ความจริงระดับสมมุติ ที่เกี่ยวกับจิตใจหรือวัตถุ

2. ความจริงระดับปรมัตถสัจจะ ที่เกี่ยวกับจิตใจหรือวัตถุ

3. ความจริงระดับสูง ที่เกี่ยวกับจิตใจหรือวัตถุ เช่น จริงเรื่องผี เรื่องจิตวิญญาณ เรื่อง พระผู้เป็นเจ้ากับจิตวิญญาณ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องอำนาจลึกลับ เรื่องนิพพาน เข้าถึงความจริงเหล่านี้ได้ แบบหยั่งรู้โดยตรง แต่อธิบายไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเท่านั้น คนทั่วไปจะเข้าถึงความจริง เพียงแต่ความจริงที่สมมุติกันเท่านั้น

ทฤษฎีการยอมรับความจริง ต้องประกอบด้วย 3 ทฤษฎี ได้แก่

1. เพราะเคยสัมผัสได้จึงยอมรับ เรียกว่า ทฤษฎีเชิงประจักษ์
2. เพราะเคยได้ปฏิบัติมาแล้ว จึงยอมรับเรียกว่า ทฤษฎีเชิงปฏิบัติ
3. เพราะอธิบายได้ตามเหตุผล จึงยอมรับเรียกว่า ทฤษฎีเชิงเหตุผล

การยอมรับความจริงบางเรื่องสัมผัสได้ แสดงเหตุผลได้ บางเรื่องเข้าใจได้เฉพาะบุคคล เพื่อให้เห็นภาพในเชิงรูปธรรม สมมุติว่ามีชาย 3 คนนั่งสนทนากันอยู่บังเอิญมีหญิงสาวคนหนึ่งเดินผ่านมา ชายคนแรกเป็นคนทั่วไป มองหญิงสาวด้วยสายตา เห็นว่าผู้หญิงคนนี้ สาวสวย ขาวอวบ ชายคนที่ 2 เป็นนักวิทยาศาสตร์มองหญิงสาวคนนี้คือ มีแต่กล้ามเนื้อที่ห่อหุ้มโครงกระดูก ชายคนที่ 3 เป็นนักปรัชญาเขามองหญิงสาวคนนี้มีแต่ความว่างเปล่า ดังนั้นการยอมรับความจริงขึ้นอยู่กับวิธีการพิจารณาของแต่ละบุคคล[7]

ต่อไปอธิบายความหมายของคำว่าปัญญานิยมของกลุ่มนักปรัชญา ไว้ในหนังสือ “ปวงปรัชญากรีก”สรุปใจความโดยย่อได้ว่า ความหมายของ ปัญญานิยม/ ปรัชญา หมายถึง วิชาแห่งปัญญา มุ่งแสวงหาสิ่งที่ต้องการ เช่น แสวงหาปัญญา ความดีสูงสุด ความจริงสูงสุด ความงามสูงสุด ความสุขสูงสุด (ความอิสระ)ความบริสุทธิ์สูงสุดแห่งดวงจิต และความสมบูรณ์สูงสุดของความเป็นมนุษย์ หรือปัญญานิยม หมายถึง เครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการค้นหาความจริงจากสิ่งต่าง ๆ

ลักษณะของปรัชญา คือ มุ่งแสวงหาปัญญาหรือความรู้และมุ่งแสวงหาความจริงจากสิ่งต่างๆนับตั้งแต่ความจริงธรรมดาสามัญถึงความจริงสูงสุด ทั้งกว้าง ทั้งลึก ทั้งอาณาจักรรูปหรือในเรือนร่างและอาณาจักนาม ซึ่งไม่ใช่เรื่องความโง่งมงาย ทุกวิชาเป็นปรัชญาทั้งสิ้น

ความจริงแท้ที่เป็นส่วนประกอบของชีวิตมีอยู่มาก แต่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ความจริงแท้ ด้านวัตถุ (รูป) คือ วัตถุที่เล็กสุดเรียกว่า ปรมาณูหรืออะตอมเล็กยิ่งนัก ไม่สามารถมองเห็นได้ ต่างเป็นอิสระต่อกัน แต่เมื่อปรมาณูรวมตัวกันก็จะก่อให้เกิดโลกและสิ่งต่างๆ บางพวกถือว่า ปรมาณูหรืออะตอมนั้นยังไม่ใช่จริงแท้ วัตถุที่เล็กสุดที่เป็นรูปธรรม มีชื่อเรียกว่า พลังงาน พลังงานต่างหากเป็นความจริงแท้ด้านวัตถุ กลุ่มนี้เรียกว่า กลุ่มพลังงานนิยม ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งที่ แยกออกมาจากกลุ่มปรัชญา

2. ความจริงแท้ ด้านจิต (นาม) คือ จิตที่ประกอบขึ้นด้วยโมนาด ในด้านนามธรรม ซึ่ง โมนาดนี้เป็นหน่วยย่อยของจิตแต่ละดวง เรียกว่า กลุ่มโมนาดนิยม หรือ กลุ่มจิตนิยมซึ่งเป็นสาขาย่อยของกลุ่มนักปรัชญากลุ่มหนึ่ง

---

[7]เมินรัตน์ นวะบุศย์,**ความจริงของชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (นครราชสีมา : โรงพิมพ์บริษัทสมบูรณ์การพิมพ์, 2549), หน้า 47-87.

ความจริงมี 2 ระดับ คือ 1. ความจริงระดับผัสสะ 2. ระดับเหตุผล หรือความจริงระดับความจริงแท้ กับความจริงเทียม ความจริงแท้ หมายถึง ทุกสิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นความจริงที่ ไม่ปล่อยให้กระแสโลกแห่งความหลอกลวงหรือโลกแห่งมายาเข้าครอบงำ ย่ำยี รบกวน ส่วนความจริงเทียมหรือความจริงหลอกลวง หมายถึง เป็นความจริงมายาหรือภาพหลอกลวง ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง ทุกวันนี้เราอยู่ในโลกแห่งความจริงที่หลอกลวง หรือโลกแห่งมายาเสมอ สำหรับคนฉลาดต้องรู้เท่าทันและเข้าถึงความจริงทั้ง 2 ระดับ

ข้อแตกต่างปรัชญาตะวันตกกับปรัชญาตะวันออก โดยเฉพาะพระพุทธศาสนามีปรัชญาช่วยคนชั่วให้เป็นคนดี และทำคนดีอยู่แล้วให้บรรลุเป็นอริยบุคคลระดับโสดาบันขึ้นไปจนพบพระนิพพานและไม่ใช่แบบมีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด[8]

ต่อไปอธิบายเกี่ยวกับ คำว่า กลุ่มปัญญานิยมโดยสังเขปดังนี้ คำว่า ปัญญานิยมนี้ในกลุ่มอื่น ๆ ก็มี ชื่อเรียกเหมือนกัน ต่างกันเพียงนักปรัชญาอธิบายหรือนักจิตวิทยาอธิบายเท่านั้น กลุ่มปัญญานิยมของนักจิตวิทยาก็มี แต่ในบทนี้หมายเอา กลุ่มปัญญานิยมของนักปรัชญาซึ่งมีคำอธิบายเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะ ประเภท ไว้อย่างหลากหลาย แต่ผู้วิจัยนำเสนอเฉพาะที่สำคัญและมิให้เฝือไปหรือมากเกินความจำเป็น มี ดังนี้

ความหมายของคำว่า ปัญญานิยมของกลุ่มนักปรัชญา ไว้ในหนังสือ “ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก ” สรุปใจความโดยย่อได้ว่า คำว่านิยม หมายถึง บุคคลกลุ่มหนึ่งรักหรือชอบเหมือนกันหรือนิยมเหมือนกันในการ แสวงหาความรู้ ค้นหาความจริง คำว่าปัญญานิยม มี คำไวพจน์หลากหลาย เช่น คำว่า ปัญญา เป็นภาษาบาลี คำว่า ปรัชญา เป็นภาษาสันสกฤต สำหรับคำว่า philosophy เป็นภาษาอังกฤษ มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษากรีก 2 คำ คือ philosแปลว่า ความรัก กับ Sophia แปลว่า ปัญญา ดังนั้น philosophy จึงแปลว่า รักในปัญญา (Love of Wisdom) หรือ ผู้มีความรักปัญญา (The lover of Wisdom) Wisdom เป็นภาษาอังกฤษ และคำว่าปัญญานิยมเป็นภาษาของนักปรัชญา ซึ่งมีเนื้อความตรงกัน ได้แก่ วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้หรือปัญญาและความจริง

ปัญญานิยมหรือปรัชญา หมายถึง วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง ซึ่งมีกระบวนการแสวงหาความรู้ ค้นหาความจริงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ภาพรวมแห่งความจริง พยายามเรียนรู้ทุกอย่าง ศึกษาทุกเรื่องทั้งจักรวาล รวมศาสตร์ต่าง ๆ ไว้เกือบทุกสาขาวิชา ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และภาคผลผลิต เนื้อหาของปรัชญากว้างมากเท่าที่สติปัญญาของมนุษย์จะอำนวย ศาสตร์ต่าง ๆ บางสาขาวิชาในปัจจุบันเคยสังกัดอยู่กับปรัชญามาก่อน ต่อมาแยกเป็นสาขาวิชาอิสระ ดังนั้นวิชาปรัชญาจึงได้ชื่อว่า เป็นมารดาของศาสตร์ทั้งหลาย

ลักษณะของตัวปัญญานิยมหรือปรัชญาด้านเนื้อหากว้างขว้างมากและลึกที่สุด เรียนรู้ทุกสิ่ง จนกว่าจะรู้จบจักรวาล เปรียบเทียบหรืออุปมา จักรวาลเหมือนตัวคนหรือตัวมนุษย์ ศาสตร์สาขาอื่น ๆ เปรียบเหมือน แขน ขา ใบหน้า จึงมองไม่เห็นภาพรวมของตัวคนหรือตัว

---

[8]ฟื้น ดอกบัว, **ปวงปรัชญากรีก,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม , 2544), หน้า 1-16.

มนุษย์ เมื่อนำเอาทุกส่วนมาต่อกันจนเห็นภาพรวมเต็มตัวของตัวความรู้ ตัวปัญญา ตัวความจริง ดังนั้นเนื้อหาของปรัชญาจึงหาขอบเขตมิได้ และ ผลการศึกษาต้องได้ภาพรวมของตัวความรู้ ตัวความจริง ทำให้ชีวิตของนักปรัชญามีลักษณะขยันตั้งคำถามพร้อมกับขยันแสวงหาคำตอบเพื่อให้ความรู้ ความจริงตามที่ตนต้องการ

ประเภทของปรัชญา แบ่งตามเนื้อหาสำคัญแท้ๆ ครอบคลุมทุกสาขาวิชาในสมัยปัจจุบันมี 3 ประเภท คือ

1. อภิปรัชญา หมายถึง ศึกษาเนื้อหาเรื่องของความจริงสูงสุด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย 1. วัตถุนิยม (สสารหรือพลังงานที่ไม่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ) 2. จิตนิยม (ความจริงสูงสุดที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ) 3. ทวินิยม (เป็นทั้งวัตถุนิยมกับจิตนิยมที่เป็นอิสระจากกันหรือรูปธรรมกับนามธรรม) เช่น ความจริงสูงสุดของกลุ่มนักปรัชญาสำนักปรมาณูนิยมเสนอว่า ในช่วงปี พ.ศ. 103 (หนึ่งร้อยสาม) ปฐมธาตุไม่ใช่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ปฐมธาตุแท้ คือ ปรมาณูหรืออะตอม ๆ ในเมื่อรวมตัวจะก่อตัวเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ ในตัวมนุษย์ ถ้าก่อตัวนอกมนุษย์เมื่อปรมาณูหรืออะตอมรวมตัวกันที่ในอวกาศเป็น ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็จะตัวเป็นเกิดขึ้นเป็นโลกใบหนึ่งที่ทำให้เราอาศัยอยู่ได้ในจักวาลนี้ เรียกว่า วัตถุนิยม ส่วนความจริงเรื่องจิตวิญญาณ อธิบายว่าวิญญาณของคนเรา มันแผ่ซ่านไปทั่วอวัยวะในร่างกาย มีบทบาททำหน้าที่คิด ทำหน้าที่โกรธ ทำหน้าที่สร้างตัณหา ในเมื่อถึงเวลาแก่ความตายวิญญาณในร่างกาย ก็จะแตกกระจายไปคนละทิศทางอุปมาเปรียบเหมือนแพแตก โอกาสที่จะรวมตัวเที่ยวหาภพ หาชาติเกิดใหม่ ๆ นั้นไม่มี

ยุคสมัยกรีกโบราณ ที่รุ่งเรืองที่สุดที่มีสำนักปรมาณูนิยมได้ ค้นพบความจริงสูงสุดแท้เกี่ยวกับปรมาณูหรืออะตอมเป็นสิ่งที่แยกต่อไปอีกไม่ได้แล้วในกายและจิตของมนุษย์หรือนอกตัวมนุษย์ ยุคปัจจุบันนี้เป็นยุควิทยาศาสตร์ ซึ่งได้แยกปรมาณูหรืออะตอมออกเป็นประจุไฟฟ้า อีเลคตรอน โปรตรอน และนิวตรอน ได้อีกซึ่งเป็นความจริงแท้สูงสุด

2. ญาณวิทยา หมายถึง ศึกษาเนื้อหาวิธีการหาความรู้ ความจริง เช่น วิธีการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ใช้หลักเหตุผล ใช้ญาณพิเศษที่เรียกว่า ลัทธิอัชฌัตติกญานนิยม ตัดสินว่าอะไร? เป็นความจริงและเป็นความจริงระดับใด?

3. ตรรกศาสตร์ หมายถึง ศึกษาเหตุผลในทางภาษาและหลักเกณฑ์ ที่ทำให้ผู้อื่นยอมรับกันโดยสมเหตุสมผลและพร้อมหลักฐานมาสนับสนุน เพื่อยืนยันสรุปได้ว่าเป็นความรู้สูงสุดแท้ ความจริงสูงสุดแท้ ความดีสูงสุดแท้ ความงามสูงแท้ ความบริสุทธิ์สูงสุด และ กลุ่มคุณวิทยาหมายถึงกลุ่มที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องความงาม ความดี ความบริสุทธิ์สูงสุดแห่งดวงจิต[9]

ความหมายของคำว่าปัญญานิยมของกลุ่มนักปรัชญา ไว้ในหนังสือ “ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ” สรุปใจความโดยย่อได้ว่า ปัญญานิยม/ปรัชญา หมายถึง ตัวปัญญา คือความรู้แท้ที่ได้รับหลังจากหมดหรือสิ้นความสงสัยแล้วลักษณะของตัวความรู้ หรือตัวปัญญาเป็นความจริงที่แน่นอนเด็ดขาด ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบได้ หลุดพ้นจากห้วงอวิชชาหรือความโง่ ไม่ใช่

---

[9]พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),**ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก,** พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, 2542), หน้า 1-99.

อาการของความโง่กำลังตั้งอยู่ ตัวปัญญามีความสำคัญคือ เป็นตัวความสุขและความสะดวกสบายแห่งชีวิต ดังนั้นเมื่อยังหนุ่มสาวจงอย่าละเลยหรืออย่าท้อแท้เบื่อหน่ายในการศึกษาวิชาปัญญานิยม/ปัญญา/ปรัชญาเลย เมื่อเราพบ ตัวความรู้หรือตัวปัญญา ตัวความจริงแล้ว ผลจะไม่หวาดวิตกใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะผู้มีปัญญารู้ทันความจริง เกี่ยวกับปัจจุบัน อดีต อนาคต เช่น รู้ทันความจริงแท้ปัจจุบันในเรื่องความแก่ ความตายชั่วคราว ความตายแล้วเกิดอีก ความตายแล้วไม่เกิดอีก อย่าปล่อยให้ชีวิตล่วงเลยไปวันหนึ่งๆ ซึ่งเต็มไปด้วยอกุศลธรรมและเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในจิตตนเอง ซึ่งมีความโง่เป็นประธานหรืออวิชชาเป็นเจ้านาย เป็นเจ้าของชีวิตหรือเป็นตัวครอบงำชีวิตให้จมลงลึกสุด ๆ ติดอยู่กับความโง่หรือความสงสัย ถ้าหากชีวิตของเราเป็นชีวิตที่ยิ่งใหญ่มีความเป็นอิสระและควบคุมจิตวิญญาณตนเองได้ ไม่ได้อยู่ภายใต้คุมขังหรือความรบเร้าแห่งอกุลธรรมหรือตัณหาทิฏฐิ มานะที่แรงกล้าบ้าง ไม่แรงกล้าบ้างหรือ ที่นอนเนื่องอยู่หรือที่ยังไม่แสดงออกมาทางกายทางวาจาทางใจบ้าง อุปมาเหมือนข้าศึกที่เรามองไม่เห็นล้อมรอบตัวเราไว้ทุกด้าน เราจึงต้องรักษาตัวอยู่ตลอดเวลา[10]

ความหมายของคำว่าปัญญานิยมของกลุ่มนักปรัชญา ไว้ในหนังสือ “ปรัชญากรีกฐานคิดสำคัญของตะวันตก” สรุปใจความโดยย่อได้ว่า ดังนี้

1. ความหมายด้านทั่ว ๆ ไป หมายถึง หลักการ อุดมคติ แนวทาง ทัศนะคติ หรือ ความเห็นอันเป็นแนวทางของการกระทำหรือความประพฤติในการดำรงชีวิตที่ดีงาม

2. ความหมายด้านจิต หมายถึง การคิดหาเหตุผล เพื่อหาคำอธิบายให้สมเหตุสมผลเกี่ยวกับเหตุการณ์ เรื่องราว และ ความเชื่อ

3. ความหมายตามตัวอักษร ปรัชญา มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ ปรฺ แปลว่าพิเศษ ชญา แปลว่า รู้ ดังนั้น ปรัชญา หรือ ปัญญา (ปณฺญา) เป็นภาษาบาลี หมายถึง รู้พิเศษ หมายเอาการรู้แจ้งเห็นจริง เช่น รู้พิเศษเรื่องพระนิพพาน

สำหรับคำว่า philosophy นั้น มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษากรีก 2 คำ คือ philos แปลว่าความรัก กับ Sophia แปลว่า ความรู้หรือปัญญา ดังนั้น philosophy จึงแปลว่ารักในความรู้หรือรักในปัญญา (Love of Wisdom) หรือผู้มีความรักปัญญา (The lover of Wisdom) Wisdom เป็นภาษาอังกฤษ

4. ความหมายตามเนื้อหาหรือตามประเภทสาขาวิชาได้แก่ 1.วิชาอภิปรัชญา 2.ญาณวิทยา 3.คุณวิทยา[11]

ความหมายของคำว่า ปัญญานิยมกล่าว ไว้ในหนังสือ “ปรัชญาทั่วไป” สรุปใจความโดยย่อได้ว่าปัญญานิยม/ปัญญา/ปรัชญา/ความรู้ หมายถึง ความคิดรอบรู้ ความฉลาด นักปรัชญาคนสำคัญในกลุ่มปัญญานิยม ได้แก่ 1. โสคราตีส 2. พลาโต 3. อาริสโตเติล ทั้ง 3

---

[10]จำนงค์ ทองประเสริฐ, **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ,** พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533), หน้า 1-47.

[11]จารุณี วงศ์ละคร,**ปรัชญากรีกฐานคิดสำคัญของตะวันตก,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ บี.เอส, 2545), หน้า 1-26.

ท่านนี้มีแนวคิดตรงกันคือ ปัญญานิยมเป็นสิ่งที่มีค่ามากที่สุดและมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะเป็นตัวแยกมนุษย์ให้แตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายและปัญญานี้จะพามนุษย์เข้าถึงสัจธรรม ความดี ความงามและทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์ อารยะธรรมให้เจริญก้าวหน้า แต่กลุ่มนักปรัชญากลุ่มมนุษย์นิยม เสนอแนะเพิ่มเติมไว้ว่า เราจึงควรให้ความสำคัญด้านร่างกายและจิตเท่า ๆ กัน นักปรัชญากลุ่มสุขนิยม นักปรัชญากลุ่มปัญญานิยม และนักปรัชญากลุ่มวิมุตินิยม ต่างก็มีส่วนถูกต้อง อย่ามองชีวิตในแง่เดียว กลุ่มสุขนิยม คือ มองมนุษย์มีแต่ความสุขด้านร่างกาย กลุ่มปัญญานิยม คือ มองมนุษย์มีแต่ความสุขทางด้านจิต และ กลุ่มวิมุตินิยมคือ มองมนุษย์มีแต่ความเป็นอิสระแห่งจิตหรือดับทุกข์ได้ถาวรที่เรียกว่า วิมุติสุข รู้จักเอาชนะใจตนเอง ถ้าเราเอาแต่ ดิ้นรนหาเงินเพื่อนำมาซื้อความสุขทางกาย ตลอดชีวิตโดยไม่มีเวลาที่จะเสพสุขทางใจได้เลย หากเรามุ่งแสวงหาแต่ความสงบหรือมีความอิสระทางจิตใจ เราก็จะขาดบางอย่างที่มนุษย์พึงมี หรือเรามุ่งแสวงหาปัญญาก็จะขาดบางสิ่งที่มนุษย์ควรมี ทางที่ดีที่สุดเราควรผสมผสานเอาสามสิ่งเข้ามาให้กลมกลืนกันในชีวิต สิ่งเหล่านี้มีค่าในตัวของมันเองมันมีค่าเท่า ๆ กัน หากมนุษย์เราได้สิ่งเหล่านี้อย่างเท่าเทียมกลมกลืนกันก็ถือว่าเป็นชีวิตที่สมบูรณ์[6]

4.สรุป

ปัญญาทางพระพุทธศาสนามีหลายความหมาย ได้แก่ ปัญญาเจตสิก หมายถึง ปัญญาที่รู้อย่างแจ่มแจ้ง ความไม่หลง ความไม่งมงาย ปัญญาเจตสิก เป็นเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเจตสิก อุปมาเหมือนประทีปโคมไฟที่ให้แสงสว่างในที่มืด ปัญญาเจตสิกเป็นเครื่องนำทางชีวิตให้มีคุณภาพดีขึ้นปัญญาเจตสิก หมายถึง ปัญญาที่ทำลาย กองความโง่ หรือ ทำลายและถอนโมหะเจตสิกซึ่งเป็นหัวหน้าบาป หรืออกุศลธรรมทั้งปวงความหมายของปัญญาเจตสิก มีคำตอบหลายอย่างต่างประการ จะตอบ หรือชี้แจงความหมาย ของปัญญาเจตสิกนั้นไปทุกอย่างคงไม่ได้ เพราะจะไม่พึงเกิดประโยชน์ และทำให้เฝือไปหรือมากเกินความจำเป็นที่ใช้ในชีวิตจริงประจำวัน คำว่า ปัญญาเจตสิก หมายถึงตัวอาการของปัญญาเจตสิก โดยเฉพาะตัวปัญญาเจตสิกมีหลายองค์ประกอบที่เป็นตัวอาการของปัญญาเจตสิกนั้นได้แก่ 1.มีความรู้ที่ถูกต้องตรงกับความจริงและความดี 2. มีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริง 3. มีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความดีทางฝ่ายที่เป็นกุศลธรรมทั้งภายในคือตนเองและภายนอกคือผู้อื่นทุกระดับ ทั้งระดับโลกียะ คือ ระดับโลกมายา และระดับโลกุตตระ คือระดับหลุดออกจากโลกมายา ทั้งความจริงสมมุติสัจจะ และความจริงระดับปรมัตถสัจจะเป็นธรรมชาติ รู้แจ้ง รู้รอบ รู้ลึก รู้ตื้น หยั่งรู้ หยั่งเห็น ครบทุกด้านเต็มทุกระดับ รู้แทงตลอดสภาวธรรมทั้งฝ่ายดี ฝ่ายไม่ดี และสามารถรู้แทงตลอดทั้งไม่ใช่ฝ่ายดีและไม่ใช่ฝ่ายไม่ดี ทั้ง 3 กาล คือ กาลอดีต กาลปัจจุบัน กาลอนาคต และกาลวิมุตซึ่งไม่เกี่ยวกับกาลทั้ง 3 และไม่ใช่การรับรู้แบบสัญญารู้ คือ การรับรู้แบบจำผิดๆ จำถูก ๆ เป็นเพียงสัญญาเจตสิกรู้เท่านั้น และไม่ใช่การรับรู้แบบวิญญาณรู้ คือ วิญญาณรู้เพียงรับอารมณ์เข้ามาทางจิต หรือทางวิญญาณขันธ์เท่านั้น ไม่ใช่การรับรู้แบบแทงตลอด ส่วนปัญญาเจตสิกเป็นความรู้แบบแทงตลอดและปัญญาเจตสิกระดับมรรคสัจจะ เป็นพลังแห่งความจริงโดยสภาวะปรมัตถสัจจะที่สามารถทำลาย หรือถอนบาป หรืออกุศลธรรมต่าง และอุปาทานซึ่งมีองค์ธรรมคือ โลภเจตสิก เกิด

ร่วมกับ ทิฏฐิเจตสิกที่เกิด เกาะ ยึดติดอย่างแรงกล้า ทางทวาร 6 เช่น ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ในทางที่ผิด หรือทางถูกได้สำเร็จ ปัญญาเจตสิกเป็นเจตสิกดวงหนึ่ง ในจำนวน 52 ดวง หมายถึง ธรรมชาติที่ประกอบกับจิตเป็นสภาวธรรมที่เกิดดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์และวัตถุที่อาศัยเดียวกันกับจิตเป็นต้น ปัญญาเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่รู้เหตุผลในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ได้แก่ ธรรมชาติที่รู้ เหตุผลกรรมของตนเอง ตลอดจนรู้เรื่องหลักธรรมอริยสัจ 4 หลักธรรมพระไตรลักษณ์ มีอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น

ส่วนความหมายของปัญญานิยมปัญญานิยม หมายถึง ตัวปัญญาหรือตัวความรู้ตัวความจริงที่ได้หรือเกิดจากหลังจากการหมดหรือสิ้นความสงสัยแล้ว ไม่มีอะไร ? สิ่งใด ๆ ? ค้างคาใจหรือในสมอง หมดทุกเรื่องที่เกี่ยวกับวัตถุหรือทางด้านจิตใจ หรือ ความหมายปัญญานิยมหมายถึง วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงลักษณะของปัญญานิยม หมายถึง เป็นความรู้ที่เป็นความจริงตั้งแต่ความจริง สามัญธรรมดาจนถึงความจริงระดับสูงสุดครอบทั้งจักรวาล เป็นความดีตั้งแต่ความดีระดับ สามัญธรรมดาจนถึงความดีระดับสูงสุดครอบทั้งจักรวาล เป็นความงามตั้งแต่ความงามระดับสามัญธรรมดาจนถึงความงามระดับสูงสุดครอบทั้งจักรวาล เป็นความบริสุทธิ์แห่งดวงจิตตั้งแต่ความบริสุทธิ์แห่งดวงจิตระดับสามัญธรรมดาจนถึงความบริสุทธิ์แห่งดวงจิตระดับสูงสุดของมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย.**กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระพรหมคุณาภรณ์,**พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 15, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, 2550.

เมินรัตน์ นวะบุศย์, **ความจริงของชีวิต,** พิมพ์ครั้งที่ 1 นครราชสีมา : โรงพิมพ์บริษัทสมบูรณ์การพิมพ์, 2539.

พระคันธาสาราภิวงศ์ แปลและเรียบเรียง, **มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยรายวันการพิมพ์, 2549.

พระมหานิยม สีลสำโล (เสนารินทร์),“การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

พระพุทธโฆสเถระ รจนา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร),**คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, พิมพ์ครั้งที่ 6, 2548.

บุญมี เมธางกูร,**คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ,** พิมพ์ครั้งที่ 5, นนทบุรี : เทพประทานการพิมพ์, 2530.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),**ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก,** พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, 2542.

จำนงค์ ทองประเสริฐ, **ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ,** พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533), หน้า 1-47.

จารุณี วงศ์ละคร,**ปรัชญากรีกฐานคิดสำคัญของตะวันตก,** พิมพ์ครั้งที่ 2, เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ บี.เอส, 2545.

ทองหล่อ วงษ์ธรรม ,**ปรัชญาทั่วไป**,พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมานคร :โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2549.

ท่าทีพุทธศาสนาต่อมงคลตื่นข่าวบนฐานแห่งความจริงทางประสาทสัมผัสและคุณค่า

Attitude of Buddhism toward to be Superstitious on the basis of Sensational fact and Values

พระครูใบฎีกาเชษฐา ปิยสาโน[1]
PraKrubaidikachettha Piyasasano[1]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องท่าทีพุทธศาสนาที่มีต่อมงคลตื่นข่าวบนฐานความจริงทางประสาทสัมผัสและคุณค่า เพื่อหาคำตอบว่า คำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท มีท่าทีต่อเรื่องนี้ในลักษณะนั้นๆ อย่างไร อันจะเป็นเครื่องคลี่คลายความสงสัยเกี่ยวกับจุดยืนของพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ผลการศึกษา พบว่าเรื่องมงคลตื่นข่าวในพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้ 4 ลักษณะคือ

1. มงคลตื่นข่าวในแง่กระแสสังคม ในมิตินี้พุทธศาสนาเถรวาทปฏิเสธ คือไม่ยอมรับว่ามีอยู่จริง และมองว่า การยอมรับ ความมีอยู่จริงของกระแสสังคมนี้หรือผู้หลงใหลในค่านิยมทางวัตถุของคนส่วนหนึ่งในสังคมเท่านั้น

2. มงคลตื่นข่าวในแง่กระแสการตลาด ในมิตินี้พุทธศาสนาเถรวาทปฏิเสธ คือ ไม่ยอมรับว่า มีอยู่จริง เพราะเป็นการสร้างกระแส ปั่นกระแส ให้กับคนบางกลุ่มได้รับผลกระโยชน์ทางธุรกิจโฆษณาในเชิงพุทธพานิช เพื่อหารายได้ให้กับคนและพวกของตนเท่านั้น

3. มงคลตื่นข่าวในแง่ที่เป็นกิเลส คือเป็นโลภะ (ความอยาก) เป็นตัณหา (ความทะยานยาก) เป็นโมหะ (ความหลง) และวิจิกิจฉา (ความเคลือบแคลงสงสัย ลังเลใจ) ซึ่งเป็นกิเลสประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลในสังคม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงมุ่งสอน *“ให้ละ”* เพราะหากไม่ละก็ไม่สามารถพ้นทุกข์ได้

4. มงคลตื่นข่าวในแง่ที่เกิดจากความเข้าใจผิด คือเกิดจากความเผลอเลอสติปัญญาขาดเหตุผลในการคิด เสพสื่อกระแสต่างๆ โดยขาดวิจารณญาณ เมื่อกลับได้สติ พินิจพิเคราะห์หาเหตุและผลได้แล้ว ก็สามารถตั้งตนอยู่ในกรอบแห่งปัญญา ที่เป็นสัมมาทิฏฐิได้ในที่สุด

คำสำคัญ : ท่าทีพุทธศาสนา, มงคลตื่นข่าว, ความจริงทางประสาทสัมผัส และคุณค่า

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, E-mail. ppsk940@gmail.com

Abstract

This article is written for the purpose of studying the concept of 'attitude of Buddhism toward to be superstitious on the base of sensational fact and value' and the reaction of Theravada Buddhism against this concept. The study reveals that 'believing in deed' in Theravada Buddhism can be summarized in four categories:-

1. Believing in deed in its social trend. Theravada Buddhism denies the existence of 'believing in deed' in this sense, for the acceptance of this social trend or materialistic on some peoples in society.

2. Believing indeed in its marketing. Theravada Buddhism denies the existence of 'believing in deed' in this sense, for the acceptance of a social trend budding for advertising agency on base Buddhist interest business.

3. Believing in deed as a group of defilements, namely the *Lodha* (gredd), *Taõhà:* craving), *Moha* (delusion) and *Vicikicchà* (doubt; uncertainty). This concept is wrong view in Theravada Buddhist teachings, where these defilements have been ordered to be put aside by the Buddha or order to liberate us form all kinds of suffering.

4. Believing in its wrong view understanding. This sense is origin from wrong thought, careless and lack of judgment. When able to control oneself and reasonable, they carefully towards aspiring and directing oneself in the right way in concept wisdom on base '*Sammàdiññhi :* Right View'.

Keywords: Attitude of Buddhism, **Superstitious**, sensational fact and value

บทนำ

จากยุคสมัยโลกสมัยใหม่ ข่าวความเคลื่อนไหวของกระแสลูกเทพ ถูกสื่อจากสื่อทุกประเภทที่มีอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ทุกประเภทก็จับข่าวนี้อย่างฉับไว เจาะลึกทุกความเคลื่อนไหวในทุกมิติ ปรากฏการณ์ลูกเทพเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงทั้งธุรกิจ ไสยศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร การจัดการ โฆษณาประชาสัมพันธ์ ที่ออกมาในรูปแบบต่างๆ อย่างเป็นกระบวนการผู้ประกอบการด้านธุรกิจหลายหน่วยได้รับผลประโยชน์จะกระแสลูกเทพนี้ เริ่มตั้งแต่โรงงานผลิตตุ๊กตาตัวขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขาดใหญ่ได้รับออเดอร์มากขึ้นอย่างพรวดพราด ตัวแทนจำหน่าย ร้านขายของที่ระลึกต่างๆ ที่จำหน่ายตุ๊กตาแบบสินค้าปกติโดยทั่วไปก่อนหน้านี้ก็สามารถจำหน่ายตุ๊กตาในราคาสูงขึ้นหลายเท่าตัว

นอกจากนี้ ก็ยังมีคลื่นกระแสเกี่ยวกับฤาษี ปู่ฤาษี ปู่มหามุนี หรือร่างทรง องค์แทนมหาเทพต่างๆ ร่างทรงกู้จักรวาล เป็นต้น ก็ดูเหมือนว่าจะเป็นกระแสนิยมในกลุ่มประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ที่เป็นกระแสในสับคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง

กระแสเหล่านี้ นอกจากธุรกิจต่างๆ จะขานรับกันอย่างเกรียวกราวแล้ว พระภิกษุสงฆ์จอมขมังเวทย์ทั้งหลาย ที่ใจกล้าหน้าด้าน เห็นแก่เงินค่าปลุกเสก (เอกจฺเจ ปนิธ ปาปิจฺฉา ภิกฺขู

ตณฺหาสงฺขาตโลเภน อภิภูตา ปริยาทินฺนจิตฺตา) ก็กระโดดเข้าร่วมขบวนการเปิดบริการเสกสวด กันอย่างคึกคัก โดยมิได้ตักเตือน หรือให้สติแก่เจ้าของธุรกิจประเภทนี้แต่อย่างใด

นับเป็นกระแสแห่งโลภตัณหา และโมหะไหลมาบรรจบกัน ได้อย่างเหมาะเจาะอย่างลงตัว ก่อให้เกิดเมฆหมอกแห่งอวิชชาปกคลุมสังคมโดยทั่ว ก่อให้เกิดความลุ่มหลงอย่างไร้สติปัญญาอย่างน่าสะพรึงกลัว

ข้อสังเกตอย่างหนึ่งก็คือว่า แล้วคำว่า “ไทยแลนท์ 4.0” ซึ่งเป็นยุคที่ก้าวกระโดดไปไกลในโลกแห่งดิจิตอล (Digital world) แล้วมิใช่หรือ แต่ทำไมคนไทยจึงยังหลงเชื่อคนง่าย เป็นพฤติกรรมที่ย้อนแย้งกับยุคแห่งการพัฒนาและก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเช่นนี้

ท่ามกลางสังคมที่ประชาชนเสพข่าวด้วยความตื่นข่าวและตื่นตูม สื่อมุ่งสื่อข่าวดิบๆ โดยไม่ต้องกลั่นกรอง โดยการตั้งสมมติฐานว่า ผู้เสพข่าวต้องมีวิจารณญาณด้วยตนเองตามแนวความคิดแห่งการค้าเสรี คือมีเสรีที่จะเสนอสินค้าทุกอย่าง แต่ใครจะซื้ออะไรก็เลือกเอง

ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ นักสื่อสารมวลชน นักวิเคราะห์ นักวิจารณ์ ครูอาจารย์ ภิกษุสงฆ์ นักข่าวอิสระในโซเชี่ยลมีเดีย (Social media กับ Social network) ต่างทำตนเป็นกัลยาณมิตรของสังคมด้วยการ ให้สติ สะกิด เตือน บอกกล่าวให้เกิดการตื่นรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ผ่านการวิเคราะห์ การสนทนา การเสนอหลักการแห่งการพึ่งตนเอง เพื่อทำให้กระแสตื่นข่าวและตื่นตูมไหลเชี่ยวกรากได้ชะลอลงบ้าง

กระแสตื่นรู้ ทำให้คนที่ยังงงกับเหตุการณ์แปลกๆ ที่เกิดขึ้นนี้ได้มีความหวังมีเพื่อนมีกลุ่มที่บอกว่า ควรจะไปทางไหน จะทำอย่างไร

กระบวนการตื่นรู้ ที่ไม่กระโดดตามกระแสโลภะ ตัณหาและโมหะนี้ จะเป็นเพื่อนในฝั่งของคนที่ยืนอยู่ในสังคมนี้อย่างมีสติได้อย่างอบอุ่น โดยไม่ต้องเสียสติตามกระแสคนเสียสติไปด้วย

แหล่งที่มาของมงคลตื่นข่าว

เล่ากันมาว่า สมัยโบราณมนุษย์เชื่อถือสิ่งภายนอกตัว ว่าสามารถทำชีวิตให้ถึงความสมบูรณ์ (เรียกว่า *มงคล*) เชื่อว่าสิ่งภายนอกนั้นจะทำชีวิตให้ถึงความไม่สมบูรณ์ (เรียกว่า *อัปมงคล, อวมงคล*) ผู้เชื่อถือมี 3 พวกใหญ่ **พวกที่หนึ่ง** เรียกว่า “ทิฏฐมังคลิกะ” เชื่อถือว่า สิ่งที่มองเห็นเป็นมงคล ถือว่าสิ่งที่มองได้ เช่น นกแอ่นลม ผลมะตูมอ่อนหญิงมีครรภ์ เด็กเล็กขี่คอคนเดินไป ปลาตะเพียนแดง ม้าอาชาไนย รถเทียมม้าอาชาไนย โคผู้ โคแดง สิ่งเหล่านี้ถือกันว่าเป็นมงคลแห่งชีวิต แต่ถ้าเห็นลอมฟาง หม้อเปรียง หม้อเปล่า นักฟ้อน สมณะเปลือย ลายานเทียมลา ยานเทียมสัตว์ตัวเดียว คนตาบอด คนง่อย คนแคระ คนเปลี้ย คนแก่ คนเจ็บ คนตายอย่างนี้ถือกันว่าเป็นอัปมงคล **พวกที่สอง** ชื่อว่า “สุตมังคลิกะ” เชื่อถือว่า เสียงที่ได้ยินเป็นมงคล หากได้ยินว่าเจริญแล้ว กำลังเจริญ เต็ม ขาว ไม่เศร้าโศก ใจดี ฤกษ์ดี มงคลดี มีสิริ เจริญศรี อย่างนี้ถือว่าเป็นมงคลชีวิตแต่หากได้ยินว่า ตาบอด ง่อย แคระ เปลี้ย แก่ เจ็บปวด ตาย ถูกตัด โดนทุบ ถูกไฟไหม้ ของหาย ไม่มีอย่างนี้ถือเป็นอัปมงคล **พวกที่สาม** ชื่อว่ามุตมังคลิกะ” เชื่อถือว่าอารมณ์ที่รับรู้เป็นมงคล ตื่นเช้าขึ้นมา ได้จับต้องแผ่นดิน จับต้องพืชสีเขียว จับต้องมูลโค เต่า เกวียนบรรทุกงา ได้กินงาขาว

ทาน้ำมันสีขาว เคี้ยวไม้สีฟันขาวอาบน้ำชโลมดินสอพอง นุ่งผ้าขาว โพกผ้าขาว อย่างนี้ถือว่าเป็นมงคลชีวิต[2]

จากเหตุเกิดมงคลดังกล่าวมาสรุปได้ว่า กระแสมงคล หรือเหตุเกิดมงคล ทั้ง 3 ประการ คือ ทิฏฐมังคลิกะ สุตมังคลิกะ และมุตมังคลิกะ ต่างกลุ่ม ต่างก็ยึดถือทรรศนะของตนๆ บางสิ่งที่ตนและพวกของตนเชื่อว่าเป็นมงคล ไม่ลงรอยกัน ถกเถียงกัน วิวาทกัน เพราะเหตุผลของแต่ละฝ่ายไม่ตรงกัน บางกลุ่มเชื่อสิ่งที่ตาเห็น บางกลุ่มเชื่อสิ่งที่หูได้ยิน และบางกลุ่มเชื่อสิ่งที่จิตคิดนึกอารมณ์ต่างๆ ได้ จนกระทั้งมีผู้นำเรื่องไปถามพระพุทธเจ้าว่า “อะไรกันแน่ที่เป็นมงคล” พระองค์จึงตรัสมงคล 38 ประการ

ถึงแม้จะมีการเรียนการสอนในพระพุทธศาสนาว่ามงคลมี 38 ประการ แต่ถึงกระนั้นความเชื่อเรื่องมงคล เรื่องอัปปมงคล เรื่องเหลวไหล เรื่องหลงงมงายเหล่านี้ ก็มีมาจนถึงยุคปัจจุบัน

กระแสชาวไทยพุทธส่วนหนึ่ง ที่มีต่อมงคลตื่นข่าว เบื้องต้นสามารถแยกเป็น 2 ประการ คือ (1) มงคลตื่นข่าว (2) ไสยศาสตร์ หรือเดรัจฉานวิชา

คำว่า “มงคลตื่นข่าว” หมายถึงการเชื่อถือตามข่าวลือ การตื่นเต้นไปกับเรื่องเหลือเชื่อ ที่บอกเล่าต่อๆ มา ด้วยเข้าใจผิดคิดว่าเป็นมงคล เช่น เชื่อเรื่องโชคลาง เรื่องเคราะห์ดีเคราะห์ร้าย เรื่องเครื่องรางของขลัง

ความเชื่อนี้เป็นเหตุให้ปฏิเสธพระรัตนตรัย ปฏิเสธหลักกรรม ไม่เชื่อเรื่องกรรม คือหลักทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่เชื่อการดลบันดาล หรืออิทธิปาฏิหาริย์ของวัตถุต่างๆ เพราะเหตุนี้มงคลตื่นข่าว จึงเป็นวิบัติของอุบาสกอุบาสิกาอย่างหนึ่ง เป็นเหตุให้ความชาวพุทธเสียหายไร้ประโยชน์ เพราะทำให้เกิดความงมงายไร้สาระ บ่งบอกถึงศรัทธาในพระรัตนตรัยไม่มั่นคง

ส่วนที่สองที่เกี่ยวข้องกับกับมงคลตื่นข่าวคือไสยศาสตร์ เพราะร่างทรงส่วนใหญ่ ก็ใช้มนตร์ ไสยเวทย์ ที่ตนเองสร้างขึ้น หรือศึกษาเล่าเรียนมาจากครูบาอาจารย์ นำมาใช้ในการทำพิธี เพื่อให้เกิดความขลังความศักดิ์ตามลัทธิความเชื่อของตน

ไสยศาสตร์ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “superstition : belief for no good or logical reason” คำที่คล้ายกัน เช่น ไสยเวท, ตำราทางไสย, วิชาทางไสย

ไสยศาสตร์ หรือ Black magic เป็นศาสตร์ที่ตรงกันข้ามกับวิทยาศาสตร์ ท่าทีทางพุทธศาสนาเรียกว่า ศาสตร์ที่ทำให้หลับ ทำให้หลงงมหลาย มาจากคำว่า “สี + สาตฺถ” สี ธาตุเป็นไปในความหลับ เป็นศาสตร์ที่ก่อให้เกิดความหลงคือโมหะ ศาสตร์ประเภทนี้ พระพุทธศาสนาเรียกว่า “ดิรัจฉานวิชา”[3] แปลว่าวิชาที่ขวางคือความรู้ที่ขวางทางมรรคผลนิพพาน ความรู้ที่ขัดขวางไม่ให้ถึงมรรคผลนิพพาน[4] เพราะเป็นวิชาที่ทำให้หมกมุ่น เพลิดเพลิน ยึดติด ทำให้งมงายลุ่มหลง ไม่ใช้ปัญญา ไม่ใช้เหตุผลอันเป็นเหตุให้เสียเวลา ไม่ประกอบภารกิจหน้าที่ที่พึงกระทำตามธรรม ตามวินัย

---

[2] มงฺคลทีปนี. (บาลี) 1/3/2-4.

[3] ที.สี. (ไทย) 9/17/7. พรหมชาลสูตร

[4] เดรัจฉานกถา คือถ้อยคำอันขวางทางไปสู่สวรรค์ นิพพาน หมายถึงเรื่องราวที่ภิกษุไม่ควรนำมาเป็นข้อถกเถียงสนทนากัน อ้างใน ที.สี.อ. (บาลี) 17/84.

ตัวอย่างความเชื่องมงาย เช่นความเชื่อโชคราง, ความเชื่อเรื่องรางดี รางร้าย, ความเชื่อเรื่องเคราะห์ดี เคราะห์ร้ายหรือบังเอิญ, ความเชื่อเรื่องดวงดี ดวงร้าย, ความเชื่อในเรื่องของขลัง ของศักดิ์สิทธิ์, ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าดลบันดาล, ความเชื่อในเวทมนต์คาถา นะหน้าทองเสน่ห์ยากแฝด และความเชื่อในทางโหราศาสตร์" เมื่อมีใครคนใดคนหนึ่ง นำเรื่องราวเหล่านี้มาพูดมากล่าว มาสอน ทำตัวเป็นผู้วิเศษ ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ก็จะพากันหลงเชื่อ ยึดติดพึงพาจนเลยเถิดไป

ดิรัจฉานวิชาคือความรู้ในเรื่องการทำเสน่ห์ การทำนายทายทัก ในทางธรรมชี้ว่าเป็นความรู้วิธีที่ทำให้วิบัติ เป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุไม่ให้เรียน และมิให้กระทำนอกจากดิรัจฉานวิชา คำในชุดเดียวกันยังมีดิรัจฉานกถา คำนี้แปลว่าเรื่องที่ขวางทางพระนิพพาน หรือถ้อยคำที่ขัดขวางต่อการบรรลุธรรม เป็นเรื่องที่พระภิกษุไม่ควรนำมาพูดคุยสนทนาโต้เถียงกัน เพราะเป็นเหตุให้เกิดความเพลิดเพลิน ฟุ้งซ่าน ทำให้เสียเวลา เสียโอกาสที่ควรได้ หรือทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท

ในพระไตรปิฎกมีเรื่องที่เรียกว่า ดิรัจฉานกถา ตัวอย่างเรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องขุนพล เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญ และความเสื่อม การทำนายโชคลาง ทำนายฝัน ทำนายลักษณ วิชาดูพื้นที่ วิชาทำเสน่ห์ วิชาเวทมนตร์ไล่ผี เป็นต้น[5] การพูดคุยกันด้วยเรื่องดิรัจฉานกถา แม้พระพุทธองค์ไม่ทรงห้ามในพระวินัย แต่ถ้าพระภิกษุรูปใดพูด ทรงตำหนิว่า "ไม่ควร" เพราะคำว่า ดิรัจฉาน คำเดียว แปลว่าไปตามขวาง เจริญไปทางขวาง ใช้ว่าเดรัจฉาน หรือเดียรัจฉานก็ได้ ความหมายเจาะจงไปที่สัตว์โลกทั่วไป ที่มิใช่มนุษย์ ได้แก่ วัว ควาย งู ตะขาบ ฯล บางครั้งเรียก ถือเป็นสัตว์โลกที่ต่ำต้อย "อาภัพ"(อภัพพบุคคล) ไม่สามารถบรรลุธรรมได้[6]

ท่าทีพุทธศาสนาต่อมงคลตื่นข่าวบนฐานแห่งความจริงทางประสาทสัมผัส และคุณค่า

ท่าที (attitude) ในที่นี้ หมายถึง ทีท่า, ท่าทาง, อาการ, กิริยาอาการ, ท่วงท่า, อากัปกริยากริยาอาการ หรือท่าทีที่มีต่อสถานการณ์ หรือบุคคลความเป็นไปของสถานการณ์หรือบุคคล ทีท่าก็ว่าราชบัณฑิตยสถาน[7] ได้ให้ความหมายอีกอย่างหนึ่งก็คือ วิธีแห่งความคิด วิธีของการประพฤติตน การวางตัว หรือวิธีการวางตำแหน่งของร่างกาย เป็นต้น ท่าทีในพระพุทธศาสนาหมายถึงกิริยาอาการ หรือท่าทีที่มีต่อสถานการณ์ หรือบุคคล วิธีแห่งความคิดหรือการประพฤติตนตามกรอบคำสอนในพระพุทธศาสนา การวางตัวต่อเหตุการณ์ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเน้น

---

[5] ที.สี. (ไทย) 9/20-22/8-9.

[6] บุคคลผู้เป็นอภัพพาคมนะ เป็นไฉน คือบุคคลผู้ประกอบด้วยเครื่องกั้นคือกรรม (อนันตริยกรรม 5) เครื่องกั้นคือกิเลส (คือนิยตมิจฉาทิฏฐิ) เครื่องกั้นคือวิบาก(**วิบาก**ในที่นี้หมายถึงอเหตุกปฏิสนธิ ได้แก่ปฏิสนธิที่ปราศจากกุศลเหตุ 3 ประการคืออโลภะ อโทสะและ อโมหะ, ได้แก่ ปฏิสนธิของสัตว์ดิรัจฉาน และ ทุกเหตุกปฏิสนธิ หมายถึงปฏิสนธิที่ปราศจากอโมหเหตุ ได้แก่ปฏิสนธิของมนุษย์บางจำพวก เช่น พวกที่บอด ใบ้ มาแต่กำเนิด) เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ไม่มีฉันทะ มีปัญญาทราม โง่เขลา ไม่ควรหยั่งลงสู่นิยาม(มรรคจิต 4) ที่ถูกต้องในกุศลธรรมทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้เรียกว่า **ผู้เป็นอภัพพาคมนะ** อ้างใน อภิ.ป. (ไทย) 36/12/151.

[7] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**, (กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546), หน้า 522.

ประโยชน์สุขส่วนบุคคลหรือส่วนรวมเป็นสำคัญ ในที่นี้จะเน้นมุมมองตามแบบพระพุทธศาสนาเถรวาท

ประพัฒน์ ศรีกูลกิจ[8] ได้ให้นิยามเกี่ยวกับท่าทีของพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้ คำว่า **"ท่าที"** สามารถมองและจำแนกออกได้ในหลายมิติ เช่น ท่าทีคือบทบาท (role), ท่าทีคือชุดความคิดรอบยอด (concept), ท่าทีคือทัศนคติ แนวคิด หรือความเห็น (view, opinion) ที่มีต่อเรื่องนั้นๆ

แต่ถ้าจะกล่าวตามนัยแห่งพุทธศาสนาแล้ว คำว่า "ท่าที" ตรงกับหรือสัมพันธ์ใกล้เคียงกับคำว่า "ปุจฉา - วิสชฺชนา" (การถาม-การตอบ, การถาม-การแก้, การชี้แจง) หรือคำว่า "พยากรณ์" (พฺยากรณ์) การทำให้แจ้งในปัญหาที่เป็นปม เป็นข้อเคลือบแคลงสงสัยเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น การพยากรณ์เรื่องตายแล้วเกิด หรือตายแล้วสูญของพระพุทธเจ้า ดังนั้นท่าทีของพระพุทธศาสนา ก็คือการแก้ไข การชี้แจง การทำให้แจ้งซึ่งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เป็นความเคลือบแคลงสงสัย อันก่อให้เกิดความหลงงมงายของผู้คนในสังคม

นอกจากนี้ ประพัฒน์ ศรีกูลกิจ ยังได้ให้ความหมายของคุณค่าดังนี้ว่า คำว่าคุณค่า (values) ประกอบไปด้วยคำสองคำคือ "คุณ+ค่า" คุณ คือคุณงามความดี สิ่งที่เป็นบุญ เป็นกุศล เป็นความฉลาด ส่วนคำว่า "ค่า" คือมูลค่า ผลลัพธ์ที่เกิดจากการทำดี (คุณากรวตฺถุ) สิ่งที่เป็นผลผลิตจากการทำดี ดังนั้นคุณค่าในความหมายนี้ ก็คือคุณค่าที่เกิดจากการทำคุณงามความดี

New Oxford English Dictionary[9] ให้นิยามของคำว่า คุณค่า(Values) ว่าเป็นหลักการหรือมาตรฐานของพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล เป็นการตัดสิน หรือการเลือกของบุคคลว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิต (a person's principles or standards of behavior ; one's judgement of what is important in life') เนื่องจากคุณค่าทางจิตวิญญาณ (Spiritual Values) และคุณค่าทางศีลธรรมจรรยา (Moral Values) นั้นเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม และดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะสร้างกรอบความคิดเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจ ดังนั้นผู้คนส่วนใหญ่จึงเปรียบเทียบคุณค่าทางจิตวิญญาณเหล่านั้นกับคุณค่าที่เป็นวัตถุ แต่ในความเป็นจริงแล้ว จนกว่าเราจะมีการตระหนักถึงคุณค่าของเรา ระบุได้อย่างชัดเจนกับตนเองว่าคุณค่าเหล่านี้เป็นของเรา ไม่เช่นนั้นเราก็จะไม่ได้มีความตั้งใจที่จะนำ "คุณค่า" ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของเรา

"คุณค่า" คือหลักการในการดำเนินชีวิต คุณค่าคือพื้นฐานที่ใช้ในการตัดสินว่า สิ่งใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด เป็นสิ่งที่เรายึดถือว่าน่าชื่นชมหรือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิต ในอีกแง่หนึ่ง คุณค่ากำหนดพื้นฐานของการกระทำของเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำที่มีผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม คุณค่า เป็นคำสั้นๆ ย่อๆ เช่น "ความกรุณา : Compassion" "ความร่วมมือ : Co-operation" และ "ความสงบ : Peace" เป็นคุณค่าสำหรับเรา ในแง่ที่คุณค่าเหล่านั้นแสดงถึงความเชื่อหรือหลักการที่เกี่ยวข้อง เช่น ความดีงาม (goodness) ความมีศีลธรรม

---

[8] ผศ.ดร.ประพัฒน์ ศรีกูลกิจ, **พุทธจริยศาสตร์**, (พิษณุโลก : บริษัท โฟกัส ปริ้นติ้งจำกัด, 2554), หน้า 240.

[9] New Oxford English Dictionary, อ้างใน ประพัฒน์ ศรีกูลกิจ, **พุทธจริยศาสตร์**, หน้า 135.

(rightfulness) หรือความสำคัญของการเป็นผู้ที่มีความกรุณา ความร่วมมือ หรือความสงบ ในแง่นี้เราสามารถดึงคุณค่า (Values) ได้จากคุณสมบัติ (qualities) หรือคุณธรรม (virtues)

ในขณะที่คุณค่าเป็นความเชื่อหลัก (Core Beliefs) ที่เรายึดถือคุณสมบัติ หรือคุณธรรมต่างๆ เป็นสิ่งที่จะอธิบายการกระทำหรือพฤติกรรมของเรา ในบางครั้ง, หากคุณสมบัติหรือคุณธรรมคือคุณลักษณะสำคัญของวิธีการดำเนินชีวิตของเรา และแล้วคุณสมบัติหรือคุณธรรมนั้นก็จะกลายเป็นคุณค่าหลักที่เรายึดถือ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เลือกจะดำเนินชีวิตด้วยการแจกจ่ายทรัพย์สมบัติที่มี อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่ยึดถือความใจกว้าง (Generosity) เป็นคุณค่าหลัก ในอีกแง่หนึ่งผู้ที่ใจกว้างเป็นครั้งคราวไม่จำเป็นต้องยึดถือความใจกว้างเป็นคุณค่าหลักของตนเสมอไป พวกเขาอาจทำด้วยความสงสารหรือแรงจูงใจอื่นๆ ก็ได้ เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างคำว่า “คุณค่า” (Values) “คุณสมบัติ” (Qualities) “คุณธรรม” (Virtues) และ “พลัง” (Powers) ก็พบว่าคำเหล่านี้มีความแตกต่างกันน้อยมาก และขึ้นอยู่กับวิธีการที่เราใช้

ปรีชา ช้างขวัญยืน[10] ได้ให้ความหมายของความจริงและคุณค่า ไว้ว่า ความจริงทางประสาทสัมผัส หมายถึง ความจริงที่คนเราสามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส กายสัมผัสร้อน หนาว อ่อน แข็ง เป็นต้น ความจริงชนิดนี้เรียกว่าความจริงทางธรรมชาติ (Natural fact) ก็มี ความจริงทางสังคมก็มี (Social fact)

คุณค่า หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการประเมินคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่นความคิด ทฤษฎี หรือระบบต่างๆ มี 2 หลักการสำคัญคือคุณค่าทางการปฏิบัติ เช่นความดี ความชั่ว เป็นต้น และคุณค่าทางสุนทรียะ เช่น ความสวยงาม น่าเกลียด ไพเราะ กลมกลืน หรือความรู้สึกว่าภูมิใจ สบายใจ เป็นต้น

หากวิเคราะห์ตามกระแสข่าว สาเหตุหลักของปรากฏการณ์หลงกระแส “มงคลตื่นข่าว” ในสังคมไทย มี 2 อย่างหลักๆ คือ

1. แก้เหงา หรือว่า**เก็บกด** (Repression) เนื่องจากคนในสังคมปัจจุบันมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น นับวันแต่จะหาเพื่อนคุยที่สนทนาแบบเผชิญหน้าได้น้อยลงทุกที เพราะต่างคนต่างมีเพื่อนไกลคุยผ่านหน้าจอสมาร์ทโฟน (Smart Phone) หรือ Tablet ออกมากดๆ จิ้มๆ โดยไม่สนใจคนรอบข้าง นอกจากอุปกรณ์ของตนเองตลอดเวลา อยู่กับโลกออนไลน์ (online world) ที่มีมายาแห่งความจริงมากเกินไปในชีวิตประจำวัน ภาวะแห่งความเหงาก็เกิดขึ้น และขยายตัวไปอย่างรวดเร็วตามสังคมเมืองที่มีความเป็นปัจเจกกะมากขึ้น จนบางคนเรียกกระแสนิยมหลงใหลคุยผ่านแชท ผ่านสมาร์ทโฟน หรือผ่านสื่อประเภทต่างๆ จากพฤติกรรมทางสังคมของผู้คนในยุค Social network เช่นนี้เรียกว่า “ยุคแห่งสังคมก้มหน้า” ซึ่งคนส่วนใหญ่จะให้ความสนใจคุยกันแบบสบตากับคนใกล้ตัว (Eye contact) เข้าลักษณะที่ว่า “การทำตัวให้มึน” (Narcotization)

คำว่า **สังคมก้มหน้า** (Social ignoreism) คือคนกลุ่มเป็นบุคลประเภทเสพติดข่าวสารหรือเทคโนโลยี หรือตรงกับคำว่า “Phubbing society”[11] เป็นพฤติกรรมของคนเราที่ให้

---

[10] ปรีชา ช้างขวัญยืน, **ปรัชญากับวิถีชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. อรุณการพิมพ์, 2549), หน้า 2.

[11] ฟับบิ้ง (Phubbing) แปลว่าอาการติดโทรศัพท์ หรือโซเชียล ขั้นรุนแรง จนกระทั่งไม่สนใจคนรอบข้าง คำว่าฟับบิ้งเป็นคำที่มาจากการผสมกันระหว่างคำว่า Phone และ Snubbing ซึ่งสาเหตุของอาการฟับบิ้งก็คือ ความกลัวที่จะตกข่าว หรือตามกระแสสังคมไม่ทันจนไม่ยอมควบคุมการเล่นโทรศัพท์ตัวเอง ซึ่งส่งผลเสียต่อ

ความสนใจมือถือมากกว่าคู่สนทนาและคนรอบข้าง ซึ่งเราก็เห็นกันทุกที่ (Yes, it's almost certainly part of our everyday life.) ไปที่ไหนก็จะเห็นคนนั่งกันเป็นกลุ่ม แต่ทุกคนกลับก้มหน้ากด Smart Phone เล่น Social Media โดยที่ไม่สนใจจะคุยกับคนรอบข้างเลยสักนิด (=the act of ignoring/snubbing someone you are talking to by looking at your phone instead of paying attention to them)

2. อาการของโลภะ (Lobha : greed) หรือว่า **ตัณหา** (Tanhā : craving)) คนเป็นจำนวนไม่น้อย แม้รวยแล้วอยากรวยยิ่งๆ ขึ้นไป แต่อยากรวยจากการทำงานเบาๆ น้อยๆ (ทำงานน้อย แต่อยากได้เงินมากๆ หรือไม่ทำงานเลยแต่อยากรวยทางรัด) เมื่อสิ่งนี้ไม่มีทางเป็นไปได้ในวิถีธรรมดาสามัญทั่วไป ก็หันเข้าหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทรงอิทธิฤทธิ์ที่สามารถจะดลบันดาลให้ร่ำรวยอย่างฉับพลัน

ข่าวลือ ก็กล่าวกันว่า คนที่นำปลัดขิกลงยันต์ หรือตุ๊กตาเทพเปิดตาแล้ว จะให้โชคให้ลาภดี เช่นการทำมาค้าขายดี หรือเร็วกว่านั้นก็ให้หวยแม่น ปล่อยข่าวกันว่า ถ้าบูชาดีๆ ให้ข้าวน้ำอิ่มหนำสำราญเลขเด็ดจะผุดขึ้นมาตามฝ่ามือฝ่าเท้าของลูกเทพเลย ความจริงเลขเหล่านั้นน่าจะเป็นรหัสสินค้าหรือผลิตภัณฑ์มากกว่า

ประเด็นที่จะต้องหารือกันบ้างในกลุ่มชาวพุทธ ก็คือว่าต่อไปนี้เราจะอยู่กับพวกที่มีความเห็นต่าง ชนิดวิจารณญาณไม่ค่อยจะเต็มนักเหล่านี้ได้อย่างไร มิใช่ประเด็นที่ว่า จะให้ลาภได้หรือไม่ หรือให้หวยแม่นไหม

กลุ่มพวกที่หลงร่างทรงต่างๆ ถึงแม้ว่าจะมีข่าวว่า ถูกหลอกเรียกเงิน บ้าง ถูกหลอกทำอนาจาร บ้าง ถูกหลอกว่าสิ่งที่บนบานศาลกล่าวไปแล้วแต่ก็ทำไม่ได้จริงที่บนไว้ บ้าง สุดท้ายสังคมไทยก็ยังหลงใหล แลถูกหลอกไปเรื่อยๆ แม้ปัจจุบัน ตลอดถึงอนาคตต่อไป

ก่อนอื่นในฐานะชาวพุทธ ก็ต้องตั้งท่าทีทางจิตใจ (เมตตามโนกรรม) ด้วยเมตตาจิตต่อเพื่อนๆ เหล่านี้ของเราว่า “สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ, อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ, อนีฆา โหนฺตุ, สุขี อตฺตานำ ปริหรนฺตุ”[12] เขาเหล่านั้นเป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายเหมือนกับเรา รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกับเราจึงไม่ควรเกลียดชังในการกระทำของเขา

ต้องตั้งท่าทีทางเมตตาวจีกรรมกับพวกเขา (เมตตาวจีกรรม) โดยไม่พูดจาส่อเสียดแสดงอาการดูหมิ่นให้เขารู้สึกหวาดกลัว หรือไม่รู้สึกปลอดภัยที่จะอยู่ในสังคมมนุษย์ที่เห็นต่าง แต่ต้องเมตตาให้สติเขาด้วยความปรารถนาดีจริง

ทีท่าที่แสดงออกทางกายต้องประกอบด้วยเมตตา (เมตตากายกรรม) ไม่ส่งภาษากายที่เขารับได้ว่ารังเกียจเขา ไม่จำเป็นต้องขาดสติเหมือนเขาแต่พร้อมจะเติมสติให้เต็มเมื่อเห็นว่าเมื่อใดเขาขาดสติอย่างรุนแรง จนเป็นเหตุทำตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน[13]

ในฐานะพุทธบริษัท ควรยึดหลักของอุบาสกและอุบาสิกาไว้ให้มั่น คือ

การทำงานหรือความสัมพันธ์ต่างๆ โดยผู้ที่มีอาการฟับบิ้งจะถูกเรียกว่า ฟับเบอร์ (Phubber) และมักจะมีอาการที่เห็นได้ชัดคือหยิบโทรศัพท์ออกมาเล่นตลอดเวลาแม้ในขณะที่กำลังคุยกับคนรอบข้างอยู่ ไม่เพียงเท่านั้นอาการฟับบิ้งยังสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่ว่าจะเป็นในขณะทำงาน ขับรถ รับประทานอาหาร ฯลฯ

[12] วิสุทธิ. (บาลี) 2/111. วิสุทธิมคฺคสฺส นาม ปกรณวิเสสสฺส (ทุติโย ภาโค)

[13] ที.ปา. (บาลี) 11/317/257, องฺ.ฉกฺก. (บาลี) 22/282-283/321-323.

1. มีศรัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) เชื่อกรรม (กัมมัสสกตาสัทธา) เชื่อผลของกรรม (วิปากสัทธา) เชื่อว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตน ดังบาลีว่า “กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ ยं กมฺมं กริสฺสามิ กลฺยาณं วา ปาปกं วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ[14] (เรามีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้ได้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราจักทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว เราจักต้องเป็นผู้ได้รับผลของกรรมนั้น)

2. มีศีล เป็นอุบาสกและอุบาสิกาก็สมาทานศีลห้า ศีลแปด หรือศีลอุโบสถ เป็นนิตย์เพื่อความสงบร่มเย็นของชีวิต

3. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล คือ มุ่งหวังจากการกระทำและการงาน มิใช่จากโชคลางและสิ่งที่ตื่นกันว่าขลังศักดิ์สิทธิ์ (not to be superstitious, believing in deeds, not luck) เรื่องราวของมงคลตื่นข่าว อุบาสกอุบาสิกาต้องตั้งมั่นในพระรัตนตรัยไม่หวั่นไหวในข่าวแห่งที่พึ่งอื่นๆ นอกเหนือจากพระรัตนตรัย เชื่อมั่นการกระทำของตน พึ่งตนไม่พึ่งการดลบันดาล

4. ไม่แสวงบุญนอกพุทธศาสนา ไม่แสวงหาทักขิไณย์ภายนอกหลักคำสอนนี้ คือไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา (not to seek for the gift-worthy outside of the Buddha’s teaching) เช่น การบวงสรวงสิ่งศักดิ์ที่ตนคิดว่า จะดลบันดาลให้ร่ำรวย หรือโชคดี เช่นเข้าใจผิดว่า การเลี้ยงลูกเทพ ทรงเจ้าเข้าผี ร่างทรงต่างๆ ว่าเป็นการทำบุญชนิดหนึ่ง

5. บำเพ็ญแต่ในพระพุทธศาสนา กระทำความสนับสนุนในพระศาสนานี้เป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (to do his first service in a Buddhist cause) เช่น ให้ทาน สมาทานศีล เจริญภาวนา อ่อนน้อมถ่อมตน ขวนขวายช่วยเหลือสังคม การแนะนำด้วยธรรม การฟังธรรม การแบ่งส่วนบุญ การอนุโมทนาบุญ การทำความเห็นให้ตรง[15]

ธรรม 5 อย่างนี้ ในบาลีที่มาเรียกว่า ธรรมของอุบาสกรัตน์ (อุบาสกแก้ว) หรืออุบาสกปทุม (อุบาสกดอกบัว)

เมื่ออุบาสกอุบาสิกาปฏิบัติตามธรรมทั้ง 5 ประการนี้แล้ว ย่อมได้ประโยชน์อย่างน้อย 2ประการคือ ประการแรก ได้ประโยชน์แก่ตนเอง คือได้บุญได้บารมีอันจะส่งผลให้มีความสุขความเจริญทั้งในชาตินี้และภพชาติเบื้องหน้า ประการที่สอง ได้ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา เพราะเป็นการสนับสนุนให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง

“ฉะนั้น บุคคลควรทำความดี สั่งสมสิ่งที่เป็นประโยชน์ภายหน้า ความดีทั้งหลายย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ในปรโลก” [16]

แม้ปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งร่างทรงเจ้าพ่อเจ้าแม่ ปู่เทพ ปู่มหามุนี ล่าสุดเกิดร่างทรงจักรวาล ขึ้นมาอีกจะเขย่าศรัทธาของพุทธบริษัทให้หวั่นไหว ท้าทายและเขย่าวงการคณะสงฆ์ให้สั่นคลอนจนพระภิกษุสงฆ์บางรูปที่เห็นแก่ลาภสักการะ คล้อยตามอย่างขาดโยนิโสมนสิการ เพราะ

---

[14] วิสุทฺธิ. (บาลี) 2/99.

[15] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 36, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ผลิธัมม์, 2559), หน้า 187-188.

[16] สำ.ส. (ไทย) 15/392/134.

ความหอมหวานแห่งลาภสักการะที่ได้มาโดยง่ายดายก็ตาม ตราบใดที่พุทธบริษัททั้งภิกษุสามเณร อุบาสกและอุบาสิกายังคงยืนหยัดบนหลักการแห่งความเป็นอุบาสกอุบาสิกาพระสงฆ์ทำหน้าที่ชี้นำทางที่ถูกต้องสถาบันของพุทธบริษัทจะยังคงดำรงอยู่ตราบนั้น

แม้สังคมจะตื่นข่าวและตื่นตูม เมื่อพุทธบริษัทโดยเฉพาะพระสงฆ์ยังคงหลักแห่งการตื่นรู้เอาไว้ เมฆหมอกแห่งอวิชชาจะตั้งอยู่เพียงชั่วขณะเมื่อแสงแห่งปัญญาสว่างจ้าเต็มที่ เมฆหมอกแห่งอวิชชาจะค่อยๆ ผ่อนคลายเบาบางลง และจางหายไปได้ในที่สุดด้วยแสงแห่งพระธรรม

พระพุทธองค์ ตรัสสอนให้อุบาสกอุบาสิกา พึ่งพระรัตนตรัย ไม่ควรมีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง ดังข้อความว่า ครั้งนั้น เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอ บุคคลชื่อว่า เป็นอุบาสก” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “มหานาม เมื่อใดแล บุคคลถึงพระพุทธเจ้า ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ ชื่อว่าเป็นอุบาสก”[17] คำว่าสรณะ แปลว่าที่พึ่ง หรือที่ระลึก, เหตุที่เรียกว่า “อุบาสก เพราะนั่งใกล้พระรัตนตรัย” ดังนั้น อุบาสกคือคฤหัสถ์ผู้ชายที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย และผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง, อุบาสิกา คือ สตรีผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ผู้ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ อุบาสิกาจึงเป็นคฤหัสถ์ผู้หญิงที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย และผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงได้ตรัสที่พึ่งคือสรณะอันประเสริฐ อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไว้ในขุททกนิกาย ธรรมบทว่า

“มนุษย์จำนวนมาก ผู้ถูกภัยคุกคามต่างถึงภูเขา ป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์เป็นสรณะ นั่นมิใช่สรณะอันเกษม นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนั้น ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง, ส่วน ผู้ที่ถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ ย่อมใช้ปัญญาชอบพิจารณาเห็นอริยสัจ 4 ประการ คือทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และอริยมรรคมีองค์ 8 อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความสงบระงับทุกข์นั่นเป็นสรณะอันเกษม นั่นเป็นสรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนั้น ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”[18]

ความจริงทางประสาทสัมผัสและคุณค่า

สิ่งที่คนทั่วไปได้สัมผัสเชิงประจักษ์ทางทวารทั้ง 5 คือทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ถ้ากล่าวตามหลักญาณวิทยา (Epistemology) แล้วเรียกว่า เป็นบ่อเกิดความรู้อย่างหนึ่ง (Origin of knowledge) แต่ในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์สามารถหาความรู้บางอย่างเกี่ยวกับโลกและชีวิตได้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านประสาทสัมผัส แต่โดยการใช้เหตุผล นักเหตุผลนิยมบางกลุ่มถึงกับยืนยันว่าประสาทสัมผัสไม่สามารถให้ความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับโลกได้

วิชาปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “ความรู้” (Knowledge) เช่น “ความรู้” มีลักษณะเช่นไร “ความรู้” ได้มาทางไหน แนวคิดแบบเหตุผลนิยมได้พยายามจะตอบปัญหาเหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาในวิชาปรัชญา จึงจะไม่กล่าวทั้งหมดในที่นี้ แต่จะกล่าวถึงแนวคิดบางส่วนของเหตุผลนิยม คือ “เหตุผล” นั้นคืออะไร และทำไมเหตุผลนิยมให้ความสำคัญกับเหตุผล

---

[17] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) 23/25/268.

[18] ขุ.ธ. (ไทย) 25/188-192/92.

มากกว่าประสาทสัมผัสในการได้มาซึ่งความรู้ นักปรัชญากรีก นามว่า อริสโตเติล (Aristotle) ที่ให้คำนิยามเกี่ยวกับมนุษย์ไว้ 3 ส่วนใหญ่ๆ คือมนุษย์ คือสัตว์ที่มีเหตุผล (Man is rational animal) และมนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักคิด (Man is thinking animal)

พระพรหมมังคลาจารย์ หรือที่ชาวพุทธรู้จักกันดีทั่วไปในนามของ “หลวงพ่อปัญญานันทะ”[19] ได้สอนเรื่อง “ปฏิวัติความงมงาย เลิกเชื่อไร้เหตุผล พึ่งตนและพึ่งธรรม” ในเรื่องนี้หลวงพ่อสรุปไว้ว่า “ถ้าขืนปล่อยให้ประเทศชาติบ้านเมืองตกอยู่ในอำนาจครอบงำของความงมงาย ก็จะไปไม่รอดแน่ๆ”[20] โดยให้มีการปฏิบัติคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แบบหน้ามือเป็นหลังมือ กล่าวคือ “เปลี่ยนจากไม่ดี ไปสู่ดี, เปลี่ยนจากแย่ ไปสู่คุณภาพ, เปลี่ยนจากความโง่ ไปสู่ปัญญา, เปลี่ยนจากมืดมน ไปสู่สว่างไสว” ส่วนคำว่า “**ความงมงาย**” ในเรื่องนี้ หมายถึงความหลงเชื่อโดยไร้เหตุผล หรือโดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น หรือเหตุผลของผู้อื่น[21]

ดังนั้นสรุปได้ว่าการคิดและความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้น ต้องวางอยู่บนรากฐานแห่งปัญญาและเหตุผลที่น่าเชื่อถือ เรียกว่า เมื่อเกิดศรัทธาแล้วต้องมีปัญญาประกอบเสมอ เรียกว่า “สัทธาญาณสัมปยุต” ท่าทีต่อเรื่องมงคลตื่นข่าวนี้ พระพุทธเจ้าได้นำเสนอชุดความคิด ที่เรียกว่า “กาลามสูตร” คือ วิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักความเชื่อ 10 ประการได้แก่ “ปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา, อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆ กันมา, อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ, อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์, อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ, อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน, อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนว, อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว, อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ และอย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา” แล้วพระพุทธองค์ก็ตรัสต่อไปว่า “ต่อเมื่อใด รู้เข้าใจด้วยตนว่า ธรรมเหล่านั้น เป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษ ไม่มีโทษ เป็นต้นแล้ว จึงควรละหรือถือปฏิบัติตามนั้น”

ส่วน “คุณค่าแห่งความงาม” (สีลาทิกลฺยาณสมฺปยตฺตคุโณ) นั้น ถ้าชาวพุทธส่วนใหญ่เข้าใจในหลักศรัทธาและหลักแห่งปัญญาแล้ว ก็จะดำเนินชีวิตในทางที่ถูก ทางที่เป็นประโยชน์ตามแบบอย่างแห่งบัณฑิตทั้งหลาย ที่ดำเนินชีวิตด้วยญาณคติ[22] เมื่อทำได้เช่นนั้น ก็จะกลายเป็นบุคคลที่อุดมด้วยคุณงามและความดี คือ งามกาย งามวาจา งามจิต งามทิฏฐิ และงามปัญญา

สรุป

แม้ว่าศาสตร์การทำนายบางอย่างจะเป็นจริงก็ตาม เช่นการทำนายของอสิตดาบสที่ทำนายเจ้าชายสิทธัตถะ แต่ที่เป็นจริงอย่างนั้นไม่ใช่เพราะคำทำนาย แต่เป็นเพราะการสะสมพระบารมีของพระองค์ ที่จะบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น ต้อง

---

[19] ปัญญานันทภิกขุ, **ปฏิบัติความงมงาย : เลิกเชื่อไร้เหตุผลพึ่งตนและพึ่งธรรม**, (กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยเครือข่ายจิตอาสา (สสส.), E-book online, แห่งข้อมูล : http://www.openbase.in.th/files/panya148.pdf [9 สิงหาคม 2562]

[20] เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

[21] ปัญญานันทภิกขุ, **ปฏิบัติความงมงาย : เลิกเชื่อไร้เหตุผลพึ่งตนและพึ่งธรรม**, หน้า 5.

[22] (ทิฏฐธมฺมิกสมฺปรายิเกสุ อตฺเถสุ ญาณคติยา ปณฺฑนฺติ คจฺฉนฺตีติ ปณฺฑิตา ฯ อ้างใน มงฺคลทีปนี. (บาลี) 1/18/15.

มั่นคงในเหตุและผล คือกรรมและผลของกรรม ตัวอย่างในเรื่องของมงคลตื่นข่าวก็มากมายหลากหลายไปตามยุคสมัย ในสมัยพุทธกาล บางบุคคลเชื่อว่า การได้เห็นบางสิ่งบางอย่างในตอนเช้านั้นเป็นมงคล เช่น การเห็นนกนางแอ่นลม มะตูมอ่อน ปลาตะเพียน ในสมัยปัจจุบันบางบุคคลก็เชื่อว่าการได้เห็นหรือได้กราบไหว้ต้นไม้ หรือสัตว์ที่มีลักษณะประหลาด นั้นเป็นมงคล ชนชาติต่างๆ ก็มีการยึดถือในมงคลตื่นข่าวแตกต่างกันไป ดังนั้นมงคลตื่นข่าวไม่ใช่มงคล มงคลจริงๆ ก็คือมงคล 38 ประการที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ในมงคลสูตร[23] ตั้งแต่ การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นต้น เพราะเป็นเหตุให้ถึงความสำเร็จและความเจริญแห่งสมบัติทั้งปวง[24]

ท่าทีพระพุทธศาสนาในเรื่องนี้ เมื่อกล่าวโดยสรุปคือการตั้งตนไว้ชอบ ในทางที่ถูกโดยดำเนินตามหลักความจริงและคุณค่าแห่งชีวิต เพื่อความเป็นผู้ไม่หลงงมงาย และความเป็นผู้ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือหลักอุปาสกธรรม 5 หลักสัทธา 4 กาลามสูตร 10 ตลอดถึงมงคล 38 ประการ

เอกสารอ้างอิง

ประพัฒน์ ศรีกูลกิจ. **พุทธจริยศาสตร์**. พิษณุโลก : บริษัท โฟกัส ปริ้นติ้งจำกัด, 2554.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. **ปรัชญากับวิถีชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : หจก. อรุณการพิมพ์, 2549.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 36. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ผลิธัมม์, 2559.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับสฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฎกำ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2553.

_____. **ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหามกุฏปกรณวิเสโส.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.

_____. **มังคลัตถทีปนี (ปฐโม ภาโค) ภาษาบาลี.** พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2560.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546.

[23] ขุ.สุ. (ไทย) 25/262-272/561-563.

[24] **“มงฺคลานีติ** สพฺพสมฺปตฺติยา วุฑฺฒิปฺปตฺติการณานีติ อตฺโถ ฯ เตนฏฺฐกถายำ “มงฺคนฺติ อิเมหิ สตฺตาติ มงฺคลานิ อิทฺธี วุฑฺฒิญฺจ ปาปุณนฺตีติ อตฺโถติ วุตฺตำ ฯ อ้างใน มงฺคลทีปนี. (บาลี) 1/12/11.

ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีที่ปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

AN ANALYTICAL STUDY OF BELIEF IN TRADITIONS FOUND IN THE TAI PHU KHANG ETHNIC GROUP ACCORDING TO PRINCIPLE OF THERAVADA BUDDHISM

เจ้าอธิการมนตรี จารุวณฺโณ (คงตา)[1]
Jao-Athikarn Montri Jaruwanno (Khongta)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธ์ไทยภูคังตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง 2) เพื่อศึกษาความเชื่อในประเพณีของกลุ่มชาติพันธ์ไทภูคัง และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธ์ไทภูคังตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นที่มีเชื้อสายไทภูคัง การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูล และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า

1. คำว่า ไท ในภาษาลาว เป็นคำกลางๆ หมายถึง คน ส่วนในภาษาไทย คำว่า ไท มีหลายความหมาย สำหรับงานวิจัยนี้ คำว่า ไท หมายถึง กลุ่มคน หรือชาติพันธุ์ ดังนั้น คำว่า ไทภูคัง จึงหมายถึง กลุ่มคน หรือชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมมาจากภูคัง อันเป็นหัวเมืองลาวอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตามความเชื่อเดิมแต่ในปัจจุบันมีนักวิชาการได้แสดงหลักฐานว่า เป็นเมืองหนึ่งในแขวงเมืองเอกพิษณุโลก ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังในจังหวัดกำแพงเพชร ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยนี้ มีหลักฐานว่าเป็นคนไทยเชื้อสายลาวที่อพยพมาจากบ้านโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี และบ้านกุดจอก ตำบลกุดจอก อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีสำเนียงพูดเป็นสำเนียงลาวเวียง

2. กลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเกษตรกรรมตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเชื่อว่าความผาสุกและเจริญรุ่งเรืองจะบังเกิดแก่ครอบครัวและบ้านเมืองได้โดยอาศัยพิธีกรรม เช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนา โดยในทุกเดือนของรอบปี มีการจัดงานบุญพื้นบ้าน-ประเพณีพื้นเมืองเป็นประจำ ที่เรียกกันว่า ฮีตสิบสองคองสิบสี่ เป็นแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกันของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง และระหว่างพระสงฆ์กับบุคคลทั่วไป เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของบ้านเมือง ซึ่งหากใครที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้วนับเป็นบุคคลอยู่ในศีลในธรรมเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป

---

[1]นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.E-mail.mcu.nakhonsawan@gmail.com

3. กลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังที่ได้นำความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และการทำบุญมาผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ ที่เรียกว่า การทำบุญฮีตสิบสอง หรือการทำบุญเพื่อทำความดีในแต่ละเดือน 12 เดือน โดยการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมพิธีต่างๆ และสวดมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคล และได้ใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผลของความศรัทธาของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งนำมาสู่ปัญญาในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่ออย่างไม่งมงาย ความเชื่อในประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง จึงมีลักษณะเป็นหลักของความประพฤติที่เรียกว่า “จริยธรรม” มากกว่าจะนำเสนอหลักพุทธธรรมที่เป็นสัจธรรม โดยแบ่งเป็น 2 ประการ คือ 1. พุทธจริยธรรมทางสังคม เป็นหลักคำสอนที่เป็นบรรทัดฐานของคนทุกคนทุกหมู่เหล่าในสังคมที่จะต้องปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ ศีลห้า การทำบุญทั้งสิบสองเดือน และความเคารพบูชา ต่อบุคคลที่เจริญด้วยคุณวุฒิ วัยวุฒิ และเป็นผู้มีพระคุณ ความเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนเชื่อฟังผู้มีอาวุโส และการรักษาแบบแผนประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังให้มีการปฏิบัติสืบต่อกันอย่างไม่ขาดสาย 2. พุทธจริยธรรมของปัจเจกบุคคล เป็นหลักปฏิบัติของบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน ตามฐานะหน้าที่ของตนเอง เช่น หน้าที่ของสามี หน้าที่ของภรรยา เป็นต้น

คำสำคัญ : ความเชื่อ, ประเพณี, ชาติพันธุ์ไทภูคัง, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research on “An Analytical Study of Beliefs in Traditions Found in the Tai Ethnic Group, Phou Khang According to Theravada Buddhism” had 3 objectives: 1. to study the background of Tai Phou Khang. ethnic groups, 2. to study the beliefs in traditions of Tai Phou Khang ethnic groups and 3. to study and analyze the beliefs in traditions appeared in Tai Phou Khang ethnic groups according to Theravada Buddhism. The sampling groups were groups of leader in Buddhism, groups of local leaders and local people having the lineage of Tai Phou Khang. This research was a qualitative research done on field by collecting data and doing the In-depth Interviews.

The results revealed as the following:

1. The word “Tai” in Laotian language is a normal word meant to a person/human. For Thai language, “Tai” has various meanings. In this research, the word “Tai” means groups of people or ethnic groups. Therefore, the word “Tai Phou Khang” means groups of people or ethnic groups who had their old settlement in Phou Khang which was an important city located at the left of Mekong River according to their belief in the past. But, nowadays, there are some academic people have shown some evidences that such city has been the one located in Phitsanulok as an important district. For the Tai Phou Khang ethnic groups living in Khamphangphet province which were the target groups of this research, some evidences disclosed that they were Thai of Laotian race who

evacuated from Ban Khongmo, Khongmo Sub-District, Tubthan District, Uthaithani province and some from Ban khodjok, Khodjok Sub-District, Nong Ma-mong District, Chainat province. They had Laos Weing accents when speaking.

2. Tai Phou Khang ethnic, it found that group's ways of life were in agricultural society according to natural environments. They believed that happiness and prosperity would happen to their families and countries through creating ceremonies, paying respect and worship all holy things and participating in making merits according to Buddhist traditions as well which every month of each year they would handle local traditional ceremony regularly called "Hit sib-song khong sib-si" to be the guidelines to perform among the guardians and subordinator's, monks and people in general for the peace of the countries. Anyone who could follow these performances strictly, they would be persons behaving in Sila and appreciated by other people.

3. Tai Phou Khang ethnic groups had brought the faith in Buddhism and made merits blending together with the belief in ancestors' ghost called "Hit sib-song" making merits for good sake in each month for 12 months by inviting the monks to join several ceremonies and doing the prayers for their prosperity and used rational principle of the faith in Lord Buddha to trust in their mind which led to the wisdom to create the ceremonies according to their belief without ignorance. The belief in traditions of Tai Phou Khang ethnic groups then so having the character of having the principle of behavior called "ethics" more than being the presentation of Dhamma principles which were the truth by dividing into 2 aspects: 1) Buddhist ethics of the society which was the teaching norm for everyone in the society to perform together such as 5 Silas, making merits for all 12 months and paying respect to persons who were older and being benefactors which showing of being polite persons who obeyed older ones and kept their traditional patterns of Tai Phou Khang groups to perform with their continuity, and 2) Buddhist ethics of the individual which was the teaching for persons who had different social status according to their responsibilities such as husbands, wives and so on.

Keywords: belief, tradition, Tại Phú Khang ethnic group, Buddhism

1. บทนำ

ลาวครั่ง หรือลาวภูคัง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะได กลุ่มชนดังกล่าวมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองภูคัง ซึ่งปรากฏหลักฐานเพียงว่าเมืองดังกล่าวตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลุ่มแม่น้ำ

โขง[2] ในปีพ.ศ. 2358 เจ้าเมืองเวียงจันทน์ได้ส่งครัวลาวเมืองภูคังมายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดฯ ให้ครัวลาวเมืองภูคังตั้งถิ่นฐานแถบเมืองนครชัยศรี พร้อมกับครัวลาวเมืองพุกรางที่ส่งเข้ามาพร้อมกัน และได้รับพระกรุณาธิคุณพระราชทานอุปกรณ์สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือน เช่น ไม้ จากมุงหลังคา และผู้คนไปช่วยปลูกสร้างบ้านเรือนด้วย[3] มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานในรัชสมัยกรุงธนบุรี ในปี พ.ศ.๒๓๑๔ จากนั้นจึงได้มาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารจากเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เพื่อขอเข้าเป็นขอบขันธ์สีมา ถวายตัวเป็นเมืองขึ้นกับไทยโดยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เพชรบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี ส่วนลาวเวียงโปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนแถวจังหวัดสระบุรี ลพบุรี ตะพานหิน จันทบุรี ลาวภูครังจากเมืองภูครังซึ่งเป็นเมืองริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ให้เข้ามาตั้งบ้านเรือนแถบนครชัยศรี พร้อมทั้งอัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางลงมาประดิษฐาน ณ กรุงธนบุรี ในปีพ.ศ. ๒๓๕๘ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์ ได้ส่งครอบครัวลาวเมืองภูครังมายังกรุงเทพมหานคร โปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนที่นครชัยศรี และในสมัยของรัชกาลที่ ๓ ชาวลาวครั่ง ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองภูครัง ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ได้ถูกกวาดต้อนมาในประเทศไทยอีกครั้ง ในสมัยที่ไทยได้ทำสงครามกับญวน โดยในการยกทัพกลับจากญวนยกทัพผ่านลาวได้ตั้งมั่นชั่วคราวอยู่ที่เมืองภูครัง แล้วจึงนำชาวลาวเหล่านี้มาด้วยและโปรดให้ไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี และเมืองนครชัยศรี จึงได้เรียกว่า ลาวภูครังหรือลาวครั่ง[4] ซึ่งในสมัยที่ลาวอพยพลงมาอยู่ที่เมืองด่านชั่วคราวตอนนั้น ลาวอดอยากมากไม่มีเครื่องมือทำนาจึงได้เลี้ยงคังไว้สำหรับย้อมผ้าซึ่งเป็นสิ่งที่ถนัดและคุ้นเคย

ต่อมาลาวคังมีการเคลื่อนย้ายบ้านเรือนกันอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งเข้าสู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีการปรับเปลี่ยนการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาล ชาวไทคังได้ย้ายถิ่นเข้ามาตั้งหลักแหล่งถาวรในเขต อ.จรเข้สามพัน จ.สุพรรณบุรี ซึ่งมีชุมชนชาวลาวคังอยู่ ๓ ชุมชนใหญ่ๆ คือ บ้านสระพังลาน บ้านใหม่คลองตัน และบ้านหนองตาสาม นอกจากนั้นยังมีชาวไทคังกลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของนายกองแดง ได้พาญาติพี่น้องมาจากทุ่งสัมพะบด อ.หันคา และ อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท มาตั้งบ้านเรือนที่บ้านหนองโคก อ.สระกระโจม จ.สุพรรณบุรี นอกจากนี้กลุ่มชาวไทคังยังได้อพยพเคลื่อนย้ายครอบครัวไปยังพื้นที่ใกล้เคียง เช่น กลุ่มลาวจากบ้านเก่าคำเวียง (ขามเรียง, คำเดือน) ในเขต อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี และไทคังใน อ.สองพี่น้อง ก็อพยพโยกย้ายไปบุกเบิกที่ทำกินใหม่ ในเขตพื้นที่บ้านทุ่งตาเปรี้ยว อ.พรหมพิราม และ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก บ้านเกาะน้อยตะวันออก อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย บ้านโค้งวิไล อ.คลองขลุง จ. กำแพงเพชร อ.บรรพตพิสัย จ. นครสวรรค์ อ.วัดสิงห์ จ.ชัยนาท อ.บ้านไร่ อ.ทัพทัน จ. อุทัยธานี บ้านลำไม้เสา บ้านโกแย้ บ้านหนองปลาไหล บ้านโกสูง บ้านทุ่งมะกรูดี บ้านทุ่งไม้หลง บ้านลำเหย บ้านเสืออีด่าง บ้านรวงมุก อ.กำแพงแสน และบ้านโพรงมะเดื่อ อ.เมือง จ. นครปฐม

---

[2]หอสมุดแห่งชาติ, **จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว**, ร่างตราเจ้าพระยาจักรีตอบเมืองสุพรรณ จ.ศ. 1202, เลขที่ 18.

[3]หอสมุดแห่งชาติ, **จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว, บัญชีเบิกจ่ายพระราชทรัพย์และพระราชทานประจำเดือนในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย**, จ.ศ. 1177 (พ.ศ. 2358) เลขที่ 15.

[4]สุพิศ ศรีพันธุ์, “ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวครั่งในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี”, **รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**, (บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552), หน้า 10.

โดยจำนวนประชากรส่วนใหญ่เกือบ ๘๐% เป็นชาวลาวคังที่มีภาษา วัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างออกไป นอกจากนั้นยังมีผ้าทอที่สวยงามและประณีตที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง[5]

ด้านพิธีกรรมและความเชื่อชาวลาวคัง มีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก การนับถือผีของชาวลาวคังเป็นการถือผีตามบรรพบุรุษคือผีเจ้านายและผีเทวดา การนับถือมีอิทธิพลต่อชาวลาวคังมาก ไม่ว่าจะเป็นการประกอบพิธีกรรมหรือการดำรงชีวิตประจำวัน หรือความเชื่อทางประเพณีทางพระพุทธศาสนา ชาวไทภูคังจะมีความเชื่อที่มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้สมัยนี้ประเพณีบางอย่างจะไม่มีแล้วเพราะเปลี่ยนไปตามยุตสมัยก็ตาม

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีที่ปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทภูคังตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งได้เล็งเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มประชาชนที่มีเชื่อสายชาติพันธุ์ไทภูคัง ในอำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ได้มีการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสตร์ไปประยุกต์ ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อที่เกี่ยวข้อง โดยยังคงตระหนักถึงภูมิปัญญาภาษา ความเชื่อที่การสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง ว่ามีแนวทางในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาส่งเสริมความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ ตามภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง

2.2 เพื่อศึกษาความเชื่อในประเพณี ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง ตามหลักพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเป็นมาประเพณีที่ปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์ไทยภูคัง อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราเชิงวิชาการ บทความ ตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารที่จะนำมาศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก

2. ขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรางทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาติพันธุ์ไทภูคัง โดยมุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทภูคัง

---

[5]คนึงนุช มียะบุญ, “การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั่งที่บ้านโคก จังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537), หน้า 20.

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่

1. ผู้นำทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส
2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 จากศึกษาความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังในครั้งนี้ พบว่า ชาติพันธุ์ไทภูคังในจังหวัดกำแพงเพชรนั้น มีหลักฐานว่าเป็นคนไทยเชื้อสายลาวที่อพยพมาจากบ้านโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี กับคนที่บ้านกุดจอก ตำบลกุดจอก อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีสำเนียงพูดเป็นสำเนียงลาวเวียง ซึ่งชาติพันธุ์ไทภูคังที่ได้นำความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในแนวคิดการทำบุญมาผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่าการทำบุญฮิต ๑๒ หรือการทำบุญเพื่อทำความดีในแต่ละเดือน ๑๒ เดือน โดยการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมพิธีต่างๆ และสวดมนต์ บำเพ็ญกุศล ตามความเชื่อเพื่อความเป็นสิริมงคล และได้ใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผลของความศรัทธาของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งนำมาสู่ปัญญาในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ อย่างไม่งมงาย

4.2 จากการศึกษาประเพณี วัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคังในครั้งนี้ พบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาติพันธุ์ที่ดำรงชีพอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น ในความเชื่อต่อการดำเนินชีวิตที่มีความผาสุกและเจริญรุ่งเรืองเกิดขึ้นแก่ครอบครัวและบ้านเมือง ก็ต้องมีการประกอบพิธีกรรม มีการเซ่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และร่วมทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนาด้วยทุกๆ เดือนในรอบปีนั้นมีการจัดงานบุญพื้นบ้านประเพณีพื้นเมืองกันเป็นประจำ จึงได้ถือเป็นประเพณี ๑๒ เดือน เรียกกันว่า ฮีตสิบสอง ถือกันว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ซึ่งประเพณี ฮีตสิบสองเป็นประเพณีที่กำหนดไว้นั้นเป็นหลักสำหรับหมู่คณะนำไปปฏิบัติให้เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง สำหรับฮีตสิบสองเน้นแนวทางการปฏิบัติ จากการผสมผสานระหว่างความเชื่อผีสางเทวดา และศาสนาพุทธเป็นสำคัญ โดยคำว่าฮีตสิบสอง มาจากคำ ๒ คำ คือ ฮีต กับ สิบสอง ฮีตมาจากคำว่า จารีต หมายถึง สิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่ดีงาม ชาวอีสาน เรียกว่า จาฮีต หรือฮีตสิบสองในหนึ่งปีคองสิบสี่ หมายถึง ครองธรรม ๑๔ อย่าง เป็นกรอบหรือแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกันของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พระสงฆ์และระหว่างบุคคลทั่วไป เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของบ้านเมือง โดยเดือนอ้าย เดือนหนึ่ง หรือเดือนเจียง ในด้านบุญเข้ากรรม เดือนยี่ บุญคุณลาน เดือนสาม บุญข้าวจี่ เดือนสี่ บุญพระเวส หรือบุญผะเหวด เดือนห้า บุญฮดสรง หรือบุญสงกรานต์ เดือนหก บุญบั้งไฟ เดือนเจ็ด บุญซำฮะ เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา เดือนสิบสอง บุญกฐิน สำหรับคองสิบสี่ ตามคติการถือปฏิบัติของชาวอีสานนั้น ถือเป็นหลักธรรมในการครองบ้านครองเรือนที่ควรปฏิบัติ ซึ่งหากใครที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้วนับเป็นบุคคลอยู่ในศีลในธรรมเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป หลักปฏิบัติ ๑๔ ข้อ ได้แก่ (๑) หูเมือง เป็นราชทูตต่างหน้าแทนบ้านเมือง หมายถึง เป็นบุคคลที่พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน พูดจริง (๒) ตาเมือง เป็นนักปราชญ์ มีความรอบรู้ในวิชาการบ้านเมือง รู้หลักธรรม

(๓) แก่นเมือง เป็นผู้ทรงคุณธรรม ยุติธรรม (๔) ประตูเมือง เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ศัตราวุธยุทธโธปกรณ์ (๕) รากเมือง เป็นผู้รอบรู้ในด้านโหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ (๖) เหง้าเมือง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ (๗) ขางเมือง เป็นผู้ชำนาญในการออกแบบ ชำนาญในการศึก (๘) ขื่อเมือง เป็นผู้มีตระกูลเป็นนักปราชญ์ผู้กล้าหาญ (๙) แปเมือง เป็นผู้มีศีลธรรมอันดี ตัดสินคดีความเที่ยงธรรม (๑๐) เขตเมือง เป็นผู้ทำหน้าที่พิทักษ์เขตเมือง รักษาเขตแดนบ้านเมือง (๑๑) ใจเมือง เป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองที่ดี (๑๒) ค่าเมือง เป็นผู้พิทักษ์รักษาให้เมืองมีค่า มีเงินทอง ติดต่อค้าขาย (๑๓) สติเมือง เป็นผู้รู้จักการรักษาพยาบาล หมอยา (๑๔) เมฆหมอกเมือง เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประดุจเทพอารักษ์พิทักษ์เมือง เป็นหลักเมือง การถือคองสิบสี่ประการนี้ นับเป็นการรักษาบ้านครองเรือนมีศีลธรรม มีทศพิธราชธรรม

4.3 จากศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง ด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ชาติพันธุ์ไทภูครั่ง มีลักษณะเป็นหลักของความประพฤติที่เรียกว่า “จริยธรรม” มากกว่าจะนำเสนอหลักพุทธธรรมที่เป็นสัจธรรม โดยแบ่งพุทธจริยธรรมออกเป็น ๒ ประการ คือ ประการแรก พุทธจริยธรรมของสังคมเป็นหลักคำสอนที่เป็นบรรทัดฐานของคนทุกคน ทุกหมู่เหล่าในสังคมที่จะต้องปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ ศีลห้า การทำบุญตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิต จะเห็นได้จากคำสอนเรื่อง ฮีตสิบสอง กล่าวคือ การทำบุญทั้งสิบสองเดือนของชาติพันธุ์ไทภูคังอันได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา และความเคารพบูชาต่อบุคคลที่เจริญด้วยคุณวุฒิ วัยวุฒิ และเป็นผู้มีพระคุณ อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน และเชื่อฟังผู้มีอาวุโสกว่าของชาติพันธุ์ไทภูคัง ประการที่สอง พุทธจริยธรรมของปัจเจกบุคคล เป็นหลักคำสอนที่เป็นข้อปฏิบัติของบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน เช่น ผู้ปกครองก็ต้องมีหลักในการปฏิบัติตน อันได้แก่ ทศพิธราชธรรม ข้อปฏิบัติของบุรุษและสตรี ข้อปฏิบัติของสามีและภรรยา ซึ่งล้วนเป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนา บทบาทของวรรณกรรมคำสอนที่มีต่อวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ไทภูคัง มี ๓ ประเด็น คือ ๑) บทบาทในการควบคุมของสังคม เช่น หลักคำสอนเรื่องศีลห้า ซึ่งเป็นหลักควบคุมความประพฤติของทุกคนในสังคม ๒) บทบาทในการรักษาแบบแผนประเพณีชาติพันธุ์ไทภูคัง ให้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างไม่ขาดสายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ เช่น ฮีตสิบสอง หรือประเพณีทำบุญในสิบสองเดือนของชาติพันธุ์ไทภูคัง และ ๓) บทบาทในฐานะเป็นแบบแผนความประพฤติที่ดีงาม เช่น ข้อปฏิบัติของบุคคล ผู้มีสถานภาพต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง บุรุษ สตรี บุรุษในฐานะเป็น สามีและสตรีในฐานะภรรยา แนวความคิดสำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ก็คือ ตราบใดที่คนในสังคม ยึดมั่นตามหลักคำสอนในศาสนาที่ตนนับถืออย่างเคร่งครัดแล้วน้อมนำมาสู่การ ปฏิบัติจะทำให้สังคมมีความสงบสุขได้อย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าไม่ว่าจะอดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวชาติพันธุ์ไทภูคัง ก็จะเป็นเช่นนี้ตลอดไป เพราะสังคมชาติพันธุ์ไทภูคังได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาร่วมกับจากความภูมิใจที่เกิดมาเป็นชาวไทภูคังจากรุ่นบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลานที่บรรจงถ่ายทอดการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามจารีตประเพณีเดิมอยู่เสมอ อีกทั้งในอนาคตยังมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่จะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทภูคังดำรงสืบไป

5. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำหรับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายทำนุบำรุงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทภูคังให้เป็นถูกต้องตามหลักเจตนารมณ์ของประเพณีดั่งเดิมที่แท้จริง และถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

2. จากการศึกษาครั้งต่อไป ควรนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยยังคงตระหนักถึงภูมิปัญญา ภาษา ความเชื่อ การสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง

3. จากผลการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนในชาติพันธุ์ไทภูคัง ได้เล็งเห็นความสำคัญของหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนามาส่งเสริมความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ ตามภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทภูคัง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนสืบไป

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีนิทรรศการและการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการอพยพ การตั้งถิ่นฐานของชาติพันธุ์ไทภูคัง โดยจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาในอดีต จนมาเป็นปัจจุบัน ตลอดจนการผสมผสานกับพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ และการอนุรักษ์สืบต่อไป

2. ควรเน้นกิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีที่เริ่มจะเลื่อนหายไปอย่างประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีกินข้าวใหม่ เพื่อลูกหลานรุ่นหลังได้รู้จักและเกิดการห่วงแหน

3. ควรมีระดับความคิดต่อความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของชาติพันธุ์ไทภูคัง เพื่อพัฒนาเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผสมผสานของประเพณีฮีตสิบสองที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่สำคัญ

เอกสารอ้างอิง

คนึงนุช มียะบุญ. “การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั่งที่ บ้านโคก จังหวัดสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.

สุพิศ ศรีพันธุ์. “ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวครั่งในเขตอำเภอเดิมบางนาง บวช จังหวัดสุพรรณบุรี”. **รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

หอสมุดแห่งชาติ. **จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว.** บัญชีเบิกจ่ายพระราชทรัพย์และพระราชทานประจำเดือนในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. จ.ศ. 1177 (พ.ศ. 2358). เลขที่ 15.

หอสมุดแห่งชาติ. **จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว**. ร่างตราเจ้าพระยาจักรีตอบเมืองสุพรรณ จ.ศ. 1202. เลขที่ 18.

พุทธวิธีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์

Buddhist method Development of personnel potential of local administrative organizations. Nakhon Sawan Province

วิชญาภา เมธีวรฉัตร*
Wichayapa Metheeworachat*

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์คือเพื่อนำเสนอแนวทางการใช้หลักธรรมในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสานวิธี โดยส่วนแรกจะ ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียด ที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้น ในการ วิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ ส่วนที่สองจะทำการศึกษาเชิงปริมาณ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กันกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ และอุดช่องจุดด้อยของข้อมูลเชิงคุณภาพดังนั้นเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบ วิธีการ ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการวิจัยตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานะสมรส ร้อยละ 85.60 เป็นเพศชาย ร้อยละ 65.25 มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี ร้อยละ 51.69 มีการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 75.42 เป็นข้าราชการ ร้อยละ 70.33 และมีประสบการณ์ในการทำงาน 6 - 10 ปี ร้อยละ 49.15 สำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวม พบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษาด้านการพัฒนา รวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.04,S.D. = 0.698) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ คือ 1) ด้านการฝึกอบรม จัด

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail. Wanwisa2523@hotmail.co.th

โครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ปรับแก้การแสดงออกของพฤติกรรมกาย วาจา ขั้นสมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีสภาวะอดทน ขั้นปัญญา คือ ชี้แนะให้เห็นพฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ 2) ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ขั้นศีล คือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย ระบบการศึกษา ขั้นสมาธิ คือ พัฒนาพฤติกรรมจิตใจให้มี EQ ขั้นปัญญา คือ ให้มีการศึกษาเพิ่มเติม 3) ด้านการพัฒนา ขั้นศีล คือ ให้การบ่มเพาะพฤติกรรมนิสัยที่ดีงาม ขั้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจให้เป็นในทิศทางที่ควร ขั้นปัญญา คือ ส่งเสริมพัฒนาให้มีการศึกษาเพิ่มเติม ส่วนการพัฒนาศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าว สัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้น ๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และ เป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ตามแนว พระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ใน 3 ด้าน คือ T (training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนานามาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร ใน 3 ด้าน คือทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤตินิสัยที่พึงประสงค์ ดังนั้น แนวทางการพัฒนานี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาศักยภาพบุคลากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: พุทธวิธี, พัฒนาศักภาพ,บุคลากรท้องถิ่น

Abstract

This research its objectives are to present guidelines for the application of the Dhamma principles to develop the potential of the personnel of the local administrative organization Nakhon Sawan Province

The methodology is mixed methods research, with the first part being Qualitative Research. In order to know the issues of education in important details and cover the main content of the study in full, at the same time, the quality research will give in-depth information.The details are clear and can be analyzed in logic (Analytic Induction). The second part will perform quantitative analysis (Empirical Analysis).To provide empirical data And analyze the reasons that contribute In relation to quality information And fill in the weakness of the qualitative data. Therefore, in order to make the research According to the methodology, the researcher will present the research methods respectively.

The research findings were as follows:

1. General conditions and problems in the development of personnel potential of Nong Pling Subdistrict Administration Organization Nakhon Sawan Province Most of the respondents were married, 85.60% were male, 65.25% were aged between 31-40 years, 51.69% had a bachelor's degree, 75.42% were government officials, 70.33% and had 6-10 years of work experience. 49.15 each

For personnel development of Nong Pling Subdistrict Administration Organization Nakhon Sawan province, in general, found that training Education Overall, all aspects were at a medium level ($\bar{x}$ = 3.04, S.D. = 0.698) and when considered in each aspect found that it was at a moderate level in all aspects.

2. Concepts, theories and principles of Dharma concerning the development of human potential of Nong Pling Subdistrict Administration Organization Nakhon Sawan Province is 1) Training Organize training programs for personnel to develop knowledge, abilities, and skills according to individual differences. The precepts training is to modify the expressions of speech and body behavior. The meditation phase is to develop the mind to have a tolerant state. Advanced intelligence is to suggest behavior that should be done or should not be done. 2) Education: encourage personnel to further their education at higher education levels in order to improve their knowledge, ability and morality, which is to change their behavior with the educational system. The meditation phase is to develop mental behavior to have EQ. The intelligence stage is for further education. 3) Regarding the development of precepts, namely, the cultivation of good behavior. The meditation step is to train the mind in the right direction. Advanced intelligence is to promote, develop, to have additional education. As for the potential development, it is a group of knowledge, skills and related attributes. Which affects the primary job of a particular position, with the said knowledge, skills and characteristics Relative to the work of that position and can be measured against acceptable standards and that can be strengthened Through training and development

3.The ways for the competency development for staff in local administrative organizations according to Buddhism should begin at the process or the approach for the human resources according to the theory of Leonard Nadler : T (training), E (education), and D (development). The Buddhist principle, Tisikkha, was Silã (the behavior), Samãdhi (the concentration), and Paññа (the wisdom) made the competency of the staff in the 3 aspects the knowledge, the skill and the attiributes according to the theory of David C. McClelland.

Therefore, this way for the development could apply the Buddha-Dhamma principle in the competency development

Keywords: Buddhist methods, Talent development, Local personnel

บทนำ

สำหรับองค์กรปกครองส่วนทองถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557 รัฐได้ให้ความเป็นอิสระคล่องตัว ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบมีความเป็นอิสระ ในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจ หน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะรัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายใต้ กรอบกฎหมายและเพื่อกระจายอำนาจ ให้ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ ของประชาชนในทองถิ่น หรือ ประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม และในส่วนขององค์ประกอบองค์กรปกครองสวนทองถิ่น ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง โดยตรงของประชาชน ในท้องถิ่น และมีสภาท้องถิ่น ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเช่นเดียวกัน[1]

ดังนั้นการพัฒนาบุคลากร (Human Resource Development : HRD) เป็นหัวใจหลักของ หลายองค์กร เนื่องจากทรัพยาบุคลากรเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ ซึ่งทุกองค์การมุ่งที่จะให้บุคลากรของตนมีความรู้ความสามารถและเต็มใจปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา การดำเนินงานขององค์การต่างๆ จะประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในภารกิจหน้าที่ รับผิดชอบในระดับใด ก็ขึ้นอยู่กับระดับคุณภาพของคน เรียงลำดับความสำคัญตั้งแต่ผู้นำสูงสุดของ องค์การผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงานทุกคน ซึ่งจะส่งผลไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม ให้มีความเจริญเติบโตอย่างมั่นคง และด้วยเห็นว่ามนุษย์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงสุด เพราะคนเป็นกลไกทำให้เกิดงานงานที่มีคุณภาพต้องเกิดจากคนที่มีคุณภาพ จึงได้มุ่งเน้นในการพัฒนาบุคลากร เป็นสำคัญ

การจะพัฒนาบุคลากรขององค์กรจำเป็นต้องประเมินความสามารถของบุคลากรขององค์กรให้รู้ว่ามีจุดแข็งอะไรที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนและมีจุดอ่อนอะไรที่ต้องปรับปรุงแก้ไขที่สำคัญการพัฒนาเพื่อให้รู้ทันความเป็นไปของโลกธุรกิจในอนาคต องค์กรต้องมีความสามารถที่จะแบ่งปันเอาทรัพยากรในตลาดมาสร้างความมั่งคั่งให้กับองค์กร ซึ่งเป็นภาระอันใหญ่หลวงของผู้บริหารทุกคน องค์กรที่ดีสมาชิกขององค์กรต้องมีข้อผูกมัดหรือพันธะทางใจว่าจะทำให้งานขององค์กรประสบผลสำเร็จ และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ การที่องค์กรจะขับเคลื่อนได้ขึ้นอยู่กับสมาชิกขององค์กร ซึ่งการพัฒนาพนักงานมีหลาย รูปแบบ เช่น การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม การมอบหมาย

[1] โกวิทย์ พวงงาม **การปกครองท้องถิ่นว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ**. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส.เอเชียเพรส จำกัด, 2550), หน้า 13.

งาน การทำงานเป็นกลุ่มคณะ (Team building) การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาสายอาชีพ เป็นต้น[2]

ดังนั้นการพัฒนาบุคคลากรเป็น สิ่งจำเป็นต่อประสิทธิภาพงานเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อได้มีการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้าทำงานแล้ว มิได้หมายความว่าจะสามารถให้เข้าทำงานได้ทันทีเสมอไป จำเป็นต้องมีการอบรมแนะนำ เบื้องต้นแก่ผู้เข้าทำงานใหม่(Orientation) ในบางกรณีอาจต้องมีการอบรมถึงวิธีการทำงาน (In-service training) ให้ด้วย[3]

สภาพการณดังกล่าวนับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปได้ เนื่องจากการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและเป็นคนดี มีคุณธรรมควบคู่กันไป ในการที่จะนำพาประเทศให้ผ่านวิกฤตของสังคมไปไดh ซึ่งสอดคล้องกับนักมนุษยศาสตร์ อย่างท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกาจะวินาศ” ท่านมองเห็นเหตุปัญหา คือ เหตุของความหายนะของสังคมโลกที่กำลังก่อตัวขึ้นมา อย่างชัดเจนเพราะนั่นคือท่านมองเห็นว่า ศีลธรรมหรือคุณธรรม จริยธรรม เท่านั้นจะช่วยแก้ปัญหาได้

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาประเทศบรรลุเป้าหมายและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคนในประเทศให้เป็นคนที่มีคุณภาพก่อน โดยการให้การศึกษา อบรม เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การให้การศึกษาที่พัฒนาคนเพื่อการประกอบอาชีพเป็นการพัฒนาคนในเรื่องภายนอก สวนการพัฒนาคนในเรื่องภายใน อันได้แก่ การพัฒนาจิตใจด้วยการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวบุคคล ให้สามารถดำรงตน และดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างสันติและมีอิสรภาพ โดยใช้หลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ที่เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้ง ทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา[4]

องค์การบริหารส่วนตำบล หนองปลิง ตั้งอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบุคลากรในสังกัดจำนวน 118 คน ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์การนั้นได้มีการพัฒนาตลอดมาแต่การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง จึงทำให้บุคลากรยังมีศักยภาพในการทำงานไม่เต็มที่ตามที่หน่วยงานต้องการ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับบุคลากรจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ยังขาดหลักการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการฝึกอบรมกาย จิต และปัญญาของบุคลากรตามหลักไตรสิกขา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนา

---

[2]ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, **การพัฒนาองค์กรเพื่อการ เ ป ลี่ ย น แ ป ล ง** , (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิทยไพบูลย์ พริ้นติ้ง จำกัด,2547), หน้า 265.

[3] สมาน รังสิโยกฤษฎ์,**ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล**,(กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.,2530) หน้า 83.

[4] สุมน อมรววัฒน, **การสอนโดยสรางศรัทธาและโยนโสมนสิการ,** พิมพครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร :โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส, 2530), หน้า 44.

ศักยภาพ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล หนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอแนวทางการใช้หลักธรรมในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ในครั้งนี้ จะทำการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร แนวคิดกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และแนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

2. ด้านตัวแปรที่ศึกษา

การพัฒนาบุคลากรตามแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Nadler 3 ด้าน ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา, การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรตามแนวคิดของ David C. McClelland ได้แก่ ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (attributes) และหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

3. ด้านประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานจ้าง จำนวน 118 คน ซึ่งเป็นประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามเพื่อวัดระดับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิงจังหวังนครสวรรค์ และระดับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวพระพุทธศาสนา จำนวน 118 คน และแบบสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญในด้านหลักพุทธธรรม และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร จำนวน 7 รูป/คน และและสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน

4. ด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง

ผลการวิจัย

1.วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (ด้านการ พัฒนา) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการพัฒนาศักยภาพบุคลากร (ด้านการ ฝึกอบรม) อยู่ในระดับปานกลาง และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร (ด้านการศึกษา) มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ในการพัฒนาศักยภาพ บุคลากร (ด้านการฝึกอบรม) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ฝึกอบรมหลักสูตร เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในสายงานที่ตนปฏิบัติอยู่ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการสนับสนุน ช่วยเหลือด้านงบประมาณการฝึกอบรมจากหน่วยงานอย่างเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง และ ฝึกอบรมหลักสูตรอื่นแม้ว่าจะไม่อยู่ในสายงานที่ตนปฏิบัติงานอยู่ มีน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ในการพัฒนาศักยภาพ บุคลากร (ด้านการศึกษา**)** ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ศึกษาต่อใน หลักสูตรสายงานที่ตนปฏิบัติอยู่ มีค่าสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ศึกษาต่อในหลักสูตร ที่สามารถนำมาปรับใช้ในหน่วยงานได้ อยู่ในระดับมาก และ ศึกษาต่อในเวลาราชการ มีน้อยที่สุด อยู่ ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ในการพัฒนาศักยภาพ บุคลากร (ด้านการพัฒนา) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า หน่วยงานมีการ ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนางานของตนเอง มีอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ เปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหน่วยงาน อยู่ในระดับปานกลาง และ จัดทัศนศึกษา และดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้มีค่าน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

จากการสรุปการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พอสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์อยู่ใน ระดับปานกลาง

2.วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักพระพุทธศาสนา

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (หลักไตรสิกขาขั้นศีล) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (หลักไตรสิกขาขั้นปัญญา) อยู่ในระดับปานกลาง และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร (หลักไตรสิกขา ขั้นสมาธิ) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร (ขั้นศีล)อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อ พบว่า มีการห้ามไม่ให้บุคลากรเล่นการพนันทุกชนิดอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีการรณรงค์เรื่อง การลด ละ เลิก อบายมุข เช่น ดื่มสุรา เสพยาเสพติด อยู่ในระดับมากและ มีการรณรงค์เรื่องความประพฤติสุจริตต่อหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร (ขั้นสมาธิ) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามหลักกิจกรรม 5 ส. คือ สะสาง สะอาด สะดวก สุขลักษณะ และสร้างนิสัย โดยมีสติและสมาธิคอยเป็นเข็มทิศในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปาน กลาง รองลงมาคือ มีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในแผนงาน / งาน / โครงการ / กิจกรรมต่างๆ เป็นประจำ อยู่ในระดับปานกลาง และ หน่วยงานมอบรางวัล และยกย่องเชิดชูแก่ บุคลากรที่มีความดีความชอบเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างแน่วแน่ มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ตามแนวพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร(ขั้นปัญญา) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ส่งเสริมให้บุคลากร คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยมีหลักความเห็นชอบและคิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ สนับสนุนให้บุคลากรทำงานเป็นทีม โดยใช้หลักความเห็นชอบ และคิดชอบในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง และ มีการจัดศูนย์การเรียนรู้เพื่อเสริมความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพให้กับบุคลากรให้รู้เท่าทันสภาพในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง

จากการสรุปการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พอสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง

3.ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมทีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์

แนวคิด ทฤษฎี และหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ สรุปผลได้ดังนี้

ด้านการฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ปรับแก้การแสดงออกของ พฤติกรรมกาย วาจา ขั้นสมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีสภาวะอดทน ขั้นปัญญา คือ ชี้แนะให้เห็น พฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ

ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาทที่สูงขึ้นเพื่อัฒนาความรู้ ความสามารถ ขั้นศีลคือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยระบบการศึกษา ขั้นสมาธิ คือ พัฒนา พฤติกรรมจิตใจให้มี EQ ขั้นปัญญา คือ ให้มีการศึกษาเพิ่มเติม

ด้านการพัฒนา ขั้นศีล คือ ให้การบ่มเพาะพฤติกรรมนิสัยที่ดีงาม ขั้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจให้เป็นไปในทิศทางที่ควร ขั้นปัญญา คือ ส่งเสริมพัฒนาให้มีการศึกษาเพิ่มเติม

ส่วน การพัฒนาศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดย กลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าว สัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้น ๆ และสามารถ วัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรม และการพัฒนา

ตอนที่ 2 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวพระพุทธศาสนา

แนวการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวพระพุทธศาสนา สรุปผลได้ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวพระพุทธศาสนานั้นต้องปฏิบัติเป็น 3 กระบวนการ คือ

1. การศึกษาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ จำเป็นจะต้องมีความรู้ที่เหมาะสมกับระดับการปฏิบัติการตามภาระงานในองค์การ หลักไตรสิกขามีส่วนเกื้อหนุนเป็นอย่างมากใน การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากร กล่าวคือ ศีล เป็นคุณเครื่องแห่งการเตรียมตน สมาธิเป็นคุณ เครื่องแห่งการเตรียมใจ ในการศึกษาเรียนรู้ และปัญญาเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการศึกษาศีล เป็น เรื่องของกายกรรม และวจีกรรม ส่วนสมาธิ เป็นเรื่องของมโนกรรม ในเบื้องต้นของการศึกษา ต้องมี การเตรียมตน กล่าวคือต้องมีร่างกายแข็งแรง มีความพร้อมทีจะเรียน รู้จักการใช้วาจาให้ถูกต้องตาม กาลเทศะ มีการสื่อสารที่ดี ต้องมีการเตรียมใจ กล่าวคือ ความมุ่งมั่น ตั้งใจ และมีจิตจดจ่อกับ การศึกษาทั้งศีลและสมาธิจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนให้เกิดความรู้ที่ได้จากการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งก็คือ ปัญญา

2. การฝึกอบรมนับเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เมื่อบุคลากรได้รับการศึกษาอย่างดีเป็นเบื้องต้นแล้วจำเป็นจะต้องมีการฝึกอบรม เพราะการฝึกอบรมถือ เป็นการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี หลักไตรสิกขามีส่วนจำเป็นในการนำมาเป็น เครื่องมือในการฝึกอบรมอย่างมาก กล่าวคือ ศีล จะเป็นตัวขัดเกลาพฤติกรรม หล่อหลอมพฤติกรรม บุคลากรในองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะการทำงานในองค์กร บุคลากรจะต้อง มีจุดมุ่งหมายในการทำงานเช่นเดียวกัน ศีลจะเป็นเครื่องช่วยสร้างหลักเกณฑ์ควบคุมพฤติกรรม สร้างระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรในองค์กร สมาธิ เป็นเครื่องมือสำหรับยกระดับจิตปรับเปลี่ยน ทัศนคติของบุคลากรให้ตรงกัน กล่าวคือมีทัศนะในการทำงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อได้รับการ อบรมด้วยศีลและสมาธิแล้วก็จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จาก การปฏิบัติงานอันผ่านกระบวนการอบรมด้วยศีลวิธีและสมาธิวิธีแล้วเป็นวิถีแห่งปัญญา

3. การพัฒนาถือเป็นกุญแจดอกสำคัญในการนำเอาศักยภาพของบุคลากรมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด เพราะมนุษย์มีการพัฒนาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดการพัฒนานั้นหมายถึงการทำให้เจริญให้ยิ่งกว่าเดิมนั้นหมายความว่าเมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาแล้วจะต้องมีระดับการปฏิบัติการที่สูงกว่าเดิมจึงจะเรียกว่าการพัฒนาที่แท้จริง สำหรับเครื่องมือการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ในองค์กรนั้นหลักไตรสิกขานับเป็นพุทธบูรณาการที่ใช้ได้ผลเป็นอย่างดี กล่าวคือ ศีล เป็นเครื่องมือที่ สร้างความเป็นมืออาชีพในการทำงานได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อบุคลากรมีศีลกำกับแล้วจะทำให้รู้หน้าที่ เข้าใจบทบาทในการทำงานของตนเป็นอย่างดี สมาธิเป็นตัวเสริมสร้างให้เกิดจิตสาธารณะ ความคิดที่ เป็นระบบอุทิศตนเพื่อผลสำเร็จของงานอย่างแท้จริง เป็นสมาธิขั้นนักบริหารอันจะนาไปสู่ปัญญาชนสูง กล่าวคือมีวิสัยทัศน์ มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานรู้ชัดรู้แจ้งระบบงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี

ส่วนแนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง จังหวัดนครสวรรค์ ตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลกรด้านความรู้ (knowledge) จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน 3 ด้าน คือ T(training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนา บูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากรในด้านความรู้ (knowledge)

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลกรด้านทักษะ (skill) จะต้องเริ่มจากกระบวนการ หรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของ Leonard Nadler ใน 3 ด้าน คือ T (training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนาบูรณาการ กับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของ บุคลากรในด้านทักษะ (Skills)

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลกรด้านพฤตินิสัย (attributes) จะต้องเริ่มจาก กระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของ Leonard Nadler

ใน 3 ด้าน คือ T (training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนา บูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิด ศักยภาพของบุคลากรในด้านพฤตินิสัย (attributes)

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. **การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์/พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต),** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์,2539.

กุลชลี พวงเพ็ชร์. "กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของธุรกิจประกันภัยในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการฝึกอบรม"**.วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(บริหารธุรกิจ).** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2550.

เกื้อจิตร ชีระกาญจน์.**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2551.

โกวิทย์ พวงงาม. **การปกครองท้องถิ่นว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส.เอเชียเพรส จำกัด, 2550.

ฌาน ตรรกวิจารณ์."การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ".**วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

ณัฐพงษ์ ไพจิตรธนโชติ . "รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีกลุ่มโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย".**วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต(บริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548.

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. **การพัฒนาองค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลง** .กรุงเทพมหานคร : บริ ษัทวิทยไพบูลย์ พริ้นติ้ง จำกัด,2547.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, 2543.

มัลลี เวชชาชีวะ.**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**.กรุงเทพมหานคร : สานักวิจัยสถาบันพัฒนาบัณฑิตบริหารศาสตร์, 2524.

สมาน รังสิโยกฤษฎ์.**ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล**.กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.,2530.

สุมน อมรววฒน. **การสอนโดยสรางศรัทธาและโยนโสมนสิการ.** พิมพครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส, 2530.

Adranam H. Maslow. "**A Theory of Human Motivation**".(Psychological Review. 50 1943.

Bardo J.W. and Hardman J.J. **Urban Sociology : A Systematic introduction**.NewYok : F.E. Peacock Publishers,1982.

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing** (4th ed.)

Cunnighan,W.G.. &Cordeiro,P.A. .**Educational administration : A problem – based approach**.Bostos : Allyn and Bacon ,2000.

Dessler, Gary. **Human Resource Management** ,ed . New York : McGraw –Hill,20

Nadler,Leonard and Nadler,Zeace,**Corporate Human Resource Development.**NewYork : Nostrand Rcinhold, 1980.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

ศึกษาอิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย

The Study of an Influence of Paññāsajātaka to Thai Society

พระอธิการกฤษดา สุทฺธิญาโณ (เรืองศิลป์)[1]
Phraathikan Krissada Suddhiñāṇo (Roungsin)
ศิริโรจน์ นามเสนา[2]
Sirirot Namsena
พระศรีสุทธิพงศ์ (สมส่วน ปฏิภาโณ), [3]
Phrasrisutthipong (Somsuew Paṭibhāno)

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาอิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญญาสชาดก ๒) เพื่อศึกษาความเชื่อในปัญญาสชาดก และ ๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัญญาสชาดกในสังคมไทย

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญญาสชาดก เป็นผลงานวรรณกรรมเก่าแก่ทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านการรจนาของภิกษุสงฆ์เมืองเชียงใหม่ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐ – ๒๒๐๐ แนวการเขียน นำนิทานจากแหล่งต่างๆ มาอธิบายแต่งขึ้นเป็น “ชาดก” โดยนำนิทานจากอรรถกถาชาดกและนิทานพื้นบ้านมาดัดแปลงให้เป็นเรื่องราวตามชื่อ เรียบเรียงเป็นภาษาบาลี มีทั้งคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วและบทคาถาหรือบทร้อยกรอง แพร่กระจายไปในดินแดนประเทศใกล้เคียง ได้แก่ เขมร พม่า ลาว ชาดกที่รู้จักกันดี ได้แก่ สุธนชาดก สุวรรณสังขชาดก เป็นต้น

๒. ความเชื่อในปัญญาสชาดก มีความเชื่อเรื่องผลกรรม บาป บุญ นรก สวรรค์และชาติภพ เชื่อว่าผลกรรมที่ผ่านมานั้นมนุษย์ไม่สามารถฝืนหรือหลีกเลี่ยงได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ ต้องเสวยผลกรรมนั้นต่อไป และเชื่อว่าพลังแห่งความเพียรพยายามของตนเท่านั้นที่จะช่วยให้ตนเองไปสู่สวรรค์หรือพ้นจากวัฏฏสงสาร ซึ่งความเชื่อนี้ทำให้มนุษย์ในปัญญาสชาดกส่วนใหญ่มีความคิด

---

[1] นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ , E-mail.mcu.nakhonsawan@gmail.com

[2] ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, อาจารย์ประจำหลักสูตร มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

[3] อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม, อาจารย์ประจำหลักสูตร มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

สะสมกรรมดีเพื่อที่จะให้กรรมดีนั้นส่งผลให้ตนประสบกับความสุขในชาติหน้า นอกจากนี้ ยังเชื่อในพลังลี้ลับเหนือธรรมชาติ เพื่อให้สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาตินั้นบันดาลให้เกิดสิ่งดีๆ ให้แก่ตนหากเป็นกรณีร้ายก็จะหาทางกำจัด ขับไล่ไปให้พ้นและป้องกันไม่ให้มารบกวนหรือทำอันตราย

๓. อิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย ชี้ให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีบทบาทอย่างสำคัญนอกจากศาสนธรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ หลักฐานของความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทย ได้ถ่ายทอดมาทางวรรณกรรม โดยจะเห็นได้จากการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน โดยผ่านการนำเสนอในรูปแบบเล่าเรื่องหรือชาดกให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เรื่องเน้นการสร้างบุญ พิธีกรรม ประเพณีต่างๆ เช่น การสร้างพระไตรปิฎก การสร้างพระพุทธรูป การซ่อมแซมเสนาสนะที่ชำรุด การสรงน้ำพระ และประเพณีการทอดกฐิน โดยเชื่อว่าผลบุญที่ทำจะทำให้ชีวิตดีขึ้นทั้งในแต่ปัจจุบัน และชาติหน้าที่มีความสุขสมบูรณ์ด้วยปัจจัยต่างๆ

คำสำคัญ :ศึกษาอิทธิพล,ปัญญาสชาดก

Abstract

The purposes of this research, “The study of an influence of Paññāsajātaka to Thai society” are (1) to study the background and importance of Paññāsajātaka (2) to study the belief in Paññāsajātaka, and (3) to study an influence of Paññāsajātaka in Thai society.

The results of this study found that:

1. Background and importance of Paññāsajātaka was an ancient literary Buddhist work which was compesed by Chiangmai monk about 2000-2200 B.E. The composition, based on tales from various sources in which explained to “Jataka”, composed by bringing tales from Jataka and folk tales to convert into stories according to the name by written in Pali, there are prose and spell or poetry which spread to nearby countries, such as Cambodia, Myanmar, Laos etc. The well-known Jataka are Suthon Jataka and Sawannasung Jataka.

2. The belief in Paññāsajātaka had belief in karma, sins, merit, hell, heaven and previous life. Paññāsajātaka believed that human can’t infringe, avoid or change it, they must compensate that retribution, Paññāsajātaka also believed that power of an attempt only helps themselves to go to heaven or free from round of existences, so this belief made most people in Paññāsajātaka

conceived of collecting good karma for finding a happiness in the next life. Moreover, Paññāsajātaka believed in the supernatural for things engendered proper things to themselves and it can eliminate, expel and prevent them from disturbing or harming.

3. The influence of Paññāsajātaka in Thai society indicated that Buddhism plays an important role in addition to Buddha teaching, religious places and religious object. The evidence of the relationship between Buddhism and Thai society conveyed to literature, as is evident from the propagation of Buddhist principles on piety the pragmatics of Buddhism doctrine of Buddhists by presenting in a narrative form or Jataka in order to engender an understanding and be able to use in life, specially, creating merit, various rituals such as creating the Tripitaka, creating Buddha images, repairing decayed lodging, sprinkle water onto a Buddha Statue, and Kathin traditions by beliefs that good deeds will make a better life both in the present and next life by having completely happy with various factors.

Keyword: Study of an Influence of, Paññāsajātaka

บทนำ

ชาดก มาจากคำว่า “ชาตก” หมายถึง เรื่องพระพุทธเจ้าที่มีมาในพระชาติก่อนๆ[4] เรื่องราวในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะมาเกิดในชาติสุดท้ายและได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า[5] หรือพระจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีบทบาทเป็นตัวสำคัญของเรื่องหรือบางครั้งจะมีฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ในทางวรรณคดีบาลี มีความหมายเฉพาะถึงเรื่องพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเรื่องของพระโพธิสัตว์[6] เป็นส่วนหนึ่งของพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ในลำดับที่ ๑๐ และเป็นส่วนหนึ่งของนวังคสัตถุศาสน์ ชาดกอาจมีที่มาจากอรรถกถาชาดก พระสูตร พระวินัย หรือนิทานชาวบ้าน และมีชาดกประเภทหนึ่ง ได้แก่

---

[4]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔,** (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพลับลิเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๓๗๕.

[5]ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา, **วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๐.

[6]นิยะดา เหล่าสุนทร, **ปัญญาสชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ลายคำ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

“ปัญญาสชาดก” ซึ่งเป็นชาดกที่สันนิษฐานว่าพระเถระนักปราชญ์ชาวเชียงใหม่ได้รวบรวมเรื่องราวปรัมปราที่เป็นนิทานพื้นถิ่นที่แพร่หลายในยุคนั้น แล้วนำมารจนาเป็นชาดกขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๐๐๐ – ๒๒๐๐ โดยได้เขียนไว้ด้วยภาษาบาลีมีทั้งคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วและบทคาถาหรือบทร้อยกรอง โครงสร้าง ของปัญญาสชาดกมีลักษณะเลียนแบบนิบาตชาดกหรืออรรถกถาชาดก อันประกอบด้วย ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ บทคาถา ไวยากรณ์และสโมธานหรือประชุมชาดก[7] หากแต่ได้รับความนิยมแพร่หลายทั้งในประเทศไทย พม่า ลาว และเขมร นอกจากนี้ ยังเป็นต้นเค้าของวรรณกรรมร้อยกรองที่มีชื่อเสียงในภายหลังอีกหลายเรื่อง เช่น รถเสนหรือนางสิบสอง พระสุธน – นางมโนราห์ สังข์ทอง สมุทรโฆษคำฉันท์ สรรพสิทธิ์คำฉันท์ ฯลฯ ปัญญาสชาดกจึงถือเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างมากเนื้อเรื่องของปัญญาสชาดกให้ความสำคัญกับเรื่องราวของพระโพธิสัตว์หรือผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นตัวละครเอกหรือผู้สังเกตการณ์ของเรื่อง มีสถานะชาติกำเนิดและกระทำพฤติกรรมต่างๆ ทั้งด้านดีและไม่ดีอย่างหลากหลาย เพื่อบำเพ็ญ บุญบารมีให้บรรลุจนสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า จึงเป็นที่น่าสนใจว่าพระโพธิสัตว์ในความคิดของคนไทยเป็นอย่างไร ซึ่งน่าจะทำให้สามารถเข้าใจมโนทัศน์ ซึ่งหมายถึงภาพหรือความคิดในสมองที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือภาพที่เกิดในใจซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งหลายสิ่งต่างกัน[8] ของคนไทยที่เกิดจากความคิด ภูมิปัญญาและสังคมวัฒนธรรมไทย

ปัญญาสชาดก นับเป็นหนังสือที่รู้จักกันแพร่หลายและซึมซาบในจิตใจของคนไทยรวมทั้งดินแดนใกล้เคียง และยังมีอิทธิพลอย่างมากมายโดยเฉพาะในด้านวรรณกรรมของไทย”[9] กล่าวได้ว่า ปัญญาสชาดกเป็น “หนังสือชุมนุมนิทานพื้นบ้าน” เล่มแรกของประเทศไทย “หนังสือเรื่องนี้แม้จะเป็นหนังสือประเภทธรรมคดี แต่ก็ต่างกับหนังสือธรรมคดีทั่วไป ด้วยมีเนื้อเรื่องเป็นทำนองนิทาน มีคติชวนอ่าน บางเรื่องก็มีผู้นำเค้าโครงมาประพันธ์เป็นโคลงฉันท์ และบทละครกลายเป็นวรรณคดีที่แพร่หลายไปหลายเรื่อง เช่น เรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ บทละครเรื่องพระสุธนและนางมโนราห์ บทละครเรื่องสังข์ทอง บทละครเรื่องคาวี และเรื่องพระรถเสน เป็นต้น”[10]

---

[7]สุภาพรรณ ณ บางช้าง, **วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

[8]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔,** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.royin.go.th/dictionary/index.php. [๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๒].

[9]พัฒน์ เพ็งผลา, **ชาดกกับวรรณกรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐), หน้า ๓๖.

[10]หลวงวิเชียรแพทยาคม, **ปัญญาสชาดก ฉบับหอสมุดแห่งชาติ คำนำ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔), หน้า ๑.

เหตุผลที่หนังสือปัญญาสชาดกเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย เพราะรูปแบบในการนำเสนอที่ผูกด้วยนิทานที่ชวนให้ติดตามและไม่เบื่อหน่าย แต่ว่าโดยจุดประสงค์ที่แท้จริงของหนังสือดังกล่าว ผู้แต่งมุ่งอุบายหลักธรรมคำสั่งสอนและคุณธรรมของพระพุทธองค์เป็นหลักสำคัญ แต่การที่ผู้แต่งหนังสือดังกล่าวได้นำเสนอหลักธรรมโดยการผสมผสานตามรูปแบบของการแต่งอรรถกถาชาดก ที่มีมาแต่เดิมกับนิทาน จึงเป็นรูปแบบการประกาศพระสัทธรรมของพระพุทธองค์ที่ฉลาดยิ่ง วิธีการ ที่เรียบง่ายและเข้ากันได้กับวิถีชีวิตของชาวบ้านเช่นนี้เอง ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวไทยที่ยากที่จะแยกออกจากกัน

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะได้ศึกษาคุณค่าและความสำคัญของหนังสือปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทยในด้านต่างๆ เช่น ภาษาวรรณกรรม วิถีชีวิตของคนไทย นิทานพื้นบ้านของคนไทย วัฒนธรรม เป็นต้น ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรได้วิจัยถึงเทคนิคในการชี้นำหลักธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติแก่ประชาชนที่พระเถระเหล่านั้นได้ใช้ประกาศพระศาสนาในสมัยนั้นที่ทำให้พระศาสนาประดิษฐานมั่นคงมาถึงปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญญาสชาดก
๒. เพื่อศึกษาความเชื่อในปัญญาสชาดก
๓. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัญญาสชาดกในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาอิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เป็นหลัก จากรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา บทความทางวิชาการ และบทความทางเว็บไซต์ โดยมุ่งเน้น เกี่ยวกับเรื่องปัญญาสชาดกและวางกรอบการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ไว้ดังนี้

๑.วิธีการดำเนินการวิจัย งานวิจัยนี้มีกรอบการศึกษาวิจัยเฉพาะเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลในปัญญาสชาดกเป็นหลัก เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา และผลงานทางวิชาการ ของนักการศาสนาและนักวิชาการทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อันเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้

๒. นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญญาสชาดก

เป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วว่า ปัญญาสชาดก ซึ่งเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวรรณคดีไทย ได้แต่งระหว่างพุทธศักราช ๒๐๐๐-๒๒๐๐ โดยเฉพาะศิลาจารึก ซึ่งจารึกเมื่อพุทธศักราช ๑๘๐๘ ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัด Kusa-samuti หมู่บ้าน Pwazaw ในประเทศพม่า แสดงว่าปัญญาสชาดกน่าจะแต่งก่อนปีพุทธศักราช ๑๘๐๘ อนึ่ง ความแพร่หลายของปัญญาสชาดก ที่รู้จักแพร่หลายก่อนปีพุทธศักราช ๒๐๐๐ จำนวนชาดกในปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติซึ่งถือว่าเป็นฉบับสมบูรณ์ที่สุด มีทั้งหมด ๖๑ เรื่อง ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจึงมีการแต่งชาดกเพิ่มขึ้นอีก เท่าที่มีการรวบรวมในปีพุทธศักราช ๒๙๖๖ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก ๑๑ เรื่อง สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นชาดกที่แต่งในสมัยหลังโดยพิจารณาจากโครงเรื่อง ลักษณะและบทบาทของตัวละคร และความคิดในเรื่อง ก็คือ วรวงสชาดก วนาวนชาดก สีหนาทชาดก สุวรรณสังขชาดก เทวันธชาดก สุบินชาดก สุวรรณวงศ์ชาดก วรนุชชาดก และจันทคาธชาดก นอกจากนี้ ยังพบชาดกอีก ๔ เรื่อง คือ ศรีวิชัยชาดก ราโชวาทชาดก ติณปาลชาดก และธนัญชัยบัณฑิตชาดก ที่ควรน่ามารวมในปัญญาสชาดกด้วย

ความนิยมในปัญญาสชาดกมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเมืองไทยเท่านั้น ในต่างประเทศคือ พม่า ลาว และเขมร ปัญญาสชาดก ก็เป็นที่ผู้จักอย่างกว้างขวาง และต่างก็มีปัญญาสชาดกภาษา ของตน จำนวนชาดกในปัญญาสชาดกฉบับพม่า ลาว และเขมร มี ๕๐ เรื่อง ส่วนปัญญาสชาดกฉบับเชียงตุงนั้น เพราะเหตุที่ต้นฉบับที่นำมาวิจัยไม่สมบูรณ์ จำนวนชาดกมีเพียง ๒๑ เรื่อง เมื่อเปรียบเทียบ ปัญญาสชาดกฉบับพม่า เชียงตุง ลาว และเขมรกับไทยแล้ว มีทั้งที่คล้ายคลึงกันในด้านชื่อเรื่อง และเนื้อเรื่อง คล้ายคลึงกันเฉพาะเนื้อเรื่อง และแตกต่างทั้งชื่อเรื่องและเนื้อเรื่อง ซึ่งอาจจะสรุปได้ดังนี้ ปัญญาสชาดกฉบับที่มีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยมากที่สุด คือ ปัญญาสชาดกฉบับเขมร ซึ่งมีชาดก ๔๘ เรื่อง ตรงกับภาษาไทย ส่วนปัญญาสชาดกฉบับพม่า มีจำนวนชาดก ๓๖ เรื่อง ตรงกับภาษาไทย และปัญญาสชาดกฉบับลาว เข้าใจว่ามีจำนวนชาดก ๒๘ เรื่องตรงกับภาษาไทย

ที่มาของเรื่องในปัญญาสชาดก คือ วรรณคดีพุทธศาสนาภาษาบาลี วรรณคดีพุทธศาสนาภาษาสันสกฤต พงศาวดารพื้นเมือง นิทานพื้นเมือง และชาดกในปัญญาสชาดกด้วยกัน ในจำนวนที่มาเหล่านี้ อรรถกถาชาดกมีความสำคัญที่สุด คือเป็นที่มาของโครงเรื่องของชาดกในปัญญาสชาดก ๗ เรื่อง เป็นที่มาของโครงเรื่องบางตอนของชาดกในปัญญาสชาดก ๑๒ เรื่อง และเป็นต้นเค้าของแนวความคิดของชาดกในปัญญาสชาดก ๑๕ เรื่อง

วรรณกรรมร้อยกรองที่ได้รับอิทธิพลจากปัญญาสชาดกนั้น ต้นฉบับตัวเขียนและฉบับพิมพ์ มี ๖๓ สำนวน ทั้งนี้เป็นหลักฐานที่แสดงว่าบ่อเกิดที่สำคัญของวรรณคดีไทยก็คือปัญญาสชาดก วรรณกรรม ร้อยกรองทั้ง ๖๓ สำนวนนี้ มีทั้งที่เป็นคำกาพย์หรือที่เรียกว่า กลอนสวด คำกลอน คำฉันท์ บทละคร ลิลิต บทมโหรี และบทขับไม้ ในประเภทต่างๆ เหล่านี้ วรรณกรรมคำกาพย์ได้รับความนิยมมากที่สุด ทั้งนี้ เป็นเพราะสามารถนำไปใช้ เป็นเครื่องมือในการชักจูงพุทธศาสนิกชนให้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธา พระจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ ได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ส่วนชาดกในปัญญาสชาดก เรื่องที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ รถเสนชาดก ซึ่งเป็นที่มาของวรรณกรรมร้อยกรอง ๑๓ สำนวน

นอกจากปัญญาสชาดกจะเป็นที่มาของวรรณกรรมร้อยกรองแล้ว โครงเรื่องของชาดก ในปัญญาสชาดกประเภทที่ได้พัฒนาให้ซับซ้อน เป็นต้นเค้า ของโครงเรื่องของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทที่เรียกว่า เรื่องประโลมโลก หรือจักรๆ วงศ์ๆ นอกจากนี้ วิธีการสอน จริยธรรม และเนื้อหาของคำสอนก็เป็นส่วนที่วรรณกรรมร้อยกรองเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากปัญญาสชาดก

๒.ความเชื่อในปัญญาสชาดก

๒.๑ ความเชื่อในปัญญาสชาดกที่มีต่อศาสนา

อิทธิพลความเชื่อในปัญญาสชาดกที่มีต่อศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผลกรรม ความเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องชาติภพ ดังนี้

ในปัญญาสชาดกมีความเชื่อเรื่องของผลกรรม โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตมาจากผลกรรม เชื่อว่ากรรมเป็นสิ่งที่กำหนดความเป็นไปสภาวะและสถานภาพของมนุษย์ และเชื่อว่าผลกรรมที่ผ่านมานั้น มนุษย์ไม่สามารถฝืนหรือหลีกเลี่ยงได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ต้องเสวยผลกรรมนั้นซึ่งความคิดในลักษณะนี้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนในปัญญาสชาดกเป็นอย่างยิ่ง พอมีโชคเคราะห์ประสบเคราะห์ร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็มักจะอาศัยความเชื่อเรื่องผลกรรมเข้ามาดับทุกข์ว่าตนได้รับทุกข์ได้รับเคราะห์กรรมอย่างนั้น เพราะได้ทำบาปไว้ก่อน เมื่อประกอบกับความคิดที่ว่า ของทุกอย่างไม่เที่ยง ของทุกอย่างเป็นทุกข์ จึงยอมรับความทุกข์นั้นได้อย่างสงบ และสามารถทนทุกข์นั้นได้ดีกว่าคนในสังคมอื่นๆ ทำให้สังคมในปัญญาสชาดกเป็นสังคมที่มีความดิ้นรนน้อย และขณะเดียวกันก็มีความปล่อยวางและยอมปล่อยชะตาชีวิตไปตามโชคชะตามาก ผลกรรมในโลกทัศน์ของคนในปัญญาสชาดกนั้นจะแบ่งเป็นผลกรรมดีและผลกรรมที่ไม่ดี ถ้าเป็น

ผลร้ายที่เชื่อว่าเกิดจากการกระทำของตนในอดีต ก็เรียกว่า “กรรม” และหากเป็นผลดีที่เชื่อว่าได้จากการกระทำของตนในอดีต ก็จะเรียกว่า “บุญ” ซึ่งความเชื่อเรื่องผลบุญกรรมนี้ทำให้สังคมในปัญญาสชาดกมีโลกทัศน์ ในการมองสถานภาพของคนในสังคมว่า คนที่รวย คนที่เกิดในตระกูลสูง เป็นคนที่ทำกรรมมาดี หรือคนที่ได้รับยศถาบรรดาศักดิ์สูงเป็นคนที่มีวาสนาดี สะสมกรรมมาดีในชาติก่อน และด้วยอิทธิพลความเชื่อนี้ ทำให้สังคมในปัญญาสชาดกยกย่องคนมีอำนาจและคนรวย และความเชื่อเรื่องบุญวาสนาของคนเกิดจากบุญบารมีที่สะสมมาก่อนนี้ อำนาจวาสนาของผู้อื่นเป็นคนที่ไม่สามารถแข่งบุญแข่งวาสนา เพราะเชื่อว่า “แข่งเรือแข่งพายแข่งกันได้ แข่งบุญแข่งวาสนาแข่งไม่ได้” ความเชื่อเรื่องชาติภพก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่คนในปัญญาสชาดก เชื่อถือและเน้นให้ความสำคัญกับชาติภพหน้า อันเป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าเมื่อกรรมในอดีตเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลในปัจจุบันดังนั้นมนุษย์จึงน่าจะสามารถกำหนดชะตาชีวิตในอนาคตได้และวิธีที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนในอนาคตก็คือ การสร้างสมบุญเอาไว้เพื่อส่งผลให้ตนได้เกิดเป็นคนร่ำรวย มีบุญวาสนาในภพชาติต่อไป และความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องชาติหน้านี้ทำให้คนในปัญญาสชาดกส่วนใหญ่ที่นับถือพระพุทธศาสนา มุ่งทำบุญเพื่อชาติหน้า และเป็นชาติหน้าที่มีความสุขสมบูรณ์ด้วยปัจจัยต่างๆ การมีความเชื่อเรื่องชาติหน้า มีส่วนดีต่อสังคม คือ ผู้มีฐานะด้อยกว่าในด้านต่างๆ จะได้รับความจุนเจือจากผู้ที่มีฐานะดีกว่าเนื่องจาก “ทาน” อันเป็นหัวใจในการทำบุญ และยังทำให้ผู้มีฐานะด้อยเหล่านี้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหวังว่า ถ้าตนทำดีชาติหน้าตนก็จะได้ไปเกิดในสถานะที่ดีขึ้นกว่าชาตินี้ ความเชื่อในผลบุญทำให้ผู้มีความเชื่อไม่ประพฤติในทางอกุศลเพราะเกรงว่าจะได้ผลบาปซึ่งจะทำให้เกิดในภพที่ไม่ดีในชาติหน้าอีกด้วย

๒.๒ ความเชื่อในปัญญาสชาดกที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ในปัญญาสชาดกมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งลี้ลับ ทั้งเรื่องภูต ผี ปีศาจ ความฝัน เป็นต้น โดยในปัญญาสชาดกเชื่อในอำนาจผีสางเทวดาว่า จะช่วยดลบันดาลให้ตนเองรอดพ้นจากภัยพิบัติหรือช่วยให้มีความสุขเฉพาะหน้าได้ไม่ได้เชื่อว่าอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะช่วยให้ตนเองขึ้นสู่สวรรค์ หรือพ้นจากวัฏฏสงสารได้ แต่เชื่อว่าการที่จะขึ้นสู่สวรรค์หรือพ้นจากสงสารวัฏได้นั้นต้องสร้างสมบารมีเป็นอันมาก ไม่ได้เชื่อว่าจะช่วยให้พ้นกรรม หรือพ้นจากสังสารวัฏ ในปัญญาสชาดกเชื่อว่าความฝันเป็นลางบอกเหตุการณ์ ล่วงหน้าอย่างหนึ่ง ซึ่งความเชื่อเช่นนี้เป็นการแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของคนที่ให้ความหมายทางสัญลักษณ์แก่ปรากฏการณ์ต่างๆ กล่าวคือ เข้าใจว่าเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นเพราะกำลังจะสื่อสารอะไรบางอย่างให้รู้ ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ แต่มีจุดหมาย และจุดหมายส่วนหนึ่งคือการบอกอนาคต

๒.๓ ความเชื่อในปัญญาสชาดกที่มีต่อสิ่งอื่นๆ

ในปัญญาสชาดกมีความคิดว่าความกตัญญูเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่น่ากระทำ จึงให้ความสำคัญกับเรื่องความกตัญญู นอกจากนี้ในปัญญาสชาดกส่วนหนึ่งนั้นจะชื่นชอบการเล่นพนัน ซึ่งลักษณะความชื่นชอบเช่นนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าคนในปัญญาสชาดกนั้นมีความเชื่อเรื่องของ

ดวง เรื่องการเสี่ยงโชค การที่นำเรื่องการพนันมากล่าวถึงนั้น คงเพื่อที่จะสอนให้ทราบว่าการพนันนั้นเป็นสิ่งไม่ดี ชีวิตไม่ควรจะฝากไว้กับโชค ทุกสิ่งเกิดขึ้นได้ด้วยผล จากการกระทำของตนเอง อันเป็นการนำมาเพื่อเสริมให้เห็นเรื่องผลกรรมนั้นเอง นอกจากนั้นคนในปัญญาสชาดกยังชื่นชอบการละเล่นรื่นเริงทั้งในโอกาสที่น่ายินดีและไม่น่ายินดี โดยคนในปัญญาสชาดกส่วนหนึ่งเห็นว่าการละเล่นเป็นการผ่อนคลายความตระหนกอย่างหนึ่ง ด้วยอิทธิพลความคิดนี้ จึงทำให้มีการจัดงานรื่นเริง งานมหรสพอยู่เสมอ อันเป็นการหาความสุขอย่างหนึ่งให้แก่ชีวิต

๓.อิทธิพลของปัญญาสชาดกในสังคมไทย

อิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อการเผยแผ่ศาสนธรรม ทั้งในระดับความเชื่อ พิธีกรรม หลักธรรมระดับศีลธรรมและโลกิยธรรมและโลกุตรธรรม พบว่า ปัญญาสชาดกได้บรรจุหลักคำสอนต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างพร้อมมูล โดยทั่วไปแล้ว ผู้อ่านมักมองอย่างผิวเผินว่า ปัญญาสชาดกเป็นเรื่องเล่านิทานโกหก และเป็นเรื่องจินตนาการ ทั้งนี้เพราะไม่ได้ศึกษาเนื้อหาอย่างจริงจัง แต่เมื่ออ่าน อย่างละเอียดแล้ว จะพบหลักธรรมคำสั่งสอนในด้านต่างๆ มากมายทั้งในส่วนของหลักธรรมระดับศีลธรรมและโลกียธรรมและโลกุตรธรรม

อิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อวิถีชีวิตของสังคม ผู้วิจัยพบว่า ปัญญาสชาดกเป็นแหล่งบ่อเกิดวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมไทยมากมาย ซึ่งโดยภาพกว้างๆ อาจแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน และส่วนที่เป็นผลมาจากหลักการของพระพุทธศาสนา ในส่วนแรกนั้น ปัญญาสชาดกเป็นบ่อเกิดของคติธรรม ข้อปฏิบัติในสังคมและคติความเชื่อหลากหลายส่วนในส่วนที่สองนั้น ปัญญาสชาดกเป็นผู้ตอกย้ำให้มีความศรัทธาในการบำเพ็ญบุญกุศลที่เป็นประโยชน์ แก่พระศาสนามากมาย เช่น การสร้างพระไตรปิฎก การสร้างพระพุทธรูป การซ่อมแซมเสนาสนะที่ชำรุดและอีกมากมาย แม้ว่าจะเป็นความจริงที่ยากจะยืนยันได้ว่าปัญญาสชาดกเป็นผู้ริเริ่มข้อปฏิบัติเหล่านี้ แต่อย่างน้อยที่สุดปัญญาสชาดกได้ “ตอกย้ำ” ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น

อิทธิพลของปัญญาสชาดกที่มีต่อวรรณกรรมไทยและการละคร พบว่า มีชาดกอย่างน้อย ๒๑ เรื่อง ที่ได้รับการดัดแปลงและนำมาขยายเป็นวรรณกรรมร้อยกรองของไทย ไม่ว่าที่เป็นคำกาพย์ คำกลอน คำฉันท์ ลิลิต บทละคร ขับไม้ มโหรี รวมเป็นวรรณกรรมร้อยกรองของไทยถึง ๖๓ สำนวน ทั้งนี้ยังไม่รวมที่แต่งเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วในรูปแบบต่างๆ อีกมากนาย ปัญญาสชาดกยังเป็นต้นกำเนิดของบทละครในสมัยต่างๆ รวมทั้งเป็นต้นแบบเรื่องละครทางโทรทัศน์และรวมถึงที่เป็นภาพยนตร์ด้วย

ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดเจนถึงคุณประโยชนของปัญญาสชาดก ที่มีต่อสังคมไทย โดยมีหลักธรรมต่างๆ จำนวนมาก สอดแทรกอยู่ในนิทานปัญญาสชาดก ที่ส่งเสริมสนับสนุนคุณค่าการดำเนินชีวิตในสังคมไทยด้านต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประพฤติตนและดำเนิน

ชีวิต เพื่อทำให้ตนเองและสังคมมีความสงบสุขและความเจริญรงเรื่องได จึงนับเป็นแหล่งาขุมทรัพย์ทางความคิด ที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ได้ให้พวกเราเป็นขุมทรัพย์ที่เราทั้งหลายสามารถขุดหาอาหารทางความคิด ในด้านต่างๆ ได้ทุกด้าน ไม่ว่าเพื่อความบันเทิง คติธรรม หลักศาสนา ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตหรืออื่นใด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยพบข้อเสนอแนะ ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญญาสชาดกอีก ดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในปัญญาสชาดก

๒. ควรศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมของพระโพธิสัตว์ในปัญญาสชาดก

เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔,** กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพลับลิเคชั่น, ๒๕๕๖.

ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา, **วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย**, กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

นิยะดา เหล่าสุนทร, **ปัญญาสชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: ลายคำ, ๒๕๕๘.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง, **วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔,** [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.royin.go.th/dictionary/index.php. [๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๒].

พัฒน์ เพ็งผลา, **ชาดกกับวรรณกรรมไทย**, กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐.

หลวงวิเชียรแพทยาคม, **ปัญญาสชาดก ฉบับหอสมุดแห่งชาติ คำนำ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔.

กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย
Blood Donation Campaign Strategy for National Blood Centre Thai Red Cross Society

จำเนียร ศิลปอาชา[1]
Chamnean Silpa-archa[2]

ปรีชา พันแน่[3], อุราเพ็ญ ยิ้มประเสริฐ[4]
Preecha Phannan,[5] Uraphen yimprasert[6]

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิต ระหว่างปี พ.ศ 2561- พ.ศ 2562 2) สำรวจความคิดเห็นของผู้บริจาคโลหิตเกี่ยวกับการรณรงค์บริจาคโลหิต และ 3) เสนอแนะกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยที่เหมาะสม ในการดำเนินการวิจัยนั้นเป็นทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการเกี่ยวกับการรณรงค์ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ประเภทละ 2 คน รวม 4 คนโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง ส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ผู้ที่เคยบริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จำนวน 400 ตัวอย่าง จากการสุ่มแบบตามสะดวก ใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายระดับความเห็นที่มีต่อการรณรงค์บริจาคโลหิต จากนั้นนำผลไปวิเคราะห์ร่วมกัน

---

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์นวัตกรรม คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก

[2] Doctoral Student in Philosophy Program in Innovative Communication, Faculty of Liberal Arts, Krirk University

[3] รองศาสตราจารย์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์นวัตกรรม คณะศิลปะศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก

[4] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

[5] Associate Professor in Philosophy Program in Innovative Communication, Faculty of Liberal Arts, Krirk University

[6] Assistant Professor in Faculty of Management Science, the Institute of Panyapiwat Management

ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการเสนอผลวิจัยเชิงคุณภาพและแนวทางกลยุทธ์การรณรงค์เท่านั้น สรุปได้ว่า 1) สถานการณ์ของการดำเนินกลยุทธ์การรณรงค์ปัจจุบันมีหลายรูปแบบและใช้สื่อทุกชนิด แต่ผลการรณรงค์บริจาคโลหิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ 2) นโยบายการรณรงค์บริจาคโลหิตกว้าง ไม่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย แนวทางคือต้องสำรวจกลุ่มเป้าหมายและใช้นโยบายเจาะจงแต่ละกลุ่ม 3) กลุ่มเป้าหมายหลักและรอง ไม่มีการแบ่งที่ชัดเจน ควรเจาะจง มีแนวปฏิบัติที่แยกกัน 4) เครือข่ายสนับสนุนมีจำนวนมาก แต่ถือว่ายังน้อยถ้าเปรียบเทียบกับความหนาแน่นขององค์กรในกรุงเทพมหานคร จึงต้องเสริมพลังเครือข่ายให้เข้มแข็งมากขึ้น และ 5) โครงการและกิจกรรมหลัก โครงการกิจกรรมตามวาระเหมาะสม โครงการกิจกรรมรายเดือนต้องมีการสอดประสานกัน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการกระตุ้นให้บริจาคโลหิตชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งแสวงหาช่องทางใหม่ด้านการรณรงค์ยุคดิจิทัล

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การรณรงค์การบริจาคโลหิต, ศูนย์บริการโลหิต

ABSTRACT

The objectives of this research were (a) to analyze blood donation campaign strategies between 2018 and 2019; (b) to conduct a survey of donors response to the blood donation campaign; and (c) to make recommendations to the National Blood Center and the Thai Red Cross Society for a more effective and proper blood donation campaign strategy.

This analysis comprised both Qualitative and Quantitative Research. The sample group which responded to the Qualitative Research specific interview methods, included the three Executives involved in the blood donation campaign for the National Blood Center, as well as Specialists and Scholars with at least twenty years of experience in the field. The sample group which responded to the Quantitative Research, within the context of a more random interview method, featured the 400 donors who had donated blood to the National Blood Center. At the end, the results from both sample groups were compiled and analyzed together.

This research presents the results of the Qualitative Research and strategies for the blood donation campaign only. Some findings are that: (a) currently, there are many different blood donation strategies and dissimilar media campaigns being used; (b) however, blood donation remains inadequate; (c) blood donation policies are too broad and need to be more specific to the targeted groups; (d) first and secondary targets are not clearly identified and that two different sets of rules for the different target groups should be developed. Further, the findings illustrate that although there are many supporting national

networks, compared to the organizations in Bangkok itself; this network of supporting organizations is still not enough. Therefore, the main projects and activities must accord with and clearly specify the groups being targeted to increase blood donation. Additionally, it is important to note that any new campaign strategy must consider and be influenced by this digital age.

Keyword: Strategy, Blood Donation Campaign, National Blood Centre

บทนำ

การบริจาคโลหิตเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการช่วยชีวิตผู้คน ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ เป็นหน่วยงานสังกัดสภากาชาดไทย มีภารกิจหลักคือจัดหาโลหิตและส่วนประกอบโลหิต เพื่อจ่ายให้โรงพยาบาลภาครัฐและเอกชนทั้งในกรุงเทพ และต่างจังหวัด จัดทำอุปกรณ์ เจาะเก็บโลหิต เช่น ถุงบรรจุโลหิต ผลิตน้ำยาตรวจหมู่โลหิต เพื่อให้ใช้ในหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามการจัดหาโลหิตซึ่งเป็นภารกิจหลักของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาตินั้นยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วย (ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ, 2559)ตามความเจริญและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและวิวัฒนาการต่างๆ ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อความต้องการโลหิตโดยที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดนโยบายการจัดหาโลหิตแต่ละประเทศให้ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ.2563) โดยประชากรผู้บริจาคโลหิตของประเทศนั้นๆ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของประชากรที่มีอายุเกณฑ์ที่สามารถบริจาคโลหิตได้

สำหรับการบริจาคโลหิตของประเทศไทยจากข้อมูลของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยมีผู้บริจาคโลหิตที่ศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ปีงบประมาณ 2559 ปริมาณโลหิตที่มีผู้มาบริจาค 702,333 หน่วยปริมาณโลหิตที่มีจำหน่ายให้โรงพยาบาลต่าง ๆ 672,791 หน่วย แต่ปริมาณโลหิตที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ของมา 1,091,734 หน่วย (รายงานการรับจ่ายโลหิตศูนย์โลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย 2559) สำหรับในปีงบประมาณ 2560 ปริมาณโลหิตที่หาได้จำนวน ทั้งสิ้น 661,187 หน่วยปริมาณโลหิตที่จำหน่ายให้โรงพยาบาล 563,769 หน่วย ปริมาณโลหิตที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ขอมา 1,154,290 หน่วย (รายงานการรับบริจาคโลหิตศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย) จากสถิติการรับจ่ายโลหิตในปีงบประมาณ 2561 ปริมาณโลหิตที่หาได้จำนวน 712,202 หน่วย จำนวนโลหิตที่จำหน่ายให้โรงพยาบาลต่าง ๆ 674,160 หน่วย ปริมาณโลหิตที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ขอมา 1,291,468 หน่วย (รายงานการปฏิบัติงานและผลงานประจำปี 2561)จะเห็นได้ว่าการขาดแคลนโลหิตมีอย่างต่อเนื่อง ทางศูนย์บริการโลหิตออกสื่อเพื่อขอโลหิตเป็นประจำทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ การศึกษางานวิจัยของ นฤมล บุญสนอง และ ยุพา เอื้อวิจิตรอรุณ (2552) เกี่ยวกับการเพิ่มจำนวนผู้บริจาคโลหิต ได้รับความคิดเห็นอันดับแรกคือ การประชาสัมพันธ์

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การนำกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย น่าจะโน้มน้าวใจให้มีผู้มาบริจาคโลหิตมากขึ้น มีโลหิตเพียงพอและไม่ขาดแคลน ซึ่งเป็นเป้าหมายของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย งานศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางกำหนดกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้ได้มาซึ่งการเพิ่มปริมาณโลหิตให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของผู้รับบริจาคโลหิตทั่วประเทศทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.วิเคราะห์กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ระหว่างปี พ.ศ 2561- พ.ศ 2562

2.สำรวจความคิดเห็นของผู้บริจาคโลหิตเกี่ยวกับการรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

3.เสนอแนะกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประเภทงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mix method) ประกอบด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์บริจาคโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยจำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการเกี่ยวกับการรณรงค์ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ประเภทละ 2 คน รวม 4 คนโดยวิธีการเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจง (purposive sampling)

ประชากรกลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณคือผู้ที่เคยบริจาคโลหิตให้แก่ศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยสำหรับตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริจาคโลหิตในเรื่องการรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จำนวนทั้งสิ้น 782,615 คน (ปี พ.ศ 2560- ปี พ.ศ 2561) สำหรับกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการหาขนาดตัวอย่าง (Sample size) โดยตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (krejcie&Morgan,1970) กลุ่มตัวอย่างคือ 400 ตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenient sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ที่เน้นประเด็นด้านสถานการณ์ปัจจุบัน เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ช่องทางการรณรงค์ และปัจจัยที่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคในการณรงค์บริจาคโลหิต ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการโลหิต 3 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการเกี่ยวกับการรณรงค์ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ประเภทละ 2 คน รวม 4 คน จากนั้นนำผลจากการสัมภาษณ์มาสกัดประเด็นต่าง ๆ ไปประมวลผลกับข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) สำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือผู้ที่เคยบริจาคโลหิตกับศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปร ตัวแปรหลักที่อยู่ในกรอบสำหรับการตอบคำถามเกี่ยวกับการณรงค์บริจาคโลหิตให้แก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยเมื่อได้ข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ในการตรวจสอบเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน สำหรับความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ข้อที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้นทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.97

การเก็บข้อมูล

การวิจัยเชิงคุภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างตามหัวข้อกำหนดไว้เพื่อสรุปประเด็น สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมีขั้นตอน

- กำหนดรหัสหมายเลขแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบการเก็บแบบสอบถาม
- ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด
- ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนและสมบูรณ์ก่อนที่จะนำมาประมวลผล หากมีฉบับใดไม่ครอบถ้วนคัดออกและทำการเก็บเพิ่ม
- ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เดือน กุมภาพันธ์ 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์บันทึกเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ถอดบทสัมภาษณ์แต่ละประเด็นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแจงประเด็นเพื่อวิเคราะห์ ดำเนินการนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลไปดำเนินการต่อโดยจัดระเบียบ จัดระเบียบ – แจงข้อมูลตามสัมภาษณ์ กำหนดรหัสข้อมูล - จัดหมวดหมู่ประเด็น สร้างข้อสรุป – สกัดประเด็นเชื่อมโยง สร้างบทสรุป – บทสรุปการรณรงค์ปัญหาอุปสรรค

ตารางสรุปบทสัมภาษณ์นักวิชาการ
วันพุธที่ 10 เมษายน 2562 สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (แจ้งวัฒนะ)

หัวข้อสัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์
1. หลักการกำหนดกลยุทธ์การรณรงค์ที่ประสบความสำเร็จและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	จริงๆ การรณรงค์เพื่อให้ประสบความสำเร็จสำคัญที่สุด คือ กลุ่มเป้าหมายให้ชัด รู้ว่าเราจะศึกษากับใคร เพื่อที่การออกแบบสารและเลือกช่องทางการสื่อสารจะได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันค่ะ และก็ถูกกลุ่มเป้าหมายโดนใจกลุ่มเป้าหมายที่สุด ทั้งในเรื่องของการทำกิจกรรมและการออกแบบสารก็จะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันและชัดเจนที่สุด เพราะฉะนั้นคิดว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุด นอกจากนั้นค่ะ นโยบายขององค์กรก็เป็นสิ่งสำคัญว่าองค์กรต้องการจะสื่อสารอย่างไร เป็นไปในทิศทางไหน จะเป็นแนวรุกหรือแนวรับค่ะ ก็นักศึกษาจะได้เป็นคนที่ออกแบบกลยุทธ์ในการสื่อสารในช่วงนั้นๆ	ถ้าถามถึงเรื่องของแคมเปญในการรณรงค์เพื่อการพัฒนาหรือการรณรงค์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ผมมองว่าสิ่งสำคัญคือต้องเข้าใจผู้รับสาร แล้วเรามองไปที่ผู้บริโภคว่าผู้ที่เราจะสื่อสารเป็นผู้บริโภคในกลุ่มไหน
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรณรงค์ขององค์กรไม่แสวงหากำไร เช่น ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย	น่าจะเป็นในเรื่องของความชัดเจนของสารค่ะ ว่าองค์กรทำอะไรและองค์กรต้องการอะไรของกลุ่มเป้าหมายหรือว่าเราให้อะไรกับสังคมบ้าง คือ ยุคนี้มองความสำคัญเรื่องของเนื้อหาจะสำคัญที่สุด ต้องชัดเจน ต้องมีอัตลักษณ์ขององค์กรอย่างชัดเจน ว่าเราจะสื่อสารออกไปว่าเราคือใคร เรากำลังทำอะไร สังคมจะให้อะไรกับการกระทำของเรา	ก็ต้องดูว่าเป็นสื่อบุคคลแบบไหน ต้องรู้ว่าเค้าชอบอะไร แล้วแต่อาจจะมีข้อระวังเพราะเหมือนดาบสองคม เพราะสภากาชาดไม่ได้แสวงหาผลกำไร กลัวว่าคนที่บริจาคอยู่แล้ว สภากาชาดจะเอาเงินไปทำอะไร

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถามที่แล้วนำมาลงรหัส (code) แล้วนำแบบสอบถามที่ลงรหัสมาบันทึกโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อประมวลผลข้อมูล และคำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพศ อายุ สถานะ ระดับ

การศึกษา อาชีพ รายได้นำเสนอในรูปแบบร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่ออธิบายระดับความเห็นที่มีต่อการรณรงค์บริจาคโลหิต แล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยโดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงจากนั้นนำผลการการศึกษาที่วิเคราะห์มาสังเคราะห์ร่วมกับผลที่ได้จากวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย เครือข่ายสนับสนุน โครงการ/กิจกรรม ช่องทางการรณรงค์ และปัจจัยเอื้ออำนวย และอุปสรรค์การรณรงค์บริจาคโลหิตตามแนวเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย

ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาสรุปตามประเด็น ดังนี้

1. **สถานการณ์รณรงค์** ใช้การรณรงค์หลายรูปแบบและผ่านช่องทางสื่อทุกชนิด แต่ผลของการรณรงค์บริจาคโลหิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. **นโยบายการรณรงค์** นโยบายการรณรงค์บริจาคโลหิตกว้าง ไม่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย
3. **กลุ่มเป้าหมายการรณรงค์** ยังไม่สอดคล้องกับกลยุทธ์ เพราะกลยุทธ์ที่นำมาใช้จะรวมทุกกลุ่มเป้าหมาย
4. **กลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง** ขาดความชัดเจน ส่งผลให้การใช้เผยแพร่ข่าวสารส่วนใหญ่เป็นวงกว้าง มากกว่าเจาะจงกลุ่ม
5. **เครือข่ายสนับสนุน** แม้จะมีจำนวนมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นขององค์กรในกรุงเทพมหานคร จึงต้องเสริมพลังเครือข่ายให้เข้มแข็งมากขึ้น
6. **โครงการและกิจกรรม**หลัก โครงการกิจกรรมตามวาระเหมาะสม โครงการกิจกรรมรายเดือนต้องมีการสอดประสานกัน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการกระตุ้นให้บริจาคโลหิตชัดเจนยิ่งขึ้น
7. **ช่องทางการรณรงค์ผ่านสื่อ**ต่างๆ เนื้อหาบางสื่อยังไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายสื่อบุคคลที่เป็น Presenter ต้องทำการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆรวมทั้งแสวงหาช่องทางใหม่ด้านการรณรงค์ยุคดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

การรณรงค์การบริจาคโลหิตแก่ศูนย์โลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยปัจจุบันทางศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยได้มีการรณรงค์หลายรูปแบบ ใช้สื่อทุกประเภท แต่ปริมาณโลหิตยังขาดแคลนและไม่เพียงพอต่อความต้องการ จากงานวิจัยของ Avril(2016) การใช้รูปแบบการสื่อสารเพื่อการบริจาคโลหิต พบว่าการใช้รูปแบบการสื่อสารเป็นสื่อระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารมีศักยภาพในการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการบริจาคโลหิต การพูดคุยเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตเป็นหัวใจสำคัญในการตัดสินใจบริจาคโลหิตจะทำให้ปริมาณโลหิตเพิ่มมากเพียงพอกับความต้องการ

การรณรงค์ของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยยังไม่ทั่วถึงไม่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เพียงพอที่จะทำให้เกิดความรู้ ความคิด ค่านิยม ความเข้าใจ หรือเกิดความตะหนัก เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม Bryant & Thompson (2002) และในสื่อกลางแจ้งความควรมีเนื้อหาว่าโลหิตสามารถช่วยชีวิตใครได้บ้าง เพราะคนไทยชอบทำบุญด้วยเงินเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นการทำบุญด้วยการบริจาคโลหิต

สำหรับเป้าหมายการรณรงค์ต้องชัดเจนและเจาะจง องค์ประกอบการรณรงค์ของ Bryant&Thompson (2002) Barnaro & Parder (2012) สำหรับรูปแบบการรณรงค์ที่ทางศูนย์บริการโลหิตใช้นั้นจะเป็นรูปแบบที่เหมือนกันทุกครั้งทำให้คนที่รับสารคิดว่าเป็นเรื่องเก่า เช่น สื่อหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร และสื่ออื่น ๆ จึงให้ความสนใจน้อย (อรวรรณ ปิลันธ์โอวาท,) กล่าวว่าลักษณะของการรณรงค์จะต้องแตกต่างจากสื่อสารโน้มน้าวใจแบบอื่น โดยต้องมีการสร้างจุดยืนสำหรับสิ่งที่ต้องการรณรงค์ มีการออกแบบอย่างตั้งใจ และมีลักษณะของการเพิ่มสีสัน สำหรับนโยบายการบริจาคโลหิตนั้นเป็นนโยบายที่กว้างไม่ได้ระบุชัดเจนว่าในปีนี้ต้องการเพิ่มปริมาณโลหิตจากกลุ่มเป้าหมายไหน เช่น กลุ่มเป้าหมายเยาวชน กลุ่มเป้าหมายคนทำงาน ทำให้การกำหนดกลยุทธ์การรณรงค์นั้นกว้างและกำหนดเนื้อหา และช่องทางการใช้สื่อรณรงค์ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย Fonbrum กล่าวว่าความหมายของการกำหนดเชิงกลยุทธ์เป็นการพัฒนาแผนของโอกาสและอุปสรรค์ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก จุดแข็ง จุดอ่อน และสภาพแวดล้อมภายใน โดยจะต้องเลือกกลยุทธ์ที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุดกับองค์กร

สำหรับกลุ่มเป้าหมายหลักและรองไม่ได้แบ่งแยกกลุ่มเป้าหมายไว้ชัดเจน ทั้งในการแบ่งเป็นโครงการและกิจกรรมหลักและโครงการและกิจกรรมรองหรือกิจกรรมเสริม ควรมีการวางแผนหลัก (master plan) โดยเชิญเครือข่ายสนับสนุนมาร่วมกันวางแผน จัดทำโครงการและกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายต่างๆให้ชัดเจน เช่น นักศึกษา และโรงงาน ทหาร บริษัทห้างร้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำความคิด ประธานชมรม สโมสรต่าง ๆ สำหรับองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นยังน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณความหนาแน่นของหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ ฯ โดยจะต้องกลับมารับโลหิตทุกสามเดือนต่อครั้งในองค์กรนั้น ๆ เมื่อได้รับโลหิตจากการรณรงค์แล้ว ควรทำข่าวออกสื่อเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ทั้งศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติและเครือข่ายสนับสนุนองค์กรด้วย พร้อมทั้งเป็นการสร้างกระแสให้องค์อรอื่น ๆ ทำตามเป็นแรงจูงใจ Lovell (1980:109)

กลยุทธ์การรณรงค์ที่เหมาะสม ควรมีแผนกลยุทธ์การรณรงค์ระยะยาวที่ระบุว่าแต่ละแผนงานมีโครงการและกิจกรรมที่ตรงตามตามแนวคิด 5 W+1 H และเน้นกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน Atkin (2002) เช่นในปี 2562 เน้นกลุ่มเป้าหมายเยาวชนสามารถทำเป็นโครงการหลัก เนื้อหาต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โครงการและกิจกรรมตามวาระโอกาสสำคัญต้องคงไว้อย่างยิ่งเช่น วันเฉลิมพระชนพรรษาของราชวงค์ทุกพระองค์ สำหรับสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ต้องแตกต่างกัน ส่วนการรณรงค์ผ่านสื่อบุคคลนั้นสำคัญต้องทำการสำรวจกลุ่มเป้าหมายที่นิยมชมชอบบุคคลนั้น ๆ เช่น Presenter ที่เป็น ดารานักร้องต้องสำรวจความต้องการของกลุ่มนั้น ๆ ว่านิยมชื่นชมใครมากที่สุด ณ ขณะนั้น บุคคลที่เป็นผู้นำความคิด ผู้นำ เพื่อโน้มน้าวบุคคลอื่น Scott& Ailen H.

Center (1964) ชุมชน ผู้นำองค์กร จะเป็นบุคคลที่องค์กรนั้น ๆ ให้ความศรัทธานักถือจึงคล้อยตามได้ง่าย

Cultips M. กล่าวว่า การรณรงค์รงค์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เหมาะสมกับศูนย์โลหิตสภากาชาดไทยเพราะเป็นการรณรงค์ที่รวดเร็ว เข้าถึงทุกที่ สื่อสารโต้ตอบได้ เสียงบประมาณน้อย แต่เนื้อหาต้องตรงกับกลุ่มเป้าหมายเพราะที่ผ่านมาจะเป็นการรณรงค์ที่รวมกลุ่มเป้าหมาย และควรเพิ่มความถี่ สำหรับสื่อมวลชนนั้นเหมาะสมเพราะจะสื่อทั่ว ๆ ไป เป็นการสื่อสารถึงคนจำนวนมากแต่ต้องปรับปรุงวิธีการสื่อสาร เนื้อหา เวลา และเขียนข่าวให้แตกต่างกันทุกครั้ง ไม่ให้เป็นแบบฟอร์ม สำหรับสื่อกลางแจ้งยังพบเห็นน้อยมาก ควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานองค์กรใหญ่ ๆ ช่วยทำสื่อรณรงค์ติดตั้งตามหน่วยงานต่างๆ สื่อกิจกรรมคงไว้เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้คนมามีส่วนร่วม เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ที่กลุ่มเป้าหมายรู้สึกใกล้ชิด สนุกสนาน เนื้อหาของกิจกรรมต้องไม่หนักเกินไป เน้นสนุก แต่สอดแทรกด้วยเนื้อหาเรื่องการรณรงค์การบริจาคโลหิต

ในส่วนของการรณรงค์ผ่านสื่ออื่น ๆ ของศูนย์โลหิตนั้นบางสื่อดูจะสื่อถึงเด็กเล็กเกินไป เช่นสื่อที่ใช้ Mascot ส่วนสื่อถุงผ้า เสื้อ พวงกุญแจ ควรคงไว้เป็นการสร้างแรงจูงใจ Lovell (1980:109) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค์ในการรณรงค์คือ วิถีชีวิตของสังคมเมือง และปัญหาการจราจรทำให้เร่งรีบไม่มีเวลาสนใจสื่อรณรงค์ต่าง ๆ การวางกลยุทธ์ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนต้องมีจุดประสงค์ มีผลลัพธ์ที่เฉพาะเจาะจง มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ มีการออกแบบสารและเผยแพร่ผ่านช่องทานการสื่อสาร มีกลุ่มเป้าหายที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้

- ผลวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางพัฒนากลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยเพื่อเป็นแนวทางในการรณรงค์ให้ผู้มาบริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย และสาขาบริการโลหิตทั่วประเทศ เป็นการเพิ่มปริมาณโลหิตให้เพียงพอต่อความต้องการ

- ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคการจัดหาโลหิตทั่วประเทศ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาตินำข้อมูลไปหารือกับเครือข่ายสนับสนุน เพื่อช่วยกำหนดโครงการและกิจกรรมร่วมกัน การประสานพลังความร่วมมือจะส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี และประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานทั้งสองฝ่าย

2.ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารศูนย์บริการโลหิต สภากาชาด เพิ่มเติมพบว่ามีกลุ่มผู้มาบริจาคโลหิตเพียงครั้งเดียวและไม่กลับมาบริจาคซ้ำเป็นจำนวน 60 % ซึ่งสามารถวิจัยรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มนี้ และหาแนวทางติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดการบริจาคซ้ำ จะเป็นประโยชน์แก่ศูนย์บริการโลหิต สภากาชาดอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). **การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : วี.พริ้นท์.

นฤมล บุญสนอง และยุพา เอื้อวิจิตรอรุณ. (2552). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริจาคโลหิตของบุคลากรในโรงพยาบาลพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มจำนวนผู้บริจาคโลหิต. **วารสารโลหิตวิทยาและเวชศาสตร์บริการโลหิต.** 19 (3): 161-170.

รายงานการปฏิบัติงานและผลงานประจำปี ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย, 2561

รายงานการรับจ่ายโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย, 2559

รายงานการรับบริจาคโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย, 2560

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย. 2559

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2554). **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Abril, E. (2016). Explaining Voluntary Blood Donation from a Communication Perspective. Cuadernos. Info. No.38 pp. 17-33

Atkin, C.K. (2001). Public Communication Campaigns. 3rd Thousand Oaks. Sage Publication.

Barnaro, A. & Parker, C. (2012). Campaign It!: Achieving Success through Communication. United Kingdom. Kogan Page Limited.

Bryant, J. & Thompson, S. (2002). Fundamentals of Media Effects. Toronto. McGraw Hill.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement. Vol. 30, No. 3, pp. 607-610

Lovell, R. B. (1980). *Adult Learning*. New York: Halsted Press Wiley & Son. p.109

Scott M. C. & *Allen H. C*. (1964). Effective Public Relations 4 " ed. (N.J: Prentice-Hall).

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563

แนวทางการศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์

Guidelines for the potential development for local leaders in the application of the sufficiency economy for the sustainable community development in nakhon sawan province

วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้[1] ,วิชญาภา เมธีวรฉัตร[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของผู้นาท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์(2) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ประธานชมรมผู้นาชุมชน สมาชิกในหมู่บ้านแต่ละพื้นที่ ปราชญ์ชาวบ้าน กำนัน อาสาสมัครหมู่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือนายกเทศมนตรีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือประธานสภาเทศบาลพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมจานวน 29 ตำบล ตำบลละ 14 คน มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 406 คน และการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นาท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรคของผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้ 1. ปัญหาด้านเทคนิค (Technical skil) 2.ปัญหาด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(interpersonal skills) 3.ปัญหาด้านศักยภาพด้านมโนทัศน์ (conceptual skills) และ 4.ปัญหาด้านอื่นๆ เช่น การเสียสละ แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้ การฝึกพูดในที่ประชุมชน ซึ่งเป็นวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่งในการปรับปรุงบุคลิกภาพทั้งภายในและ

---

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภายนอกเพื่อการเป็นนักพูดที่ดีตลอดจนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีดำเนินการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพผู้นาท้องถิ่น,การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of research were (1) To study problems Obstacles of local leaders in applying sufficiency economy in Nakhon Sawan Province (2) To find ways to develop the potential of local leaders in applying sufficiency economy for sustainable community development in Nakhon Sawan Province ,data were collected by interviewing the community leaders club. Members in each village area Villagers of Kamnan village volunteers, village volunteers President of the Subdistrict Administrative Organization or the mayor, the chairman of the Tambon Administrative Organization Council or the Chairman of the Municipal Council Community development in Nakhon Sawan and related staff total of 29 subdistricts, 14 persons each, with 406 sample groups and focus group to find ways to develop local leaders' potential in applying sufficiency economy for sustainable community development in Nakhon Sawan Province

The study indicated that 1) Technical issues (Technical skil) 2) Interpersonal skills 3) Potential concepts in conceptual skills and 4) Other problems such as sacrifice. Guidelines for the development of local leaders' potential in applying sufficiency economy in Nakhon Sawan province are as follows ,Practicing speaking in the community

Keywords: Work performance motivation / Organizational commitment

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการดำรงชีวิตเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นสังคม จึงมีความแตกต่างและมีความหลากหลาย ทั้งในด้านของความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เกิดการพัฒนาและในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาระหว่างกันเพื่อให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เพื่อสนองต่อความต้องการและบรรลุประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย ก็ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกันเป็นสำคัญ ซึ่งสื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนให้ร่วมแรงร่วมใจกัน คือ “ผู้นำ” ผู้ที่เป็นบุคคลที่จะมาช่วยประสานกำลังร่วมแรงร่วมใจและสมองในการทำงานร่วมกัน ในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนถือว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่ระดมทรัพยากรในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนา เพื่อให้งานพัฒนานั้นไปสู่จุดหมายได้ดีขึ้น แต่ปัจจุบันผู้นำชุมชนมีความรับผิดชอบหลายด้าน ตลอดจนปัญหาของชุมชนมีจำนวนมาก ทำให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนลดน้อยลง

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มเป็นอย่างมาก ผู้นำที่มีคุณสมบัติที่ดีและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้เหมาะสม จะสามารถพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ(วิเชียร วิทยอุดม ,2550) จากการสำรวจความคิดเห็นของพนักงานพบว่าผู้นำมีผลต่อความสำเร็จขององค์กรกว่า 50% (www.thecoach.in.th) หากองค์กรหรือชุมชนที่มีความต้องการให้การดำเนินงานดังกล่าวประสบความสำเร็จจึงต้องให้ความสำคัญกับผู้นำด้วยการพัฒนาศักยภาพของผู้นำอย่างต่อเนื่อง

และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ให้ความสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในการปฏิบัติได้มอบให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมหลายหน่วยงาน โดยกระทรวงมหาดไทยก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนและวิถีชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งจัดให้มีการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาดังกล่าวเน้นใน 4 ด้าน

ที่สำคัญคือ ด้านจิตใจด้านสังคมด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านการเรียนรู้ เพื่อจัดระดับการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ระดับพออยู่พอกิน ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญของระดับการพัฒนา จำนวน 16 ตัวชี้วัด

ระดับที่ 2 ระดับอยู่ดีกินดี ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญของระดับการพัฒนา จำนวน 22 ตัวชี้วัด

ระดับที่ 3 ระดับมั่งมีศรีสุข ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญของระดับการพัฒนา จำนวน 23 ตัวชี้วัด

จำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคมีจำนวนที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาคเหนือ มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 3,420 หมู่บ้าน มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.87 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 1,162 หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 18.98 ภาคใต้มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 874 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 14.29และภาคกลางมีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 665 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ10.86(กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย .2558)

ในภาคเหนือก็มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ลดน้อยลง กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2555 มีจำนวน 6090 หมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 3420 หมู่บ้าน ปี 2557 มีจำนวน 882 หมู่บ้าน ปี 2558 มีจำนวน 1878 หมู่บ้าน(กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย .2558) ที่ถือว่ามีจำนวนลดน้อยลง

และจังหวัดนครสวรรค์ก็เป็นหนึ่งในภาคเหนือที่มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและมีแนวโน้มจะลดน้อยลง จากสถิติหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ ปี 2557 มีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับพออยู่พอกิน จำนวน 28 หมู่บ้าน อยู่ดีกินดี จำนวน 6 หมู่บ้าน มั่งมีศรีสุข จำนวน 1 หมู่บ้าน รวม 35หมู่บ้าน ปี2558 มีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับพออยู่พอกิน จำนวน 7 หมู่บ้าน อยู่ดีกินดี จำนวน 5หมู่บ้าน มั่งมีศรีสุข จำนวน 1 หมู่บ้าน รวม 13 หมู่บ้าน(กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย .2558)

ทั้งนี้ จากสถิติดังกล่าวที่มีจำนวนลดน้อยลง ส่วนหนึ่งมีลักษณะการดำเนินการมีหลายหน่วยงาน และแยกส่วนกันทำซึ่งอาจไม่ตรงตามความต้องการ ประกอบกับการดำเนินงานของภาคปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดติดกับบทบาทที่เป็น ผู้ชี้นำและกำกับประชาชนมีนิสัยของการเป็นผู้รับบริการจนเคยชิน (สุเมธ ตันติเวชกุล,2548, หน้า 35)และ

จากปัญหาดังกล่าวจึง คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหา อุปสรรค การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลโดยใช้ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งการสังเกตจากการเข้าร่วมประชุมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการทบทวนเอกสาร หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการ ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ซึ่งมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลาก ในระดับอำเภอ โดยเลือก อำเภอละ 2 ตำบล

ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งในแต่ละตำบลประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- ประธานชมรมผู้นำชุมชน ตำบลละ 1 คน
- สมาชิกในหมู่บ้านแต่ละพื้นที่ ตำบลละ 5 คน
- ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลละ 1 คน
- กำนัน ตำบลละ 1 คน
- อาสาสมัครหมู่บ้าน ตำบลละ 1 คน
- นายกอบต. หรือนายกเทศมนตรี ตำบลละ 1 คน
- ประธานสภาอบต. หรือประธานสภาเทศบาล ตำบลละ 1 คน
- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

รวมจำนวน 30 ตำบล ตำบลละ 14 คน มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน

สำหรับวัตถุวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า โดยใช้ประชาชนในพื้นที่ 15 อำเภอ ๆ ละประมาณ 35 คน รวม 525 คน

3. สถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

สถานที่เก็บข้อมูล คือ ตำบล อำเภอในเขตจังหวัดนครสวรรค์ กล่าวคือ อำเภอละ 2 ตำบล 15 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 30 ตำบล ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอลาดยาว อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอโกรกพระ อำเภอหนองบัว อำเภอตากฟ้า อำเภอตาคลี อำเภอท่าตะโก อำเภอชุมแสง อำเภอไพศาลี อำเภอแม่วงก์ อำเภอแม่เปิน อำเภอชุมตาบง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ ข้อ 1 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

วัตถุประสงค์ ข้อ 2 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์ใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Groups)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับไปจำแนกหมวดหมู่ตามหัวข้อที่วางไว้ เพื่อตอบคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย เพราะในช่วงเก็บรวมรวมข้อมูลก็ได้มีการวิเคราะห์เป็นระยะๆ ตามที่กำหนดไว้ในแผน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ถึงปัญหา อุปสรรค พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรคของผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้

1) ปัญหาด้านเทคนิค (Technical skil) อาทิเช่น เทคนิคในการพูดในที่ชุมชน เทคนิคในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เทคนิคการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

2) ปัญหาด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(interpersonal skills)อาชิเช่น ทักษะการเข้าถึงความรู้ของลูกบ้าน ทักษะด้านเจนคติและแรงขับในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม ทักษะด้านการโน้มน้าว

3) ปัญหาด้านศักยภาพด้านมโนทัศน์ (conceptual skills) อาชิเช่น การวิเคราะห์ ความเป็นเหตุเป็นผล ความคิดสร้างสรรค์ การจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4) ปัญหาด้านอื่นๆ คือ ยังขาดการเสียสละการทำงานเพื่อส่วนรวมบางทีนำเรื่องผลประโยชน์มาเป็นที่ตั้ง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ มีดังนี้ การฝึกพูดในที่ประชุมชน ซึ่งเป็นวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่งในการปรับปรุงบุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอกเพื่อการเป็นนักพูดที่ดีตลอดจนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีดำเนินการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) การพัฒนาศักยภาพผู้นำต้องมีการพัฒนาด้านเทคนิค (Technical skil) อาทิ เช่น เทคนิคในการพูดในที่ชุมชน เทคนิคในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เทคนิคการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวความคิดของสุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544)และ ประยุทธ์ สุวรรณโกตา (2536) ได้กล่าวถึงศักยภาพของผู้นำที่ต้องมีการพัฒนาด้านเทคนิค เช่นการพูดที่น่าสนใจการพูดในที่สาธารณะ ตลอดจนชลกาญจน์ ฮาชันนารี (2548) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำในงานพัฒนา ต้องมีบทบาทในการชักจูงชาวบ้านให้มาร่วมมือกันในการทำงานพัฒนาการสร้างสาธารณประโยชน์ การรับผิดชอบงานในหมู่บ้านและทำงานร่วมกับชาวบ้านเป็นต้น

2) การพัฒนาศักยภาพผู้นำต้องมีการพัฒนาด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(interpersonal skills)อาชิเช่น ทักษะการเข้าถึงความรู้ของลูกบ้าน ทักษะด้านเจนคติและแรงขับในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม ทักษะด้านการโน้มน้าว สอดคล้องกับแนวความคิดของสุกัญญา รัศมีธรรมโชติ (2548) และทองคูณ หงส์พันธุ์ (2519) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำท้องถิ่นหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถเป็นพิเศษเข้าถึงความรู้ของลูกบ้าน คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟัง

3) การพัฒนาศักยภาพผู้นำต้องมีการพัฒนาด้านศักยภาพด้านมโนทัศน์ (conceptual skills) อาชิเช่น การวิเคราะห์ ความเป็นเหตุเป็นผล ความคิดสร้างสรรค์ การจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวความคิดของยาเบ็น เรืองจรูญศรี (2553) และ ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับความสามารถของผู้นำในการคิดและวิเคราะห์สภาพปัญหาและจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การพัฒนาศักยภาพผู้นำต้องมีการเสียสละเพื่อส่วนรวม สอดคล้องกับแนวความคิดของทองคูณ หงส์พันธุ์ (2519) ที่ได้กล่าวว่าผู้นำต้องมีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมในชุมชน/ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางการศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ตลอดจนศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์.(2544).**เอกสารคำสอนรายวิชา พฤติกรรมองค์กร.**คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเชียงราย

ประยุทธ์ สุวรรณโกตา.(2536). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม.** กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

ชลกาญจน์ ฮาซันนารี.(2546).**กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2548). **แนวทางการพัฒนาศกยภาพมนุษย์ด้วย Competency.** กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอรพริ้นทจำกัด(มหาชน).

ยาเบ็น เรืองจรูญศรี. (2552).**แนวคิดทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ.** [ออนไลน]. เขาถึงไดจาก:http://www.kroobannok.com/blog/20420 ค้นเมื่อ30กรกฎาคม 2558.

วัฒนา สุกัณศีลและคณะ.(2552).**กองทุนและการจัดสวัสดิการชุมชน:บทบาทและทางเลือกในการพัฒนา.**กรุงเทพฯสถาบันวิจัยระบบสาธารณะสุข.

วิรัตน์ คำศรีจันทร์และคณะ .(2545). **การสังคมสงเคราะหชุมชน.** กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วินัย พัฒนรัฐและคณะ. (2553). **พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ.** กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.

วิภาวี กฤษณะภูต.(2556).**การจัดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน:การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น.** วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (30)(1) มค.-เมย.(56:175)

ศรัณยา แก้วพรรณา (2557). **การพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สมจิตร หนุเจริญกุล.(2556).**การดูแลตนเอง** : ศาสตร์และศิลป์ทางการพยาบาล. กรุงเทพมหานคร. วีเจพร์นติ้ง.

อภิชัย พันธเสน.(2554).**สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอพียง.**กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ.(2553).**วิธีคิดในการวิจัยชุมชน** กรุงเทพมหานคร ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง.(2555).**การพัฒนาบุคคลกลุ่มชุมชน.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อำนาจ อนันต์ชัย.(2546).**การระดมการมีส่วนของประชาชนในการพัฒนาชุมชน :การพัฒนาชนบทสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์.**กรุงเทพมหานคร : วิกเตอรี่ เทาเอพอยท์.

Albert. B .(1986). **Social Foundation of Thought and Action : A social cognitive theory.** Englewood Cliffs: Prentice–Hall.

Barrera, M., Jr., & Ainlay, S.L. (1993). **The structure of social support:** A conceptual and empirical analysis.Journal of Community Psychology.

Brown,R.B.(1993).Meta-Com petence **: a recipe for reframing the competence debate.,**Personnel Review.

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔) /๐๙๗

เรียนผู้สืบค้นบทความ
เนื่องจากบทความนี้ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว แต่ยังไม่ได้
ดำเนินการเผยแพร่ไฟร์ก็โดนไวรัส Shotcut เล่นงาน ดังนั้นจึงอยู่ในระหว่าง
ประสานขอข้อมูลจากเจ้าของบทความเพื่อมาดำเนินการเผยแพร่ต่อไป

รรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โดยหนังสือรับรองฉบับนี้ให้ไว้เพื่อรับรองว่า

สายวินิตย์ ดวงสนาม, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

ได้รับอนุมัติจากผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความทางวิชาการ (Peer Review) ให้ตีพิมพ์ บทความวิจัยเรื่อง **“การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2: Internal Supervision in Expanded Educational Opportunities Under Saraburi Primary Educational Service Area, office 2”** ลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม – เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

จึงให้หนังสือรับรองฉบับนี้ไว้เป็นสำคัญ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๙ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง)
บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

หมายเหตุ : วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Citation Index (TCI) และจัดอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ ๒

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี

Relationship Between Good Governance and Effectiveness of Secondary Schools Under Saraburi Secondary Educational Service Area office 4

อุษารัตน์ ดาวลอย[1], พิมลพรรณ เพชรสมบัติ[2]
Usarat Daoloi,[1] Pimolpun Phetsombat[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี 2) ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติการหน้าที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 302 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถามแบบมาตราวัดประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี มีการใช้หลักธรรมาภิบาลทั้งภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี มีทิศทางบวกและขนาดความสัมพันธ์ = .897 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การบริหาร , หลักธรรมาภิบาล , ประสิทธิผล

---

[1] หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: usarat_d@mail.rmutt.ac.th
[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี e-mail: Pimolpun_p@rmutt.ac.th

Abstract

This research aimed to study 1) the administration with good governance of school administrators under Saraburi Secondary Educational Service Area Office 4, 2) the effectiveness of Secondary Schools under Saraburi Secondary Educational Service Area Office 4, and 3) relationship between good governance and effectiveness of these schools.

Three hundred and two teachers in Saraburi Secondary Educational Service Area Office 4 of academic year 2018 were chosen by simple random method. The research instrument was a 5 rating-scale questionnaire. The statistics for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson Product Moment Correlation.

The major findings revealed that 1) the administration with good governance of school administrators under Saraburi Secondary Educational Service Area Office 4 showed a high level in an overview and particular viewpoint, 2) the effectiveness of these schools were at the high level in an overview and particular viewpoint, and 3) the relationship between good governance and effectiveness of these schools was at the level of .05 with positive direction and the .897 relationship size.

Keywords: Administration, Good Governance, Effectiveness

---

[1] Master of Education, Educational Administration, Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, e-mail: usarat_d@mail.rmutt.ac.th

[2] Thesis Advisor, Educational Administration, Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, e-mail: Pimolpun_p@rmutt.ac.th

บทนำ

การกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) เป็นหลักการปัจจัยสำคัญในการทำให้องค์การประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับจากสถาบันนานาชาติ โดยมีการนำมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ.1989 ปรากฏในรายงานของธนาคารโลก (World Bank) ต่อจากนั้นมีหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: UNESCAP) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) นั้น

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552- 2561) มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีกรอบแนวทางการปฏิรูปใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่การพัฒนาครูยุคใหม่ การพัฒนาสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ การพัฒนาการบริหารจัดการใหม่ และในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีความมุ่งหมาย ที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการกระจายอำนาจ และให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดเป้าหมายด้านธรรมาภิบาล มุ่งให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการหน่วยงาน ซึ่งให้มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทย มีเอกภาพเชิงนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษากำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง มาตรา 40 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ,2553 : 24-25)

การบริหารงานในสถานศึกษา สามารถที่จะนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานให้มีศักยภาพ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระ มีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัวรวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานวิชาการงบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลที่ยึดทั้งหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า เป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์และนโยบายสู่การปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 53)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. 2560 – 2564) สาระสำคัญสอดรับกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว 20 ปี เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลางมีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีดุลยภาพทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดรับเกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อมิติอื่น ๆ รวมทั้งต้องมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่ งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคบริการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม นำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมถึงมีจิตอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ดำเนินงานและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รองรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นโยบายรัฐบาลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต แผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) นโยบาย กลยุทธ์ จุดเน้น เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษาและประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 เพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สู่เป้าหมายสุดท้ายการพัฒนานักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามศักยภาพอย่างเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากความเป็นมาและความสำคัญ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี นั้น ปัจจุบันการนำหลักธรรมภิบาลไปใช้ของผู้บริหารสถานศึกษามากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปประกอบการวางแผนในการบริหารจัดการการพัฒนาตนเอง แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี จากสถานศึกษา จำนวน 21 แห่ง รวมทั้งสิ้น 1,360 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี จากสถานศึกษาจำนวน 21 แห่ง รวมทั้งสิ้น 302 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเคร็จซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p.608)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี เนื้อหาในแบบสอบถาม ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและสภาพการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาที่เป็นแบบสอบถาม ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัย หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสังเคราะห์ กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โครงสร้างของตัวแปรที่ต้องการวัด และรูปแบบของการสร้าง ข้อคำถามเป็นรายข้อ

2. สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน แบบประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ และตรวจสอบรายการ ให้ครอบคลุมเนื้อหากรอบแนวคิด และสอดคล้องกับคำจำกัดความในงานวิจัย

3. ตรวจสอบความถูกต้อง และนำเสนอต่อประธานกรรมการ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา และตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำข้อแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์

4. นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องเชิงโครงสร้าง (Construct validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of the Item-objective Congruence: IOC) พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม

5. ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5-1.00 แล้วจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อตรวจความถูกต้อง จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cornbrash) จากการตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม พบว่าค่า = 0.990

6. นำผลการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จากงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ถึงอำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มประชากรและขอรับคืนทางไปรษณีย์และผู้วิจัยไปด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.10, S.D. = 0.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าหลักด้านหลักคุณธรรม Ethics มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.91) รองลงมาคือ หลักการมีส่วนร่วม Participation ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. = 0.93) ส่วนหลักนิติธรรม Rule of Laws มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

1.1 ด้านหลักนิติธรรม Rule of Laws โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.03, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานตามนโยบาย ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = 0.88) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดี ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. = 0.96)

1.2 หลักด้านหลักคุณธรรม Ethics โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.20, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรมีความเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.84) รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรมีน้ำใจในการปฏิบัติหน้าที่ ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.88) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.90)

1.3 ด้านหลักความโปร่งใส Transparency โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.04, S.D. = 0.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก มีมีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.05, S.D. = 0.96) รองลงมาคือ ผู้บริหารให้มีการตรวจสอบประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. = 0.99) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงานที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. = 0.96)

1.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม Participation โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.12, S.D. = 0.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ผู้บริหารสนับสนุนให้มีการทำงานเป็นทีมเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการพัฒนา

คุณภาพการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.15, S.D. = 0.88) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและการตัดสินใจแก้ปัญหา ($\overline{X}$ = 3.99, S.D. = 0.97)

1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ Accountability โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.95) รองลงมาคือ ผู้บริหารมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้บรรลุความสำเร็จ สอดคล้องตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. = 0.90) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารมีจิตสำนึกต่อการปฏิบัติหน้าที่ทุกในทุกงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. = 0.90)

1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า Value for Money โดยภาพรวมมีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.14, S.D. = 0.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารมีการควบคุม กำกับ ติดตามการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.19, S.D. = 0.93) รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. = 0.95) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารจัดทำแผนปฏิบัติงานจากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาที่แท้จริง ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = 0.93)

ผลการศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

2. ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.17, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.95) รองลงมาคือ ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ($\overline{X}$ = 4.21, S.D. = 0.85) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\overline{X}$ = 4. 08, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

2.1 ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.19, S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารและครูร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้โรงเรียนมีความก้าวหน้า ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ ผู้บริหาร และครูร่วมกันพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.09, S.D. = 0.89) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารรับเอาแนวคิด นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการวางแผนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมในการพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการของชุมชน ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0. 94)

2.2 ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.08, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน พัฒนาสื่อนวัตกรรมรวมทั้งจัดบรรยากาศและจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.09, S.D. = 0.90) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครู มีการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งในด้านการบริหารและจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0. 98)

2.3 ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนที่มีคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.98) รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อสังคม รู้จักพัฒนาตนเองให้ได้รับการยกย่อง และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0. 88) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารและครูมีความสามารถในการดำเนินงานด้านการบริหารการศึกษาให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 1.01)

2.4 ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.21, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในด้าน การปกครองดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีมีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = 0.86) รองลงมาคือ ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับจากชุมชนและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องโดยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.83) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.14, S.D. = 0. 86)

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (r=0.939) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด คือ หลักความรับผิดชอบ (G5) กับความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก (E3) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .870 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คู่ที่มีความสัมพันธ์รองลงมา คือ หลักความคุ้มค่า (G6) กับความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก (E3) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .858 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ หลักการมีส่วนร่วม (G4) กับความสามารถในการแก้ปัญหา (E4) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .645 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ผลของการวิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ผู้บริหารมีการใช้หลักนิติธรรมหลักด้านคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับนโยบายรัฐบาลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต แผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ การปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษาและประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ตามกรอบการปฏิรูปการศึกษาใน 4 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ บัวชิด (2550:บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร พุดมี (2551:บทคัดย่อ) ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธเนตร มีรัตน์ (2552:110-112) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย ผลการวิจัยพบว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ตามขนาดโรงเรียนอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านหลักนิติธรรมและด้านหลักคุณธรรมในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดใหญ่มีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดกลางอยู่ในระดับมากที่สุด ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปรเมศวร์ ปญญาวชิโร (แจ่มแจ้ง) (2554:บทคัดย่อ ข) ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอบรรพตพิสัยจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสกล ฐานธมฺโม (อินทร์คล้าย) (2556: 87) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้หลักธรรมาภิบาล นั้นควรให้เกิดขึ้นภายในหน่วยงานสถานศึกษาอย่างแท้จริง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตน ให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อข้าราชการครูที่อยู่ภายใต้การปกครองได้ให้เห็นเป็นแบบอย่างและคอยกระตุ้นข้าราชการครูให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษาของตนเอง เมื่อข้าราชการครูในสถานศึกษาเกิดความรู้และเข้าใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบริบทต่าง ๆก็จะมีความเข้าใจที่ดีอันก่อให้เกิดการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบริบทต่างๆก็จะมีความเข้าใจที่ดีอันก่อให้เกิดการบริหารงานและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ จิ๋วน๊อต (2557:110-120) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก อาจมาจากส่งเสริมให้โรงเรียนบริหารจัดการและปฏิบัติตามนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาการศึกษา

2. ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ผู้บริหารบริหารงานในด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้โดยใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่สร้างความเครียดในการบริหารงาน เกิดความพึงพอใจในการทำงานทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ตามขอบข่ายงานการบริหาร มีความรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาภายในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีซึ่งทำให้เกิกความพึงพอใจในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด ดวงจักร (วารสารสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์,2555:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิผล ของนโยบายการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของนโยบายการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลมีความสำเร็จในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าการกำหนดนโยบายธรรมาภิบาลการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติและการประเมินผลกระทบนโยบายธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับประสิทธิผลของนโยบาย ยังสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ วานิช บุญครอบ (2556:90-96) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ นายสมมาตร คงชื่นสิน (2556:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการบริหารของผู้บริหารทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา เกษร (2555:101-105) ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรีโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงมาก (r=0.939) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ระดับสูงและสูงมากเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารบริหารงานตามกรอบนโยบายการพลิกระบบการจัดการมัธยมศึกษาและระบบการจัดการเรียนรู้ใหม่สู่คุณภาพมาตรฐานระดับสากล ที่มิใช้มุ่งแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังรวมถึงส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนามิติคุณภาพเก่ง 8 ประการ ตามนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารจัดการมัธยมเชิงปฏิบัติการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข ในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลัง มีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการกระจายอำนาจ และให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม ส่งเสริมพัฒนาการจัดการศึกษา ยังสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดเป้าหมายด้านธรรมาภิบาล มุ่งให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการหน่วยงาน ซึ่งให้มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทยมีเอกภาพเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดุสิต เจนวิถี (2551,หน้า 95-99) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 1 ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากและมีประสิทธิผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและการปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลพร จันเสงี่ยม (2555,บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 18 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและประสิทธิผลในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนพบว่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกโดยความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายพินิจ ลิขิตวัฒนกิจ (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของ

สถานศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านหลักนิติธรรม Rule of Laws ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารควรส่งเสริมพัฒนาการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการรักษากฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา และสร้างตัวอย่างที่ดี

2) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี หลักด้านหลักคุณธรรม Ethics ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้บริหารวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรตัดสิน พิจารณาเรื่องต่าง ๆ โดยยึดความถูกต้องตามกรอบของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านหลักความโปร่งใส Transparency ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงานที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยความโปร่งใส่ ตรงไปตรงมา เปิดเผย สามารถตรวจสอบได้เพื่อส่งเสริมการทำงานที่ดีและสร้างความไว้วางใจในการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน

4) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านหลักการมีส่วนร่วม Participation ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะและการตัดสินใจแก้ปัญหา ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบโดยให้ทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการระดมความคิดทั้งในด้านการบริหารโรงเรียนและด้านของการแก้ปัญหา

5) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านหลักความรับผิดชอบ Accountability จากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมีจิตสำนึกต่อการปฏิบัติหน้าที่ทุกในทุกงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารควรส่งเสริมการเป็นแบบอย่างในการรับผิดชอบหน้าที่ในการทำงานต่าง ๆ ทั้งในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนและเป็นผู้นำในการลงมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

6) การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านหลักความคุ้มค่า Value for Money ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารจัดทำแผนปฏิบัติงานจากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาที่แท้จริง ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการในการร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นจริงเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

7) ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารรับเอาแนวคิด นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการวางแผนการบริหารและการจัดการเรียนการ

สอนอย่างเหมาะสมในการพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการของชุมชน ผู้บริหารควรนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการวางแผนบริหารจัดการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้ครูนักเรียนนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานชุมชนในการสร้างแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8) ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครู มีการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งในด้านการบริหารและจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ย อยู่ในระดับสูงผู้บริหารควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็น ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ส่งเสริมให้มีการนำผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพครู และนักเรียน

9) ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวกจากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารและครูมีความสามารถในการดำเนินงานด้านการบริหารการศึกษาให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารควรให้ครู และผู้เรียน ทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมหรือจัดทำโครงการที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียน

10) ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ . ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารควรศึกษาข้อมูลที่รอบด้านและจัดทำให้คำแนะนำเป็นนโยบายด้านการบริหารงานวิชาการเพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญการในการจัดการเรียนการสอนอย่างจัดเจน

11) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผล ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี จากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือ หลักการมีส่วนร่วมกับความสามารถในการแก้ปัญหา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เปิดให้โอกาสให้ข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารงานหรือดำเนินการต่าง ๆ ได้รับรู้การบริหารงาน ติดตามประเมินผลตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ มีส่วนในการร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมกันสนับสนุน ระดมทรัพยากรในการพัฒนาโรงเรียนในภายในและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาด้านการเรียนการการสอนและด้านต่างๆ

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา

2) ควรมีการศึกษาแนวทางในการบริหารด้วยหลักธรรมภิบาลของผู้บริหารด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณผู้บริหาร คณะครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จังหวัดสระบุรี บิดามารดาและสมาชิกในครอบครัว ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลสำเร็จในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ จิ๋วน๊อต.(2557). การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546**). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที1 2) พุทธศักราช 2545.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กาญจนา เกษร. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ดุสิต เจนวิถี .(2551).ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**,มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ธเนตร มีรัตน์. (2552). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พระปรเมศวร์ ปญญาวชิโร (แจ่มแจ้ง). (2554). ความคิดเห็น ของครูผู้สอนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตอาเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์. **วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต,** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสกล ฐานธมโม (อินทร์คล้าย) . (2556). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์.**วิทยานิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต,** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พินิจ ลิขิตวัฒนกิจ.(2556).ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,** มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ไพฑูรย์ บัวชิด. (2550). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วานิช บุญครอบ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

วิไลพร จันเสงี่ยม. (2555).ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 18. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,**มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมมาตร คงชื่นสิน.(2556).ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลฃในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร.**วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์**มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. 2560 – 2564)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____.(2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.**กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

อัมพร พุดมี. (2551). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต , มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน พ.ศ. 2563

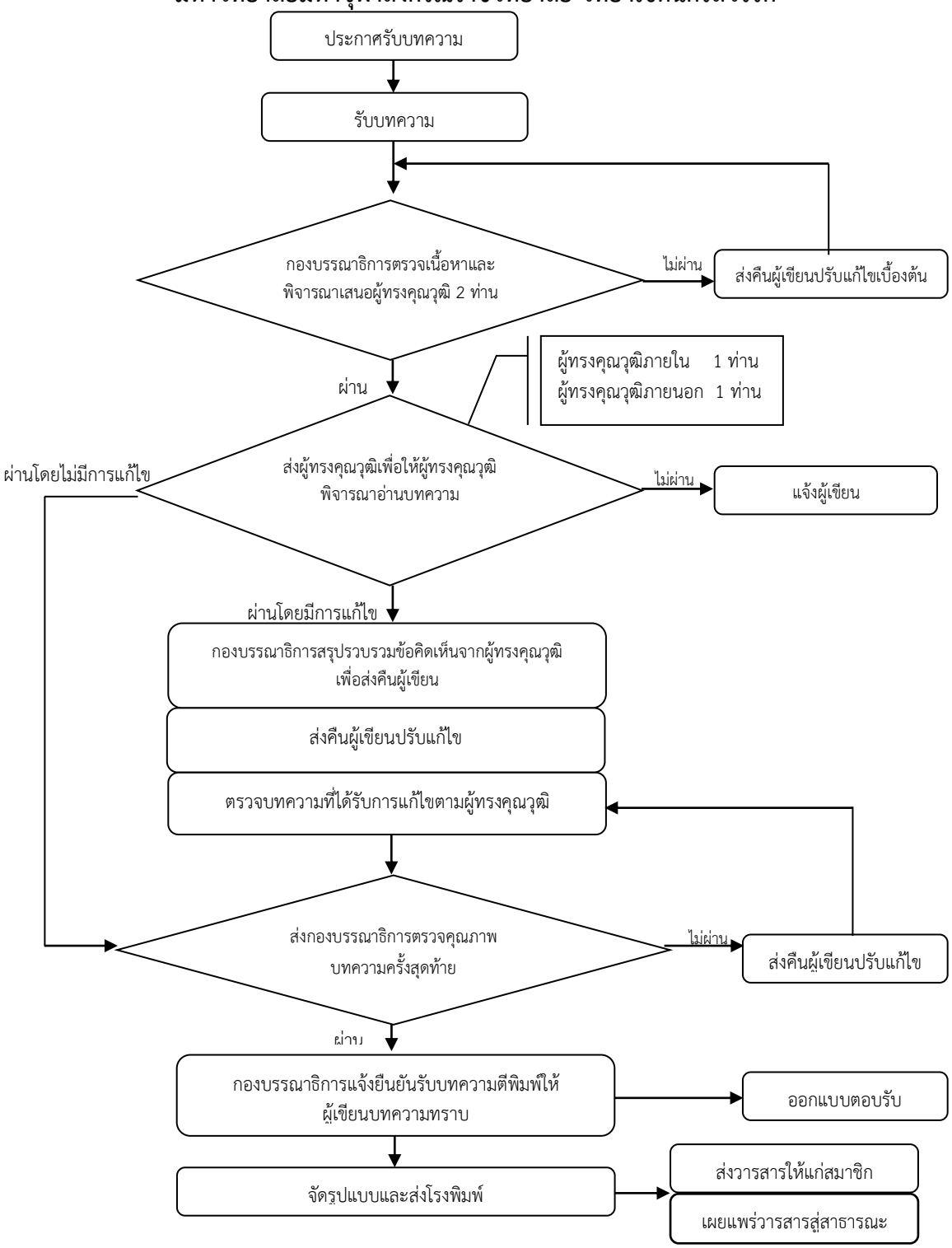
ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1.	พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2.	รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3.	รศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4.	รศ.ดร.วรกฤต เถื่อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5.	ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6.	ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7.	ผศ.ดร.ปฏิธรรม สำเนียง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1.	รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2.	รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3.	ผศ.ดร.สาธร ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
4.	ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
5.	ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
6.	รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7.	รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
8.	ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9.	ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000
โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ <u>กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์</u> บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้

ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สั้นขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้ว ครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์สั้น โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- ***วัตถุประสงค์*** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- ***วิธีการศึกษา*** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ***ผลการศึกษา*** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- ***สรุป*** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- ***คำสำคัญ*** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึง

เหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงานหรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอางอิงแตกตางกันตามประเภทของเอกสารหรือแหลงที่ใชอางอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ใหอางชื่อยอคัมภีร. เลม/ขอ/หนา. และใหวงเล็บคำวา (บาลี) ไว้หลังคำยอในกรณีที่ใช้พระไตรปฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไวหลังคำยอในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น 1ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191.

1.2 หนังสือทั่วไป

ผูแตง, ชื่อเรื่อง , (สถานที่พิมพ: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปที่พิมพ), หนา. ตังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บอเกิดภูมิปญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หนา 38.

Venerable Dr. W. Rahula**, What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

2. วารสาร

ผูเขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร , เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ป): หนา. ตัวอย่างเช่น

พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร, “การเสริมสร้างเครือข่ายสถานีวิทยุกระจายเสียงพระพุทธศาสนาและชุมชนจังหวัดนครสวรรค์”, **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**,ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560): 1-12.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, The Maha Bodhi, vol. 77 No.1: 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2557.

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณชื่อผูใหสัมภาษณ์, ตำแหนง (ถามี), วัน เดือน ป. ตัวอย่าง

สัมภาษณ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 18 กรกฎาคม 2557.

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.buddhismth. com/index.php?lay=show&ac=article&Id= 538970572&Ntype=9 [7 กันยายน 2555].

6. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, Motivation and Personnality, (New York : Harper and Row Publishers, 1970.

การเขียนบรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, 2539.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

2) วารสาร

ผูเขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร , เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ป): หนา. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปณฺโญ, ดร, “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2557): 14-28.

3) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

4) สัมภาษณ์

สัมภาษณชื่อผูใหสัมภาษณ์, ตำแหนง (ถามี), วัน เดือน ป. ตัวอย่าง

สัมภาษณ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

18 กรกฎาคม 2557.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&Id= 538970572&Ntype=9 [7 กันยายน 2555].

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. Motivation and Personnality. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5.ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ 999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

1) ..... 2) ..... 3) .....

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เขียนที่.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. .....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่ ....

.....

โทรศัพท์ ..... E-mail: .....

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ ( ) บทความวิจัย ( ) บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา.....

จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก .....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย √)

( ) เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

( ) เปนผลงานของขาพเจาและผูรวมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

( ) บทความนี้ไมเคยลงตีพิมพในวารสารใดมากอน

( ) บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

( ) บทความวิชาการ 3,000 บาท

( ) บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก 4,000 บาท

( ) บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย 5,000 บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกองบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่ได้).....
.....
.....

E – Mail.....**เบอร์โทรศัพท์**.....
โทรสาร..... **มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**

( ) สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 3 เล่ม)
( ) เล่มละ 199 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด
( ) ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)
( ) ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์
( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน
เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่) ลงชื่อ.....
ค่าบำรุงปี พ.ศ.....
เลขที่ใบเสร็จ..... ( )
ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ลงบัญชีแล้ว.....

จิรฏฺฐิติกำ พุทฺธสาสนำ โหตุ

ขอบวรพระพุทธศาสนาจงสถิตสถาพรตราบชั่วกาลนานเทอญ